

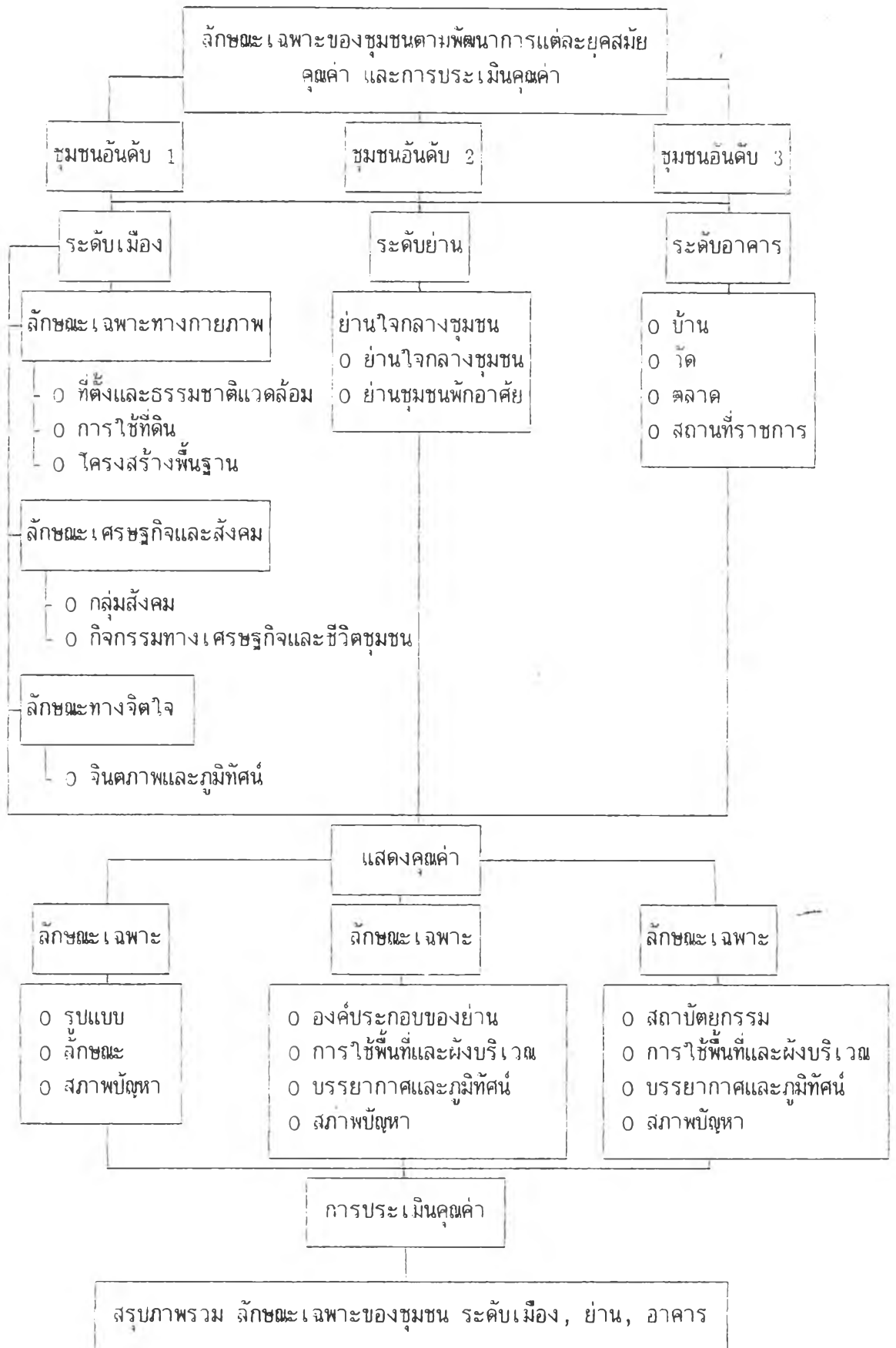
5 การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

1 ลักษณะเฉพาะของชุมชนสันกำแพง _____

2 ลักษณะเฉพาะของชุมชนจอมทอง _____

3 ลักษณะเฉพาะของชุมชนอมก๋อย _____

Flow chart แสดงกรอบการศึกษาลักษณะเฉพาะของชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

คำชี้แจงการศึกษาจาก Flow Chart

ในบทนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนตามพัฒนาการในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้สามารถบ่งชี้คุณค่าของชุมชนได้ สำหรับชุมชนเมืองขนาดเล็ก 3 ระดับของความเป็นเมืองสูง ปานกลาง และต่ำ กรณีตัวแทนที่คัดเลือกไว้แล้ว ได้แก่ ชุมชนสันกำแพง จอมทอง และอมก๋อย ตามลำดับ โดยให้ความสำคัญที่การศึกษาในระดับเมือง ย่าน และอาคาร ที่มีรายละเอียดเนื้อหา "ระดับเมือง" ประกอบด้วยลักษณะเฉพาะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม และจิตใจของชุมชน "ระดับย่าน" ประกอบด้วยลักษณะเฉพาะของพื้นที่ย่าน ย่านใจกลางชุมชน และย่านชุมชนพักอาศัย แต่ละย่าน "ระดับอาคาร" ประกอบด้วยลักษณะเฉพาะของบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ ในการศึกษาแต่ละระดับ แต่ละลักษณะเฉพาะรายสาขา สามารถสรุปภาพรวมต่อสถานการณ์ทางกายภาพ และสภาพปัญหาได้ เพื่อการแสดงคุณค่าและประเมินคุณค่าในแต่ละลักษณะเฉพาะ แต่ละระดับความสำคัญของการศึกษาและแต่ละระดับของความเป็นชุมชนเมือง เพื่อสรุปภาพรวม ลักษณะเฉพาะของชุมชนทั้ง 3 ระดับ ซึ่งเปรียบเทียบไว้ให้เห็นความเฉพาะตัวที่แตกต่าง ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความเป็นชุมชนที่มีคุณค่าในบทต่อไป

บทที่ 6

ลักษณะเฉพาะของชุมชนตามพัฒนาการ คุณค่า และการประเมิน กรณีชุมชนนันทกัมพาง จอมทอง อมก๋อย

พัฒนาการของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตามขบวนการเป็นเมืองของชุมชน ที่มีสาเหตุปัจจัยแวดล้อมทางด้านต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับตลอดขบวนการตามยุคสมัย ตั้งแต่การเกิดเติบโต จนเป็นชุมชนที่มีขนาด รูปร่าง ทรวดทรงในทางตั้ง (Vertical) และทางนอน (Horizontal) ในรูปแบบ (Pattern) ที่แตกต่างกันไปตามสาเหตุและปัจจัยแวดล้อมจากธรรมชาติร่วมกับการกระทำของมนุษย์ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะตัว "ภายในชุมชน ในหลายด้าน ตามลีลาของชีวิตและองค์ประกอบของชุมชนในทางกายภาพ, เศรษฐกิจ, สังคม, สุนทรียภาพและจิตใจที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา เพื่อเป็นฐานของแนวทางการหล่อหลอมความเป็นชุมชนให้เกิดดุลยภาพต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ตามลักษณะเฉพาะตัว ที่ควรเป็นของชุมชน ในบทนี้จึงเน้นการศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนที่มีพัฒนาการและแสดงออกให้รับรู้ได้เพื่อการชีวิต การประเมิน โดยรายละเอียดของการศึกษาประกอบความสำคัญระดับเมือง ย่าน และอาคาร ตามยุคสมัยของชุมชน 4 ยุคตามสาระสำคัญในแต่ละระดับ ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะเฉพาะของชุมชน

- 1) ลักษณะเฉพาะของชุมชนระดับเมือง ได้แก่ กายภาพของชุมชน, เศรษฐกิจและสังคม, จินตภาพและภูมิทัศน์ชุมชน
- 2) ลักษณะเฉพาะของชุมชนระดับย่าน ได้แก่ ย่านใจกลางชุมชน, ย่านชุมชนพักอาศัย
- 3) ลักษณะเฉพาะของชุมชนระดับอาคาร ได้แก่ บ้าน, วัด, ตลาดและสถานที่ราชการ

2. คุณค่าของชุมชน และการประเมินคุณค่าในระดับและสาขาต่างๆ ของชุมชน ด้วยวิธีการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ใน 3 ระดับของคุณค่า คือ

- ค่าคะแนน 3 = คุณค่าสูง
- ค่าคะแนน 2 = คุณค่าปานกลาง
- ค่าคะแนน 1 = คุณค่าน้อย

3. การสรุปผลของคุณค่าชุมชนโดยภาพรวมในระดับเมือง, ย่านและอาคาร แสดงเป็นตัวเลข ค่าผลรวมของคะแนนมากแสดงว่ามีคุณค่ามาก ค่าผลรวมของคะแนนน้อย แสดงว่ามีค่าน้อยในด้านบวกและลบ

4. สรุปภาพรวมของชุมชนแต่ละอันดับนำมาเทียบเคียงกัน เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างในคุณค่าของชุมชนทั้ง 3 อันดับ

6. การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จังหวัดเชียงใหม่

1 ลักษณะเฉพาะของชุมชนสันกำแพง _____

1 ระดับเมือง _____

= กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ _____

1. ลักษณะเฉพาะของชุมชนตามทัศนภาพ ชุมชนสันกำแพง

ระเบียบเมือง

1.1 ลักษณะเฉพาะทางด้านกายภาพของชุมชน

1.1.1 ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม

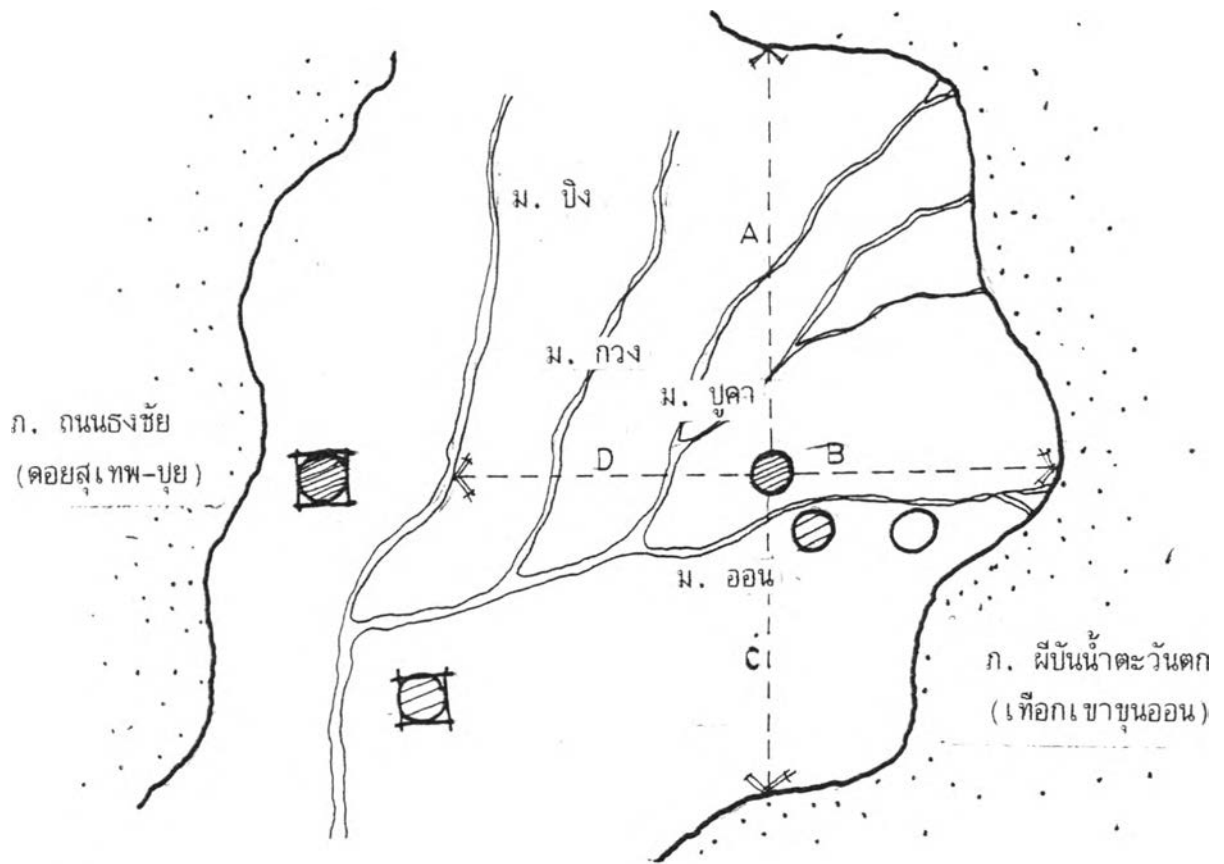
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ที่ตั้งของชุมชนสันกำแพงตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ โอบล้อมด้วยเทือกเขาฝั่งน้ำตะวันตกทางทิศเหนือ ใต้ และตะวันออกในสัดส่วนระยะทางแนวราบ 19, 11 และ 13 กิโลเมตร โดยคาบเกี่ยวพื้นที่อำเภอคอยสะเกิดทางทิศเหนือและพื้นที่จังหวัดลำพูนทางทิศใต้ (ส่วนทิศตะวันตกคือที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ที่เทือกเขาถนนธงชัย(คอยสุเทพ) อยู่ที่ทิศตะวันตกติดเมือง) ประกอบด้วยแม่น้ำสายสำคัญจากเทือกเขาฝั่งตะวันออกคือ ลำน้ำแม่ฮอน ไหลมารวมกับลำน้ำแม่ปุกา และลำน้ำแม่กวาง สู่แม่น้ำปิงทางตะวันตกตอนใต้ตามลำค้ำ แต่เมื่อมองระดับภาคแล้ว ชุมชนถูกจัดอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง-กวาง ที่มีความอุดมสมบูรณ์และถูกเลือกให้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมือง โดยเฉพาะเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก มีความลาดเทไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์สภาพพื้นที่ในยุคโบราณประกอบด้วยพืชพรรณป่าไม้หนาชนิดที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ สัตว์ป่า เพื่อหล่อเลี้ยงชุมชน โดยส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นชุมชนที่สืบเนื่องมาจากการสร้างเมืองเชียงใหม่ โดยกำหนดให้ชนชั้นไพร่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางทิศตะวันออก ชุมชนริมน้ำ และชุมชนในพื้นที่เกษตรกรรมทั่วไป อันได้แก่ พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิง แม่น้ำกวาง และลำน้ำอื่นๆ เช่น แม่ปุกา แม่ฮอน เป็นต้น ดังนั้นที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมในยุคนี้จึงประกอบด้วยลักษณะเฉพาะที่สำคัญดังนี้คือ

ก. ภูเขา ที่ตั้งชุมชนสันกำแพงอยู่บนที่ราบลุ่มน้ำ น้ำที่มีภูเขาล้อมรอบทางทิศตะวันออกโอบขึ้นไปทางเหนือและใต้ ได้แก่ เทือกเขาฝั่งน้ำตะวันตก ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวชุมชนมากนัก จึงเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน และยังช่วยป้องกันภัยอันเกิดจากธรรมชาติได้ เช่น พายุ ลมหนาว น้ำท่วม เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลผ่านหล่อเลี้ยงชุมชน

ข. ที่ราบ ลักษณะเป็นที่ราบปลายเชิงเขา มีการทับถมของดินตะกอน และโคลนตมที่พัดมาจากภูเขา เกิดเป็นที่ราบกว้างขวางที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและตั้งถิ่นฐาน

ค. ลำน้ำ ลำน้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชุมชน มีต้นกำเนิดมาจากภูเขาที่อยู่โดยรอบ โดยเฉพาะเทือกเขาขุนฮอน จึงทำให้ชุมชนมีน้ำเพื่อการบริโภคและเป็นเส้นทางสัญจรขนส่ง เชื่อมโยงกับแม่น้ำสายหลักอาทิ ลำน้ำแม่กวาง และแม่ปิง อันเป็นชุมชนทางการค้าที่สำคัญระดับภาคอีกด้วย

ง. ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน เป็นจุดศูนย์กลางการเชื่อมโยงกับเมืองสำคัญๆ ระดับภาคได้ดีอาทิ เชียงราย พะเยา ลำพูน เป็นต้น

สัญลักษณ์

- : เมืองเชียงใหม่
- : เมืองลำพูน
- : ชุมชนสันกำแพงปัจจุบัน
- : ชุมชนแม่ออนในอดีต
- : ที่ตั้งชุมชนยุคโบราณ
- : แม่น้ำใช้เพื่อการสัญจรบางช่วง, ล่องซุง, น้ำเขี้ยว ธรรมชาติสมบูรณ์
- : ภูเขาธรรมชาติที่สมบูรณ์
- : พื้นที่ราบลุ่ม ที่ดอน ที่มีป่าไม้เบญจพรรณ ทุ่งหญ้าสมบูรณ์สูง

- ระยะ A : 19 km.
- ระยะ B : 11 km.
- ระยะ C : 13 km.
- ระยะ D : 13 km.

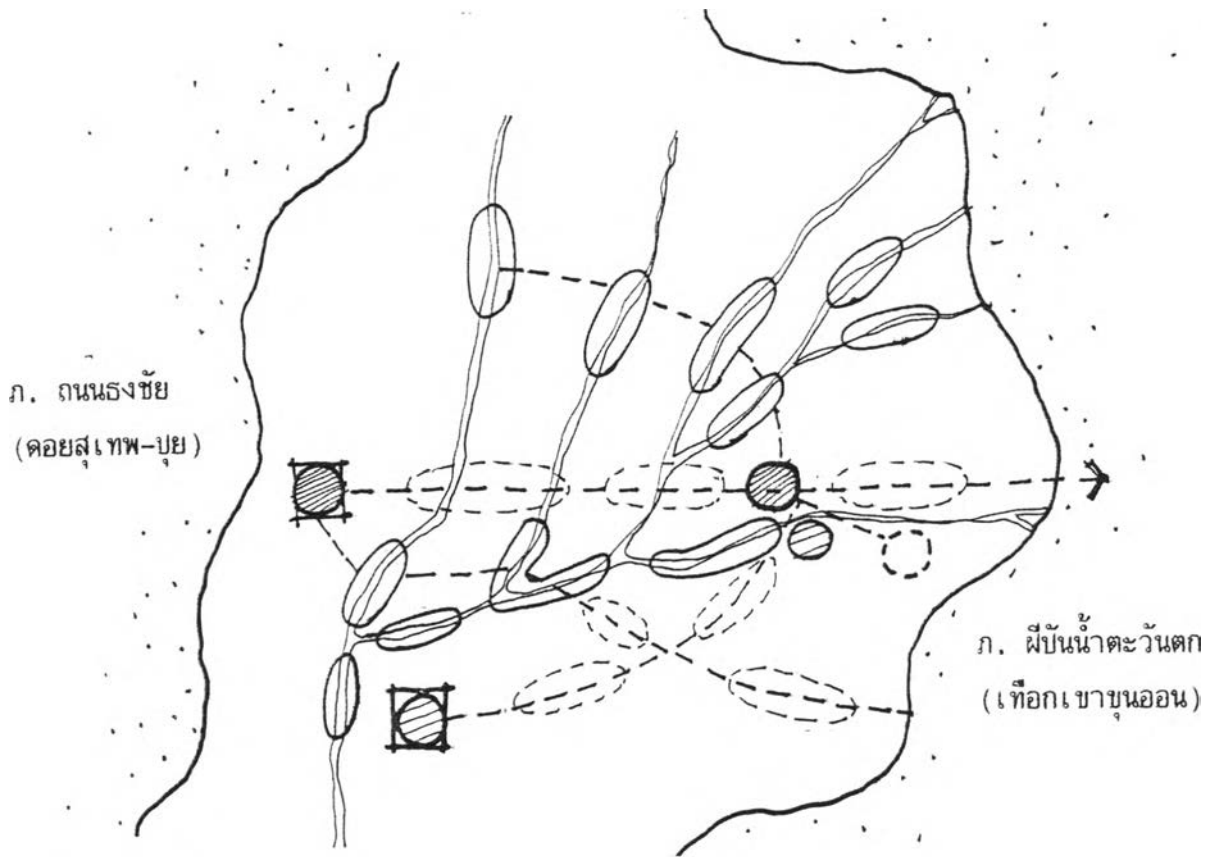
ภาพที่ 6.1 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคโบราณ พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศ ร่วมกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 ที่ตั้ง และธรรมชาติแวดล้อม ในยุคนี้ช่วงต้นของยุค ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ภูเขา ป่าไม้ ลำน้ำ ยังคงปรากฏเด่นชัด จากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำ และการอพยพของผู้คนจากแหล่งอื่นๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานสมัยการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแหล่งน้ำธรรมชาติ ณ บริเวณพื้นที่ราบแห่งนี้ การตั้งถิ่นฐานในยุคนี้ คนชั้นปกครอง เจ้านายชั้นสูง จะตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองเชียงใหม่ ส่วนชนชั้นไพร่จะตั้งถิ่นฐานนอกเมืองและในพื้นที่เกษตรทั่วไป โดยรอบเขตเมือง จากตำแหน่งที่ตั้งสามารถเชื่อมโยงได้สะดวกกับเมืองเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และลำพูน จึงทำให้พื้นที่แห่งนี้ได้รับความสนใจต่อการเลือกเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน หลายกลุ่ม เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เกิดการจับจองพื้นที่ การแผ้วถางป่า พื้นที่รกร้าง ให้เป็นพื้นที่อยู่อาศัย เริ่มจากการรวมกลุ่ม 2-5 ครอบครัว ขยายเติบโตขึ้นตามการสืบเชื้อสายและเผ่าพันธุ์ การอพยพเข้ามาสมทบเป็น 10-15 ครอบครัว 25-50 ครอบครัว จึงทำให้ธรรมชาติแวดล้อมประเภท ป่าไม้ ถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่ชุมชน และเกษตรกรรมในหลายๆ กลุ่มชุมชน ประกอบกับการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจากคนต่างชาติในการสัมปทานป่าไม้และอื่นๆ จึงทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ตั้งลดน้อยถอยลงจนเส้นทางน้ำไม่สามารถใช้เพื่อการสัญจรได้อีก เนื่องจากปริมาณน้ำลดลง ความตื้นเขิน เป็นอุปสรรค การพัฒนา การสัญจรทางบกจึงมีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับ ลักษณะเฉพาะของที่ตั้ง และธรรมชาติแวดล้อม จึงแปรเปลี่ยนสภาพในทางที่ด้อยลง คือ

ก. ภูเขา ธรรมชาติแวดล้อมของภูเขาที่เต็มไปด้วยป่าไม้อย่างหนาแน่นและมีอาณาบริเวณที่กว้างถึงเชิงเขา ถูกการสัมปทานป่าไม้ ทำลายต้นไม้อันจำนวนมาก เพื่อกิจการค้าที่สำคัญของอาณาจักรล้านนา โดยการควบคุมของเจ้านายฝ่ายเหนือระดับชนชั้นปกครอง ด้วยเหตุผลทางการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจ ส่งผลให้ต้นน้ำลำธารและแหล่งทรัพยากรถูกทำลาย

ข. ที่ราบ ที่ราบดั้งเดิมยุคโบราณประกอบด้วยป่าไม้เบญจพรรณหนาแน่นเป็นส่วนใหญ่ ถูกตัดโค่น แผ้วถาง เพื่อการตั้งถิ่นฐานและการเกษตรกรรม เป็นผลให้ความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลงเป็นเงาตามตัว ประกอบกับความกว้างขวางของพื้นที่ราบ ที่เหมาะต่อการตั้งถิ่นฐาน และเกษตรกรรม จึงทำให้เกิดการจับจองพื้นที่ เพื่อการตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมหมู่บ้าน ทิวบริเวณพื้นที่ราบ เป็นการเพิ่มพื้นที่ชุมชน และเกษตรกรรม แต่ลดพื้นที่ธรรมชาติป่าไม้ลงเป็นลำดับ

ค. ลำน้ำ ลำน้ำสายสำคัญที่เคยหล่อเลี้ยงชุมชนอย่างพอเพียงได้ลดปริมาณน้ำลง ประกอบกับการตั้งถิ่นฐานที่กว้างไกลหลายหย่อมหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนให้ความจำเป็นต่อการขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ภายในครัวเรือน เข้ามาแทนที่ลำน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นเส้นเลือดและเส้นทางสำคัญถูกลบบทบาทลง เป็นเพียงลำน้ำธรรมชาติสายหนึ่งเท่านั้น

สัญลักษณ์

- : เมืองเชียงใหม่
- : เมืองลำพูน
- : ชุมชนสันกำแพงปัจจุบัน
- : ชุมชนเมื่อก่อน พ.ศ. 2445
- : ชุมชนยุคโบราณ (ร้าง)
- : ชุมชนริมลำน้ำ
- : ชุมชนริมเส้นทางการสัญจรทางบก
- - - : โครงร่างเส้นทางการสัญจรทางบก
- ~ : ลำน้ำธรรมชาติ เส้นทางการสัญจรในยุคโบราณ-อดีต
- : ภูเขาลดความอุดมสมบูรณ์
- : พื้นที่ราบลุ่ม ที่ดอน ป่าไม้เบญจพรรณ ทุ่งหญ้า ลดความอุดมสมบูรณ์ลง
รองรับการตั้งถิ่นฐานจากเขตเมือง เกาะตัวตามริมลำน้ำสายต่างๆ
และบนเส้นทางการสัญจร รูปแบบแนวยาว (Linear)

ภาพที่ 6.2 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคอดีต พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศ ร่วมกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน

ง. ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน ยังคงเป็นจุดศูนย์กลางการเชื่อมโยงเข้าสู่เมือง เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และลำพูน ได้โดยสะดวก ตามลักษณะการสัญจรในยุคสมัยนั้น

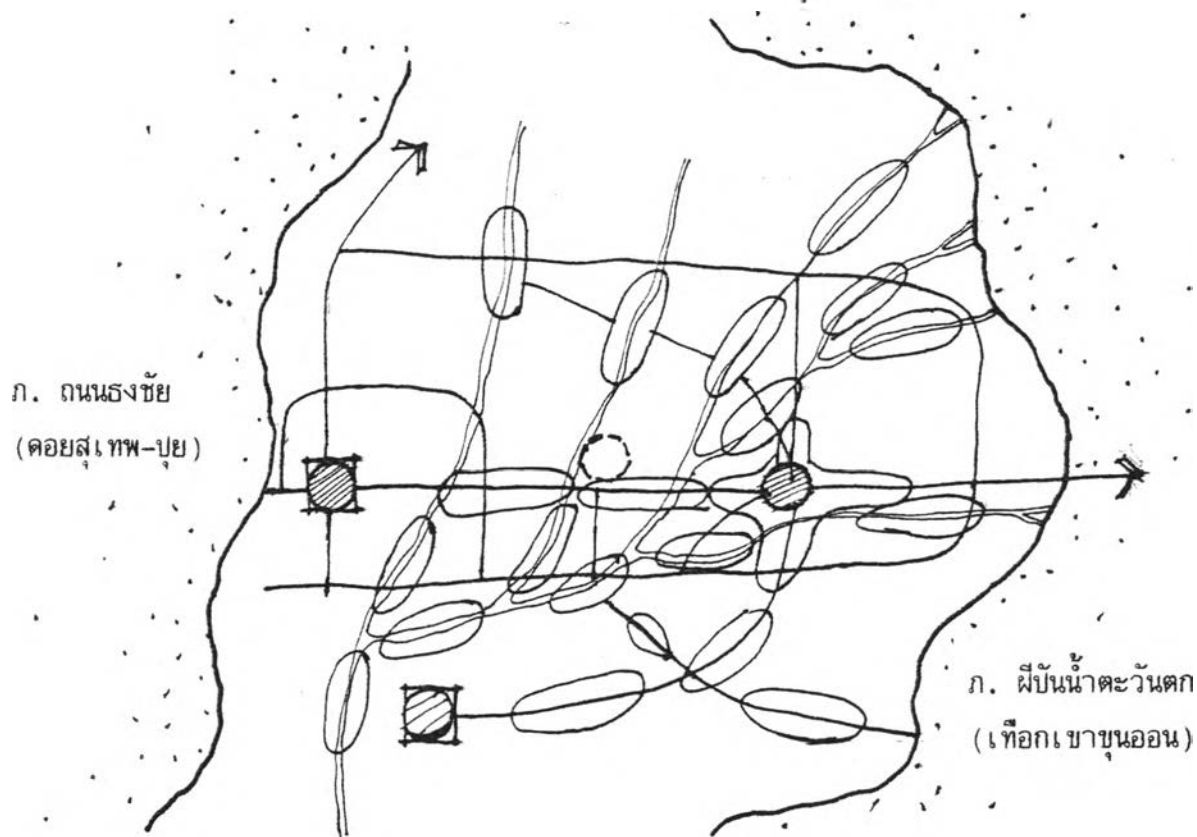
3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 จากการเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนจับกลุ่มรวมกันเป็นชุมชนย่อยๆ ตามฐานะทางสังคม เชื้อชาติ และถิ่นฐานเดิมที่ถูกกวาดต้อนมา อันได้แก่ ไทยพื้นเมือง เขิน ลื้อ ยอง เป็นต้น ชุมชนแต่ละกลุ่มจะรักษาความผูกพันภายในไว้ อย่างเหนียวแน่น มีความเด่นชัดของการผลิตเฉพาะอย่าง มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง เฉพาะตัว มีการเติบโตของเชื้อสายเผ่าพันธุ์ เป็นชุมชนที่กว้างไกลออกไป ประกอบกับแผนและนโยบายการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ จากรัฐบาลกลางตลอดยุคสมัย ทำให้ที่ตั้งชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการเป็นเมืองบริวารหรือชุมชนในเขตปริมณฑลของเมือง เชียงใหม่ เพื่อการรองรับความเจริญเติบโตในทุกด้านจากเมือง เชียงใหม่ ส่งผลให้ธรรมชาติแวดล้อมได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง จากกระแสการพัฒนาของเมือง เชียงใหม่ ลักษณะเฉพาะตัวดั้งเดิมถูกแปรเปลี่ยนตามปัจจัยแวดล้อมจากเมืองศูนย์กลาง (เมือง เชียงใหม่) อย่างรวดเร็ว ร่วมกับลักษณะพื้นที่ราบที่กว้างขวางสนองต่อการพัฒนาได้อย่างอิสระ แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะตัวของที่ตั้งธรรมชาติแวดล้อม ได้ดังนี้

ก. ภูเขา พื้นที่ภูเขาหลายส่วนถูกเข้าไปใช้และครอบครองกรรมสิทธิ์การทำลายทรัพยากรป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร จึงมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ โดยโครงการสวนเกษตร รีสอร์ท และเกษตรกรรมบนพื้นที่สูง

ข. ที่ราบ ในยุคอดีตเคยใช้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มหมู่บ้านย่อยๆ พื้นที่เกษตรกรรมธรรมชาติ ป่าไม้ ได้ถูกปรับปรุงพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในหลายหลากรูปแบบ เพื่อรองรับการพัฒนาจากเมือง เชียงใหม่ โดยเฉพาะการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมการผลิตจำนวนมาก ที่อยู่อาศัยรูปแบบสมัยใหม่จากอิทธิพลตะวันตก เป็นต้น เป็นการสูญเสียธรรมชาติแวดล้อมของพื้นที่เกษตร ป่าไม้ พื้นที่ว่างสีเขียว เข้าสู่การเติบโตทางอาคารสิ่งก่อสร้าง เป็นสำคัญ เป็นผลให้ความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง การแย่งชิงทรัพยากร การใช้ประโยชน์มีขีดความต้องการสูงและขาดแคลน

ค. ลำน้ำ ลำน้ำที่เคยมีบทบาทสำคัญและถูกลดบทบาทลงในยุคอดีตตอนปลาย ปัจจุบัน เป็นเพียงเส้นทางน้ำธรรมชาติที่รองรับสิ่งปฏิกูลจากอาคารบ้านเรือน บางช่วงน้ำแห้งขอด เก่าเสีย และเป็นปัญหาของชุมชนในที่สุด

ง. ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน ในยุคปัจจุบันที่ตั้งของชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่นๆ และเมืองสำคัญโดยรอบ สามารถพัฒนาโครงข่ายการสัญจรได้ง่ายและให้ผลคุ้มค่า

สัญลักษณ์

- : เมืองเชียงใหม่
- : เมืองลำพูน
- : ชุมชนสันกำแพง
- : บ้านบ่อสร้าง
- : ชุมชนริมเส้นทางการสัญจร, ลำน้ำ
- : ถนน, เส้นทาง
- : ลำน้ำธรรมชาติ ต้นเป็น ลดบทบาทลงอย่างสิ้นเชิง รับของเสียจากชุมชน ไม่มีความสำคัญ
- : ภูเขาลดความอุดมสมบูรณ์ลงอย่างมาก มีเจ้าของที่ดิน, เกิดโครงการขนาดใหญ่ในพื้นที่ เช่น รีสอร์ท, บ้านพักตากอากาศ, บ้านจัดสรร, สนามกอล์ฟ เป็นต้น
- : ที่ราบ ที่ดอน เป็นพื้นที่รองรับการเติบโตจากเขตเมือง มีความเป็นเมืองสูงมาก แลกเปลี่ยนในพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนดั้งเดิม

ภาพที่ 6.3 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคปัจจุบัน โดยพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศร่วมกับสภาพปัจจุบันของชุมชน

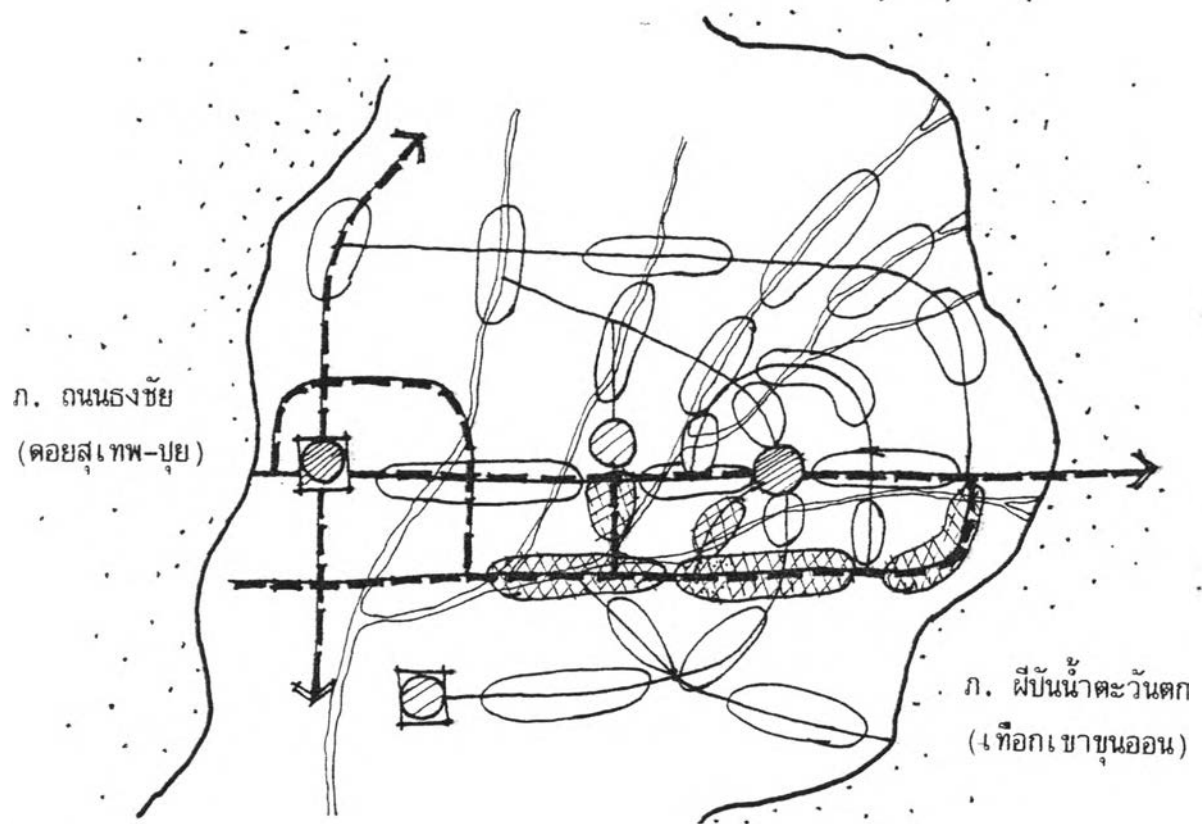
๑) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป จากกระแสของพัฒนาที่หลังไหลเข้าสู่พื้นที่ชุมชน ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากยุคปัจจุบันด้วยโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคม และการพัฒนาการใช้ที่ดินที่เน้นความทันสมัยและพร้อมสำหรับทรัพยากรอย่างเต็มที่ ลักษณะของที่ตั้งธรรมชาติแวดล้อม จึงมีแนวโน้มเข้าสู่ลักษณะของความเป็นชุมชนเมืองที่สูง ตามปัจจัยแวดล้อมจากเขตเมืองคือ

ก. ภูเขา จะถูกมองว่าเป็นทรัพยากรดิน ป่าไม้ ที่ควรค่าแก่การใช้ประโยชน์มากกว่าอนุรักษ์ จากกระแสของการพัฒนา

ข. ที่ราบ ต้องกำหนดการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่า ด้วยการลงทุนในหลายหลากรูปแบบ เพื่อผลการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

ค. ลำน้ำ ไม่มีความจำเป็นใดๆ ต่อชุมชน เนื่องจากการบริการพื้นฐานมีเพียงพอ ลำน้ำคือพื้นที่รับของเสียจากชุมชน

ง. ตำแหน่งที่ตั้ง เป็นตัวส่งเสริมให้เกิดความสะดวกต่อการรับนโยบายการพัฒนาและเห็นผลได้อย่างรวดเร็ว

สัญลักษณ์

- : เมือง เชียงใหม่
- ▨ : เมือง ลำพูน
- : ชุมชน สันกำแพง ปัจจุบัน
- ◐ : บ้านบ่อสร้าง พัฒนา เป็นศูนย์กลางที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เนื่องจากการตัดเส้นทาง และปรับปรุง โครงสร้าง การสัญจร
- : ชุมชนที่มีพัฒนาตามลำน้ำและเส้นทาง
- ◑ : ชุมชนที่มีแนว โฉม เกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากการตัดเส้นทางใหม่ สายคอนจัน-สันกำแพง-ออนหลาย เชื่อมโยง เข้าสู่บ้านบ่อสร้างและ สันกำแพง ในช่วงกลาง
- : ถนน, เส้นทาง ที่มีความสำคัญระดับภาค
- ~ : ลำน้ำธรรมชาติ ที่มีแนว โฉมลดบทบาทและความสำคัญมากขึ้น หากไม่ได้รับการใส่ใจในปัจจุบัน
- ▤ : ภูเขามีแนวฉนวนต่อการทำลายสภาพธรรมชาติป่าไม้ ต้นน้ำลำธารมากขึ้น ด้วยโครงการต่างๆ ที่มีเจ้าของที่ดินครอบครอง
- ▥ : ที่ราบ ที่คอน มีแนว โฉมเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่เมืองสูงมาก จากแรงผลักดันจากเขตเมือง

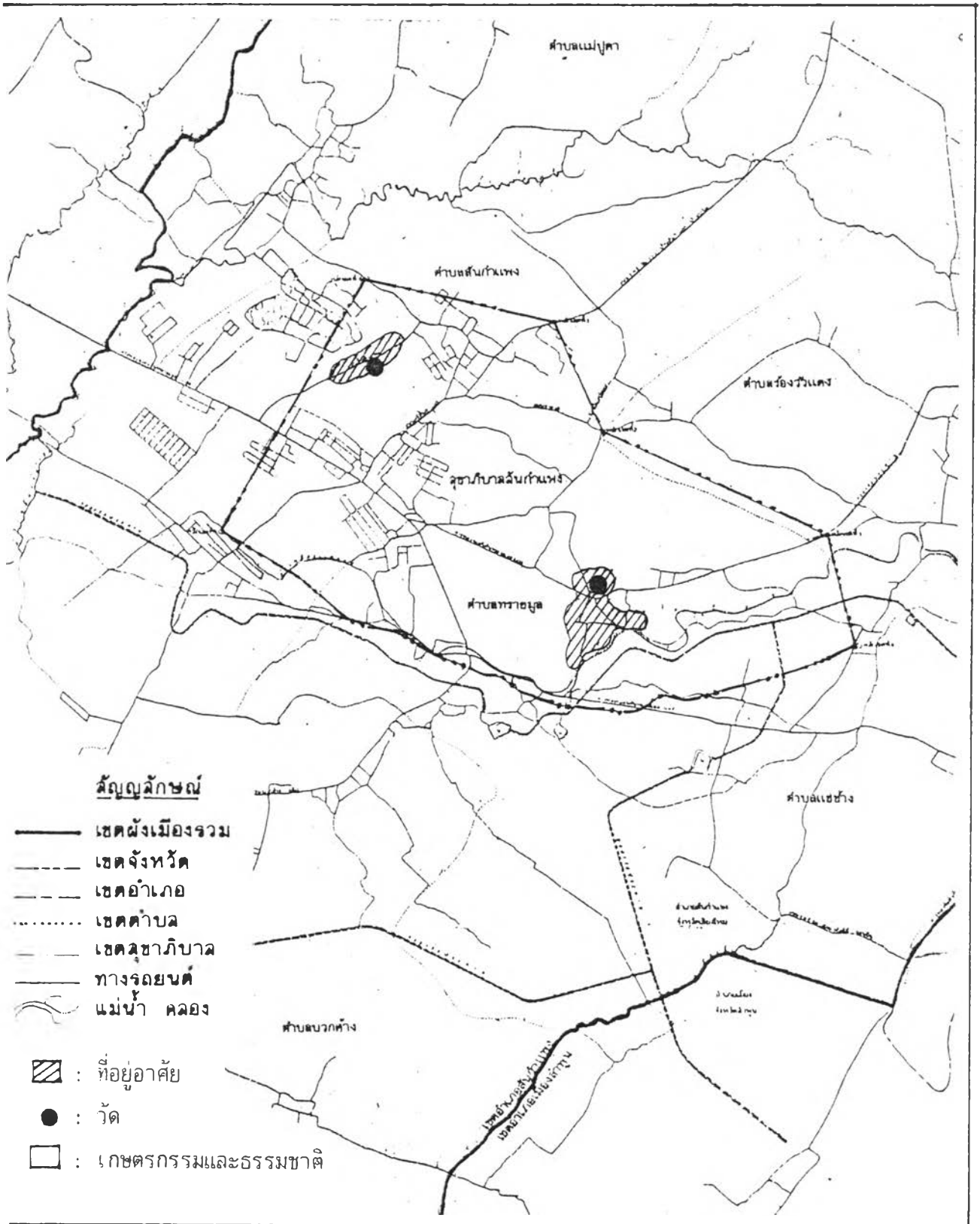
ภาพที่ 6.4 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมในอนาคต โดยพิจารณาจาก สภาพภูมิประเทศร่วมกับสภาพปัจจุบันของชุมชน

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมโดยภาพรวม ในลักษณะของที่ตั้งเป็นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ ประกอบด้วยทรัพยากรภูเขา ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญระดับภาค ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานเพื่อการอยู่อาศัยและเกษตรกรรมในอัตราสูง ตามปัจจัยแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่เป็นสำคัญ และการพัฒนามีความต่อเนื่องถึงยุคปัจจุบัน โดยยังคงเน้นการอยู่อาศัยและเพิ่มการบริการทางด้านการท่องเที่ยวตามปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นคุณค่าของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมจากแหล่งความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ด้วยแหล่งความเจริญทางเศรษฐกิจ

6) การแสดงคุณค่า และการประเมินคุณค่าของชุมชนในด้านที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมของ ภูเขา ที่ราบ ลำน้ำ และตำแหน่งที่ตั้ง โดยวิธีการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.1

1.1.2 การใช้ที่ดิน (Land use)

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 จากการศึกษาถึงภูมิหลังของชุมชนยุคโบราณพบว่า มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอยู่ 4 ประเภทด้วยกันคือ เพื่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อการสร้างวัดการศาสนา เพื่อการประกอบอาชีพเกษตร และเพื่อเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ การใช้ที่ดินทั้ง 4 ประเภทนี้เป็นลักษณะปัจจัยพื้นฐานของชุมชนยุคประวัติศาสตร์โบราณ ที่ก่อให้เกิดลักษณะชุมชนแบบเฉพาะตัว โดยเน้นความสำคัญที่การตั้งบ้านเรือนมาก่อนเป็นอันดับแรก ร่วมกับพื้นที่ทำมาหากิน การเกษตรกรรม จนสามารถเป็นชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีความมั่นคงในพื้นที่ดิน จึงให้ความสำคัญกับการสร้างวัดด้วยศรัทธาร่วมกันจากสมาชิกในชุมชน ส่วนพื้นที่ธรรมชาติคือทรัพยากรที่ให้ปัจจัย 4 แก่ชุมชนที่มีอยู่เป็นทุนทรัพย์เดิมอยู่แล้ว

แผนที่ 6.1 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในยุคนโยราณ พิจารณาจากที่ตั้งวัดในยุคนโยราณ อันแสดงถึงความเป็นศูนย์กลางชุมชน

ตารางที่ 6.2 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ยุคโบราณ
(โดยประมาณ) : ในเขตสุภาภิบาล

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 7321.8735 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัย	218.75	2.99
2. วัดและศาสนสถาน	7	0.10
3. เกษตรกรรม	7095.1235	96.917
4. ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	7321.8735	100

ที่มา : จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนสันกำแพง ผู้ศึกษา : 2536

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 การขยายตัวทางการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นจากการสืบทอดเชื้อสาย เผ่าพันธุ์มนุษย์ตามธรรมชาติ การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ประกอบกับปัจจัยทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนากการใช้ที่ดินโดยเน้นผลประโยชน์จากทรัพยากรเป็นสำคัญ ทั้งในด้านการเกษตรที่ต้องการผลผลิตจำนวนมากขึ้น การสัมปทานป่าไม้ที่ต้องสูญเสียทรัพยากรป่าไม้แหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เกิดพื้นที่ชุมชนกว้างไกลยิ่งขึ้น มีศูนย์กลางการปกครอง ตลาด วัด และพื้นที่กิจกรรมอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการของชุมชน ซึ่งจำแนกประเภทการใช้ที่ดินยุคอดีตได้ 7 ประเภทด้วยกัน คือ

ก. การใช้ที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นอย่างมากจากการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ โดยการขยายเขตเมือง การอพยพชนชั้นไพร่และเชลยที่กวาดต้อนมาจากทางเหนือเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อเป็นแรงงานสำหรับบูรณะเมือง นอกจากนั้นในสมัยพระพุทธวงศ์ "เจ้าหลวงแผ่นดินเย็น" บกครองเมืองเชียงใหม่ในช่วง พ.ศ. 2369-2389 เป็นช่วงที่บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข มีการทำนุบำรุงบ้านเมือง โดยการขยายหมู่บ้านต่างๆ รอบเมืองอย่างกว้างขวาง ซึ่ง

นับถึงชุมชนสันกำแพงด้วย ได้มีการอพยพคนพื้นเมืองจากนครเชียงใหม่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชน (บริเวณตำบลสันกำแพงปัจจุบัน) พื้นที่อยู่อาศัยจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในลักษณะกลุ่มหมู่บ้านย่อยๆ

ข. พื้นที่วัดและศาสนสถาน จากการตั้งถิ่นฐานของชุมชน สิ่งจำเป็นต่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนก็คือ "วัด" ซึ่งจะถูกสร้างขึ้นในทุกห่อมหมู่บ้าน

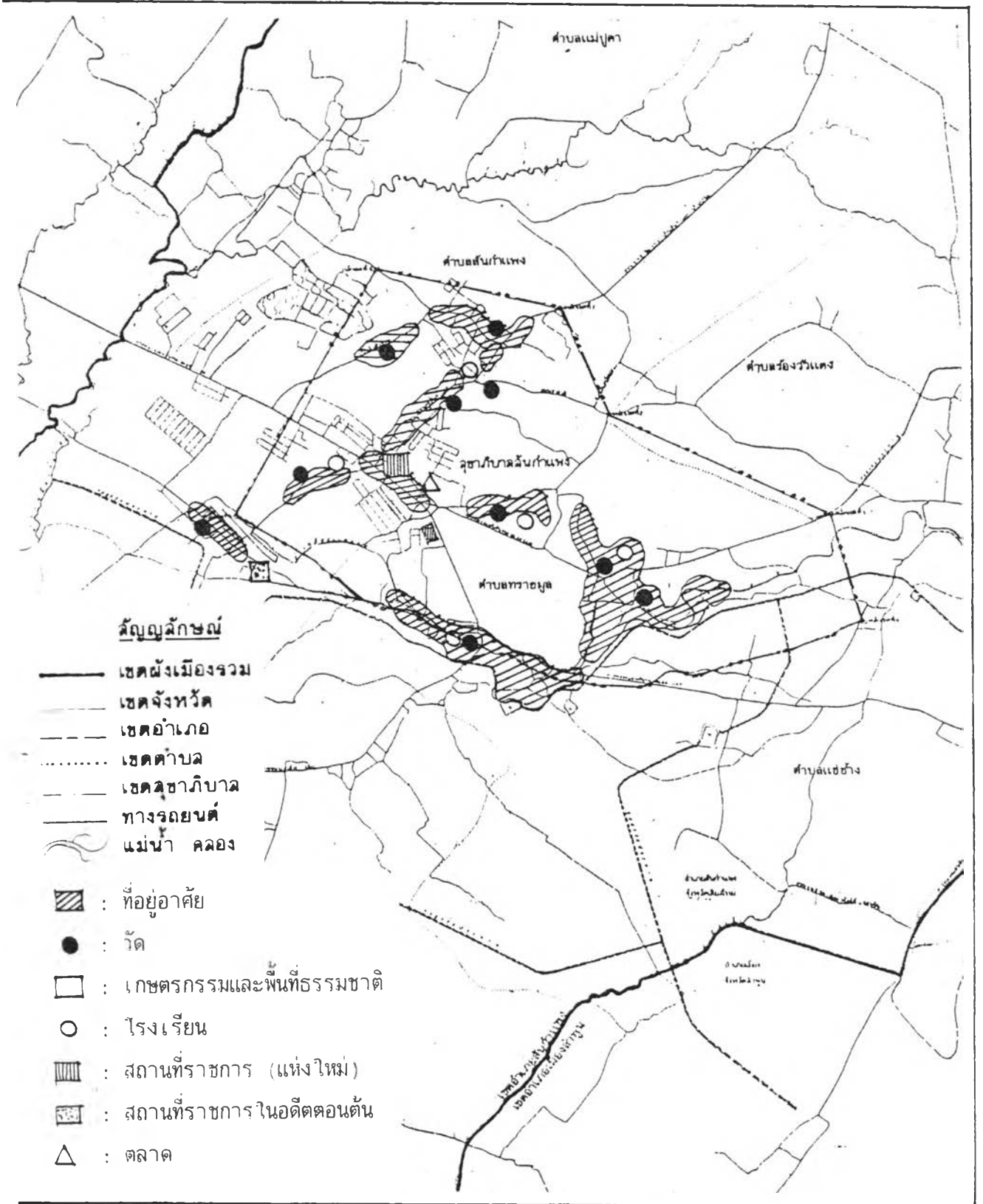
ค. สถานที่ราชการ พื้นที่ดินส่วนหนึ่งถูกใช้เพื่อสถานที่ราชการสำหรับการเมืองการปกครองและบริหาร ซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนในช่วง พ.ศ. 2443 เป็นต้นมา

ง. สถานศึกษา สถานศึกษาเกิดขึ้นในช่วงปลายยุคอดีต หลังจากการรวมอำนาจของรัฐบาล นโยบายการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติก็คือ การศึกษา โรงเรียนจึงเกิดตามย่านกลุ่มชุมชนย่อย แต่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กระดับประถมศึกษาเท่านั้น

จ. ตลาด จากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ตลาดจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจของสังคม ตามพัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ตลาดแห่งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2448

ฉ. พื้นที่เกษตรกรรม สำหรับการประกอบอาชีพหลักของชุมชน ซึ่งขาดมิได้ เป็นพื้นที่ราบลุ่มล้อมรอบหมู่บ้านของตน

ช. พื้นที่ธรรมชาติ เป็นพื้นที่เดิมที่ยังเหลืออยู่ช่วยส่งเสริมให้ชีวิตความเป็นอยู่มีความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรพื้นฐานที่จำเป็นในลักษณะของ "ป่าเบญจพรรณ" ปรากฏทั่วไปถัดจากพื้นที่เกษตรกรรม

แผนที่ 6.2 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในยุคออดีต พิจารณาจากที่ตั้งวัดในยุคออดีต

ตารางที่ 6.3 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ยุคอดีต (โดยประมาณ) : ในเขตสุขาภิบาล

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 7321.8735 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัย	1875	25.608
2. วัดและศาสนสถาน	30	0.41
3. สถานที่ราชการ	15	0.20
4. สถานศึกษา (โรงเรียน)	30	0.41
5. ตลาด	5	0.06
6. เกษตรกรรม		
7. ธรรมชาติ	5366.8735	73.30
รวมพื้นที่ทั้งหมด	7321.8735	100

ที่มา : จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนสันกำแพง ผู้ศึกษา : 2536

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 จากการเปลี่ยนแปลงในยุคอดีต ร่วมกับเหตุและปัจจัยในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งการพัฒนา ตามแผนและนโยบายการพัฒนาประเทศจากสู่กลาง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ทำให้ชุมชนเริ่มมีการพัฒนาการใช้ที่ดินอย่างค่อยๆ เป็นไปในช่วงแรก ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-5 จนในที่สุดถึงการประกาศใช้ผังเมืองรวมเชียงใหม่ ครั้งแรก พ.ศ. 2532 และฉบับปรับปรุงในเวลาต่อมา ได้กำหนดให้อำเภอสันกำแพงเป็นพื้นที่รองรับความเจริญเติบโตจากเมืองศูนย์กลาง คือการเป็นเมืองบริการและเมืองในเขตปริมณฑลของเมืองเชียงใหม่ร่วมกับแผนและนโยบายการพัฒนาเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นฐานการท่องเที่ยว ส่งผลให้อำเภอสันกำแพง ได้รับบทบาทเฉพาะด้านให้เป็นชุมชนอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นถิ่น การท่องเที่ยว และพักอาศัย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการอื่นๆ เพื่อรองรับบทบาทเฉพาะด้านดังกล่าว ดังนั้นช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-6 จึงเป็นช่วงแห่งการเติบโตของการใช้ที่ดินอย่างสุดโต่ง ในทางการบริการเพื่อการท่องเที่ยวและอยู่อาศัย สำหรับผู้คนในเขตเมืองที่กำลังต้องการที่อยู่ใหม่ ที่ปลอดภัยจากเขตเมือง จนกระทั่งถึงช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 รัฐบาลฯของการบริการและที่อยู่อาศัย ได้เปลี่ยนโฉมหน้าอย่างเป็นทางการ และมีแนวโน้มสูงขึ้น ตามเป้าหมายการพัฒนาเมืองใหม่ (New town) หรือเมืองแฝด (Twin Town) เพื่อรองรับการเจริญเติบโตจากเขตเมืองที่ยังหาที่อยู่ไม่ได้ ดังนั้นการใช้ที่ดินในยุคนี้ จึงมีความหลากหลายและขยายขอบเขตกว้างขวางกินพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จำแนกประเภทการใช้ที่ดินได้ 9 ประเภทดังนี้

ก. ที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยได้ขยายตัวจากแนวชุมชนดั้งเดิมเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบชุมชน เป็นอณาบริเวณกว้างด้วยลักษณะที่อยู่อาศัยรูปแบบโครงการจัดสรรที่ดินที่ดินพร้อมบ้าน เป็นต้น

ข. พื้นที่วัดและศาสนสถาน ที่ดินของวัดอันเป็นสาธารณะของชุมชนยังคงรักษาสภาพเดิมเอาไว้ส่วนใหญ่ ยกเว้นบางวัดได้เป็นพื้นที่บางส่วนเพื่อสร้างโรงเรียนให้กับชุมชน

ค. สถานที่ราชการ มีการขยายตัวของหน่วยงานมากขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมชุมชน ซึ่งสถานที่เดิมมีเนื้อที่จำกัดหน่วยงานบางประเภทที่เกิดขึ้นใหม่จึงจำเป็นต้องหาพื้นที่แห่งใหม่ที่สามารถติดต่อได้ง่ายและสะดวกเป็นที่ตั้ง อาทิ บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 (เชียงใหม่-สันกำแพง) ส่วนที่เดิมมีการตั้งหน่วยงานที่จำเป็นต่อชุมชนขึ้นรวมกัน ณ บริเวณพื้นที่เดียวกันเพื่อสะดวกต่อการติดต่อ อาทิ สำนักงานที่ดินอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษา สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น

ง. พาณิชยกรรม (การค้า, การบริการ, ตลาดชุมชน) พื้นที่พาณิชยกรรมถูกพัฒนาขึ้นจากการเป็นตลาดของชุมชนมาก่อนในยุคอดีต เมื่อความต้องการทางด้านการค้า การบริการ ขยายตัวขึ้นตามเศรษฐกิจของชุมชน ตลาดจึงกลายเป็นพื้นที่ค้าขายสินค้าจำเป็นอื่น ๆ เพื่อการบริการสังคมและนักท่องเที่ยว ขยายตัวตามแนวยาวของถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ไปทางทิศตะวันตก ทั้งช่วงข้างเป็นบางระยะ และหนาแน่นขึ้นในบริเวณสามแยกบ้านบ่อสร้าง ไปตลอดแนวถนนจนถึงเขตเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังเกิดตลาดเล็กตลาดน้อย ที่เรียกว่า "กาดแลง" กระจายตัวตามกลุ่มบ้านและชุมชนบริเวณ "ช่วงวัด" เก่าหรือบริเวณที่ว่างสาธารณะประโยชน์ ย่านชุมชนพักอาศัย กาดแลงบางแห่งถูกพัฒนาขึ้นเป็นตลาดถาวรขนาดใหญ่ขึ้นตามความต้องการชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นขึ้น ("กาดแลง" คือตลาดขนาดเล็กที่มีสินค้าจำพวกสินค้าบริโภคพื้นเมืองท้องถิ่น ของป่า วางขายกับพื้นดินหรือต่อมาพัฒนาขึ้นเป็นโรงเรือนง่าย ๆ ขนาดกระทัดรัด วางโต๊ะไม้เรียงเป็นแนวยาวให้สะดวกต่อการเดินซื้อและเลือกของ เปิดขายเฉพาะตอนเช้าหรือตอนเย็นเท่านั้น)

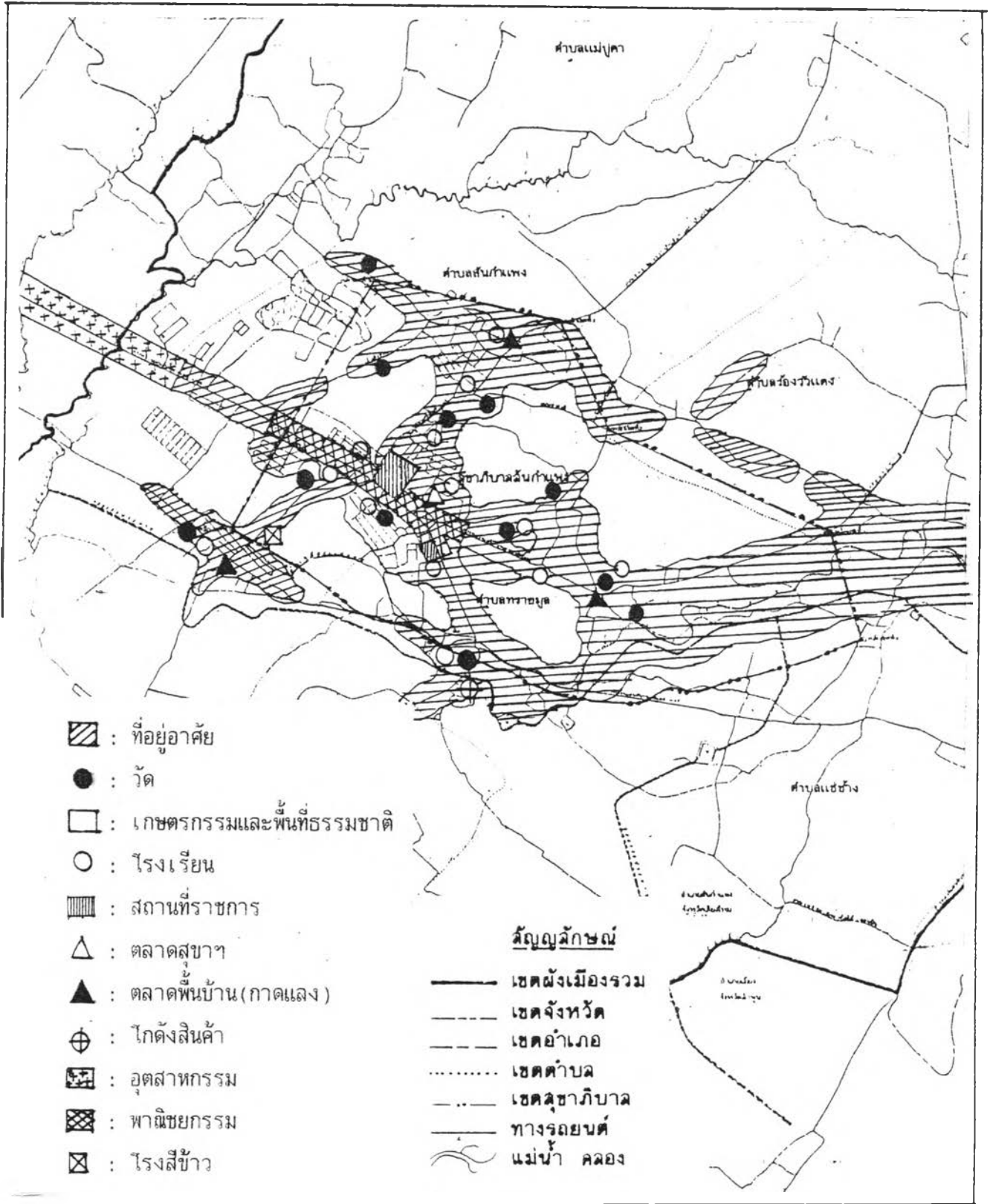
จ. สถานศึกษา การใช้พื้นที่เพื่อการศึกษาามีบทบาทสำคัญขึ้นจากยุคอดีตมาก แต่เดิมการศึกษาใช้พื้นที่วัดและมีพระสงฆ์เป็นครูและจากนโยบายของรัฐบาลกลางในปลายยุคอดีต ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ "กลืนชาติ" เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในประเทศ ก่อให้เกิดโรงเรียนขึ้นในยุคปัจจุบันตอนต้น และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยมาตามการเพิ่มของจำนวนประชากรยุคปัจจุบัน โรงเรียนจึงกระจายตัวตามย่านชุมชนพักอาศัย ซึ่งถือโรงเรียนเป็นศูนย์กลางชุมชนด้วยแห่งหนึ่ง

ฉ. อุตสาหกรรม การใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมปรากฏเด่นชัดในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ต่อเนื่องถึงฉบับที่ 7 ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นถิ่นขนาดใหญ่ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน อาทิ ดัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตสินค้าพื้นเมือง โรงบ่มไวยาสูบ โรงกลิ้ง โรงสีข้าว อู่ซ่อมรถ เป็นต้น กระจายตัวตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1008 (เชียงใหม่-สันกำแพง) และบางพื้นที่ในเขตที่พักอาศัย

ช. คลังสินค้า คลังสินค้าเกิดขึ้นเนื่องจากระบบการผลิตแบบผลิตจำนวนมาก (Mass product) ซึ่งเป็นการเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ความต้องการคลังสินค้าเพื่อเก็บรักษา รอจำหน่าย คัดแยกสินค้า ฯลฯ จึงเป็นสิ่งจำเป็น การใช้ที่ดินประเภทนี้กระจายตัวอยู่ทางทิศใต้ของชุมชน บริเวณถนน รพช. ชม 11039 แซ่ข้าง-ร้องกองข้าว

ซ. เกษตรกรรม ประกอบด้วยพื้นที่และสวนที่เหลือจากการใช้ที่ดินเพื่อกิจการอื่น ๆ

ณ. พื้นที่ธรรมชาติ ประกอบด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำธรรมชาติ ที่ว่าง ป่าไม้ และอื่น ๆ ที่มีได้มีการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเป็นสาธารณะ

แผนที่ 6.3 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในยุคนปัจจุบัน พิจารณาจากที่ตั้งวัดปัจจุบัน และสภาพปัจจุบันของชุมชน

ตารางที่ 6.4 การใช้ที่ดินเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ยุคปัจจุบัน
(โดยประมาณ) : ในเขตสุขาภิบาล

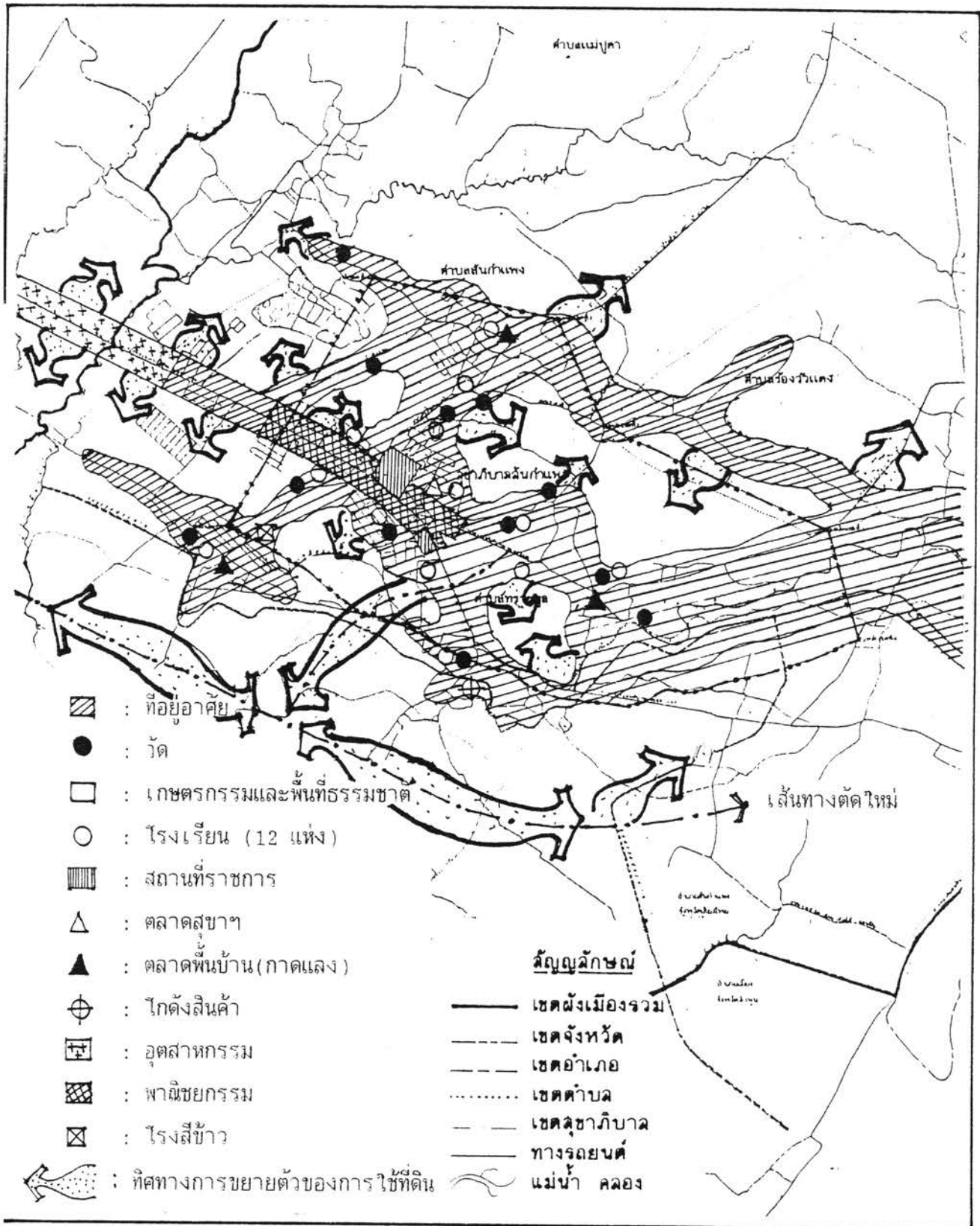
ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตที่ศึกษา 7321.8735 ไร่ เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัย	1687.5	64.02
2. วัดและศาสนาสถาน	36	0.49
3. สถานที่ราชการ	15	0.20
4. พาณิชยกรรม	62.5	0.85
5. สถานศึกษา	84	1.15
6. อุตสาหกรรม (นอกเขตสุขาฯ)	1250	17.07*
7. คลังสินค้า	5	0.06
8. เกษตรกรรม	2431.87	33.21
9. ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	7321.8735	100

ที่มา: จากการสำรวจในพื้นที่จริง ผู้ศึกษา : 2536

* เทียบจากพื้นที่ในเขตสุขาฯ

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป จากการพัฒนาเมืองในยุคปัจจุบันที่เน้นให้ชุมชนสันกำแพง เป็นชุมชนเพื่อการรองรับการเจริญเติบโตจากเมืองเชียงใหม่ โดยเฉพาะทางด้านที่อยู่อาศัย และการท่องเที่ยวร่วมกับการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมสายเชียงใหม่-สันกำแพง-ออนหลวยสายใหม่ ขนานกับแนวถนนเดิมเชียงใหม่-สันกำแพง ทางด้านทิศใต้ของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่องจากยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม และการบริการด้านอื่น ๆ ประเภทของการใช้ที่ดินยังคงรูปแบบเดิม แต่ขยายตัวกว้างขวางขึ้น ตามทิศทางการขยายตัวของชุมชน ตอนสันกำแพง-สหกรณ์ทางทิศตะวันออก และทางหลวงหมายเลข 1147 ตอนสันกำแพง-บ้านธิ ทางทิศใต้ตลอดจนพื้นที่เกษตรกรรมด้านในชุมชน นอกจากนี้โครงการ

ตัดถนนสายบ่อสร้าง-เชื่อมกับถนนสายใหม่ และถนนจากสันกำแพง (ถ.คชสาร) เชื่อมกับถนนสายใหม่ จะส่งเสริมให้มีการใช้ที่ดินในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม แต่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล

แผนที่ 6.4 แนวโน้มการใช้ที่ดินโดยสังเขปในอนาคต : สันกำแพง

ตารางที่ 6.5 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ไอนาคค (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 7321.8735 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัย	5625	76.82
2. วัดและศาสนาสถาน	36	0.49
3. สถานที่ราชการ	15	0.20
4. พาณิชยกรรม	62.5	0.85
5. สถานศึกษา	84	1.15
6. อุตสาหกรรม(นอกเขตสุขาฯ)	1875	25.60*
7. คลังสินค้า	25	0.30
8. เกษตรกรรม	1474.37	20.13
9. ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	7321.8735	100

ที่มา : คำนวณจากข้อมูลการสำรวจในพื้นที่จริง ผู้ศึกษา : 2536

* เทียบจากพื้นที่ในเขตสุขาฯ

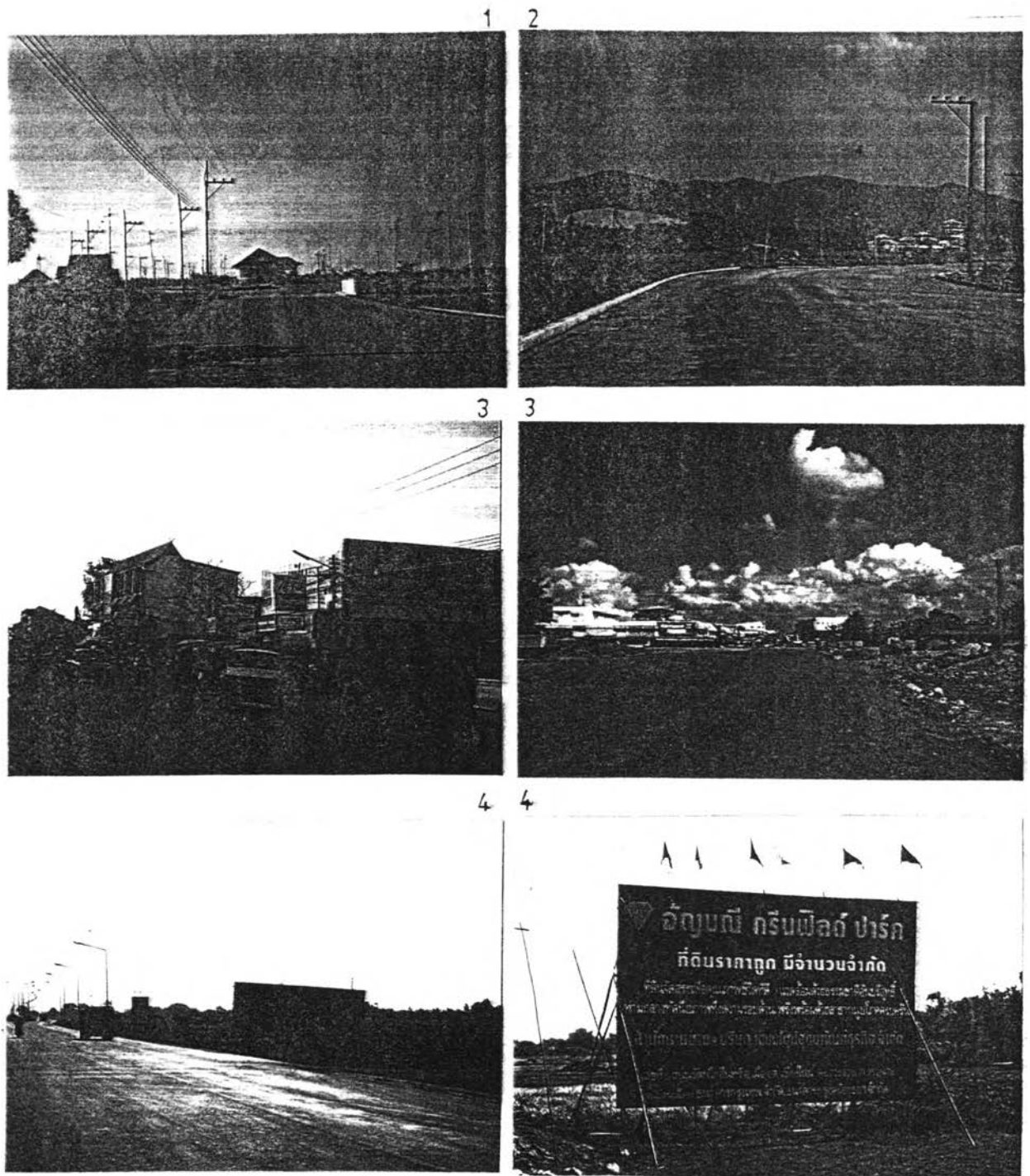
หมายเหตุ การใช้ที่ดินที่ทันสมัยส่วนใหญ่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล เกาะตัวริมถนนตัดใหม่ โดยการเปลี่ยนการใช้ที่ดินแบบเกษตรกรรม, ธรรมชาติ ไปเป็นพื้นที่เมืองในรูปแบบโครงการต่างๆ โดยเฉพาะการจัดสรรบ้านและที่ดิน, ธุรกิจรูปแบบต่างๆ, โกดังสินค้า, อุตสาหกรรม เป็นต้น (ไม่สามารถคิดเป็นหน่วยพื้นที่ได้)

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของประเภทการใช้ที่ดินโดยภาพรวม การใช้ที่ดินของชุมชนมีพัฒนาการจากชุมชนประวัติศาสตร์ และมีพัฒนาการในช่วงยุคอดีตปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ในรูปแบบที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงในยุคอดีต และรวดเร็วในปลายยุคปัจจุบันต่อเนื่องถึงอนาคต ซึ่งประเภทการใช้ที่ดินมีรูปแบบคล้ายคลึงกับเมืองเชียงใหม่อันแสดงให้เห็นถึงความ เป็นเมืองที่ซับซ้อน (Complexity) ตามแนวทางของเมืองใหญ่ในอนาคต แต่โดยภาพรวมแล้วการใช้ที่ดินของชุมชนมีลักษณะเฉพาะดังนี้

ก. รูปแบบการใช้ที่ดิน การใช้ที่ดินของชุมชนมีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อนในยุคโบราณถึงยุคอดีต มีพัฒนาการอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-7 ตอนต้นของแผนพัฒนาฯ ในลักษณะผสมปนเปกันกับการใช้ที่ดินในรูปแบบเดิมโดยไม่มีขอบเขต เป็นการทำลายลักษณะเฉพาะตัวของรูปแบบ (Pattern) รูปทรง (Form) ของชุมชนดั้งเดิม

ข. ลักษณะของการใช้ที่ดิน ในยุคโบราณและยุคอดีตการใช้พื้นที่ดิน เน้นการขยายตัวในทางราบ และมีขอบเขตจำกัด ด้วยเส้นสายของโครงสร้างธรรมชาติ อาทิ แม่น้ำ ลำคลอง แนวพืชพรรณป่าไม้ เป็นต้น มีลักษณะอ่อนช้อย นุ่มนวลในทางสุนทรียภาพ แต่ปัจจุบันขอบเขตเน้นด้วยโครงสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น รั้ว ถนน และการขยายตัวเน้นทั้งทางราบและทางตั้ง ในอิทธิพลตะวันตก เช่นที่ดินอยู่อาศัยรูปแบบโครงการบ้านจัดสรร ที่ดินจัดสรร, พื้นที่ดินผืนใหญ่สำหรับอุตสาหกรรม ระบบการผลิตจำนวนมาก (Mass product) เป็นต้น เหล่านี้เป็นการทำลายลักษณะเฉพาะของการใช้ที่ดินแบบดั้งเดิม และสร้างลักษณะเฉพาะขึ้นใหม่ที่แปลกแยก และหลากหลาย ขาดความกลมกลืน

ค. สภาพปัญหาของการใช้ที่ดิน ปัญหาของการใช้ที่ดินเกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ในรูปแบบของการใช้ที่ดินหลายอย่างในบริเวณเดียวกัน ที่มีความต้องการสภาพแวดล้อม บ้างก็พื้นฐานที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดการรบกวนซึ่งกันและกัน และทำลายเอกภาพโดยส่วนรวม นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินแบบชั่วคราวข้ามหรือข้ามกระโดด เป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมแบบฉับพลันทั้งในทางพื้นดินและอากาศกระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศชุมชน โดยส่วนรวมและรุนแรง เฉพาะที่ เช่น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรม, ป่าไม้ธรรมชาติ ไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมหรือ พาณิชยกรรม เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมเสมือนสิ่งมีชีวิตขนาดยักษ์ที่ต้องการบ้านหลังใหญ่ กินอาหารและขับถ่ายของเสียจำนวนมาก เป็นส่วนเกินให้กับชุมชนปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่รุนแรงอันดับ 1 ในยุคปัจจุบัน บริเวณสองข้างเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง และพื้นที่เกษตรกรรมเดิมในส่วนชั้นในของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมาเป็นบ้านพักอาศัยแบบใหม่ เป็นพื้นที่ปัญหาอันดับรอง

1. ปัญหาการจัดสรรที่ดิน, จัดสรรบ้านในพื้นที่เกษตรกรรม สูญเสียเอกลักษณ์ชุมชนดั้งเดิม
2. ปัญหาโครงการขนาดใหญ่ เป็น Complex ในพื้นที่ขนาดใหญ่ของพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติสมบูรณ์
3. ปัญหากระจุกตัวของกิจกรรมในบริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง
4. โครงร่างของการใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรม ธรรมชาติ ที่เป็นผลมาจากการตัดถนนใหม่ที่เป็นแนวใหม่ของปัญหาการใช้ที่ดินแบบข้ามกระโดด ขาดการควบคุม

ภาพที่ 6.5 แสดงลักษณะปัญหาการใช้ที่ดินโดยสังเขป พิจารณาสภาพปัจจุบัน

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนในด้านการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย, วัดหรือศาสนสถาน, สถานที่ราชการ, พาณิชยกรรมและตลาด, สถานศึกษา, อุตสาหกรรม, คลังสินค้า, เกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติ โดยวิธีให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.6

Table with columns for subject (e.g., คณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์), learning objectives, and a grid for student performance (A, B, C, D, E). Includes summary rows for total scores and percentages.

Summary table with columns: หมายเหตุ (Remarks), ลักษณะเฉพาะ (Characteristic), and ลักษณะเฉพาะ (Characteristic). It details the criteria for different grade levels (e.g., 5, 4, 3, 2, 1) based on learning objectives.

1.1.3 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน คือองค์ประกอบสำคัญต่อพัฒนาการของชุมชนทางด้านกายภาพ ที่ให้บริการความสะดวกสบายต่อชุมชน โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนประกอบด้วยเส้นทางการสัญจร การใช้พลังงาน การใช้น้ำอุปโภค-บริโภค, การกำจัดขยะ ภายณชุมชน เป็นต้น

1.1.3.1 เส้นทางการสัญจร

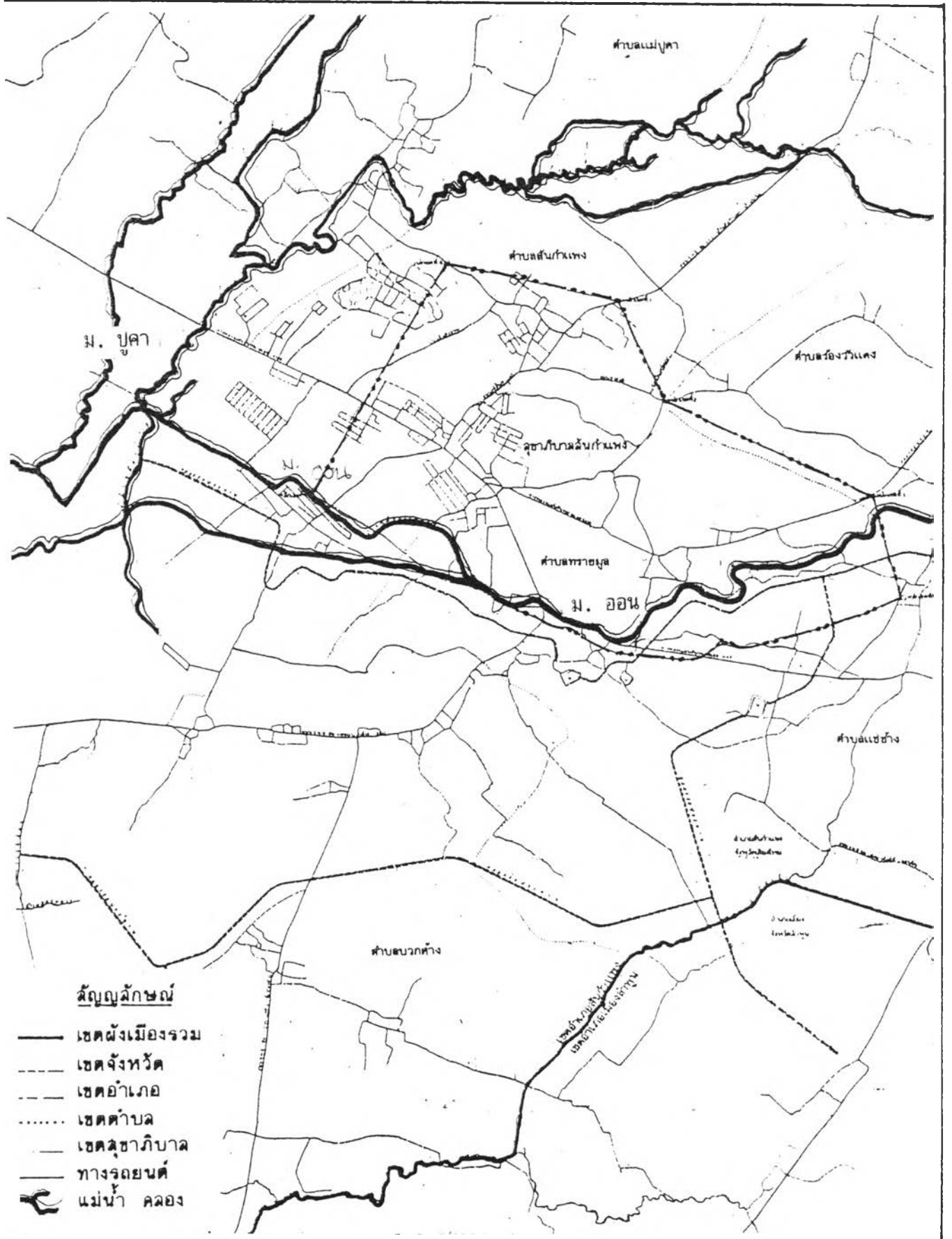
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 ชุมชนในยุคโบราณมีหลักฐานหลงเหลืออยู่ให้ศึกษาน้อยมาก ยังไม่มีเส้นทางที่เด่นชัด ในองค์ประกอบของชุมชน จึงขอยกไปกล่าวในยุคอดีต

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 เส้นทางการสัญจรนับว่าเป็นโครงสร้างเบื้องต้นของชุมชน ในการก่อรูป ในยุคอดีตเป็นยุคแห่งการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ โดยการผลักดันให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างกว้างขวางในเขตชนบท โดยเฉพาะพื้นที่ริมน้ำ ลำน้ำสายสำคัญ เช่น แม่งวง แม่ออน แม่ปูคา สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้อันเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐาน และใช้ลำน้ำเป็นเส้นทางการสัญจร แต่ด้วยธรรมชาติลำน้ำที่คดโค้งยาวไกล และไหลเชื่อมกับที่ตั้งชุมชนบนที่ราบกว้างเชิงเขา ทางเลือกในการสัญจรทางบกจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสัญจร ประกอบกับการค้นหาพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อการตั้งถิ่นฐานในยุคหนึ่ง การเดินเท้าแบบ "ทางมด" จึงเกิดขึ้น เมื่อพบแหล่งพื้นที่ที่ต้องการก็จะก่อตั้งชุมชนตามเฝ้าพันธุ์ของตนเอง เมื่อชุมชนถูกรวมตัวหลาย ๆ กลุ่ม การเชื่อมโยงระหว่างชุมชนจึงเป็นกลไกอัตโนมัติต่อโครงสร้างการสัญจร โครงสร้างการสัญจรยุคนี้จึงมีลักษณะเฉพาะที่เด่นชัด ดังนี้

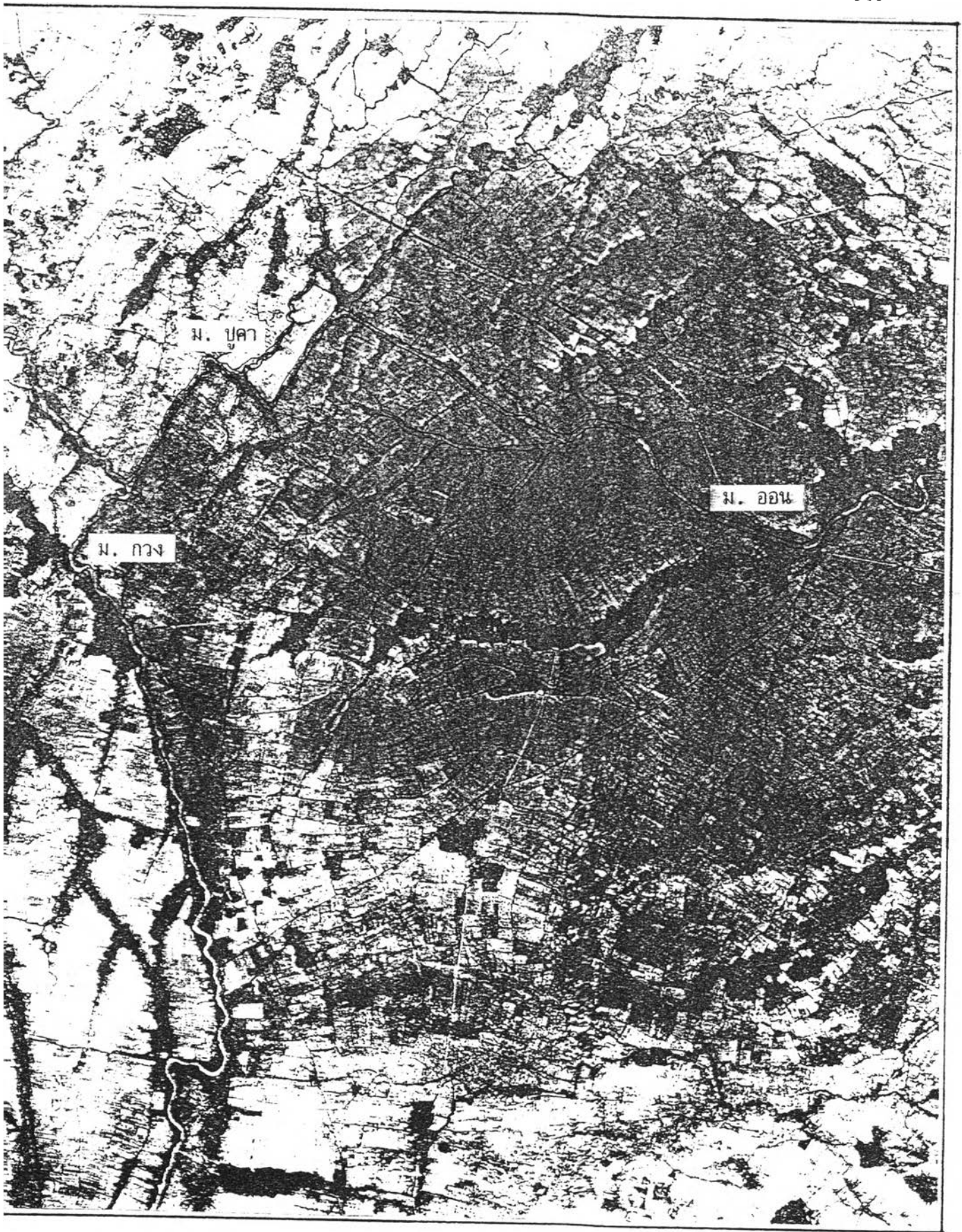
ก. การสัญจรทางน้ำ เป็นการสัญจรที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างทางธรรมชาติของพื้นที่คือลำน้ำแม่ออน มีระยะทางไม่ยาวนาน ใช้ติดต่อภายในชุมชนและระหว่างกลุ่มชุมชนริมน้ำด้วยกัน อาทิ ชุมชนริมน้ำแม่ปูคา ชุมชนริมน้ำแม่กวางทางทิศตะวันตกของพื้นที่ เป็นต้น ลักษณะและวิธีการสัญจรมักใช้เรือหรือแพ ขนาดเล็กที่ชาวบ้านใช้สัญจรระยะใกล้ เช่น เรือกาบ เรือขุด ส่วนแพ ใช้เพื่อการบรรทุกทุกสินค้าไปขายระยะไกล เช่น เมืองหริภุชชัย เป็นต้น (เรือ แพ เป็นพาหนะสัญจรในอดีต มี 4 ประเภท คือ เรือแม่ปะ เป็นเรือไม้สักขนาดใหญ่ บรรทุกสินค้า ผู้โดยสารสำหรับระยะทางไกล เรือชะล่า มีขนาดเล็กกว่าเรือแม่ปะ ใช้เดินทางระยะไกลภายในลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน เรือกาบ, เรือขุด เป็นเรือขนาดเล็ก ใช้สัญจรระยะใกล้ ส่วนแพ ทำจากไม้ไผ่ ใช้สัญจรและบรรทุกสินค้าระยะใกล้)

การสัญจรทางน้ำมีความสำคัญและพัฒนาการมาจนถึงยุคอดีตตอนกลาง ความสำคัญได้ลดบทบาทลงอย่างมาก อันเนื่องมาจากพัฒนาการของยานพาหนะรูปแบบอื่น มีความสะดวก รวดเร็ว

มากกว่า โดยเฉพาะการใช้เครื่องทุ่นแรงจากสัตว์, เกวียน และการกำเนิดเครื่องทุ่นแรงประเภท ยานยนต์ ตามข้อสันนิษฐานว่า พ.ศ. 2447 เริ่มมีการนำรถยนต์เข้ามาใช้ในเมืองเชียงใหม่แล้ว (อ้างอิงจากการออกข้อบังคับห้ามขับขีควัวพาหนะ และขับเกวียนตามสะพานหรือถนนบางสายในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งทางเกวียนในเมืองเชียงใหม่เริ่มได้รับการปรับปรุงขึ้นเป็นถนนให้รถยนต์วิ่ง) และในปี พ.ศ. 2448 ชุมชนสันกำแพงได้รับการพัฒนาจากเขตเมืองเชียงใหม่ โดยการสร้างถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 ปัจจุบัน) อันเป็นการนำชุมชนเข้าสู่ การพัฒนาการสัญจรทางบกในเวลาต่อมา

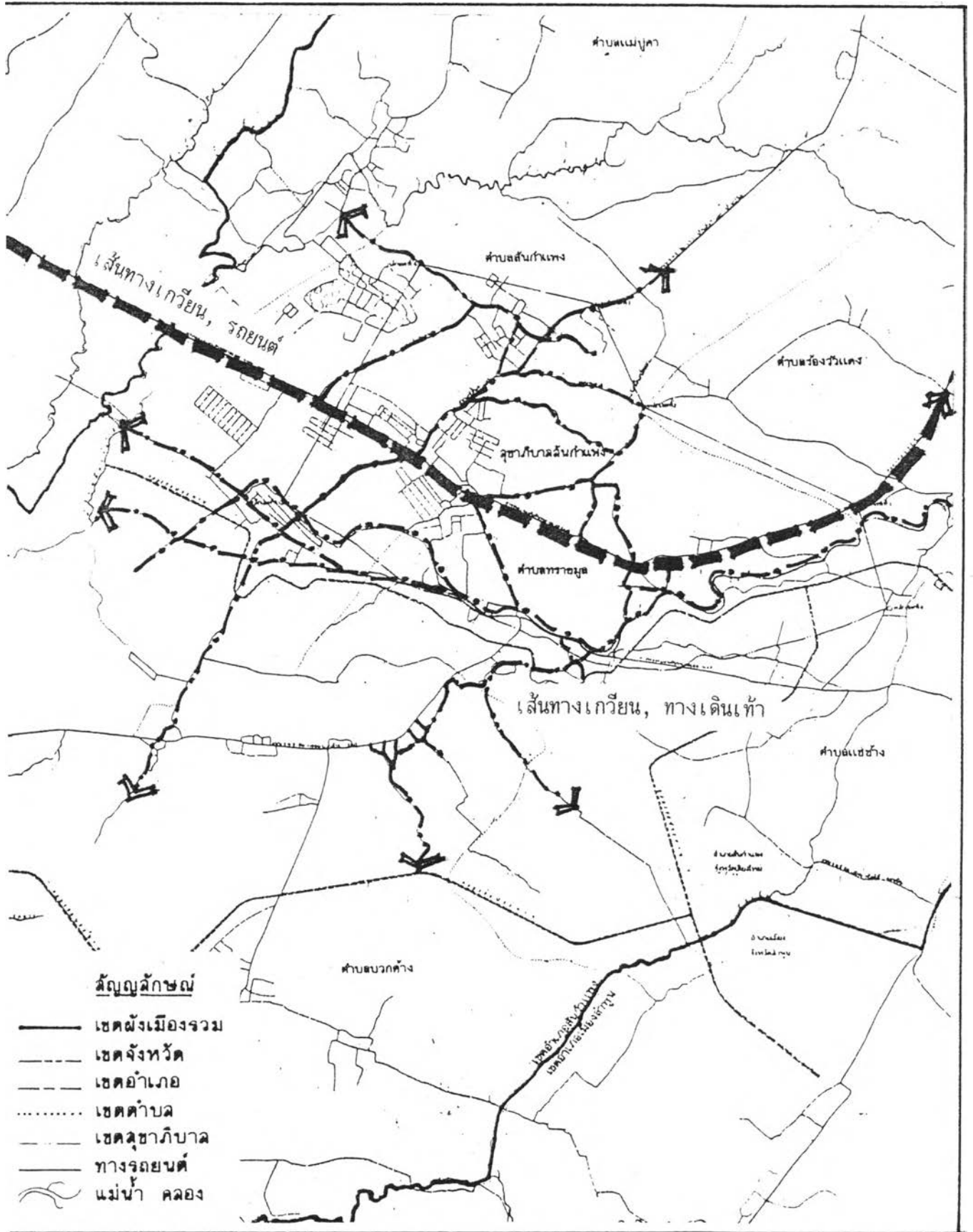

แผนที่ 6.5 แสดงลักษณะการสัญจรทางน้ำในยุคอดีต ศึกษาจากประวัติศาสตร์ชุมชน

ภาพที่ 6.6 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2495 แสดงเส้นทางน้ำที่มีการสัญจรในยุคอดีต

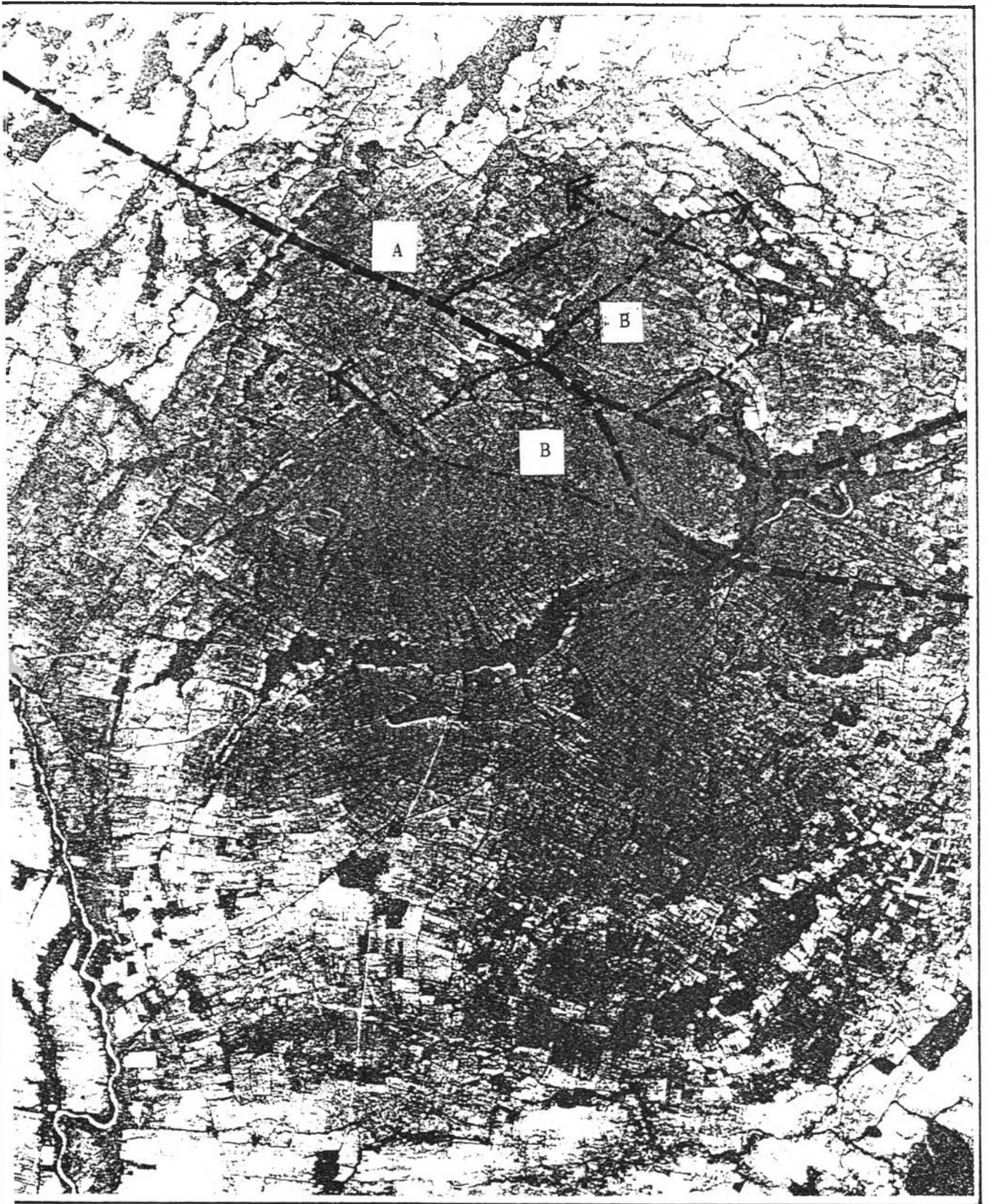
ข. การสัญจรทางบก เกิดขึ้นเนื่องจากการเดินทางจากพื้นที่เมืองต่างๆ เช่น เชียงใหม่ หรือภูเก็ต เชียงราย พะเยา และพื้นที่อื่นๆ เข้าสู่พื้นที่ชุมชนเพื่อการหาทำเลที่ตั้งชุมชนแห่งใหม่ ตามปัจจัยทางการเมืองการปกครอง (การขยายเขตเมือง) และธรรมชาติ (ภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดการอพยพเข้า-ออก เพื่อการตั้งถิ่นฐาน) การเริ่มต้นของโครงข่ายการสัญจร จึงถูกผลักดันมาจากเขตเมืองดังกล่าวเข้าสู่พื้นที่ชุมชน ในลักษณะเส้นทางเดินเท้าที่มีความแคบแควโค้งไปมา เหมือนเส้นทางมดเดิน โครงข่ายดังกล่าวจะมีเส้นสายเชื่อมโยงถึงกันตามบริเวณกลุ่มหมู่บ้านที่มีการตั้งถิ่นฐานตามความพึงพอใจของกลุ่มตน เป็นโครงข่ายสานกันไป-มา "แบบร่างแหขาด" หรือ "ทางมด" ลักษณะดังกล่าว มีพัฒนาการจากต้นยุคอดีตถึงช่วงกลางของยุค ต่อมาภายหลังในยุคอดีตตอนปลาย เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง และเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ รัฐบาลกลางได้ตระหนักถึงการรวมคนทั้งชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงเน้นการควบคุมการบริหารการปกครองอย่างทั่วถึงและจริงจัง ดังนั้นการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนจึงเป็นความสำคัญอันดับแรกที่จะกระจายอำนาจครอบคลุมไปทั่วอาณาจักร โดยการสร้างโครงข่ายการสัญจรสู่ชุมชนจากเขตเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2448 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาโครงข่ายการสัญจรทางบก ให้มีเส้นทางหลักที่สำคัญ โดยตัดผ่านโครงข่ายการสัญจรเดิมเป็นแนวเส้นตรง ลักษณะการสัญจรที่ถูกยึดโยงในรูปแบบร่างแหขาดหรือทางมด จึงมีแกนกลางสำคัญเสมือนเป็นลำต้นของต้นไม้ใหญ่ และแผ่กิ่งก้านออกไปทุกทิศทางการเจริญเติบโตแบบข้ามวัย โดยมีการลำเลียงอาหารอย่างพอเพียงจากแหล่งอาหารในเขตเมืองเชียงใหม่ ซึ่งถือว่าเป็น "กระเพาะพัก" ขนาดใหญ่ของอาณาจักรล้านนา ดังนั้นจากเส้นทางเกวียนของถนนสายนี้ จึงถูกพัฒนาเป็นถนนสำหรับการใช้รถยนต์วิ่งในเวลาต่อมา โดยเฉพาะช่วงปลายสุดของยุค ซึ่งลักษณะของถนนสมัยนั้นยังคงเป็นสภาพดินบดอัด มีขนาดกว้างประมาณ 4 เมตร ต่อมาขยายให้กว้างขึ้นเป็น 6 เมตร เมื่อมีรถยนต์เข้าถึงและสองข้างทางปลูกต้นไม้จามจุรีตลอดแนวเพื่อให้ร่มเงา (เดิมปลูกมะม่วงแต่แมลงกินยอด จึงเปลี่ยนมาปลูกต้นจามจุรี) ส่วนเส้นทางเดินเท้าที่เป็นโครงข่ายเดิม มีลักษณะเส้นทางดินขนาดกว้างประมาณ 1-2 เมตร เป็นเส้นทางใช้ภายในกลุ่มหมู่บ้าน และเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหมู่บ้านอยู่ด้วยกัน เส้นทางจะผ่ากลางกลุ่มบ้าน

แผนที่ 6.6 แสดงรูปแบบการสัญจรทางบก โครงข่ายและพัฒนาการในยุคอดีต

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 เส้นทางการสัญจรในยุคปัจจุบันอ้างอิงได้จากภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการได้อย่างชัดเจน ตลอดยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการเพิ่มความหนาแน่น (Density) ลงในระบบเดิม การขยายตัวเชิงพื้นที่และรูปแบบ (Pattern) โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2495, 2519 และ 2529 ตามพัฒนาการดังนี้

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2495 ลักษณะโครงข่ายเส้นทางการสัญจรของชุมชน แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือเส้นทางหลักและเส้นทางรอง เส้นทางทั้ง 2 ประเภทจะใช้แยกส่วนกันไป เพื่อเชื่อมโยงต่อพื้นที่แต่ละส่วนของชุมชน คือ ถนน หรือทางหลัก สายเชียงใหม่-สันกำแพง เชื่อมโยงติดต่อกับเขตเมืองเชียงใหม่โดยตรงและพื้นที่ชุมชนเดิมที่ก่อตั้งมาก่อนการตัดถนนผ่านกระจายตัวอยู่เป็นช่วงๆ ติดต่อกับทางหลักตลอดแนว เช่น ชุมชนบ้านบ่อสร้าง บ้านสันกลาง บ้านบวกรุก เป็นต้น เส้นทางรอง ได้แก่ เส้นทางเก่าเดิมที่เชื่อมโยงภายในชุมชนของกลุ่มบ้าน บ้านแต่ละหลังจะหันหน้าเข้าหาเส้นทาง กระจายตัวอยู่สองข้างเส้นทางแบบหลวมๆ ใช้พื้นที่ภายในบริเวณบ้าน เลื่อนไหลติดต่อกันระหว่างบ้านเป็นแนวยาวตลอดเส้นทางเป็นช่วงๆ แบบ Ribbon pattern หรือ Linear pattern ในลักษณะคดเคี้ยวโค้งไปมาตามรูปแบบเดิมในอดีต

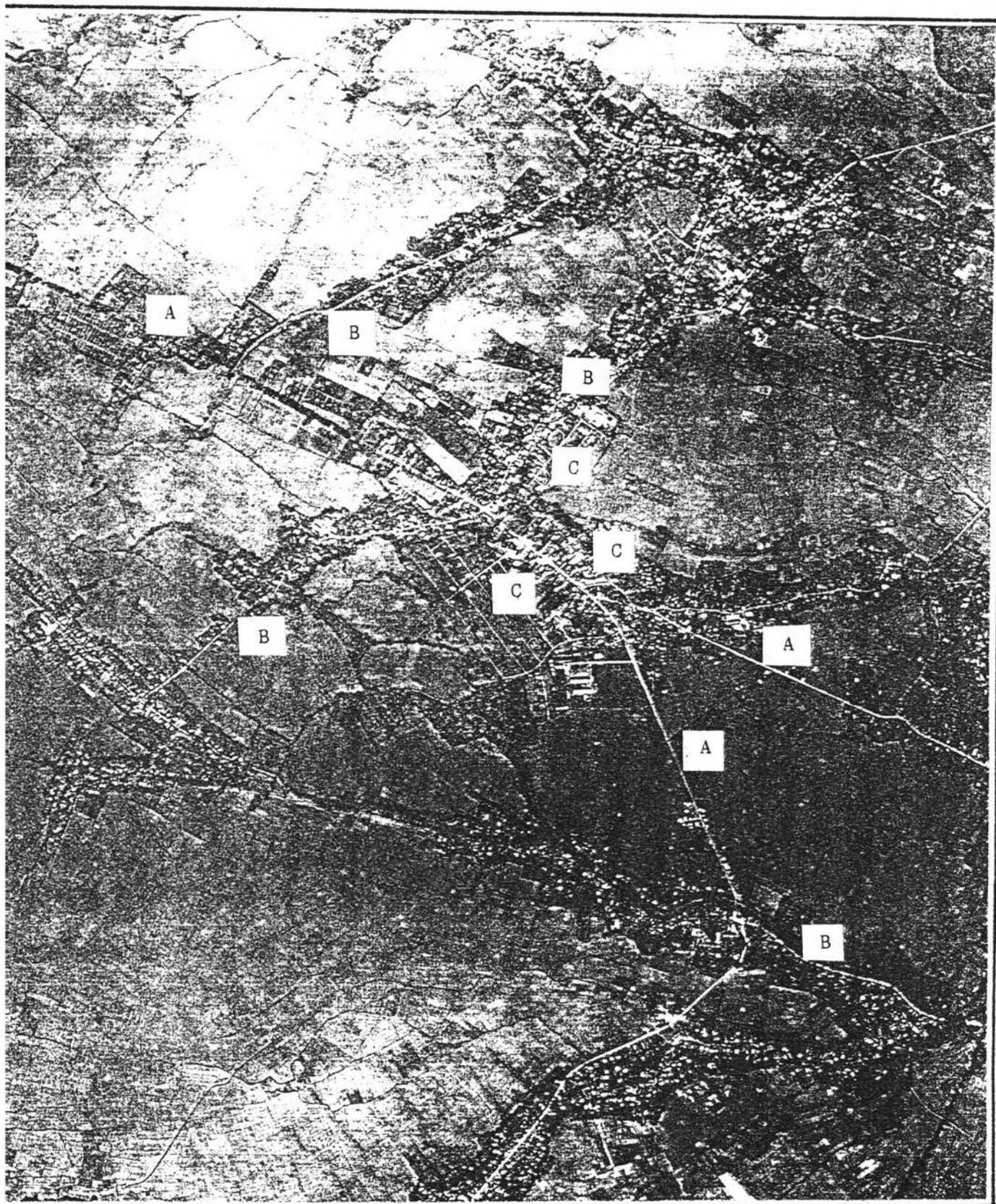
ภาพที่ 6.7 ภาพถ่ายทางอากาศชุมชนสันกำแพง พ.ศ. 2495
แสดงเส้นทางหลัก A เส้นทางรอง B

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2519 พัฒนาการของโครงข่ายการสัญจรเด่นชัดขึ้น ทั้งใน
ด้านความหนาแน่น การขยายพื้นที่ และรูปแบบ สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท คือ เส้นทางหลัก
เส้นทางรอง และเส้นทางย่อย

- เส้นทางหลัก ยังคงใช้เส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง ทำหน้าที่รวบรวมการสัญจร
จากภายในชุมชนเข้าสู่ถนนใหญ่ และใช้เป็นทางเข้าออกพื้นที่ชุมชน เรียกว่า Collector streets

- เส้นทางรอง ได้แก่ เส้นทางสัญจรภายในชุมชนเดิม แต่ถูกพัฒนาให้มีขนาดกว้าง
ขึ้น ใช้เป็นทางเข้าออกบริเวณบ้านพักอาศัยบริเวณย่านการค้า และย่านอื่นๆ แบบมีจุดหมายปลายทาง
และจุดเริ่มต้นและวิ่งผ่านตลอด (Through traffic) เรียกว่า Local streets

- เส้นทางย่อย, ซอย มีลักษณะเป็นก้างปลาแยกออกจากเส้นทางรองเข้าสู่ตัวบ้าน เกิด
ขึ้นเนื่องบ้านพักอาศัยหนาแน่นมากขึ้นจากเดิมและอยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่เกษตร จำเป็นต้องมีเส้นทาง
เข้าถึง นอกจากลักษณะก้างปลา ดังกล่าว ยังมีทางย่อยที่เกิดจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยในโครงการ
จัดสรรที่ดินด้านในพื้นที่ชุมชนที่เคยเป็นพื้นที่เกษตรมาก่อน ในลักษณะเส้นตรงตารางเป็นแนวยาว
ตามยาว ในพื้นที่ส่วนนี้เมื่อมองอยู่แล้วจะเห็นความแปลกแยกในรูปแบบ (Pattern) ก่า และรูปแบบ
ใหม่อย่างชัดเจน อันเป็นการสูญเสียลักษณะเฉพาะของโครงข่ายการสัญจรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
ในขั้นต้น

ภาพที่ 6.8 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2519
แสดงประเภทของเส้นทางหลัก A
แสดงประเภทของเส้นทางรอง B
แสดงประเภทของเส้นทางย่อย C

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2529 พัฒนาการมีความต่อเนื่องในด้านการเพิ่มความหนาแน่น การขยายพื้นที่และรูปแบบ ใน 3 ประเภทหลักของการสัญจรดังกล่าว โดยเฉพาะเส้นทางย่อยภายในชุมชนได้รับการพัฒนาและขยายพื้นที่กว้างขึ้นในส่วนด้านในที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ในลักษณะทางย่อยของโครงการจัดสรรที่ดิน อย่างชัดเจน นอกจากนี้พื้นที่เกษตรบริเวณสองข้างทางหลัก เชียงใหม่-สันกำแพง ก็มีพัฒนาการรูปแบบเดียวกันตลอดเส้นทาง ภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นการทำลายลักษณะเฉพาะของโครงข่ายการสัญจรแบบดั้งเดิม

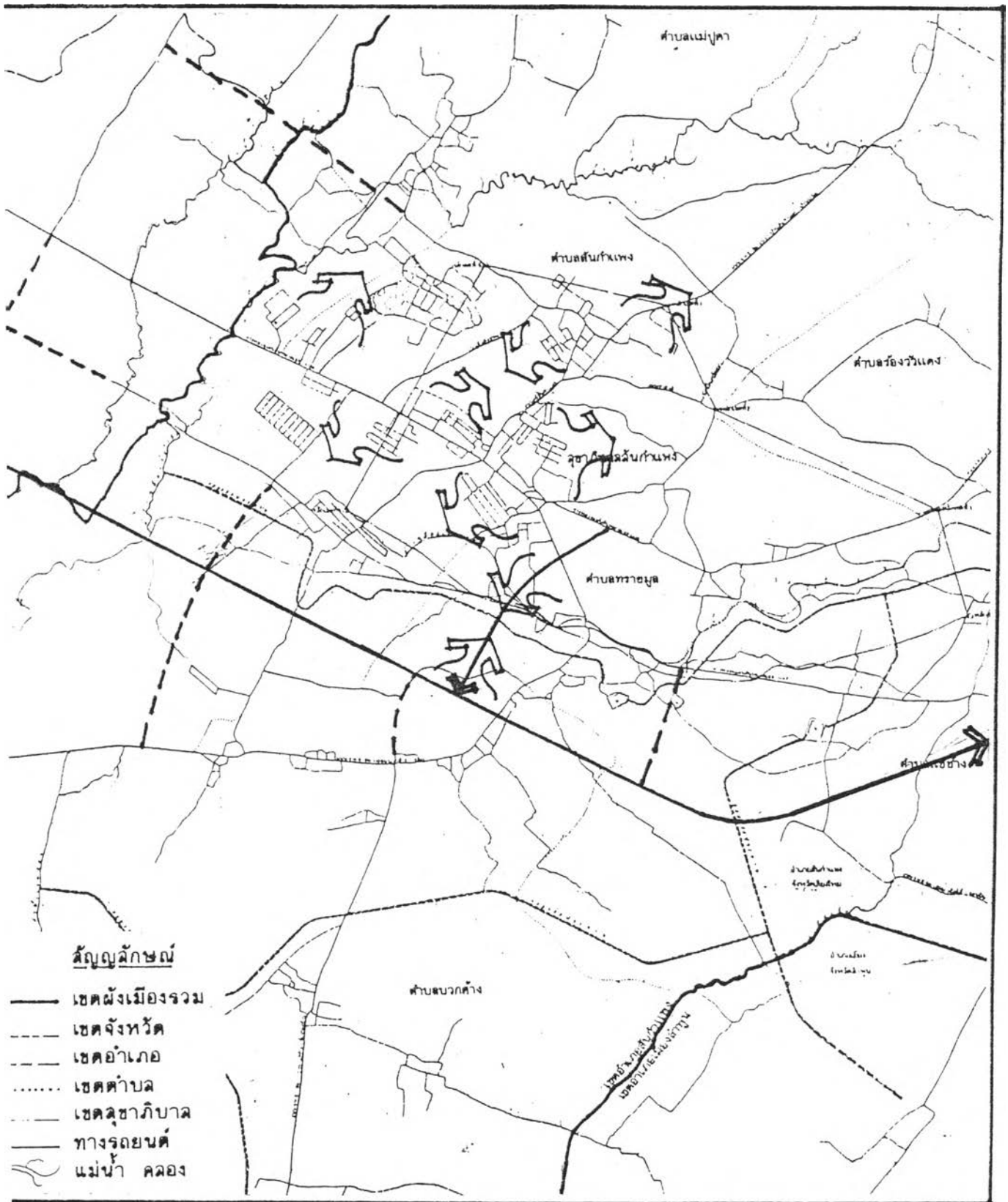
นอกจากการศึกษาในภาพถ่ายทางอากาศดังกล่าว ปัจจุบันพบว่ามีเส้นทางสัญจรตัดใหม่ที่ลำค้ำหลายสายที่มีผลโดยตรงต่อพื้นที่ชุมชน คือเส้นทางสัญจรสาย เชียงใหม่-สันกำแพง-ออนหลวย, สายบ่อสร้าง-จรดกับสายเชียงใหม่-สันกำแพง-ออนหลวย และสายสันกำแพง จรดกับสายเชียงใหม่-สันกำแพง-ออนหลวย เส้นทางเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการใช้ที่ดินรูปแบบใหม่ สองพากถนนดังกล่าวอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

ภาพที่ 6.9 แสดงภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2529
 แสดงประเภทของเส้นทางหลัก A
 แสดงประเภทของเส้นทางรอง B
 แสดงประเภทของเส้นทางย่อย C
 แสดงเส้นทางตัดใหม่ ที่กำลังดำเนินการในปัจจุบัน D

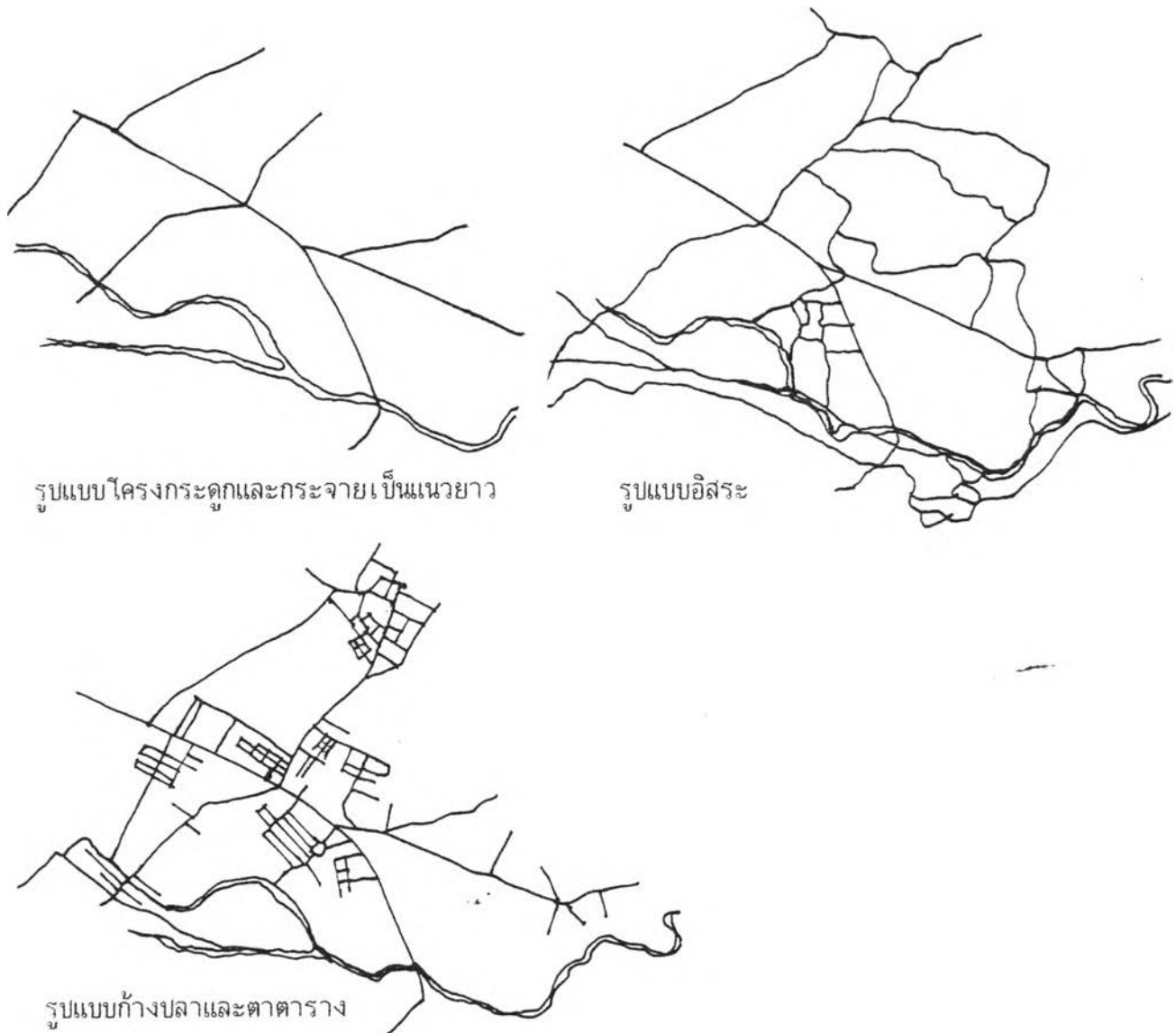
4) อนาคต ตั้งแต่ พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การสัญจรของชุมชน ยังคงมีแนวโน้มในรูปแบบปัจจุบัน แต่เพิ่มความซับซ้อนในโครงสร้างของถนนสายย่อยภายในอันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้โครงการพัฒนาการคมนาคมของจังหวัด ในเขตพื้นที่อำเภอสันกำแพง จากเส้นทางทางตอนใต้ของชุมชน คือสายเชียงใหม่-สันกำแพง-ออนหลวย ระยะทาง 47 และ 28 กิโลเมตร จะส่งผลให้เกิดการเบี่ยงเบนการใช้เส้นทางจากสายเก่ามาสู่สายใหม่ และจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโครงข่ายถนนสายรองและสายย่อยตามมาในอนาคต

แผนที่ 6.7 แสดงแนวใหม่ของโครงข่ายที่จะขยายตัว
 แสดงแนวใหม่ของโครงข่ายที่หนาแน่นขึ้น
 แสดงแนวใหม่ของโครงข่ายรูปแบบใหม่

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของเส้นทางการสัญจรโดยภาพรวม

ก. รูปแบบของเส้นทางการสัญจร การสัญจรของชุมชนมีหลายรูปแบบคือ แบบอิสระ หรือทางมดเดินวากวนไม่เป็นระเบียบ (Non system free form) แบบโครงกระดูก (Spine network) แบบกระจายเป็นแนวยาว (Linear) และชอยย่อยคล้ายกังปลา และตาราง โดยเริ่มจากศูนย์กลางชุมชนบริเวณตลาดพุ่งออกไป 3 ทิศทางคือ ทิศตะวันตกเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ ทิศตะวันออกไปหมู่บ้านสหกรณ์และโปพะเยาได้ ทิศใต้เข้าสู่ลำพูนหรือหริภุญชัยในอดีตโยงยึดกันไว้ด้วยเส้นสายอิสระกระจายเป็นแนวยาวसानไปมา โดยมีชอยย่อยกังปลาตลอดแนวยาว

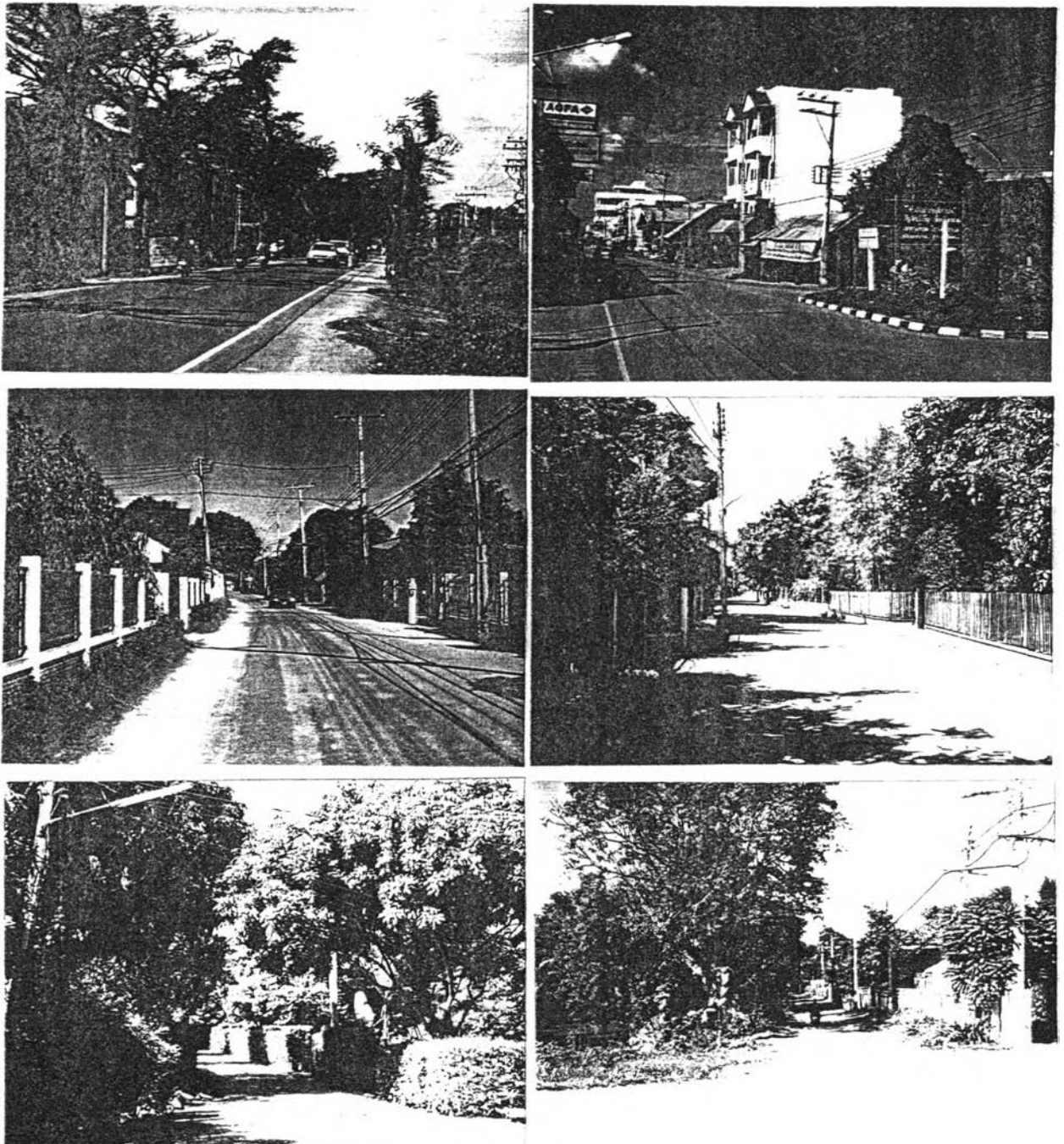
ภาพที่ 6.10 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของเส้นทางการสัญจรประเภทต่างๆ โดยพิจารณาจากรูปแบบของเส้นทาง

ข. ลักษณะทั่วไปของเส้นทางการสัญจร จากการสำรวจในพื้นที่ชุมชนสามารถจำแนกความกว้างของเส้นทางได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 มีความกว้าง 6-8 เมตร ได้แก่ถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ซึ่งเป็นถนนสายหลักของชุมชน ถนนราษฎร์บำรุง ถนนเศรษฐสาร และถนนสายใหม่เชื่อมระหว่างถนนราษฎร์บำรุงกับถนนเศรษฐสาร (ช่วงกลาง) และเชื่อมกับถนนสายเชียงใหม่-ออนหลวย มีลักษณะพื้นผิวจราจรลาดยางแอสฟัลต์ กลุ่มที่ 2 มีความกว้าง 4 เมตร เป็นถนนสายรองใช้ภายในชุมชน มีลักษณะพื้นผิวจราจรลาดยางแอสฟัลต์บ้างช่วง, คอนกรีต หรือทางดินลูกรังบ้าง ช่วง พบมากในพื้นที่ชุมชน กลุ่มที่ 3 มีความกว้างตั้งแต่ 2-4 เมตร เป็นถนนซอยภายในมีลักษณะพื้นผิวคอนกรีต หรือดินลูกรัง

ค. สภาพปัญหาของเส้นทางการสัญจร จากรูปแบบการสัญจรที่มีเส้นทางหลักเส้นทางเดียวที่เป็นแหล่งรวมของขบวนพาหนะ กิจกรรมและการเคลื่อนที่ ตลอดเส้นทางและตลอดเวลาอันเนื่องมาจากเป็นเส้นทางตรง ระยะทางสั้นและมีความกว้างกว่าเส้นทางอื่น ร่วมกับกิจกรรมการบริการที่จำเป็น รวมตัวอยู่ตลอดเส้นทาง ทั้งบริการสำหรับการท่องเที่ยว และชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรหนาแน่น อุบัติเหตุ มลภาวะชุมชนในด้านเสียง ฝุ่น ควัน และทำลายสุนทรียภาพของเส้นทางด้วยการตัดต้นไม้สองข้างทางออกเพื่อเปิดหน้าทางสร้างอาคารประกอบกิจกรรมการบริการลักษณะต่างๆ กันไป ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นบนเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง จนถึงย่านการค้าของชุมชนบริเวณสามแยกคาบเกี่ยวไปทางตะวันออกและทิศใต้ของพื้นที่บางส่วน สภาพปัญหามีความรุนแรงกว่าพื้นที่อื่นๆ ในปัจจุบัน สาเหตุเนื่องมาจากการรวมกิจกรรมต่างๆ ไว้บนเส้นทางสายนี้ ซึ่งเป็นเส้นทางสายเก่าดั้งเดิมจากยุคอดีต มีลักษณะแคบ และถูกบีบให้มีขอบเขตความกว้างแบบจำกัดด้วยต้นจามจุรีที่ปลูกไว้จึงไม่สามารถรองรับปริมาณการสัญจรที่เพิ่มขึ้นและไม่สามารถขยายความกว้างเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

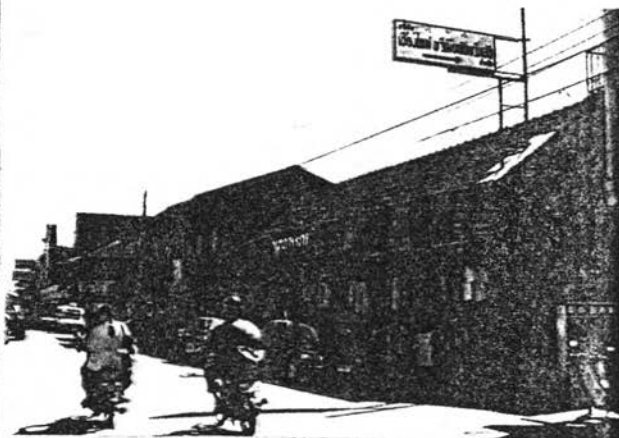
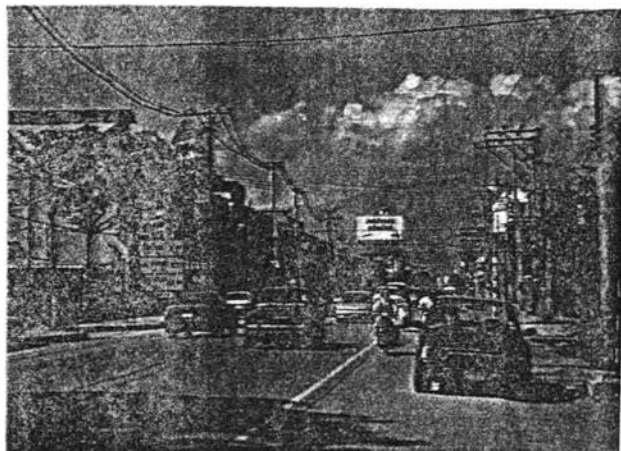
นอกจากนี้จากเส้นทางหลักเข้าสู่ถนนศรีสันกำแพงซึ่งเป็นเส้นทางติดต่อถึงชุมชนทางทิศเหนือที่มีความหนาแน่นกว่าพื้นที่อื่นๆ ประกอบการขยายตัวของการใช้ที่ดินเกิดขึ้นอย่างกว้างไกลออกนอกเขตสุขาภิบาลในพื้นที่ด้านใน จึงทำให้ขบวนพาหนะวิ่งผ่านเส้นทางนี้อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะช่วงเช้าและเย็น พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นพื้นที่ปัญหาในด้านความหนาแน่นของขบวนพาหนะ ด้านเสียง ฝุ่น ควันพิษ การทำลายสุนทรียภาพของชุมชนพักอาศัยด้วยการตัดต้นไม้เพื่อขยายความกว้างของเส้นทางจากยุคอดีต 2 เมตร เป็น 4 เมตรในปัจจุบัน ระดับความรุนแรงเป็นที่ 2 รองจากเส้นทางหลักปัญหาประการสุดท้ายเกิดกับถนนซอยย่อยมีขนาดเล็กและแคบ กล่าวคือการเปิดพื้นที่เกษตรด้านในเพื่อการอยู่อาศัยในรูปโครงการจัดสรรที่ดินผืนใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาการเปิดทางเข้าโครงการ พื้นที่ชอกชอยที่เกิดขึ้นถูกเจาะผ่านพื้นที่บ้าน การรื้อถอนบ้านริมถนนเป็นถนนซอยเข้าสู่พื้นที่โดยขาดมาตรฐานเกิดปัญหาการเข้า-ออกที่ไม่สะดวกเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ และทำลายลักษณะ

เฉพาะของการตั้งถิ่นฐานเดิม ส่วนเส้นทางอื่นๆ สภาพปัญหาไม่เกิดขึ้นมากนัก เนื่องจากยังคงลักษณะย่านพักอาศัยดั้งเดิมตามแนวยาว ไม่มีกิจกรรมดึงดูดบุคคลภายนอกให้เข้าไปใช้พื้นที่ และสามารถเข้าถึงได้หลายทิศทาง ซึ่งช่วยให้ความหนาแน่นของยวดยานเบาบางลงและไม่เกิดปัญหา

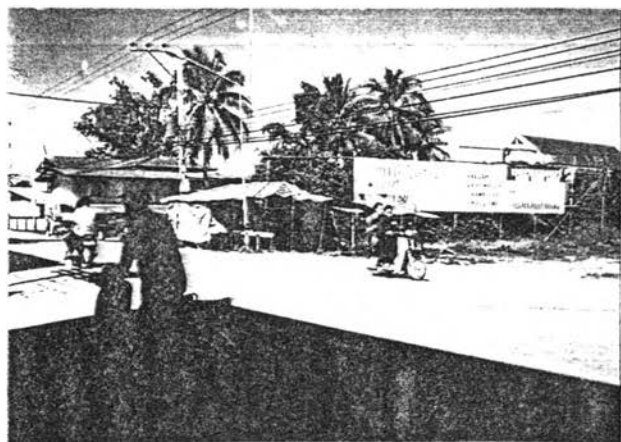

ภาพที่ 6.11 แสดงลักษณะทั่วไปของเส้นทางการสัญจร 3 กลุ่ม

1. เส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง : เส้นทางสายหลัก
2. เส้นทางสายรอง
3. เส้นทางสายย่อย, ซอย

- ปัญหาจราจรหนาแน่น เนื่องจากการค้าและบริการกระจุกตัวอยู่บริเวณสองฟากถนนสายหลักตลอดแนวจากเขตเมืองเชียงใหม่ถึงย่านใจกลางชุมชนสันกำแพง โดยขาดระบบทางเท้า และองค์ประกอบการสัญจรที่มีคุณภาพ

- ปัญหาทัศนภาพที่ไม่น่ามองบริเวณริมถนนของร้านค้าชาจร , บ้ายโฆษณา , ขยะ ฯลฯ ตลอดจนการทำลายสุนทรียภาพพิชพรรณดั้งเดิม เพื่อเปิดพื้นที่สำหรับอาคารสองฟากถนน

- ปัญหาองค์ประกอบข้างทางที่ไม่ได้จัดระบบ

- ปัญหาถนนซอยแคบ-เล็ก ไม่สัมพันธ์กับการเป็นทางแยกจากถนนสายหลักโดยตรง

ภาพที่ 6.12 แสดงสภาพปัญหาของเส้นทางการสัญจร

1.1.3.2 การใช้พลังงาน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 การใช้พลังงานของชุมชนยุคโบราณมีระบบแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะพลังงานแสงสว่างและความร้อน ในรูปของไฟที่มีการเผาไหม้ โดยการตัดพื้ต้นไม้ นำมา เป็นฟืนหรือถ่าน เชื้อเพลิงที่สำคัญ และใช้ปริมาณมาก เพื่อให้แสงสว่างในตอนกลางคืน ให้ความอบอุ่นให้ความร้อนเพื่อการประกอบอาหาร เพื่อการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นจำพวกถ้วย, โถ, ชาม, หม้อ, โทดินเผา (เป็นเชื้อเพลิงให้กับเตาเผา) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้เผาผลาญต้นไม้ ทุ่งหญ้า ทำลายสภาพแวดล้อม บรรยากาศสกปรกด้วยควันเขม่า และตะกอน แต่ก็แสดงผลน้อยเนื่องจากธรรมชาติแวดล้อมที่สมบูรณ์ช่วยลดมลภาวะดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชุมชนชนบททั่วไป รวมถึงสังกะแพงด้วย ก็ยังนิยมใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติอยู่จนถึงช่วงปลายของยุค วิชาการแผนใหม่จากตะวันตก ได้ผลิตเครื่องกำเนิดแสงสว่างใหม่ ๆ ให้แก่โลกมนุษย์ โดยเฉพาะไฟแก๊ส ไฟตะเกียงน้ำมัน ไฟเบตเตอรี ฯลฯ ที่สะดวกต่อการใช้งาน และได้กระจายเทคโนโลยี เข้าสู่เมืองต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งเป็นผลให้ชุมชนได้มีโอกาสใช้พลังงานดังกล่าว แต่ปรากฏการใช้ เฉพาะกลุ่มผู้มีฐานะดีเท่านั้น

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 การใช้พลังงานไฟฟ้าเริ่มมีบทบาทเข้าสู่ชุมชน (ไม่ทราบ พ.ศ.ที่แน่ชัด) ในช่วงมีการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับต้นๆ ปัจจุบันการใช้ไฟฟ้ามีทุกหมู่บ้าน มีสถานีผลิตเป็นโรงงานไฟฟ้าขนาดเล็ก 1 แห่ง ในชุมชนที่สามารถจ่ายกระแสไฟฟ้า ได้ตั้งแต่บริเวณสามแยกที่ว่าการอำเภอถึงสามแยกไปถ้ำเมืองออนเท่านั้น และทั่วถึงในเขตสุขาภิบาล

4) อนาคต พ.ศ.2537 การใช้พลังงานไฟฟ้ายังคงมีบทบาทสูงต่อชุมชน เพราะเป็นพลังงานที่ให้ความสะดวก สบายในหลายๆ ด้านที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานอาทิ พลังงานแสงสว่าง (Illumination), ความร้อน, การสื่อสาร (Communication), กำลัง (Power) เป็นต้น

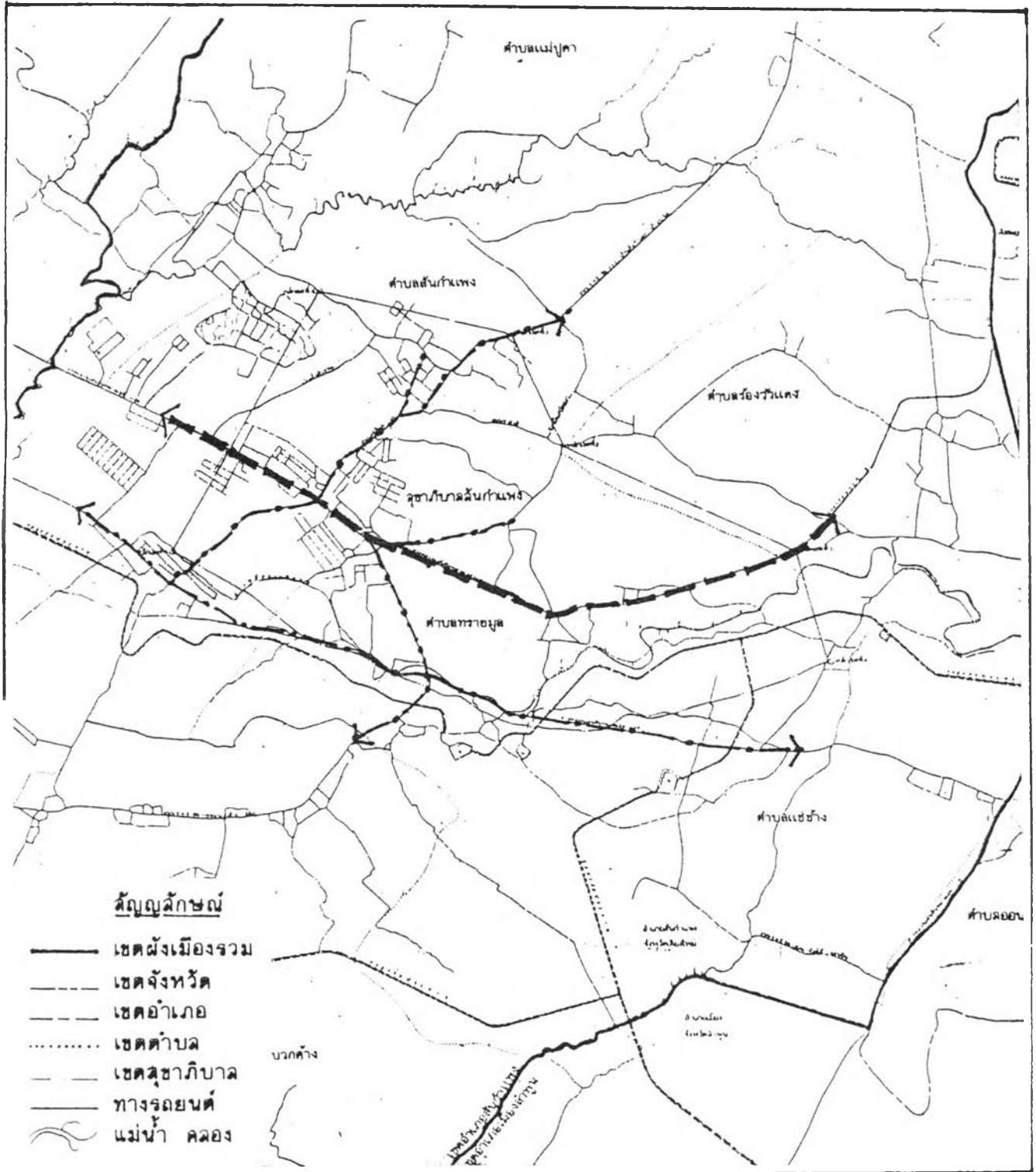
5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการใช้พลังงานโดยภาพรวม

ก. รูปแบบการใช้พลังงาน นับตั้งแต่ยุคโบราณ-ยุคปัจจุบัน สามารถสรุปรูปแบบของการใช้พลังงานได้ 3 ประเภท คือ รูปแบบที่ 1 ระบบพึ่งพาธรรมชาติ ใช้เชื้อเพลิงจากธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ในการทำฟืน ถ่านและเชื้อเพลิงรูปแบบอื่น ส่วนใหญ่ใช้ในยุคอดีต ปัจจุบันมีบ้างเล็กน้อย รูปแบบที่ 2 ระบบการผลิตเฉพาะหน่วย ได้แก่ ไฟแก๊ส ตะเกียงน้ำมัน เบตเตอรี เป็นอุปกรณ์สำเร็จรูปเคลื่อนย้ายได้ มีกำลังผลิตจำกัดตามขนาดที่กำหนด มีบทบาทมากในยุคอดีต ปัจจุบันไฟแก๊ส

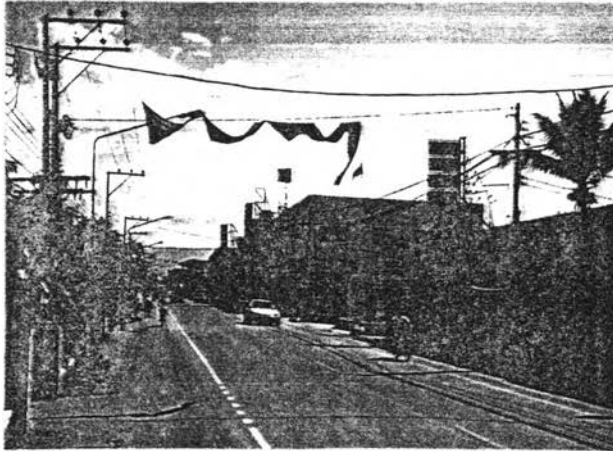
มีบทบาททางด้านหุงต้ม ส่วนน้ำมันและแบตเตอรี่ ใช้เฉพาะบางอย่าง ส่วนใหญ่เป็นประเภทเครื่อง
ยนต์ รูปแบบที่ 3 ระบบไฟฟ้า มีบทบาทสูงสุดต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ มีลักษณะการใช้พลังงานใน
หลายรูปแบบ สะดวก สบาย สามารถใช้ได้กับทุกระดับฐานะ ปัจจุบันชุมชนมีหน่วยผลิตไฟฟ้าย่อย 1
แห่ง รับผิดชอบโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีแหล่งกำเนิดจากกระแสไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนแม่กวง อ.
ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่ มีผู้ใช้ไฟฟ้าอย่างน้อยร้อยละ 93 ในเขตสุขาภิบาล

ข. ลักษณะทั่วไปของการใช้พลังงาน ในระบบไฟฟ้าสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดในเขตสุขาภิบาล มีขีดความสามารถในการจำหน่ายสูง ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อ
การพัฒนาบ้านเมืองด้านกายภาพ มีแนวสายไฟฟ้าหลักจากสถานีจ่ายไฟฟ้าตามแนวถนนสายหลัก เชียง
ใหม่-สันกำแพง ตั้งแต่บริเวณสามแยกที่ว่าการอำเภอถึงสามแยกไบก้าเมืองออน จากสายหลักจะ
จ่ายเป็นสายย่อยเข้าสู่ชุมชนทุกชุมชนอย่างทั่วถึง

ค. สภาพปัญหาของการใช้พลังงาน พลังงานไฟฟ้าไม่ปรากฏปัญหาในภาวะปัจจุบัน
เนื่องจากการบริการสามารถเข้าถึงได้ทั่วทุกพื้นที่ ส่วนระบบอื่นๆ ไม่มีโครงการขยายเพื่อการบริการจึง
เกิดปัญหาน้อยมากในด้านการบริการ เพราะสามารถเลือกใช้ได้ตามฐานทางเศรษฐกิจ และความ
จำเป็น เช่น อุปกรณ์เครื่องใช้แก๊ส แบตเตอรี่ น้ำมัน เป็นต้น

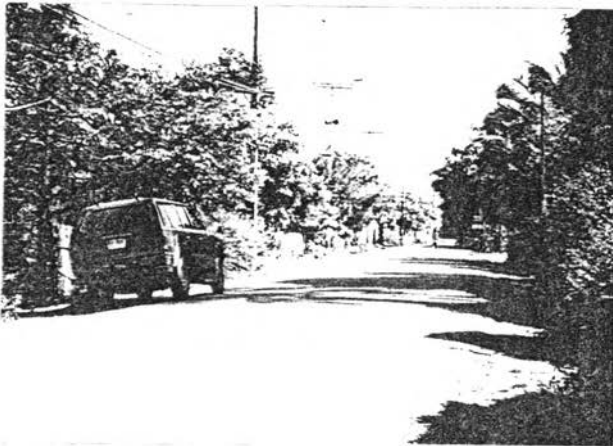
แผนที่ 6.8 แสดงแนวสายไฟฟ้าสายหลัก **— — — —**
สายรอง **.....**

- ลักษณะโครงข่ายไฟฟ้า
สายหลัก

- ลักษณะโครงข่ายไฟฟ้า
สายรอง

- ลักษณะโครงข่ายไฟฟ้า
สายรอง

- ลักษณะการใช้ไฟฟ้า
เข้าสู่บ้านพักอาศัย

ภาพที่ 6.13 แสดงลักษณะการวางแนวสายไฟฟ้าสายหลัก , สายรอง , เข้าสู่บ้านพักอาศัย ตามแนวเส้นทางการสัญจร

1.1.3.3 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 ชุมชนยุคโบราณพึ่งพาแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นสำคัญ มีบทบาทต่อชุมชนน้อยมาก จึงขอกว่าในยุคนั้นต่อไป

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 แรกเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานในยุคนั้น แหล่งน้ำสำคัญมาจากปัจจัยเบื้องต้นของการเลือกทำเลที่ตั้งก็คือ ลำน้ำธรรมชาติ อันได้แก่ลำน้ำแม่อน เมื่อชุมชนขยายตัวขึ้นมีกลุ่มบ้านมากขึ้น แหล่งน้ำธรรมชาติบริการได้ไม่ถึงอันเนื่องจากที่ตั้งอยู่ห่างไกลออกไป ความจำเป็นพื้นฐานจึงต้องค้นหาน้ำด้วยการขุดบ่อน้ำบาดาล สำหรับการอุปโภค-บริโภค ซึ่งพบเห็นได้ตามบ้านเรือนทั่วไป แต่ต่อมาภายหลังแหล่งน้ำธรรมชาติได้ลดความอุดมสมบูรณ์ลง ปริมาณน้ำ ความใสสะอาด และความกว้างของลำน้ำ ลดลง การใช้น้ำจึงต้องหันมาพึ่งบ่อน้ำมากขึ้น

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 การใช้น้ำก็ยังคงความสำคัญอยู่ที่บ่อน้ำและลำน้ำแม่อนบางส่วน จนถึงช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 น้ำประปาจึงเข้าสู่ชุมชนโดยการประปาส่วนภูมิภาค แต่ก็สามารถใช้บริการเฉพาะเขตสุขาภิบาล และบ้านบ่อสร้างบางส่วน อันเนื่องมาจากความต่างระดับของพื้นที่ชุมชนกับระดับของถังเก็บน้ำมีความสูงไม่ต่างกันทำให้แรงดันน้ำไม่พอ ดังนั้นบางส่วนของพื้นที่ชุมชนที่อยู่บนพื้นที่สูงจึงไม่สามารถใช้น้ำประปาได้ จึงต้องพึ่งน้ำบาดาลในรูปแบบเดิม แต่อาจใช้เครื่องปั้นน้ำเข้าช่วยทุ่นแรงคนในการตักน้ำ ย่านชุมชนที่สามารถใช้น้ำประปา ได้แก่ เขตตำบลสันกำแพง และบางส่วนของตำบลอื่นบ้างเล็กน้อย

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป ลักษณะการใช้น้ำยังมีแนวโน้มเหมือนกับปัจจุบัน อันเนื่องมาจากทรัพยากรน้ำขาดแคลนเป็นทุนเดิมโดยภาพรวมอยู่แล้ว ดังนั้นในอนาคต การขาดแคลนนํ้าอาจเป็นสิ่งที่ต้องคำนึง เพราะแนวโน้มของความต้องการใช้น้ำมีอยู่สูงมากตามปัจจัยการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมอื่น ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

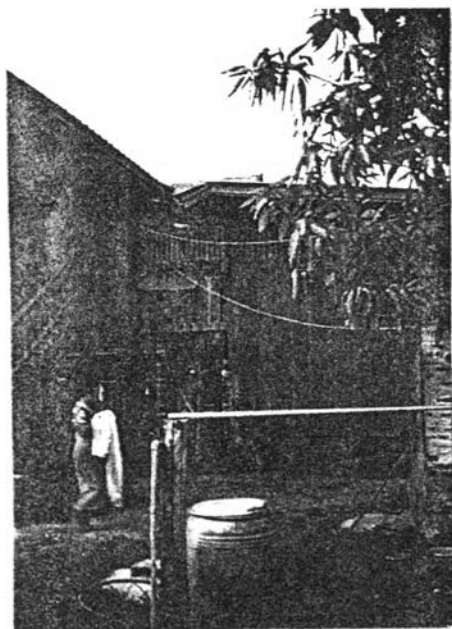
5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค โดยภาพรวม

ก. รูปแบบของการใช้น้ำ การใช้น้ำเป็นสิ่งจำเป็นต่อรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนอย่างมาก ในตัวชุมชนสันกำแพงยังมีการรักษาการใช้น้ำรูปแบบดั้งเดิมไว้ได้มากตามสมควร แต่บางพื้นที่ก็ได้เปลี่ยนรูปแบบไปเพื่อความสะอาดสบายขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคได้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติ (Natural system) คือ การใช้น้ำจากลำน้ำแม่อนและน้ำฝน ซึ่งพบเฉพาะบางฤดูกาลเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการเกษตรกรรม (ดั้งเดิมใช้น้ำจากลำน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคด้วย) ซึ่งพบน้อยมากในปัจจุบัน แต่เทคนิคที่สำคัญของชุมชนก็คือ "การขุดบ่อน้ำบาดาล" เพื่อเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ได้ตลอดปี ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของ

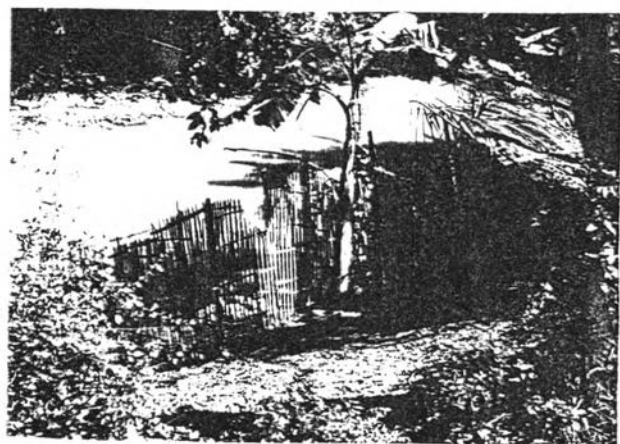
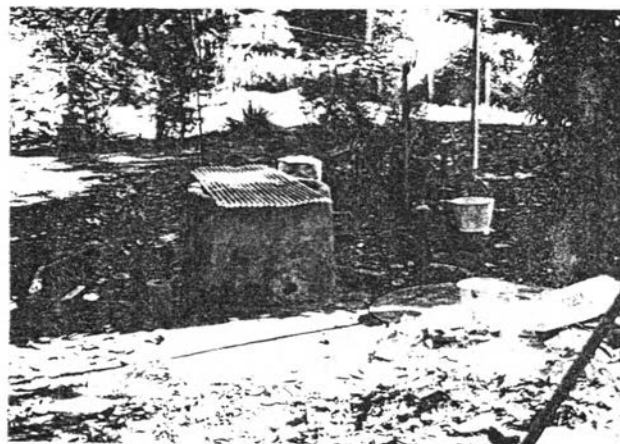
ชาวล้านนาอย่างหนึ่ง รูปแบบที่ 2 การใช้น้ำประปาจากแหล่งผลิตน้ำประปาของชุมชน 1 แห่ง มีการจ่ายน้ำให้กับสองพื้นที่คือชุมชนสันกำแพง และบ้านบ่อสร้าง โดยมีผู้ใช้น้ำ 936 บ้าน ในเขตสุขาภิบาล 321 บ้าน บ้านบ่อสร้าง 115 บ้าน ปริมาณน้ำที่ส่ง 900 ลูกบาศก์เมตร, จ่ายในเขตสุขาภิบาล 600 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน, บ้านบ่อสร้าง 200 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ระบบการเดินท่อใช้ท่อแอสเบสตอส ขนาด 100 มม. ถึง 200 มม. เข้าไปบริเวณบ้านพักอาศัยทั้งหมด

ข. ลักษณะทั่วไปของการใช้น้ำ ในเชิงพื้นที่ของการบริการน้ำ พบว่าระบบน้ำประปามีใช้เฉพาะพื้นที่ชุมชนหนาแน่น ย่านพาณิชย์กรรม สถานที่ราชการ ตลาด ส่วนพื้นที่อื่น ๆ ที่ไกลออกไปใช้ระบบน้ำธรรมชาติหรือบ่อขุด บางพื้นที่ เช่น บ้านสันโค้ง (พื้นที่ทางทิศตะวันออกของชุมชน) เป็นที่ดอนสูง ใช้น้ำประปาไหลได้น้อย และมีปัญหา

ค. สภาพปัญหาของการใช้น้ำ การใช้น้ำของชุมชนถึงแม้จะไม่มีระบบประปาเข้ามาใช้ ชุมชนก็สามารถเลี้ยงตัวเองได้ด้วย บ่อน้ำบาดาลที่มีความสะดวกสบายระดับหนึ่ง เมื่อการประปาเข้าถึงและให้บริการเฉพาะพื้นที่ชุมชนหนาแน่น ทำให้เกิดความรู้สึกเหลื่อมล้ำต่อการบริการที่ไม่ทั่วถึงและเน้นให้เกิดความต้องการบริการดังกล่าวสูงขึ้น เพราะหวังผลในทางความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นปัญหาทางด้านจิตใจ และการทำลายวิถีชีวิตชุมชน

- ระบบน้ำประปา
- บ่อน้ำบาดาล
- ฟังพาลำน้ำธรรมชาติ

ภาพที่ 6.14 แสดงรูปแบบต่างๆ ของการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

1.1.3.4 การระบายน้ำ

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 มีการระบายน้ำด้วยระบบธรรมชาติ บทบาทไม่สำคัญมากนัก ของกล่าวในยุคต่อต่อไป

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 การระบายน้ำยังคงใช้ระบบระบายน้ำธรรมชาติ กล่าวคือ น้ำใช้จากบ้านเรือน น้ำฝน หรือน้ำทิ้งอื่นๆ จะระบายลงพื้นที่ลุ่มที่เป็นที่นา โดยรอบชุมชนแบบธรรมชาติ นอกจากนี้ลำเหมืองธรรมชาติที่ไหลผ่านชุมชนก็จะเป็นที่รองรับน้ำด้วยส่วนหนึ่งก่อนระบายลงสู่พื้นที่ลุ่ม

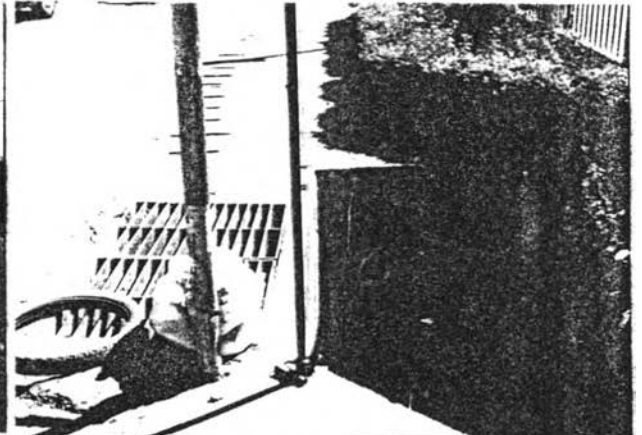
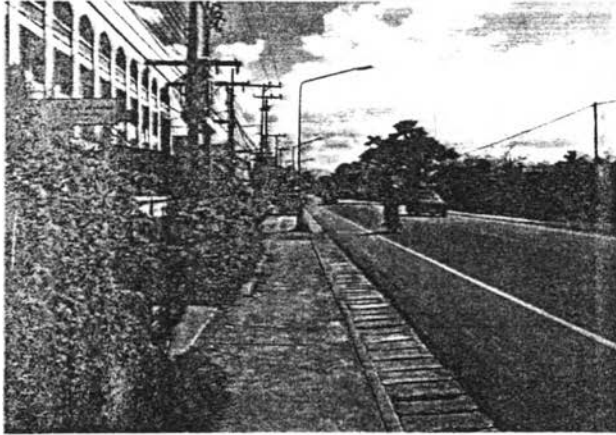
3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ถึงแม้ชุมชนจะมีความเจริญเติบโตในทุกด้าน แต่ระบบการระบายน้ำยังคงเน้นรูปแบบเดิมอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่มีความต่างระดับโดยธรรมชาติที่ระบายน้ำได้ดี ส่วนการระบายน้ำที่ใช้ระบบท่อระบายน้ำ เกิดขึ้นบนถนนสายหลักสาย เชียงใหม่-สันกำแพง เริ่มจากใกล้ที่ว่าการอำเภอ ตลอดแนวไปยัง โรงเรียนสันกำแพง และจากสามแยกวงเวียนไปยังสามแยกเก่าตุ้ม ซึ่งจะเห็นว่ามีท่อดูระบายน้ำน้อยมากเมื่อเทียบกับพื้นที่ชุมชนทั้งหมด และแม่น้ำอนซึ่งเคยมีความสำคัญต่อแหล่งน้ำอุปโภค-บริโภคในอดีต ปัจจุบันเป็นเพียงพื้นที่รับน้ำทิ้งจากท่อระบายน้ำ ลำเหมือง และพื้นที่อื่นๆ ของชุมชน

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การระบายน้ำยังคงมีแนวโน้มการใช้ระบบธรรมชาติเดิม ร่วมกับระบบท่อระบายน้ำในยุคปัจจุบัน ยกเว้นพื้นที่เปิดใหม่ ที่มีโอกาสใช้ระบบท่อระบายน้ำไปพร้อมๆ กับการสร้างถนน ส่วนพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม เนื่องจากความแคบของถนนเก่าที่ไม่สามารถขยายได้อีกให้เกิน 4 เมตร จึงเป็นการยากที่จะจัดระบบระบายน้ำแบบใหม่เพิ่มเข้าไป

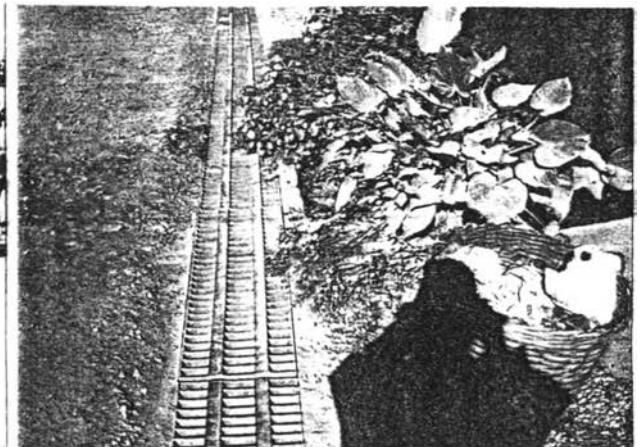
5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการระบายน้ำโดยภาพรวม

ก. รูปแบบของการระบายน้ำ ระบบการระบายน้ำของชุมชนมีพัฒนาการต่อเนื่องจากยุคอดีต-ปัจจุบัน จำแนกได้ 2 ประเภทคือ รูปแบบที่ 1 ใช้ระบบระบายน้ำแบบธรรมชาติ หรืออิสระ (Non system free form) โดยระบายน้ำทิ้งจากพื้นที่กิจกรรมชุมชนแบบทุกทิศทางลงสู่พื้นที่ลุ่มหรือพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ล้อมรอบชุมชนหรือลำเหมืองธรรมชาติ รูปแบบที่ 2 ใช้ระบบท่อระบายน้ำรับน้ำทิ้งจากพื้นที่กิจกรรมชุมชนแล้วไหลรวมกันลงสู่พื้นที่ลุ่ม ลำเหมือง ลำน้ำ ขนาดของท่อระบายน้ำมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.60-1.00 เมตร มีความยาว 800 เมตร จุดทิ้งน้ำสุดท้ายที่ลำน้ำแม่อน โครงสร้างอยู่ใต้ทางเท้าริมสองฟากถนนสาย เชียงใหม่-สันกำแพงย่านพาณิชย์กรรม

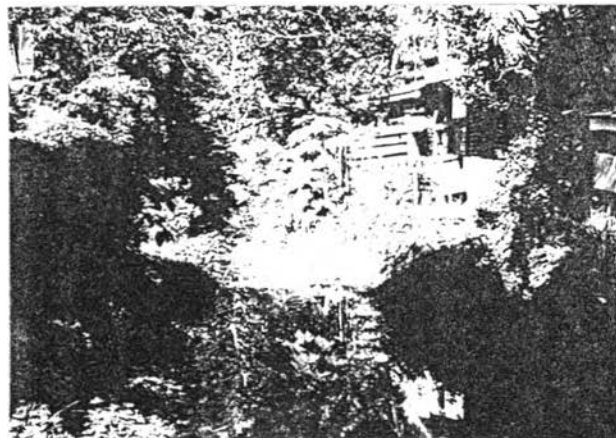
ข. ลักษณะทั่วไปของการระบายน้ำ ในเชิงพื้นที่แล้วพบว่าบริเวณที่มีการระบายน้ำระบบอิสระได้แก่ บริเวณชุมชนพักอาศัยทั้งหมด ส่วนระบบท่อระบายน้ำพบบริเวณย่านสถานที่ราชการ ตลาด ย่านพาณิชย์กรรมไปถึง โรงเรียนสันกำแพงและลงลำน้ำแม่อน

รูปแบบท่อระบายริมถนนสายหลัก

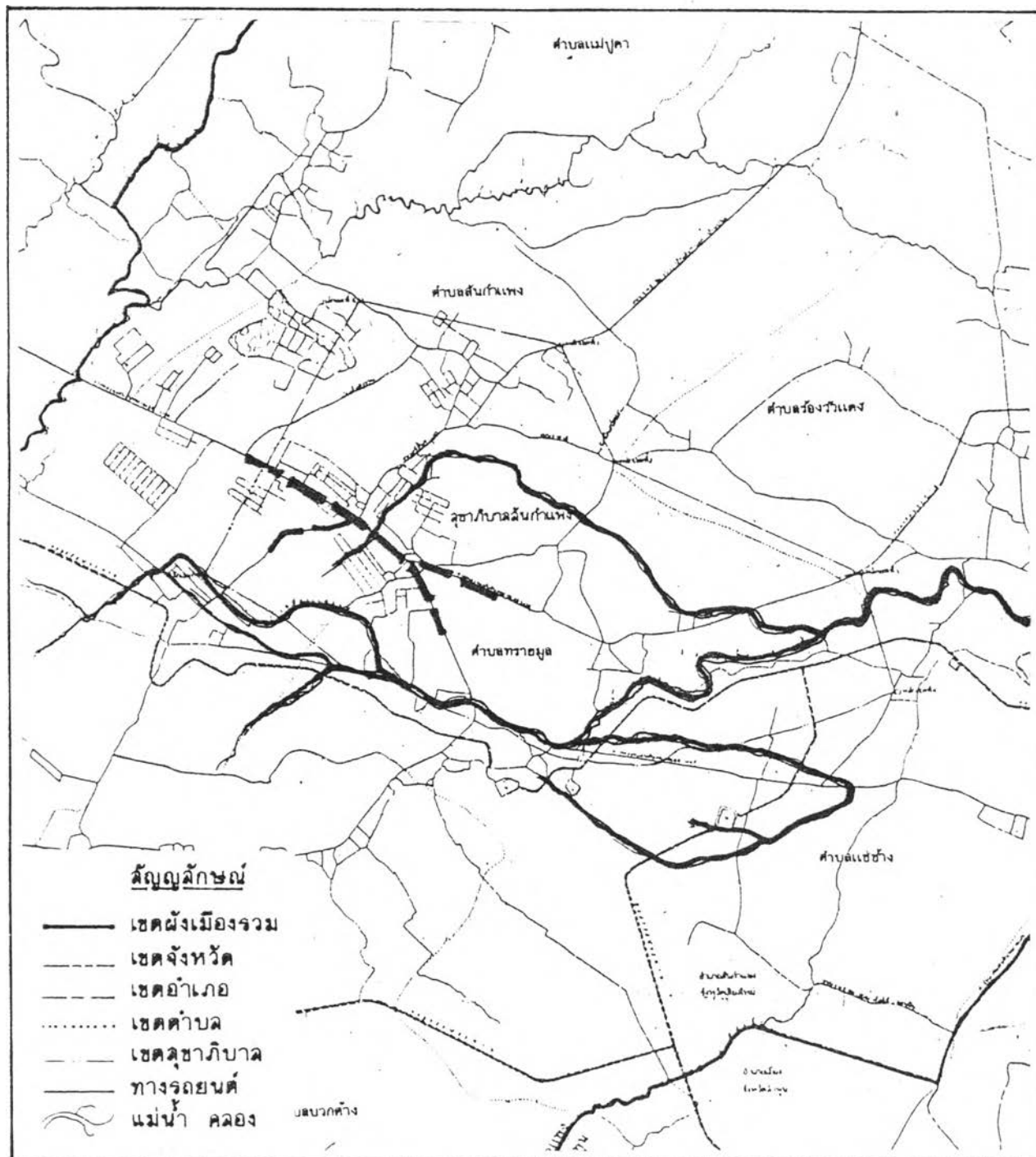

รูปแบบท่อระบาย และรางระบายริมถนนสายรอง : (2537)

รูปแบบธรรมชาติระบายลงลำน้ำ และคลองคันดิน

ภาพที่ 6.15 แสดงรูปแบบต่างๆ ของการระบายน้ำของชุมชน

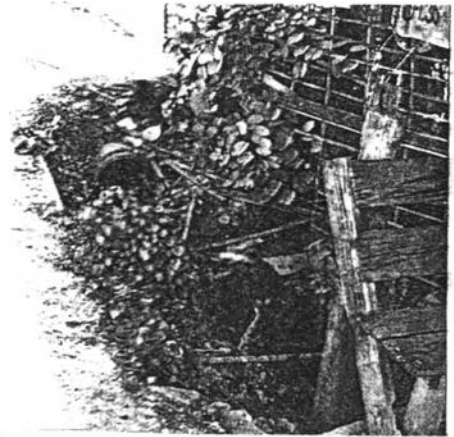

แผนที่ 6.10 แสดงแนวที่อธิบายน้ำของชุมชน
 แนวทางน้ำธรรมชาติ

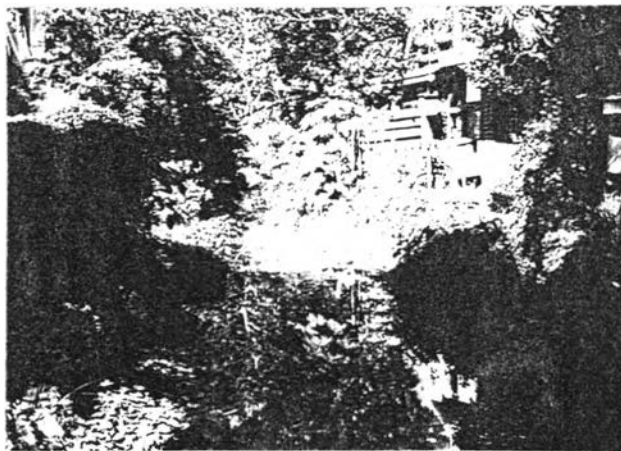
ค. สภาพปัญหาของการระบายน้ำ ปัญหาของการระบายน้ำอยู่ที่ปลายสาเหตุมากกว่าต้นเหตุ กล่าวคือ น้ำทิ้ง น้ำโสโครก มิได้ถูกบำบัดให้มีคุณภาพดีก่อนการทิ้งลงลำน้ำธรรมชาติ เป็นผลต่อการสร้างมลภาวะทางลำน้ำธรรมชาติ ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ พบน้อยมาก เนื่องจากพื้นที่ลุ่มสามารถรองรับน้ำทิ้ง น้ำเสีย เหล่านี้ได้ โดยเกิดมลภาวะน้อยกว่าด้วยระบบการบำบัดทางธรรมชาติ คือน้ำส่วนหนึ่งจะซึมลงใต้ดิน ส่วนหนึ่งจะระเหยขึ้นไปในบรรยากาศ และที่เหลือจะถูกทำลายเชื้อโรคด้วยแสงอาทิตย์ หรือแห้งไปในที่สุด และสามารถรองรับน้ำได้ตลอดเวลาในปริมาณที่มากพอกับการใช้น้ำ ด้วยขนาดพื้นที่ลุ่มมีอาณาบริเวณที่กว้าง ยกเว้นบางพื้นที่ที่ถูกพัฒนาทำให้ความลาดเทเสียรูปแบบจึงเกิดน้ำท่วมขัง เป็นแหล่งเชื้อโรคได้ เช่น บริเวณจัดสรรที่ดิน ใกล้วัดสันกำแพงที่ทิ้งน้ำเสียลงลำเหมืองธรรมชาติ, จุดทิ้งน้ำเสียจากอาคารริมถนนสู่ระบท่อ หรือลำเหมืองที่ไม่ถูกลักษณะวิธี ก่อให้เกิดทัศนอุจาด เป็นต้น

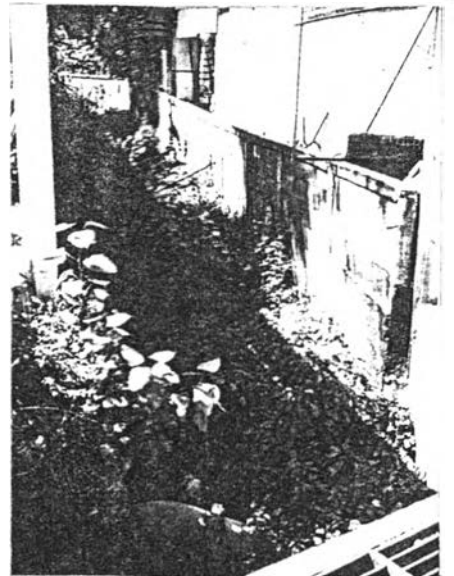
ระบบท่อระบายมีขนาดเล็ก

น้ำเสียจากอาคารลงสู่ร่องระบายน้ำที่ไม่ได้จัดการ, เกิดทัศนอุจาดของชุมชน

น้ำเสียจากอาคารลงสู่แม่ลำคลอง โดยตรง

ลำเหมืองสาธารณะเป็นที่รองรับน้ำเสีย และไม่ได้มีการจัดการเกิดทัศนอุจาดของชุมชน

1.1.3.5 การกำจัดขยะมูลฝอย

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ขยะมูลฝอยเกิดขึ้นปริมาณน้อยตามขนาดของชุมชน ไม่มีผลต่อสภาพแวดล้อม ใช้ระบบย่อยสลายตามธรรมชาติ

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 เป็นยุคแห่งการตั้งถิ่นฐานและใช้ทรัพยากร สังคมยังคงเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่มีการพึ่งพาธรรมชาติสูง วัสดุ สิ่งของ เครื่องใช้ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยังคงเน้นวัสดุจากธรรมชาติ เมื่อเศษสิ่งของ อาหาร เครื่องใช้ กลายสภาพเป็นขยะมูลฝอย จึงมักจะถูกทำลายหรือปล่อยทิ้งไว้ให้ย่อยสลายตามธรรมชาติ เป็นธาตุอาหารในดินต่อไป ส่วนสิ่งของ ขยะที่มีขนาดใหญ่ย่อยสลายยากมักนิยมวิธีการเผาทิ้ง

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 การกำจัดขยะยังคงนิยมใช้วิธีย่อยสลายโดยธรรมชาติ จนถึงช่วงปลายของยุคในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-6 ระบบการจัดเก็บขยะของสุขาภิบาลจึงเกิดขึ้น โดยใช้รถจัดเก็บขยะ นำไปทิ้งบริเวณที่ว่างใจกลางชุมชนใกล้กับโรงไฟฟ้า และโรงฆ่าสัตว์ ใช้วิธีทำลายโดยการเผาก่อให้เกิดปัญหากลิ่นและควันรบกวนชุมชนที่อยู่อาศัย และพบว่าปริมาณขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จนบางครั้งการจัดเก็บให้บริการไม่ทันและไม่เพียงพอก่อให้เกิดทัศนอูจาดภายในชุมชนส่งกลิ่นเหม็น ต่อมาภายหลัง ได้ย้ายที่ทิ้งขยะออกไปนอกเขตพื้นที่ชุมชนเมื่อประมาณปี 2534 ส่วนพื้นที่กิจกรรมพิเศษบริเวณสองข้างทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง การจัดเก็บขยะอยู่ในเขตความรับผิดชอบของสุขาภิบาลต้นเปา

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของการจัดเก็บขยะจะเพิ่มความต้องการมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินรูปแบบใหม่ เช่น อุตสาหกรรม, โรงงาน, ที่อยู่อาศัย ฯลฯ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตขยะของชุมชนที่สุขาภิบาลต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ที่ทิ้งขยะก็จะเพิ่มปัญหาขาดแคลนพื้นที่ทิ้ง และปัญหามลภาวะที่รุนแรง

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการจัดเก็บขยะมูลฝอยโดยภาพรวม

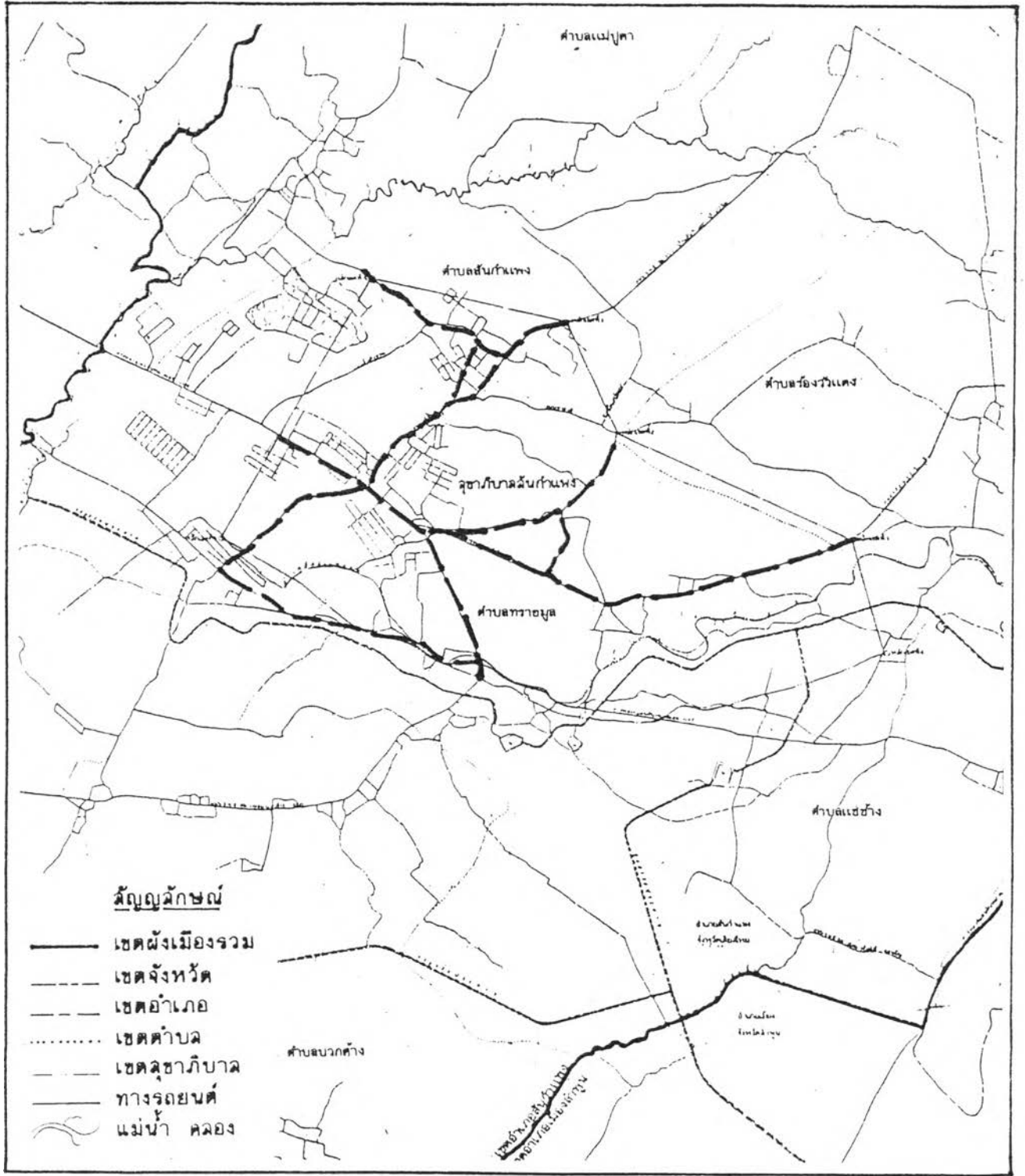
ก. รูปแบบการจัดเก็บขยะ การจัดเก็บขยะมูลฝอยและรักษาความสะอาดของชุมชน อยู่ในความรับผิดชอบของงานรักษาความสะอาด กองสาธารณสุข สุขาภิบาลสันกำแพง รับผิดชอบในเขตสุขาภิบาลทั้งหมด พื้นที่ 11.714 ตารางกิโลเมตร มีรูปแบบของการจัดเก็บขยะตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบย่อยสลายตามธรรมชาติ และเผาทิ้งบางส่วน รับผิดชอบเฉพาะตัวของครัวเรือนและกิจการฯ รูปแบบที่ 2 จัดเก็บโดยรถยนต์ของสุขาภิบาล แล้วนำไปทิ้งที่ว่างนอกเขตพื้นที่ชุมชน

ข. ลักษณะทั่วไปของการจัดเก็บขยะ จากการเข้าไปสังเกตการณ์ภายในชุมชนพบว่าการจัดเก็บขยะยังไม่ทั่วถึงและเก็บขยะได้ไม่หมด ทำให้ขยะมูลฝอยเหลือตกค้างสิ่งกลิ่นเน่าเหม็นและเกิดทัศนอูจาด ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะทั่วไปได้ 3 ลักษณะ

1. พื้นที่ที่ได้รับการจัดเก็บขยะจริง ได้แก่ บริเวณใจกลางชุมชนย่านสถานีราชการ ตลาด ย่านการค้า ใจกลางชุมชน คือตลอดแนวเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง ในเขตเทศบาล
2. พื้นที่ที่ได้รับการบริการแต่จัดเก็บไม่หมด ได้แก่ พื้นที่ชุมชนพักอาศัยหนาแน่น อาทิ บริเวณชุมชนย่านถนนศรีสันกำแพง ได้รับการจัดเก็บได้ไม่หมด
3. พื้นที่ที่ได้รับการน้อยหรือไม่ได้รับเลย ได้แก่ พื้นที่ชุมชนพักอาศัยอื่นๆ ที่มีความหนาแน่นเบาบางและอยู่ไกลออกไป ได้รับการน้อย มักนิยมใช้วิธีทำลายโดยธรรมชาติและเผาภายในครัวเรือน

ค. สภาพปัญหาของการจัดเก็บขยะ เกิดขึ้นแตกต่างกันตามรูปแบบของการจัดเก็บ กล่าวคือ

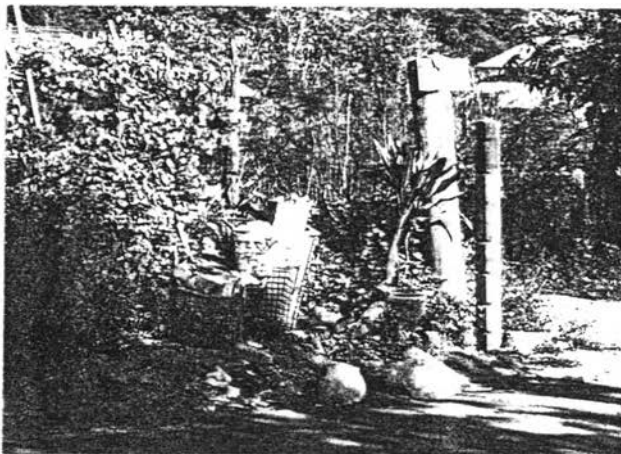
1. ระบบย่อยสลายโดยธรรมชาติ, การเผาทำลายจากครัวเรือน เกิดปัญหากลิ่นเหม็น โรค ความสกปรกอันเกิดจากควัน, เขม่า แต่กระจายเป็นหน่วยย่อย ปัญหาจึงไม่รุนแรง
2. ระบบจัดเก็บโดยรถยนต์ เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการคือ
 - ขยะมีจำนวนมากเกินกว่ากำลังของการจัดเก็บโดยเฉพาะบริเวณย่านพาณิชย์กรรม ที่อยู่อาศัยหนาแน่นถนนศรีสันกำแพง ทำให้เศษขยะเกลื่อนกลาดตามพื้นถนนทั่วไป
 - การทิ้งขยะไม่ถูกที่ บนถนน คูคลองธรรมชาติ ท่อระบายน้ำทิ้ง ฯลฯ เกิดปัญหาการระบายน้ำและความสกปรกรูปร่างในทัศนภาพของชุมชน
 - การจัดเก็บขยะให้ความสนใจมากเฉพาะย่านชุมชนหนาแน่น ส่วนที่อยู่ห่างไกลออกไปจะทิ้งขยะลงในพื้นที่ธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อชุมชน เช่น คูน้ำ ลำน้ำ หรือหมักหมมไว้จำนวนมาก เกิดทัศนอุจาดและเน่าเหม็น

แผนที่ 6.11 แสดงเส้นทางการให้บริการจัดเก็บขยะของสุขาภิบาลชุมชน

ขยะริมถนนสายหลัก, สายรอง

ขยะบริเวณบ้านพักอาศัย

- ขยะจากงานประจำปีที่ไม่ได้รับการจัดการ

- ขยะทิ้งลงแม่น้ำ คู คลอง

ภาพที่ 6.17 แสดงสภาพปัญหาของขยะในพื้นที่ชุมชน

6. สรุปภาพรวมโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนประกอบด้วยเส้นทางการสัญจรที่มีรูปแบบและลักษณะแตกต่างกันในแบบเก่าและแบบใหม่ มีการใช้พลังงานที่พึ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง ร่วมกับการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค การระบายน้ำ ตลอดจนการจัดเก็บขยะที่ต้องอาศัยระบบจัดเก็บและกำจัดโดยมีผู้รับผิดชอบจากหน่วยงานภาครัฐบาล แสดงให้เห็นภาพรวมของชุมชนในด้านความสะอาด สบายว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร อันหมายถึงสุขภาพร่างกายของชุมชนนั่นเอง สรุปเป็นภาพรวมตามตารางที่ 6.7

7. การแสดงคุณค่าและประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยเส้นทางการสัญจร, การใช้พลังงาน, การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค การระบายน้ำ และการกำจัดขยะ โดยการให้ค่าคะแนนในด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.8

ตารางที่ 6.7 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของโครงสร้างพื้นฐานชุมชนโดยภาพรวม : สังก้าแพง

สุขาภิบาลสังก้าแพง	โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน				
	เส้นทางการสัญจร	% การใช้พลังงานไฟฟ้า	การใช้น้ำเพื่อยุปโภค-บริโภค	การระบายน้ำ	การกำจัดขยะมูลฝอย
ค. สังก้าแพง	รูปแบบใหม่ผสมแบบอิสระ ปรับปรุงพื้นผิว ความกว้าง สะดวก เลื่อนไหล่ได้ดี สุนทรีย์ ภาพถูกทำลายมาก	99	ประปาสุขาภิบาล	ระบบท่อระบาย, ธรรมชาติ	ระบบจิตเก็บไทยสุขาฯ, ธรรมชาติ, เสาทำลาย เฉพาะหน่วยครอบครัว
ค. ทรายมูล	รูปแบบใหม่ผสมแบบอิสระ ปรับปรุงพื้นผิว ความกว้าง สะดวก เลื่อนไหล่ได้ดี สุนทรีย์ภาพสูงย่านที่อยู่อาศัย	100	บ่อน้ำบาดาล	ธรรมชาติ	ธรรมชาติ, เสาทำลาย เฉพาะหน่วยครอบครัว
ค. แซ่ข้าง	รูปแบบอิสระ ปรับปรุงพื้นผิว ความกว้าง สะดวก เลื่อนไหล่ ได้ดี มีสุนทรีย์ภาพสูง ย่านที่อยู่ อาศัย	81.56	บ่อน้ำบาดาล, ธรรมชาติ	ธรรมชาติ	ธรรมชาติ, เสาทำลาย เฉพาะหน่วยครอบครัว
ภาพรวม	มีเส้นทางการสัญจรตามรูปแบบ สมัยใหม่ของถนนหลัก มีปัญหา ไหล่ทาง ทางเท้าแคบ ตัดขีดย ย่านชุมชนมีโครงข่ายถนนแบบ อิสระ ปรับปรุงพื้นผิวความ กว้างสะดวกไม่ตัดขีดย มีสุนทรีย์ ภาพ	93.52	มีการใช้พลังงานไฟฟ้า เป็นหลัก โดยระบบโครง ข่ายการจ่ายพลังงานจาก สถานีย่อย ภายในชุมชน ที่บริการได้อย่างทั่วถึง	ระบบประปาสามารถให้บริการ ได้บางพื้นที่ มีปัญหาเรื่องแรง ดัน ความสูงต่ำของที่ตั้งชุมชน น้ำไหลช้าและน้อย ต้องพึ่งน้ำ บ่อน้ำบาดาล และแหล่งธรรมชาติ	การระบายน้ำระบบท่อ ระบายมีเฉพาะพื้นที่ ไม่เพียงพอ มีปัญหา จุดทิ้งน้ำลงลำน้ำ การบริการมีเฉพาะพื้นที่ ย่านชุมชนหนาแน่น ไม่ เพียงพอ ปัญหาการกำจัด มูลภาวะก่กลั่นควิน และที่ ทิ้งรวมกันทำลาย จิต หายาก

ตารางที่ 6.8 ผลการประเมินและผลการดำเนินงานโครงการวิจัยที่มุ่งเน้นบูรณาการ คุณภาพ และการมีส่วนร่วม : ด้านเกษตร

ลักษณะเฉพาะของโครงการวิจัยที่มุ่งเน้น		ยุคโบราณ					ยุคอดีต					ยุคปัจจุบัน					อนาคต					ภาพรวม					ลักษณะเฉพาะของโครงการวิจัยที่มุ่งเน้น						
คุณค่าทางสังคม		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	คุณค่าทางสังคม	
เสริมภาพรวมสีเขียว	รูปแบบอิสระ ครอบคลุม มีฐานวิจัยที่ครอบคลุมเฉพาะ ใช้ผลผลิต ไม่ติดขัด						■	■	■				■												■						ขจัดภาระงานวิจัยที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของผู้วิจัย และผู้เกี่ยวข้อง	เสริมภาพรวมสีเขียว	
	รูปแบบการ สืบค้น ใช้ผลผลิตการวิจัยแบบ สะท้อน วิจัย																													มีข้อเสนอแนะในการวิจัยแบบ บูรณาการของโครงการ			
	การสื่อสารความรู้ สืบค้น ปลอดภัย ไม่ติดขัด						■	■	■																	■					การสื่อสารความรู้แบบ สะท้อนผลผลิต การวิจัยแบบ สะท้อน วิจัย		
การใช้ชีวิตสังคม	ระบบพิธีกรรมชาติ เรือมราช มีพื้นที่ดิน						■	■	■																					บูรณาการ มีข้อเสนอ รูปแบบวิจัย สะท้อนผลผลิต วิจัย	การใช้ชีวิตสังคม		
	ระบบพิธีกรรมชาติ เรือมราช มีพื้นที่ดิน																													การบูรณาการ สะท้อนผลผลิต การวิจัยแบบ สะท้อน วิจัย			
การใช้พื้นที่เพื่อการอุปโภค-บริโภค	รูปแบบธรรมชาติ นอกศาล ทั้งราช มีพื้นที่ดิน มีใช้สิ่งของ						■	■	■																					บูรณาการ ไม่ติดขัด คือใช้สิ่งของ	การใช้พื้นที่เพื่อการอุปโภค-บริโภค		
	ระบบประปา สะพาน สะพาน พื้นที่ดิน																													มีใช้สิ่งของ ปริมาณจำกัด ไม่ติดขัด			
การระบายน้ำ	รูปแบบธรรมชาติ ไม่มีโครงการ สะท้อนการวิจัย ป่าไม้ได้ความธรรมชาติ						■	■	■																					อาจเกิดผลกระทบจากโครงการ สะท้อนการวิจัย	การระบายน้ำ		
	รูปแบบการระบายน้ำ มีโครงการ โครงการ สะท้อนการวิจัย																													ยังไม่มีโครงการ ทั้งนี้เนื่องมาจากงบประมาณที่จำกัด			
การกำจัดขยะมูลฝอย	รูปแบบของกลไกความธรรมชาติ สะท้อนการวิจัย สะท้อนการวิจัย						■	■	■																					อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สะท้อนการวิจัย	การกำจัดขยะมูลฝอย		
	รูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอย สะท้อนการวิจัย สะท้อนการวิจัย																													มีโครงการกำจัดขยะมูลฝอย สะท้อนการวิจัย สะท้อนการวิจัย			
หมายเหตุ ที่ 1 : จุด ที่ 2 : เป้าหมาย ที่ 3 : เป้า คุณค่าด้าน คุณค่าด้าน	ค่าคะแนนรวม	0		0		17		0		11		5		8		11		11		11		5							ค่าคะแนนรวม	ลักษณะเฉพาะ			
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+				+				+				+				+			+								ผลรวมเชิงคุณภาพ				
	ลักษณะเฉพาะ	บทบาทและ ความสำคัญที่ สืบค้นผลผลิต	มีวิถีชีวิตอยู่ใน ระบบที่ทางรวม ชาติ ไร่ชาควา ส่วน (Sole) และ ความรู้ดี เป็นตัวกำหนด การใช้ของ					วิถีชีวิตระบบ หนึ่งในระบบ ระบบใหม่จา สะท้อนผลผลิต ความจาเป็นที่ ต่อมา เกิดปัญหาเฉพาะที่เฉพาะ ด้าน					แนวโน้มของ ระบบที่มีแนวโน้ม จะมีการบูรณาการ และ สร้างปัญหา ไปกับชุมชน ดำเนินการป้องกันไว้ล่วงหน้า					คุณค่าทางสังคม มีทั้งด้านที่เป็น ที่ดีและไม่ดีของงาน ได้ระ สดงเชิง ที่ สะท้อนวิถีชีวิต บนพื้นที่ดินได้ คิดว่าการใช้ ระบบใหม่															

ระดับเมือง

1.2 ลักษณะเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

การศึกษาถึงลักษณะเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน นั้น ความสำคัญที่กลุ่มสังคม ลักษณะการใช้พื้นที่และชีวิตสังคมในด้านกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจถึงชีวิตของชุมชนอย่างมีพัฒนาการ

1.2.1 กลุ่มสังคมและการใช้พื้นที่ เป็นการแสดงออกถึงการตั้งถิ่นฐาน การสร้างระบบสังคม ชุมชนและวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตของคนบนพื้นที่ตามรากเหง้าแห่งความเป็นมา ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มได้ 4 กลุ่มใหญ่ คือ 1. กลุ่มชาวไทยอง 2. กลุ่มชาวไทเขิน 3. กลุ่มชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ และ 4. กลุ่มคนนอกชุมชนเมืองล้านกำแพง ซึ่งมีพัฒนาการตามยุคสมัยดังนี้

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ถึงแม้จะมีกลุ่มคนปรากฏขึ้นในยุคนั้นตามหลักฐานทางโบราณคดี แต่พัฒนาการยังขาดหลักฐานเป็นอันมาก การเสียเมืองเชียงใหม่ให้แก่พม่า ทำให้ชุมชนระส่ำระสาย และกลายเป็นเมืองร้างทุกหัวระแหงของล้านนา ดังนั้นจึงขอกลุ่มในรายละเอียดของยุคต่อไป

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 กลุ่มคนในพื้นที่ชุมชนเกิดขึ้นในสมัยเมืองเชียงใหม่ได้รับการฟื้นฟู 50-150 ปีที่ผ่านมา ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มย่อย คือ

- ชาวไทยอง
- ชาวไทเขิน
- ชาวพื้นเมืองล้านนาจากเขตเมืองเชียงใหม่
- กลุ่มอื่น ๆ เช่น เจ้านาย คหบดี พ่อค้า เป็นต้น

ทั้ง 4 กลุ่มนี้มีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกันและยาวนานจนสามารถสร้างวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิตในรูปแบบเฉพาะตัวเฉพาะพื้นที่ เกิดระบบสังคมที่มีลักษณะเด่น มีคุณค่าสูงต่อชุมชน มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมๆ ของกลุ่มบ้าน 5-10 ครอบครัว 15-30 และเติบโตขึ้นถึง 50 ครอบครัวต่อกลุ่มหย่อมบ้านหรือสังคมของตน ตามที่ราบลุ่มริมน้ำแม่ฮอนและที่ราบ ที่ดิน ที่อุดมสมบูรณ์ มีลักษณะสังคมค่อนข้างนิ่ง และแยกตัวเป็นกลุ่ม ๆ ที่ไม่ห่างไกลกันมากนัก กระจายทั่วบริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งพบกลุ่มคนตามตำแหน่งที่ตั้งดังนี้

- ไทยอง เป็นชาวพื้นเมืองที่อพยพมาจากเชียงตุง เชียงรุ่ง ราชอาณาจักรของประเทศพม่า โดยการถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยเพื่อเป็นแรงงาน และพลเมืองในการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ จะมีลักษณะตั้งถิ่นฐานในเขตนอกเมืองและพื้นที่ชนบท มีลักษณะเฉพาะตัวทางเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำออนหลายจุด อาทิ บริเวณ ต.แซ่ข้าง บ้านดอนบิน ต.บวกด่าง, ต.สันกำแพง บ้านออน เป็นต้น มีลักษณะเป็นหย่อมหมู่บ้านเล็กๆ 5-10 ครัวเรือน กระจายตัวเป็นจุดๆ หลายหมู่บ้าน และคนบางกลุ่มเป็นชาวไทยองดั้งเดิมในเขตเมืองลำพูนอพยพเข้ามาหาแหล่งทำมาหากินที่สมบูรณ์แห่งใหม่ มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบเดียวกัน

- ไทเขิน เข้ามาในรูปแบบเดียวกับไทยอง มีลักษณะเฉพาะตัวของเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม จะเกาะกลุ่มตามพวกพ้องของตนในรูปแบบหย่อมหมู่บ้านเล็กๆ เช่นกัน พบบริเวณ ต.ทรายมูล, ต.สันกำแพงบางส่วน บริเวณบ้านป่าเหว เป็นต้น

ชาวไทยอง ไทเขิน เข้ามาในช่วงเริ่มต้นของยุคอดีต มีอายุประมาณ 100-150 ปี

- ชาวพื้นเมืองล้านนาจากเขตเมืองเชียงใหม่ หลังจากมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนไปช่วงหนึ่ง ในสมัยพระยาพุทธวงศ์ "เจ้าหลวงแผ่นดินเย็น" ครองราชย์ยาวนานถึง 20 ปี เป็นช่างที่ชำนาญเรื่องมรดกเป็นสุขปลอดจากศึกสงคราม ราว พ.ศ. 2369-2389 มีการทำนุบำรุงบ้านเมืองและขยายหมู่บ้านต่างๆ รอบเมืองเชียงใหม่ออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้คนในเขตเมืองมีความเคลื่อนไหวต่อการหาที่อยู่แห่งใหม่ มีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นคนจากเขตเมืองส่วนหนึ่งจึงอพยพเข้าสู่ชนบท และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนบริเวณ ต.สันกำแพง ปัจจุบัน บางกลุ่มมีเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ เหมือนชาวไทยอง, ไทเขิน ก็จะเข้ากลุ่มสมทบเป็นกลุ่มคนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น นอกจากพื้นที่ ต.สันกำแพงแล้ว ตำบลอื่นๆ เช่น ห้วยแก้ว, แม่ปูด, ทรายมูล, ออนใต้, ออนกลาง, ร้องวัวแดง, แซ่ข้าง ฯลฯ ก็ได้รับอิทธิพลนี้ด้วย

- กลุ่มอื่นๆ : เจ้านายทางเหนือ คหบดี พ่อค้า นายทุน ฯลฯ คนกลุ่มนี้มาจากอิทธิพลทางการเมืองการปกครอง คือการเป็นเจ้าเมืองในยุคอดีต ผู้ปกครอง หรือนายอำเภอ ข้าราชการ พ่อค้า นายทุน เข้ามาภายหลังการปฏิรูปการปกครองในช่วงระบบทุนนิยมเข้าสู่เชียงใหม่ การเข้ามาของคนต่างชาติเพื่อค้าขาย แย่งชิงทรัพยากร โดยเฉพาะป่าไม้และที่ดิน ตลอดจนการออกกฎหมายการถือครองที่ดิน พ.ศ. 2444 ทำให้นายทุนสะสมที่ดินด้วยการออกเงินกู้รับจ้าง และยึดที่ดินมาจากชาวนา จนกลายเป็นผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินรายใหญ่ คนสังคมกลุ่มนี้จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณใจกลางชุมชน และพื้นที่เศรษฐกิจของชุมชน มีบทบาทในระบบสังคมอย่างมากสามารถชักจูงหรือชี้นำขบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายในชุมชนได้ พ่อค้าหรือนายทุนเก่าแก่ของชุมชน เช่น ตระกูลชินวัตร, ตระกูลพรหมชนะ

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 กลุ่มสังคมในยุคอดีตยังคงดำเนินวิถีชีวิตไปเรื่อยๆ มีพัฒนาการมีการเติบโตและเพิ่มจำนวนตามธรรมชาติของเผ่าพันธุ์มนุษย์ จนเป็นกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ที่ยังเหนียวแน่นทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี แต่ด้วยความเจริญทางด้านการศึกษา การลงทุนทางเศรษฐกิจ ได้มีกลุ่มคนที่ไม่ใช่พื้นเพชาวล้านนาโดยกำเนิดอาศัยเข้ามาประกอบอาชีพทำมาหากินและสร้างบ้านเรือนในพื้นที่ชุมชน เกิดเป็นระบบสังคมใหม่ที่ขาดความคุ้นเคยกับสภาพพื้นที่ดั้งเดิม ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มดังนี้

- นักธุรกิจ
- ผู้อยู่อาศัยใหม่
- ผู้ขายแรงงาน
- นักท่องเที่ยว

จากความเติบโตของเขตเมืองเชียงใหม่ และการกำหนดให้มีพื้นที่สีม่วงอ่อน (อุตสาหกรรมเบา) เกิดขึ้นบริเวณเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง ช่วงหนึ่งและย่านบ้านบ่อสร้าง ตามโครงสร้างผังเมืองรวม จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2532 ทำให้เกิดการหลั่งไหลของกลุ่มนักธุรกิจเข้ามาลงทุนจัดสร้างโรงงานอุตสาหกรรม หัตถกรรม ตลอดเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องถึงโครงการธุรกิจรูปแบบอื่นๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็น บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ ผู้ประกอบธุรกิจหน่วยย่อย การเข้ามาของคนจนเพื่อขายแรงงาน ฯลฯ เท่านั้นมีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพที่ขยายพื้นที่ชุมชนอย่างกว้าง การสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ การสร้างระบบสังคมแบบใหม่ที่มีความแปลกแยกทางวัฒนธรรมเข้ามาปะปน ก่อให้เกิดปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคมและด้านอื่นๆ ในลักษณะของสังคมแบบเอาตัวรอด การพึ่งพาเฉพาะหน่วย ตัวใครตัวมัน ในวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ที่ค่อนข้างตายตัว วัตถุนิยม หันสมัย เร่งรีบ ขาดความเหนียวแน่นในกลุ่มสังคม ไม่มีคุณค่าต่อระบบสังคมเดิม และส่งเสริมคนต่างถิ่นเข้ามาซื้อและขายวัฒนธรรมในรูปแบบของการท่องเที่ยว

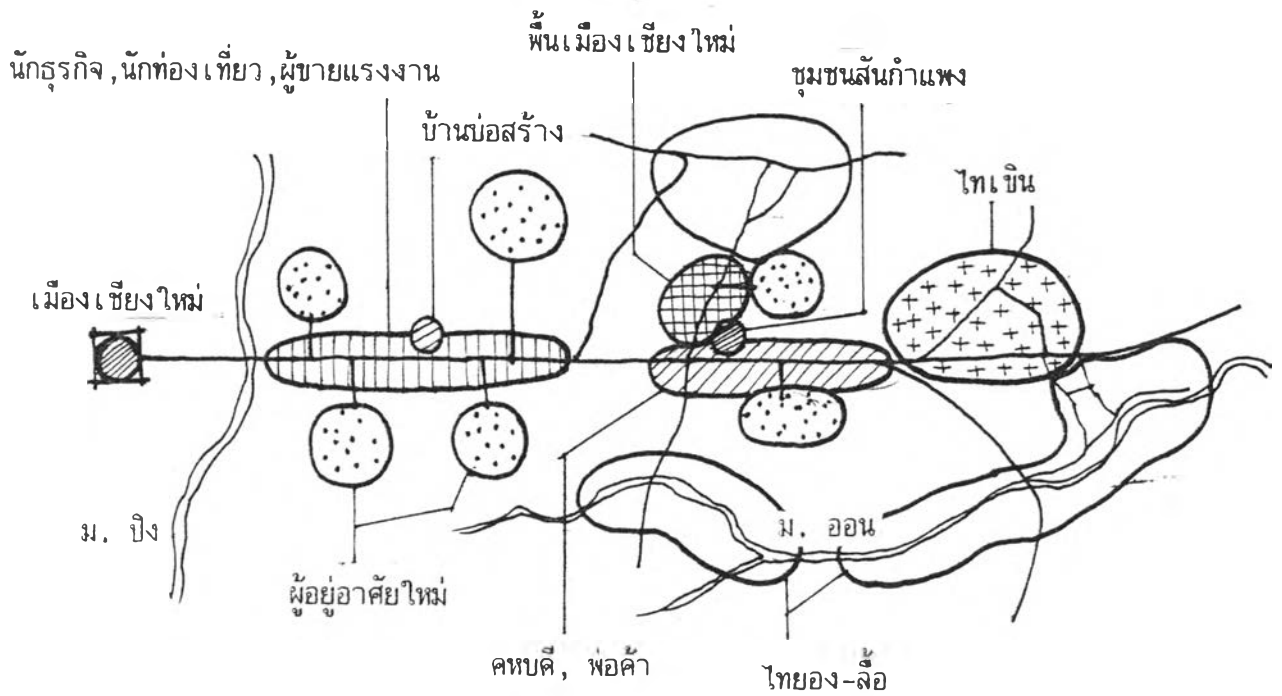
- กลุ่มนักธุรกิจ เป็นกลุ่มคนจากเขตเมืองเชียงใหม่ ต่างหวัดเข้ามาทำธุรกิจในรูปแบบอุตสาหกรรมหัตถกรรมแบบครบวงจร บ้านจัดสรร ที่ดินจัดสรร ค่าบริการด้านอื่นๆ มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ระบบสังคมแบบใหม่ แยกแยกไปจากเดิม

- ผู้อยู่อาศัยจากเขตเมือง เป็นกลุ่มคนที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน อาจอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่ ที่ต้องการขยายขยายที่อยู่ใหม่ คนต่างจังหวัดที่ต้องการบ้านพักอาศัยเพื่อการประกอบอาชีพในเขตเมืองหรือทำธุรกิจ มีรูปแบบสังคมแบบใหม่ เน้นการบริโภค ขอบความสะดวก

รวดเร็วนิยมวัตถุ ต้องการพึ่งความทันสมัยจากเขตเมืองเชียงใหม่สูง สังคมมีความแปลกแยก เฉพาะกลุ่มขาดความคุ้นเคยต่อกัน พักอาศัยในเขตบ้านเรือนสมัยใหม่ ตั้งแต่บ้านเดี่ยว, บ้านจัดสรร, ทาวน์เฮาส์

- ผู้ขายแรงงาน เป็นคนจนในเขตเมืองเชียงใหม่ คนจนในชุมชน ช่างฝีมือท้องถิ่น ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองเข้าสู่ระบบการผลิตจำนวนมากในโรงงานอุตสาหกรรมทดแทนกรรมพื้นถิ่น วิถีชีวิตมีรูปแบบตายตัวตามเวลาของการทำงานเป็นตัวกำหนด ต้องการความสะดวกสบาย เน้นการบริโภคสินค้าสำเร็จรูป มีฐานะค่อนข้างยากจน รายได้ต่ำ ลักษณะการพักอาศัยอยู่ในบ้านของตนเองดั้งเดิม บ้านพักของโรงงาน บ้านเช่า มีสังคมแบบเรียบง่ายเฉพาะกลุ่มเล็กๆ เหนียวแน่น

- นักท่องเที่ยว เป็นคนนอกเมืองเชียงใหม่ นอกชุมชน มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจ กิจกรรมทางสังคมและการสร้างค่านิยมแบบใหม่ให้กับสังคม เข้ามาแบบไม่ถาวร ไปเช้า-เย็นกลับ ใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมกระจายรายได้ เสพวัฒนธรรมพื้นถิ่นและขายวัฒนธรรมของตน แล้วก็จากไปไม่มีส่วนในการรับผิดชอบต่อชุมชนแต่อย่างใด

ภาพที่ 6.18 แสดงกลุ่มสังคมในยุคอดีต-ปัจจุบัน เชียงใหม่

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป ถ้าการเติบโตของชุมชนสันกำแพงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเมืองเชียงใหม่ ในการเป็นพื้นที่รองรับการเจริญเติบโต ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มสังคมระบบนักธุรกิจ นักลงทุน เข้ามาทำธุรกิจในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นแหล่งงานของคนจน และเป็นผลต่อเนื่องถึงแหล่งที่พักอาศัย สิ่งบริการชุมชนพื้นฐาน เป็นโครงสร้างชุมชนระบบใหม่ นั้นหมายถึงว่าได้มีการหลั่งไหลของคน สังคม เข้าสู่พื้นที่เป็นจำนวนมากในอนาคตก่อนหน้านี้ ซึ่งคนเหล่านั้นส่วนใหญ่นักธุรกิจนอกเขตเมือง แรงงาน ผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ และนักท่องเที่ยว

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่โดยภาพรวม

ก. รูปแบบของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ จากการศึกษาถึงกลุ่มสังคมแต่ละยุค จำนวนรูปแบบได้ 2 กลุ่มคือ รูปแบบที่ 1 สังคมพินถิ่นล้านนา เป็นสังคมดั้งเดิมเมื่อแรกมีการตั้งถิ่นฐานและยึดใช้พื้นที่ประกอบด้วยไทยอง, ไทเขิน, คนพื้นเมืองจากเขตเมืองเชียงใหม่ รวมตัวอยู่เป็นกลุ่มมา ในพวกห้องของตนมีเอกลักษณ์เฉพาะวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา กระจายตัวอยู่ทั่วไป เป็นหย่อมบ้านหลวมๆ มีที่ที่มีความเหนียวแน่น รูปแบบที่ 2 สังคมสมัยใหม่ เป็นสังคมที่เกิดขึ้นมาไม่นานในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาโดยการอพยพเข้ามาประกอบธุรกิจ ที่พักอาศัย และเป็นแรงงาน มีความหลากหลาย แยกแยกทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภาษา อยู่แบบตัวใครตัวมัน อาจอยู่อย่างถาวรหรือชั่วคราว ไปเช้า-กลับเย็น แบบนักท่องเที่ยว

ข. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ กลุ่มสังคมแบบเก่ายังคงดำเนินวิถีชีวิตของตัวเองในพื้นที่เดิม มีการเปลี่ยนแปลงทางการใช้พื้นที่ในทางราบ ด้านความหนาแน่น พังพาระบบเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ แต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมสังคมไทยอย่างเหนียวแน่น ได้แก่พื้นที่ย่านชุมชนดั้งเดิมในเขตสุขาภิบาล ส่วนกลุ่มสังคมแบบใหม่จะแทรกตัวในพื้นที่ว่างหรือเกษตรกรรมเดิมยึดใช้พื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการเข้าถึงสะดวก เช่น บริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ส่วนพื้นที่ด้านในก็จะมีปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ดิน กลุ่มสังคมแบบใหม่จึงเป็นสิ่งแปลกแยก โดดเด่น ขาดความกลมกลืนกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นโดยสิ้นเชิง และยังคงดูขัดความเป็นพื้นถิ่นให้ลดน้อยลงด้วยการสร้างอาชีพแบบใหม่และเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินโดยเฉียบพลันเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อระบบสังคมเดิม

ค. สภาพปัญหาของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ สรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

- สังคมมีความแปลกแยก ทั้งในด้านความรู้สึกและกายภาพ หลากหลายทางวัฒนธรรม ขาดความกลมกลืน ถดถอยค่าสังคมดั้งเดิมให้ลดลงและสูญหาย

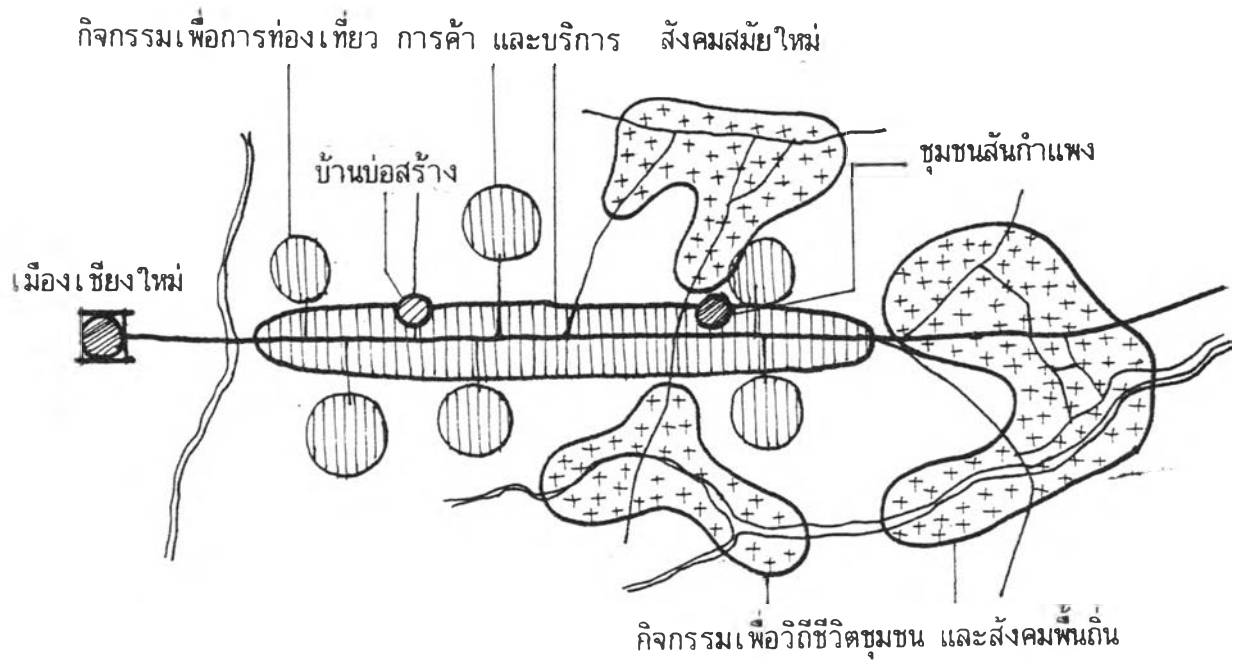
- ปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม สังคมกลุ่มใหม่มีการยึดใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ ทำลายสภาพธรรมชาติเดิม พื้นที่เกษตร แต่ปล่อยสิ่งปฏิกลจำนวนมากจากโรงงาน บ้านพัก ส่งเสริมให้เกิดการสัญจรที่หนาแน่น และเป็นปัญหาทั้งในด้านการสัญจรและมลภาวะอากาศ เสียง ฝุ่น ควันพิษ เป็นต้น
- กระทบกระเทือนต่อระบบโครงสร้างพื้นฐานเดิมของชุมชนเป็นการแย่งใช้ทรัพยากร ต้องการโครงสร้างพื้นฐานแบบสมัยใหม่ ทำลายคุณค่าโครงสร้างพื้นฐานเดิม เช่น ระบบไฟฟ้า, ประปา, การระบายน้ำ เป็นต้น

1.2.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หรือชีวิตสังคม การเลี้ยงชีพ พบปะประกอบกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ของผู้คนในชุมชน ในยุคสมัยต่างๆ มีดังนี้

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 หลักฐานไม่ชัดเจน
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชีวิตของสังคมเกิดขึ้นตามกลุ่มของหมู่บ้าน(หมู่บ้าน) ของคนที่มิใช่เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เป็นฐานเดียวกันโดยอาศัยวัด เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม "ลานวัด" หรือเรียกว่า "ช่วงวัด" เป็นที่อเนกประสงค์สำหรับกิจกรรมดังกล่าว แต่ละหมู่บ้านจึงมี "วัด" เป็นของตนเอง "ลานบ้าน" หรือ "ช่วงบ้าน" เป็นพื้นที่อเนกประสงค์เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ของบ้าน งานประเพณี การละเล่น การพบปะสนทนา แ้วสาว เป็นต้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของชุมชน คือการทำกรเกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่อยู่ด้านหลังตัวบ้านเป็นบริเวณกว้าง เมื่อหมดฤดูกาล จะใช้เวลาว่างเพื่อการทำงานฝีมือ เช่น ทอผ้า จักรสานอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน ตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ โดยมีได้เน้นเพื่อการค้าขาย แต่ไว้ใช้ภายในครอบครัวเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานฝีมือของแม่บ้าน คนชรา ส่วนหัวหน้าครอบครัวจะเดินทางไปค้าขายในเขตเมืองพม่า โดยการค้าวัว ควาย เป็นเวลา 2-3 เดือนจึงเดินทางกลับ เมื่อเข้าสู่ยุคของการเกษตรกรรม การปลูกข้าวอีกครั้งหนึ่ง จนถึงยุคอดีตตอนปลายการค้าขายจึงเน้นที่ตัวเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากการเข้ามาของพ่อค้าคนจีน คนต่างชาตินานาชาติ เช่น พม่า อังกฤษ ฝรั่งเศส อินเดีย การค้าศึกักในเขตเมือง แต่วิถีชีวิตภายในครอบครัวยังคงระบบพึ่งตัวเอง แต่เน้นอาชีพเกษตรมากยิ่งขึ้น เพราะความต้องการสินค้าเกษตรกรรมโดยเฉพาะข้าวของคนต่างชาติมีมาก

- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ชีวิตสังคมยังคงลักษณะของรูปแบบเดิมในยุคอดีต คือมีวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งรวมกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และบ้านคือแหล่งรวมกิจกรรมทางสังคมระดับย่อย แต่พื้นที่ "ช่วงวัด" และ "ช่วงบ้าน" ลดลงทั้งในเชิงพื้นที่และความสำคัญ พื้นที่ช่วงวัด ส่วนหนึ่งเปลี่ยนไปเป็นตลาดหรือโรงเรียนของชุมชน ช่วงบ้าน ลดขนาดและพื้นที่ลงเพราะที่ดินมีราคา และถูกแบ่งให้กับลูกหลานสร้างครอบครัวใหม่ในละแวกเดียวกัน

ชีวิตสังคมพึ่งตลาดและตลาดได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อการซื้อและขาย แลกเปลี่ยน พบปะ พูดคุย แล้วก็แยกย้ายกันกลับบ้าน การค้าขายที่เคยพึ่งตลาดเขตเมือง เชียงใหม่ ถูกลดบทบาทมาค้าขายในชุมชน การผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนถูกนำออกวางขายทั่วไป และมีการผลิตจำนวนมาก ช่างฝีมือภายในชุมชนถูกซื้อเพื่อขายงานฝีมือในโรงงานอุตสาหกรรมระบบใหม่ เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว เป็นการขายวัฒนธรรมเกร่อและไร้คุณค่าทางเอกลักษณ์ดั้งเดิม ผลิตจำนวนมาก ขาดคุณภาพและเลือกซื้อได้ตามชอบใจในราคาที่ถูกมาก จนกระทั่งแพงมาก ส่วนสังคมระบบใหม่ที่แปลกปลอมเข้ามาในพื้นที่ชุมชน มีวิถีชีวิตที่ทันสมัย พึ่งวัตถุ ความสะดวกสบาย ชีวิตความเป็นอยู่ไม่มีวัด เป็นศูนย์กลางชุมชน แต่ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการพิเศษภายในเป็นศูนย์กลางชุมชน เช่น ศูนย์การค้า ตลาด แหล่งงาน เป็นต้น

ภาพที่ 6.19 แสดงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงพื้นที่

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป แนวโน้มในอนาคต ชีวิต สังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเบี่ยงเบนเข้าสู่รูปแบบสมัยใหม่มากขึ้น จากเหตุผลของการเป็น ชุมชนรองรับการเจริญเติบโตของเมืองเชียงใหม่

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดยภาพรวม

ก. รูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 แบบพื้นถิ่นดั้งเดิม คือ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีระดับชุมชนเกิดขึ้นที่วัด โดยมี "ข้างวัด" เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ระดับบ้าน เกิดขึ้นที่บ้าน โดยมี "ข้างบ้าน" เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรม เมื่ออาชีพเกษตรกรรมเป็นแหล่งรายได้หลัก การค้าขายเป็นอาชีพรองที่มีบทบาท เด่นมากในยุคปัจจุบัน ในรูปของ ตลาด ชุมชน ซึ่งมีทั้งตลาดกลางค้าขายตลอดวัน และตลาดย่อย หรือ "กาดแลง" ค้าขายเฉพาะตอนเช้าหรือตอนเย็น ซึ่งเป็นสถานที่พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รูปแบบที่ 2 แบบสมัยใหม่ คือชีวิตสังคมทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมากหรือไม่เกิดขึ้นเลย เพราะชาดวัดเป็นแหล่งรวมชุมชน ชีวิตสังคมจะ เน้นหนักที่การทำมาหาเลี้ยงชีพในธุรกิจรูปแบบต่างๆ ทั้งที่มีขนาดใหญ่ เช่น บริษัท โรงงานอุตสาหกรรม ห้างร้านค้าบริการ ฯลฯ หรือขนาดเล็กๆ เช่น หาบเร่ รถเข็น เป็นต้น และ/หรือการค้าขายแรงงาน ขายฝีมือให้กับโรงงานที่มีกระบวนการผลิตจำนวนมาก ชีวิตถูกขลุกอยู่กับงานตลอดวัน ทำงานและหยุดงานในวันหยุด ต้องการพึ่งความสะดวก สบายและวัตถุดิบสำเร็จรูป

ข. ลักษณะทั่วไปของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อมองในการเกิดกิจกรรมเชิงพื้นที่พบว่ากิจกรรมรูปแบบที่ 1 เกิดขึ้นส่วนใหญ่ในบริเวณชุมชนดั้งเดิม ส่วนรูปแบบที่ 2 เกิดขึ้นในบริเวณริมฝั่งถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง และพื้นที่ส่วนในที่อยู่ลึกเข้าไปเดิม เป็นพื้นที่เกษตรมาก่อนแล้วเปลี่ยนแปลงมาเป็นชุมชน

ค. สภาพปัญหาของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นหลายทิศทาง คือ

- รูปแบบและแหล่งกิจกรรมรูปแบบใหม่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม แยกแยกขาดความกลมกลืน และทำลายกิจกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมที่มีคุณค่า อาทิ เช่น ชุมชนบ้านบ่อสร้าง
- รูปแบบกิจกรรมสมัยใหม่ เป็นตัวส่งเสริมค่านิยมแบบใหม่ให้กับชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นการสูญเสียความรู้สึกนึกต่อคุณค่าศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นถิ่นและขาดการปฏิบัติ แต่หันไปพึ่งกิจกรรมที่ทันสมัยจากแหล่งศูนย์การค้า สถานที่บริการรูปแบบอื่นๆ

ง. รูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงปริมาณของรูปแบบสมัยใหม่ กิจกรรมและกิจการในเขตสุขาภิบาลประกอบด้วยการค้าและบริการ จำนวน 371 แห่ง ซึ่งมีลักษณะ

เป็นร้านค้าเบ็ดเตล็ดขายของชำ ร้านขายอาหารเครื่องดื่มและของที่ระลึก ส่วนการค้าและบริการ ประเภทอุตสาหกรรมมีจำนวน 135 แห่ง ได้แก่ โรงสีข้าว ช่อมและพันสีรถยนต์ ทำเครื่องเคลือบดินเผา ทำเครื่องปั้นดินเผา แกะสลักเครื่องเรือน ทำเครื่องเบ็ง เครื่องจักรสาน ตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น การเข้าและบริการขนาดใหญ่ นอกเขตสุขาภิบาลบริเวณริมถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง จำนวน 21 แห่ง ได้แก่ ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป พิมพ์ผ้า ทำเครื่องเบ็ง แกะสลักไม้ทำเครื่องเรือนจากไม้ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ เป็นต้น

ตารางที่ 6.9 รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ ประเภทการค้าและบริการ ในเขตสุขาภิบาล

รูปแบบกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ของใช้เบ็ดเตล็ด	65	17.52
2. ของชำ	49	13.20
3. อาหารและเครื่องดื่ม	63	16.98
4. เสริมสวย ชาย/หญิง	27	7.28
5. สถานบริการน้ำมันและแก๊ส	11	2.96
6. ตัดเย็บเสื้อผ้า ชาย/หญิง	18	4.85
7. อุปกรณ์และวัสดุก่อสร้าง	18	4.85
8. ช่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าและจักรยาน	15	4.04
9. ผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์การเกษตร	10	2.69
10. ขายยาและรักษาโรค	12	3.23
11. ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป	11	2.69
12. ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง	9	2.42
13. ขาย-ช่อมรถยนต์ จักรยานยนต์และอะไหล่	8	2.16
14. ขายอุปกรณ์ไฟฟ้า	7	1.89
15. บริการซัก อบ รีด	8	2.16
16. สุรา บุหรี่	3	0.81
17. ขายหนังสือและอุปกรณ์เครื่องเขียน	5	1.35

(ต่อ)

รูปแบบกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
18. ถ่ายรูปและอุปกรณ์ถ่ายภาพ	5	1.35
19. ขายเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน	3	0.81
20. ขายซ่อมเครื่องพิมพ์ดีด นาฬิกา	4	1.08
21. รับเลี้ยงเด็ก	1	0.27
22. ให้เช่าวีดีโอ รถยนต์	3	0.81
23. ธนาคาร	3	0.81
24. เครื่องประดับ ทอง เงิน นาค	3	0.81
25. อาหารสัตว์	2	0.54
26. แอนดิก	2	0.54
27. เขียนป้าย	2	0.54
28. เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์กีฬา	1	0.27
29. บริการขนส่งและท่องเที่ยว	1	0.27
30. โรงแรม หอพัก บังกาโล	1	0.27
31. จัดสรรที่ดิน	1	0.27
32. บริการโทรศัพท์ทางไกล	1	0.27
33. บริการดูดส้วม	1	0.27
รวม	371	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง ปี พ.ศ.2536

ตารางที่ 6.10 จำนวนและร้อยละของรูปแบบกิจกรรมประเภทการค้าและบริการจำแนกตามประเภทการค้า ในเขตสุขาภิบาล

ประเภท	เขตสุขาภิบาล	
	จำนวน	ร้อยละ
1. การค้าปลีก	179	48.25
2. การค้าส่ง	2	6.54
3. การค้าบริการ	143	38.54
4. การค้าปลีกและค้าส่ง	20	5.39
5. การค้าปลีกและค้าบริการ	23	6.20
6. การค้าส่งและค้าบริการ	-	-
7. การค้าส่ง-ปลีกและค้าบริการ	4	1.08
รวม	371	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง ปี พ.ศ.2536

ตารางที่ 6.11 จำนวนและร้อยละของแรงงานในรูปแบบกิจกรรมประเภทการค้าและบริการ ตามสถานภาพแรงงานในเขตสุขาภิบาล

แรงงาน		สมาชิกในครอบครัว		ถูกจ้างงาน	
จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1,716	81.44	631	68.14	1,085	91.87

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง ปี พ.ศ.2536

ตารางที่ 6.12 รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ ประเภทอุตสาหกรรม
ในเขตสุขภาพ

รูปแบบกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
1. โรงสีข้าว	2	1.48
2. โรงงานทำอาหารกระป๋อง	1	0.74
3. โรงบ่มใบยาชา	4	2.96
4. ทำไอศกรีม	4	2.96
5. ทำน้ำแข็ง น้ำดื่ม	3	2.22
6. ทำแหนม หมูยอ ลูกชิ้น	3	2.22
7. ทำตะเกียบ	1	0.74
8. ก่อสร้าง ทำท่อ อิฐบล็อก	7	5.19
9. เฟอร์นิเจอร์	1	0.74
10. ทำกรอบรูป กล้อง	2	1.48
11. ทำหีบศพ	1	0.74
12. กิ่งไม้	5	3.71
13. โรงกลึง อู่ซ่อมรถ	28	20.74
14. เครื่องใช้ไฟฟ้า	2	1.48
15. ประตูหน้าต่าง เหล็กตัด	5	3.70
16. เครื่องถม เครื่องปั้น	8	5.93
17. เครื่องปั้นดินเผา	1	0.74
18. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก	19	14.08
19. โรงพิมพ์	4	2.96
20. ทำรายน้ำอลูมิเนียม	1	0.74
21. เนื้อผ้า รองเท้า ผ้าห่ม กระเป๋า	33	24.45
รวม	135	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักงานผังเมือง ปี พ.ศ.2536

ตารางที่ 6.13 จำนวนและร้อยละของแรงงานในรูปแบบกิจกรรมประเภทอุตสาหกรรม ตามสถานภาพ
แรงงานในเขตสุขภาพ

แรงงาน		สมาชิกในครอบครัว		ลูกจ้างคนงาน	
จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1,797	50.22	246	39.05	1,551	52.61

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง ปี พ.ศ.2536

ตารางที่ 6.14 รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ ประเภทอุตสาหกรรม เฉพาะบริเวณ
สองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ช่วงสันกำแพง-บ่อสร้าง

รูปแบบกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
1. โรงสีข้าว	2	9.52
2. อบในบาสุบ	2	9.52
3. พิมพ์ผ้า	1	4.76
4. ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป	3	14.29
5. ทำวงกลประตู่ หน้าต่าง	1	4.76
6. ทำเครื่องเขิน	1	4.76
7. แกะสลักไม้	1	4.76
8. ทำเครื่องเรือนและแกะสลักไม้	1	4.76
9. ทำเครื่องเรือนจากไม้	1	4.76
10. ทำเครื่องเรือน เครื่องใช้ที่ชุบหรือ ที่ชุบและเคลือบด้วยพลาสติก	1	4.76

(ต่อ)

รูปแบบกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
11. ทำเครื่องปั้นดินเผา	3	14.29
12. ทำเครื่องประดับด้วยทอง นาค เงิน และอัญมณีอื่น	3	14.29
13. ซ่อมรถยนต์	1	4.76
รวม	21	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ กองวิจัย สำนักผังเมือง ปี พ.ศ.2536-37

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยกลุ่มสังคม, การใช้พื้นที่, กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.15

ภาพที่ 6.20 แสดงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกลุ่มสังคม

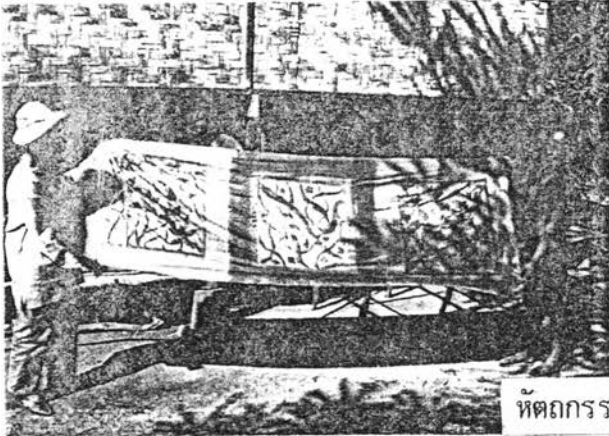
กิจกรรมรูปแบบสมัยใหม่

กิจกรรมการค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยว : กลุ่มสังคมสมัยใหม่

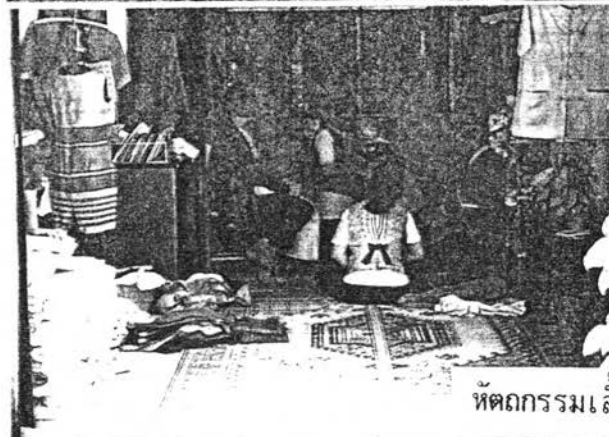

กิจกรรมรูปแบบพื้นถิ่นดั้งเดิม

กิจกรรมในวิถีชีวิตชุมชน : กลุ่มสังคมพื้นถิ่น

หัตถกรรมผ้าบาติก

หัตถกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป

หัตถกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป

กิจกรรมทอผ้า

กิจกรรมพบปะทางสังคม

กิจกรรมชนไก่

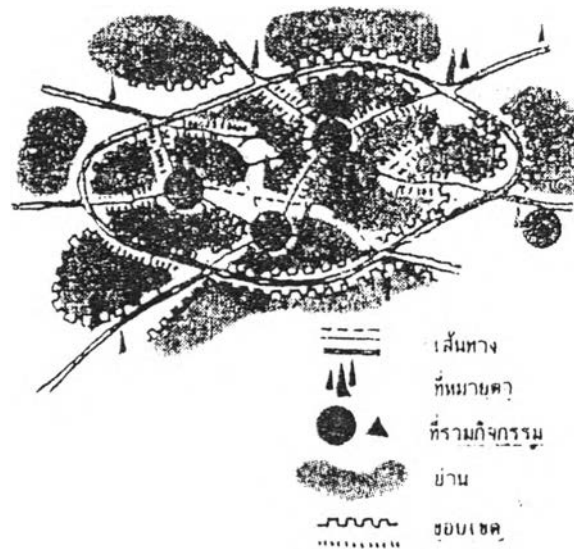
ตารางที่ 6.15 แสดงลักษณะเฉพาะทางด้านการประกอบธุรกิจ และ สังคม คุณค่า และการประเมิน : สังกัดกรม

ลักษณะเฉพาะทางด้านการประกอบธุรกิจและ สังคม		ยุคโบราณ				ยุคอดีต				ยุคปัจจุบัน				อนาคต				ภาพรวม				ลักษณะเฉพาะทางด้านการประกอบธุรกิจและ สังคม						
	คุณค่าทางด้าน +	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	คุณค่าทางด้าน -			
กลุ่มสังคม	กลุ่มสังคมดั้งเดิม มีวัฒนธรรม มีคุณค่าในเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสูง เติบโตแบบ มั่นคง						■	■	■																เดือนห้า ถิ่นลุ่มๆ จากความระมัดระวัง	กลุ่มสังคม		
	กลุ่มสังคมสมัยใหม่ เติบโตสร้างเศรษฐกิจและระบอบประชาธิปไตย						■	■	■																หลากหลาย แปลกใหม่ ตัวใครตัวมัน จากความคุ้นเคย สร้างค่านิยมทางวัตถุ			
การใช้พื้นที่	ใช้พื้นที่โดยชีวิตและสังคมทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เรียบง่าย						■	■	■																ประโยชน์ใช้สอยไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ใช้พื้นที่จน ไร้ประโยชน์	การใช้พื้นที่		
	ใช้พื้นที่เพื่อการค้าให้ผลประโยชน์กลุ่มค้า อาจเป็นสาธารณะ หรือส่วนตัวสูง																								ต้องการพื้นที่จนไร้ประโยชน์ เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินแบบชั่วคราว ทำลายสภาพแวดล้อมสูง			
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	กิจกรรมแบบดั้งเดิม ที่อาศัยวิถีชีวิตแบบ การค้าขายแบบดั้งเดิมที่ชุมชน						■	■	■																ผลิตได้จำนวนน้อย ใช้เวลานาน ไม่มีผลทางเศรษฐกิจและรายได้	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ		
	กิจกรรมแบบใหม่ การค้าและบริการ ผลิตจำนวนมาก ผลประโยชน์สูง พึ่งพาแรงงานฝีมือ																								สูญเสียรายได้ของถิ่น สร้างค่านิยมทางวัตถุ ใช้ชีวิตแบบใหม่			
กิจกรรมทางสังคม	มีศูนย์กลางที่วัด ตลาด บ้าน เติบโตแบบมั่นคง มีเอกลักษณ์						■	■	■																ศูนย์กลางไม่ได้ผูกพันต่อวิถีชีวิต ตลาด บ้านอีกต่อไป ทำลายระบบชุมชน	กิจกรรมทางสังคม		
	มีศูนย์กลางอยู่ที่แหล่งงาน การค้าบริการที่ทันสมัย ขยายใหญ่ เติบโตเร็วจักรวาล																								ขาดความกลมกลืน แยกแยก เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมและภัยทางสูง			
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	0				0	13				0	7				6	3						12	7		8	ค่าคะแนนรวม	ลักษณะเฉพาะ
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+				-	+				-	+				-	+						-	+		-	ผลรวมเชิงคุณภาพ	
ค่า 3 สูง	ค่า 2 ปานกลาง	ค่า 1 น้อย	คุณค่าด้าน +	คุณค่าด้าน -			สังคมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสูง เติบโตแบบมั่นคง มีเอกลักษณ์ มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณี เติบโต			ความเป็นเอกลักษณ์ เริ่มลดน้อยลง สังคมแปลกแยก จากเอกภาพในบางพื้นที่ ทำนิยมทางวัตถุเข้ามา มีบทบาทสูง			เอกลักษณะเฉพาะตัวจะถูกกลืนและใหม่ ทันสมัย			เอกลักษณะเฉพาะตัวจะถูกกลืนและใหม่ ทันสมัย									สังคมและเศรษฐกิจ มีความแปลกแยก ระหว่างดั้งเดิม กับสมัยใหม่ที่ปะปนกันไป แบบถดถอย			

ระดับเมือง

1.3 ลักษณะเฉพาะทางด้านจิตใจของชุมชน

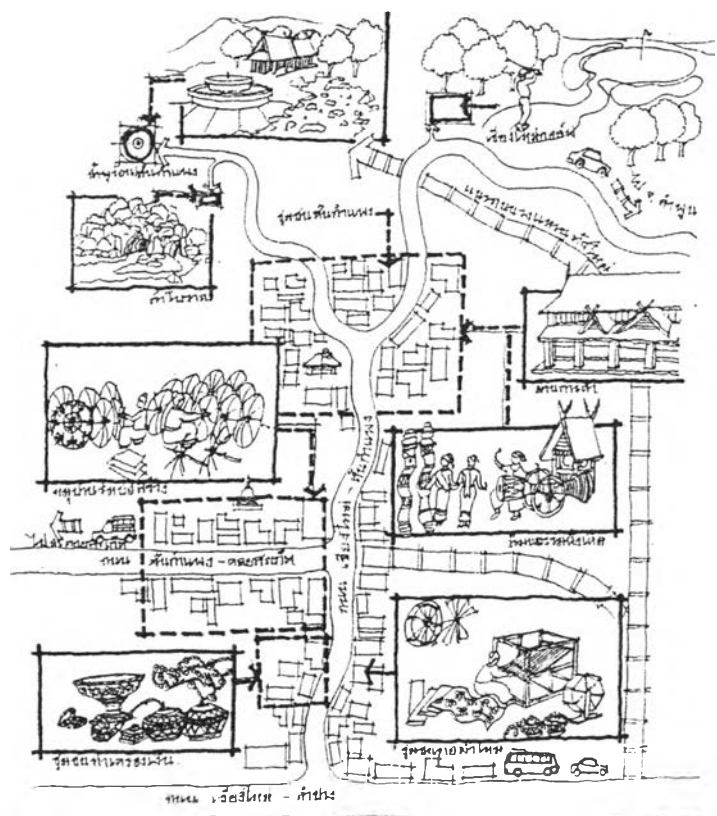
การศึกษาถึงลักษณะเฉพาะทางด้านจิตใจของชุมชน เน้นความสำคัญในด้านการรับรู้ถึงภาพรวมของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในใจหลังจากที่ได้พบเห็นมาแล้ว มีอิทธิพลต่อผู้อยู่อาศัยและผู้มาเยือน ในทางความรู้สึกสัมพันธ์กับชุมชน ผลโดยรวมก็คือ จะเกิดความประทับใจหรือไม่ประทับใจในประสบการณ์ของการได้อยู่ในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ทฤษฎีจินตภาพเมืองของ เควิน ลินซ์ (Kevin Lynch) เพื่อศึกษาถึงภาพรวมและส่วนประกอบภูมิทัศน์ชุมชนที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยความชัดเจนของการรวมตัวขององค์ประกอบ 5 ประการคือ เส้นทาง, ขอบเขต, ย่าน, ที่รวมกิจกรรม และที่หมายตา (Path, Edge, District, Node and Landmark) รวมเรียกว่า จินตภาพเมือง (The Image of city)

ภาพที่ 6.21 แสดงจินตภาพเมืองของเควิน ลินซ์ (Kevin Lynch)

1.3.1 จินตภาพของชุมชนจากการรับรู้ของผู้คนในพื้นที่ชุมชน

1) จินตภาพและการรับรู้

พื้นที่ชุมชนทั้งหมด ได้แบ่งเป็นโซนใหม่ มีแผนผังผังชุมชน ศักยภาพพื้นที่
พื้นที่จัดตั้งของพื้นที่ชุมชนที่ ๒ ซึ่งมีการพัฒนาชุมชนตามแนวทางของแผนผังชุมชน
จัดตั้งพื้นที่ชุมชน ๒ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ ๒ ส่วน ได้แก่ พื้นที่ ๑ และพื้นที่ ๒
พื้นที่ ๑ ประกอบด้วย พื้นที่ ๑.๑ และพื้นที่ ๑.๒
พื้นที่ ๒ ประกอบด้วย พื้นที่ ๒.๑ และพื้นที่ ๒.๒
พื้นที่ ๑.๑ และพื้นที่ ๑.๒ เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม
พื้นที่ ๒.๑ และพื้นที่ ๒.๒ เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม

ชื่อ : วิจัย ทานิชย์
ตำแหน่ง : นักวิชาการ
หน่วยงาน : สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ
จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6.22 แสดงจินตภาพชุมชนสันกำแพง โดยคนในพื้นที่ชุมชน

2) สรุปจินตภาพของชุมชนจากการรับรู้ของผู้คนภายในชุมชน

จากลักษณะจินตภาพของชุมชนตามข้อ 1) มีข้อสังเกตได้ว่า ความโดดเด่นของชุมชนอยู่ที่ศิลปหัตถกรรม และชีวิตชุมชนพื้นถิ่น ตลอดจนสถานที่สำคัญทางธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็นน้ำพุร้อน ถ้าโบราณ เป็นต้น เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนสันกำแพงมีแหล่งรวมกิจกรรมที่น่าสนใจในแต่ละย่าน เป็นจุดสังเกตได้ง่ายและมีเส้นทางเข้าออกได้หลายทาง ที่มีขนาดและความสำคัญทั้งระดับชุมชนถึงระดับภาค อันเป็นศักยภาพต่อการเดินทางที่ช่วยสร้างชีวิตให้กับชุมชนอย่างหลากหลายในกลุ่มสังคมที่ต้องการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ชุมชนในทุกโอกาส ตลอดจนเป็นการนำทางโครงการสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่ชุมชน อาทิ สนามกอล์ฟ , บ้านจัดสรร เป็นต้น แต่เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วชุมชนก็ยังคงมีความแรงอยู่ที่ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น โบราณสถาน และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เฉพาะตัวของน้ำพุร้อน ซึ่งหมายถึงภาพลักษณ์ที่ควรรักษาสืบไป

1.3.2 จินตภาพชุมชนและ/หรือส่วนประกอบภูมิทัศน์ชุมชน

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 พัฒนาการชุมชนยังไม่ถึงขั้นเป็นชุมชนเมือง ขอกล่าวยุคอดีตต่อไป
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชุมชนเมืองในยุคอดีตมีส่วนประกอบทางจินตภาพเมืองที่สำคัญดังนี้

ก. เส้นทาง (Path) เส้นทางของชุมชนในยุคอดีตมีลักษณะแตกต่างกันในการเป็นเส้นทาง 2 ลักษณะคือ

- ทางน้ำ เป็นเส้นทางระยะสั้นๆ ผ่านพื้นที่ชุมชนมีการสัญจรเพื่อการติดต่อกับชุมชนและละแวกเดียวกัน มีภูมิทัศน์ร่มรื่นเขียวขจีสงบ เย็นสบายตลอดเส้นทาง ลำน้ำผ่านพื้นที่ชุมชน เกษตรกรรมที่น่านอง ต่อมาตอนปลายของยุคทางน้ำจึงหมดความสำคัญลง
- ทางบก เป็นเส้นทางหลักของชุมชนมีความเป็นเส้นทาง 2 ระดับด้วยกันคือ
 1. เส้นทางหลัก มีความยาวประมาณ 13 กิโลเมตรจากตัวเมืองเชียงใหม่ ชุมชนเป็นเสมือนประตูเข้าบ้าน มีองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์สองข้างทางที่สวยงามด้วยพื้นที่เกษตรกรรมและการปลูกต้นจามจุรีสองฟากทางตลอดแนวร่มรื่นเขียวขจีสงบ จดจำได้ง่าย
 2. เส้นทางรอง เส้นทางภายในชุมชนมีความกว้างประมาณ 1-2 เมตร มีองค์ประกอบทางกายภาพที่สวยงามทางเส้นสายที่อ่อนช้อยคดโค้ง แคบใกล้ชิดบ้านเรือน มีความรู้สึกอบอุ่น ร่มรื่นเขียวขจี ใกล้ชิดธรรมชาติ จดจำง่าย มีความเป็นมาทางวัฒนธรรม ได้แก่ ถนนศรีสันกำแพง, ถนนศรีทรายมูล และถนนแม่ฮอน เป็นต้น

ข. ขอบเขต (Edge) ของของชุมชนมีความชัดเจนน้อยในทางความรู้สึกเมื่ออยู่ภายในชุมชน อาณาเขตที่เห็นชัดเจนเกิดขึ้นได้จากการแบ่งแยกประเภทการใช้ที่ดินระหว่างพื้นที่ชุมชนอยู่อาศัย (บ้านเรือน) กับเกษตรกรรม (ทุ่งนา) คือพื้นที่ชุมชนอยู่อาศัย มีกายภาพทางการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน พืชพรรณ เพื่อความร่มรื่นและเป็นอาหาร จะถูกล้อมรอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรมหรือทุ่งนาที่แบนราบ มีพื้นผิวสีเขียวอ่อนรูปแบบเดียวกันตลอดพื้นที่ จะแสดงแนวขอบที่ชัดเจนระหว่างบ้านกับทุ่งนา เป็นเส้นขอบที่ทำให้ทัศนภาพทางภูมิทัศน์ที่สวยงามกว้างไกล ร่มรื่นเย็นตา ให้ความรู้สึกต่อการแบ่งแยกกิจกรรมของชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกของความเป็นละแวกบ้านสูง ส่วนขอบจากเส้นสายธรรมชาติมีความชัดเจนโดดเด่น ของลำน้ำแม่อน ที่มีคุณค่าทางกายภาพของชุมชนในทุกด้าน

ค. ย่าน (District) ในยุคอดีตความเป็นย่านของชุมชนถูกใช้เพื่อการเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่ากิจกรรมอื่น จนกระทั่งถึงช่วงปลายของยุค ย่านสถานที่ราชการ ตลาดจึงเกิดขึ้น ซึ่งสามารถสรุปลักษณะย่านตามลักษณะการใช้ประโยชน์และความเป็นมาได้ดังนี้

- ย่านสถานที่ราชการ บริเวณปากทางเข้าสู่ชุมชน (ที่ตั้งปัจจุบัน) เป็นย่านที่มีกิจกรรมทางการบริหารการปกครองชุมชน
- ย่านตลาดของชุมชน บริเวณใกล้สามแยกวงเวียน (ปัจจุบัน) เป็นแหล่งที่ทำให้มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า การพบปะ พูดคุย ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นชุมชนละแวกเดียวกัน
- ย่านชุมชนละแวกหมู่บ้าน เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบล้านนาชนบท รวมกลุ่มเป็นละแวกใกล้ๆ กัน มีศาสนสถานในแต่ละละแวกบ้านของตน ภูมิทัศน์ภายในละแวกบ้านถูกปรุงแต่งจากความจำเป็นเพื่อการอุปโภค-บริโภคภายในบ้าน มีความร่มรื่น เขียวขจี สงบเป็นส่วนตัว จดจำได้ง่าย ละแวกหมู่บ้านจะกระจายตัวตามเส้นทางการสัญจรภายในชุมชน

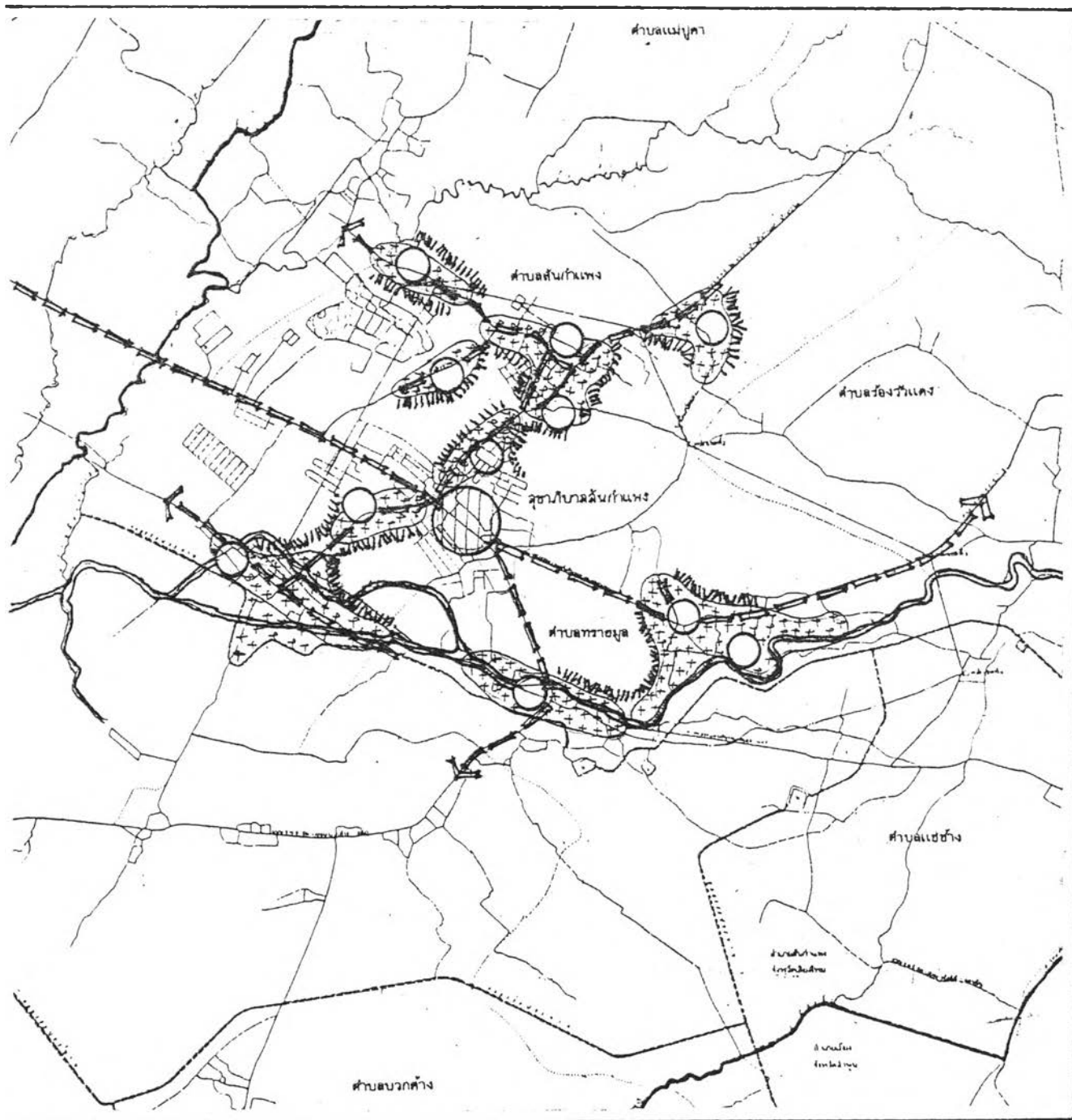
ง. ที่รวมกิจกรรม (Node) ศูนย์รวมทางกิจกรรมของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในยุคอดีต มักจะถูกรวมตัวอยู่ที่ "วัด" ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางจิตใจที่มีคุณค่าและ "ตลาด" ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางการค้า การแลกเปลี่ยน พบปะพูดคุย ทางสังคมชุมชน ดังนั้นแหล่งรวมกิจกรรมจึงเกิดขึ้นได้หลายจุดที่วัดตามละแวกบ้านของตน หรืออาจเกิดขึ้นจุดเดียวที่ตลาดของชุมชน

จ. ที่หมายตาหรือภูมิลักษณะ (Landmark) องค์ประกอบที่จะใช้ เป็นจุดสังเกตทำให้เกิดการกำหนดทิศทางการจดจำในพื้นที่ชุมชนเกิดขึ้นได้หลายลักษณะทั้งที่ธรรมชาติสร้างและมนุษย์สร้างซึ่งจำแนกได้ดังนี้

- กุหา เทือกเขาขุนออนโอบล้อมชุมชนระยะไกล เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้กำหนดทิศทางและจดจำได้ ให้ภูมิทัศน์แบบมีระยะได้ดี เป็นฉากหลังของชุมชน (Background)

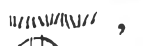

- ลำน้ำแม่อ่อน เป็นลำน้ำธรรมชาติสายเดียวที่ไหลผ่านส่วนหนึ่งของชุมชน มีจุดอ้างอิงตำแหน่งได้ว่าอยู่ส่วนใดของพื้นที่ชุมชน สามารถใช้เป็นที่หมายตาเพื่อกำหนดทิศทางและจดจำได้ มีภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น

- ศาสนสถาน เป็นสถานที่ที่เกี่วข้องกับการมีชุมชนเป็นที่หมายตาทางจิตใจ และองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน, ภูมิทัศน์ชุมชน เช่น กำแพง, เจดีย์, โบสถ์, วิหารของวัดในแต่ละละแวกบ้านจะมีที่หมายตาที่วัด ละแวกบ้านละ 1 แห่ง ซึ่งช่วยให้เกิดการจดจำและกำหนดทิศทางได้ดี ที่หมายตาของชุมชนที่แรงและเด่นได้แก่ วัดสันกำแพง เป็นต้น และวัดอื่นๆ 14 วัด

แผนที่ 6.12 แสดง IMAGE ของชุมชนคอกคืด

PATH : ,

EDGE : ,

NODE : ,

DISTRICT :

LANDMARK :

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 จินตภาพเมืองยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนในองค์ประกอบทางกายภาพสูงกว่ายุคอดีต ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้

ก. เส้นทาง (Path) เส้นทางของชุมชนถูกลดบทบาทจากเส้นทางน้ำ มาใช้เส้นทางบกทั้งหมด และมีความเป็นเส้นทางถึง 3 ระดับ

- เส้นทางหลัก ยังคงใช้เส้นเดิมสาย เชียงใหม่-สันกำแพง เป็นเส้นทางตรงที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำเข้าสู่ชุมชนเป็นถนนเศรษฐกิจ คึกคัก มีชีวิตชีวา แต่ไม่มีคุณค่าทางสังคม ขาดความอบอุ่น โดดเดี่ยวและหงอยเหงาในทางความรู้สึก ภูมิทัศน์ที่เคยเขียวขจีสองฟากทางถูกแปรเปลี่ยนไปเป็นอาคารกล่องแข็งกระด้าง หลากสีและรูปแบบมีขนาดใหญ่-เล็ก ให้ความรู้สึกแห้งและร้อน ต้นจามจุรีสองฟากทางที่เคยร่มครึ้ม เย็นสบายเมื่อยามสัญจร ถูกโค่นทำลายเหลือเพียงบางช่วงสั้นๆ ที่ยังแสดงให้เห็นความงามร่มรื่นหลงเหลืออยู่บ้าง มีข้อจำกัดทางความกว้าง เนื่องจากเป็นเส้นทางในอดีต

- เส้นทางรอง เส้นทางภายในชุมชนละแวกบ้านถูกขยายขนาดความกว้างเป็น 4 เมตร องค์ประกอบทางกายภาพที่สวยงามยังคงส่อลักษณะความคดโค้งดั้งเดิมเอาไว้ และลดสุนทรียภาพทางภูมิทัศน์ลงอย่างมาก ห้างเห็นและแห้งแล้งลง แต่ยังคงความเป็นมาทางวัฒนธรรม จดจำง่าย

- เส้นทางย่อย เส้นทางที่ถูกตัดแยกจากเส้นทางภายในชุมชน เข้าสู่ชุมชนแบบใหม่ในพื้นที่ด้านในที่เคยเป็นพื้นที่เกษตรมาก่อน มีลักษณะตรง ใช้เป็นเส้นทางผ่านเข้า-ออกพื้นที่ด้านในจดจำยาก ขาดสุนทรียภาพทางด้านพืชพรรณและความงาม น่าเบื่อ สับสนและแปลกแยก

ข. ขอบเขต (Edge) ขอบของชุมชนในยุคปัจจุบันถูกทำลายลงเป็นช่วงๆ ด้วยการเปิดพื้นที่ใหม่ ทำให้การกำหนดอาณาเขตมีความยากลำบากมากขึ้น ความชัดเจนของขอบมีลดน้อยลงเนื่องจากสภาพพืชพรรณในละแวกบ้านถูกลดจำนวนลง เป็นพื้นที่อาคารมากขึ้น การสังเกตขอบในปัจจุบันนี้ จึงอาศัยข้อแตกต่างระหว่างพื้นที่อาคารละแวกบ้านกับพื้นที่เกษตรกรรมหรือทุ่งนา เป็นที่ตั้งส่วนลำน้ำยังคงแรงในหน้าที่ของความขอบที่ชัดเจน

ค. ย่าน (District) ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนถูกกำหนดให้มีย่านสำหรับประกอบกิจกรรมหลายลักษณะดังนี้

- ย่านสถานที่ราชการ เป็นแหล่งงานและสาธารณะด้านต่างๆ ขาดการเอาใจใส่ทางด้านสุนทรียภาพและภูมิทัศน์ทั้งดงาม เกิดมลภาวะสูง โดยเฉพาะเสียง ฝุ่น ควัน ขยะ เป็นต้นได้แก่บริเวณริมฝั่งถนนสาย เชียงใหม่-สันกำแพง ช่วงสุดท้ายที่ชุมชน

- ย่านการค้าและบริการ เป็นย่านที่ต่อเนื่องจากสถานที่ราชการ มีกิจกรรมทางการค้าขาย (ตลาด) ร้านค้าปลีก-ส่ง หลายประเภท การบริการท่าจอดรถ ขาดสุนทรียภาพ และความงาม มลภาวะสูง

- ย่านชุมชนละแวกบ้าน ยังคงลักษณะวิถีชีวิตแบบล้านนาในระดับหนึ่ง บางบ้านใช้วิถีชีวิตแบบชาวเมืองอยู่ปะปนในละแวกเดียวกัน สุนทรียภาพบางส่วนถูกทำลายโดยเฉพาะทางด้านพืชพรรณ และองค์ประกอบทางกายภาพ เช่น รั้วบ้าน ขนาดของถนน โดยถูกสร้างขึ้นใหม่ที่ขาดความกลมกลืน แข็ง หลากสีสรร ของใครของมัน ความอบอุ่นลดน้อยลง

- ย่านกิจกรรมพิเศษ ได้แก่ บริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ตลอดแนวเส้นทางเป็นย่านการค้าบริการเพื่อการท่องเที่ยว แหล่งงาน แหล่งรวมคน แหล่งเศรษฐกิจและขายวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบสมัยใหม่ ขาดความเอาใจใส่ทางด้านสุนทรียภาพและภูมิทัศน์ เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว แต่เน้นที่วัตถุขาดเอกภาพโดยรวม

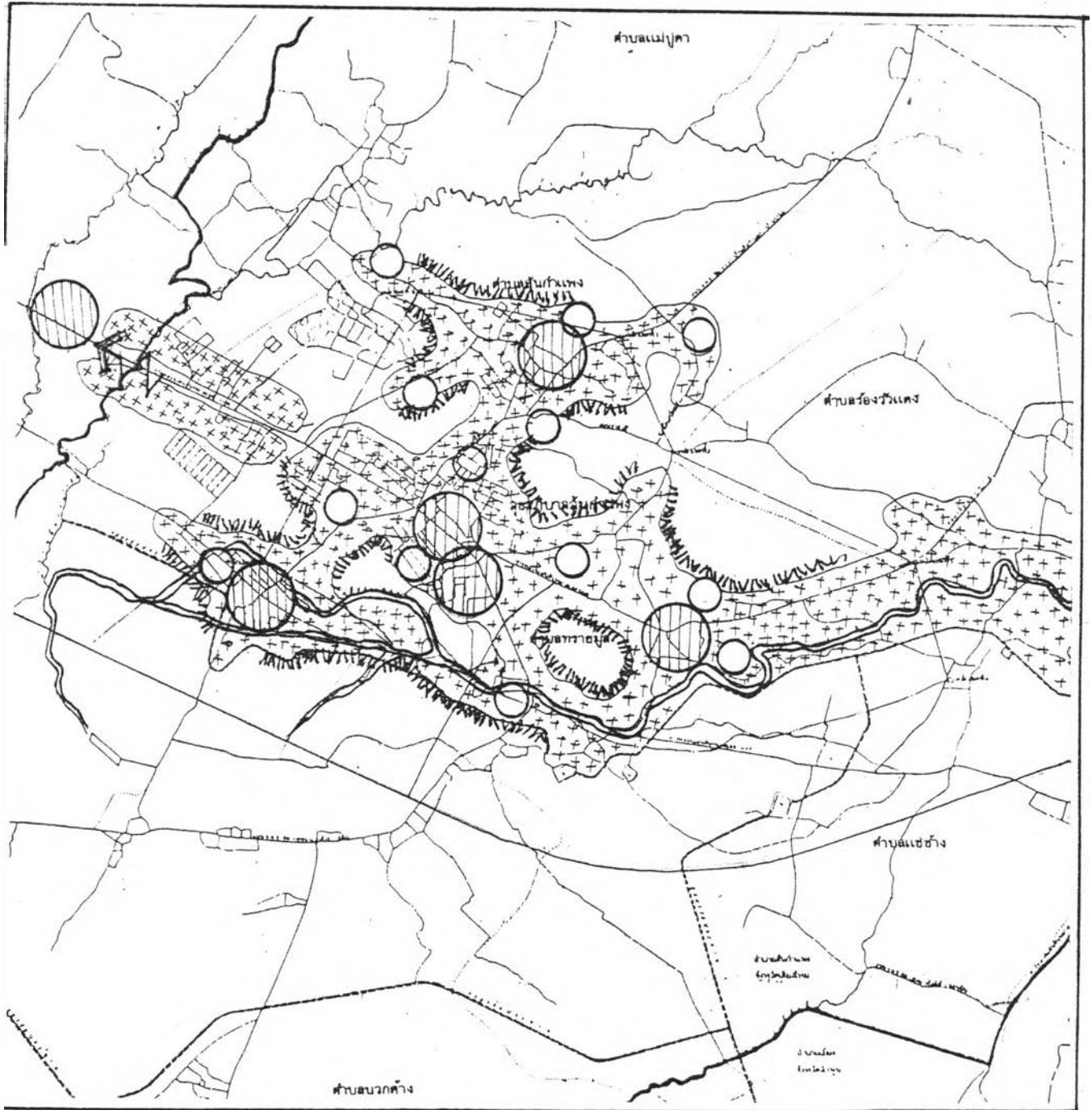
ง. ที่รวมกิจกรรม (Node) แหล่งรวมกิจกรรมในยุคปัจจุบันนอกจากวัด ซึ่งเป็นแหล่งกิจกรรมทางจิตใจ ศิลปวัฒนธรรมแล้ว "ตลาด" ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางการค้า แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางสังคม ได้ถูกจัดสร้างขึ้นอีกหลายแห่งในละแวกบ้านของตน ตลาดกลางย่านการค้าและแหล่งรวมกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ได้แก่

- แหล่งรวมที่เกิดขึ้นที่วัด เป็นแหล่งรวมของกิจกรรมทางจิตใจ ศิลปวัฒนธรรมทางประเพณี อบอุ่น ใกล้ชิดเป็นกันเองมีเอกภาพสูง

- แหล่งรวมที่ตลาด ตลาดเกิดขึ้นในย่านการค้าพาณิชย์ของชุมชนมาแต่ยุคอดีต เป็นตลาดกลางของชุมชนขนาดใหญ่กว่าตลาดอื่นๆ ตลาดใหม่เกิดขึ้นบริเวณริมลำน้ำแม่อนบนถนนคชสาร หน้าวัดแช้าง สร้างขึ้นเมื่อปี 2535 แต่ถูกรื้อถอนเมื่อปี 2537 เนื่องจากไม่มีผู้ซื้อและพัฒนาเป็นที่จอดรถสองแถว เชียงใหม่-สันกำแพง นอกจากนี้ตลาดที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนละแวกบ้าน ได้แก่ "กาดแลง" ที่มีการค้าขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็น มีที่ตั้งใกล้วัด ซึ่งอาจเคยเป็นช่วงวัดมาก่อน มีบรรยากาศอบอุ่น เป็นกันเอง ใช้เป็นที่พบปะพูดคุยของคนภายในละแวกเดียวกัน อาจวางขายกับดั้นแบบล้านนาดั้งเดิมหรือมีโรงเรือนขนาดเล็กๆ

- แหล่งกิจกรรมพิเศษ บริเวณสามแยกชุมชนบ้านบ่อสร้าง เป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี ที่เน้นเพื่อการค้าบริการสำหรับนักท่องเที่ยว มีความคึกคักมีชีวิตชีวา แต่ขาดความรู้สึกทางด้านความอบอุ่นเป็นกันเอง ไม่มีคุณค่าทางชีวิตสังคมที่เป็นเอกภาพ เป็นแหล่งที่มีมลภาวะสูงแห่งหนึ่ง ทางด้านการสัญจร และขาดสุนทรียภาพ

จ. ที่หมายตาหรือภูมิลักษณะ (Landmark) นอกจากภูเขา, ลำน้ำ, ศาสนสถานที่กำลังกล่าวไปในยุคอดีตแล้ว ที่หมายตายังไม่มีอะไรโดดเด่นเป็นพิเศษ การเกิดวงเวียนบริเวณสามแยกช่วงสุดท้ายของถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ดูจะเป็นลักษณะทางกายภาพอันหนึ่งที่ย่างแก่การจดจำ และกำหนดทิศทาง ส่วนสถานที่อื่นๆ ที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ล้วนมีความหลากหลายยากแก่การจดจำ

แผนที่ 6.13 แสดง IMAGE ของชุมชนยุคปัจจุบัน

PATH : ,

EDGE : ,

NODE : ,

DISTRICT : ,

LANDMARK :

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป จินตภาพของเมืองเป็นสิ่งที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากปัจจัยแวดล้อมทางธรรมชาติและการทำงานของมนุษย์ในอนาคตอันใกล้ต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นพื้นที่รองรับการเจริญเติบโตจากเขตเมือง จินตภาพเมืองย่อมได้รับผลกระทบโดยตรงและทางอ้อม ที่มีแนวโน้มของความซับซ้อนมากขึ้น ลักษณะเมืองขนาดใหญ่ในทางกายภาพและความรู้สึก ซึ่งสามารถคาดการณ์ได้ยากเมื่อการขยายตัวเมืองยังไม่เกิดขึ้น

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของจินตภาพเมืองโดยภาพรวม จินตภาพของชุมชนเมืองสันกำแพงถูกกำหนดโดยองค์ประกอบทางกายภาพที่มนุษย์สร้างมากกว่าองค์ประกอบทางธรรมชาติ ทำหน้าที่กำหนดย่าน ที่แสดงออกทางกิจกรรมใช้สอย ส่งผลให้มีแหล่งรวมกิจกรรม ตามการรวมคนและกิจกรรมในพื้นที่ ส่วนวัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญสว่างาม ควรค่าแก่การจดจำเป็นที่หมายตา และมีความแตกต่างของการใช้ที่ดินเกษตรกรรมเป็นตำบลรอบๆ ที่ก่อให้เกิดพื้นที่ปิดล้อมตอนใน แบ่งออกเป็นละแวกบ้าน ย่านต่างๆ หลายๆ ส่วนโดยเส้นทาง ที่ตัดผ่านพื้นที่ละแวกบ้าน, ย่านเกิดเป็นจุดตัดที่มีลักษณะเด่นเป็นที่หมายตา ระดับย่อยของชุมชน ลำน้ำแม่อนเป็นเส้นสายธรรมชาติที่แสดงเส้นขอบของชุมชน ช่วยกำหนดทิศทางและเป็นภูมิลักษณะที่หมายตาที่จดจำได้ง่าย องค์ประกอบทางกายภาพทั้งหมดจะสรรสร้างภูมิทัศน์ภายในชุมชน เป็นเส้นสายเชื่อมโยงบรรยากาศถึงกันในหลายลักษณะ แสดงออกถึงภาพรวมของชุมชนที่มีเสน่ห์ ควรค่าแก่การประทับใจระดับหนึ่ง ซึ่งสามารถชี้แจงเป็นรายละเอียดเฉพาะได้ดังนี้

ก. รูปแบบและลักษณะของจินตภาพชุมชน

- ความเป็นเส้นทาง (Path) เกิดจากความต้องการเดินทางการเชื่อมโยงจากพื้นที่หนึ่งสู่อีกพื้นที่หนึ่ง อย่างมีความสะดวกสบายและให้ความรู้สึกที่รื่นรมย์ มีสุนทรียภาพ โดยเน้นเส้นทางบก

- ขอบ (Edge) เกิดจากธรรมชาติของการใช้ที่ดินที่มีความชัดเจนในชนิดประเภทของการใช้ที่ดิน อาทิ พื้นที่เกษตรกรรม(ทุ่งนา) สีเขียวขจี เป็นขอบเขตที่ชัดเจนของชุมชนย่านพักอาศัย ขอบจากลำน้ำธรรมชาติลำน้ำแม่อนมีความชัดเจน และให้สุนทรียภาพทางภูมิทัศน์สูง

- ย่าน (District) มีความชัดเจนตามลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่

- ที่รวมกิจกรรม (Node) เกิดขึ้นเนื่องจากความหนาแน่นของคนและความหลากหลายของกิจกรรมกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เดียวกันช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือตลอดเวลา

- ที่หมายตา (Landmark) เกิดจากความสำคัญของสถานที่ ความโดดเด่นของวัตถุ อาคาร โบราณสถานที่สว่างาม ง่ายต่อการจดจำและกำหนดทิศ สร้างความประทับใจได้ง่าย

จะเห็นว่ารูปแบบของจินตภาพชุมชนส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ต่อกันในทุกด้านของจินตภาพ และทุกส่วนของ โครงสร้างชุมชนที่สอดคล้องลงตัว เป็นเหตุ เป็นผลต่อกัน

ข. สุนทรียภาพและภูมิทัศน์ชุมชนอันเกิดจากองค์ประกอบของจินตภาพสุนทรียภาพและภูมิทัศน์ของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบทั้งในด้านพืชพรรณ (Softscape), อาคารสิ่งก่อสร้าง (Hardscape) บนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 2 ประเภท เป็นองค์ประกอบที่อยู่ในส่วนต่างๆ ของจินตภาพ 5 ประเภทกล่าวคือ

- เส้นทาง (Path) ทำให้เกิดองค์ประกอบภูมิทัศน์ในด้านการสัญจรที่เน้นสุนทรียภาพด้วยพืชพรรณ อาคารสิ่งก่อสร้างสองฝากทางให้ชวนมอง สุนทรียภาพบางช่วงของถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ที่ร่มครึ้มด้วยร่มเงาจากต้นจามจุรี ลำต้น กิ่งก้าน ใบดอก เป็นโครงสร้างที่เน้นให้เห็นรูปทรงที่สวยงามน่าสัญจร ส่วนถนนภายในชุมชนมีเส้นสายอิสระคดโค้ง ประกอบด้วยองค์ประกอบของบ้านสองข้างทาง, รั้วบ้าน, พืชพรรณสองข้างทางจากตัวบ้าน, ที่ว่างจากส่วนด้านหน้าบ้าน และองค์ประกอบอื่นๆ ภายในบ้านเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดภาพภูมิทัศน์ชุมชนระหว่างการเดินทางที่น่าประทับใจ เรียบง่ายแต่ให้บรรยากาศ และสุนทรียภาพจากการเดินทางบนถนนคดโค้ง ทำให้เกิดมุมมองเป็นมุมมองต่างๆ ตลอดเส้นทาง ทั้งยังเป็นการควบคุมความเร็วอีกด้วย

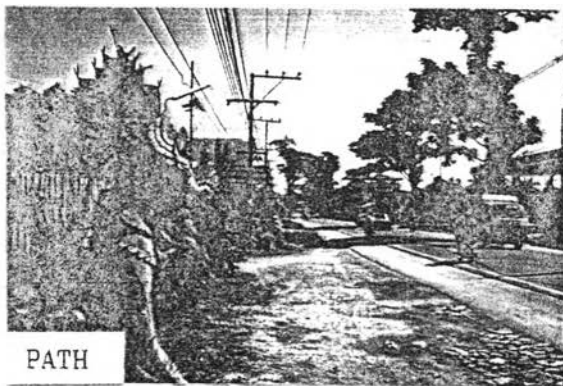
- ขอบ (Edge) เกิดขึ้นระหว่างรอยต่อของทุ่งนา กับพื้นที่ชุมชน ลักษณะร่องต่อคดโค้งปิดล้อมชุมชนด้วยแนวพืชพรรณธรรมชาติจากพื้นที่บ้านทำให้เกิดสุนทรียภาพและภูมิทัศน์ที่ชวนมอง จุดมองจากบ้านจะเห็นภูมิทัศน์ทุ่งนากว้างๆ เงียบสงบและร่มรื่น และเมื่อมองจากทุ่งนาจะเห็นกลุ่มพืชพรรณยืนต้นปกคลุมพื้นที่บ้านให้เห็นหลังคาบ้านแววมว เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่วนลำน้ำให้คุณค่าทางภูมิทัศน์สูง โดยธรรมชาติ

- ย่าน (District) สุนทรียภาพและภูมิทัศน์ของย่านการค้าการพาณิชย์ สถานที่ราชการ กิจกรรมพิเศษของชุมชนในด้านพืชพรรณ (Softscape) ไม่ได้ได้รับความสนใจเอาใจใส่ต่อการสร้างสุนทรียภาพแต่อย่างใด ส่วนใหญ่จะเน้นโครงสร้างและอาคาร (Hardscape) มาก จนทำให้เกิดภูมิทัศน์ที่แข็งกระด้าง ร้อน และสกปรกด้วยฝุ่น ควัน ขยะ นำเสียดายว่าย่านดังกล่าวเป็นส่วนที่เด่น รองรับกิจกรรมจำนวนมากจากผู้อยู่อาศัยและนักท่องเที่ยว กลับมิได้รับความสนใจต่อจินตภาพดังกล่าว ส่วนย่านชุมชนละแวกบ้านกลับมีภูมิทัศน์และองค์ประกอบของบ้านที่สามารถให้สุนทรียภาพต่อผู้พบเห็นได้

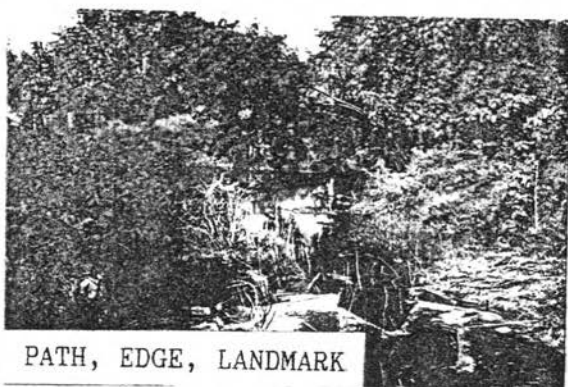
- ที่รวมกิจกรรม (Node) ปรากฏขึ้นที่วัด ตลาด และย่านกิจกรรมพิเศษ แต่ละพื้นที่ให้บรรยากาศที่แตกต่างกัน วัด มีสุนทรียภาพทางด้านภูมิทัศน์อาคาร โบราณสถาน ที่ว่าง (ลาน

วัด) พืชพรรณได้เป็นอย่างดี ร่มรื่นและน่าประทับใจ ตลาด ให้สุนทรียภาพของบรรยากาศ ความคึกคัก มีชีวิตชีวา อบอุ่นและเป็นกันเอง ส่วนในด้านภูมิทัศน์ดูเรียบง่าย โล่งสบาย พึงร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่บรรยากาศที่ไม่ร้อนของช่วงเวลาเช้า-เย็น ที่รวมกิจกรรมพิเศษ บริเวณบ้านก่อสร้างมีภูมิทัศน์ที่ทันสมัยของอาคารสิ่งก่อสร้าง แต่ขาดสุนทรียภาพของภูมิทัศน์ทางด้านพืชพรรณ ร้อน และแข็งกระด้าง ไม่ชวนมองและเข้าไปท่องเที่ยว

- ที่หมายตา (Landmark) ในระดับเมืองความชัดเจนของที่หมายตาเกิดขึ้นน้อยมากและมีระยะใกล้ ได้แก่ ภูเขา ทำให้สร้างสรรองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ได้น้อย ในการรับรู้และจดจำ ส่วนชุมชนละแวกบ้าน ที่หมายตามีความชัดเจน โดดเด่น ด้วยอาคารวัตถุ วิหาร โบราณสถานที่ถูกบรรจุสร้างขึ้นอย่างวิจิตร สว่างงามและโดดเด่น ล้อเส้นขอบฟ้าให้ชวนพิศและจดจำ

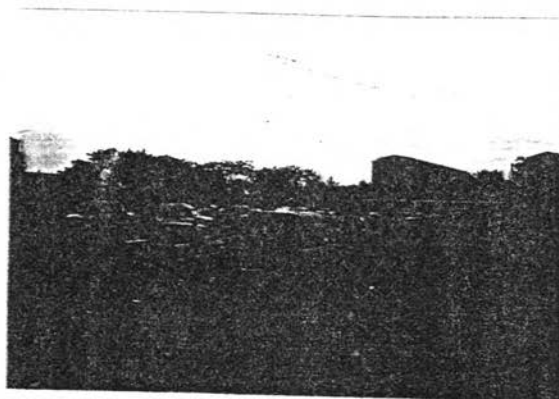
PATH

PATH, EDGE, LANDMARK

NODE

LANDMARK

ภาพที่ 6.23 แสดงภูมิทัศน์และสุนทรียภาพของจินตภาพเมืองจากองค์ประกอบ 5 ประเภท : PATH, EDGE, NODE, DISTRICT, LANDMARK

ค. สภาพปัญหาที่เกิดจากจินตภาพของชุมชน มีปัญหาหลายด้านอันเนื่องมาจากความไม่แจ่มแจ้งในจินตภาพของชุมชน คือ

- เส้นทาง เส้นทางสายย่อยของชุมชนมีขนาดสัดส่วนไม่ได้มาตรฐาน จุดตัดแยกจากถนนชุมชนไม่ชัดเจน จุดจ่ายกและขาดสุนทรียภาพทางด้านความร่มรื่น

- ความเป็นขอบ ที่ไม่แข็งแรง มีความยืดหยุ่นสูง ทำให้เกิดการขยายพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่างๆ ที่ขาดความเหมาะสมกับสภาพเดิม และสามารถขยายได้กว้าง ซึ่งเป็นการทำลายจินตภาพโดยส่วนรวมอย่างเนียบพลัน และสุนทรียภาพบางส่วนถูกทำลายและความเป็นขอบลดน้อยลง

- ที่รวมกิจกรรม ชนิดพิเศษเพื่อการค่าบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ควรเป็นทางผ่านมากกว่าทางแวะ เช่น บริเวณปากทางสามแยกหมู่บ้านบ่อสร้าง ซึ่งเป็นเส้นทางสายหลักที่ควรให้เป็นเส้นทางสัญจรผ่านตลอดมากกว่าเส้นทางที่รวมกิจกรรมทุกประเภทไว้ตอนแนวโดยไม่มีกรรณะระยะและสร้างสุนทรียภาพที่ดี

- ความเป็นย่าน เกิดขึ้นแบบแนวนอนเป็นทางยาว ทำให้แต่ละย่านมีระยะทางไกล สิ้นเปลืองเวลาในการเดินทาง และไม่ประหยัดในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต่างๆ

- ที่หมายตา มีความชัดเจนในระยะใกล้มากกว่าระยะไกล ก่อให้เกิดปัญหาต่อการกำหนดทิศทาง การจดจำที่สะดวกต่อการเดินทาง ส่งผลให้เกิดความวุ่นวายและเสียเวลาในการเดินทาง

6) การแสดงคุณค่า และประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านจินตภาพ และภูมิทัศน์ของชุมชน ประกอบด้วย เส้นทาง ขอบ ที่รามกิจกรรม ที่หมายตา และสุนทรีย์ภาพของภูมิทัศน์ชุมชน โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.16

7) สรุปคุณค่าชุมชนโดยภาพรวมระดับเมือง จากค่าคะแนนในด้านบวกและลบ ของลักษณะเฉพาะทางกายภาพ, เศรษฐกิจและสังคม, จิตใจเชิงคุณภาพ จากยุคโบราณ-อนาคต และภาพรวม ตามตารางที่ 6.17 ปรากฏลักษณะดังนี้

- ชุมชนในยุคโบราณ คุณค่าของชุมชนแสดงออกทางด้านกายภาพชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ
- ชุมชนยุคอดีต มีคุณค่าสูงในทุกด้าน
- ชุมชนยุคปัจจุบัน มีคุณค่าระดับกลางที่กำลังถูกหักล้างด้วยตัวของมันเองในแต่ละด้าน
- อนาคต คุณค่าของชุมชนมีแนวโน้มถูกหักล้างมากขึ้นด้วยตัวของมันเอง
- ภาพรวม เมื่อมองภาพรวมแล้วชุมชนยังมีคุณค่าที่ดี ด้านบวกมากกว่าด้านลบ ในเกณฑ์เฉลี่ย 2 : 1 หรือ 70 : 43 ในด้านบวก : ลบ (รายละเอียดตามตารางที่)

ตารางที่ 6.16 แสดงลักษณะเฉพาะตัวภาพสีเทาของชุดค่า และ การประเมิน ลักษณะ

ลักษณะเฉพาะ ภาพสีเทาของชุดค่า		ชุดค่าบวก			ชุดค่าลบ			ชุดค่าศูนย์			อนันต์			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะ ภาพสีเทาของชุดค่า				
		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1		1	2	3	
จุดภาพ	เส้นภาพ จุดบน ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			เส้นภาพ จุดบน ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	จุดภาพ
	ขอบ ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			ขอบ ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	
	ช่องว่าง ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			ช่องว่าง ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	
	พื้นหลังภาพ ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			พื้นหลังภาพ ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	
	พื้นผิวภาพ ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			พื้นผิวภาพ ไม่ชัดเจน มีเส้นสีเทา มีจุดสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	
จุดภาพ และ จุดภาพ	จุดภาพสีเทาของชุดค่าจุดภาพสีเทา มีเส้นสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			จุดภาพสีเทาของชุดค่าจุดภาพสีเทา มีเส้นสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	จุดภาพ และ จุดภาพ
	จุดภาพสีเทาของชุดค่าจุดภาพสีเทา มีเส้นสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม																			จุดภาพสีเทาของชุดค่าจุดภาพสีเทา มีเส้นสีเทา มีชีวิต ชั่ว โครโมโซม	
หมายเหตุ	ค่า 3 สูง	0	0	18	0	7	1	2	5	9	0	ค่า 3 สูง			ลักษณะเฉพาะ						
	ค่า 2 ปานกลาง	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	ค่า 2 ปานกลาง									
หมายเหตุ	ค่า 1 น้อย											ค่า 1 น้อย			ลักษณะเฉพาะ						
	จุดค่าบวก											จุดค่าบวก									
หมายเหตุ	จุดค่าลบ											จุดค่าลบ			ลักษณะเฉพาะ						
	จุดค่าศูนย์											จุดค่าศูนย์									

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนสันกำแพงระดับเมือง โดยองค์ประกอบทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ โดยภาพรวม

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะเฉพาะของชุมชนสันกำแพงนับตั้งแต่ยุคโบราณ อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต มีพัฒนาการความเป็นชุมชนทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ตามปัจจัยแวดล้อมจากเมืองศูนย์กลางภาค ในรูปแบบคล้ายคลึงกัน และสร้างการเติบโตแบบเขตเมือง โดยการขยายตัวทางกายภาพในทางราบมากกว่าทางตั้ง เป็นผลให้เกิดรูปแบบเศรษฐกิจ และลักษณะสังคมแบบใหม่ ที่สร้างการรับรู้ชุมชนจากกายภาพรูปแบบใหม่ ที่ขาดสำนึกในความเป็นชุมชนดั้งเดิม นั่นคือรับรู้ชุมชนจากจิตภาพรูปแบบใหม่ ที่มีความหลากหลายในองค์ประกอบยากต่อการจดจำและกำหนดทิศทาง ซึ่งเมื่อมองชุมชนแบบรวม ๆ จะเห็นเนื้อเมืองที่กว้างไกล เชิงพื้นที่ และพร้อมต่อการตอบรับการขยายตัวในอนาคตอย่างเต็มที่ตามปัจจัยของระยะทางที่อยู่ใกล้เมืองศูนย์กลางภาคและที่ตั้งที่เป็นที่ราบกว้างง่ายต่อการขยายตัว

ลักษณะเฉพาะของชุมชนต้นกำเนิด	ยุคโบราณ		ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		อนาคต		ภาพรวม		ลักษณะเฉพาะของชุมชนต้นกำเนิด	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-		
ชุมชนต้นกำเนิด ที่ตั้งและอาณาเขตเดิม การใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน	33	0	27	0	12	14	10	17	14	5	ชุมชนต้นกำเนิดเดิม พัฒนาชุมชนต้นกำเนิดเดิม และ - พัฒนาการการเติบโตของชุมชน โครงสร้างและแนวตั้ง ซึ่งมีผลโดยตรงที่ ตั้งและสภาพแวดล้อม, การใช้ประโยชน์ที่ดิน หลังจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่วาง โดยอยู่ ภายใต้อิทธิพลของเมืองเชียงใหม่	
สิ่งแวดล้อม (กายภาพ)	78	0	99	4	54	61	44	84	54	35		
เศรษฐกิจ และสังคม	0	0	13	0	7	6	3	12	7	8	เศรษฐกิจและสังคม ที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็น อย่างช้าๆ และรวดเร็วมากขึ้น กลิ่นอาย สังคมที่เข้ามาใหม่และยังคงเก็บรักษาของเดิม ที่แรงกว่าเอาไว้ได้ แบ่งแยกลักษณะออกได้ชัด จนเป็น 2 แบบ รูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบ สมัยใหม่ที่แตกต่าอย่างชัดเจนกันมาก	
จิตใจ	0	0	18	0	7	1	2	5	9	0		
สิ่งแวดล้อม	78	0	130	4	68	68	49	101	70	43		
การรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-		
ลักษณะเฉพาะ	ชุมชนต้นกำเนิด กายภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมแสดงออก ชัดเจนมาก กว่าสาขาอื่นๆ ที่ยังไม่มี ข้อมูลที่ยืนยัน		กายภาพของชุมชน สมัยใหม่และ ความเคลื่อนไหว ที่ต่อเนื่องการ สร้างชุมชนเป็น สังคมนานที่มี ระบบการจราจร กิจ และจิตใจ		กายภาพของชุมชน สมัยใหม่ด้วย การวางผังเมือง กระตือรือร้น ให้เศรษฐกิจสังคม พัฒนาอย่าง กายภาพในรูป แบบใหม่กระตือ รือร้น ผลก็คือ การที่สูญเสีย เฉพาะของ ตนเองสร้าง ลักษณะเฉพาะ ของตนเองสร้าง ลักษณะเฉพาะ แบบใหม่ที่แตกต่าง เป็นชนวนการ เปลี่ยนแปลงใน ชุมชน		ในอนาคตการ เปลี่ยนแปลง จะเกิดขึ้นอย่าง มาก ทั้งการ กายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและ จิตใจ เพราะ เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์ ต่อกันโดย เฉพาะกายภาพ		การเปลี่ยนแปลง ของชุมชน กายภาพยังคง แสดงคุณค่าใน ตัวเองไม่พร้อม กับการเปลี่ยนแปลง เชิงคุณภาพ		เดิมแบบดั้งเดิม เลือกสร้างสิ่ง หรือรู้สึกได้แก่ สถานที่คนใน แต่ละส่วนของชุมชน และสิ่งแวดล้อม	

6 การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

1 ลักษณะของชุมชนสันกำแพง _____

2 ระดับย่าน : ย่านใจกลางชุมชน, ย่านชุมชนพักอาศัย _____

องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์ _____

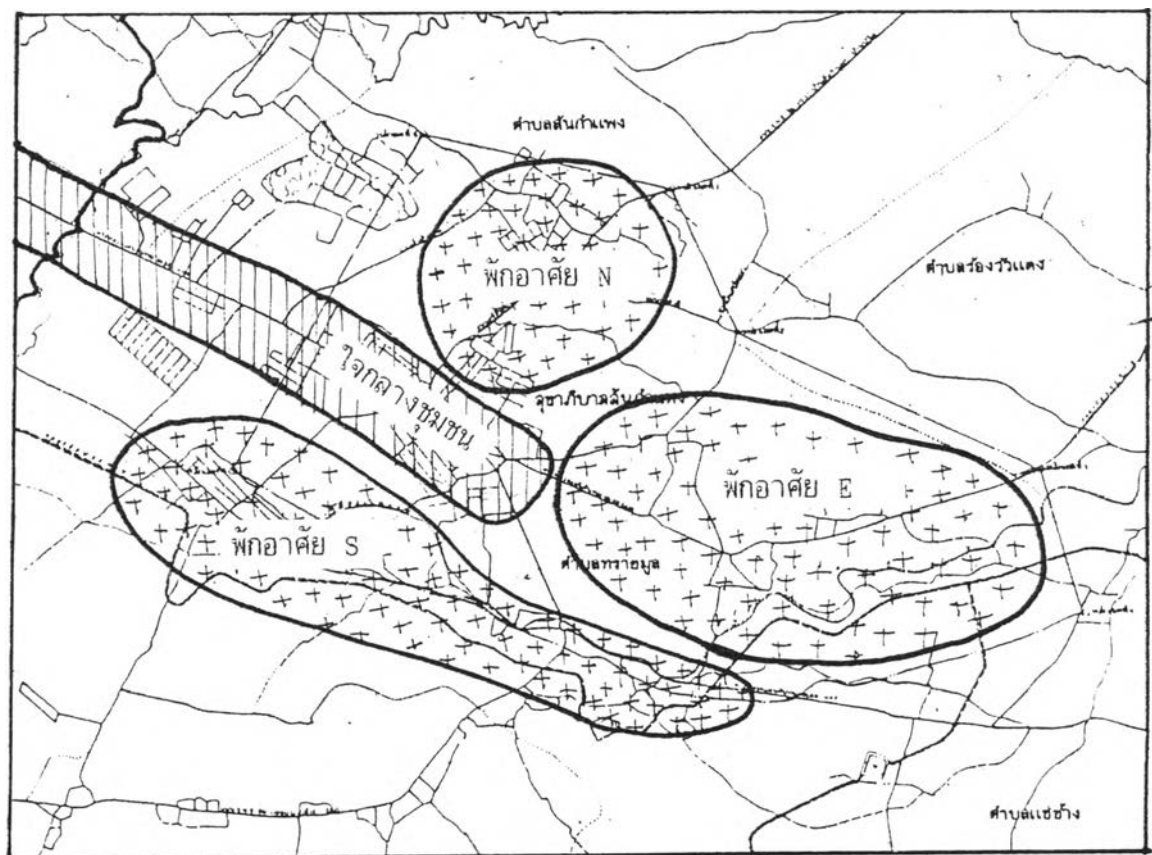
ระดับย่านหรือหน่วยชุมชน

1.4 ลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ย่านแต่ละย่าน

ขอบเขตของการศึกษาลักษณะเฉพาะย่านของชุมชนเน้นการศึกษาถึงองค์ประกอบทางกายภาพ การเป็นย่านชุมชน เอกลักษณ์และชีวิตของย่าน เพื่อให้เข้าใจถึงคุณค่าเฉพาะหน่วยของชุมชนที่มีความแตกต่างในลักษณะเชิงปริมาณ และคุณภาพ ที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะตัวทั้งในด้านบวกและลบตามยุคสมัยของชุมชน ชีวีตให้เห็นคุณค่าที่ปรากฏ คงอยู่และถูกทำลาย เพื่อหาสาเหตุนำสู่การบ่งชี้แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

1.4.1 พื้นที่ย่านของชุมชน พื้นที่ย่านของชุมชนพิจารณาจากความเป็นเนื้อเมืองที่แสดงออกตามลักษณะกิจกรรมร่วมกับขอบเขตของพื้นที่ศึกษาและเขตสุขาภิบาลประกอบ สามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ

- พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน ได้แก่ บริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ตลอดสายจากชุมชนบ้านบ่อสร้างถึงสามแยกวงเวียนใจกลางชุมชน
- พื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัย มีลักษณะกระจายตัวอยู่เป็นหย่อมบ้านหลายทิศทาง ได้แก่ ย่านพักอาศัยทางทิศเหนือของพื้นที่บริเวณตำบลสันกำแพง ย่านพักอาศัยทางทิศตะวันออกของพื้นที่บริเวณตำบลทรายมูลและย่านพักอาศัยทางทิศใต้ของพื้นที่บริเวณตำบลสันกำแพงและตำบลแช่ช้าง

แผนที่ 6.14 แสดงพื้นที่ย่าน 2 ลักษณะ : ย่านใจกลางชุมชน, ย่านชุมชนพักอาศัย

1.4.2 ลักษณะเฉพาะเชิงพื้นที่ย่านของชุมชน เน้นการศึกษาในยุคอดีต ถึง ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต เนื่องจากยุคโบราณมีหลักฐานการเป็นชุมชนน้อยมากและ ชัดเจน

1) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476

ก. พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน ยุคอดีตในช่วง 40 ปีแรก ยังไม่มีเส้นทางสาย เชียงใหม่-สันกำแพง เศรษฐกิจของชุมชนมีลักษณะเพื่อยังชีพภายในครอบครัว พื้นที่ย่านใจกลางชุมชนที่เน้นกิจกรรมเศรษฐกิจจึงยังไม่เกิดขึ้น มีเฉพาะพื้นที่ชุมชนพักอาศัย ส่วนช่วง 35 ปี ตอนปลายของยุคจึงเกิดเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง พ.ศ.2448 พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชนจึงก่อร่างสร้างตัวขึ้น ในรูปแบบของการเป็น "ตลาด" ของชุมชนครั้งแรก พ.ศ.2453 มีที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านเพียรกุล (ปัจจุบัน) ควบคุมผลประโยชน์โดยข้าราชการจากส่วนกลางและจำบ้าน หรือพ่อหลวงของหมู่บ้าน ที่ร่วมลงทุนร่วมกัน ต่อมาในปี พ.ศ.2459 จึงย้ายมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน (ถัดจากพื้นที่เดิมประมาณ 50 เมตร) ส่วนร้านค้าขายในรูปแบบอื่นๆ ยังไม่เกิดขึ้นในยุคนี้ แต่มีกิจกรรมของชุมชนรูปแบบอื่นที่ส่งเสริมให้พื้นที่เป็นย่านใจกลาง ในเวลาต่อมาก็คือการมีพื้นที่สำหรับสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์รวมการบริหาร การปกครองของชุมชนแหล่งงาน การติดต่อ ในระบบสมัยใหม่ของยุคปัจจุบัน

ข. พื้นที่ย่านพักอาศัย มีลักษณะกระจายตัวตามเส้นสายการสัญจรเป็นหลักทั้งทางบกและน้ำ ในแนวยาว (Linear) เชื่อมโยงถึงกันได้ทุกพื้นที่ในรูปแบบอิสระตามลักษณะเส้นทาง ประกอบด้วยย่านที่สำคัญ 3 พื้นที่คือ

(1) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศเหนือ เป็นย่านชุมชนที่มีพื้นฐานสังคมมาจากชาวพื้นเมืองในเขตเมืองเชียงใหม่ และชาวไทเขิน โดยมีลักษณะเกาะกลุ่มเป็นชุมชนละแวกบ้านของตน 5-10 ครอบครัว หลายๆ กลุ่มบ้านต่อเนื่องกันไป ประกอบด้วยชุมชนละแวกบ้าน 7 หย่อมบ้าน หลังการสร้างถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพงตัดผ่าน ย่านชุมชนจึงถูกแบ่งพื้นที่ละแวกบ้านลงมาทางใต้ 1 กลุ่ม องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศของชุมชน มีลักษณะดังนี้

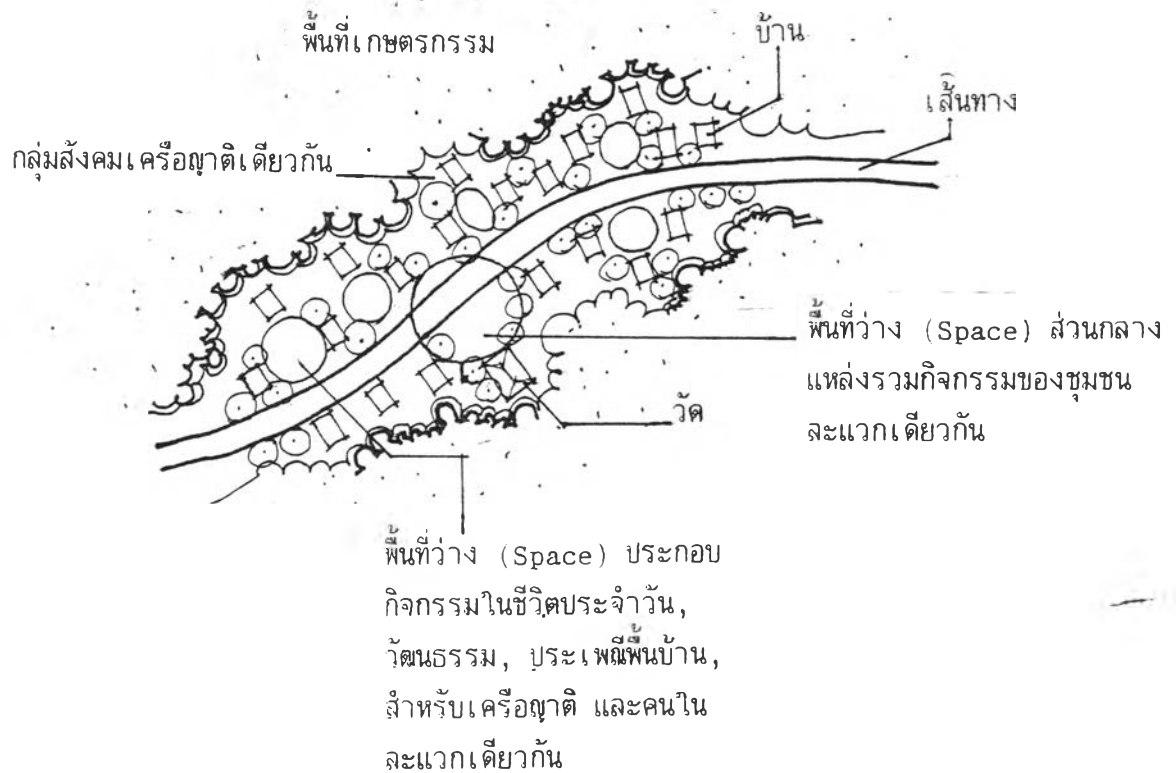
องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่ชุมชน(บ้าน) พื้นที่เกษตรกรรมท้ายบ้าน และวัด ในแต่ละละแวกบ้านหนึ่งๆ คือ

- บ้านและชุมชน เกาะกลุ่มกันแบบหลวมๆ หันหน้าเข้าหาเส้นทางใช้พืชพรรณเป็นตัวบ่งบอกอาณาเขตบ้านและชุมชน พื้นที่ภายในมีความเคลื่อนไหวระหว่างกันอย่างอิสระ ไม่มีขอบเขตที่แน่นอน บ้านและชุมชนแต่ละกลุ่มมีฐานะทางสังคม เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์เป็นของตนเอง

- พื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ติดต่อจากพื้นที่บ้านและชุมชน(ท้ายบ้าน) เพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม ถูกแบ่งแยกด้วยแนวพืชพรรณเป็นอาณาเขต

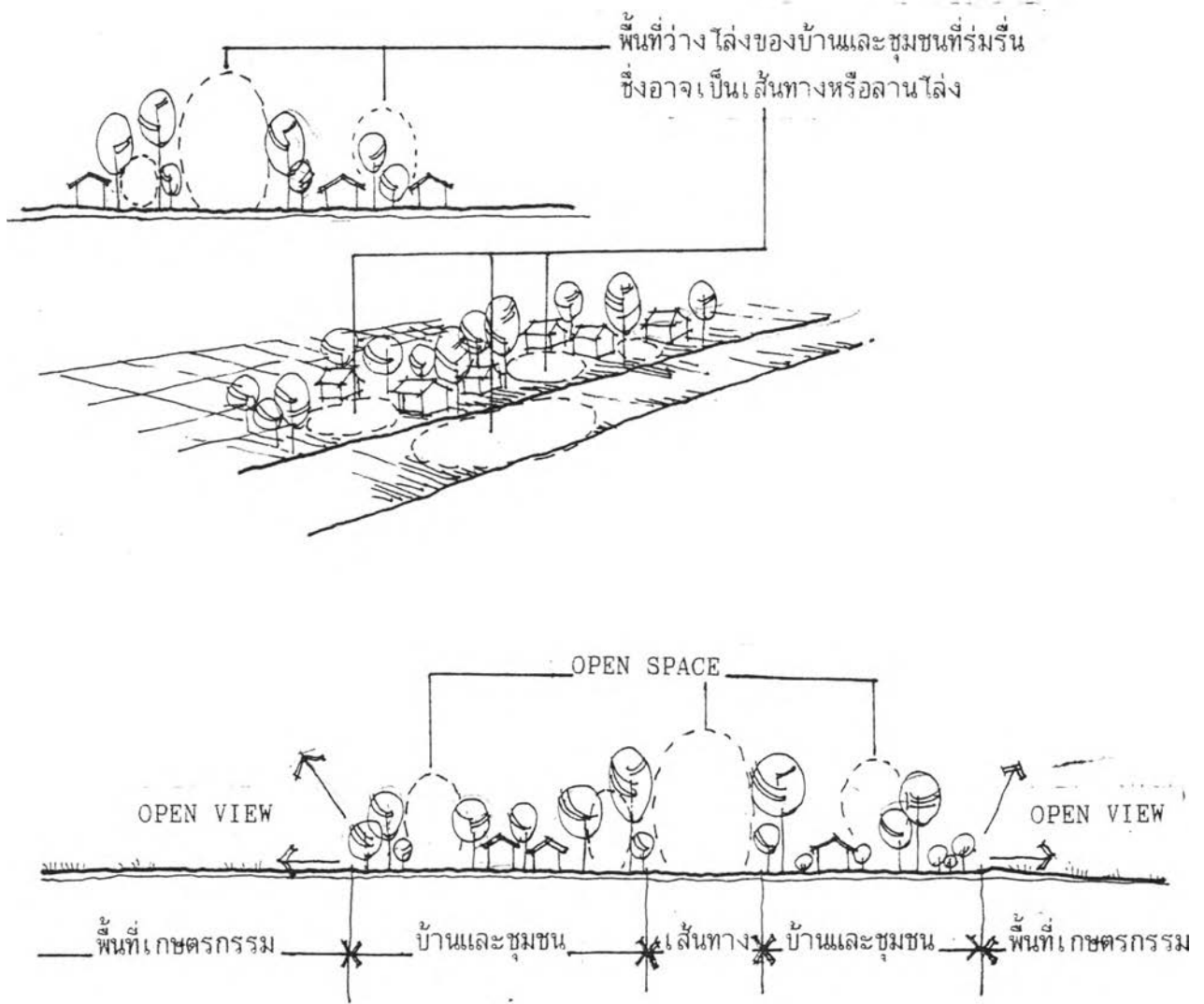
- วัดเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ชุมชนละแวกบ้านกันเอาไว้เพื่อสร้างศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมทางจิตใจควบคู่กับการมีชุมชน มีที่ว่างโล่งภายในที่เรียกว่า "ช่วงวัด" เพื่อประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน วัดถือว่าเป็นศูนย์รวมทุกอย่างของชุมชนละแวกบ้าน

การใช้พื้นที่ภายในชุมชน พื้นที่ภายในย่านของบ้านและชุมชนถูก "ออกแบบ" ให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน โดยการสร้างพื้นที่ว่างภายในให้มีความเคลื่อนไหว เข้าหากันโดยตลอด ที่มีช่วงจังหวะ ขนาดของพื้นที่ตอบสนองต่อการสัญจรและการใช้กิจกรรมทางสังคม

ภาพที่ 6.24 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ภายในย่านชุมชนทิศเหนือ

บรรยากาศของย่าน มีความร่มครึ้ม ด้วยร่มเงาจากพืชพรรณที่ปลูกไว้ เพื่อเป็นแหล่งที่ชาวประมงจำหน่ายอาหารสำหรับชุมชนและครอบครัวเจ้าพวกต้นไม้กินได้ สมุนไพร เป็นต้น ต้นไม้ส่วนหนึ่งจะปลูกในบริเวณที่สามารถแสดงแนวขอบเขตได้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างพื้นที่ว่างในลักษณะและขนาดต่างๆ กัน ตามการรองรับกิจกรรม ก่อให้เกิดบรรยากาศ ทางภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น ทั้งในบรรยากาศและพื้นที่ ให้ความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยใกล้ชิด

ภาพที่ 6.25 แสดงลักษณะบรรยากาศของพื้นที่ย่านชุมชนทิศเหนือ

(2) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศใต้ เป็นย่านชุมชนที่มีพื้นฐานสังคมชาวไทยยอง มีลักษณะเป็นชุมชนริมน้ำอย่างชัดเจน ประกอบด้วยชุมชนละแวกบ้าน 2 หย่อมบ้าน ที่มีขนาดแตกต่างกัน องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศของชุมชน คล้ายคลึงกับย่านชุมชนทางทิศเหนือ แต่ตั้งอยู่บนเส้นสายการสัญจรทางน้ำธรรมชาติ ที่แสดงออกทางภูมิลักษณะที่ชัดเจนและน่าสนใจ คือ

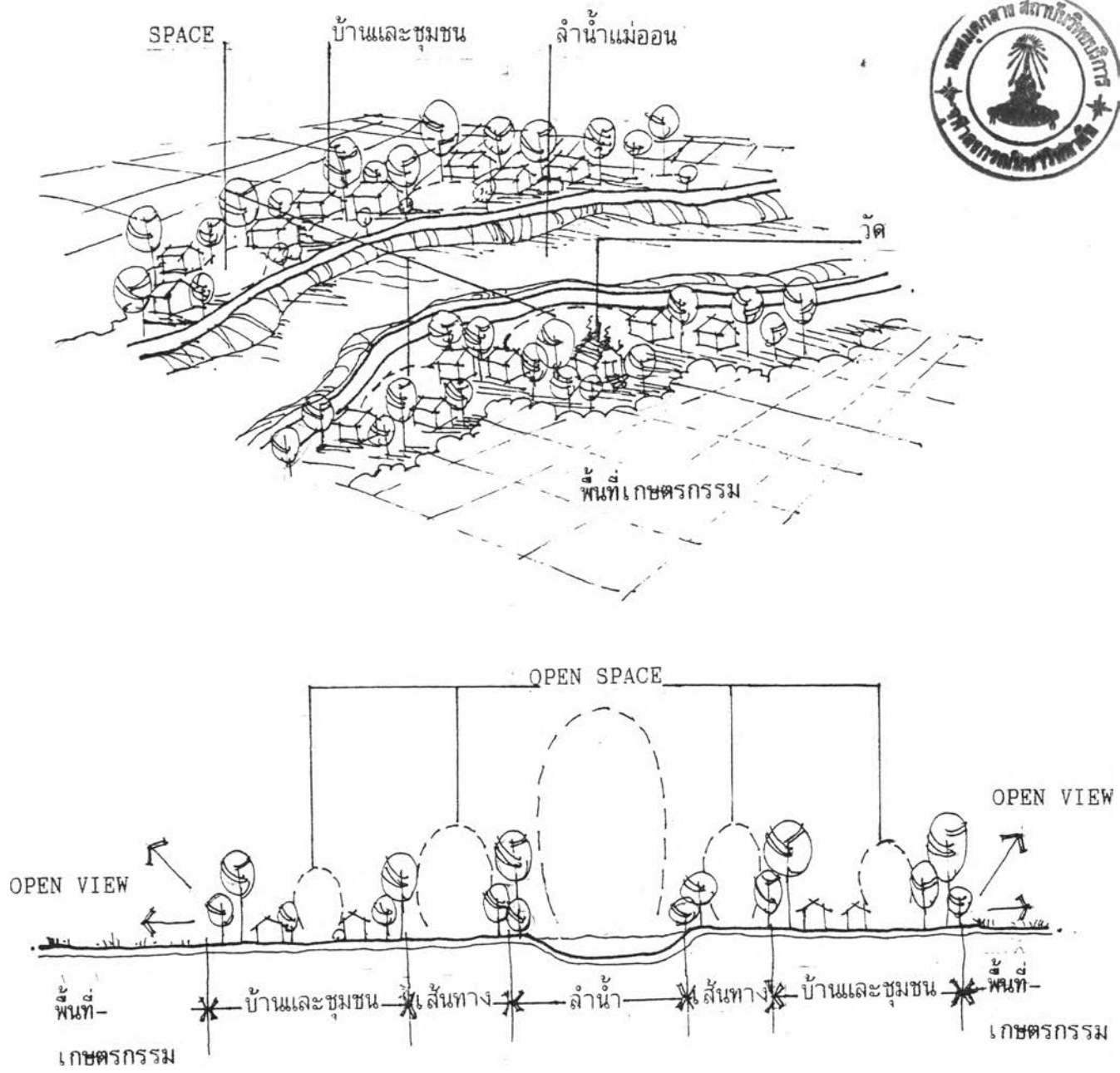
องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่บ้านและชุมชน, พื้นที่เกษตรกรรม, และวัดในแต่ละละแวกบ้านหนึ่ง ๆ คือ

- บ้านและชุมชน เกาะกลุ่มกันแบบหลวม ๆ หันหน้าเข้าหาลำน้ำแม่อนที่ใช่เป็นเส้นทางการสัญจรภายในชุมชน ใช้พืชพรรณเป็นตัวบ่งบอกอาณาเขตของบ้านและชุมชน

- พื้นที่เกษตรกรรม อยู่ท้ายหมู่บ้านเป็นอาณาบริเวณกว้างถูกแบ่งแยกด้วยแนวพืชพรรณเห็นเป็นอาณาเขต

- วัด เป็นพื้นที่ส่วนกลางที่ชุมชนละแวกบ้านกันเอาไว้อสร้างศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนมักจะมีริมลำน้ำและหันหน้าเข้าหาลำน้ำ เช่นเดียวกับบ้านและชุมชน มีหน้าที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

การใช้พื้นที่ภายในชุมชน มีการใช้พื้นที่ในลักษณะและความรู้สึกแบบเดียวกันที่ย่านทางทิศเหนือ แต่มีลักษณะพิเศษกว่าในด้านเส้นทางหลักที่ผ่านพื้นที่ชุมชน จะมีขนาดกว้างตามขนาดของลำน้ำและบวกกับพื้นที่สัญจรทางบกส่วนด้านหน้าบ้านชายน้ำ จะให้ความรู้สึกของที่ว่างที่แตกต่างในทางทัศนภาพ การเคลื่อนไหว และบรรยากาศทางภูมิทัศน์ มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาลำน้ำ

ภาพที่ 6.26 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ย่านชุมชนที่ค้ำได้

บรรยากาศของย่าน ภาพทางธรรมชาติของลำน้ำ ก่อให้เกิดบรรยากาศของความเคลื่อนไหว (สายน้ำ) เสียงที่รื่นรม (น้ำไหล) วิถีชีวิตที่พึ่งลำน้ำ เกิดกิจกรรมมีชีวิตชีวาทางสังคม ซึ่งพื้นที่ ร่วมกับธรรมชาติของพืชพรรณริมน้ำ ให้ทัศนภาพภูมิทัศน์ที่สมบูรณ์กับย่านชุมชนแถบนี้

(3) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศตะวันออก มีพื้นฐานสังคมเป็นชาวไทยจีน ประกอบด้วยชุมชนละแวกบ้าน 5 หย่อมบ้าน มีลักษณะขององค์ประกอบทางกายภาพ, การใช้พื้นที่, และบรรยากาศรูปแบบเดียวกันกับย่านชุมชนทางทิศเหนือ และบางส่วนคล้ายกับย่านชุมชนทิศใต้คือชุมชนริมลำน้ำแม่ออน

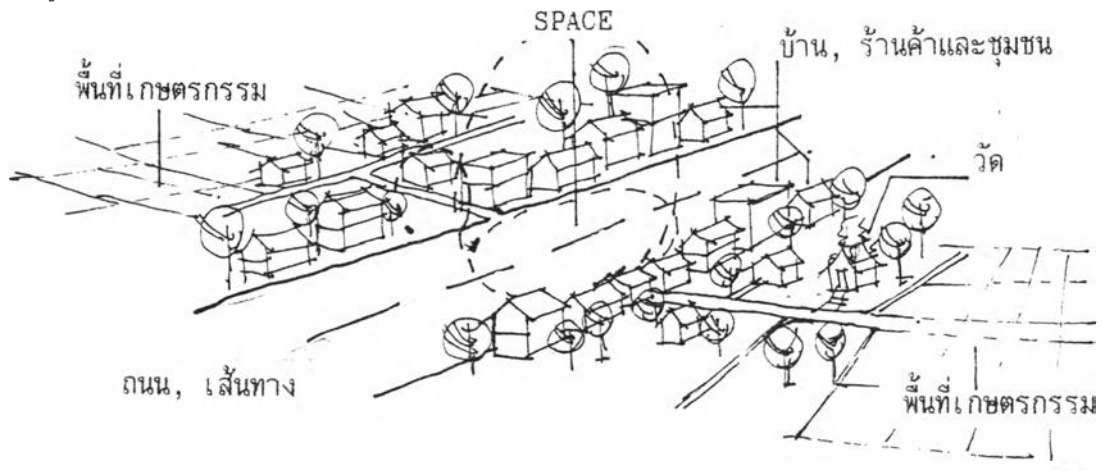
2) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 การสร้างถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง เสมือนเป็นปากทางนำการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเขตเมืองเชียงใหม่ เข้าสู่ชุมชน เส้นทางตอนปลายสุดอันเป็นที่ตั้งชุมชนส่วนกลางจึงเป็นพื้นที่รวมกิจกรรมทุกด้านที่ผ่านเข้ามาสู่ชุมชน นับตั้งแต่เมื่อมีการย้ายสถานที่ราชการ (ที่ทำการแขวง) จากบ้านแม่ออนมาอยู่ที่ตำบลสันกำแพง ปัจจุบัน พื้นที่ย่านส่วนกลางจึงมีความโดดเด่น สะสมกิจกรรมทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาลักษณะของพื้นที่ที่ย่านจึงมีความแตกต่าง 2 ลักษณะอย่างชัดเจน คือ

ก. พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน มีจุดเริ่มต้นจากการสร้างตลาดเมื่อปี พ.ศ. 2453 และ พ.ศ. 2459 สะสมความเป็นแหล่งกิจกรรมค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า จากย่านชุมชนละแวกบ้านโดยรอบ จนกระทั่งมีการจับจองซื้อขายกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ การเกิดอาคารบ้านเรือนถาวรสองฟากถนนจึงมีปรากฏขึ้นและเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จากบ้านเพื่อยู่อาศัยพัฒนาเป็นร้านค้าด้วยส่วนหนึ่ง การเข้ามาของตระกูลชินวัตร ทำให้เกิดการพัฒนาทางการค้าระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่และใช้พื้นที่ริมถนนดังกล่าว เพื่อประกอบกิจการ โดยเน้นการทอดผ้าไหม จนมีชื่อเสียงระดับประเทศ สินค้าหัตถกรรมพื้นถิ่น ถูกนำมาจำหน่าย เมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทอย่างสูง ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5-6 เป็นการขยายวัฒนธรรมและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่ส่วนหนึ่งถูกกำหนดเป็นพื้นที่สีม่วงอ่อน (อุตสาหกรรมเบา) ในช่วงกลางของถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง บริเวณก่อนถึงชุมชนบ้านบ่อสร้าง ตาม พรบ.ผังเมืองรวมเชียงใหม่กำหนดในปี พ.ศ. 2532 ส่งเสริมให้เกิดกิจการค้าที่เกี่ยวข้องเนื่องรูปแบบอื่นอย่างมาก โดยเฉพาะกิจการค้าที่เน้นการบริการ ถนนสายนี้จึงเป็นถนนสายเศรษฐกิจที่มีชื่อเสียงของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศ ที่เข้ามาเพื่อซื้อบริการและมีจุดหมายปลายทางที่ตัวชุมชน มีองค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศ ดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่บ้านที่ตัดแปลงเป็นร้านค้า ร้านค้าประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมผลิตและจำหน่ายอุตสาหกรรม หัตถกรรม สถานที่ราชการ ตลาด หมู่

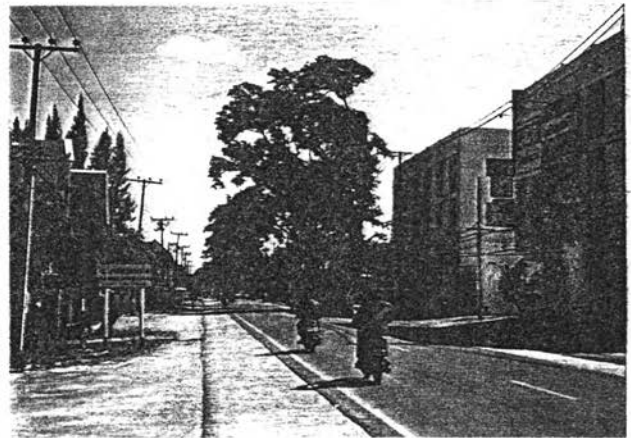
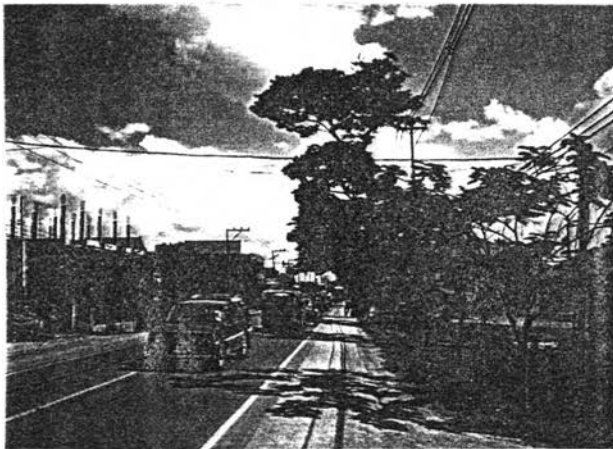
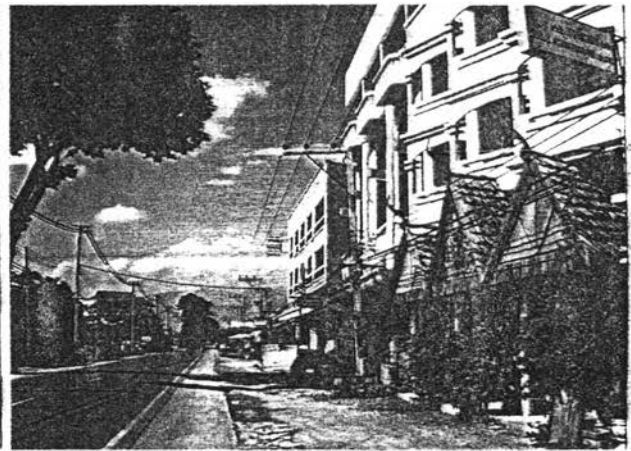
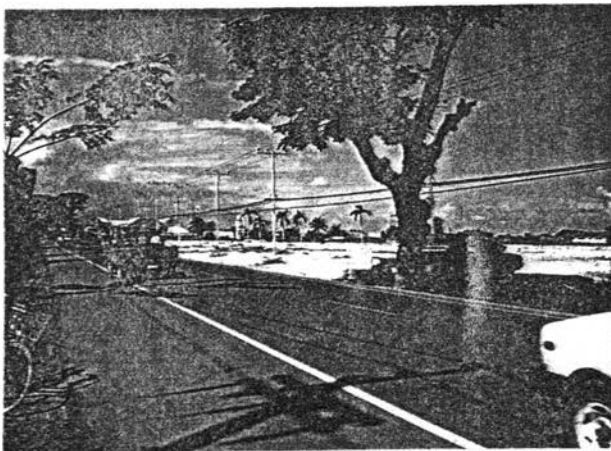
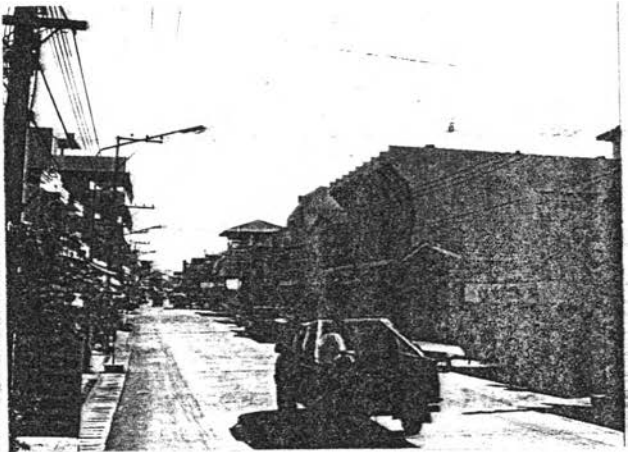
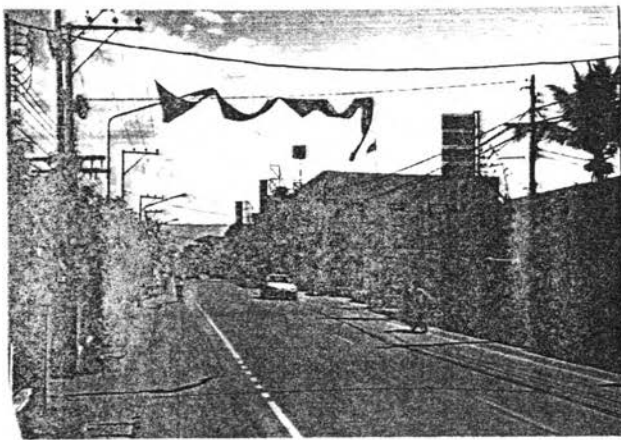
บ้านสร้างใหม่ (หมู่บ้านโรงธรรมสามัคคี) บ้านและอาคารเหล่านี้จะเกาะตัวตามแนวยาวสองฟากถนน สายเชียงใหม่-สันกำแพง และมีแหล่งรวมกิจกรรมที่สำคัญ 2 แห่งคือ บริเวณสามแยกบ้านบ่อสร้างและบริเวณใจกลางชุมชนสันกำแพงของเส้นทางช่วงสุดท้าย

การใช้พื้นที่ ให้ความสำคัญที่เส้นทางหลัก อาคารทุกประเภทจะหันหน้าเข้าหาเส้นทาง เส้นทางหรือถนนคือพื้นที่ว่าง (Open space) ที่ใช้เพื่อการสัญจรรองรับกิจกรรมของชุมชน และเป็นพื้นที่เสมือนลานบ้าน (ช่วงบ้าน) ของทุกอาคาร ดังนั้นกิจกรรมการเคลื่อนไหว ชีวิตสังคม จึงถูกสะสมบนพื้นที่สองฟากถนนสายนี้ ตลอดแนว ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมขนาดเล็ก หรือใหญ่

ภาพที่ 6.27 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน

บรรยากาศของย่าน การเข้ามาของเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง ในยุคอดีตเข้ามาพร้อมกับความรุ่งเรืองของการปลูกต้นจามจุรีสองข้างทางให้ทัศนภาพที่น่าประทับใจต่อการสัญจรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-6 การบูมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน ต้องตอบสนองด้วยสิ่งบริการพื้นฐานโดยเฉพาะการเดินทางที่สะดวก การปรับปรุงถนนสายนี้จึงมีความสำคัญและเน้นให้เกิดความกว้างของพื้นที่ผิวจราจร ซึ่งเป็นเหตุผลสัมพันธ์ต่อการเกิดพื้นที่อาคารเพื่อการอุตสาหกรรม หัตถกรรมในพื้นที่สีม่วงอ่อนที่ต้องการเปิดที่ว่างด้านหน้าอาคารให้โล่ง กว้าง เพื่อรองรับกิจกรรมเข้าสู่โรงงานบริการต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ต้นจามจุรี หลายร้อยต้นถูกโค่น พื้นที่เกษตรกรรมหลายร้อยไร่ถูกใช้เป็นพื้นที่อาคารอุตสาหกรรม ความร่มครึ้ม ขิวขจี จึงถูกบดบังและถูกทำลายจากกลุ่มอาคารดังกล่าว โดยขาดการเอาใจใส่ต่อการจัดภูมิทัศน์ให้เกิดความกลมกลืนทดแทนและสร้างขึ้นใหม่ บรรยากาศปัจจุบันจึงให้ความรู้สึกกร้อน สกปรก แฉ่ง พลุกพล่าน ขาดชีวิต ชีวา

ภาพที่ 6.28 แสดงลักษณะบรรยากาศของพื้นที่ย่านใจกลางเมือง

ข. พื้นที่ย่านพักอาศัย พื้นที่ย่านจากยุคอดีตในตำแหน่งต่างๆ ของเนื้อเมืองได้รับอิทธิพลของกระแสการเปลี่ยนแปลงในระดับที่แตกต่างกันตามปัจจัยการขยายตัวทางด้านกายภาพเป็นเกณฑ์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะย่านดังนี้

(1) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศเหนือ เป็นส่วนแรกของเนื้อเมืองที่ถูกตัดแยกเป็นสองส่วนจากเส้นทางสายเชียงใหม่-สันกำแพง มีพัฒนาการขององค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่ และบรรยากาศดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทางกายภาพในยุคอดีตยังคงปรากฏเด่นชัด ได้แก่บ้านและชุมชน พื้นที่เกษตรกรรม วัด เมื่อเข้าสู่ยุคปัจจุบัน ยุคแห่งเศรษฐกิจและความทันสมัย ตลาดในย่านชุมชนจึงเกิดขึ้น

- บ้านและชุมชน ในยุคปัจจุบันบ้านและชุมชนจะขยายตัวโดยเพิ่มความหนาแน่น (Density) ลงไปในพื้นที่เดิมที่มีอยู่แล้วและขยายออกตามแนวยาวสองฟากเส้นทางเชื่อมโยงถึงกันกับกลุ่มละแวกบ้านข้างเคียง (Ribbon development) การขยายลึกเข้าไปด้านในพื้นที่เกษตรกรรมของที่ดินจัดสรร การสร้างบ้านเรือนรูปแบบใหม่ (Modern style) ใช้โครงสร้างถนนแบบตาตาราง และเส้นทางตรงที่ขัดแย้งกับเส้นทางอิสระเดิม เกิดขึ้นในพื้นที่ย่านส่วนนี้ นอกจากนี้ยังเกิดอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ผลิตเฉพาะอย่างเกิดขึ้นในชุมชนละแวกบ้านด้วย เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

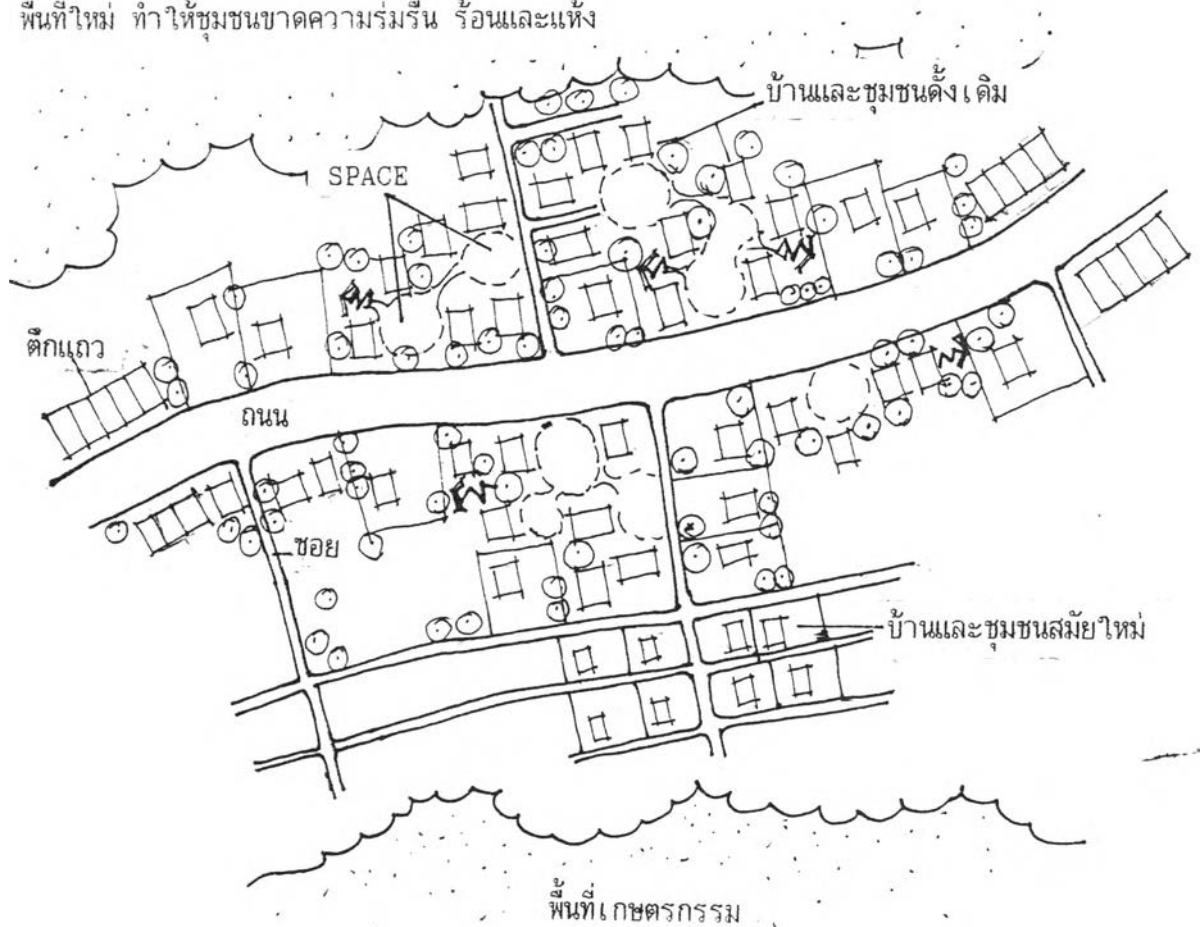
- วัด วัดส่วนใหญ่จะยังคงความสำคัญในเชิงกิจกรรมสำหรับคนมีอายุมากกว่าหนุ่มสาว มีพื้นที่ลดลง เนื่องจากการใช้เป็นพื้นที่สาธารณะอย่างอื่นา เช่น โรงเรียน ตลาด เป็นต้น ตลาดวัด (ข้างวัด) ลดพื้นที่ลงเนื่องจากการสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างใหม่ๆ จากศรัทธาของประชาชน ในคำนิยมทางวัตถุ วัดจึงเป็นศูนย์รวมทางจิตใจที่มีขอบเขตเฉพาะมากขึ้น

- ตลาด ในระบบการพึ่งพาตนเองลดน้อยลง ระบบการผลิตที่เน้นการบริการ ความสะดวกสบายเข้ามามีบทบาทต่อชุมชน ตลาดจึงเกิดขึ้น 1 แห่ง เนื่องจากความต้องการขายภายในย่านของตน มีขนาดเล็กๆ อาจมีโรงเรือนหรือวางขายกับดิน อยู่บริเวณด้านหน้าวัดป่าแก้ว ซึ่งเดิมเคยเป็นข่วงวัดมาก่อน ชุมชนในย่านนี้ส่วนใหญ่จะมาซื้อขายในบริเวณนี้ ซึ่งเรียกว่า "กาดแลง" : ตลาดที่ขายเฉพาะช่วงเช้าหรือตอนเย็น นอกจากนี้ยังปรากฏตลาดอีกชนิดหนึ่งรูปแบบ "ตลาดเคลื่อนที่" บริการถึงตัวบ้านสร้างการเคลื่อนไหวให้เกิดภายในชุมชน แต่สูญเสียระบบสังคมเดิม

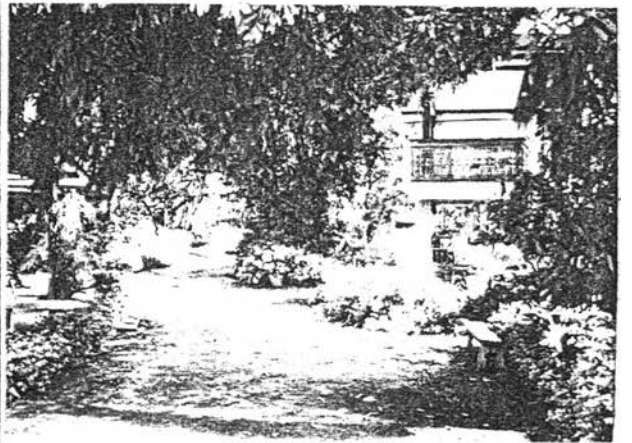
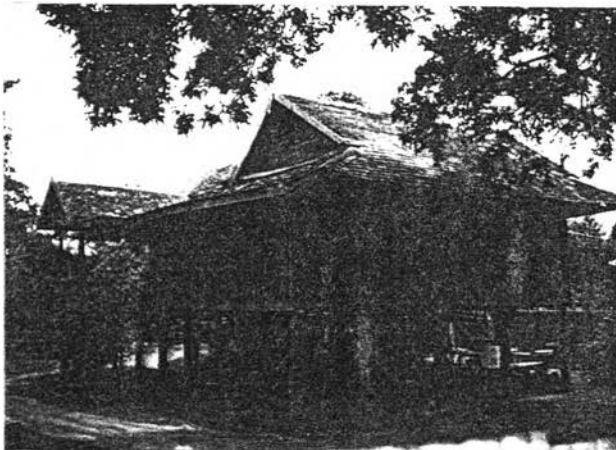
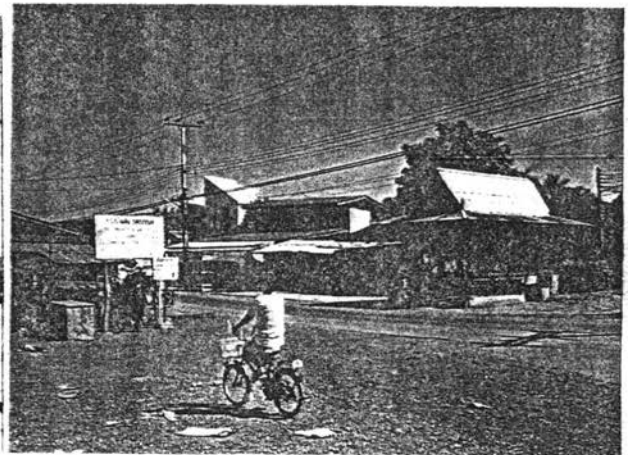
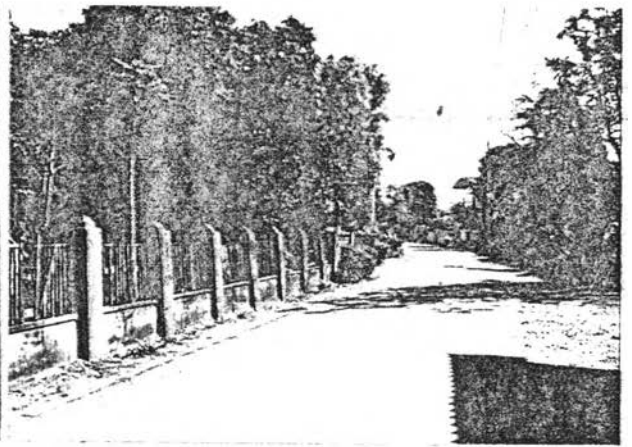
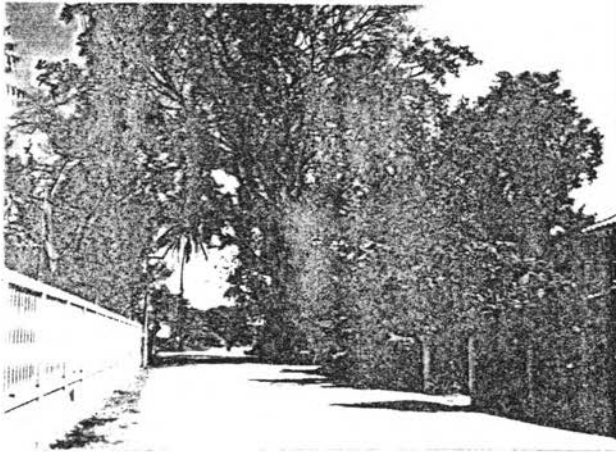
- พื้นที่เกษตรกรรม ยังคงปรากฏอยู่บริเวณท้ายบ้าน เป็นพื้นที่กว้างๆ แต่ถูกลดพื้นที่ลงจากเดิม ด้วยการใช้ที่ดินรูปแบบใหม่ มีความสำคัญต่อชุมชนน้อยลง เนื่องจากการพึ่งอาชีพรูปแบบใหม่ในโรงงาน

การใช้พื้นที่ พื้นที่ภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้สูญเสียที่ว่าง (Space) เกิดการกัก ปิดกั้น พื้นที่เป็นส่วนๆ ความเคลื่อนไหวเข้าหากันถูกตัดขาดเป็นช่วงๆ ด้วยอาคารบ้านเรือนสมัยใหม่ ที่ต้องการอาณาเขตชัดเจน แข็งแรง เป็นส่วนตัวและแยกตัว

บรรยากาศของย่าน บรรยากาศที่เกิดจากภูมิทัศน์ธรรมชาติ ต้นไม้ อาคารบ้านเรือน พื้นที่ว่าง ภายในชุมชน ถูกทำลายลงด้วยการลดพื้นที่เกษตร, การเพิ่มความหนาแน่นของจำนวนอาคาร, การตัดต้นไม้, การขยายถนน, การสร้างบ้านรูปแบบใหม่ที่เน้นโครงสร้าง, การเปิดพื้นที่ใหม่ ทำให้ชุมชนขาดความร่มรื่น ร้อนและแห้ง

ภาพที่ 6.29 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ย่านชุมชนทิศเหนือ

ภาพที่ 6.30 แสดงลักษณะบรรยากาศของพื้นที่ย่านชุมชนทิศเหนือ

(2) ย่านชุมชนแพ็กอาศัยทางทิศใต้ มีพัฒนาการขององค์ประกอบทางกายภาพ การ
ใช้พื้นที่ และบรรยากาศของย่านดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ มีพัฒนาการทางด้านชีวิตของย่านด้วยการเพิ่มองค์ประกอบ
ของตลาดชุมชน (ภาคแสง) ชั้น 1 แห่งร่วมกับองค์ประกอบเดิม คือตลาดบ้านน้อย รายละเอียด
ขององค์ประกอบทางกายภาพมีดังนี้

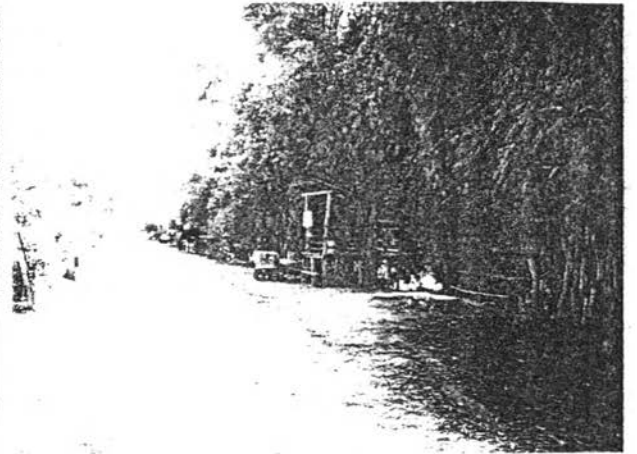
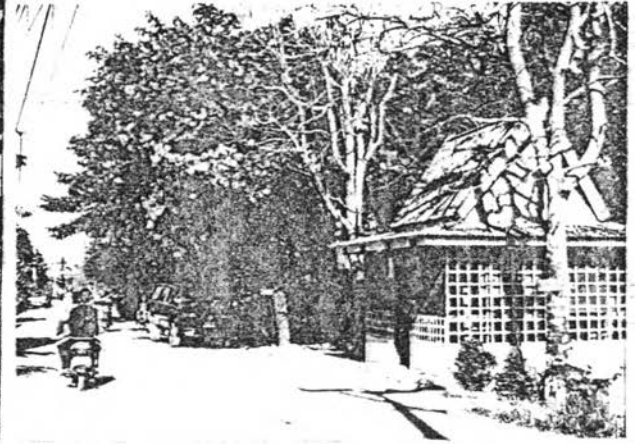
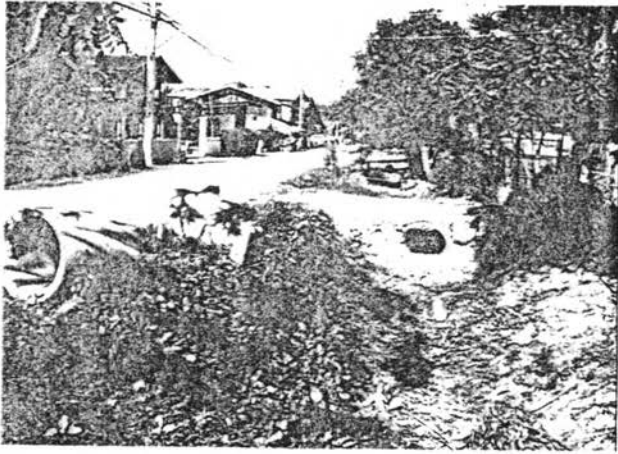
- บ้านและชุมชน มีการเพิ่มจำนวนหนาแน่นขึ้นในพื้นที่เดิมและขยายตัวตามแนว
ยาวเรียบริมลำน้ำแม่อน รูปแบบบ้านมีการตัดแปลงสร้างใหม่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น แต่ยังคง
รักษาลักษณะพื้นที่ว่างภายในลักษณะบ้านให้เกิดการเคลื่อนไหวด้วยรั้วต้นไม้ธรรมชาติ ความเป็นพื้นที่
ถิ่นยังคงปรากฏเด่นชัด

- วัด มีความสำคัญต่อย่านอย่างเหนียวแน่น พื้นที่วัดบางส่วนถูกนำไปใช้สร้างโรงเรียน
ตลาด ทำให้วัดมีพื้นที่แคบลง

- ตลาด ถูกสร้างขึ้นเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าและเลือกซื้อในลักษณะของ "ภาค
แสง" ให้ชีวิตกับชุมชนละแวกบ้านเดียวกัน ได้แก่ ตลาดบ้านน้อย

- พื้นที่เกษตรกรรม ยังคงเป็นพื้นที่ทำบ้านที่ให้ความสำคัญกับชีวิตของย่าน
การใช้พื้นที่ภายในชุมชน ลดบทบาทความสำคัญของลำน้ำแม่อนลงอย่างสิ้นเชิง
ลำน้ำถูกบีบให้แคบลง แต่ขยายเส้นทางทำให้กว้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมแทนลำน้ำ พื้นที่ภายในบริ
เวณบ้านถูกลดขนาดเล็กลง เนื่องจากเพิ่มจำนวนบ้าน แต่ยังคงให้ความรู้สึกของการเคลื่อนไหวของที่
ว่างได้ดี

บรรยากาศของย่าน ลำน้ำคือภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่ช่วยให้บรรยากาศมีทัศนภาพที่
ดีเชิงพื้นที่ อีสระและความร่มรื่นยังคงปรากฏให้เห็นตลอดย่านของชุมชน แต่เบาบางกว่าในยุคอดีต
เนื่องจากการขยายพื้นที่ถนน การตัดโค่นต้นไม้เพื่อปลูกอาคารบ้านเรือน เป็นต้น แต่ชีวิตชุมชนก็ยัง
สงบและอบอุ่น ในย่านละแวกเดียวกันได้ดี เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีบทบาทเข้ามาย่านนี้

ภาพที่ 6.31 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศของพื้นที่ย่านชุมชนทิศใต้

(3) ย่านชุมชนพักอาศัยทางตะวันออก เป็นชุมชนที่ค่อนข้างสงบ เนื่องจากเป็นเพียงเส้นทางผ่านที่ไม่มีจุดแวะของนักท่องเที่ยว มีลักษณะขององค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบทางด้านกายภาพ

- บ้านและชุมชน ให้ความรู้สึกถึงรูปแบบพื้นถิ่น ได้สูงถึงแม้จะมีการเพิ่มความหนาแน่น (Density) คัดแปลง และเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม แต่ส่วนหนึ่งยังคงรักษาลักษณะดั้งเดิมเอาไว้ พื้นที่เน้นสวนผลไม้ ความร่มรื่น ลานบ้านยังคงความสำคัญ

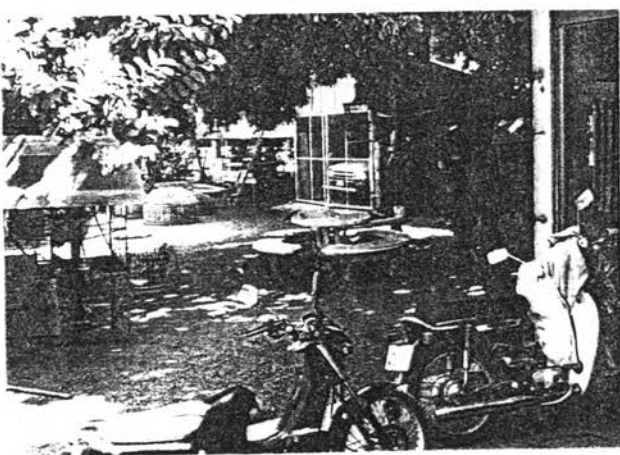
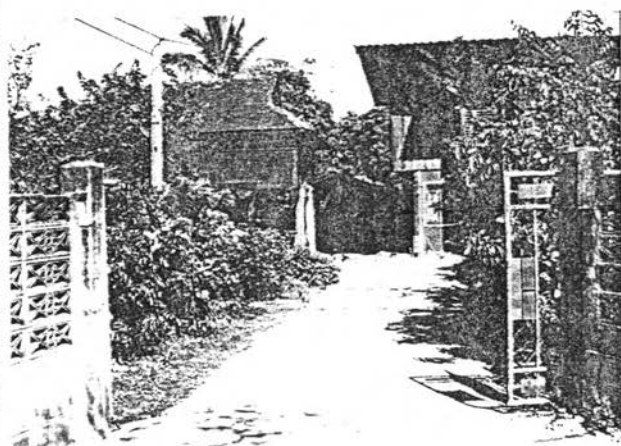
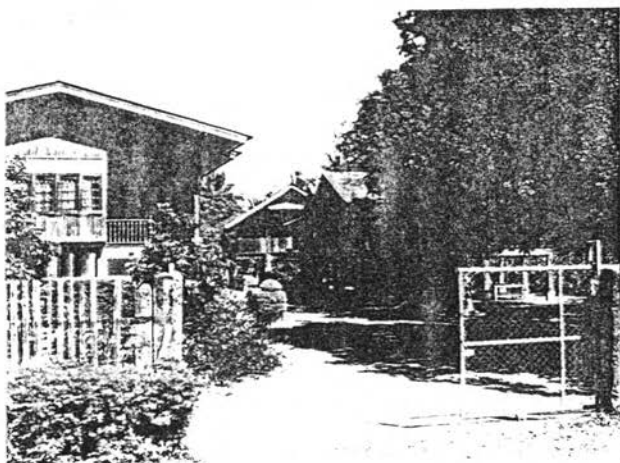
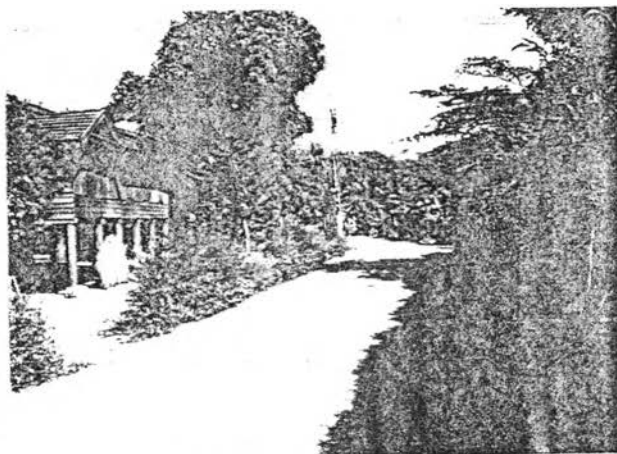
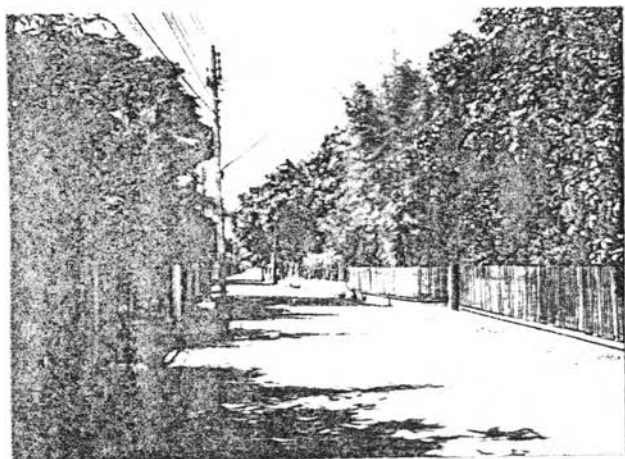
- วัด มีความสำคัญทางจิตใจสูงและยังเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี ที่มีคุณค่าประกอบด้วยวัด 5 ละแวกบ้าน

- ตลาด พื้นที่ละแวกบ้านบางส่วนใช้บริการตลาดใจกลางชุมชนได้สะดวกเพราะมีระยะใกล้ บางส่วนจะใช้บริการ กาดแลง ที่บริเวณบ้านสันไค้งซึ่งอยู่หน้าวัดสันไค้ง ทำให้เกิดชีวิตชุมชนพื้นถิ่นและบางส่วนก็ใช้บริการตลาดเคลื่อนที่

- พื้นที่เกษตรกรรม ยังคงรักษาสภาพสวนผลไม้ ท่งนาไว้ได้สูง สร้างมุมมองได้กว้างไกล

การใช้พื้นที่ โครงสร้างบ้านและชุมชนหลวมๆ อบอุ่นเป็นกันเอง โปร่ง แต่มีขอบเขตที่ชัดเจน การเลื่อนไหลของพื้นที่ว่างเกิดขึ้นในละแวกบ้านเป็นช่วงระยะ เป็นตอน มีที่โล่งสุดและมีจุดเริ่มต้น

บรรยากาศของย่าน ลักษณะบรรยากาศเน้นรูปแบบบ้านสวนพื้นถิ่น ด้วยไม้ผล ไม้ประดับ สวนครัว เว้นพื้นที่ลานหน้าบ้านไว้ประกอบกิจกรรม ซึ่งนับได้ว่าภูมิทัศน์ชุมชนย่านนี้ยังคงให้สุนทรียภาพที่ดีมาก สงบ ร่มเย็น อบอุ่น และเป็นกันเอง

ภาพที่ 6.32 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศของพื้นที่ย่านชุมชนที่ศตะวันออก

3) อนาคต ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ระดับย่านจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงในย่านชุมชนทางทิศเหนือ ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ย่านชุมชนดังกล่าว เป็นย่านที่มีชุมชนฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าย่านอื่นๆ จากพื้นฐานสังคมคนพื้นเมืองจากเขตเมือง ซึ่งต่างจากย่านอื่น มีพื้นฐานสังคมจากต่างแดน ไพร่ เชลยศึก และช่างฝีมือชั้นเลว ที่ถูกส่งให้มาตั้งถิ่นฐานในเขตชนบท เพื่อเป็นฐานการผลิตหล่อเลี้ยงตัวเมือง ประกอบกับลักษณะทางกายภาพของ เส้นทางหลักที่มุ่งตรงเข้าสู่ชุมชน สามารถสัมผัสกับเนื้อเมืองส่วนนี้ได้มากกว่าส่วนอื่นๆ ส่งผลให้นวัตกรรมใหม่ฯ เข้าสู่ได้ง่าย โดยเฉพาะนวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ส่วนย่านชุมชนพื้นที่ทางทิศใต้และทิศตะวันออก โดยลักษณะที่ค่อนข้างเป็นส่วนตัว เน้นที่อยู่อาศัยมากกว่าสร้างเศรษฐกิจบริการ จึงทำให้ชุมชนค่อนข้างนิ่งและเป็นตัวของตัวเองสูง

4) สรุปลักษณะเฉพาะของย่านโดยภาพรวม

ก. พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน มีแรงส่งจากเขตเมือง เชียงใหม่สูงนับตั้งแต่ยุคอดีตถึงปัจจุบัน ด้วยการสร้างเส้นทางหลักสายเชียงใหม่-สันกำแพง ที่เต็มไปด้วยนโยบายการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและรองรับความเจริญเติบโตจากเขตเมือง ลักษณะเฉพาะของพื้นที่จึงเด่นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากเป็นอันดับ 1 ที่แสดงออกในรูปลักษณะของอาคารสิ่งก่อสร้าง กิจกรรมและบริการ

ข. พื้นที่ชุมชนย่านที่พักอาศัย แต่ละย่านมีความแตกต่างในเชิงพื้นที่และบรรยากาศมากกว่าองค์ประกอบทางกายภาพ ขึ้นอยู่กับช่องทางและโอกาสของย่านที่จะสามารถรองรับความทันสมัยได้มาก-น้อยแตกต่างกันอย่างไร ขึ้นอยู่กับเส้นทาง ที่ตั้ง และค่านิยมทางสังคม ทำให้ลักษณะเฉพาะของย่านในยุคนี้อาจมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

(1) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศเหนือ มีลักษณะเฉพาะที่ง่ายต่อการขยายตัวทางกายภาพ และค่านิยมทางสังคม อันเนื่องมาจากพื้นฐานทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะพื้นที่ดั้งเดิมในยุคอดีตถูกภาวะความทันสมัยเข้าไปเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพบ้านและชุมชนเป็นช่วงเป็นตอน ในละแวกบ้านสูงกว่าย่านอื่นๆ ทำให้การใช้พื้นที่เสียรูปแบบและบรรยากาศทางภูมิทัศน์ถูกทำลาย ชีวิตในย่านนี้พึ่งพาย่านเศรษฐกิจสูง

(2) ย่านชุมชนทางทิศใต้ เป็นชุมชนที่ค่อนข้างแยกตัวออกจากย่านเศรษฐกิจ มีผู้นำภูมิทัศน์ที่โดดเด่น มีศูนย์กลางทางจิตใจที่สำคัญ ชีวิตและสังคมต้องการพึ่งพาย่านเศรษฐกิจน้อย มีตลาดเป็นของตนเอง และบริการได้เพียงพอ พื้นที่เกษตรกรรมยังมีความสำคัญต่อย่านโดยส่วนรวม ความทันสมัยเข้าถึงได้น้อย

(3) ย่านชุมชนทางทิศตะวันออก ชุมชนมีความต่อเนื่องจากย่านเศรษฐกิจ มีการพึ่งพาต่อกัน แต่ยังคงรักษาสภาพพื้นที่ดั้งเดิมไว้ได้สูง โดยเฉพาะทางด้านบรรยากาศ และการใช้พื้นที่ ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพมีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงในลักษณะปรับปรุงต่อเติมมากกว่าสร้างใหม่ทั้งหมด หรือสร้างใหม่แต่ยังรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ส่วนหนึ่ง มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญ ตลาดเป็นชีวิตของชุมชน

5) สภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ย่านภายในชุมชน

ก. พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน ปัญหาที่ปรากฏได้แก่

- ปัญหาด้านองค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบแต่ละประเภทเกาะกลุ่มผสมปนเปกันไป แบบดระบบของการใช้ที่ดินที่มีระเบียบแบบแผน ทำให้ภาพลักษณ์ของชุมชนย่านนี้ขาดจินตภาพที่ดี และภูมิทัศน์ชุมชนไม่ได้รับความสนใจต่อการจัดพื้นที่กิจกรรมทางด้าน Hardscape และ Softscape อาทิ การสัญจรทางเท้า, พื้นที่ว่าง, จุดแวะพัก, จุดซื้อขายสินค้าพื้นเมือง การให้ร่มเงาและสุนทรียภาพของบรรยากาศชุมชนแบบพื้นถิ่น นอกจากนี้สถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือน ที่ปลูกสร้างใหม่มีความแปลกแยก โดดเด่น ขาดความกลมกลืนกับบรรยากาศดั้งเดิมที่ยังคงเหลืออยู่นั้นคือ รากเหง้าของชุมชนกำลังถูกโค่นอย่างน่าเสียดาย

- ปัญหาทางด้านการใช้พื้นที่ ลดความเป็นอิสระต่อเนื่องใน Space ให้เป็นพื้นที่มีขอบเขตชัดเจน แข็งแรง หวงห้าม เด่นชัดในกิจกรรมเฉพาะตามแบบกำหนด แต่แปลกปลอมในพื้นที่ดั้งเดิมที่อิสระต่อเนื่อง อบอุ่น เป็นกันเอง

- ปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม การใช้สอยในพื้นที่ไม่ได้รับความสนใจต่อการออกแบบจัดสร้างเท่ากับอาคารสถานที่ ขาดความประทับใจต่อผู้พบเห็น

ข. พื้นที่ย่านพักอาศัย ปัญหาที่เกิดขึ้นจะปรากฏเฉพาะจุดแทรกตัวอยู่ภายในย่าน ได้แก่

- ปัญหาด้านองค์ประกอบทางกายภาพ โดยเฉพาะบ้านและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงในด้านความหนาแน่นและขยายพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะบ้านและชุมชนในย่านทางทิศเหนือ ทำให้เกิดปัญหาทางจินตภาพและภูมิทัศน์

- ปัญหาทางด้านการใช้พื้นที่ พื้นที่จะถูกกำหนดขอบเขตชัดเจนแข็งแรง ขาดความเป็นชุมชนเพื่อนบ้าน พบเฉพาะบางพื้นที่ย่านในทางทิศเหนือของชุมชน

- ปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ ที่ชพรรณในละแวกบ้านถูกตัดโค่นเพื่อสร้างอาคารบ้านเรือนใหม่ ทำให้ขาดสุนทรียภาพภายในบริเวณย่านพบมากในย่านชุมชนทางทิศเหนือ

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับย่าน ประกอบด้วยย่านใจกลางชุมชน และย่านพักอาศัย โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.19

ตารางที่ 6.18

แสดงลักษณะเฉพาะตัวอ้างอิงองค์ประกอบทางกายภาพของย่านชุมชน : สีนแก้วแหง

องค์ประกอบทางกายภาพ	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน (50)	๕ (100)
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- ย่านใจกลางชุมชน						
# บ้านและชุมชน (ส้ม 50 อาคาร)						
- คั้งเดิม	บ้านเรือนแถวชั้นเดียวถึง 2 ชั้น ตึกแถว 2ชั้น	อยู่อาศัย	บ้านเรือนแถวชั้นเดียวถึง 2 ชั้น,ตึกแถว	อยู่อาศัยและค้าขาย	15	30
- คั้งเดิมปรับปรุงต่อเติม	บ้านเรือนแถว และบ้านเดี่ยว	อยู่อาศัย	บ้านเรือนแถว-เดี่ยวต่อเติมส่วนล่างผนัง หลังคา และประตู	อยู่อาศัย และหรือค้าขาย	8	16
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	-	-	-	-
- บ้านแถว	-	-	-	-	-	-
- ตึกแถว	-	-	ตึกแถว 2-3 ชั้น 2-6 คูหา	อยู่อาศัย และหรือค้าขาย	25	50
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	อาคารตึก และหรือโกดัง	อุตสาหกรรม หัตถกรรม	2	4
# วัด 1 แห่ง						
- วัดโรจธรรมสามัคคี	-	-	วัดสร้างใหม่ มีความเป็นล้านนาน้อย	เพื่อการศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, งานประเพณีของย่าน และการศึกษา	1	-
# ตลาด 1 แห่ง						
- ตลาดสาขาภิบาล	ตลาดลานโล่ง ต่อมาพัฒนาเป็นแบบมีโรงเรียน ถาวร	ค้าขาย พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สินค้า	โรงเรียนถาวร	ค้าขาย พบปะ พูดคุยบ้าง เล็กน้อย	1	-
# องค์ประกอบอื่นๆ						
- สถานที่ราชการ	อาคารไม้ ใต้ถุนสูง ตึคณน	การบริหาร การบค- ครอง ประเพณีต่างๆ	อาคารตึกคอนกรีตสมัยใหม่	การบริหาร, การปกครอง, การบริหารประชาชน	รวม กลุ่ม	-
- ลานจอดรถ	-	-	ลานโล่งสาธารณะ	จอดรถรับจ้าง, ค้าขายเร็ว กิจกรรมพิเศษบางเวลา	1	-
- โรงเรียน	โรงเรียนขนาดเล็กบริการระดับหมู่บ้าน	การเรียน การสอน และเป็นศูนย์รวมงาน ศิลปวัฒนธรรมและประ เพณี	มีขนาดโตขึ้น จึ เป็นค่อย่านชุมชน (บาง โรงเรียนร้าง)	การเรียน การสอน ศูนย์ รวมกิจกรรมงานประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	4	-

(ต่อ)

แสดงลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบทางกายภาพของย่านชุมชน : สีนก้าแพง

องค์ประกอบทางกายภาพ	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน (50)	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
<u>ย่านชุมชนพักอาศัย</u>						
- ย่านชุมชนทางทิศเหนือ						
# บ้านและชุมชน (ลุ่ม 50 อาคาร)						
- ดั้งเดิม	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย, ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย, วิทยาลัยวัดพื้นบ้านสมัยใหม่	16	32
- ดั้งเดิมปรับปรุงต่อเติม	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย, ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	บ้านกาแล่ ปรับปรุงต่อเติมส่วนล่าง, หลังคา, สร้างเพิ่มเติมส่วนอื่นๆ	อยู่อาศัย, วิทยาลัยวัดพื้นบ้านสมัยใหม่	20	40
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	สถาปัตยกรรมสมัยใหม่หลากหลาย	อยู่อาศัย, วิทยาลัยวัดสมัยใหม่	11	22
- บ้านแถว	-	-	-	-	-	-
- ตึกแถว	-	-	สถาปัตยกรรมสมัยใหม่, หลากหลาย	อยู่อาศัย, ค้าขาย, สำนักงาน	3	6
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	2-4 ชั้น 4-12 คูหา	-	-	-
# วัด 7 แห่ง						
- วัดสันไต	วัดบ้าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับย่าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	-	-
- วัดสันก้าแพง	วัดบ้านมีความสำคัญ	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับชุมชน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	-	-
- วัดคำขาว	วัดป่า	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับย่าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม	-	-
- วัดป่าเหว	วัดป่า	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับย่าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม	-	-
- วัดศรีบุญเรียง	วัดบ้าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับย่าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม	-	-
- วัดป่าแดง	วัดป่า	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับย่าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม	-	-
- วัดสันติวนาราม	วัดบ้านจากยุคโบราณ	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม, การศึกษา	วัดบ้านระดับย่าน	การศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม	-	-
# ตลาด 1 แห่ง						
- ตลาดหน้าวัดป่าเหว	-	-	ตลาดลานโล่ง และมีโรงเรือนขนาดเล็ก	ค้าขาย หบปะ หูดหุย แยกเปลี่ยนวัฒนธรรม	1	-
# องค์ประกอบอื่นๆ						
- โรงเรียน	โรงเรียนขนาดเล็กระดับหมู่บ้าน	การเรียนการสอน ศิลปวัฒนธรรมและงานประเพณี	โรงเรียนขนาดเล็ก ระดับย่าน	การเรียน การสอน ศิลปวัฒนธรรมและงานประเพณี	1	-

แสดงลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบทางกายภาพของย่านชุมชน : สันกำแพง (ต่อ)

องค์ประกอบทางกายภาพ	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน (50)	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- ย่านชุมชนทางที่ศได้						
# บ้านและชุมชน (ลุ่ม 50 อาคาร)						
- ดั้งเดิม	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	13	26
- ดั้งเดิมปรับปรุงต่อเติม	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก ปรับปรุงช่วงล่างต่อเติมด้านข้าง	อยู่อาศัย, ค้าขายเล็กน้อย	25	50
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	ชั้นเดียวถึงสองชั้น คอนกรีต หรือไม้ ผสมคอนกรีต	อยู่อาศัย	12	24
- บ้านแถว	-	-	-	-	-	-
- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	-	-	-	-
# วัด 2 แห่ง						
- วัดบ้านน้อย	สถาปัตยกรรมล้านนาผสมพม่า	ทางศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา	วิหารอุรังคธาตุสร้างใหม่, เน้นวิถุนิยม	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
- วัดแช่ช้าง	สถาปัตยกรรมล้านนาผสมพม่า	ทางศาสนา, ศิลปวัฒนธรรม	สถาปัตยกรรมโบราณเด่นชัด	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
# ตลาด 1 แห่ง						
- ตลาดบ้านน้อย	-	-	ตลาดโรงเรือนขนาดเล็ก (ภาคแสง)	ค้าขาย พบปะพูดคุย	1	-
# องค์ประกอบอื่นๆ						
- โรงเรียนวัดแช่ช้าง	โรงเรียนขนาดเล็กระดับย่าน	เพื่อการศึกษาระดับย่าน	โรงเรียนขนาดเล็กระดับย่าน	เพื่อการศึกษาระดับย่าน	2	-
- ที่ทำการแขวงแม่ฮอน	เป็นอาคารไม้ทั้งหลัง ใต้ถุนสูง	เพื่อการบริหาร การปกครอง	(ย้ายที่ทำการ)	-	-	-
- โกดังคลังสินค้า	-	-	โรงเรียนแบบโกดังเก็บผลผลิต	เก็บผลผลิตทางการเกษตร เพื่อรอจำหน่าย (ขายส่ง)	1	-

องค์ประกอบทางกายภาพ	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน (50)	x (100)
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- ย่านชุมชนทางทิศตะวันออก						
# บ้านและชุมชน						
- คั้งเดิม	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	14	28
- คั้งเดิมปรับปรุงเพิ่มเติม	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	บ้านกาแล่ล้านนาขนาดกลาง-เล็ก ปรับปรุงคั้งล่างต่อเติมบางส่วน	อยู่อาศัย	27	54
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	บ้านชั้นเดียวถึงสองชั้น บ้านไม้, คอนกรีต หรือ ไม้ผสมคอนกรีต	อยู่อาศัย	9	18
- บ้านแถว	-	-	-	-	-	-
- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	-	-	-	-
# วัด 5 แห่ง						
- วัดทรายมูล	วัดบ้านระดึบหมู่บ้าน	-	เป็นวัดบ้านระดึบย่าน	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
- วัดสันโค้ง	วัดบ้านระดึบหมู่บ้าน	-	เป็นวัดบ้านระดึบย่าน	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
- วัดลีนก้างปลา	-	-	เป็นวัดบ้านระดึบย่าน	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
- วัดศอยมูล	วัดบ้านระดึบหมู่บ้าน	-	เป็นวัดบ้านระดึบย่าน	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
- วัดป่าเป้า	วัดบ้านระดึบหมู่บ้าน	-	เป็นวัดบ้านระดึบย่าน	ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม	1	-
# ตลาด 1 แห่ง						
- ตลาดวัดสันโค้ง	-	-	ตลาดชั่วคราว (ภาคแสง)	ค้าขาย พบปะ พุศุข	1	-
# องค์ประกอบอื่นๆ						
- โรงเรียน	โรงเรียนขนาดเล็กระดึบหมู่บ้าน	เพื่อการศึกษา, ศิลปวัฒนธรรม	โรงเรียนขนาดเล็กระดึบย่าน	เพื่อการศึกษา, ศิลปวัฒนธรรม	4	-

ตารางที่ 6.19 แสดงลักษณะเฉพาะของพื้นที่อยู่อาศัยที่เข้ามามีมูลค่า และการประเมิน : ส่วนที่หนึ่ง

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่แต่ละย่านของชุมชน		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะของพื้นที่แต่ละย่านของชุมชน										
		2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	3				
ย่านใจกลางชุมชน	องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบกิจกรรม เสนอ: อบอุ่น มีชีวิตชีวา																								องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบ กิจกรรม เสนอ: อบอุ่น มีชีวิตชีวา	ย่านใจกลางชุมชน	
	การใช้พื้นที่ เส้นโหล่สีคิ ดยเนื่อง มีคนเดิน ยึดหยุ่นดกกิจกรรมสูง																										การใช้พื้นที่ถูกกักเก็บห้อง; มีของเครื่องใช้คนเดินเป็นกันเอง สี: อบอุ่น เป็นกันเอง
	บรรยากาศ ภูมิทัศน์ พืชพรรณ ร่มรื่น สดชื่นสงบอาหาร การใช้พื้นที่																										ภูมิทัศน์ พืชพรรณ ถูกใช้โดยคนชรา; อบอุ่นแต่ไม่สูง
ย่านชุมชนพักอาศัย	องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบกิจกรรมหลาย; อบอุ่น มีชีวิตชีวา																									องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบและการรวมปะปนกัน; อบอุ่น ของเครื่องใช้คนเดินกิจกรรมสูง	ย่านชุมชนพักอาศัย
	การใช้พื้นที่ เส้นโหล่สีคิ ดยเนื่อง มีคนเดิน ยึดหยุ่นดกกิจกรรมสูง																									การใช้พื้นที่ถูกกัก ไม้มีความคดเคี้ยว ใช้กิจกรรมได้หลากหลาย ทางเดิน	
	บรรยากาศ ภูมิทัศน์ ร่มรื่น สดชื่นผลไม้มาก พืชพรรณผลไม้มาก เน้นพื้นที่ว่างสีเขียว																									บรรยากาศภูมิทัศน์ พืชพรรณผลไม้มาก ชัดที่พื้นที่ว่าง หรือลานเปิด	
ทางที่ไปได้	องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบกิจกรรมหลาย; อบอุ่น มีชีวิตชีวา																									องค์ประกอบกายภาพ ธรรมชาติสี: อบอุ่นธรรมชาติ และกิจกรรมคนเดิน ทางเดิน ชัดที่ชีวิตชีวา	ทางที่ไปได้
	การใช้พื้นที่ เส้นโหล่สีคิ ดยเนื่อง ยึดหยุ่นดกกิจกรรมสูง อบอุ่น อีตระ																									การใช้พื้นที่ถูกผสมผสานกิจกรรม (ถูกกักเก็บ ลานเปิด) มีของเครื่องใช้คนเดินกิจกรรมสูง	
	บรรยากาศ ภูมิทัศน์ เน้นชุมชนร่มรื่นป่า ทุ่งหรือป่าสูง																									บรรยากาศ ภูมิทัศน์ สว่าง ทุ่ง สดชื่น ยึดหยุ่นดกสูง อบอุ่น	
ทางที่สะดวก วันออก	องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบกิจกรรมหลาย; อบอุ่น มีชีวิตชีวา																									องค์ประกอบกายภาพหลักเกิดขึ้นในรูปแบบและการรวมปะปนกัน; อบอุ่น กิจกรรมสูง	ทางที่สะดวก วันออก
	การใช้พื้นที่ เส้นโหล่สีคิ ดยเนื่อง ยึดหยุ่นดกกิจกรรมสูง อบอุ่น																									การใช้พื้นที่ถูกผสมผสานกิจกรรม (ถูกกักเก็บ ลานเปิด) มีของเครื่องใช้คนเดินกิจกรรมสูง	
	บรรยากาศ ภูมิทัศน์ เน้นป่าสวนสวย ทุ่งหรือป่าสูง พืชพรรณธรรมชาติ ร่มรื่น ทุ่งหรือป่าสูง																									บรรยากาศ ภูมิทัศน์ ป่าสวนสวย พืชพรรณน้อย อบอุ่น แต่ไม่สูง	
หมายเหตุ ค่า 3 สูง ค่า 2 ปานกลาง ค่า 1 น้อย คุณค่าเด่น + คุณค่าต่ำ	ค่าคะแนนรวม	0	0	0	36	0	14	9	6	13	14	3	ค่าคะแนนรวม														
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	-	+	-	+	-	+	-	+	-	ผลรวมเชิงคุณภาพ														
	ลักษณะเฉพาะ	ลักษณะเฉพาะ																									
		ความเป็นย่าน			ความเป็นย่าน			รูปแบบสมัยใหม่			ความทันสมัย			ลักษณะเฉพาะ													
		ปรากฏเป็นแม่			ริบอิทธิพล			มีแนวโน้มต้องการ			เกิดขึ้นเฉพาะ																
		แบบพื้นดินดั้ง			ความทันสมัย			เปลี่ยนแปลงง่าย			ย่านเฉพาะ ชุม																
		เดิมที่ทรุดโทรม			เปลี่ยนแปลง			ในชุมชนสูงชัน			ที่อิงทรง ก่อ																
		ค่าต่อหัวเป็น			กายภาพรูปแบบ			โดยเฉพาะองค์			ความเป็นพื้นที่																
		ชุมชน			ใหม่ ที่ขาดความ			ประกอบกายภาพ			ได้ไหลลง																
					กลมกลืนกับ						สวนของแบบ																
					ระบบเดิม						พักอาศัย																

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนสันกำแพงระดับย่าน ในองค์ประกอบของย่านทางด้านกายภาพ
การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์โดยภาพรวม

ในความเป็นพื้นที่ย่านของชุมชนสันกำแพง มีพัฒนาการมาจากกลุ่มชุมชนที่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ถิ่นฐานที่มาจากพื้นฐานเดียวกัน รวมกลุ่มสร้างชุมชนเป็นกลุ่มๆ เฉพาะตน เฉพาะพื้นที่ กลายเป็นพื้นที่ย่านที่มีลักษณะเฉพาะตัว ภายได้พื้นฐานของการมีศูนย์กลางทางจิตใจ คือ "วัด" ศูนย์กลางเศรษฐกิจของย่านคือ "ตลาด" ต่อมาภายหลังการเติบโตของชุมชนในการพัฒนาการใช้ที่ดินของภาคเอกชน ส่งผลให้ความเป็นพื้นที่ย่านขยายตัว เชิงพื้นที่ในด้านการตั้งถิ่นฐาน และการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มมากขึ้นในรูปแบบใหม่ที่ขาดความกลมกลืนกับความเป็นพื้นที่ย่านแบบดั้งเดิมทั้งในด้านกายภาพ การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์ภายในพื้นที่ย่านแต่ละย่าน เป็นผลให้ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ย่านแต่ละย่านมีความแตกต่างกันไปตามความเข้มข้นของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่ได้รับมากหรือน้อย

6 การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

1 ลักษณะเฉพาะของชุมชนสันกำแพง _____

3 ระดับอาคาร _____

= บ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ _____

ระดับอาคาร

1.5 ลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบชุมชน

การศึกษาถึงลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบชุมชน เน้นการศึกษาถึงรูปแบบ (Style) กิจกรรม การใช้พื้นที่และบรรยากาศขององค์ประกอบชุมชนประเภท บ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนและเวกบ้านระดับบ้านช่องหรืออาคารที่มีพัฒนาการตามยุคสมัย โดยการสังเกตแล้วสุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษา ร่วมกับทฤษฎีและการสัมภาษณ์ ผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งแยกประเภทการศึกษาดังนี้

1.5.1 บ้าน จากการศึกษาและสำรวจในพื้นที่ชุมชน พบว่าบ้านของชุมชน สันกำแพงถูกสร้างขึ้นตั้งแต่แรกตั้งถิ่นฐาน การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือสร้างใหม่แบบเดิม และ การสร้างใหม่รูปแบบสมัยใหม่แบบตะวันตก ซึ่งจำแนกได้โดยใช้อายุของบ้านเป็นเกณฑ์พิจารณา คือ

- บ้านที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (ก่อน พ.ศ.2476) คือบ้านที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคอดีต (พ.ศ.2339-2476)

- บ้านที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี (พ.ศ.2476-2537) ในยุคปัจจุบันและ

- บ้านที่มีอายุระหว่าง 1-30 ปี (พ.ศ.2500-2537) ในยุคปัจจุบันตอนช่วงที่มีการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7

จากอายุของบ้านเหล่านี้ ใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาพัฒนาการของบ้าน, รูปแบบ กิจกรรมการใช้พื้นที่ และบรรยากาศภูมิทัศน์ของบ้านในยุคอดีตถึงปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ดังนี้คือ

1) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 บ้านในยุคอดีตที่ยังปรากฏในชุมชนถึงปัจจุบันมีรูปแบบ ขนาด ลักษณะของการใช้พื้นที่และบรรยากาศแตกต่างกันดังนี้

- บ้านเรือนแถว พื้นติดดินชั้นเดียว หรือ 2 ชั้น
- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่

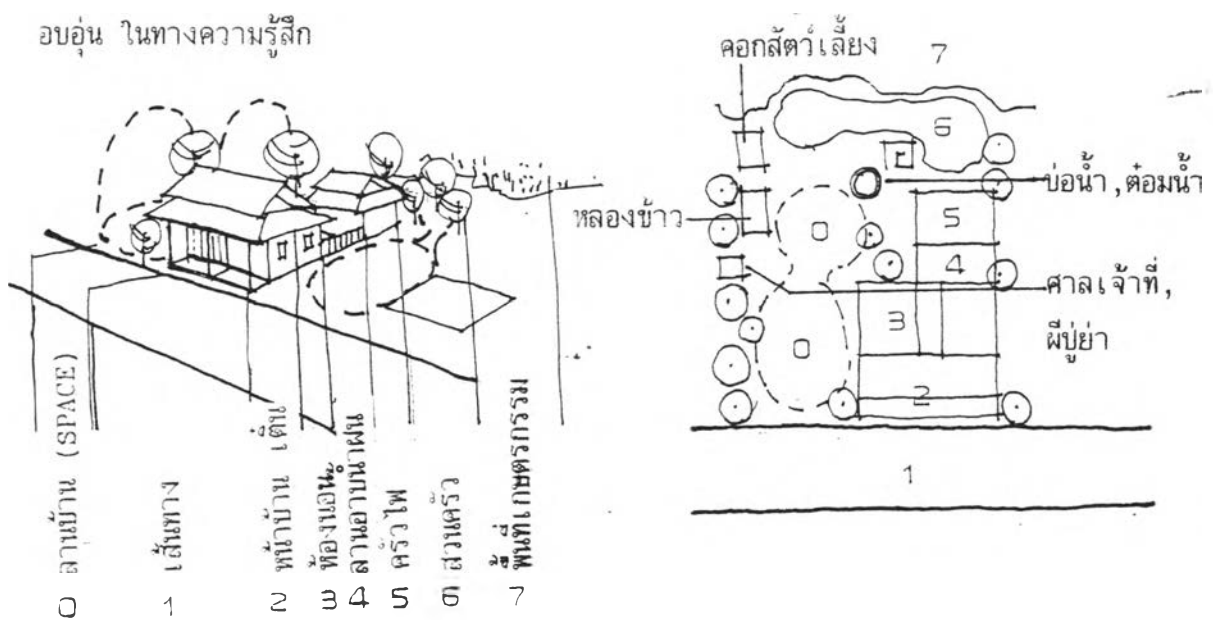
ก. บ้านเรือนแถว พื้นติดดิน ปรากฏเมื่อมีการออกกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2444 เป็นต้นไป พบมากในบริเวณย่านเศรษฐกิจของชุมชน นับตั้งแต่มีการตัดถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง (พ.ศ. 2448) อาคารประเภทบ้านเรือนแถวจึงเกิดขึ้น โดยวัตถุประสงค์ขั้นแรกเพื่อการอยู่อาศัย ต่อมาภายหลังเศรษฐกิจขยายตัว ตลาดเข้ามามีบทบาทต่อชุมชน บ้านแถวจึงได้รับการพัฒนาหรือประยุกต์ให้มีกิจกรรมการค้าอยู่ภายในบ้านด้วย

ลักษณะเฉพาะของบ้าน สถาปัตยกรรมประกอบด้วย

- บ้านแถวชั้นเดียว มีขนาดตั้งแต่ 1 ห้องแถวจนถึง 3 และ 4 ห้องแถว(คูหา) แต่ที่พบมากที่สุดคือ 2 และ 3 ห้องแถว(คูหา) สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง หลังคาทรงกระเบื้องดินขอทรงจั่วหรือจั่วปั้นหยาล้านนา ประตูบานเฟี้ยม อาจมีหลังเดี่ยวหรือสองหลังต่อกันเหมือนบ้านแฝดหรือขนาดเล็กลง ในส่วนคานในตัวบ้านที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย คร้าไฟ และลานโล่งรับน้ำฝน ส่วนคานหน้าใช้เพื่อค้าขาย องค์ประกอบของตัวบ้านที่เด่นชัดคือชานน้ำ (ร้านน้ำดื่มแบบล้านนา) บริเวณหน้าบ้านซึ่งปัจจุบันหาดูได้ยากมาก ส่วนท้ายบ้านจะมีบ่อน้ำเพื่อใช้สอย องค์ประกอบตัวบ้านอื่นๆ ได้แก่ ลานบ้าน ยุ้งฉาง(หลองข้าว), ห้องอาบน้ำ, คอกสัตว์เลี้ยง, สวนครัว เป็นต้น

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านส่วนใหญ่จะหันหน้าเข้าหาถนน ถนนคือลานบ้านที่ใช้ประโยชน์เป็นสาธารณะและเป็นส่วนหนึ่งของตัวบ้าน เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณีชุมชน การค้า การสัญจร เป็นต้น เชื่อมโยงเข้าสู่ตัวบ้านบริเวณด้านหน้าบ้านให้ชีวิตกับชุมชน ส่วนผังบริเวณภายในเขตบ้านประกอบด้วยตัวเรือน ยุ้งข้าว ศาลผีบูยา บ่อน้ำ ห้องน้ำ ลานบ้านด้านข้าง สำหรับกิจกรรมภายในครอบครัว ตากพืชผล ตากผ้า พบปะสนทนาระหว่างกลุ่มชุมชน เป็นต้น ลานบ้านจะช่วยเน้นมุมมองที่ดีเข้าสู่ตัวบ้าน ส่วนบริเวณด้านในหลังตัวบ้านจะปลูกไม้ยืนต้นพวกไม้ผล เช่น มะม่วง มะกรูด มะนาว ลำไย ส้มโอ หนาก มะพร้าว ฯลฯ สวนครัวจำพวกผักต่างๆ และล้อมรอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรมอีกครั้ง

บรรยากาศ ภูมิทัศน์แวดล้อมด้วยสวนไม้ผล พื้นที่เกษตร พืชพรรณธรรมชาติ เนื่องจากการสร้างบ้านยังคงมีบริเวณลานโล่ง ความห่างเบาบางของตัวบ้านแต่ละหลัง จะมีที่ว่างพอที่ให้เกิด Space การใช้พืชพรรณกิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตของตน ก่อให้เกิดความมีชีวิตชีวา ร่มรื่น สงบและอบอุ่น ในทางความรู้สึก

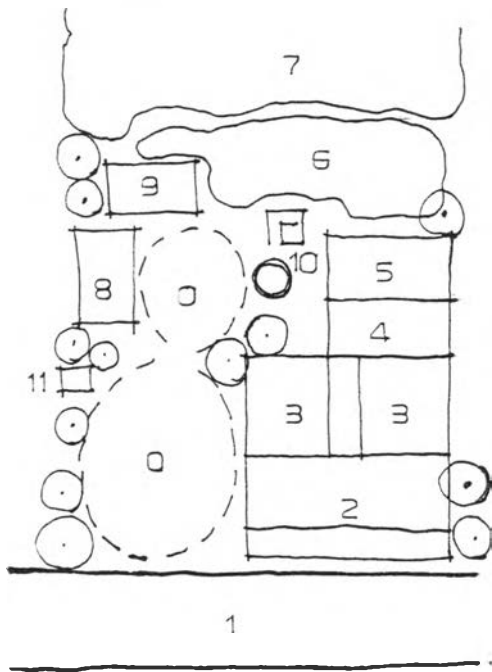
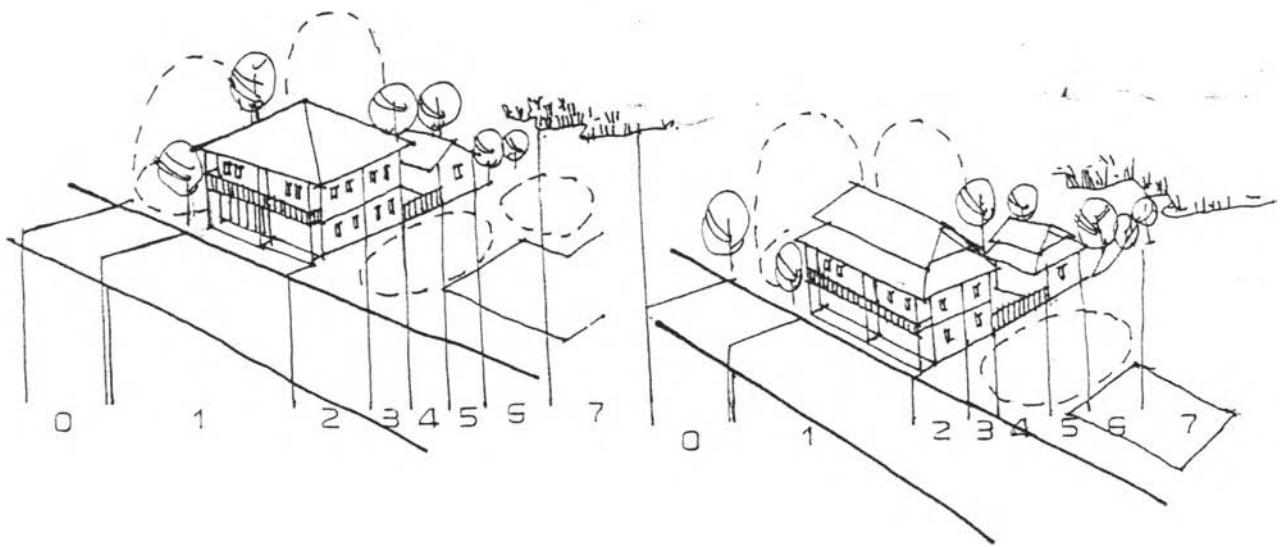
ภาพที่ 6.33 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านแถว 1 ชั้น

- บ้านแถวสองชั้น มีขนาด 2 ห้องแถว (คูหา) ถึง 4 ห้องแถว (คูหา) สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องดินขอทรงจั่วบ้านสี่ด้าน หรือปั้นหยาแบบล้านนา ประตูบ้านเพี้ยม ชั้นล่างใช้เพื่อกิจการค้าขายในส่วนด้านหน้า ด้านในใช้อุ้ยอาศัยและทำครัว ชั้นบนใช้อุ้ยอาศัยมีห้องโถงห้องนอน ห้องพระและระเบียบด้านหน้าบ้าน ด้านหลังของตัวบ้านอาจต่อเป็นเรือนหลังเล็กชั้นเดียวใช้เป็นครัวไฟ ซึ่งมีลานโล่งรับน้ำฝนเป็นตัวเชื่อม องค์ประกอบของตัวบ้านที่เด่นชัดคือ ี่้านหน้าหน้าบ้าน (ปัจจุบันไม่มีให้ดู) บ่อน้ำอยู่ด้านหลังบ้าน ห้องอาบน้ำ ยุ้งฉาง (หลองข้าว) ศาลพระภูมิ (และหรือศาลผีป๋วย่า) คอกสัตว์ สวนครัว สวนไม้ผล อยู่ด้านหลังบ้าน เป็นต้น อาคารแบบเพี้ยมมากบริเวณย่านเศรษฐกิจของชุมชนบริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ใจกลางชุมชน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านจะหันหน้าหาถนน ใช้ถนนเป็นลานบ้าน สำหรับกิจกรรมสาธารณะ และเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่บ้านเพื่อรองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีชุมชน การค้า การสัญจร เป็นต้น เชื่อมโยงเข้าสู่ตัวบ้าน ให้ชีวิตกับชุมชน ส่วนอื่นๆ มีองค์ประกอบผังบริเวณแบบเดียวกับกับบ้านแถวชั้นเดียว

บรรยากาศ ภูมิทัศน์แวดล้อมด้วยสวนผลไม้ พื้นที่เกษตรและพืชพรรณธรรมชาติ บริเวณด้านข้างและด้านหลังบ้าน บ้านแต่ละหลังยังมีช่องว่างห่างๆ เป็นโครงสร้างชุมชนแบบหลวมๆ ได้ความร่มรื่นจากพืชพรรณและชีวิตสังคมค่อนข้างสูง

ลักษณะบ้านแถวทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวปรากฏเมื่อช่วงปลายของยุคอดีตและคาบเกี่ยวเข้าสู่ยุคปัจจุบัน

- 0 ลานบ้าน (SPACE)
- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 หน้าบ้าน, ระเบียง
- 3 ห้องนอน, ห้องนอน
- 4 ลานโล่งของบ้าน, อาบน้ำฝน
- 5 ครัวไฟ
- 6 สวนครัว
- 7 เกษตรกรรม, ไม้ผล, ทุ่งนา
- 8 หลอดข้าว
- 9 คอกสัตว์เลี้ยง
- 10 บ่อน้ำ สอน้ำ
- 11 ศาลเจ้าที่, มีปูย่า

ภาพที่ 6.34 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเลข 2 ชั้น

ข. บ้านเดี่ยว ใต้ถุนสูง บ้านเดี่ยวในยุคอดีตมีพัฒนาการแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือช่วง พ.ศ. 2339-2444 : กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของกษัตริย์ การปลูกสร้างบ้านเรือนยังไม่เน้นความมั่นคงถาวรมากนัก เพราะอาจต้องย้ายถิ่นฐานใหม่หากพบแหล่งที่อยู่เหมาะสมมากกว่า ช่วงที่สอง คือ ช่วง พ.ศ. 2444-2476 : การออกกฎหมายถือครองที่ดิน ที่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของถาวร การปลูกสร้างบ้านเรือนจึงให้ความสำคัญต่อความมั่นคงถาวร เพราะการโยกย้ายถิ่นฐานจับจองที่ดินแห่งใหม่มีความยากลำบากขึ้น ดังนั้นรูปแบบบ้านเดี่ยวในยุคนี้จึงมี 2 ลักษณะตามเหตุปัจจัยการถือครองที่ดินและเศรษฐกิจของตน สรุปได้ดังนี้คือ

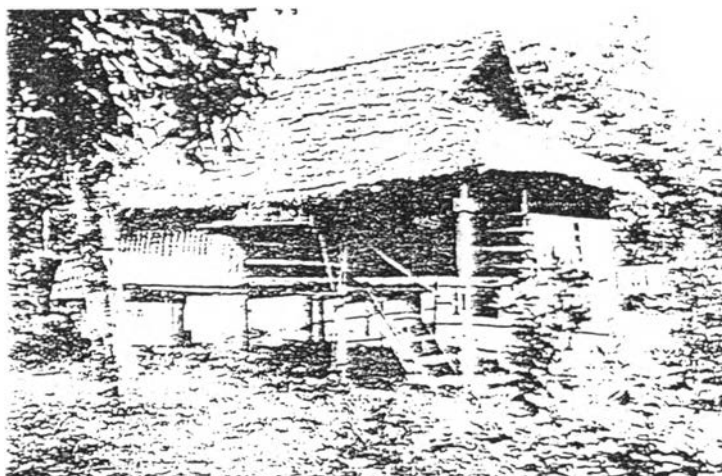
ลักษณะเฉพาะของบ้าน สถาปัตยกรรมประกอบด้วย

- บ้านเดี่ยวขนาดเล็ก บ้านที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวนาทั่วไปที่มีฐานะยากจน รูปแบบบ้านจะเป็นเรือนไม้ไผ่ (ขนาดของเรือนพักอาศัยในอดีตแบ่งตามลำดับช่วงชั้นทางสังคม 2 ระดับคือ ระดับผู้บริหารจะอยู่เรือนไม้ขนาดใหญ่ ระดับชาวบ้านถ้าเป็นชาวบ้านที่มีฐานะจะอยู่เรือนไม้ขนาดธรรมดา ส่วนชาวนาทั่วไปฐานะยากจนจะอยู่เรือนไม้ไผ่) หรือเรือนไม้ไผ่ผสมไม้เนื้อแข็งหลังคามุงแฝกหรือใบตองตึง (ใบพลวง) เสาส่วนใหญ่เป็นเสาไม้เนื้อแข็งขนาดเล็ก พื้นบางส่วนเป็นพากบางส่วนเป็นไม้กระดาน ฝาเป็นฝาไม้ขัดแตะ ตัวเรือนยกใต้ถุนสูง การยึดตัวโครงสร้างและส่วนประกอบต่างๆ ของเรือนผูกด้วยหวาย และตอก หันหน้าไปทางทิศเหนือหรือใต้ เรียกเรือนชนิดนี้ว่า "เรือนไม้บัว" เป็นเรือนที่มีอายุอยู่ไม่นานนัก ความมั่นคงถาวรมีน้อย พบมากในยุคอดีตช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานก่อนการออกกฎหมายถือครองที่ดิน องค์ประกอบของบ้านประกอบด้วยยุ้งข้าว บ่อน้ำ ห้องอาบน้ำ คอกสัตว์ สวนครัว ไม้ยืนต้นพวกไม้ผลกินได้ และลานบ้าน(ช่วงบ้าน) บริเวณด้านหน้าของตัวเรือนสำหรับเป็นสนามเด็กเล่น ลานตากพืชผล ตากผ้า พบปะสนทนา และทำกิจกรรมทางสังคมระดับย่อย บางบ้านจะบอกขอบเขตของบ้านด้วยรั้วไม้ไผ่ 3 ลักษณะคือ รั้วสลับ : รั้วไม้ไผ่ขัดแตะตามแนวตั้ง ขัดชิดเป็นลายทึบ มีความแข็งแรง, รั้วตาแสง : รั้วไม้ไผ่ขัดเป็นตารางสลับเหลี่ยมไผ่เรียง นิยมเป็นรั้วหลังบ้านสำหรับไม้เลื้อยพืชผักสวนครัว เช่น ตำลึง บวบ ผักปัง ไม้รั้วประเภทนี้และเสริมสร้างรั้วให้ทึบแข็งแรงขึ้น รั้วตั้งป่อง : รั้วไผ่ที่ไผ่ใช้ไม้รวกลำเล็กๆ วางสอดในช่องเสาตามแนวนอนซ้อนกันห่างประมาณ 3-4 ช่อง เป็นรั้วชั่วคราวก่อนจะเปลี่ยนเป็นรั้วตาแสงและรั้วสลับ

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านมีการใช้พื้นที่รูปแบบอิสระตามโครงสร้างของเส้นทางหรือถนน ตัวบ้านจะหันหน้าเข้าหาเส้นทางเชื่อมโยงเข้าสู่ลานบ้าน ตัวบ้านและพื้นที่อื่นๆ ของบริเวณบ้านอย่างอิสระ เชื่อมโยงถึงกันระหว่างบ้านละแวกเดียวกันอย่างต่อเนื่อง บางครั้งถนนหน้าบ้านก็เป็นลานบ้านด้วยส่วนหนึ่ง เพื่อรองรับกิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของตน ส่วนตำแหน่งของ

องค์ประกอบอื่นๆ เช่น ยุงข้าวมักอยู่ทางทิศตะวันตกเพื่อรับแดดและบังแดดให้กับตัวบ้าน บ่อน้ำและห้องอาบน้ำมักอยู่ใกล้บันไดหน้าบ้านหรือหลังบ้าน ส่วนครัวหลังบ้าน หรืออยู่ใกล้ข้างบ้าน ไม้ผลแทรกตามพื้นที่ว่างเป็นจุดๆ นิยมต้นไม้มงคลไว้หน้าบ้าน เช่น มะยม มะขาม เป็นต้น ขอบเขตของพื้นที่บ้านอิสระ หรือใช้พืชพรรณปลูกเป็นแนว หรือใช้รั้วโปร่ง แสดงขอบเขตแบบหลวมๆ เนื่องจากยังไม่มีการมสึทธิในที่ดิน นอกจากนี้ได้ดูบ้านหรือยุงข้าวมักใช้เป็นคอกสัตว์เลี้ยงจำพวก วัว ควาย เป็ด ไก่ ฯลฯ หรือใช้เก็บวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเกษตร และผลผลิตเกษตรค้างปี เช่น หอม กระเทียม ข้าวโพด เป็นต้น

บรรยากาศ ภูมิทัศน์แวดล้อมด้วยพืชพรรณธรรมชาติ ไม้ผล พืชสวนครัว พื้นที่เกษตรกรรม ร่วมกับการใช้พื้นที่ลานบ้านให้เกิดกิจกรรมชีวิต ชีวา ความต่อเนื่องถึงกันระหว่างบ้าน เน้นบรรยากาศของความเป็นกันเอง อบอุ่น ปลอดภัย

แสดง เรือนชนบทภาคเหนือ

ภาพที่ 6.35 แสดงรูปแบบและลักษณะเรือนไม้บัว : เรือนชนบทภาคเหนือ

- บ้านเดี่ยวขนาดกลางถึงใหญ่ บ้านที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่มีฐานะ ผู้ปกครองผู้บริหารชุมชนหรือหัวหน้าหมู่บ้าน มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และอยู่ในระดับสังคมที่สามารถปลูกเรือนไม้จริงได้ มีสองลักษณะคือ เรือนเครื่องสับ (ขนาดกลาง) : เป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้จริงทั้งหลัง มีพากหรือไม้ไผ่ขัดแตะบางส่วน อันเนื่องมาจากข้อห้ามอันเป็นประเพณีว่า เรือนไม้จริงสร้างได้แต่บุคคลชั้นสูง ราษฎรไม่ควรทำเทียมเจ้านาย (หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบบมณฑลพายัพ พ.ศ. 2445 แล้ว ประเพณีดังกล่าวจึงสลดทาบาลลง ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แม้จะเป็นชาวบ้านธรรมดาก็สามารถปลูกเรือนไม้จริงได้) เรือนเครื่องสับมีความคงทนถาวร พบมากในยุคอดีตตอนปลายหลังจากมีกฎหมายการถือครองที่ดินใช้แล้ว องค์กรปกครองของตัวบ้าน มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนไม้บัว แต่อาจต้องแสดงขอบเขตของบ้านชัดเจน เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เรือนกาแล (เรือนขนาดใหญ่) : เป็นเรือนไม้จริงแบบแผดตั้งแต่สองหลังขึ้นไป เชื่อมติดกัน ใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผา เรียกว่า "กาแล" กำหนดเนื้อที่ใช้สอยคล้ายกับเรือนขนาดเล็กและกลาง แต่มีขนาดและจำนวนห้องมากกว่า ซานเรือนทำหน้าที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆ ให้ต่อเนื่องกัน องค์กรปกครองของตัวบ้าน มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนสองแบบแรก แต่อาจมีขนาดใหญ่กว่า เช่น ยุงข้าว, คอกสัตว์, ลานบ้าน เป็นต้น เนื่องจากมีฐานะทางเศรษฐกิจดี

เรือนทั้งสองประเภท เรือนขนาดกลางพบมากที่สุดพบทั่วไปในย่านชุมชนพักอาศัย ส่วนเรือนกาแล และเรือนขนาดใหญ่พบน้อยมาก มักพบบริเวณย่านชุมชนทางทิศเหนือใกล้ศูนย์กลางราชการ

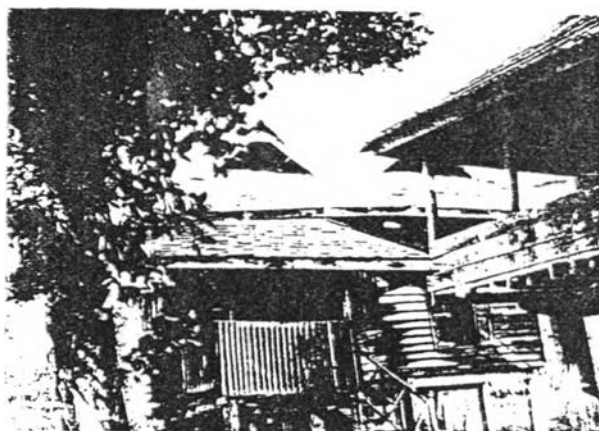
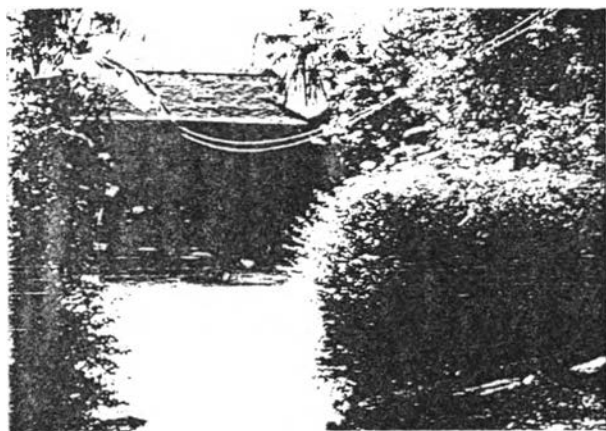
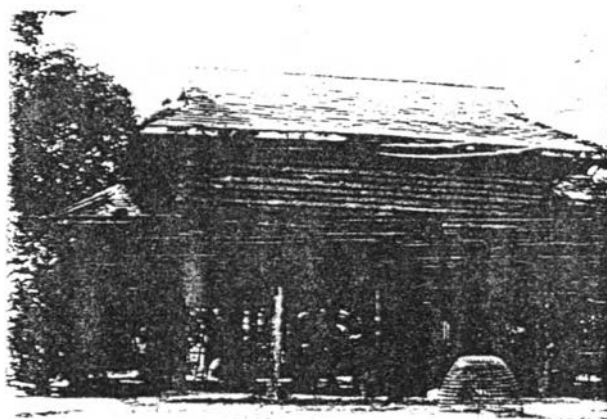
การใช้พื้นที่ ผังลักษณะของตัวบ้านมักมีพื้นที่ขนาดใหญ่ เน้นลานบ้าน และองค์กรปกครองของบ้านอย่างครบครัน ไม่ว่าจะเป็นยุงข้าว บ่อน้ำ ห้องอาบน้ำ คอกสัตว์ สวนครัว สวนไม้ผล และพืชพรรณอื่นๆ ศาลเจ้าของบ้าน (สี่ปูย่า) มีอาณาเขตของบ้านค่อนข้างชัด แต่โปร่ง หลวม โล่งสบาย สามารถให้ความอิสระต่อการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่บ้านแต่ละบ้านในละแวกเดียวกันได้ดี คตินิยม ความเชื่อ ด้านต่างๆ ของการใช้พื้นที่ใช้สอยที่เหมือนกันทั้ง 3 รูปแบบ กล่าวคือ

- บ้านหรือตัวเรือนจะต้องหันหน้าไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ ตัวเรือนวางแนวตะวันออก-ตะวันตก เพื่อรับแสงแดดลดความหนาวเย็นของฤดูอากาศ
- ยุงฉาง จะอยู่ทางทิศตะวันออกหรือทิศตะวันตกเพื่อรับแดด เป็นการอบหรือตากผลผลิตเกษตรในยุงฉางให้แห้ง เก็บไว้ได้นาน
- บ่อน้ำ ห้องอาบน้ำ อยู่บริเวณเชิงบันไดหน้าบ้าน หรือหลังบ้านเพื่อสะดวกต่อการใช้สอย
- สวนครัว อยู่หลังบ้านหรือใกล้ๆ กับลานหน้าบ้าน เพื่อสะดวกต่อการดูแล และเก็บผลผลิต

- นิยมปลูกไม้มงคลไว้บริเวณด้านหน้าบ้าน เช่น มะยม มะขาม มะรุ้ม เป็นต้น
- รั้ว มักเป็นรั้วไม้ไผ่ ไบร่ง หลวมๆ หรือเป็นรั้วต้นไม้ธรรมชาติ
- ศาลพระภูมิ หรือศาลผีป๋วย่า คุ่มครองรักษาบ้านมักจะอยู่ทางทิศเหนือหรือทิศตะวันออกเฉียง

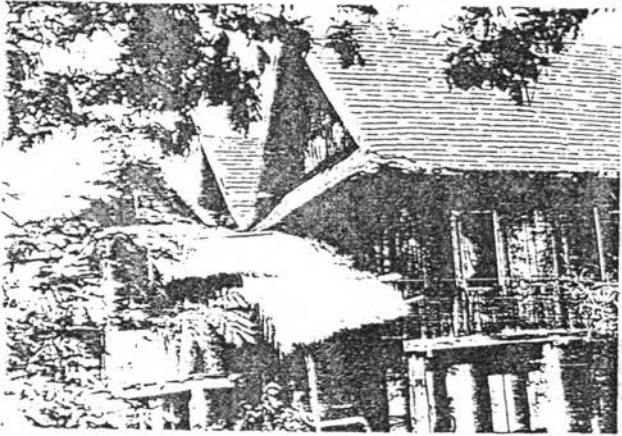
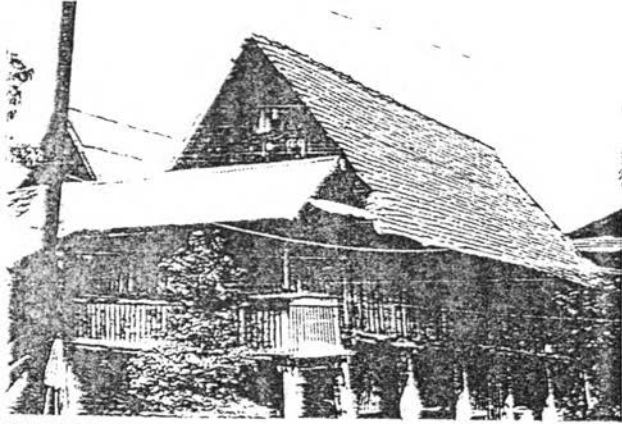
วันออกของบ้าน

บรรยากาศ ภูมิทัศน์แวดล้อมจากการจัดองค์ประกอบของบ้านร่วมกับการใช้พื้นที่ พืชพรรณ และกิจกรรมกับความเชื่อมโยงถึงกันระหว่างบ้าน ในละแวกบ้านเดียวกันอย่างอิสระ อบอุ่น และเป็นกันเองจะช่วยสร้างบรรยากาศของชุมชนบ้านได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะความร่มรื่นของพืชพรรณ ความมีชีวิตชีวาของกิจกรรม และการใช้องค์ประกอบ

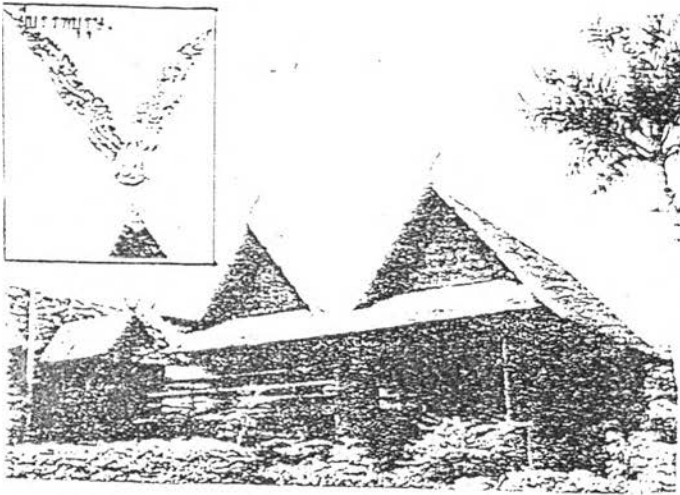

เรือนเครื่องสับ

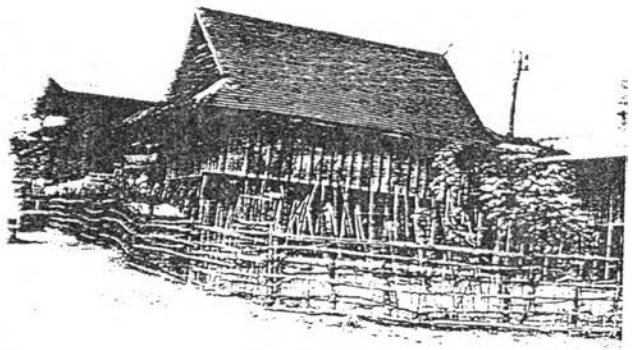
ภาพที่ 6.36 แสดงรูปแบบและลักษณะเรือนเครื่องสับ และ เรือนกาแลภาคเหนือ

เรือนกาแล

แสงเรือนกาแลและควักกาแล

(ต่อ)

2) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 บ้านในยุคนี้ถูกสร้างขึ้นมาก มีลักษณะถาวร มั่นคง หลายรูปแบบตามพัฒนาการของชุมชน มีอายุตั้งแต่ 40-60 ปี ในยุคปัจจุบัน คอนกรีต (แต่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน) และตั้งแต่อายุ 1-30 ปี ในยุคปัจจุบันตอนปลาย บ้านทั้งสอง ช่วงเวลาดังกล่าวมีรูปแบบ ขนาด ลักษณะของการใช้พื้นที่ และบรรยากาศแตกต่างกันดังนี้

- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงแบบเก่าในยุคอดีต
- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่
- บ้านเรือนแถว
- ตึกแถว

ก. บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง มีพัฒนาการต่อเนื่องจากยุคอดีต จากการมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเองร่วมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของชาวล้านนา ทำให้ชาวบ้านมีความสามารถปลูกบ้านเรือนเป็นของตนเองอย่างถาวร มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากยุคอดีต ทางด้านความทันสมัยจากการผสมผสานของอารยธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพม่าและประเทศตะวันตก ร่วมกับภาวะเศรษฐกิจของตน คนมีฐานะดีทางสังคมจะมีโอกาสในการสร้างบ้านเรือนไม้จริงก่อน

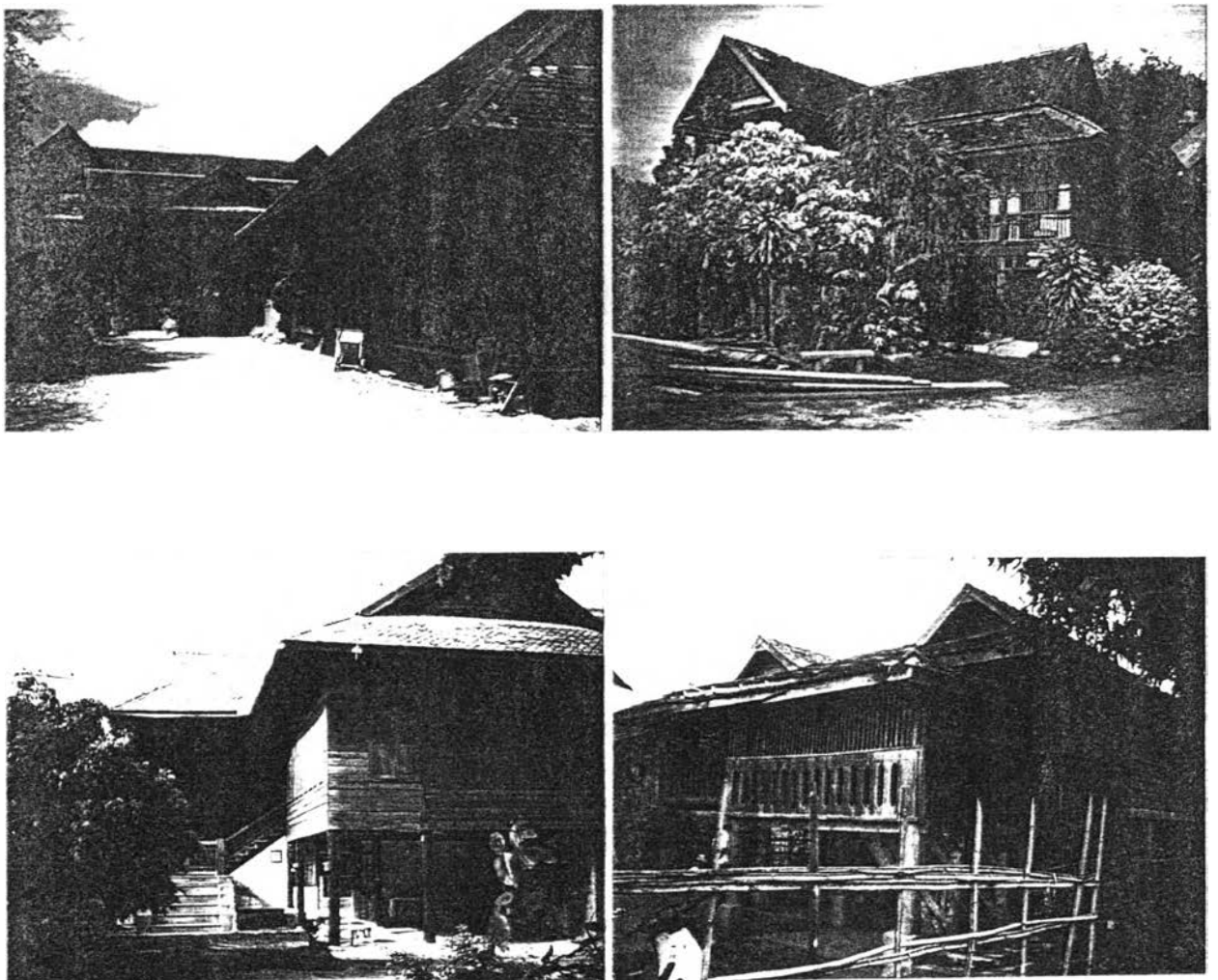
ลักษณะเฉพาะของบ้าน

สถาปัตยกรรมบ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงในยุคปัจจุบันที่ปรากฏส่วนใหญ่มีอายุ 20-60 ปี มีลักษณะเป็นเรือนไม้ตั้งแต่ขนาดกลางถึงใหญ่ แบบเดียวกับกับบ้านยุคอดีตตอนปลาย ลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างช่างฝีมือล้านนากับช่างชาวพม่า การออกแบบเน้นประโยชน์ใช้สอยให้มากขึ้นด้วยขนาดและจำนวนของห้อง โถง ระเบียง เฉลียงรอบๆ บ้าน รวมถึงการออกแบบหลังคาถูกทรงและปลีลมแบบจุลลายุไปรง เพื่อระบายอากาศ เรือนนอน (ห้องนอน) กับเรือนครัว แยกออกจากกันใช้โถงหรือระเบียงเป็นตัวเชื่อม องค์ประกอบของตัวบ้านที่ชัดเจน ได้แก่ หม้อช้อย สิ้น (หม้อน้ำล้างเท้า) หน้าบันโดชั้นบ้าน, หม้อน้ำดื่ม (บริเวณชั้นบนติดบันไดบ้าน), หม้อช้อย น้ำบริเวณครัวไฟ สำหรับต้ม ล้างจาน ล้างผัก ฯลฯ อยู่ใกล้ห้องครัว ระเบียงหลังบ้าน หรือบันไดหลังบ้าน), หิ้งพระ (อยู่บริเวณโถง โถง หรือส่วนรับแขกหน้าบ้าน)

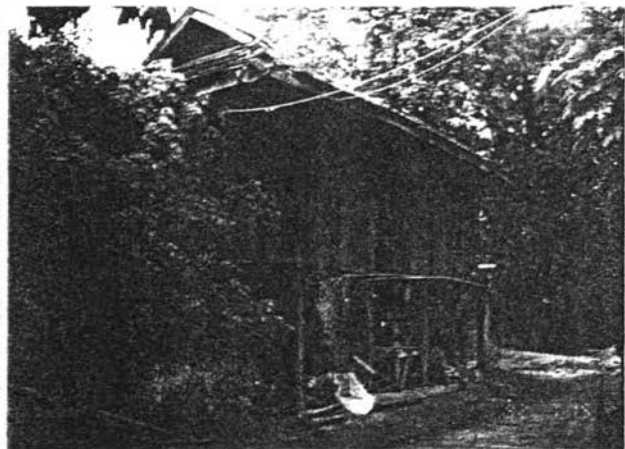
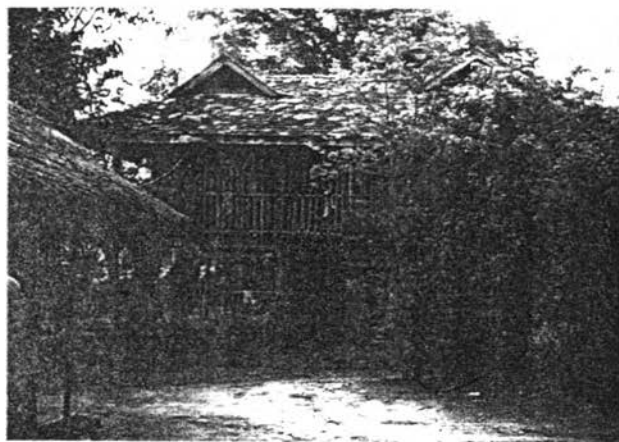
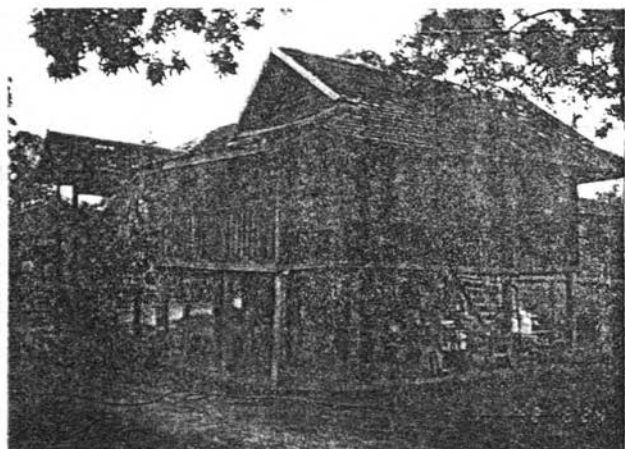
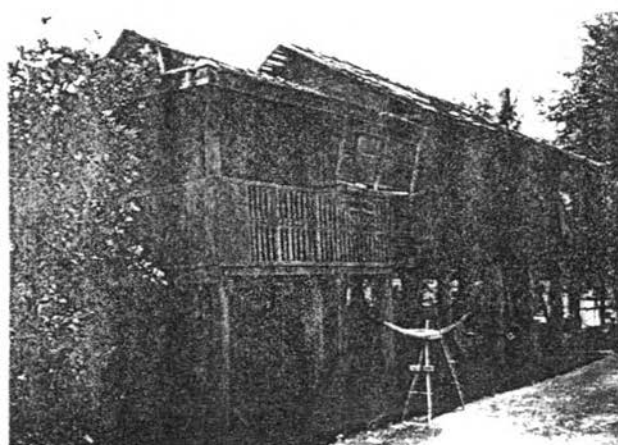
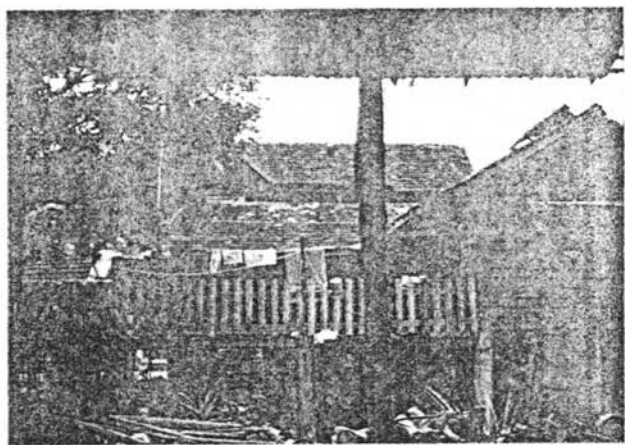
การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านยังเน้นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ พื้นที่ว่างในรูปแบบดั้งเดิมอย่างสมบูรณ์ในยุคปัจจุบันช่วงแรกจนถึงช่วงปลายของยุคที่มีการเพิ่มความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือน พื้นที่และองค์ประกอบในพื้นที่บางอย่างลดบทบาทและความสำคัญลง เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ องค์ประกอบที่เด่นชัดและยังคงปรากฏอยู่ เช่น ยุงข้าว บ่อน้ำ ศาลเจ้าที่ ผีปู่ย่า ไม้ผลต่างๆ เช่น ทุบทิ้ม น้อยหน่า มะรุ้ม มะม่วง มะพร้าว เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบที่ลด

ขนาด จำนวน บทบาท และถูกรื้อถอน เช่น ห้องอาบน้ำ, ผนังที่ลานบ้าน, คอกสัตว์, สวนครัว เป็นต้น ลักษณะของผังบริเวณที่เด่นชัดอีกประการหนึ่ง การแสดงขอบเขตบริเวณบ้านที่ชัดเจน มีแนวรั้วแข็งแรง รั้วรอบขอบชิด เพื่อป้องกันอันตรายจากพาหนะชนิดใหม่ที่มีความเร็วสูง โดยเฉพาะบ้านเรือนที่ติดถนน แต่การเชื่อมโยงระหว่างบ้านใกล้เคียงยังคงให้ความสำคัญต่อกันตามฐานของการเป็นเครือญาติ

บรรยากาศ บรรยากาศถูกแวดล้อมด้วยองค์ประกอบภูมิทัศน์ที่ลดน้อยด้วยคุณค่าลง เนื่องจากสูญเสียพื้นที่ว่าง ต้นไม้ พื้นที่เกษตรและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงแสดงออกทางความร่มรื่นได้พอสมควรกับบ้านในพื้นที่ที่อยู่ไกลออกไปจากย่านการค้า โดยเฉพาะบ้านในเขตเกษตรกรรม

ภาพที่ 6.37 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเดี่ยวได้ถนนสูง ขนาดกลาง-ใหญ่ ช่วงอายุ 20-60 ปี

(続)

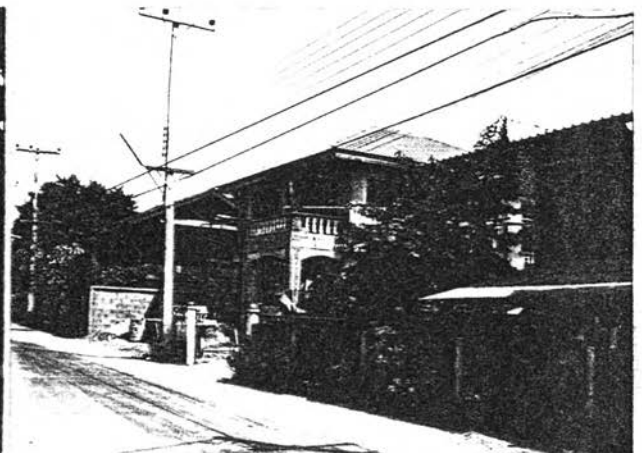
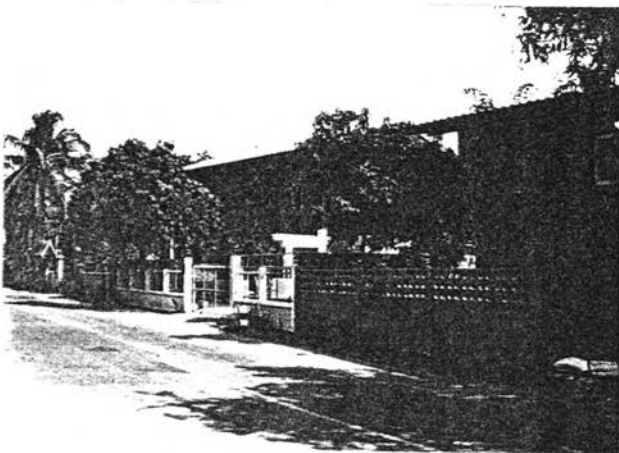
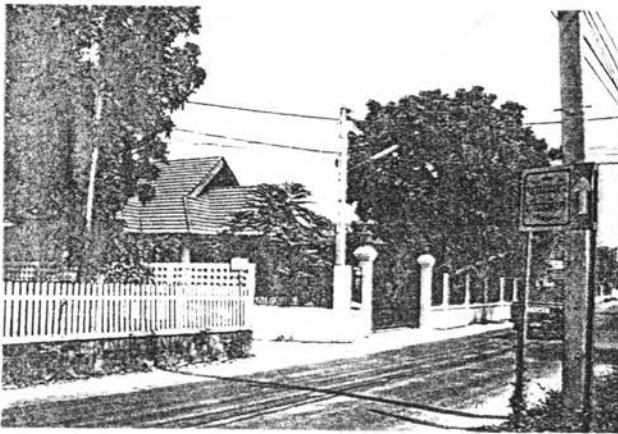
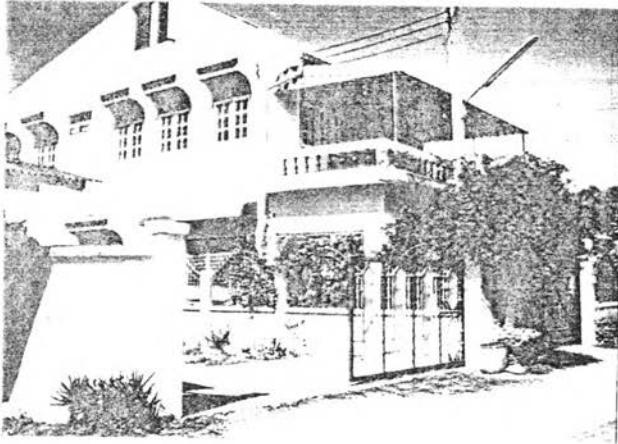
ข. บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ ถูกสร้างขึ้นในช่วง 5-10 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากภาวะความทันสมัยจากเมืองศูนย์กลางเข้าสู่ชุมชนในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกสูง มีรูปแบบหลากหลายทั้งขนาด ลักษณะ การใช้พื้นที่และบรรยากาศ ดังนี้

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ถูกสร้างขึ้นเพื่อทดแทนบ้านรูปแบบเก่า ได้รับการออกแบบจากสถาปนิก หรือช่างชาวบ้านที่เน้นประโยชน์ใช้สอยแบบทันสมัยและเต็มเม็ดเต็มหน่วย อาจมีลักษณะเป็นบ้านชั้นเดียวพื้นติดดิน, ใต้ถุนสูงหรือบ้านชั้นครึ่งถึงสองชั้น, หรือบ้านล้าแนวไทยประยุกต์ ตกแต่งเพิ่มเติมปรับปรุง แก้ไขจากบ้านยุคอดีต มีการเลือกใช้วัสดุวัสดุนานาชนิดไม่ว่าจะเป็นคอนกรีต, ไม้, อิฐ, หลังคากระเบื้อง, สังกะสี หรือวัสดุอื่นๆ ตามรูปแบบสถาปนิกกำหนดและฐานะทางเศรษฐกิจ

การใช้พื้นที่ สัมบริเวณของตัวบ้านเน้นเศรษฐกิจของความสะอาดสบาย เป็นสัดส่วน มีรั้วรอบขอบชิด แข็งแรง เป็นส่วนตัวสูง มีการตกแต่งภูมิทัศน์ภายในบริเวณตามฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่ยึดติดกับองค์ประกอบเดิมที่ไม่จำเป็นต่อวิถีชีวิตอีกต่อไป เช่น ทุ่งข้าว คอกสัตว์ สวนครัว บ่อน้ำ ฯลฯ เพราะมีสิ่งบริการสมัยใหม่มาทดแทน เช่น ไฟฟ้า ประปา และเครื่องอุปโภค บริโภค อื่นๆ ที่ซื้อหาได้ตามท้องตลาดทั่วไป การเชื่อมโยงระหว่างเพื่อนบ้านถูกปิดความสัมพันธ์โดยสิ้นเชิง ลานบ้านไม่มีความจำเป็นต่อไป สำหรับบ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ลานบ้านจะถูกใช้ประโยชน์เพื่อเป็นส่วนบ้านหรือกิจการอื่นๆ แทน

บรรยากาศ บรรยากาศถูกสร้างอยู่ในวงจำกัดของบริเวณบ้าน ตามความต้องการเฉพาะบุคคลของเจ้าของบ้าน ผู้ที่มีฐานะดีจะเน้นบรรยากาศของบ้านด้วยการตกแต่งภูมิทัศน์ตามที่ตนชอบหรือภูมิสถาปนิกออกแบบให้ ส่วนผู้มีฐานะยากจนบรรยากาศจะถูกสร้างขึ้นอย่างอิสระตามรูปแบบเดิม กิจกรรมความมีชีวิตชีวาของชุมชนถูกปิดขอบเขตเฉพาะในตัวบ้าน ตัวใครตัวมัน ขาดการสังคมนพบปะพูดคุยในละแวกบ้านเดียวกันบรรยากาศของบ้านจึงดูเงียบสงบ ขาดชีวิตชีวา

ภาพที่ 6.38 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเดี่ยวสมัยใหม่
ช่วงอายุ 1-10 ปี

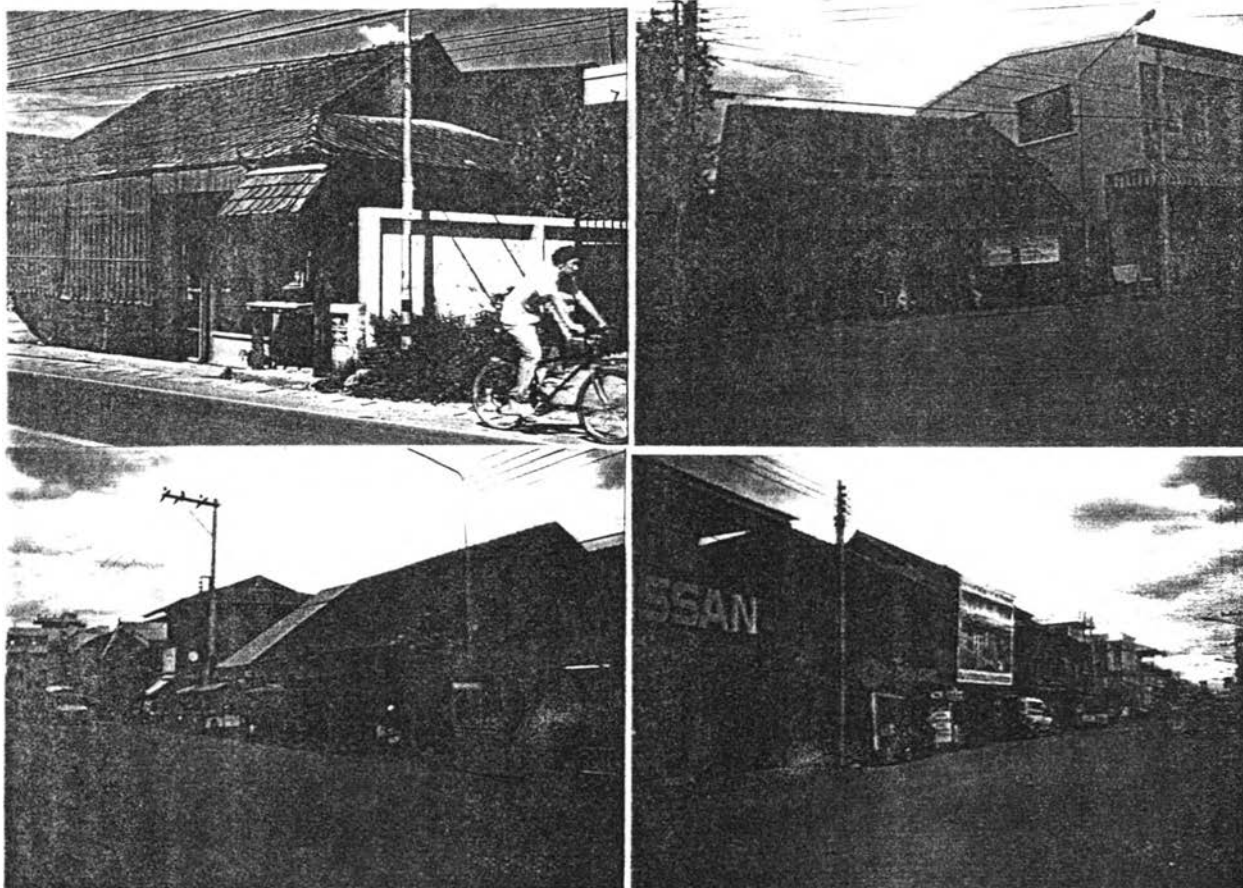
ค. บ้านเรือนแถว

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

สถาปัตยกรรมมีลักษณะเฉพาะในรูปแบบของบ้านไม้ชั้นเดียวพื้นดินดินเรือนไม้สองชั้น ตั้งแต่ 2 คูหาขึ้นไป ไม่เกิน 5 คูหา มีรูปแบบและลักษณะเหมือนกับบ้านเรือนแถวในยุคอดีต ต่อมาภายหลังถูกออกแบบปรับปรุงต่อเติมผิดไปจากเดิมในด้านการยกระดับพื้น ทำประตูหน้าต่างใหม่ ล้อมเติมพื้นที่ใช้สอย และเปลี่ยนกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากเพื่ออยู่อาศัยมาเป็นการค้าและบริการ อาคารบ้านเรือนแถวมักปรากฏอยู่บริเวณย่านการค้าของชุมชน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณถูกลดพื้นที่ลานบ้าน ยุงข้าว บ่อน้ำ สวนครัว ดอกสั้ว ออกจากความจำเป็นในวิถีชีวิต เพิ่มความหนาแน่นของพื้นที่อาคารขนานข้างเข้าแทน พื้นที่ถูกปิดล้อมด้วยอาคารและเน้นความสำคัญที่ถนนด้านหน้า

บรรยากาศ กุณิทัศน์พืชพรรณธรรมชาติ สวนไม้ผลและพืชพรรณอื่นๆ ลานบ้าน และองค์ประกอบอื่นๆ ถูกรื้อถอนเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่อาคาร ความร่มรื่น ร่มเงา และสุนทรียภาพจากองค์ประกอบและกิจกรรมในวิถีชีวิตดั้งเดิมสูญหาย เน้นบรรยากาศสมัยใหม่เพื่อกิจการค้าและบริการ พลุกพล่าน ร้อน ขาดความเป็นส่วนตัว มีชีวิต ไม่มีชีวา

ภาพที่ 6.39 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเรือนแถว ช่วงอายุ 40-60 ปี หรือมากกว่า

1. ตึกแถว ถูกสร้างขึ้นในช่วงต้นของยุคปัจจุบัน โดยอาคารหลังแรกคือตึกเพ็ญกุล และหลังที่สองคือตึกพรหมชนะ ต่อมาภายหลังได้มีการสร้างเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะยุคปัจจุบันตอนปลาย ที่เน้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน ตึกแถวจึงปรากฏขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะบริเวณสองฟากถนนสายเชียงใหม่-สันกำแพง ตลอดแนวเป็นช่วงๆ และถนนสายอื่นๆ บางสายที่ความทันสมัยเข้าถึงได้ง่าย เช่น ถนนโชคชัย, ถนนศรีบุญเรือง, ถนนเศรษฐา เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของตึกแถว

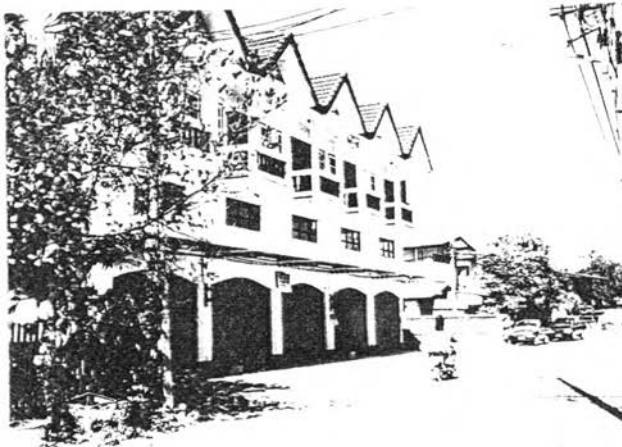
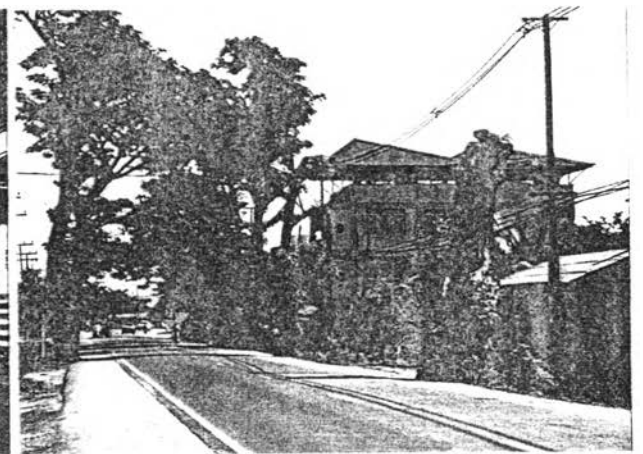
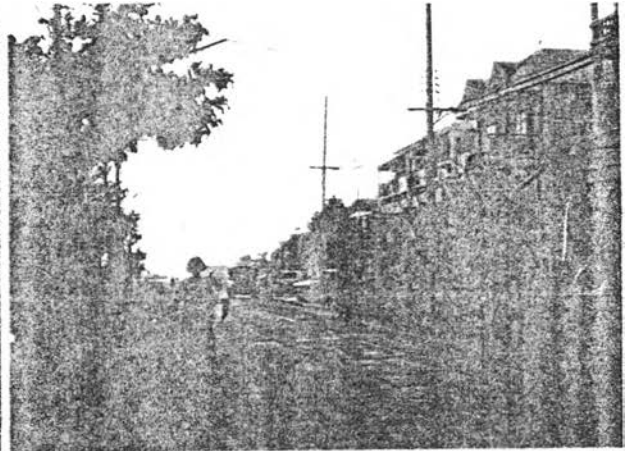
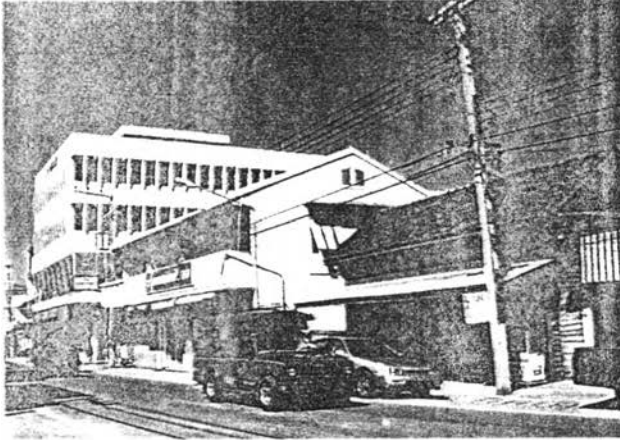
ตึกแถวยุคปัจจุบันมีลักษณะเป็นตึกคอนกรีต 2 ชั้นถึง 4 ชั้น ตั้งแต่ 2 คูหาขึ้นไป มีที่ตั้งอยู่ริมถนน บล็อกสร้างขึ้นเพื่อกิจการค้าและบริการ และอยู่อาศัยด้วยส่วนหนึ่ง รูปแบบและลักษณะเน้นอารยธรรมตะวันตกมีทั้งรูปแบบเรียบง่ายเชิงสถาปัตยกรรม และยุ่งยากซับซ้อนในรายละเอียดตามกำลังทรัพย์ทางเศรษฐกิจ ขนาดสัดส่วน แสดงออกตามกิจกรรมและประโยชน์ใช้สอยเฉพาะอาคาร บางหลังอาจสร้างขึ้นด้วยวัสดุคอนกรีตทั้งหมด หรือคอนกรีตผสมไม้มีอายุตั้งแต่ 1-50 กว่าปี โดยประมาณ

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตึกแถวมักถูกจำกัดพื้นที่อย่างตายตัวด้วยเนื้อที่เฉพาะที่เน้นเพื่อการสร้างอาคารมากกว่าภูมิทัศน์ภายนอก การใช้พื้นที่จึงแสดงออกทางความหนาแน่น เป็นพื้นผิวด้านต่อเนื่องของตัวอาคาร ใช้พื้นที่ถนนเป็นตัวรองรับกิจกรรมเชื่อมโยงเข้าสู่อาคาร ภูมิทัศน์ทางหลวงจะเป็นตัวช่วยเสริมองค์ประกอบของประโยชน์ใช้สอย

บรรยากาศ บรรยากาศแสดงออกทางด้านกิจกรรมของคนที่มาใช้กิจการค้าและบริการมากกว่าบรรยากาศทางภูมิทัศน์ มีลักษณะความเคลื่อนไหวสูงไม่นิ่ง แต่ขาดชีวิตชีวาและความร่มรื่น พื้นที่ว่างภายนอก สนาม หรือองค์ประกอบอื่นๆ

ภาพที่ 6.40 แสดงรูปแบบตึกแถว การใช้พื้นที่ บรรยากาศ ตึกแถวในช่วงต้นของยุคปัจจุบัน : ตึกเพ็ญกุล และตึกพรหมชนะ ช่วงอายุ 40-60 ปี หรือมากกว่า

ภาพที่ 6.41 แสดงรูปแบบตึกแถว การใช้พื้นที่ บรรยากาศ ตึกแถวในช่วงปลายของยุคปัจจุบัน ช่วงอายุ 1-20 ปี

3) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของบ้านในอนาคต จะเพิ่มความหนาแน่นในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ร่วมกับการขยายตัวของโครงการบ้านจัดสรรต่างๆ รูปแบบลักษณะ จะถูกล้มความเป็นพื้นที่ดั้งเดิม หันมานิยมสร้างบ้านเรือนในรูปแบบสมัยใหม่แบบอย่างอารยธรรมตะวันตกที่เน้นวัสดุก่อสร้างจำพวกคอนกรีต, ประโยชน์ใช้สอยในตัวบ้านค่อนข้างตายตัว ขาดพื้นที่ว่างของลานบ้าน และองค์ประกอบทางภูมิทัศน์อื่นๆ การใช้พื้นที่ของผังบริเวณจะถูกบีบแคบ ให้เล็กลง บรรยากาศที่ขรึมถูกทำลาย เน้นขอบเขตที่รอบขอบชิด แสดงความเป็นเจ้าของและความเป็นส่วนตัวสูง

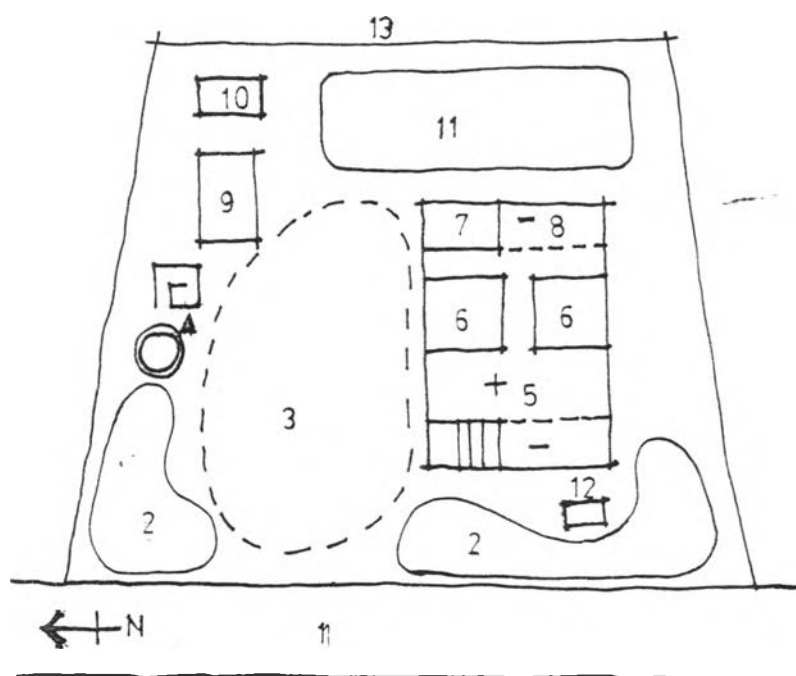
4) สรุปลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ในอดีต รูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรมแสดงออกจากงานฝีมือของช่างชาวบ้านที่มีเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ตามแบบฉบับเฉพาะของตน เช่น ไทยอง เป็น ลื้อ และพื้นเมือง เชียงใหม่ ร่วมกับช่างชาวพม่า (เนื่องจากชาวบ้านของชุมชนสันกำแพงยุคอดีต ทำการค้ากับชาวพม่ามากเป็นอันดับ 1 การเดินทางเข้าเขตแดนล้านนาของชาวพม่าสืบเนื่องมาจาก เชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ชาวพม่าในบังคับอังกฤษช่วงปฏิวัติการปกครอง และการค้าเสรีระบบทุนนิยม ฯลฯ) สถาปัตยกรรมบ้านจึงแสดงออกในลักษณะผสมผสานระหว่างล้านนากับพม่า และพื้นฐานศิลปะดั้งเดิมของชาวบ้าน ที่มีลักษณะเฉพาะของรูปแบบ กิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่บ้าน การวางผังบริเวณ และบรรยากาศสภาพแวดล้อม ที่เฉพาะตัวสรุปตามกิจกรรมการแบ่งส่วนพื้นที่ดังนี้

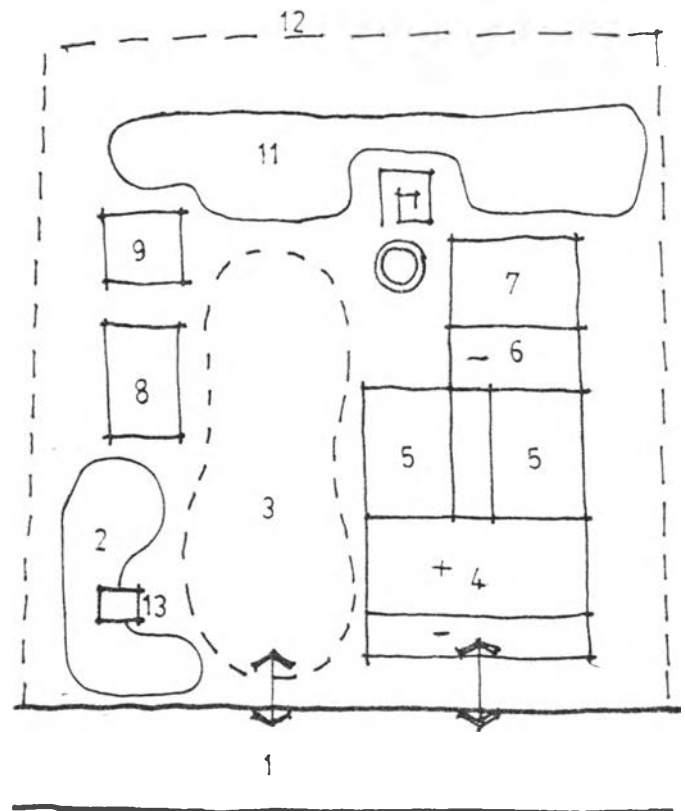
บ้านเดี่ยว

- 1 เส้นทาง, ถนน
- 2 ไม้ดอก-ไม้ประดับ
- 3 ลานบ้าน
- 4 บ่อน้ำและต่อมหน้า
- 5 เติ้น, รั้วแขก, พักผ่อน, สระ, บึง, ภูเขา, ภูเขา
- 6 ห้องนอน
- 7 ครุฑไฟ
- 8 ระเบียงหลังบ้าน
- 9 หลอดข้าว
- 10 ดอกสัตว์เลี้ยง
- 11 สระครุฑ-ไม้ผล
- 12 สระน้ำ-สระน้ำ
- 13 รั้วสลาหรือรั้วตาแสง

บ้านเรือนแถว

- 1 เส้นทาง, ถนน
- 2 ไม้ดอก-ไม้ประดับ
- 3 ลานบ้าน
- 4 เคียง, รั้วแขก, ล้อชาย,
ส่วนบุชาพระ, ฝั่ปุ๋ย
- 5 ห้องนอน
- 6 ลานอาบน้ำฝน
- 7 ครัวไฟ
- 8 หลอมข้าว
- 9 ลอกสัตว์เลี้ยง
- 10 บ่อน้ำ, ตอมน้ำ
- 11 สวนครัว-ไม้ผล
- 12 รั้วโปร่ง หรือ ไม้รั้ว
- 13 ศาลฝั่ปุ๋ย-ศาลเจ้าที่

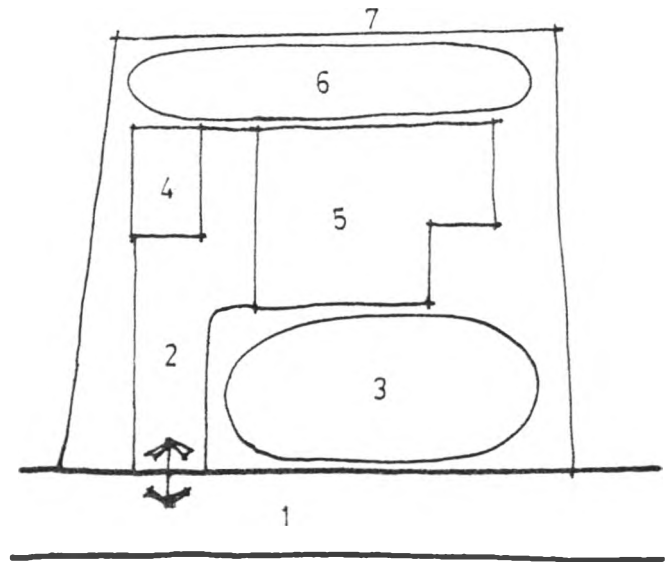

ภาพที่ 6.42 แสดงลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเดี่ยวได้ดูนสูง และบ้านเรือนแถวในอดีต

ปัจจุบัน สถาปัตยกรรมมีความแปลกแยกหลากหลายรูปแบบ, ลักษณะ, การกำหนดประโยชน์ใช้สอยภายใน, การใช้พื้นที่กำหนดผังบริเวณ, บรรยากาศและภูมิทัศน์ถูกเปลี่ยนแปลงซึ่งปริมาณ โดยอารยธรรมตะวันตกเข้ามาับบทบาทสูงสุด การออกแบบและปลูกสร้างอาศัยสถาปนิกและช่างฝีมือที่ไม่ได้ผูกขาดเฉพาะช่างพื้นบ้านอีกต่อไป ลักษณะเฉพาะของรูปแบบบ้านกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่บ้าน การวางผังบริเวณและบรรยากาศสภาพแวดล้อม ที่เฉพาะตัวสรุปตามกิจกรรมการแบ่งส่วนพื้นที่ดังนี้

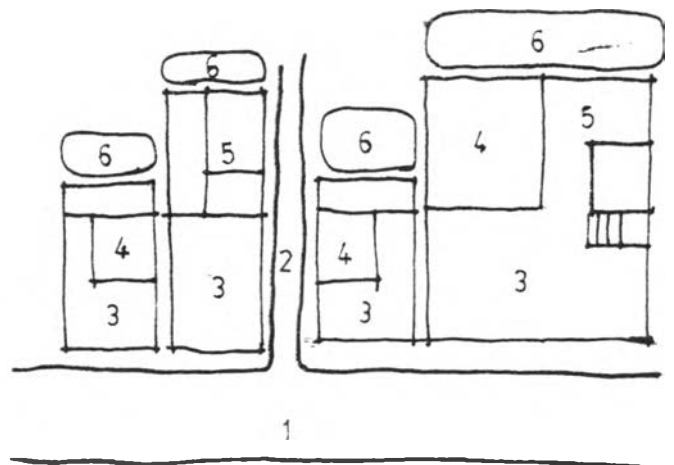
บ้านเดี่ยวสมัยใหม่

- 1 ถนน
- 2 ทางเข้าบ้าน
- 3 สนาม, สวนหน้าบ้าน
- 4 โรงจอดรถ
- 5 บ้าน
- 6 ซัก-ล้าง
- 7 รั้วบ้านสมัยใหม่

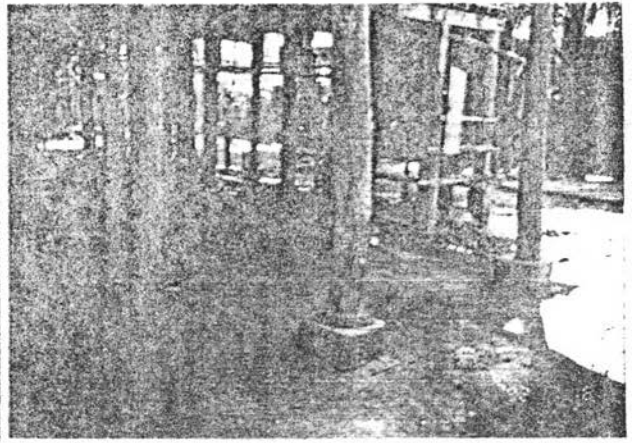
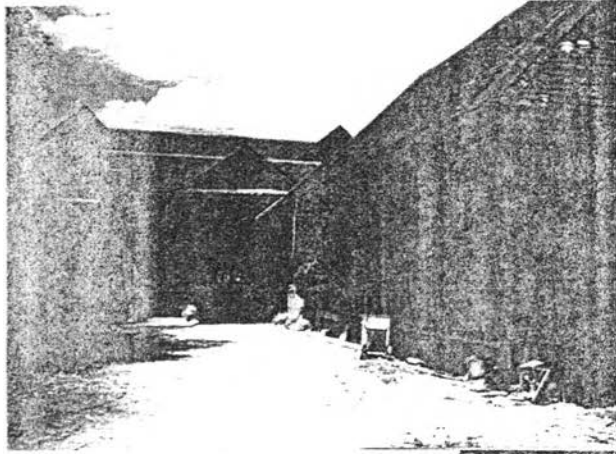

บ้านแถว, ตึกแถว

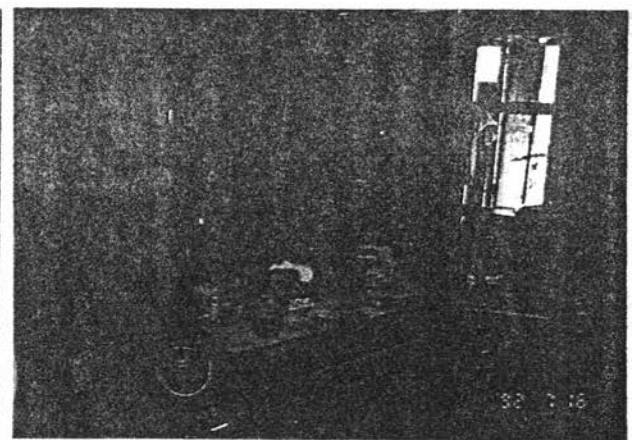
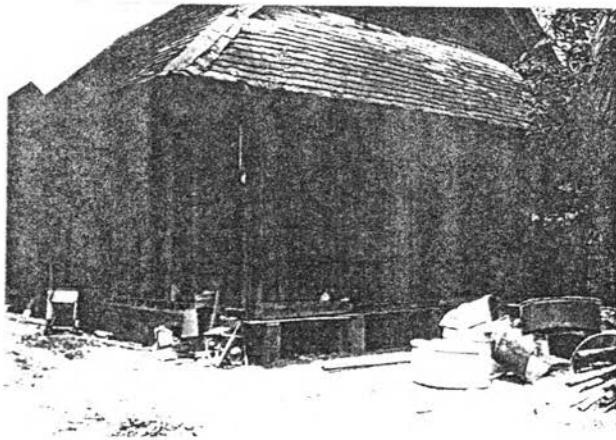
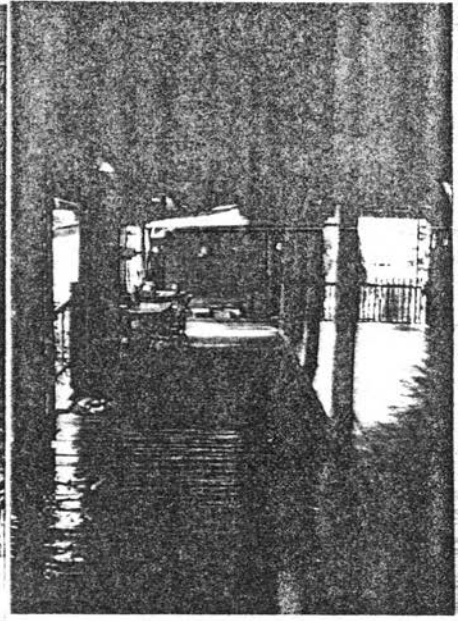
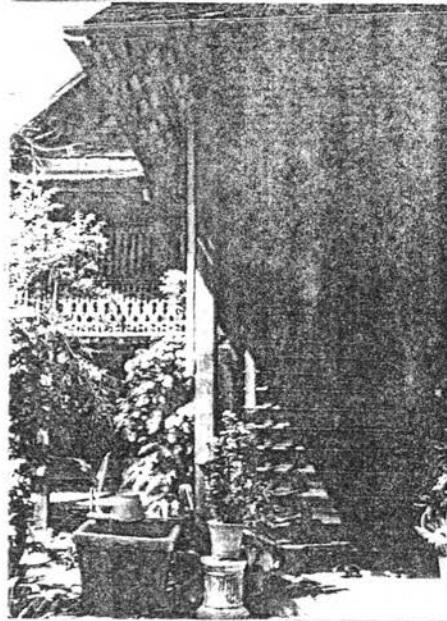
- 1 ถนน
 - 2 ถนนซอย
 - 3 หน้าบ้าน, ล้ำชาย
 - 4 ห้องนอนหรือเก็บของ
 - 5 ครัว-ห้องน้ำ
 - 6 ซัก-ล้าง
 - 7 ห้องนอน
- (อยู่ข้างบนแล้ว เป็นตึกแถวมากกว่า 1 ชั้น)

ภาพที่ 6.43 แสดงลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเดี่ยวสมัยใหม่ และตึกแถว ในปัจจุบัน

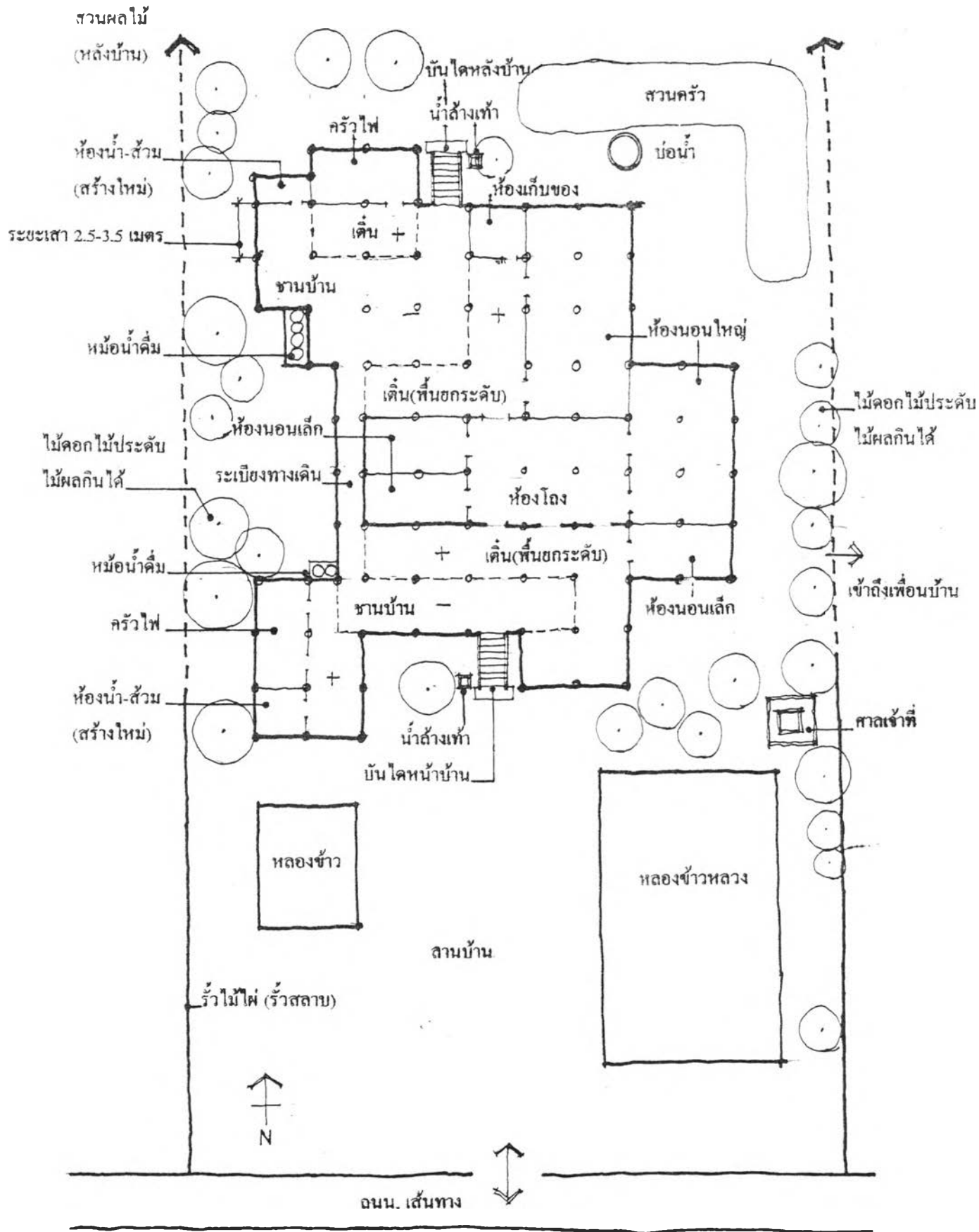

บ้านเตี้ยใต้ถุนสูง
บ้านคุณพ่อสิงห์คำ
(พ่อน้อย) กัญจันะ
31 หมู่ 5 ต.สันกำแพง
อ.สันกำแพง
บ้านสร้างเมื่อ พ.ศ.2472

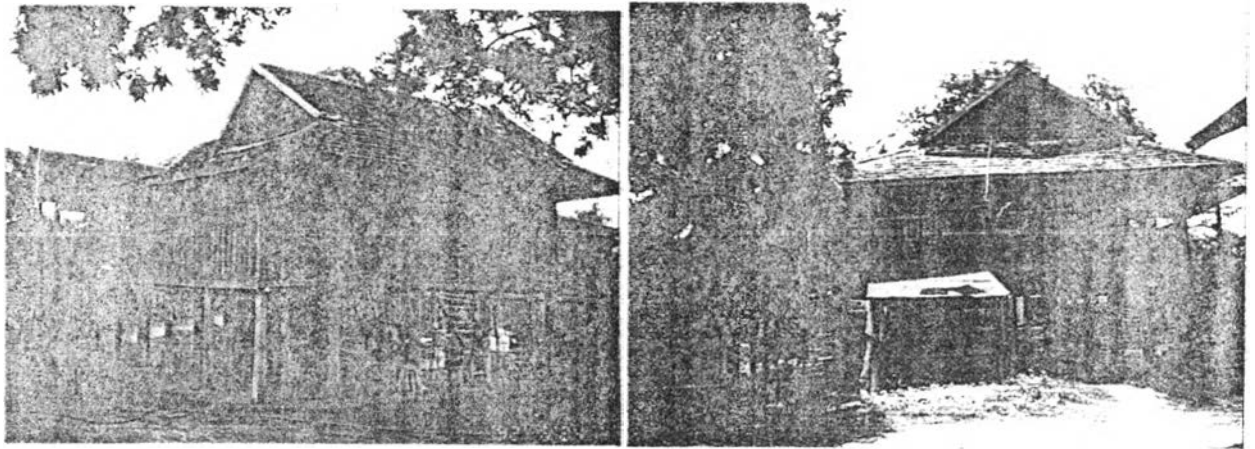

ภาพที่ 6.44 แสดงลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเตี้ยใต้ถุนสูง โดยพิจารณาจากอาคารที่มีอยู่จริง เป็นกรณีรูปแบบบ้านตัวอย่าง

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้านคุณพ่อสิงห์คำ กัญจนะ

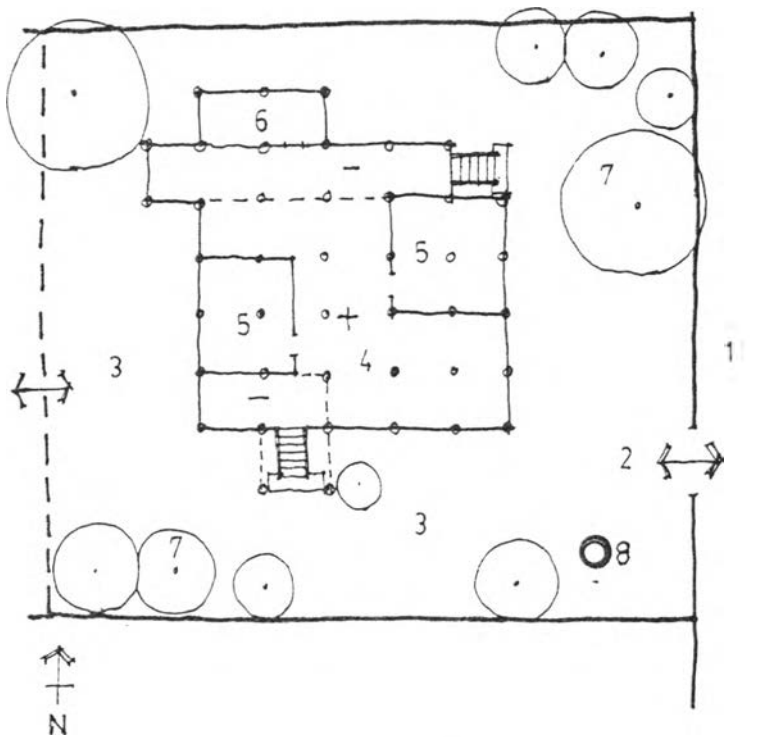
(ต่อ)

บ้านเตี้ยวไต้ถุนสูง

บ้านคุณแม่คำแบ่ง อุมละ 13 หมู่ 6 ต.สันกำแพง อ.สันกำแพง

บ้านสร้างเมื่อ พ.ศ. 2485

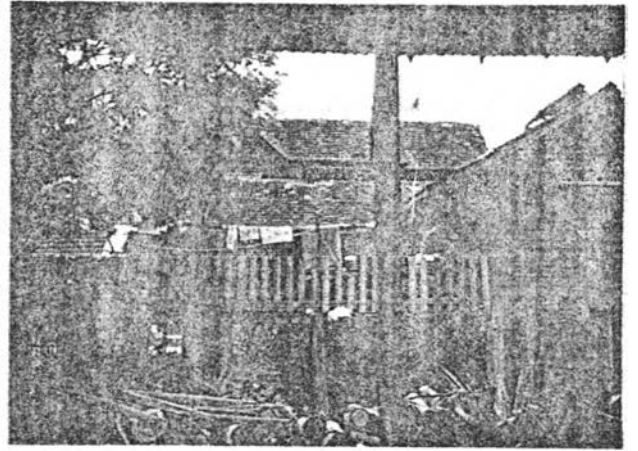
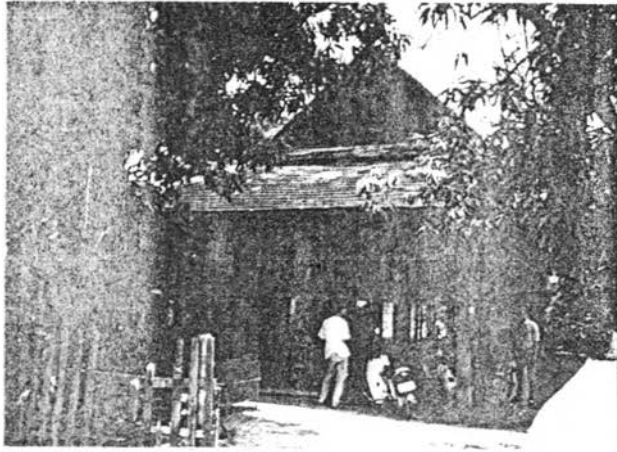
สัญลักษณ์

- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 ทางเข้า
- 3 ลานบ้าน
- 4 เติ้น (ยกกระดาน)
- 5 ห้องนอน
- 6 ครัวไฟ
- 7 ไม้ประดับ, ไม้ผลกินได้
- 8 บ่อน้ำ

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

(ต่อ)

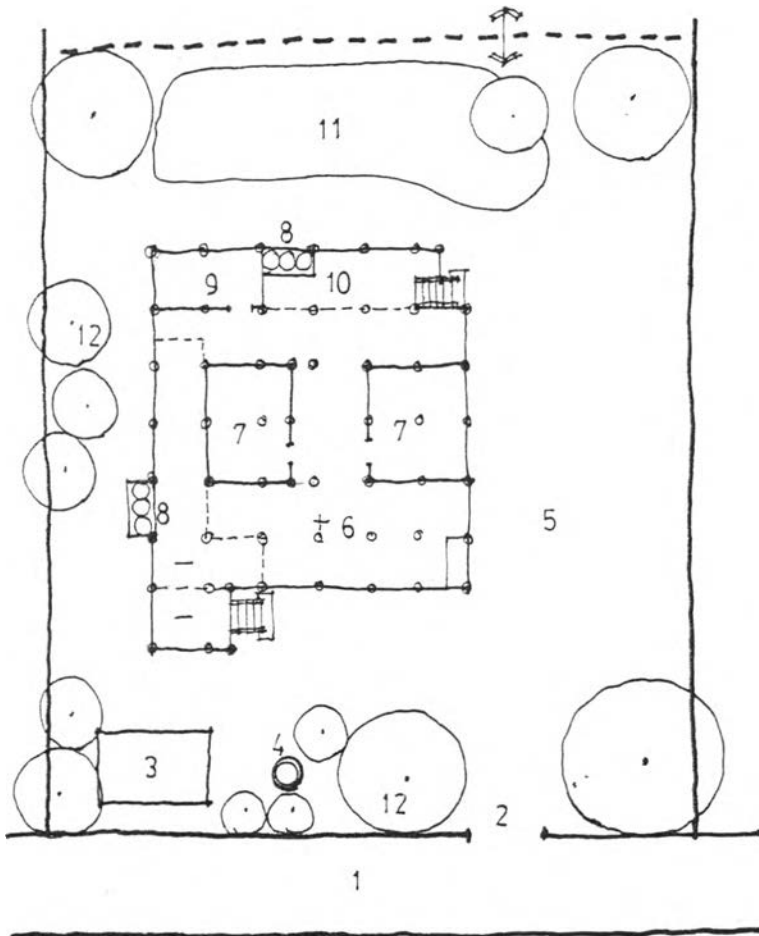

บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง

บ้านคุณอุ้ยตืด บ้านแก้วชัย 30 หมู่ที่ 2 ต.ทรายมูล อ.สันกำแพง

บ้านสร้างเมื่อ พ.ศ. 2472

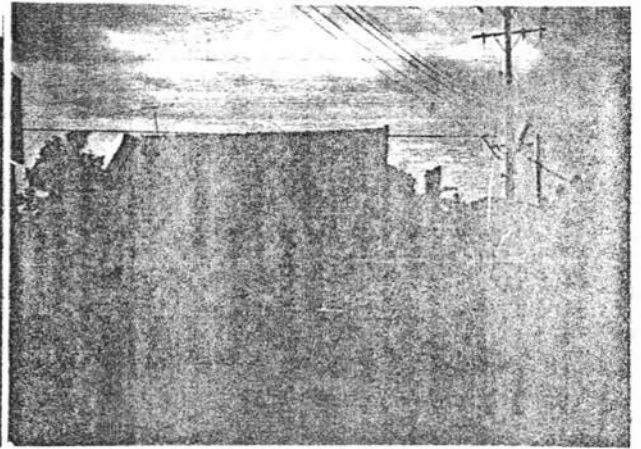
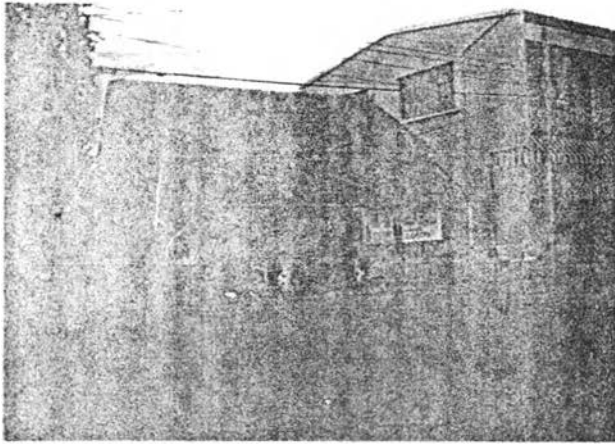
สัญลักษณ์

- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 ทางเข้า
- 3 หลงเข้า
- 4 บ่อน้ำ
- 5 ลานบ้าน
- 6 เเคิน (ยกกระดาน)
- 7 ห้องนอน
- 8 หม้อน้ำ
- 9 ล้างไฟ
- 10 ชานบ้าน
- 11 สวนครัว
- 12 ไม้ประดับ, ไม้ผลกินได้

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

(ต่อ)

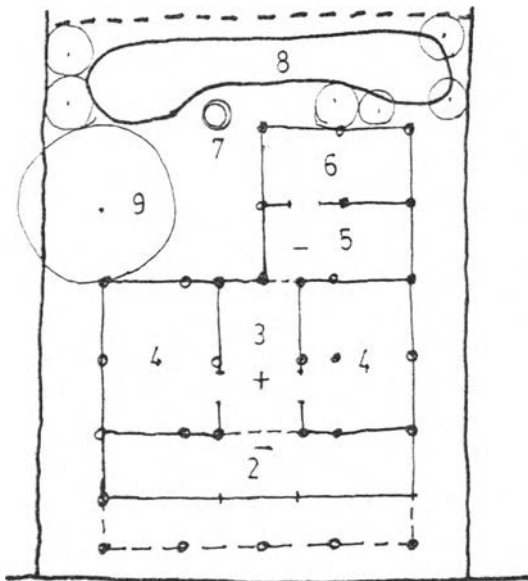

บ้านเรือนแถวชั้นเดียว

อายุบ้านอยู่ระหว่าง 55-60 ปี

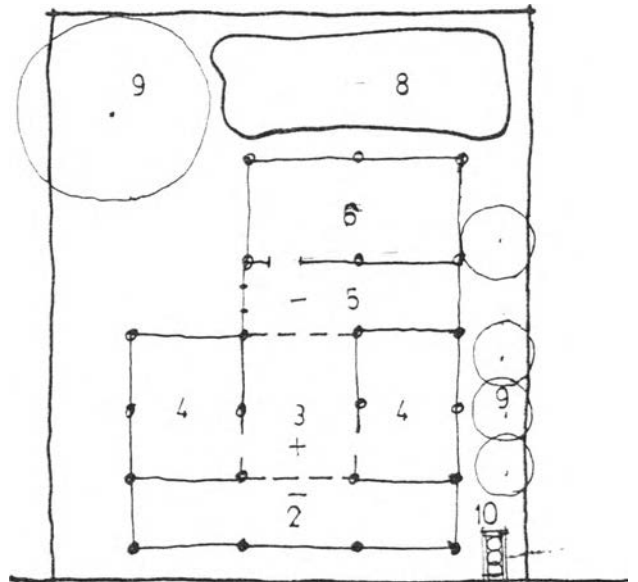
บ้านเรือนแถวชั้นเดียว

อายุบ้านอยู่ระหว่าง 45-50 ปี

1

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

1

สัญลักษณ์

- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 ส่วนหน้าบ้าน
- 3 เติ้น (ยกกระดาน)
- 4 ห้องนอน
- 5 ลานอาบน้ำฝน

- 6 ครัวไฟ
- 7 บ่อน้ำ
- 8 สวนครัว
- 9 ไม้ประดับ, ไม้ผลกินได้
- 10 ฝัอน้ำดื่ม

ภาพที่ 6.45 แสดงลักษณะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเรือนแถว

โดยพิจารณาจากอาคารที่มีอยู่จริง เป็นกรณีรูปแบบบ้านตัวอย่าง

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

ในอดีต การตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนถูกสร้างบนพื้นที่ดินของกษัตริย์ หรือพระเจ้าแผ่นดิน อาศัยโครงสร้างจากแนวธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำธาร และโครงข่ายการสัญจรเป็นตัวกำหนดรูปแบบที่ดิน แบ่งออกเป็นสาขา เพื่อตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและมีระบบการผลิตเพื่อการยังชีพยังบริเวณของชุมชนมีอิสระและมีความเคลื่อนไหวของการใช้พื้นที่ระหว่างกัน เป็นผลให้โครงข่ายการสัญจรมีแนวคดเคี้ยวลัดเลาะไปตามกลุ่มบ้าน ได้สุนทรียภาพเชิงพื้นที่ของเส้นสายทางกายภาพอย่างมีลีลา บ้านซึ่งมีอยู่จำนวนน้อยแต่ที่ดินมีอย่างเหลือเฟือเพื่อในกรณีสิทธิของกษัตริย์ที่อ้างสิทธิการเป็นเจ้าของเพื่อจะเกณฑ์แรงงานและเก็บส่วยจากราษฎร ที่ดินบางส่วนแบ่งไว้ให้เป็นบำเหน็จรางวัลในความดีความชอบแก่ข้าราชการบริพารเพื่อสามารถเก็บผลประโยชน์จากราษฎรได้ บางส่วนแบ่งถวายให้วัดเพื่อผลบุญตอบแทน จนกระทั่งยุคอดีตในช่วงปฏิวัติการปกครองมณฑลพายัพ พ.ศ. 2427 ระเบียบแบบแผนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของกษัตริย์ถูกรบกวนผลประโยชน์จากรัฐบาลกลาง เพื่อต้องการส่วนแบ่งให้กับกรุงเทพฯ และจัดการรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2440 เพื่อจัดการผลประโยชน์ในที่ดิน และยกเลิกแรงงานไพร่ ในปี พ.ศ. 2443 เพื่อให้กษัตริย์มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ยังเหลืออยู่จำนวนมากเท่านั้น โดยไม่ต้องเก็บส่วยจากราษฎรและในปี พ.ศ. 2444 จึงมีการออกกฎหมายการถือครองที่ดิน แสดงเป็นหนังสือกรรมสิทธิ์ในที่ดินแต่ละผืน โดยใช้การจัดระเบียบที่ดินตามวิชาการแผนที่ใหม่จากประเทศตะวันตกที่ซับซ้อนในวิธีการและค่อนข้างเป็นนามธรรมในการแบ่งและแสดงขอบเขตที่ดินบนกระดาษ ที่เรียกกันว่า "โฉนด" ด้วยระบบเรขาคณิตที่สามารถบอกระยะและคิดพื้นที่ได้ง่าย ตามหลักหมุด แต่คนทั่วไปมองด้วยตาเปล่าไม่เห็นในพื้นที่จริงว่าขอบเขตของที่ดินอยู่ที่ใด การสร้าง "รั้ว" จึงมีความจำเป็นต่อการแสดงขอบเขตทางกายภาพ

ปัจจุบัน การจัดระเบียบที่ดินแบบใหม่มีผลต่อเนื่องมาจากยุคอดีต ร่วมกับการขยายตัวทางกายภาพในด้านความหนาแน่นของบ้านเรือนเป็นผลให้รูปแบบที่ดินมีขนาดเล็กลง แบ่งแยกกันและเอียงขึ้นในกรรมสิทธิ์ของเจ้าของ รูปทรงค่อนข้างตายตัวเด่นชัด ทำให้เกิดปัญหาพื้นที่ส่วนเกินต่อการเข้าถึง ซึ่งมีความจำเป็นต้องแบ่งแยกที่ดินให้สามารถเข้าถึงได้ครบทุกพื้นที่แปลง ทำให้ที่ดินถูกบีบเล็กลง การวางตัวบ้าน การจัดผังบริเวณและบรรยากาศ จึงต้องเป็นทางการขึ้นตามรูปแบบแปลงที่ดินที่เป็นเรขาคณิต รูปแบบเก่าๆ ทางสถาปัตยกรรม ผังบริเวณ องค์ประกอบ และบรรยากาศเริ่มถูกทำลายลง ในอีกส่วนหนึ่งของกรรมสิทธิ์ที่ดินรายใหม่ที่ถือครองพื้นที่ดินเป็นจำนวนมากเพื่อการทำโครงการจัดสรรที่ดินและบ้าน พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกในยุคปัจจุบันล่าสุด เป็นการแทรกวิธีการใหม่ลงไปในความ เป็นอยู่ดั้งเดิม ผลที่ได้จึงขาดความกลมกลืน ความต่างยุคสมัย ต่างเหตุผลของการจัดการที่ดินเป็นข้อคิดควรระวังในการเข้าไปจัดการกับบ้านและชุมชนที่เคยมีระเบียบแบบแผนกับความมีคุณค่าที่ตีมาแต่อดีต

ค. สภาพปัญหาของบ้านและชุมชนละแวกบ้าน จากความมีรากเง่าของเผ่าพันธุ์ในอดีต ถูกแสดงออกทางด้านการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เป็นกลุ่ม เป็นพวก ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนกลมกลืนซึ่งกันและกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมทั้งในเชิงพื้นที่กายภาพ สังคม หรือวิถีชีวิต โดยอาศัยระบบการผลิตเพื่อการยังชีพมาหล่อเลี้ยงตนเองและสังคมร่วมกัน อย่างมีเอกภาพอันแสดงออกถึงคุณค่าของบ้านและชุมชนที่อบอุ่นดีงาม จนกระทั่ง เมื่อภาวะความทันสมัยเข้ามาเยือนทั้งในรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน การใช้พื้นที่ดินในกรรมสิทธิ์ของตนตามกฎหมาย กิจกรรมชุมชนบ้านกับค่านิยมแบบใหม่ และการทำลายองค์ประกอบภูมิทัศน์บ้านดั้งเดิม ฯลฯ โดยเข้ามาจัดระเบียบแบบแผนการใช้ที่ดินในวิธีการใหม่ เป็นผลให้สูญเสียความเป็นรากเง่าดั้งเดิมที่ดีงาม เข้าสู่ฐานของบ้านและสังคมบ้านสมัยใหม่ตัวใครตัวมัน สานต้อบลอดภัย มันคง แต่ขาดสัมพันธ์ภาพระหว่างสังคม ความอบอุ่น ความมีชีวิตชีวา จากเหตุผลดังกล่าวสรุปสภาพปัญหาโดยภาพรวมได้ดังนี้

- (1) สูญเสียคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมบ้านไทยล้านนาชนบท ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อบอุ่น
- (2) สูญเสียคุณค่าทางสังคม ทางด้านสัมพันธ์ภาพระบบเครือญาติ ที่แสดงออกเชิงพื้นที่ผังบริเวณบ้านที่ขาดความต่อเนื่อง เชื่อมโยงถึงกัน ห่างเหิน และแยกตัว
- (3) สูญเสียคุณค่าทางภูมิทัศน์และสุนทรียภาพของบ้านในองค์ประกอบกายภาพและความร่มรื่น ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมในบ้าน

5) การแสดงคุณค่า และการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคารในองค์ประกอบของชุมชนประเภทบ้าน ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และผังบริเวณ, บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการใช้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.21

พื้นที่ย่าน	รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน (Style)	ลักษณะบ้าน (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และสิ่งบริวารบ้าน	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของบ้าน	อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ย่านใจกลางกรุงเทพฯ	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเก่าแล้วผ่านมานาน กลาง-เล็ก	ขอบเขตสายตัววี ร้อยรอบขอบซีต ๑งค์	ร่วมรีน ด้วยภูมิทัศน์แบบใหม่	20-30	1	20
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านสมัยใหม่ขนาดใหญ่-เล็ก	ขอบเขตสายตัววี สองฝั่งระกอบสมัยใหม่	ร่วมรีนด้วยภูมิทัศน์แบบใหม่	1-10	3	15
	- บ้านเรือนแถว	บ้านไม้แบบดั้งเดิมคือ ตัวบางส่วน 1-2 ชั้น	ตัดถนน มีลิ้ม มวลถ่วงบ้าน เป็นพื้นดิน	ขาดการตกแต่งภูมิทัศน์	40-60	5	25
	- ตึกแถว	อาคารคอนกรีต 2-3 ชั้น 2-6 คูหา	ตัดถนนใหม่ ขาดพื้นที่ว่าง ขอบเขตซีตเงิน	ขาดการตกแต่งภูมิทัศน์	2-60	8	40
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนทางทิศเหนือ	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเก่าแล้วผ่านมานาน ขนาดใหญ่-กลาง-เล็ก	มีขอบเขตบางหลัง ถิ่นใหม่พื้นที่คือ	ร่วมรีนด้วยพืชพรรณพื้นดิน	35-60	8	40
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	รูปแบบสมัยใหม่ขนาดกลาง-ใหญ่	เนื่องถึงกัน ได้ดี	ร่วมรีนด้วยภูมิทัศน์สมัยใหม่	1-10	10	50
	- บ้านเรือนแถว	-	วี ร้อยรอบขอบซีต เป็นส่วนตัว	-	-	-	-
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนทางทิศใต้ (เลียบลำน้ำแม่เออน)	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเก่าแล้วผ่านมานาน กลาง-เล็ก	พื้นที่เปลี่ยนใหม่ถึงกัน ได้ดี	ร่วมรีน เป็นพื้นดินสูง	30-45	13	65
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านสมัยใหม่ขนาดใหญ่-กลาง-เล็ก	พื้นที่มีวี ร้อยรอบขอบซีต บางบ้านพื้นที่คือ	ร่วมรีน จัดภูมิทัศน์แบบใหม่	1-10	7	35
	- บ้านเรือนแถว	-	เนื่อง ได้ดี	-	-	-	-
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนทางทิศตะวันออก	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเก่าแล้วผ่านมานาน กลาง-เล็ก	พื้นที่เปลี่ยนใหม่ถึงกัน ได้ดี	ร่วมรีน เป็นพื้นดินดี มีลิ้ม มวลถ่วง	30-50	16	80
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	รูปแบบสมัยใหม่ขนาดกลาง-เล็ก	พื้นที่มีวี ร้อยรอบขอบซีต บางพื้นที่คือ	ร่วมรีน เป็นพื้นดิน	1-20	4	20
	- บ้านเรือนแถว	-	เนื่องถึงกัน ได้ดี	-	-	-	-
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
รวมทั้งทั้งหมด	รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน (Style)	ลักษณะบ้าน (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และสิ่งบริวารบ้าน	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของบ้าน	-	80	100
ลักษณะเฉพาะตัว โดยภาพรวม	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	ยังคงควมเป็นพื้นดินสูง เฉพาะพื้นที่	เขตนี้นิยมชมชอบรูปแบบสถาปัตยกรรม	มีควมร่วมรีน เป็นพื้นดินใหม่	20-50	11	51.25
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	เฉพาะย่าน เฉพาะกลุ่ม ความทันสมัย	และวิถีชีวิตชุมชนแบบใหม่ แต่ยังรัก	มีส่วนร่วม เนื่องจากควมผูกพัน	1-20	24	30
	- บ้านเรือนแถว	ของอาคารแทรกตัวอยู่ทั่วไป	ขาดควมคอบเนื่องของพื้นที่ ได้ดีใน	ในวิถีชีวิตดั้งเดิม	40-60	5	6.25
	- ตึกแถว	บ้านดั้งเดิม	-	-	2-60	20	12.50

ตารางที่ 6.21 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของบ้านผูกทำ และการปรับโฉม - สังกัณห์

ลักษณะเฉพาะของบ้าน		ยุคอดีต					ยุคปัจจุบัน					อนาคต					ภาพรวม					ลักษณะเฉพาะของบ้าน					
	ผูกทำทาวคัน 4	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	ผูกทำทาวคัน	
สถาปัตยกรรม	รูปแบบที่ตั้งพื้นที่ดินด้านนา ภายนอกมีเอกภาพ	■	■	■				■	■												■				ดูแยกดูรูปแบบที่ตั้งพื้นที่ดินด้านนา ภายนอกมีเอกภาพ	สถาปัตยกรรม	
	รูปแบบสมัยใหม่ ประกอบด้วยวัสดุไม้ดู																								รูปแบบสมัยใหม่ แปลกแยก เอกภาพมีน้อย ภายนอกมีเอกภาพเล็กน้อย		
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	เลื่อนไหลต่อเนื่องถึงกันให้ดี กว้าง สบาย มีพื้นที่นันทนาการทางสังคม	■	■	■				■	■												■				ขอบเขตตายตัว มีขอบเขตชัดเจน จากตัวบ้านภายนอกสังคม ทั้งเห็น แยกตัว	การใช้พื้นที่และ	
	สถาปัตยกรรมภายนอกแสดงถึงความทันสมัย	■	■	■																		■			ขอบเขตภายนอกภายนอกด้านนาถูกทำลายและลดความงาม	ผังบริเวณ	
บรรยากาศและภูมิทัศน์	ร่วมรื่นด้วยภูมิทัศน์พื้นที่ด้านนาที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตชุมชนบ้าน	■	■	■				■	■												■				ภูมิทัศน์พื้นที่ด้านนา ถูกทำลาย เช่นบรรยากาศสมัยใหม่	บรรยากาศและ	
		■	■	■																		■			ทำลายเอกภาพเดิม ร้อนและแห้งแล้ง	ภูมิทัศน์	
หมายเหตุ ค่า 3 สูง ค่า 2 ปานกลาง ค่า 1 น้อย ผูกทำคัน 4 ผูกทำคัน -	ค่าคะแนนรวม	1	2			0		4				3		0				8		3			2	ค่าคะแนนรวม			
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	4						+				-		+						+				-	ผลรวมเชิงคุณภาพ		
	ลักษณะเฉพาะของบ้าน	มีลักษณะของความเป็นด้านนาแบบสูง					รับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทผสมผสานกับศิลปะด้านนา					อิทธิพลอารยธรรมตะวันตกมีบทบาทสูงสุดทำลายเอกภาพด้านนา					ความเป็นด้านนา ยังคงคงอยู่คนในตัวเอง แต่ถูกชนสมัยใหม่ทำแรงกว่า ให้ค่อยๆ					ลักษณะเฉพาะของบ้าน					

1.5.2 วัด จากการศึกษาและสำรวจในพื้นที่พบว่าชุมชนสันกำแพงในเขตอำเภอมีวัดทั้งหมด 129 วัด ประกอบด้วยวัดปัจจุบัน 90 วัด วัดร้าง 39 วัด ที่มีอายุนับตั้งแต่ 527 ปี มาถึง 5 ปี คือสร้างระหว่าง พ.ศ. 2010-2532 กระจายตัวอยู่ในแต่ละเขตพื้นที่ชุมชน, หมู่บ้าน, ตำบล มีที่ตั้งวัดหนาแน่นบริเวณทางทิศตะวันตกของเขตอำเภอ ใกล้เขตเมือง เชียงใหม่ และลำพูน บริเวณตำบลสันกลาง ต้นเปา แม่บูชา สันกำแพง ขากค่าง ร่องวัวแดง และแช่ช้าง ในเขตตำบลเหล่านี้มีวัดอยู่ถึง 100 กว่าวัด ซึ่งประกอบด้วยวัดร้างประมาณ 35 วัด วัดปัจจุบันประมาณ 70 วัด อันแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานชุมชนที่มีการกระจุกตัว ณ บริเวณทางทิศตะวันตกมาแต่โบราณและในอดีต ตามสภาพความสมบูรณ์ของภูมิประเทศ ที่ราบ ลำน้ำ ซึ่งรายละเอียดความเป็นมาของวัดโดยภาพรวมตามอายุและความเก่าแก่นี้ (เฉพาะวัดที่ใช้งานได้เป็นวัดในปัจจุบัน)

ยุคโบราณ

วัดที่มีอายุในช่วง พ.ศ. 2010-2339 จำนวน 54 วัด

ยุคอดีต

วัดที่มีอายุในช่วง พ.ศ. 2340-2476 จำนวน 25 วัด

ยุคปัจจุบัน

วัดที่มีอายุในช่วง พ.ศ. 2477-2537 จำนวน 11 วัด

วัดร้าง 39 แห่ง พบว่าตำบลสันกำแพงมีวัดร้าง 4 วัด ตำบลต้นเปา 7 วัด, ตำบลสันกลาง 3 วัด, ตำบลบูชา, แช่ช้าง, ออนเหนือ และออนใต้ตำบลละ 2 วัด และตำบลขากค่างมีวัดร้างถึง 17 วัด

ส่วนวัดในขอบเขตพื้นที่ศึกษา เขตสุขาภิบาล และพื้นที่ริมสองฟากถนนสาย เชียงใหม่-สันกำแพง ถึงบ้านบ่อสร้าง จากการสำรวจในพื้นที่พบว่ามีวัดทั้งหมดจำนวน 21 วัด เป็นวัดที่ใช้งานได้ 15 วัด วัดร้าง 6 วัด คือ

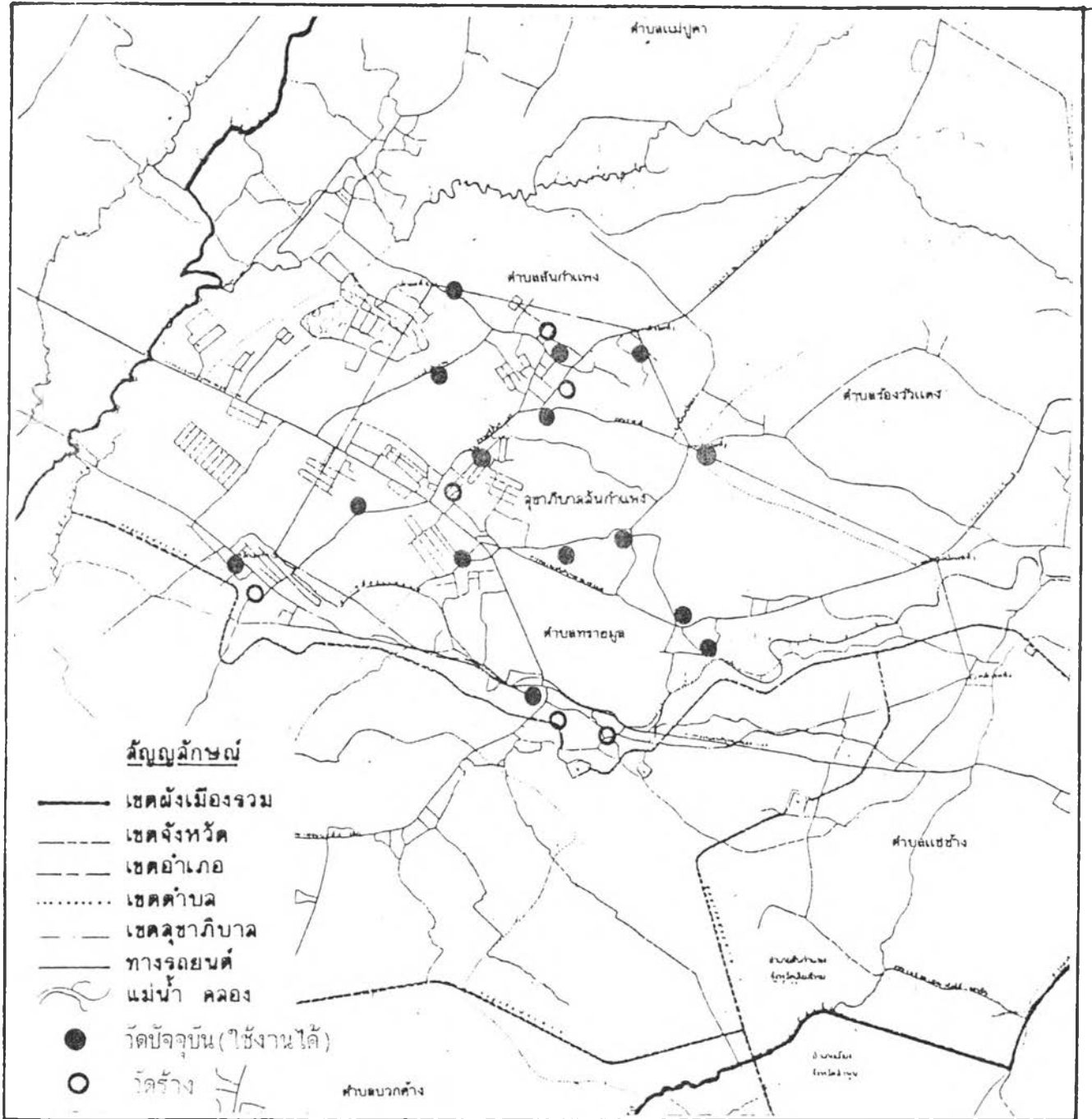
วัดที่ใช้งานได้

<u>ชื่อวัด</u>	<u>พ.ศ. ที่สร้าง</u>	<u>ที่ตั้งของวัด (ตำบล)</u>
1. วัดสันกำแพง	2397	สันกำแพง
2. วัดบ้านน้อย	2381	สันกำแพง
3. วัดป่าแหว	2380	สันกำแพง

<u>ชื่อวัด</u>	<u>พ.ศ. ที่สร้าง</u>	<u>ที่ตั้งของวัด (ตำบล)</u>
1. วัดป่าแดง	2327	สันกำแพง
5. วัดคำขาว	-	สันกำแพง
6. วัดสันใต้	2397	สันกำแพง
7. วัดศรีบุญเรือง	2370	สันกำแพง
8. วัดสันติวนาราม	2320	สันกำแพง
9. วัดโรงธรรมสามัคคี	2481	สันกำแพง
10. วัดดอหมุย	2442	ทรายมูล
11. วัดป่าเป้า	-	ทรายมูล
12. วัดสันโค้ง	2075	ทรายมูล
13. วัดสันกำแพงปลา	2530	ทรายมูล
14. วัดทรายมูล	2465	ทรายมูล
15. วัดแช่ช้าง	2365	แช่ช้าง

วัดร้าง

<u>ชื่อวัด</u>	<u>พ.ศ. ที่สร้าง</u>	<u>ที่ตั้งของวัด (ตำบล)</u>
1. วัดสันเหนือ	-	สันกำแพง
2. วัดศรีพลวง	-	สันกำแพง
3. วัดน้ำบ่อยา	-	สันกำแพง
4. วัดบ้านน้อย	-	สันกำแพง
5. วัดป่าเบา	-	แช่ช้าง
6. วัดปู่ก่องแฉี	-	แช่ช้าง

แผนที่ 6.17 แสดงที่ตั้งวัดปัจจุบันและวัดร้างในเขตสุขาภิบาลสันกำแพง

จากข้อมูลที่ตั้งและอายุของวัดดังกล่าว ใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาพัฒนาการของวัดในเชิงพื้นที่ตั้ง จำนวน รูปแบบเฉพาะ กิจกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศภูมิทัศน์ เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของวัดกับการมีชุมชน ในแต่ละยุคสมัยนับแต่ยุคโบราณ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 วัดของชุมชนสันกำแพง ในยุคนี้อยู่ประมาณ 3 วัดที่ยังใช้งานได้ ที่เก่าแก่ที่สุดได้แก่ วัดสันโค้ง (พ.ศ.2075) และทั้งช่วงห่างขึ้นมาช่วงปลายของยุค ได้แก่ วัดสันติวนาราม (พ.ศ.2320), วัดป่าแดง (พ.ศ.2327) จัดว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนเมื่อมีการตั้งถิ่นฐาน โดยชนชั้นไพร่ที่ทุนทรัพย์น้อยก็จะรวมกลุ่มกันสร้างวัดขนาดเล็กขึ้นในชุมชนของตน คูแลบรณนิบัติพระ ทำกิจการต่างๆ ของวัดเรียกว่า "ศรัทธาวัด" และมักจะตั้งชื่อวัดตามลักษณะภูมิประเทศ, ผู้สร้างวัด หรือการร่วมศรัทธาวัด เช่น วัดสันโค้ง ตั้งชื่อตามภูมิประเทศ, วัดป่าแดง ตั้งชื่อตามสภาพพื้นที่ที่เต็มไปด้วยป่าไม้แดง, วัดสันติวนาราม ตั้งชื่อตามความศรัทธาร่วมกัน เป็นต้น

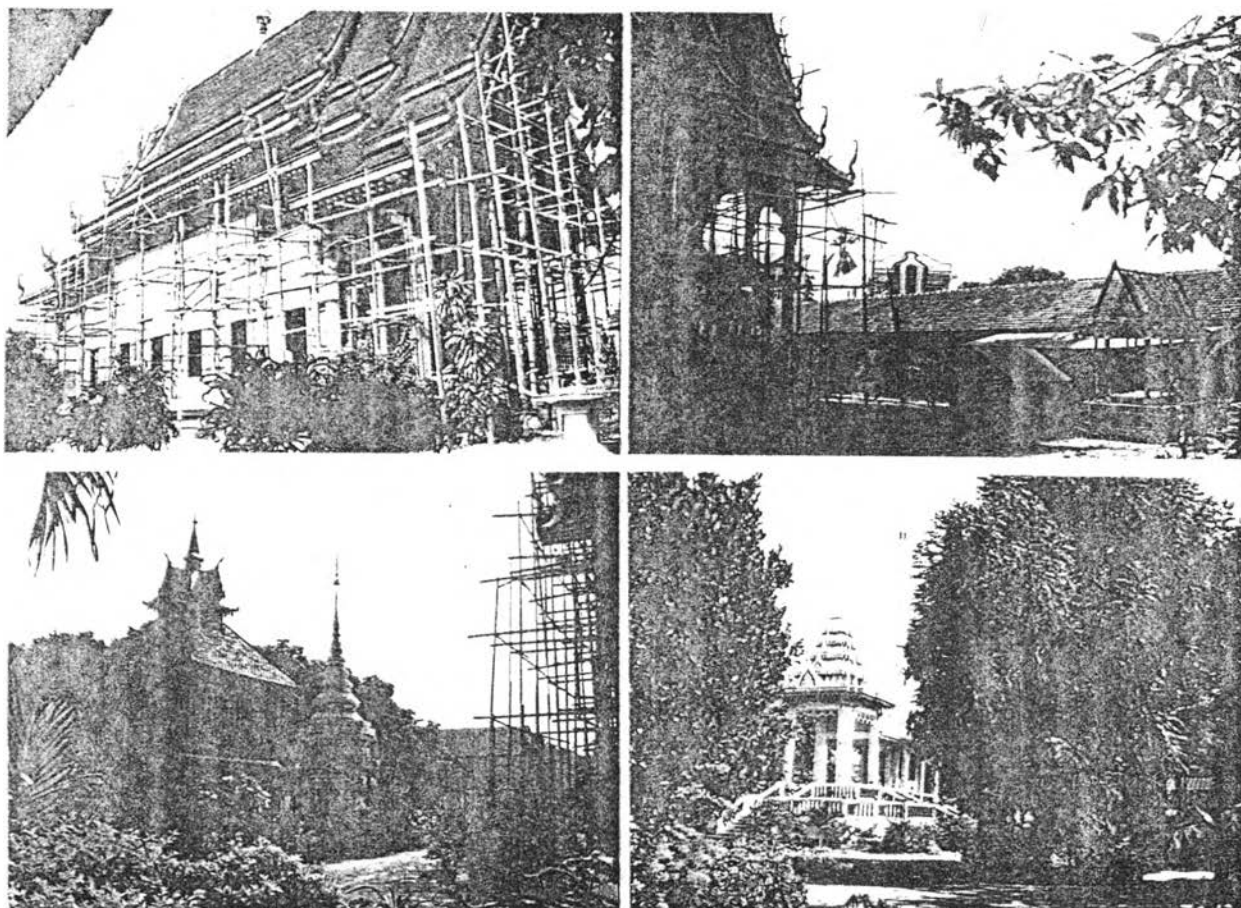
ลักษณะเฉพาะของวัด

ทางด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมและจิตรกรรม ประกอบด้วยศิลปล้านนาโบราณร่วมกันศิลปะ เชียงแสนและพม่า วัดมีขนาดเล็กระดับชุมชนไม่มีความสำคัญมากนัก เนื่องจากอยู่ในช่วงที่เมืองเชียงใหม่เสื่อม-ร้าง พ.ศ. 2068-2339 ประกอบกับภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ จึงสร้างได้เพียงวัดขนาดเล็ก ในลักษณะของ "ศรัทธาวัด" การที่สถาปัตยกรรมมีการรับอิทธิพลศิลปะพม่า เชียงแสน เนื่องจากช่วงนี้ เชียงใหม่อยู่ภายใต้การเป็นเมืองขึ้นของพม่าช่วง พ.ศ.2121-2317 ร่วมกับการที่พ่อขุนเม็งรายได้อพยพผู้คนจากเชียงแสน เชียงรายเข้ามาตั้งแต่ครั้งมีการสร้างเมืองเชียงใหม่ ในสมัยนี้วัดบางแห่งที่ถูกสร้างมาก่อนอาจต้องร้างไปเนื่องจากขาดผู้ดูแลรักษา บูรณะ โดยเฉพาะช่วงเมืองร้าง พ.ศ.2317-2339 แต่ก็ยังมีการสร้างวัดเล็กๆ ที่ไม่สำคัญเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน สำหรับชุมชนที่ยังคงอยู่กระจัดกระจายทั่วไป เนื่องมาจากการอพยพหนีมาอยู่ตามป่าเขา ในช่วงเมืองร้างนั่นเอง

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของวัดค่อนข้างที่จะมีขอบเขตชัดเจนโดยการกำหนดอาณาบริเวณที่แยกตัวจากบ้านและชุมชน เพื่อเป็นเขตวัดใช้ประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนา โดยการสร้างรั้วหรือกำแพงวัด ภายในบริเวณวัดจะแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็น 2 ส่วนคือ เขตสงฆ์และฆราวาส เขตสงฆ์คือเขตที่สงฆ์ประกอบภารกิจส่วนตัวและจำวัด เขตฆราวาส คือ ส่วนที่มีกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่างๆ ที่ต้องอาศัยพื้นที่โล่งขนาดใหญ่พอสมควรในการประกอบกิจกรรมดังกล่าว พื้นที่โล่งหรือเรียกว่า "ข้างวัด" จึงถือเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญที่จะต้องมีในบริเวณวัด ส่วนองค์ประกอบที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ โบสถ์, วิหาร ซึ่งจะต้องสร้างให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเสมอ แม้ว่า

ประตูทางเข้าวัดจะหันหน้าไปทางด้านใดก็ตาม และพื้นที่โล่งก็จะอยู่บริเวณด้านหน้าวัดติดต่อกับวิหารโบสถ์ เพื่อสะดวกแก่การประกอบกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี งานเทศกาลต่างๆ ของชุมชน ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ ที่จำเป็นอาจประกอบด้วย กุฏิสงฆ์, หอระฆัง, เจดีย์, บ่อน้ำ (สำหรับวัดที่อยู่ห่างแหล่งน้ำ) เป็นต้น

บรรยากาศ บรรยากาศของวัดเกิดจากการจัดองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของโบสถ์วิหาร เจดีย์ ฯลฯ ร่วมกับพื้นที่ลานโล่ง กิจกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชน และพืชพรรณ ยุคโบราณ นอกจากวิถีชีวิตประจำวันแล้ว กิจกรรมส่วนใหญ่ของชุมชนที่เหลือจึงมุ่งสู่วัด ก่อให้เกิดบรรยากาศความศรัทธา ที่แสดงออกอย่างต่อเนื่องคือคัก มีความเคลื่อนไหว แต่สงบเสงี่ยมน่าเลื่อมใส ศรัทธา

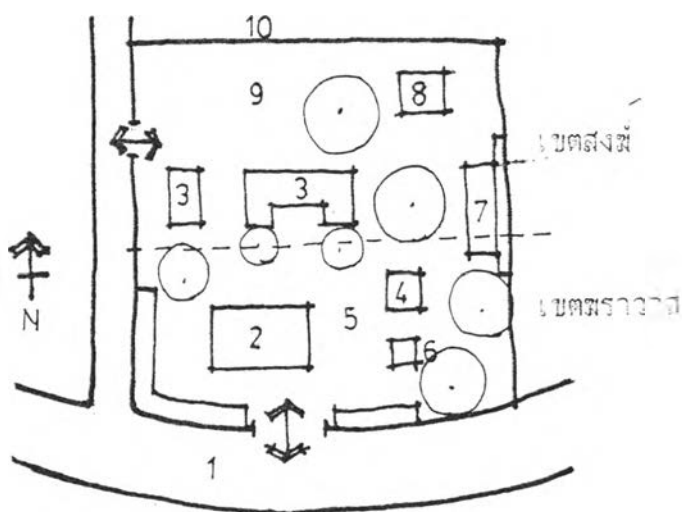
วัดสันไฉ่

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2075 ปัจจุบัน (2538)
 วิหารกำลังถูกรื้อถอนสร้างใหม่ รวมถึงส่วน
 อื่น ๆ ด้วย เช่น กำแพงวัด ฯลฯ

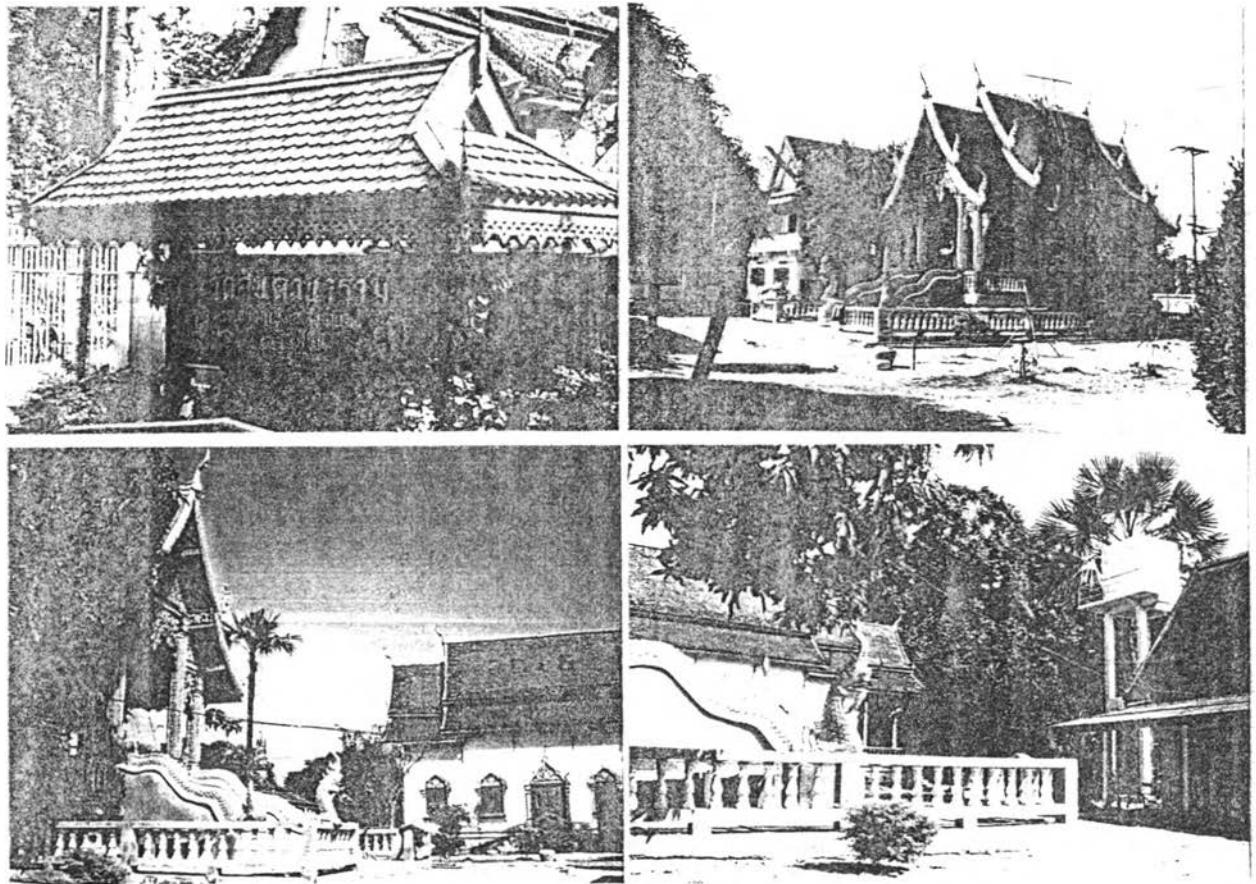
ผังบริเวณ

ผังบริเวณ

1 ถนน	6 เจดีย์
2 วิหาร	7 ศาลาอเนกประสงค์
3 กุฏิสงฆ์	8 เปรุ
4 หอพระไตรปิฎก	9 สวนไร้มล
5 ลานวัด	10 กำแพงวัด

ภาพที่ 6.46 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคโบราณที่อยู่ในปัจจุบัน

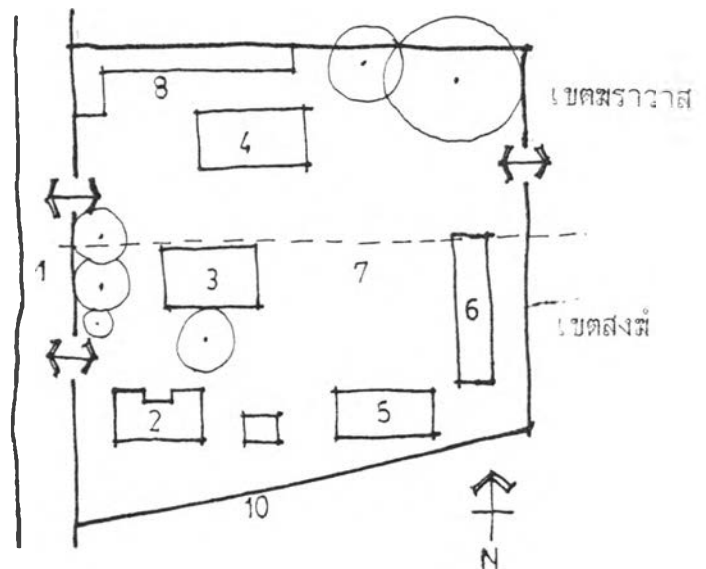

วัดสันตวันาราม

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2320 ปัจจุบัน
โบสถ์ วิหาร กุฏิ ฯลฯ ถูกรื้อถอน
สร้างใหม่ทั้งหมด มีสภาพเหมือน
วัดสร้างใหม่

ผังบริเวณ

1 ถนน	6 ศาลาอเนกประสงค์
2 กุฏิสงฆ์	7 ลานวัด
3 โบสถ์	8 ศาลาตีกลอง
4 วิหาร	9 ศาลาพักผ่อน
5 โรงครัว	10 กำแพงวัด

(ต่อ)

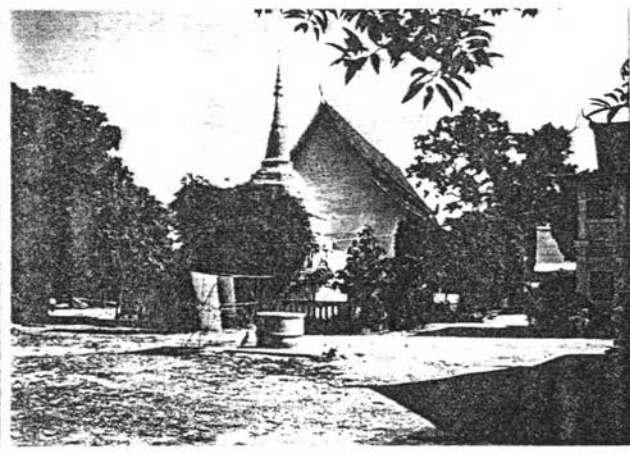
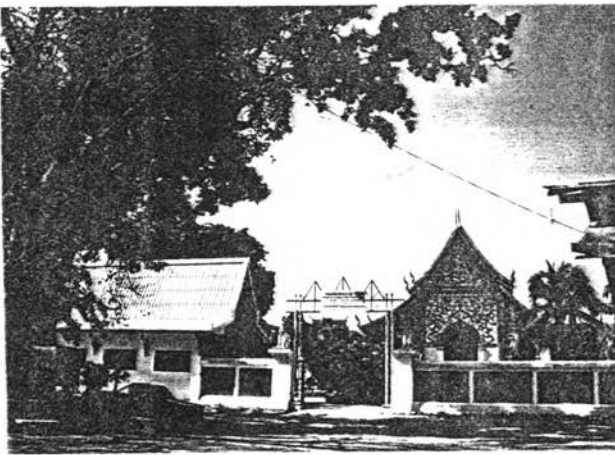
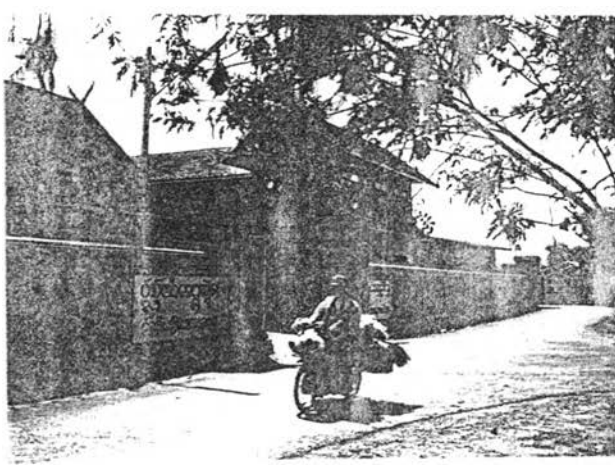
2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 หลังจากวัดส่วนใหญ่ได้ร้างไปพร้อมๆ กับเมืองเชียงใหม่จนถึง 20 กว่าปี ก็ได้รับการฟื้นฟูบูรณะขึ้นใหม่ พร้อมๆ กับการบูรณะบ้านเมือง บ้าน และชุมชน ภายขยายเขตเมืองและการกระจายการตั้งถิ่นฐานเข้าสู่ชนบท เพื่อสร้างชุมชน ในยุคนี้จึงปรากฏการสร้างวัดมากเป็นพิเศษตามการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยวัด 11 แห่ง ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วง พ.ศ.2365-2481 (เฉพาะในเขตสุขาภิบาล) วัดแต่ละแห่งก็จะประกอบไปด้วยชุมชนกลุ่มย่อยๆ 1 กลุ่ม ที่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ พวกเดียวกัน วัดจึงเปรียบเสมือนศูนย์กลางชุมชนชนบทที่กระจายตัวอยู่บนพื้นที่เกษตรกรรมรอบเมือง ทุกทิศทุกทาง ในช่วง "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" สมัยพระเจ้ากาวิละฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่

ลักษณะเฉพาะของวัด

สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมและจิตรกรรม เนื่องจากวัดส่วนใหญ่เกิดจากศรัทธาวัดตามกำลังทรัพย์ของพวกไพร่ที่รวมกลุ่มกันสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางชุมชนของตน ตามความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ว่า "การทำบุญใดใดก็ไม่ได้รับผลตอบแทนเท่ากับการสร้าง ซ่อมแซม และบูรณะวัด" สถาปัตยกรรมและปฏิมากรรม รวมถึงจิตรกรรมต่างๆ ของวัด จึงถูกหล่อหลอมสร้างขึ้นจากศิลปินชาวบ้านล้านนา ร่วมกับศิลปินเชียงใหม่และพม่า (คนชั้นไพร่ส่วนใหญ่ถูกกวาดต้อนมาจากเชียงใหม่ เชียงตุง สิบสองปันนา เพื่อมาสร้างบ้านสร้างเมืองในยุคฟื้นฟูเมือง พ.ศ.2339-2397 คนเหล่านี้จึงนำศิลปะของตนติดตามมาด้วย) ลักษณะของวัดจึงมีลักษณะเป็น "วัดบ้าน" ใช้ประกอบพิธีกรรมให้คำสั่งสอนด้านศาสนาและศิลปวิทยาการแก่ชุมชน ซึ่งวัดแต่ละแห่งจะสื่อความหมาย สภาพแวดล้อมในอดีตของชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น วัดป่าแดง, วัดป่าแหว, วัดแช่ช้าง, วัดทรายมูล, วัดดอนมูล หรือวัดต้นผึ้ง เป็นต้น นอกจากนี้การปรากฏวัดจำนวนมากในแต่ละยุคสมัยบอกได้ถึงฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนได้เป็นอย่างดี จนถึงช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองปรากฏว่าศิลปินส่วนหนึ่งรับอิทธิพลมาจากภาคกลาง เนื่องจากข้าราชการจากกรุงเทพฯ เข้ามามีบทบาทการอยู่อาศัยในชุมชน อาทิ วัดสันกำแพง เป็นต้น

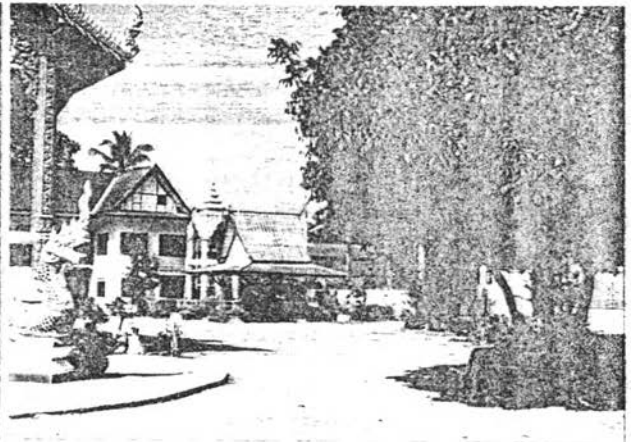
การใช้พื้นที่ ผังบริเวณวัดยังคงยึดหลักการการสร้างวัดจากยุคโบราณ แต่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นบ้างบางส่วนในตอนปลายของยุค ในด้านขนาดของพื้นที่อาจเล็กลง เพื่อการนำไปสร้างโรงเรียนแทนการระดมเงินในการสอนศิลปวิทยาการชุมชน (เนื่องนโยบายการศึกษาจากรัฐบาลกลางเข้าถึงชุมชนประมาณปี พ.ศ.2465) การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ ในด้านการเพิ่มจำนวนอาคารสิ่งก่อสร้าง เพื่อรองรับจำนวนพระที่มากขึ้นและกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชน เช่น การเพิ่มศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ เจดีย์ เป็นต้น แต่การเปลี่ยนแปลงส่วนนี้เกิดขึ้นบางวัดเท่านั้น ที่เป็นศูนย์กลางชุมชนรวม เช่น วัดสันกำแพง ฯลฯ ซึ่งนับว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นน้อย และไม่ทำลายลักษณะเฉพาะของวัด เนื่องจากสถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ยังคงเน้นศิลปินล้านนาพื้นถิ่นจากช่างชาวบ้าน

บรรยากาศ บรรยากาศของวัดมีความคึกคักมากกว่ายุคโบราณเนื่องจากความหนาแน่นของบ้านและชุมชนเพิ่มขึ้น และยังรักษาค่านิยมที่มีต่อวัดในแบบโบราณไว้ได้ ความเชื่อความศรัทธา เลื่อมใส และเต็มใจต่อการประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนา สร้างชีวิต ชีวา ให้กับพื้นที่วัดอย่างสงบเสงี่ยม และนำนับถือร่วมกับบรรยากาศในองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมวัด ภูมิทัศน์ที่รื่นรมย์เสริมคุณค่าให้กับพื้นที่วัดเป็นอย่างมาก

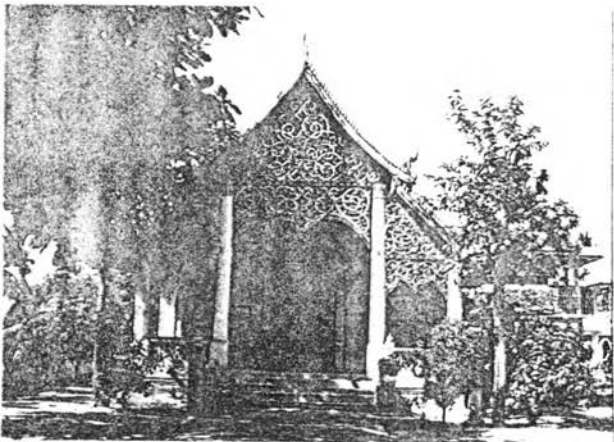

วัดสันกำแพง

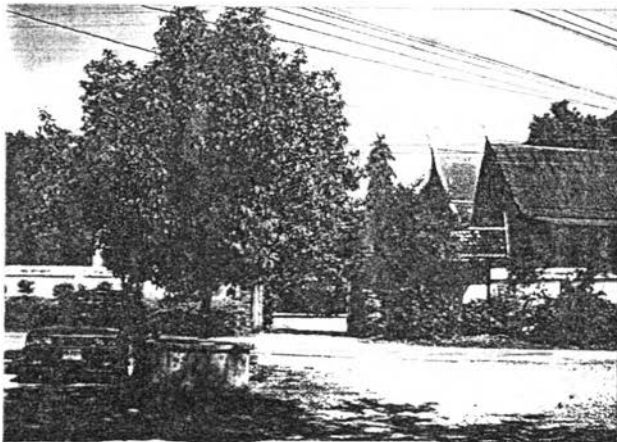
ภาพที่ 6.47 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคอดีต ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

วัดคำขาว

วัดศรีบุญเรือง

วัดป่าเข่า

(ต่อ)

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 เป็นวัดที่ถูกสร้างขึ้นจาก "ศรัทธาวัด" เช่นเดียวกับยุคอดีต ด้วยการบริหาราคที่ดินเงินทองจากประชาชนตามกำลังทรัพย์ที่มีอยู่ เพื่อสร้างวัดแห่งใหม่ให้กับชุมชนที่กำลังเติบโตขยายตัวทางกายภาพ และตั้งการวัดเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเพิ่มขึ้น ประกอบด้วยวัด 2 แห่ง คือวัดโรงธรรมสามัคคี พ.ศ. 2481 และวัดสันกำแพงปลา พ.ศ. 2530

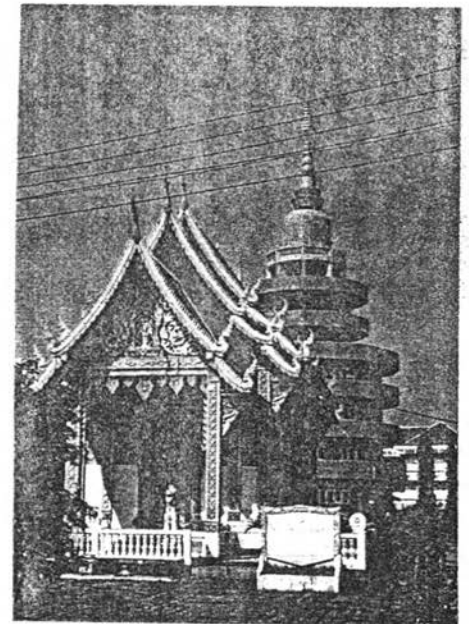
ลักษณะเฉพาะของวัด

สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมและจิตรกรรม ถูกปรับปรุงแต่งตามรูปแบบสมัยใหม่ แต่ยังคงให้ความสำคัญกับความเป็นล้านนาด้วย ศิลปจึงแสดงออกในรูปแบบผสมผสานทั้งในลักษณะ ประโยชน์ใช้สอย จำนวนขององค์ประกอบทางกายภาพ การประกอบกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งที่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรงและโดยอ้อม

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณถูกตัดแปลง ปรับปรุงให้สามารถบริการกิจกรรมทางสังคมได้สูง แม้หลักการโดยภาพรวมยังคงยึดรูปแบบจากอดีตเอาไว้ องค์ประกอบต่างๆ เพิ่มขึ้นตามความต้องการของศรัทธาวัด นอกจากโบสถ์ วิหาร กุฏิสงฆ์ หอระฆังแล้ว องค์ประกอบอื่นๆ ที่เพิ่มขึ้นได้แก่ ศาลาการเปรียญ ศาลาอเนกประสงค์ ศาลาบำเพ็ญกุศล พระตำหนักสมเด็จพระอาจารย์ปริยัติธรรม บูชนิยวัตถุ ได้แก่ พระพุทธรูป เจดีย์ 7 ชั้นสำหรับเป็นห้องสมุดและบรรจุวัตถุโบราณ, พระพุทธรูปปูนปั้นบางต่างๆ ตลอดจนเป็นหอระฆังบรรจุพระบรมสารีริกธาตุฯ มีลักษณะเป็นเจดีย์ 7 ชั้น เรียกว่า พระเจดีย์โพธิ์ปักขัตติธรรม ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวแสดงถึงเศรษฐกิจของชุมชนที่มีศรัทธาร่วมกัน และวัดที่ได้รับศรัทธา คือ วัดโรงธรรมสามัคคี ส่วนวัดสันกำแพงปลาก็มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน แต่มีขนาดเล็กและองค์ประกอบน้อยกว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มิได้เกิดขึ้นเฉพาะวัดที่สร้างใหม่เท่านั้น วัดเก่าในยุคอดีตก็ได้รับอิทธิพลความทันสมัยดังกล่าวด้วย โดยการเพิ่มจำนวนอาคารสิ่งก่อสร้างและลดพื้นที่โล่งลง ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมที่ขาดความกลมกลืนกับสภาพดั้งเดิมเป็นการลดคุณค่าเฉพาะตัวอย่างน่าเสียดาย แสดงให้เห็นถึง "ค่านิยมวัตถุ" ที่ไม่เพียงเกิดขึ้นในชุมชนทั่วไป แต่แทรกซึมเข้าสู่วัดของชุมชนด้วย "ศรัทธาวัด" นั่นเอง

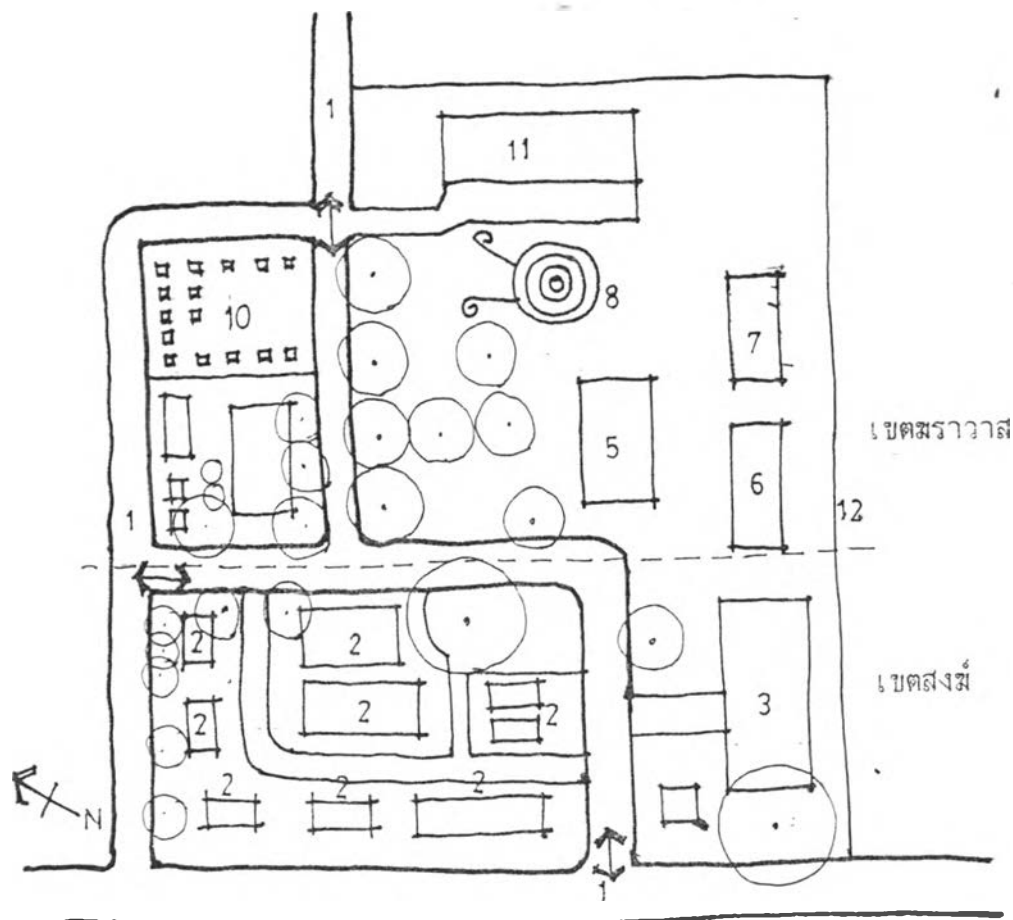
บรรยากาศ บรรยากาศของวัดเป็นผลมาจากการเพิ่มจำนวนองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้าง อาคารที่ต้องสูญเสียลานโล่ง เพื่อประกอบกิจกรรม เพื่อความหนาแน่นของสิ่งก่อสร้างที่เกินจำเป็น เพียงเพื่อการสนองประโยชน์ใช้สอยที่เน้นความสะดวกสบายและใช้เพียงบางเวลาเท่านั้น กุฏิที่คั่นพีชพรรณจึงลดน้อยลงตามปัจจัยดังกล่าว เป็นผลให้บรรยากาศร้อน ไม่เหมาะสมต่อกิจกรรมกลางแจ้งอีกต่อไป ประกอบกับวิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลง เข้าสู่ระบบการผลิตสมัยใหม่ด้วยการเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เวลาเต็มเม็ดเต็มหน่วยตลอดปี จึงทำให้มีเวลาน้อยที่จะเข้ามา

รามกิจกรรมทางศาสนาตั้งแต่อดีต และสิ่งล่อใจจากความทันสมัยสำเร็จรูป ศูนย์การค้า สวนสนุก แหล่งบันเทิงเร้าใจ ฯลฯ ล่อใจให้วัยหนุ่มสาว เอาใจออกห่างกิจกรรมทางสังคมทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ อันเป็นการสูญเสียวิถีชีวิตสังคมที่มีคุณค่าอย่างสิ้นเชิง และนับวันเมื่อคนรุ่นเก่าหมดไป ใครจะเป็นผู้สานวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้เอาไว้

วัดโรจธรรมสภาโคคี
สร้างเมื่อ พ.ศ. 2481 มีองค์
ประติมากรรมทางกายภาพหลากหลาย
และที่สมัย

ภาพที่ 6.48 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคปัจจุบัน

ผังบริเวณ

1	ถนน	7	ศาลาอเนกประสงค์
2	กุฎิสงฆ์	8	หอสมุด
3	โรงเรียนสงฆ์	9	ศาลาธรรม
4	ศาลา	10	บริเวณตั้งเจดีย์บรรจุอัฐิ
5	วิหาร	11	โรงเรียนแม่แสงวิทยา (ปัจจุบันร้าง)
6	ศาลาธรรมสามัคคี	12	กำแพง, รั้ววัด

(ต่อ)

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การสร้างวัดจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญต่อชุมชนมากนัก เนื่องจากความต้องการพึ่งวัดมีแนวโน้มลดน้อยถอยลง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางสังคม การศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เนื่องจากการหาที่ดินได้ยากเพราะมีราคาแพงและต้องใช้ทุนทรัพย์จำนวนมากต่อการสร้างวัดแต่ละแห่ง และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือ วัดดั้งเดิมที่มีอยู่ก็สามารถใช้งานได้ดี และมีจำนวนมากพอกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แม้จะเกิดชุมชนแห่งใหม่ขนาดใหญ่ ที่อยู่ไกลออกไป การเดินทางก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคตั้งแต่อดีต เพราะมียานพาหนะความเร็วสูง อำนวยความสะดวก ความต้องการได้ตลอดเวลา แต่เป็นการทำถวายบรรยากาศชีวิต ชุมชนสังคม ที่ต้องการพบปะพูดคุย ระหว่างการเดินทางเข้าวัด การประกอบกิจกรรมในวัดที่ต้องใช้เวลา นานๆ กลับมีลักษณะรวดเร็ว รวดรัด เพื่อจะได้รับกลับทำภาระกิจอย่างอื่นต่อไป ตามแบบฉบับสังคมเร่งรีบสมัยใหม่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันตอนปลายอย่างชัดเจน และแนวโน้มเด่นชัดมากขึ้นในสังคมอนาคต

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของวัดโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ยุคโบราณและอดีต วัดถูกสร้างขึ้นจากการออกแบบของศิลปินชาวบ้าน ที่มีความรู้พื้นฐานตามเชื้อชาติของตนจากแหล่งที่อยู่เดิม เกิดการผสมผสานเป็นศิลปะล้านนาที่แสดงออกทางสถาปัตยกรรม ปฎิมากรรมและจิตรกรรม ที่มีคุณค่าคู่มากับการสร้างวัด ที่เน้นความเป็นพื้นถิ่น ร่วมกับการใช้พื้นที่ผังบริเวณภายในวัดที่สามารถสนองต่อกิจกรรมทางด้านศาสนาและประเพณี ศิลปวิทยาการ ตลอดจนการรักษาพยาบาลให้กับชุมชน สามารถสร้างความผูกพันระหว่างชุมชนที่มีต่อวัดอย่างเหนียวแน่นมาก เพราะชุมชนต้องพึ่งพาวัดในทุกๆ เรื่อง

ปัจจุบัน วัดถูกสร้างขึ้นจากการออกแบบของผู้ที่เรียกตัวเองว่าสถาปนิก มีความรู้ความชำนาญทางการออกแบบอาคาร สิ่งก่อสร้าง มีพื้นฐานการเรียนรู้จากตำราสากลที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย ที่อาจจะขาดความเข้าใจอันลึกซึ้งต่อศิลปะดั้งเดิมที่ควรรักษาเอาไว้ ร่วมกับความต้องการทางวัตถุของศรัทธา วัดแต่ละวัด เป็นผลให้วัดปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นวัดเก่า วัดใหม่ได้รับอิทธิพลดังกล่าวอย่างทั่วถึงด้วยปรับปรุง เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงหรือสร้างใหม่ทั้งหมด ของโบสถ์, วิหาร, เจดีย์, กุฏิ ฯลฯ โดยขาดสำนึกในคุณค่าดั้งเดิมทั้งในเชิงพื้นที่และวัตถุ เน้นประโยชน์ใช้สอยที่เกินจำเป็น

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

ยุคโบราณและอดีต การสร้างวัดในยุคโบราณและอดีต ใช้พื้นที่ดินของกษัตริย์ โดยอาจมาจากศรัทธาของกษัตริย์เองหรือการขอใช้พื้นที่กษัตริย์เพื่อสร้างวัด และชุมชน โดยเป็นข้อยก

เว้นในด้านผลประโยชน์ ส่วนวัดที่ได้รับถวายที่ดินจากษัตริย์ก็สามารถเก็บผลประโยชน์ในที่ดินของวัดได้ ต่อมาภายหลังการออกกฎหมายคือครองที่ดิน พ.ศ. 2444 การสร้างวัดจึงต้องได้รับศรัทธาทั้งพื้นที่ดิน ทุนทรัพย์ สิ่งของและอื่นๆ เพื่อการสร้างวัดจากบุคคลที่สามารถบริจาคให้ได้ หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีที่ดินจำนวนมาก เป็นต้น ดังนั้นจึงปรากฏว่าวัดในช่วง พ.ศ. 2445-2476 เกิดขึ้นน้อยกว่าช่วงก่อนนี้ แต่ด้วยที่ดินในอดีตยังมีมากและราคาในเขตชนบทยังถูกอยู่ วัดจึงเกิดขึ้นได้ตามสมควรกับกำลังของศรัทธาวัดในชุมชน กรรมสิทธิ์ในที่ดินของวัดจึงชัดเจนตายตัว มีรั้วรอบขอบชิดมั่นคงยิ่งขึ้นตามลักษณะดั้งเดิมที่ต้องการแยกวัดจากชุมชน ส่วนการใช้พื้นที่ว่างฝังบริเวณมีลักษณะแบบวัดล้านนา

ปัจจุบัน นับตั้งแต่ พ.ศ. 2476 เป็นต้นมาวัดใหม่เกิดขึ้นน้อยมาก เนื่องจากราคาที่ดินสูงขึ้น และคนรายมีน้อยจึงมีการสร้างวัดบางแห่งเท่านั้นที่มีการขยายตัวของชุมชน โดยศรัทธาจากผู้มีฐานะดีไม่กี่ราย อาทิเช่น ตระกูลชินวัตร ซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีฐานะดี สนับสนุนการสร้างวัด ร่วมกับผู้มีฐานะดีรายอื่น กับศรัทธาวัดร่วมกันของชุมชน วัดในยุคนี้จึงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินชัดเจนตายตัว เช่นเดียวกับวัดในยุคอดีตตอนปลาย พื้นที่วัดจึงถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของวัดที่สามารถทำประโยชน์ได้ตามต้องการ ลักษณะรูปแบบที่ดินจึงเน้นความเป็นรูปเหลี่ยมตามระบบแบ่งแปลงที่ดินวิธีการใหม่ มีรั้วรอบขอบชิดตามวัตถุประสงค์เดิม การใช้พื้นที่ยังคงลักษณะแบบล้านนาแต่ลดขนาดสัดส่วนในพื้นที่โล่ง เพื่อการสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เพิ่มขึ้น

ค. สภาพปัญหาของวัดและกิจกรรมทางด้านศาสนา จากความเป็นวัดดั้งเดิมในโบราณและอดีต ส่งคุณค่าและความสำคัญในด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม ร่วมกับการใช้พื้นที่ดินที่แสดงออกในเชิงที่ตั้งและผังบริเวณของวัด ตลอดจนองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญภายในบริเวณวัด ที่ถือได้ว่าเป็นคุณค่าและความสำคัญเฉพาะถิ่น เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่ เฉพาะภูมิภาค เกิดขบวนการหาเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อให้แปลกแยกไปจากสังคมและพื้นที่อื่นในโลก ดังจะเห็นได้ว่าในแต่ละยุคสมัยเกิดการผสมผสานเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด จนกระทั่งปัจจุบัน ในขีดของความเจริญที่พุ่งแรงไต่สูงกว่ายุคอื่น ย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคม สถานที่ ได้อย่างสุดโต่งเช่นกัน รวดเร็ว และเฉียบพลัน จนเป็นการทำลายความเฉพาะตัวได้อย่างเห็นได้ชัด โดยสรุปคือ

(1) การสูญเสียคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม โดยการถูกทำลาย รื้อถอน ลักลอบนำไปเป็นของส่วนตัว การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง สร้างใหม่ ที่ขาดความกลมกลืนกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา แยกแยกและโดดเด่นทางวัตถุที่ทันสมัยมากเกินไป

(2) การสูญเสียคุณค่าทางสังคม ทางด้านความผูกพันการพึ่งพา การแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณี การศาสนา ที่ควรค่าแก่การปฏิบัติสืบทอดกันต่อไป ให้จางหายไปกับค่านิยมทางวัตถุของวัยหนุ่มสาว รุ่นใหม่ ด้วยสิ่งล่อใจทางวัตถุ แสงสี และความบันเทิง

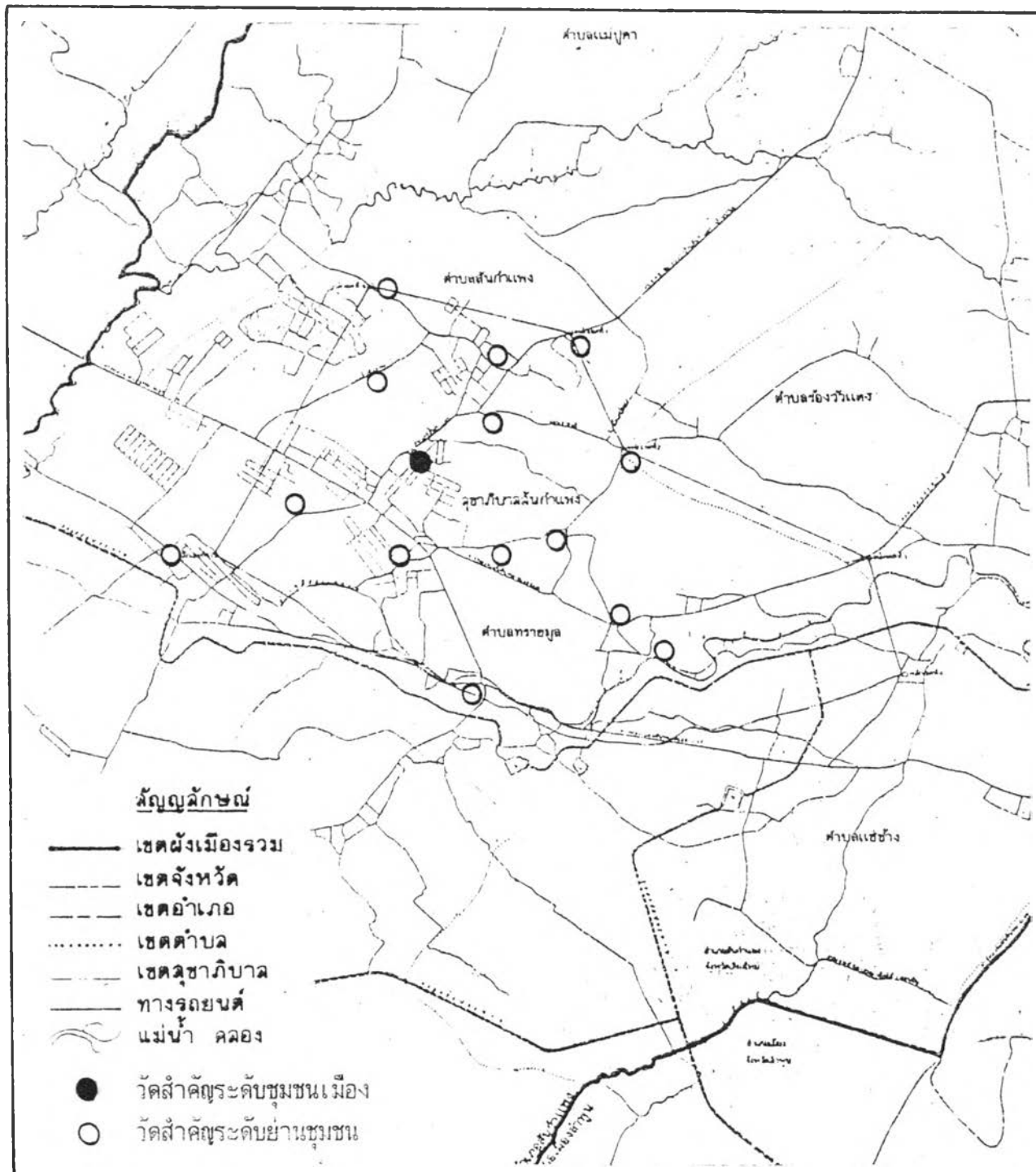
(3) การสูญเสียคุณค่าในบรรยากาศ และภูมิทัศน์ของวัดในความสงบร่มเย็น นำมาซึ่ง น้าศรัทธา และผ่อนคลายทางจิตใจ นำเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมทางศาสนาและประเพณี ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมของชุมชน ที่เคารพแก่การสืบทอด

ง. ระดับความสำคัญของวัด

ยุคโบราณและอดีต วัดถูกสร้างขึ้นจากศรัทธาวัดของกลุ่มคนในระดับต่างๆ เช่น ชาวบ้าน ชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย หรือกษัตริย์ ฐานะของวัดจะมีความสำคัญตามฐานะของผู้ศรัทธาด้วย วัดในอาณาบริเวณชุมชนสินค้าแพงในเขตพื้นที่ศึกษา วัดส่วนใหญ่มาจากศรัทธาวัดของชาวบ้านแต่ละกลุ่ม เชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ ซึ่งมีฐานเดิมของการเป็นเชลยศึก ชนชั้นทาส และช่างฝีมือชาวบ้าน ฐานะความสำคัญของวัดจึงขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่มชุมชนในละแวกบ้านของตน ชุมชนที่มีกลุ่มบ้านขนาดใหญ่ วัดก็จะมีฐานะดีขึ้น มีศรัทธามากขึ้นตามจำนวนของกลุ่มบ้าน กลุ่มวัดประเภทนี้ ได้แก่ วัดทั่วไปในแต่ละย่านชุมชน ในยุคอดีต และโบราณ

ปัจจุบัน เมื่อมีการยกเลิกทาส มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานจากคนนอกพื้นที่ในเขตล้านนาและคนจากส่วนกลางของกรุงเทพฯ เพื่อเข้ามาเป็นข้าราชการปกครองชุมชน ส่งผลให้วัดได้รับศรัทธาเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีของข้าราชการ นายทุน พ่อค้าต่างๆ วัดจึงมีระดับฐานะสูงขึ้นตามพื้นฐานของสังคมในชุมชนละแวกบ้านของตน โดยเฉพาะย่านใจกลางชุมชนที่มีหลักแหล่งของกลุ่มคนระดับข้าราชการ พ่อค้าและนายทุน กระจุกตัวเป็นจำนวนมาก วัดจึงได้รับศรัทธาสูง วัดในกลุ่มนี้ได้แก่ วัดสินค้าแพง และวัดโรงธรรมสามัคคี (วัดนี้มีความสำคัญ เฉพาะกลุ่มผู้มีฐานะดี โดยเฉพาะพ่อค้าและนายทุน) ส่วนวัดสินค้าแพง ได้รับฐานะ เป็นวัดที่มีความสำคัญสูงสุดของชุมชนและถือเป็นศูนย์กลางชุมชนระดับเมือง

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคาร
ในองค์ประกอบของชุมชนประเภทวัด ในลักษณะ เฉพาะทางสถาปัตยกรรมการใช้พื้นที่และผังบริเวณ, บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.23

แผนที่ 6.18 แสดงที่ตั้งและระดับความสำคัญของวัด ชุมชนสำโรงเหนือ

ตารางที่ 6.22 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของวัดไทยพุทธใหม่ : สันกำแพง (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อวัด / พ.ศ. ที่สร้าง	รูปแบบสถาปัตยกรรมวัด (Style)	ลักษณะวัด (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณวัด	บรรยายทิวทัศน์และภูมิทัศน์ของวัด	อายุ
1. วัดสันกำแพง/2397	ลักษณะผสมศิลปะกลาง และพม่า (สถาปัตยกรรมใหม่)	เป็นวัดบ้านระดับชุมชนเมือง	เน้นพื้นที่อาคารสมัยใหม่สทที่วางโล่ง องค์ประกอบหลากหลาย	พืชพรรณน้อย ร้อน แดดแรง แต่ เงียบสงบ	140
2. วัดบ้านน้อย/2381	ล้านนาสมัยใหม่ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เขตสงฆ์-ฆราวาสแบ่งแยกชัดเจน ตามลักษณะผังบริเวณวัดล้านนา	เงียบสงบ มีศาลาร่วมรัตนคัทธนา	156
3. วัดบ้านเหา/2380	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เขตสงฆ์-ฆราวาสแบ่งแยกชัดเจน ตามลักษณะผังบริเวณวัดล้านนา	เงียบสงบ ร่วมกัน มีระยะทางไม่ไกล ที่	157
4. วัดบ้านแดง/2327	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมเก่า-ใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เขตสงฆ์-ฆราวาสแบ่งแยกชัดเจน ตามลักษณะผังบริเวณวัดล้านนา	เงียบสงบ ร่วมกัน	210
5. วัดคำขาว/-	ล้านนาสมัยใหม่ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เน้นพื้นที่อาคารสมัยใหม่	เงียบสงบ ร่วมกัน คัดทั้งนา	-
6. วัดสันใต้/2397	ล้านนาสมัยใหม่ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เน้นพื้นที่อาคารสมัยใหม่	เงียบสงบ พืชพรรณน้อยคัทธนา	140
7. วัดศรีบุญเรือง/2370	ล้านนาโบราณ (แปลนถาวรก่อสร้างใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เขตสงฆ์-ฆราวาสแบ่งแยกชัดเจน	เงียบสงบ ร่วมกัน คัดทั้งนา	167
8. วัดสันเต้านารวม/2520	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	พื้นที่ค่อนข้างแคบ ที่วางโล่งน้อย	เงียบสงบ คัดทั้งนา	217
9. วัดโรงธรรมสภาหค/2481	ล้านนาสมัยใหม่ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	พื้นที่ค่อนข้างกว้าง เน้นพื้นที่อาคาร สมัยใหม่	เงียบสงบ ร่วมกัน องค์ประกอบ หลากหลาย	56
10. วัดดอแมล/2442	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	องค์ประกอบหลากหลายทั้งเก่า-ใหม่	เงียบสงบ ร่วมกัน	95
11. วัดบ้านป่า/-	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับชุมชน	มีที่โล่งกว้าง เขตสงฆ์-ฆราวาสไม่ชัดเจน	เงียบสงบ ร้อน ต้นไม้มีน้อย	-
12. วัดสันโค้ง/2075	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับชุมชน	เน้นพื้นที่อาคาร สดพื้นที่ว่าง	เงียบสงบ ร่วมกัน	162
13. วัดสันกำแพง/2530	ล้านนาสมัยใหม่	วัดบ้านระดับย่าน	เน้นพื้นที่อาคาร สดพื้นที่ว่าง	เงียบสงบ ร่วมกัน	7
14. วัดราษฎร์/2465	ล้านนาโบราณ (สถาปัตยกรรมใหม่)	วัดบ้านระดับย่าน	เน้นพื้นที่อาคาร องค์ประกอบหลากหลาย	เงียบสงบ ร่วมกัน	72
15. วัดเข้ช้าง/2365	ล้านนาโบราณ	วัดบ้านระดับย่าน	เขตสงฆ์-ฆราวาสแบ่งแยกชัดเจน ตามลักษณะผังบริเวณวัดล้านนา	เงียบสงบ ร่วมกัน แดดแรง ทรหด	172
ลักษณะเฉพาะตัว โดยภาพรวม	เห็นควมเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดยศรีทอิจ กอรวาเส ก่อให้เกิด อาคารสมัยใหม่, แปลนถาวรก่อสร้างใหม่ จนสร้างใหม่จากตึก ต้นไม้ดู มองว่าเป็นสิ่งกีดขวาง ไม่มีควมสัว- คัญต่อพื้นที่เท่ากับการสร้างอาคาร	มีลักษณะเป็นวัดบ้านระดับย่าน เป็นส่วนใหญ่	วัดส่วนใหญ่เพียง ๒-๓ รูปแบบผังบริเวณ ฆราวาส แบ่งแยกกิจกรรมได้ไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดกิจกรรมที่รบกวนต่อเขตสงฆ์	ส่วนใหญ่แต่ควมเงียบสงบ น้า- ครึกครื้น แต่พืชพรรณมีกุดคัทธทั้ง เพื่อเปิดโล่ง ไม่ปิดบังอาคาร ต่างๆ ซึ่งทำให้ร้อน ไม่ร่มรื่น และขาดสุนทรียภาพ	7-162

ตารางที่ 6.23 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของวัด กุญท่า และการประเมิน : ส่วนกำแพง

ลักษณะเฉพาะของวัด		อุทโยธา				อุทยิต				อุทยิมุงขุมัน				ยนาท				ภาพรวม				ลักษณะเฉพาะของบ้าน			
กุญท่าทางค้ำ +		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3
สถาปัตยกรรม	มีความเป็นพื้นดินล้านนาสูง ให้เอกลักษณ์เฉพาะ มีกุญท่า																								กุญท่าทางค้ำ -
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	ผังบริเวณมีความชัดเจน เน้นลานโล่งเป็นสัดส่วน ในเขตสงฆ์ จรราวเขตคชชนของคหกิจกรรมทางศาสนาได้สูง องค์ประกอบเป็นผังเป็น เน้นความกลมกลืนกับความเป็นวัด ที่ต้องยกความค้ำโคข																								ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีความร่มรื่น เงียบสงบ น้เย็นโต ครีธา																								ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีความร่มรื่น เงียบสงบ น้เย็นโต ครีธา																								ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะของวัด	9	0	9	0	5	0	1	4	7	0													ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
ค่า 3 สูง																									ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
ค่า 2 ปานกลาง																									ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
ค่า 1 น้อย																									ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
กุญท่าค้ำ +																									ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
กุญท่าค้ำ -																									ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
	ค่าคะแนนรวม	9	0	9	0	5	0	1	4	7	0													ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-														ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า
	ลักษณะเฉพาะของวัด	เป็นวัดขนาดเล็ก	วัดสูงรีงขึ้น	วัดยังทรงความ	ความเป็นวัดดูนิยม	จากความสำคัญ																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
		ตรีงขึ้นเพื่อ	จำนวนมากโดย	สำคัญจากยอคิด	จะคิดตามและเด่น	ในอคิดและ โข																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
		ศูนย์กลางชุมชน	ศรีธาวิท เพื่อ	แต่ศรีธาวิทเน้น	มากขึ้น ซึ่งจะขีง	รวม สหภาพาร																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
		มีกุญท่าค้ำขีง	ให้เป็นศูนย์กลาง	วัดดูนิยมมากเกิน	เป็นการเคิมการ	กุญท่าให้วัดมี																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
		ใจ กิตขาร	ชุมชนมีความ	จำเป็น ทำให้เสีย	ดูขีงยอกลัคนณ์	ความสำคัญต่อ																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
		ศรีธาวิทขีง	สำคัญต่อจิตใจ	ยอกลัคนณ์เฉพาะ	เฉพาะที่มีกุญท่า	ชุมชนก่อน																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
		ชุมชน	เช่นเดียวกับกับ	ที่มีกุญท่า	การเกกการอนุรักษ	ข้างสูง																		ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	
			แต่โบร เว																					ความเป็นพื้นดิน ล้านนา ไม่มีความจำเนียร ทิวทัศน์เอกลักษณ์เฉพาะ ลคกุญท่า	

1.5.3 ตลาด ตลาดของชุมชนสันกำแพงถูกสร้างขึ้นครั้งแรก โดยข้าราชการชั้นปกครองร่วมกับหัวหน้าหมู่บ้านและราษฎรด้วยส่วนหนึ่ง เมื่อ ปี พ.ศ. 2453 ตั้งอยู่บริเวณบ้านเพียรกุลปัจจุบัน ต่อมาได้ย้ายมาตั้งบริเวณที่เป็นตลาดปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2453 มีพัฒนาการในด้านสถาปัตยกรรม ลักษณะ รูปแบบ จำนวน การใช้พื้นที่ และบรรยากาศแวดล้อม แตกต่างกันตามยุคสมัยด้วยปัจจัยแวดล้อมด้านต่างๆ ดังนี้

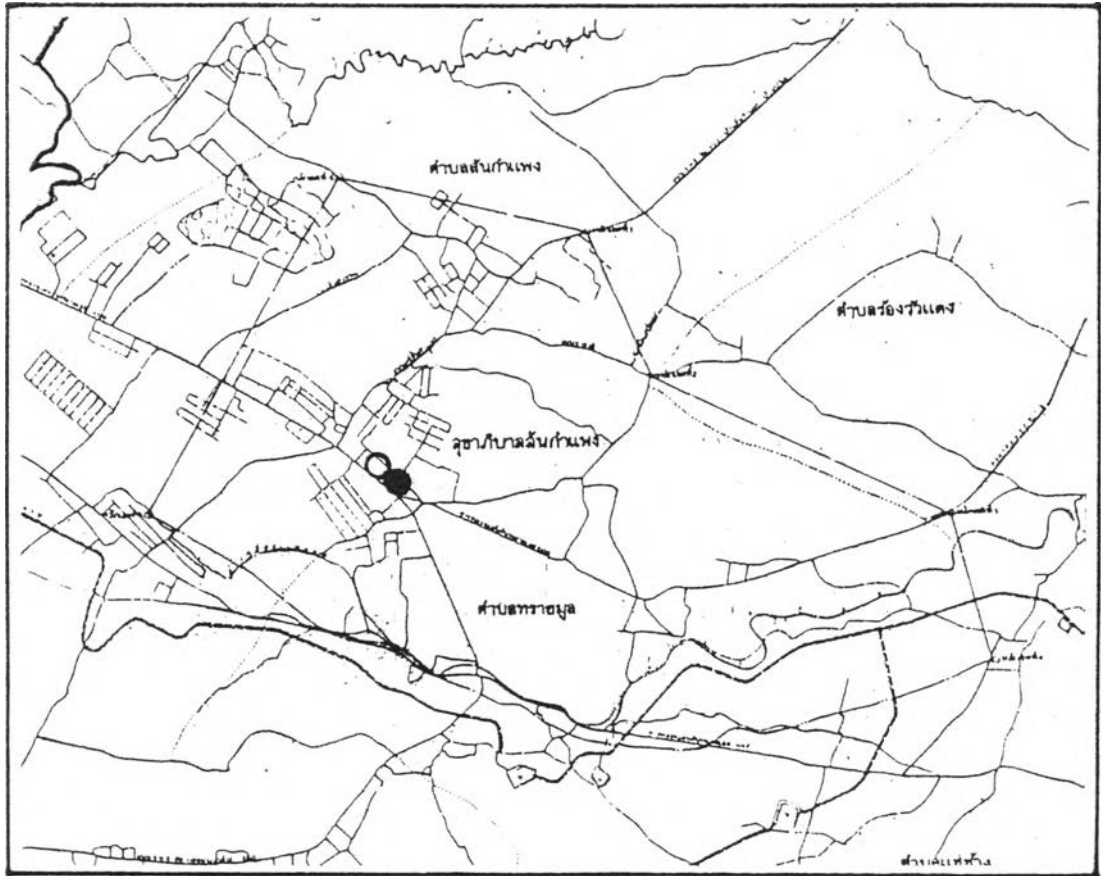
- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 ตลาดไม่ปรากฏในชุมชน
- 2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 ตลาดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "กาดใหม่" สร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อช่วงปลายของยุคอดีต พ.ศ. 2453 โดยได้รับอิทธิพลจากการค้าขายเสรี ในสนธิสัญญาเบาริงที่อังกฤษทำไว้กับรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ ทำให้ตลาดเป็นสิ่งจำเป็นต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากขึ้น จากการเบี่ยงเบนระบบการผลิตแบบพอเพียง (Subsistence) ในการดำรงชีวิตของชุมชน เข้าสู่ระบบการค้าขายกับชาวต่างชาติโดยเฉพาะ พม่า ไทยใหญ่และอินเดีย ในช่วง พ.ศ. 2443-2464 พ่อค้าชาวจีนเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการค้าขายในเมืองเชียงใหม่ และแทรกตัวเข้าถึงชุมชนชนบทอื่นๆ เพื่อตั้งร้านค้า ด้วยอิทธิพลดังกล่าวผลักดันให้ชุมชนมีตลาดเกิดขึ้นเพื่อนำสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมของพ่อค้าพม่า ไทยใหญ่ อินเดีย และพ่อค้าจีน มาขายให้กับชุมชน โดยนายทุนอีกต่อหนึ่งหรือจากพ่อค้าโดยตรง ขณะเดียวกันนายทุนและพ่อค้าก็จะหาสินค้าพื้นเมืองนำกลับไปขายในเขตเมืองอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ตลาดยังใช้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่างแม่ค้าภายในชุมชนเดียวกันด้วย

ลักษณะเฉพาะของตลาด

สถาปัตยกรรมของตลาดเลียนแบบมาจากตลาดในเขตเมืองเชียงใหม่ โดยครั้งแรกที่สร้างตลาดจะมีลักษณะเป็นลานโล่งริมทาง สำหรับกิจกรรมค้าขายโดยเฉพาะ ในลักษณะของการวางขายบนพื้นดิน เป็นตลาดแบบชั่วคราวติดตลาดเฉพาะบางช่วงเวลา ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งมาอยู่ที่ตั้งปัจจุบัน ระยะแรกยังคงใช้ลักษณะลานโล่ง ภายหลังได้รับการสนับสนุนทุนจากข้าราชการชั้นปกครอง ผู้นำหมู่บ้าน และราษฎรในชุมชน ร่วมสมทบทุนรายละเอียด 5 บาท เพื่อเป็นทุนสร้างโรงเรือนถาวรให้กับตลาด และสามารถเก็บผลประโยชน์ทางการค้าได้ โดยใช้เสาไม้มุงด้วยใบตองตั้งเป็นโรงเรือนขนาดใหญ่ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนเป็นโครงสร้างไม้ มุงด้วยสังกะสี การค้าขายก็ยังคงมีลักษณะตลาดแบบชั่วคราวที่ติดตลาดเฉพาะบางช่วงเวลาเช้า หรือเย็น

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตลาดในยุคแรกนี้เน้นความโล่งเป็นลานกว้างๆ ที่เข้า-ออกได้สะดวก จึงมักอยู่ริมทางหรือถนน มีที่ตั้งในตำแหน่งศูนย์กลางของชุมชนโดยส่วนรวม ถึงแม้จะมีโรงเรือนก็ยังคงเน้นความเป็นลานโล่ง ภายใต้อหลังคาโรงเรือน

บรรยากาศ บรรยากาศของตลาดเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมค้าขายเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นจุดที่ผู้คนได้พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สร้างความผูกพันภายในสังคมเดียวกัน ลักษณะและความรู้สึก แสดงถึงความเป็นกันเอง อบอุ่น มีชีวิตชีวา เฉพาะช่วงเวลาเท่านั้น

- นที่ 6.19 แสดงที่ตั้งตลาดแห่งแรก และแห่งที่สอง : บริเวณตึกเขียวรุศุล และตลาดสุขาภิบาลฯ ปัจจุบัน
- : ตลาดแห่งแรก : ตลาดลานโล่ง
 - : ตลาดแห่งที่สอง : ตลาดโรงเรือนและลานโล่ง

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 ตลาดได้พัฒนาการตัวเองอย่างมาก โดยเฉพาะช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5-6 (พ.ศ. 2525-2534) เป็นผลมาจากความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่ไม่ผูกขาดในระบบการผลิตเพื่อยังชีพอีกต่อไป เปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าสู่ระบบการผลิตจำนวนมากในโรงงานอุตสาหกรรม ที่ใช้แรงงานเต็มเม็ดเต็มหน่วยของเวลา มีเวลาน้อยในชีวิตประจำวัน จึงมีความต้องการความสะดวกสบายสูง เน้นความสำเร็จรูปในทุกรูปแบบ ตลาดซึ่งเป็นสถานที่ให้บริการอยู่แล้ว จึงมีความจำเป็นและต้องการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสินค้าเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน ดังนั้นพัฒนาการของตลาดในช่วงนี้จึงเพิ่มจำนวนที่ตั้งมากขึ้น ในแหล่งย่านของชุมชน ตลอดจนรูปแบบก็พัฒนาเปลี่ยนแปลงไป สรุปได้ 3 ลักษณะคือ

(1) ตลาดถาวร ติดตลาดตลอดเวลา มีตัวตลาด ร้านค้าจำหน่ายสินค้าตลอดวันได้แก่ ตลาดสุขาภิบาลสันกำแพง และตลาดเอกชนแห่งใหม่บริเวณเชิงสะพานวัดแช่ข้าง (ปัจจุบัน : พ.ศ. 2537 ถูกรื้อถอนเนื่องจากไม่ติดตลาด)

(2) ตลาดแบบชั่วคราว ติดตลาดเฉพาะบางเวลาเช้าหรือเย็น มีตัวตลาดแต่ขายเป็นบางเวลา มี 4 แห่ง ได้แก่ กาดวัดป่าเหว, กาดบ้านน้อย, กาดวัดสันไค้ง และกาดจิตรคำ (ปัจจุบันถูกยุบและรื้อถอน)

(3) ตลาดเคลื่อนที่ ขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็น ลักษณะเป็นยานพาหนะบรรทุกสินค้าไปขายถึงตัวบ้าน มีตั้งแต่ขนาดเล็กถึงใหญ่ ได้แก่ รถปิคอัพ รถตู้ รถจักรยานยนต์และรถจักรยาน เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของตลาด สถาปัตยกรรมของตลาด

(1) ตลาดถาวร คือตลาดชุมชนดั้งเดิมเมื่อแรกสร้าง จากตลาดลานโล่ง พัฒนาให้มีโรงเรือนสร้างด้วยไม้มุงสังกะสี ต่อมาพัฒนาการของอาคารทางด้านขนาด ความมั่นคงแข็งแรงด้วยโครงสร้างไม้ มุงด้วยสังกะสีที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มั่นคงยิ่งขึ้น มีพื้นที่ใช้สอยมากขึ้น ส่วนตลาดใหม่ บริเวณเชิงสะพานด้านหน้าวัดแช่ข้าง เน้นโครงสร้างเหล็กมุงด้วยกระเบื้องมุงหลังคา สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2535 ปัจจุบันถูกรื้อถอน

(2) ตลาดชั่วคราว หรือเรียกว่า "กาดเลง" เริ่มแรกของการสร้างตลาด เกิดจากชาวบ้านนำสินค้าพื้นบ้านมาขายหรือแลกเปลี่ยนกันในบริเวณลานโล่งของวัด หรือลานโล่งสาธารณะจนติดตลาด จึงพัฒนาเป็นลานโล่ง มีอุปกรณ์ โต๊ะ ไม้อย่างง่ายวางเรียงแถวเพื่อขายสินค้า ต่อมาภายหลังจึงสร้างโรงเรือนถาวรขึ้น ในลักษณะ โครงสร้างไม้ขนาดเล็ก มุงหลังคาด้วยสังกะสี มีโต๊ะ ไม้วางเรียงกันเพื่อขายของ ส่วนหนึ่งยังเป็นลานโล่ง วางขายกับพื้นดิน

(3) ตลาดเคลื่อนที่ ใช้ยานพาหนะเป็นที่ตั้งของสินค้า เคลื่อนที่ไปตามย่าน ภายในชุมชนถึงตัวบ้าน เพื่อขายสินค้าบริโภคในชีวิตประจำวัน ปรากฏเฉพาะช่วงเช้าและเย็น ลักษณะของยานพาหนะแล้วแต่กำลังทรัพย์ของผู้ขาย เช่น รถตู้ ปิคอัพ จักรยานยนต์ จักรยาน เป็นต้น

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตลาดมีลักษณะแตกต่างกันตามลักษณะของตลาดแต่ละประเภทดังนี้

(1) ตลาดถาวร ต้องการที่ตั้งที่เข้าถึงได้สะดวก ติดถนนโล่งกว้าง ขนาดพื้นที่ของตลาดขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของกิจกรรมและข้อจำกัดของพื้นที่ที่มีมาแต่อดีต พื้นที่ภายในโรงเรือนจะถูกจัดแบ่งล็อกสำหรับผู้ขายแต่ละคน มีเจ้าของและต้องเสียผลประโยชน์ให้กับเจ้าของสถานที่ คือสุขาภิบาลฯ ส่วนพื้นที่ภายนอกโรงเรือนประกอบด้วยลานโล่ง ซึ่งใช้เป็นที่จอดรถและขายสินค้าจากแม่ค้าชั่วคราว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนพื้นที่ถิ่นที่ขายเฉพาะช่วงเช้าและเย็น จำพวก ผัก ปลา ของป่า ที่ปลูกหรือหาได้ตามฤดูกาล เช่น เห็ด และผักอ้อนา เป็นต้น

(2) ตลาดชั่วคราว ต้องการที่ตั้งที่เข้าถึงได้สะดวก เช่นเดียวกับตลาดถาวร แต่ขนาดพื้นที่เล็กกว่า เนื่องจากเป็นพื้นที่สาธารณะที่ได้รับบริจาคจากเอกชน (คนพื้นที่ถิ่นในชุมชน) หรือได้รับบริจาคจากวัด ซึ่งเคยเป็นลานวัดมาก่อน แล้วพัฒนาให้เป็นตลาดตามความต้องการของชุมชน การใช้พื้นที่ประกอบด้วยส่วนที่เป็นโรงเรือน แบ่งล็อกเพื่อขายสำหรับแม่ค้าแต่ละคน และลานโล่ง สำหรับวางขายกับพื้นดิน ไม่ต้องเสียผลประโยชน์กับเจ้าของพื้นที่ดิน เนื่องจากเป็นสาธารณะและเป็นตลาดที่เลี้ยงชุมชนภายใน

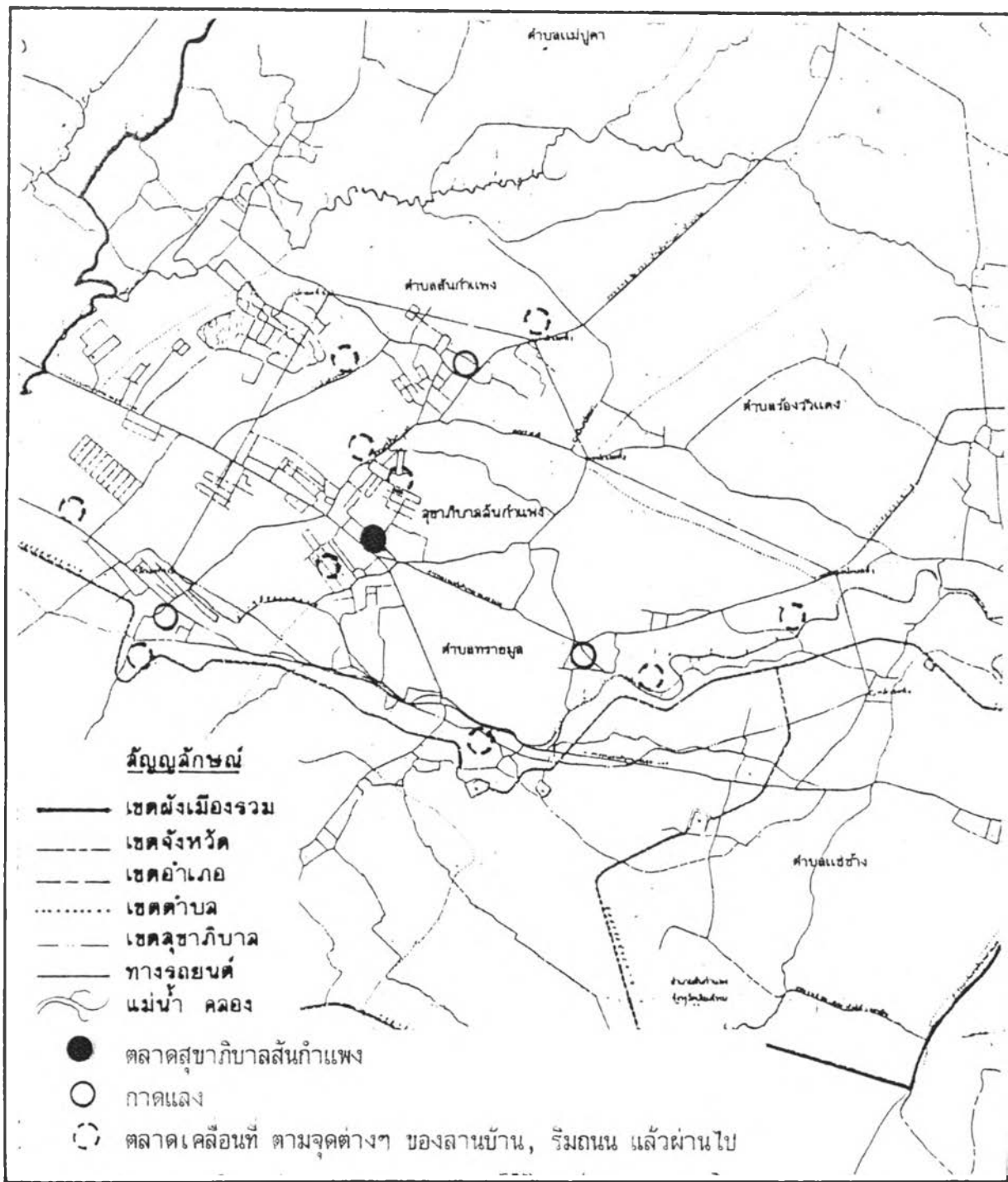
(3) ตลาดเคลื่อนที่ ใช้สถานที่ริมถนนหน้าบ้าน ลานบ้านแต่ละบ้านเป็นที่ตั้งขายสินค้าเฉพาะราย เฉพาะกลุ่ม เฉพาะละแวกบ้าน แบบชั่วคราวในระยะเวลาลึ้นๆ เมื่อผู้ซื้อเลือกซื้อเพียงพอแล้วก็จะเคลื่อนที่ต่อไป จากบ้านหนึ่งสู่อีกบ้านหนึ่ง ย่านหนึ่งสู่อีกย่านหนึ่ง เป็นต้น

บรรยากาศ บรรยากาศของตลาดทั้ง 3 ประเภทมีความแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของตลาด คือ

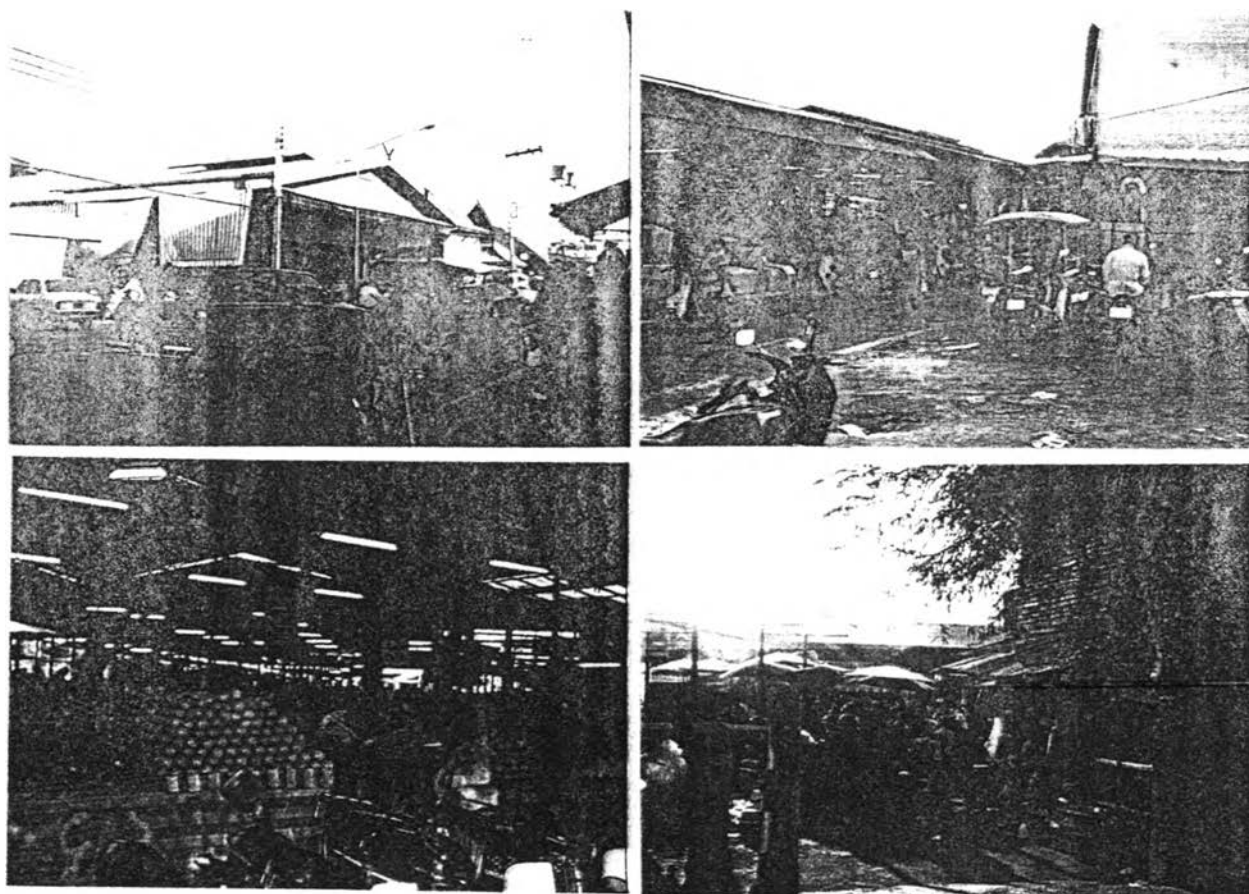
(1) ตลาดถาวร (ตลาดสุขาฯ) มีความแออัดยัดเยียด คึกคัก พลุกพล่าน แต่ขาดชีวิตชีวาทางสังคม โดยเฉพาะช่วงกลางวัน ส่วนช่วงเช้า และเย็น มีบรรยากาศของตลาดวางบนพื้นดินให้ความรู้สึกเรียบง่าย เป็นกันเอง อบอุ่น มีชีวิตชีวา ทางสังคมด้วยสินค้าพื้นเมือง คนพื้นเมือง สังคมแบบพื้นเมือง

(2) ตลาดชั่วคราว (กาดแสง) มีบรรยากาศของตลาดแบบพื้นเมืองโบราณ ด้วยผู้ขายคนพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง สถาปัตยกรรมเรียบง่าย มีทั้งแบกกับดิน วางบนโต๊ะ ไม้แบบง่าย ๆ การซื้อขาย ได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อบอุ่นให้คุณค่าทางสังคม มีชีวิตชีวา

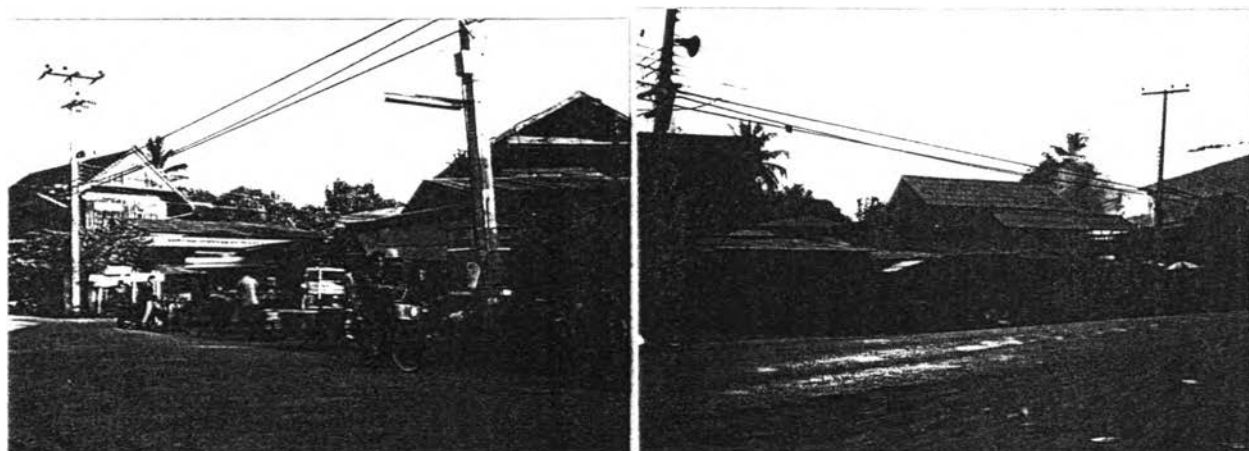
(3) ตลาดเคลื่อนที่ ช่วยสร้างความเคลื่อนไหวให้กับชุมชน สร้างชีวิตทางสังคมในการพบปะพูดคุยระหว่างผู้ขาย ผู้ซื้อ หรือผู้ซื้อด้วยกัน ทำให้ชุมชนมีชีวิตชีวา ในพื้นที่บ้านและพื้นที่ชุมชนทั่วไป นับว่าเป็นตลาดรูปแบบใหม่ที่สร้างจินตภาพที่ดีต่อชุมชน

แผนที่ 6.20 แสดงที่ตั้งตลาดปัจจุบัน : ตลาดสุขาภิบาลฯ, กาดแลง และตลาดเคลื่อนที่

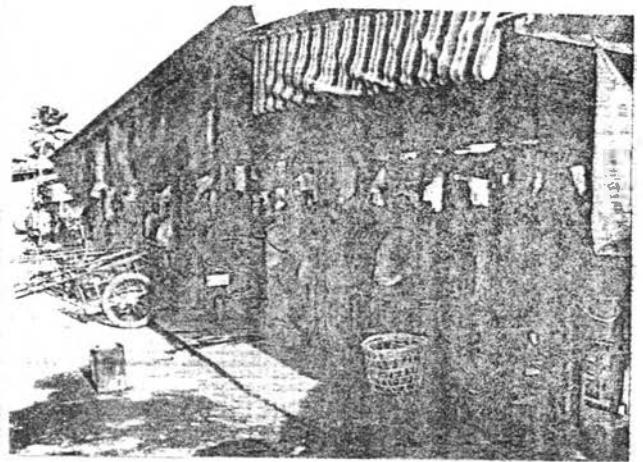
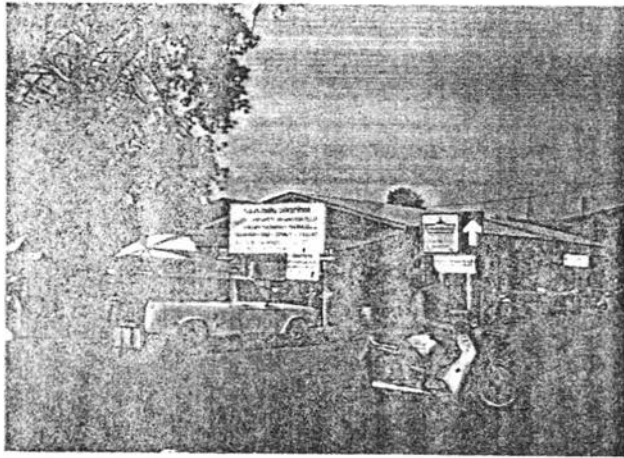

ตลาดสุขาฯ มีลักษณะตลาดภายใน (โรงเรือน) และภายนอก (ลานโล่ง) อยู่รวมกัน
แต่แยกเป็น 2 ส่วน ตลาดลานโล่งมีความเป็นพื้นถิ่นสูง

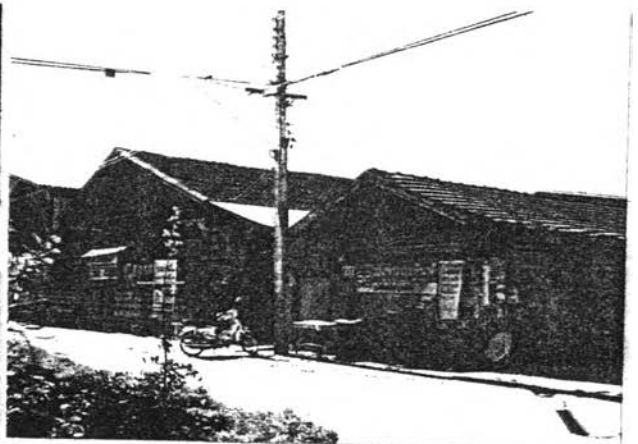
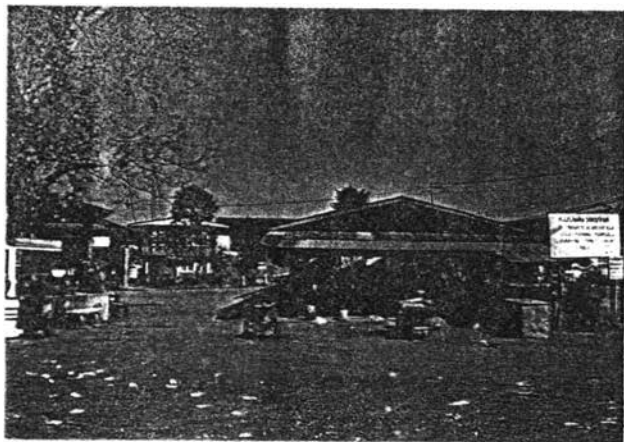

ตลาดบ้านสันโค้ง มีลักษณะเป็นภาคแดงของย่านชุมชน มีความเป็นพื้นถิ่น

ภาพที่ 6.49 แสดงลักษณะตลาดรูปแบบต่างๆ สถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศ

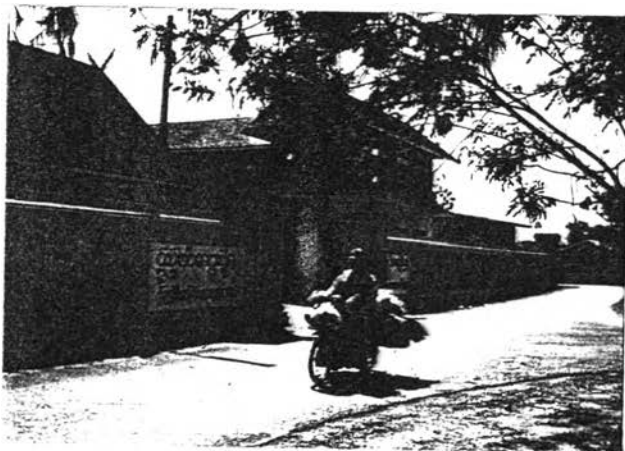

ตลาดป่าเหว มีลักษณะเป็นกาดแลงของย่านชุมชน มีความเป็นพื้นถิ่น

ตลาดป่าเหว ช่วงเวลากลางวัน

ตลาดบ้านน้อย มีลักษณะเป็นกาดแลงของย่านชุมชน มีความเป็นพื้นถิ่น

ตลาดเคลื่อนที่รูปแบบหนึ่ง

(ต่อ)

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป นับว่าตลาดจะยิ่งทวีความจำเป็นต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น เหมือนนโยบายการพัฒนาชุมชนเน้นให้เกิดอุตสาหกรรมการผลิตที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นั่นคือการสร้างงาน สร้างแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ที่ต้องการพึ่งพาดลาดสูง ซึ่งพบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา สองภาคถนนสาย เชียงใหม่-สันกำแพง ได้เปลี่ยนโฉมหน้าจากพื้นที่ชุมชนและเกษตรกรรม เข้าสู่ความเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่เป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรม ร้านค้า สินค้าสำเร็จรูป จำพวกของที่ระลึก ศิลปหัตถกรรมต่างๆ ที่ใช้แรงงานจำนวนมาก เพื่อการผลิต ซึ่งมาจากคนท้องถิ่น นั่นหมายถึงว่าการเปลี่ยนวิถีชีวิต เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ที่ต้องพึ่งความสะดวก สบายความสำเร็จรูปสูง ทั้งในด้านอุปโภค-บริโภค ตลาดจึงก่อร่างสร้างตัวขึ้นอย่างหลากหลายรูปแบบ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อ ดังปรากฏในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ความจำเป็นเหล่านี้ก็จะมีมากขึ้น ตามการขยายตัวทางด้านกายภาพ เพื่อการรองรับภาระของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันและอนาคต

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของตลาดโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ยุคอดีต ตลาดได้ริเริ่มจากความเป็นลานโล่ง ริมหทาง เพื่อการวางของขายในรูปแบบแบกกับดิน มีพัฒนาการทางด้านแห่งที่ตั้งด้วยการโยกย้ายพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงกันให้พื้นที่มากขึ้น เพื่อสามารถสร้างตลาดถาวรที่มีโรงเรือน และยังคงมีลานโล่งประกอบอยู่ด้วย สำหรับกิจกรรมค้าขายของชาวพื้นเมืองในท้องถิ่นรูปแบบค้าขายชั่วคราว โดยเฉพาะ

ปัจจุบัน สถาปัตยกรรมตลาดมีความแตกต่างในรูปแบบโดยเฉพาะเรื่องขนาดของโรงเรือน และพื้นที่ลานโล่ง องค์ประกอบและการจัดองค์ประกอบภายในตลาด

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

ยุคอดีต พื้นที่ดินของตลาดมาจากที่ดินบริจาคส่วนหนึ่งและการสมทบทุนซื้อด้วยส่วนหนึ่ง ต่อมาภายหลังจัดเป็นที่ดินสาธารณะ โดยกรรมสิทธิ์ของสุขาภิบาล มีการใช้พื้นที่ดินแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของโรงเรือนถาวร มีขนาดใหญ่ กว้างและโล่ง ส่วนที่ 2 คือส่วนของลานโล่งใช้สำหรับการค้าขายชั่วคราว จอดรถ และขนถ่ายสินค้า

ปัจจุบัน พื้นที่ดินของตลาด เกิดขึ้นหลายตำแหน่งส่วนใหญ่ใช้ที่ดินสาธารณะของวัดหรือการบริจาคจากชาวบ้านท้องถิ่น เพื่อร่วมแรงร่วมใจการสร้างตลาดสำหรับชุมชนละแวกของตน นอกจากนี้บางแห่งใช้ที่ดินเอกชนเป็นกรรมสิทธิ์สร้างตลาดขึ้น เพื่อการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ มีลักษณะตำแหน่งการใช้ที่ดินติดริมทางหรือถนน เพื่อสะดวกในการซื้อขาย ขนถ่ายสินค้า การแบ่งใช้พื้นที่ยังคงเน้นเพื่อการสร้างโรงเรือนถาวรและลานโล่ง

ค. สภาพปัญหาของตลาดและกิจกรรม ตลาดคือชีวิต ชีวาของชุมชน ที่แสดงออกเป็น วัฒนธรรมสังคม ในวิถีชีวิต มีความเคลื่อนไหว พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ปัญหาต่างๆ มักจะเกิดจากการเปลี่ยนรูปแบบและลักษณะการใช้พื้นที่ที่เน้นความเป็นเจ้าของมากกว่า สาธารณะ มีความทันสมัยมากกว่าความเป็นพื้นถิ่น กล่าวโดยสรุปคือ

(1) การสูญเสียคุณค่าทางสังคมในบรรยากาศ และภูมิทัศน์ของตลาดที่ให้ความเป็นกันเอง อบอุ่น และสร้างความคุ้นเคยอันดีระหว่างกันของคนในสังคมที่เป็นผลมาจากรูปแบบการค้าขายที่ทันสมัยผิดไปจากรูปแบบเดิมมักจะเกิดขึ้นกับตลาดสุขาภิบาลฯ ส่วนตลาดชั่วคราวและตลาดเคลื่อนที่ละแวกบ้านของชุมชนกลับสร้างบรรยากาศความมีชีวิต ชีวา ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะช่วงเวลาเช้าและเย็น

จะเห็นว่าตลาดมีความสำคัญและเป็นชีวิตชุมชนมากกว่าการทำลายคุณค่าใดๆ ถ้าหากเรายังรักษาความเป็นพื้นถิ่นเอาไว้ ให้กลมกลืนกับสภาพทางสังคม ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ผังบริเวณและการเน้นบรรยากาศแบบเรียบง่ายและอบอุ่นใกล้ชิดกัน

6) การแสดงคุณค่า และการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคารในองค์ประกอบของชุมชนประเภทตลาด ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมการใช้พื้นที่และผังบริเวณ, บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.25

ตารางที่ 6.24

ลักษณะเฉพาะตัวของตลาดโดยภาพรวม : สิ้นก้าแพง (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อตลาด	รูปแบบสถาปัตยกรรมตลาด (Style)	ลักษณะตลาด (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณตลาด	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของตลาด	อายุ
ตลาดถาวร หรือ ตลาดสัปดาห์บ้าน	เป็นโรงเรือนขนาดใหญ่ โครงสร้างไม้ เสริมเหล็ก หลังคามุงสังกะสีและกระเบื้อง	เป็นตลาดมรดกตกทอดโดยคนเป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าอุปโภค-บริโภค ของชุมชนทั้งชายฝั่ง-ฝั่ง	พื้นที่ตลาดคิดเฉพาะใหญ่และถนนซอยมีที่โล่งบ้างเล็กน้อย เพื่อค้าขายสินค้าพื้นเมือง จยครถ และการรับส่งสินค้า	มีควมแออัดเล็กน้อย ข้าง-ข้าง ด้วยบรรยากาศของกิจกรรมการค้าขาย ช่วงกลางวันค่อนข้างเงาเขียว พืชพรรณตกแต่งบริเวณพื้นน้อย	84
ตลาดชั่วคราววัดป่าแห้ว	เดิมมีลักษณะเป็นลานโล่ง ต่อมาพัฒนาให้มีโรงเรือนไม้หลังคามุงสังกะสีขนาดเล็กรายขนาดเล็กร	เป็นตลาดชั่วคราว ขายเฉพาะตอนเย็น กลางวันมีค้าขายบ้างเล็กน้อย	ใช้พื้นที่บริเวณลานหน้าวัดป่าแห้ว	มีลักษณะโล่ง ร้อน รับร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่หน้าวัด แต่กิจกรรมค้าขายอบอุ่น เป็นกันเอง	17
ตลาดชั่วคราวบ้านน้อย	มีลักษณะเป็นโรงเรือนไม้หลังคามุงสังกะสี ขนาดเล็ก	เป็นตลาดชั่วคราว ขายเฉพาะตอนเย็น	ใช้พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านขนาดเล็กติดถนนใหญ่หมู่บ้าน	บรรยากาศคึกคัก อบอุ่น เป็นกันเอง โดยล้อมด้วยชุมชน	15
ตลาดชั่วคราวบ้านสันโค้ง	เดิมมีลักษณะเป็นลานโล่ง ต่อมาพัฒนาให้มีโรงเรือนไม้หลังคามุงสังกะสี	เป็นตลาดชั่วคราว ขายเฉพาะตอนเย็น	ใช้พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านบริเวณลานหน้าวัดสันโค้ง (ก่อนถนนตัดผ่าน)	บรรยากาศคึกคัก อบอุ่น เป็นกันเอง โอบล้อมด้วยชุมชน	20
ตลาดชั่วคราวจัตร์คำ	ถูกเรียกมาใช้พื้นที่ เพื่อกิจกรรมอื่น	-	-	-	-
ตลาดเคลื่อนที่	ใช้รถตู้, จักรยานยนต์, จักรยาน, บรรทุกสินค้า เพื่อขายในพื้นที่ชุมชน	เป็นตลาดเคลื่อนที่จากตลาดสาขา นำสินค้า ไปขายตามและแถวหมู่บ้าน	เป็นพื้นที่ริมถนน, ลานบ้าน เป็นที่จอดค้าขาย เป็นจุดๆ ไป	บรรยากาศอบอุ่น เป็นกันเอง คึกคัก มีชีวิตชีวา ในวิถีชีวิตชุมชน	5-10
ลักษณะเฉพาะตัว โดยภาพรวม	ลักษณะตลาดที่ปรากฏในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นโรงเรือนไม้มุงด้วยสังกะสี ตามแบบอย่างตลาดชนบททั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจต่างๆ เกาะตัวตามแนวถนนสายหลัก เชียงใหม่-สันก้าแพง ซึ่งก่อให้เกิดตลาดใหม่บริเวณสองฟากถนนที่มีขนาดใหญ่ บริการจำนวนมากรุดรุดวัน เช่น ตลาดอู่ท่า ซึ่งเป็นศูนย์ชุมชนริมน้ำเอกลักษณ์แต่ตลาดพื้นถิ่นไว้ได้	ส่วนใหญ่เป็นตลาดชั่วคราวในลักษณะ "กาดแผง" แบบอย่างตลาดชนบท ลานหน้าหัวไร่ ขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็น ส่วนตลาดสาขา ขายตลอดวัน	ส่วนใหญ่เป็นตลาดที่ได้รับบริจาคที่ดินเป็นสาธารณะจากที่ดินวัดหรือชุมชน	มีควมแออัดเป็นพื้นดินสูง	5-84

ตารางที่ 6.25 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของตลาด กุญแจ และการประเมิน ส่วนกำหนด

ลักษณะเฉพาะของตลาด		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะของบ้าน		
	กุญแจทางบ้าน ๔	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3
สถาปัตยกรรม	เน้นความเป็นพื้นดินและลานโล่ง ให้ชุมชนทางทิศทาง																		เน้นอาคาร โรงเรือน สังก่อสร้างแบบสมัยใหม่ ดูแยกจากทางทิศทาง
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	เน้นความเป็นลานโล่ง หนองที่ประกอบ เรือนรอบ ซีกหุบสูง ไร่งาน ไร่ดี																		เน้นพื้นที่ภายในโรงเรือน หนองที่ประกอบตามหัว ไม้ห้อยห้อยไร่งานไร่ทางชาย
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีความลึกๆ เป็นกันเอง ชวนชวน มีชีวิต ไร่ทางถึงกัน																		มีความลึกๆ แต่หาความเป็นกันเอง ห่างกัน ไร่ชีวิต ไร่ทางถึงกัน
	ค่าคะแนนรวม	0	0	9	0	7	0	5	0	6	0	ค่าคะแนนรวม							
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	ผลรวมเชิงคุณภาพ							
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะของตลาด	ตลาดยังไม่เกิด ขึ้นในชุมชน	ตลาดเกิดขึ้น จากการเข้ามา เมืองจากระบบ	ตลาดเกิดขึ้น จากการเข้ามา ของพ่อค้าขาย และระบบตลาด	ตลาดเกิดขึ้น โดยมีลักษณะ เรียบง่าย เน้น การค้าขายด้วย การ	ตลาดเกิดขึ้น หลายรูปแบบ จากระบบการ ผลิตเฉพาะการ	ตลาดจะทวีความ สำคัญสูงขึ้น คนให้กิจกรรมขาย	ตลาดมีความ จำเป็นต่อวิถีชีวิต ชุมชนก่อนสร้าง สูง ไม่ค่อย มาก ชีวิต ชีวิต ทางสังคมวิถี	ลักษณะเฉพาะของตลาด										

1.5.4 สถานที่ราชการ คือสำนักงานของชุมชนที่มีระบบและรูปแบบเป็นทางการ เพื่อดูแลทุกข์สุข และบริการประชาชน ประกอบด้วยสถานที่วางการแขวง หรืออำเภอ สถานีตำรวจ และสถานที่ราชการอื่นๆ ที่มีพัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ บรรยากาศ ภูมิทัศน์ และลักษณะเฉพาะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 สถานที่ราชการไม่ปรากฏในชุมชน

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 สถานที่ราชการแห่งแรกของชุมชนก็คือ ที่ทำการแขวง ระหว่างปี พ.ศ.2443-2444 ตั้งอยู่ที่บ้านอนนริมฝั่งแม่น้ำอน (หมู่ที่ 14 ต.สันกำแพง ปัจจุบัน) โดยมี ร.ต.พุดี เป็นผู้ว่าการแขวง ต่อมา ปี พ.ศ.2445 เกิดกบฏเงี้ยวที่แขวงแม่อน โดยชาวยิว 11 คน ได้บุกปล้นร้านสุรათบ้านป่าไผ่ ตำบลแช่ข้างปัจจุบัน แล้วเข้ามาเผาที่ทำการแขวงแม่อนได้รับความเสียหาย ในปี พ.ศ.2446 จึงย้ายที่ทำการแขวงมาตั้งอยู่บริเวณที่ตั้งปัจจุบัน และยังใช้ชื่อแขวงแม่อนอยู่จนถึง พ.ศ.2460 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอสันกำแพง จากการเกิดกบฏเงี้ยว ซึ่งขณะนั้นเกิดขึ้นเกือบทุกพื้นที่ในเขตล้านนา โดยเฉพาะที่เมืองแพร่ มีความรุนแรงมาก เป็นการเปิดโอกาสให้รัฐบาลกลางเข้ามาจัดการในด้านการปกครองอย่างเต็มที่ โดยการส่งทหารเข้ามาปราบพวกกบฏอย่างเด็ดขาด และให้ข้าราชการส่วนกลางเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการปกครอง นับเป็นช่วงแรกของการเข้ามาของข้าราชการจากส่วนกลาง ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ว่าการแขวง ต่อมาภายหลังสถานที่ราชการจึงพัฒนาการให้มีสถานีตำรวจ ซึ่งแรกเริ่มทำการในอาคารเดียวกันกับที่ทำการแขวง และแยกตัวออกมาภายหลังเมื่อมีการสร้างที่ว่าการอำเภอครั้งใหม่ ส่วนสถานีตำรวจก็สร้างในบริเวณเดียวกัน

ส่วนสถานที่ราชการประเภทอื่นๆ ในยุคนี้ได้มีโรงเรียนเกิดขึ้นตามนโยบายใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ "กลืนชาติ" เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในประเทศ ก่อให้เกิดโรงเรียนขึ้น 4 แห่ง ในช่วง พ.ศ.2465-2473 โดยมีโรงเรียนบ้านสันกำแพงและโรงเรียนบ้านแช่ข้าง พ.ศ.2465 เป็นโรงเรียนแห่งแรก และโรงเรียนวัดสันไค้ง พ.ศ.2473, โรงเรียนวัดทรายมูล พ.ศ.2470 มีที่ตั้งกระจายตัวอยู่ในแหล่งย่านของชุมชนทุกทิศทาง

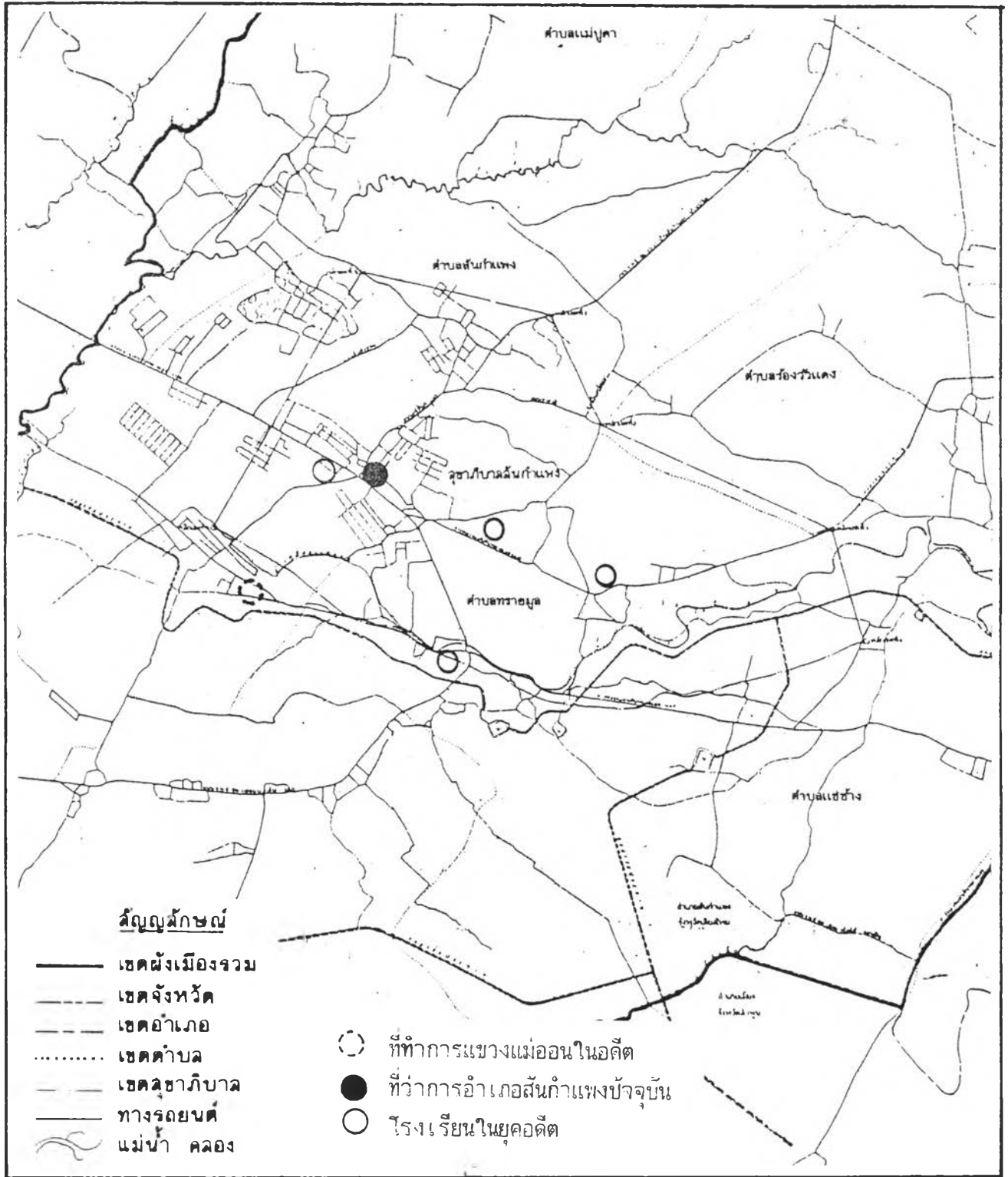
ลักษณะเฉพาะของสถานที่ราชการ

สถาปัตยกรรม จากการศึกษาในพื้นที่ท้องถิ่นและการสืบสาวเรื่องราว พบว่าอาคารของที่ทำการแขวงเดิมเป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูง ขนาดปานกลางไม่ใหญ่มากนัก ประกอบด้วยที่ทำการและกลุ่มบ้านพักของข้าราชการในบริเวณเดียวกัน มีรั้วรอบขอบชิดแบบหลวมๆ ต่อมาเมื่อย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่บริเวณที่ตั้งปัจจุบัน ลักษณะอาคารยังใช้รูปแบบเดิมแต่มีขนาดใหญ่ขึ้น ใช้เป็นที่ทำการอำเภอ และหน่วยงานอื่นๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น สถานีตำรวจ สำนักงานที่ดิน เป็นต้น

ส่วนโรงเรียนสถาปัตยกรรมจะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงหลังคาทรงจั่ว มีระเบียงด้านหน้าอาคารและแบ่งการใช้สอยเป็นห้องๆ เรียงแถวภายในอาคาร หน้าหน้าเข้าสู่พื้นที่สนามของโรงเรียน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของอาคารมีความชัดเจนในขอบเขตด้วยการสร้างรั้วรอบขอบชิด ประกอบด้วยกลุ่มบ้านพักข้าราชการ พื้นที่ลานโล่ง เมื่อกิจกรรมของการเข้ามาติดต่องานราชการในส่วนด้านหน้าของอาคาร และกิจกรรมประเภทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นศิลปวัฒนธรรมประเพณีงานเทศกาลต่างๆ ของชุมชน

บรรยากาศ มีความร่มรื่นจากภูมิทัศน์พืชพรรณธรรมชาติแวดล้อมของพื้นที่ ร่วมกับกิจกรรมและลานโล่ง มีความอบอุ่นและเป็นกันเองสูงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และสถานที่ราชการอื่นๆ กับกิจกรรมและการใช้บริการของชุมชน

แผนที่ 6.21 แสดงที่ตั้งสถานที่ราชการในยุคอดีต

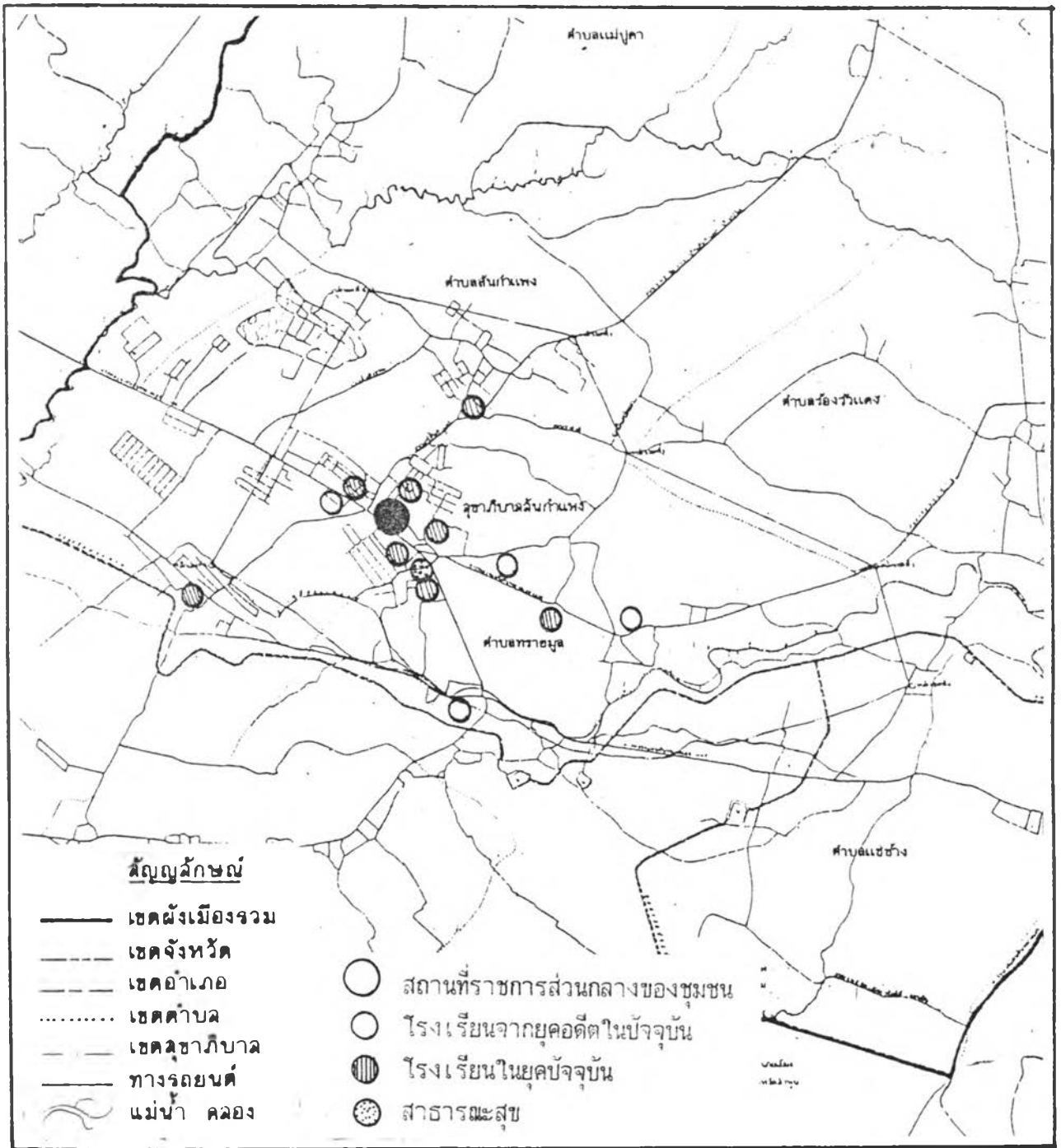
3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 สถานที่ราชการได้มีพัฒนาการอย่างมากในด้านที่ตั้ง จำนวน รูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ผังบริเวณ และบรรยากาศ จากการศึกษาในพื้นที่พบว่าสถานที่ราชการเพิ่มจำนวนหน่วยงานขึ้นประกอบด้วย สำนักงานที่ดิน บุคลากร เกษตร ป่าไม้ การประถมศึกษา สาธารณสุข สรรพสามิต และที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอ เป็นต้น ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในละแวกเดียวกันใกล้ที่ว่าการอำเภอ การกระจายตัวตามแนวถนนสาย เชียงใหม่-สันกำแพง ในบางแห่งเท่านั้น ส่วนโรงเรียนกระจายตัวตามย่านที่พักอาศัยของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางชุมชนระดับย่านอีกแห่งหนึ่งรองจากวัดและตลาด มีจำนวนเพิ่มขึ้น 8 แห่งระหว่าง พ.ศ. 2476-2520

ลักษณะเฉพาะของสถานที่ราชการ

สถาปัตยกรรม ในยุคปัจจุบันสถาปัตยกรรมมีลักษณะแบบสมัยใหม่รูปแบบตะวันตก นิยมแบบตึก 2 ชั้น โดยเฉพาะอาคารที่ว่าการอำเภอ ส่วนอาคารสถานที่ราชการอื่นมักได้รับการออกแบบจากหน่วยงานกลาง กรุงเทพฯ จึงมีรูปแบบสถาปัตยกรรมตามกำหนดแบบอย่างพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ซึ่งมักจะเป็นอาคารชั้นเดียว เน้นประโยชน์ใช้สอยระดับท้องถิ่นขนาดเล็ก ส่วนโรงเรียนมีพัฒนาการตามการเติบโตของโรงเรียน ในด้านจำนวนนักเรียน การขยายงานโรงเรียน ทำให้สถาปัตยกรรมอาคารเน้นประโยชน์ใช้สอยสูงขึ้นอย่างมาก ด้วยอาคารรูปแบบใหม่ ในแบบตะวันตกที่เน้นจำนวนห้องเรียน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของพื้นที่สถานที่ราชการมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหนาแน่นของอาคาร ลดพื้นที่ลานโล่งและองค์ประกอบจำพวกต้นไม้ มีการแสดงแนวขอบเขตที่ชัดเจนด้วยรั้ว ที่มีรูปแบบสมัยใหม่ จำพวกรั้วเหล็กและคอนกรีต

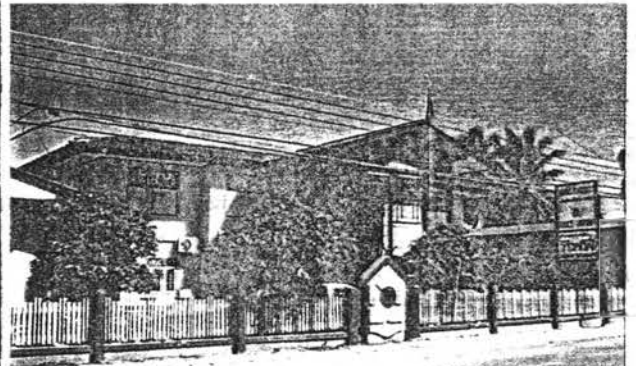
บรรยากาศ ความร่มรื่นจากกรมเงาพืชพรรณถูกทำลายลงเพื่อสร้างอาคารที่ทำการหลายแห่ง เกิดความแข็งในพื้นที่ ร้อน ฝุ่น และแห้ง พื้นที่โล่งมีขนาดเล็กลงทำให้บรรยากาศของกิจกรรมศึกษาค้นหาแน่น พลุกพล่าน แต่ขาดชีวิตชีวา และไร้การวางผังบริเวณเพื่อการตกแต่งภูมิทัศน์ที่จริงจัง

แผนที่ 6.22 แสดงที่ตั้งสถานที่ราชการในยุคปัจจุบัน

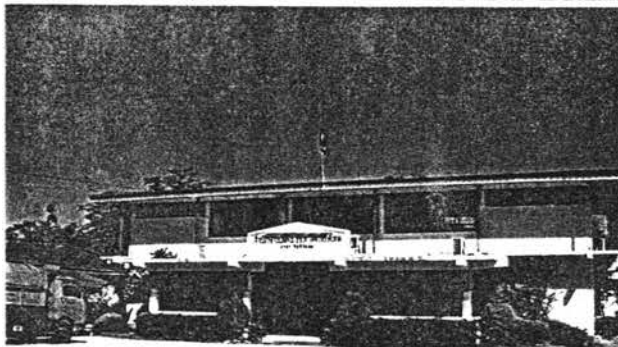
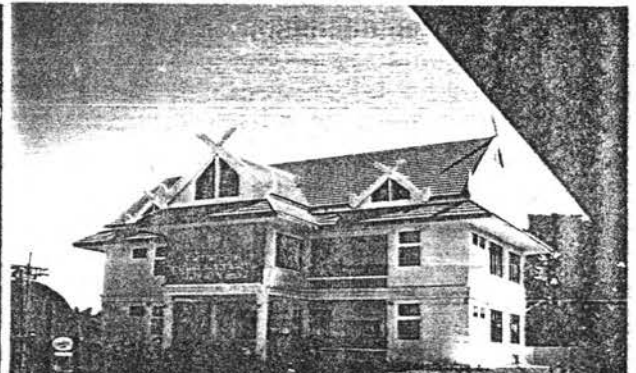
ที่ว่าการอำเภอสนักำแพง

สถานีตำรวจ

สำนักงานเกษตรอำเภอ

สำนักงานที่ดินฯ

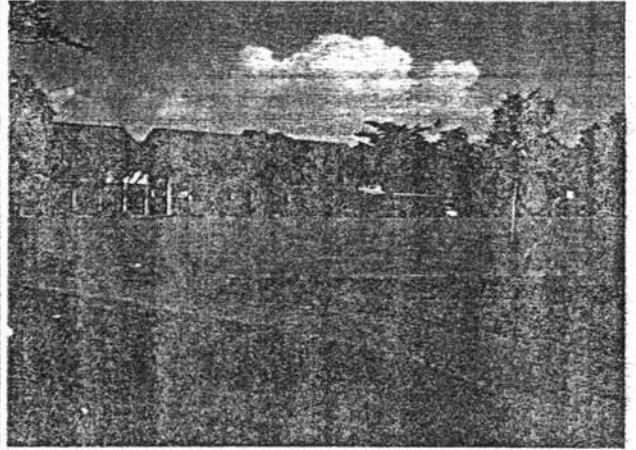
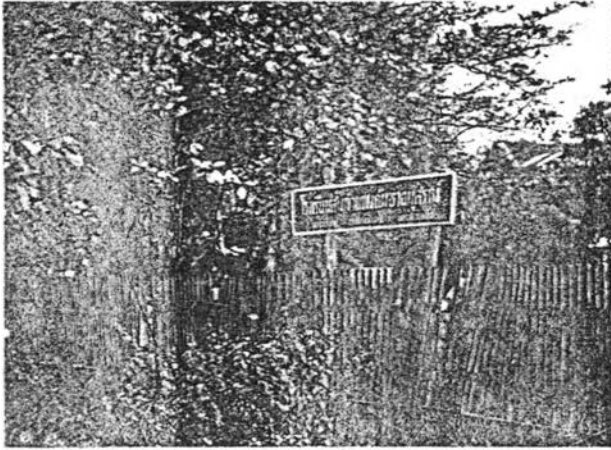
สำนักงานดับเพลิงฯ

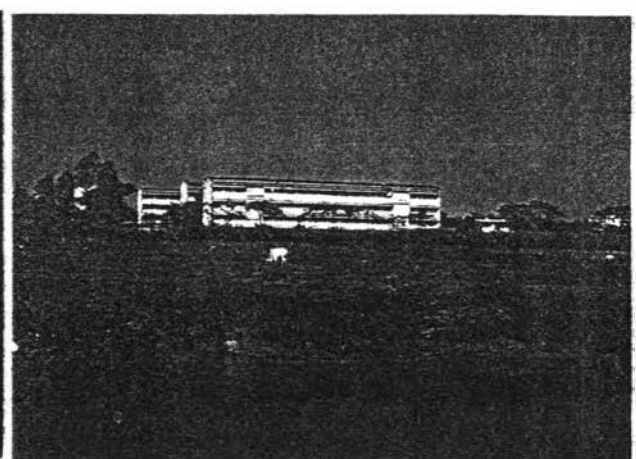
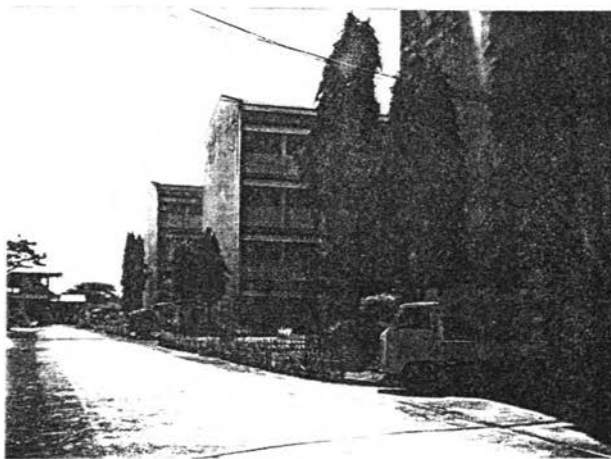
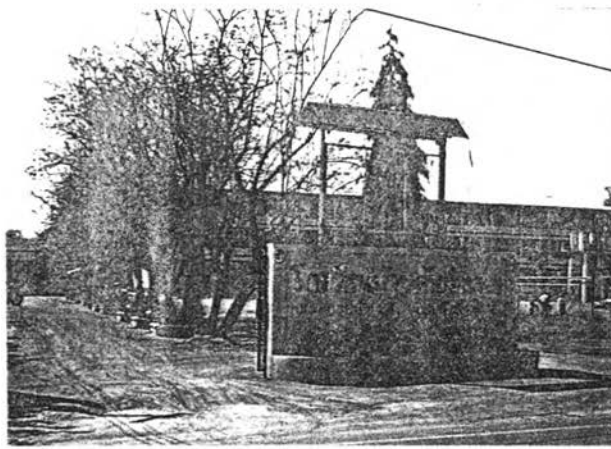
สาธารณะสุข

ภาพที่ 6.50 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของสถานที่ราชการ ในชุมชนสนักำแพง

โรงเรียนสันกำแพง

โรงเรียนสันกำแพงคันธารราษฎร์

ภาพที่ 6.51 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้งานที่ และบรรยากาศของโรงเรียน
ในชุมชนสันกำแพง

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป สถานที่ราชการเป็นสถานที่ที่สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างยิ่ง ที่ช่วยให้ชุมชนได้ทำงานอย่างมีระบบเพื่อตอบสนองประโยชน์และความสุขกับผู้คนภายในชุมชน ปัจจุบันสถานที่ราชการประกอบด้วยหน่วยงานที่มีความจำเป็นต่อชุมชนค่อนข้างครบถ้วนตามระบบการเมือง การปกครองและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเพิ่มหน่วยงานมีความเป็นไปได้น้อย แต่ถ้าหากชุมชนมีการขยายตัวทางด้านกายภาพมากขึ้น หรือการสร้างศูนย์กลางชุมชนแห่งใหม่ สถานที่ราชการก็จะต้องมีความจำเป็นต่อชุมชนเพิ่มขึ้นทั้งในด้านจำนวนและการขยายขนาด โดยเฉพาะสถานที่ราชการของหน่วยงานบริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการของชุมชน อาทิ โรงเรียน เป็นต้น

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ยุคอดีต อาคารของสถานที่ราชการมักจะเป็น เรือนไม้จริง ใต้ถุนสูงหรืออาคารไม้ชั้นเดียวยกระดับ ที่มีองค์ประกอบของบ้านพัก สนามและลานโล่ง เพื่อประกอบกิจกรรมทางสังคมในวัฒนธรรมงานประเพณีต่างๆ และกิจกรรมในแต่ละวันของหน่วยงาน ขอบเขตของพื้นที่มีความชัดเจนด้วย "รั้วรอบขอบชิด"

ปัจจุบัน อาคารและรูปแบบสถาปัตยกรรมถูกเปลี่ยนแปลงมาใช้รูปแบบตะวันตก ที่นิยมอาคาร 2 ชั้น และส่วนหนึ่งต้องสร้างตามรูปแบบที่สถาปนิกจากส่วนกลาง ได้ออกแบบไว้ใช้เหมือนกันทั่วประเทศ เช่น อาคารสำนักงานเกษตรอำเภอ ป่าไม้อำเภอ บศสัตว์อำเภอ สถานีตำรวจ รวมถึงรูปแบบอาคารบ้านพักของข้าราชการด้วยส่วนหนึ่ง มีองค์ประกอบของพื้นที่แบ่งออกเป็นส่วนๆ สำหรับแต่ละหน่วยงานอยู่ในระแวกเดียวกัน บริเวณด้านหน้าอาคารจะประกอบด้วย ลานโล่ง สำหรับจอดรถและการสัญจรของผู้มาติดต่องาน ขนาดสัดส่วนมาก-น้อย ตามแต่ขนาดพื้นที่เดิมที่เหลือจากการสร้างอาคาร เลื่อนไหลเข้าหากันได้ในแต่ละหน่วยงาน ขอบเขตของพื้นที่แต่ละหน่วยงานไม่ชัดเจน รั้วครั้งเดียวครอบคลุมอาณาเขตทั้งหมดของส่วนราชการ ยกเว้นบางหน่วยงานที่แยกตัวออกจากบริเวณเดียวกันไปตั้งที่อื่น ก็จะมีขอบเขตแน่นอนชัดเจนด้วยการสร้างรั้ว

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

ยุคอดีต นับตั้งแต่การมีสถานที่ราชการแห่งแรกคือ ที่ทำการแขวง พ.ศ. 2443 - 2444 ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาภายหลังการสร้างสถานที่ทำการแขวงแห่งใหม่ในปี พ.ศ. 2446 กรรมสิทธิ์ที่ดินจึงแปรเปลี่ยนมาเป็นของรัฐบาลกลาง ซึ่งถือเป็นสาธารณสมบัติร่วมกันของชุมชน แต่ความเป็นมาในกรรมสิทธิ์ที่ดินของรัฐบาลดังกล่าว ไม่มีข้อมูลให้ศึกษาถึงข้อเท็จจริง

ปัจจุบัน นับตั้งแต่การประกาศใช้กฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2444 ที่ดินของส่วนราชการ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐบาลหรือของหลวงทั้งหมด มีหมุดหลักเขตที่แน่นอนชัดเจนตามวิธีการจัดแบ่งที่ดินสมัยใหม่ ถ้าจะต้องมีการสร้างสถานที่ราชการแห่งใหม่ ในที่ดินที่ไม่ใช่ของรัฐ รัฐจะต้องจัดซื้อที่ดิน เช่นเดียวกับกับเอกชน เพื่อให้ได้ที่ดินมาเป็นกรรมสิทธิ์

ค. สภาพปัญหาของสถานที่ราชการและกิจกรรมของสถานที่ราชการ สถานที่ราชการคือศูนย์กลางกิจกรรมชุมชนทั้งในด้านบริหาร การปกครองและการบริการ ที่ต้องปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาราชการ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีคุณค่าในทางสถาปัตยกรรม กิจกรรมการใช้พื้นที่ บรรยากาศและการบริการ สภาพปัญหาต่างๆ ที่ปรากฏจะเกี่ยวข้องกับความเป็นพื้นที่ที่ถูกกลืน และกำลังสูญหายร่วมกับการใช้พื้นที่ผังบริเวณที่ขาดเอกภาพโดยส่วนรวมของหน่วยงาน กล่าวคือ

(1) การสูญเสียคุณค่าทางสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของอาคารสถานที่ราชการ ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบเข้าสู่รูปแบบตะวันตกสมัยใหม่ และการออกแบบใหม่ที่ขาดความกลมกลืนเฉพาะพื้นที่ ทำให้สถานที่ราชการเป็นเพียงหน่วยงานเพื่อบริการประชาชนทางกายภาพมากกว่าการเป็นองค์ประกอบของชุมชนที่ควรค่าแก่การใส่ใจ

(2) การสูญเสียคุณค่าในบรรยากาศและภูมิทัศน์ เนื่องจากขาดการวางผังวางแผนจัดผังบริเวณสำหรับการสร้างอาคารหน่วยงานต่างๆ ร่วมกับการวางผังบริเวณพื้นที่ภายนอก ที่ต้องตอบสนองต่อกิจกรรมของคนหมู่มากเมื่อมาใช้บริการและกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้ผังบริเวณสร้างปัญหาต่อการใช้งานทั้งในด้านการสัญจร กิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น

(3) การสูญเสียภาพลักษณ์ของชุมชนโดยส่วนรวม เนื่องจากความแปลกแยกและโดดเด่นของส่วนราชการที่ขาดความกลมกลืนกับสภาพท้องถิ่นดั้งเดิม ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และบรรยากาศ

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคารในองค์ประกอบชุมชนประเภทสถานที่ราชการ ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม, การใช้พื้นที่และผังบริเวณ, บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.27

ตารางที่ 6.26

แสดงลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการโดยภาพรวม : สังกั๊แพง (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อหน่วยงานราชการ	รูปแบบสถาปัตยกรรม (Style)	ลักษณะสถาปัตยกรรมราชการ	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณ	บรรยากาศและภูมิทัศน์	อายุ
1. ที่ว่าการอำเภอ	อาคาร 2 ชั้น คอนกรีตผสมไม้	ส่วนบริการ การปกครองชุมชน	เป็นกลุ่มอาคารที่มีว่างโล่งเพื่อจอดรถ	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพของพืชพรรณ	-
2. สถานีตำรวจ	อาคารไม้ ใต้ถุนสูง ต่อเติมส่วนล่าง	ส่วนการปกครองด้านความสงบสุข	เป็นกลุ่มอาคาร ชาติที่ว่างโล่ง ติดถนน	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพ	-
3. สำนักงานที่ดิน	อาคารชั้นเดียวยกกระดาน คอนกรีต	ส่วนบริการทางด้านอสังหาริมทรัพย์	เป็นกลุ่มอาคาร มีที่ว่างจอดรถ	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพ	-
4. สำนักงานเกษตร	อาคารชั้นเดียวยกกระดาน คอนกรีต	ส่วนบริการทางด้านส่งเสริมการเกษตร	เป็นกลุ่มอาคาร มีที่ว่างจอดรถ	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพ	-
5. สำนักงานปศุสัตว์	อาคารชั้นเดียวยกกระดาน คอนกรีต	ส่วนบริการทางด้านส่งเสริมปศุสัตว์	เป็นกลุ่มอาคาร มีที่ว่างจอดรถ	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพ	-
6. สำนักงานการประถมศึกษา	อาคาร 2 ชั้น คอนกรีตผสมไม้	ส่วนบริการทางด้านการศึกษา	เป็นกลุ่มอาคาร มีที่ว่างจอดรถ	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพ	-
7. ที่ทำการไปรษณีย์ฯ	อาคารชั้นเดียวยกกระดาน คอนกรีต	ส่วนบริการทางด้านการสื่อสาร	เป็นอาคารเดี่ยว ติดถนนมีรั้วรอบขอบชิด	ร้อน แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพ	-
8. สาธารณสุข	อาคารชั้นเดียวยกกระดาน คอนกรีต	ส่วนบริการทางด้านสุขภาพ	เป็นอาคารเดี่ยว ติดถนนมีรั้วรอบขอบชิด	โล่ง ร้อน ขาดสุนทรียภาพ	-
9. โรงเรียนต่างๆ	มีความหลากหลายในขนาด รูปแบบ ทั้งเก่า-ใหม่	ส่วนบริการทางด้านการศึกษา-วัฒนธรรม	กลุ่มอาคาร ติดถนน มีรั้วรอบขอบชิด	มีลานโล่ง พืชพรรณ ร่มรื่น	-
ลักษณะเฉพาะตัวโดยภาพรวม	เห็นอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่ตามแบบสากลที่ใช้ทั่วไปของอาคารราชการ อาคารบางหลังยังคงรักษาแบบเดิมไว้ได้ เช่น สาธารณสุข สถานีตำรวจ เป็นต้น	เป็นส่วนบริการสำหรับประชาชน ในด้านความสะอาด ความสุขของประชาชนโดยส่วนรวม	รวมกลุ่มในพื้นที่เดียวกัน ขนาดใหญ่หนาแน่น มีที่โล่งน้อย ก่อให้เกิดปัญหาที่จอดรถ ขาดการวางผังบริเวณ เพื่อใช้สอยที่มีคุณภาพ	ขาดการจัดภูมิทัศน์ โล่ง, ร้อน, แห้งแล้ง, ลม, พืชพรรณมีน้อย ขาดสุนทรียภาพ	-

ตารางที่ 6.27 ผลการสังเกตเฉพาะตัวของสถานบริการ รศพ. กุญแจ และการประเมิน - ลักษณะ

ลักษณะเฉพาะ ของสถานบริการ		ถูกอดีต				ถูกปัจจุบัน				อนาคต				ภาพรวม				ลักษณะเฉพาะ ของสถานบริการ								
กุญแจทางซ้าย 4		3	2	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	กุญแจทางขวา	
สถานีวิทยุรวม	รูปแบบพื้นดินมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ	█	█	█						█											█				สถานีวิทยุรวม	
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	ไม่ให้ความสำคัญต่อสถานีส่ง เพื่อรองรับกิจกรรมจากอาคาร และกิจกรรมของสังคม ใช้งานได้ดี ผังบริเวณและขอบเขตชัดเจน	█	█	█						█											█				การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	
บรรยากาศและภูมิทัศน์	พืชพรรณให้ความร่มรื่น เรียบง่าย มีชีวิตชีวา	█	█	█						█											█				บรรยากาศและภูมิทัศน์	
หมายเหตุ ค่า 3 สูง ค่า 2 ปานกลาง ค่า 1 น้อย กุญแจด้าน + กุญแจด้าน -	ค่าคะแนนรวม	9		0			1			3			0			4			2			1			ค่าคะแนนรวม	
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+		-			+			-			+			-			+			-			ผลรวมเชิงคุณภาพ	
	ลักษณะเฉพาะของสถานบริการ	มีลักษณะของความเป็นล้านนา ให้เอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ชัดเจน	ความเป็นล้านนา ไม่ได้เป็นข้อพิจารณาต่อการสร้างอาคารและสภาพแวดล้อมอาคาร เน้นความเป็นสากลที่ชัดเจน	การออกแบบสถานีวิทยุรวมจะมีรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศที่ไม่ได้สร้างลักษณะเฉพาะในท้องถิ่นของตนเองอีกต่อไป	ในความเป็นล้านนาเหลืออยู่อย่างมาก เพราะกำลังถูกปรับเปลี่ยนในทุกด้าน	ลักษณะเฉพาะของสถานบริการ																				

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนสันกำแพงระดับอาคาร ในองค์ประกอบชุมชนประเภทบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ โดยภาพรวม

ในองค์ประกอบของชุมชนประเภทบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ มีลักษณะเฉพาะตามยุคสมัยของการก่อสร้างที่มีรูปแบบ การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์ เป็นไปตามปัจจัยแวดล้อมของธรรมชาติชุมชน และทรัพยากรในด้านการใช้ที่ดินและการแสดงออกของกิจกรรมชุมชนในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการใช้สอยที่เป็นไปตามวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละยุค ตามรากฐานของชุมชน

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนสันกำแพงโดยภาพรวม ระดับเมือง ย่านและอาคาร

จากการศึกษาความเป็นเมืองของชุมชนสันกำแพง ตามพัฒนาการของชุมชน พบว่า ชุมชนสันกำแพงมีปัจจัยของความเป็นเมืองมาจากปัจจัยของที่ตั้งชุมชน ที่มีความใกล้ชิดเขตเมืองเชียงใหม่ อันเป็นศูนย์รวมของความเจริญในทุกๆ ด้านของภูมิภาคภาคเหนือ หรืออาณาจักรล้านนา นับแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน กระแสความเจริญจากทุกภูมิภาคของโลก ทวีป และพื้นที่ รั้งเข้าสู่ศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ กระจายตัวเป็นรัศมีวงกว้างเข้าสู่พื้นที่ชุมชนรอบตัวเสมือนกับการขวางก้อนหินลงบนพื้นผิวน้ำ (ก้อนหินคือกระแสความเจริญ พื้นน้ำคือพื้นที่รองรับความเจริญ การกระเพื่อมของน้ำเป็นรัศมี คือการกระจายความเจริญ) ดังนั้นชุมชนโดยรอบเมืองศูนย์กลางเชียงใหม่ที่ใกล้ชิดจึงมีโอกาสรับความเจริญได้สูงในหลายด้านและเติบโตไปพร้อมๆ กับปาก ท้อง แขน ขาของตัวเอง คือขีดความสามารถในการรองรับที่มืออย่างเหลือเฟือเพื่อตามสภาพพื้นที่ราบกว้างของชุมชนที่พร้อมจะขยายตัวทางกายภาพ อันเป็นปัจจัยแรกที่สามารถรองรับความเจริญจากเมืองศูนย์กลาง ดังนั้นแผนและนโยบายหลักของการพัฒนาชุมชนสันกำแพง นับแต่อดีตถึงปัจจุบันจึง เน้นการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเขตเมือง เชียงใหม่มาตลอดช่วงสมัย และผลักดันเข้าสู่แผนและนโยบายในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ประกอบกับความโดดเด่นในศิลปะวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่สามารถแสดงให้เห็นคุณค่าสูงที่เป็นเหยื่ออันโอชะของการวางแผนและพัฒนาชุมชน โดย เน้นการขายวัฒนธรรมมากกว่าการอนุรักษ์ ส่งผลให้ชุมชนสันกำแพงเป็นชุมชนเป้าหมายของการพัฒนา ที่ตอบสนองต่อแผนและนโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ ที่ เน้นสาระของการกระจายความเจริญและยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นๆ และเมื่อมองทางเลือกของการพัฒนาในระยะที่ผ่านมาก พบว่า เศรษฐกิจเติบโตมาจากรฐานการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ นั่นคือ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่ส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดย เน้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เสถียร คำนึง วัฒนธรรมชุมชนอย่างพุ่มเฟือยและใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสมด้วยการกำหนดเขตอุตสาหกรรมหัตถ-กรรมพื้นถิ่น ในพื้นที่ชุมชนที่ เป็นการทำลายระบบการผลิตที่มีวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชุมชน เฉพาะตนเอง เฉพาะพื้นที่ ให้เกิดความแปลกแยกและค่อยๆ สูญหายไปจากระบบสังคมทั้งในระดับเมือง ย่าน และอาคาร อันเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของชุมชนที่ เฉพาะตัวลงอย่างหาคุณค่ามิได้ สรุปสาระสำคัญของความเป็นเมืองของชุมชนได้ดังนี้

1) บทบาทและความสำคัญที่มีต่อภาค

ยุคอดีต พื้นที่ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนของอาณาจักรล้านนาในฐานะชุมชนหัวเมืองชั้นในที่มีหน้าที่ในการเป็นฐานเศรษฐกิจ สังคม และประชากร เพื่อ

สร้างความมั่นคงและมั่นคงให้กับอาณาจักร โดยมีเมือง เชียงใหม่ เป็นเมืองศูนย์กลาง และสามารถ
เชื่อมโยงโครงข่ายกับชาวต่างชาติได้ด้วยเส้นทางการค้าทางบกและทางน้ำ

ยุคปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนเป็นส่วหนึ่งของภาคเหนือตอนบนในฐานะชุมชนศูนย์กลาง
ลำดับ 5 ของภาค มีบทบาทในด้านการบริหารพาณิชย์กรรม การบริการเกษตร การท่องเที่ยว และ
การเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในระดับอำเภอ สามารถเชื่อมโยงโครงข่ายกับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ได้
ด้วยการคมนาคมทางบก การใช้ที่ดินตามนโยบายการพัฒนาภาค เน้นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม
ในพื้นที่นา โครงการชลประทานเขื่อนแม่กวง

2) บทบาทและความสำคัญที่มีต่อศูนย์กลางภาค (เมือง เชียงใหม่)

ยุคอดีต พื้นที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในด้านการฟื้นฟูเมือง เชียงใหม่ โดยการเป็น
แหล่งทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของผู้คนเพื่อการขยายเขตเมือง และชุมชนให้กว้างไกล มีความมั่งคั่ง เพื่อ
เป็นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และวัฒนธรรม

ยุคปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นชุมชนในปริมณฑลของเมือง เชียง
ใหม่ เพื่อรองรับการขยายตัวของเขตเมือง เชียงใหม่ และมีบทบาทเฉพาะถิ่นในการเป็น
ศูนย์กลางบริการอุตสาหกรรม (หัตถกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังได้รับการพัฒนา
ให้มีบทบาทสำคัญในด้านการคมนาคมที่ทันสมัยเมืองศูนย์กลางตามนโยบายการพัฒนาเมืองในอนาคต
เพื่อการรองรับความเจริญในทุกด้าน

3) บทบาทและความสำคัญที่มีต่อชุมชนของตน พื้นที่ชุมชนมีความสำคัญในด้านการเป็น
แหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีสังคมเฉพาะตัว เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่ ตามเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ของตน
อย่างน่าสนใจ ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งควรค่าแก่
การอนุรักษ์และศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ถูกต้อง

4) สรุป คุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนโดยภาพรวม ในระดับเมือง, ย่าน
และอาคาร จากผลรวมของค่าคะแนนในแต่ละสาขาของลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนระดับเมือง,
ย่าน และอาคาร แสดงคุณค่าทางด้านบวก และลบ ดังรายละเอียดในตารางที่ ซึ่งปรากฏว่าชุมชน
สนใจค่าแห่งในแต่ละยุคมีลักษณะเฉพาะดังนี้คือ

ยุคโบราณ มีคุณค่าทางด้านบวกระดับเมืองชัดเจนกว่าย่านและอาคาร ในค่าคะแนน 78 : 0 (+ : -)

ยุคอดีต มีคุณค่าทางด้านบวกในระดับเมือง ย่าน และอาคาร สูงกว่าทุกยุค ใน
ค่าคะแนน 205 : 4 (+ : -)

ยุคปัจจุบัน คุณค่าของชุมชนลดลงอย่างมากในระดับเมือง ย่าน และอาคาร ในค่าคะแนนต่ำลงถึง 99 : 33 (+ : -) แต่ยังคงคุณค่าทางด้านบวกสูงกว่าทางลบ

อนาคต คุณค่าของชุมชนมีแนวโน้มลดลงถึงค่าทางด้านลบสูงกว่าด้านบวกถึง 61 : 130 (+ : -) ซึ่งหมายถึงว่าอนาคตอันใกล้ชุมชนจะถูกทำลายลักษณะเฉพาะตัวที่มีคุณค่าอย่างน่าใจหายหากยังไม่ได้รับการวางแผนในแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสมและถูกทิศทาง

โดยภาพรวม คุณค่าในภาพรวมที่ถูกหล่อหลอมมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ชุมชนยังคงมีความแข็งแรงในคุณค่าเฉพาะตัวระดับเมือง ย่าน และอาคาร ในค่าคะแนนทางด้านบวกต่อด้านลบถึง 102 : 49 นั้นหมายถึงว่าคุณค่าทางด้านบวกในปัจจุบันจะต้องได้รับความเอาใจใส่อย่างถูกวิธี เพื่อมิให้สูญเสียคุณค่าในอนาคต ตารางที่ 6.28

ตารางที่ 6.28

สรุปลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนเสนาห์แก่ง คู่มือฯ และการประเมินโดยภาพรวม

ลักษณะเฉพาะของชุมชนเสนาห์ต่างๆ	ยุคโบราณ		ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		อนาคต		ภาพรวม		ลักษณะเฉพาะของชุมชน		
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-			
มูลค่าทางค่า	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	มูลค่าทางค่า		
ระดับเมือง	คุณค่าทางกายภาพ: -ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม -การใช้ประโยชน์ที่ดิน -โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและสังคม จิตใจ		78 33 45 0 0 6	0 0 0 0 0	99 27 55 17 13 18	4 0 4 0 0 0	54 12 31 11 7 7	61 14 42 5 6 1	44 10 20 8 2 2	84 17 54 13 12 5	54 14 29 11 7 9	35 3 22 8 8 0	<p># สภาพของชุมชนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตลอดสมัย ความปัจจัยแวดล้อมของเมืองศูนย์กลางหลักเป็นระเคินลำคิง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ทั้งในทางตั้งและนอน และส่วนหนึ่งยังหง วิชาการกำลังเต็มเฉพาะถิ่นเอาไว้ การเปลี่ยนแปลงกับความ เป็นถึงเต็มในลักษณะใหม่กับเก่า จะแสดงออกปะปนกันและเคล้า กันไป ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม</p>
ระดับย่าน	ย่านเศรษฐกิจ(ใจกลางชุมชน) ย่านชุมชนเพออาศัย		0 0	0 0	9 27	0 0	0 14	0 1	9 6	9 4	0 14	3 0	<p># การเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัยเกิดขึ้นเฉพาะย่าน เฉพาะจุดใน ทางกายภาพเด่นชัด มีความแปลกแยก ทำให้ความเป็นพื้นถิ่น แรงและโดดเด่น เช่นกัน</p>
ระดับอาคาร	บ้าน วัด ตลาด สถานที่ราชการ		0 9 0 0	0 0 0 0	12 9 9 9	0 0 0 0	4 5 7 1	2 0 0 3	0 1 5 0	8 4 0 1	2 7 6 1	2 0 0 1	<p># ในความทันสมัยคือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม เข้าสู่อิทธิพลตะวันตก ไปพร้อมกับการใช้พื้นที่ และการจัดรว ยาศาสตร์ เป็นการละลายความเป็นพื้นถิ่น โดยคานิยมวัตถุ และ ความคิดที่ว่า ความทันสมัยแบบใหม่ จะอับเรรังความแท้ เทียมกันทางสังคม</p>
ค่าคะแนนรวม			78	0	130	1	68	68	49	101	70	43	
ค่าคะแนนรวมทั้งชุมชน			87	0	205	4	99	83	61	130	102	49	
ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนไทย ภาพรวม	พื้นที่ชุมชนมี ความสำคัญต่อ การตั้งถิ่นฐาน ระดับชุมชน ชนบทที่มีวัด เป็นศูนย์กลาง		พื้นที่ชุมชนเพิ่ม ความสำคัญจาก ขึ้นโดยการเป็น พื้นที่รองรับการ ตั้งถิ่นฐาน เพื่อ การขยายเขต เมืองและชุมชน ให้กว้างไกลใหม่ มีลักษณะเฉพาะ		การตั้งถิ่นฐาน และการขยาย ตัวทางกายภาพ ชุมชน เป็นผล มาจากการเติบโต ของเมือง ศูนย์กลางหลัก คือเมือง เชียงใหม่		มีความต่อเนื่อง จากยุคปัจจุบัน ที่เน้นให้ชุมชน เป็นพื้นที่รองรับ การเจริญเติบโต ของเมือง เชียงใหม่อย่าง เต็มรูปแบบ		พัฒนาการของ ชุมชนมีเหตุและ ปัจจัยจากเมือง ศูนย์กลางเป็น หลัก ส่งผลให้ ชุมชนเติบโต ตามแนวอย่าง เมืองศูนย์กลาง		ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนโดยภาพรวม		

6 การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

2 ลักษณะเฉพาะของชุมชนจอมทอง _____

1 ระดับเมือง _____

กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ _____

2. ลักษณะเฉพาะของชุมชนตามพัฒนาการ ชุมชนจอมทอง

ระดับเมือง

2.1 ลักษณะเฉพาะทางด้านกายภาพของชุมชน

2.1.1 ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม

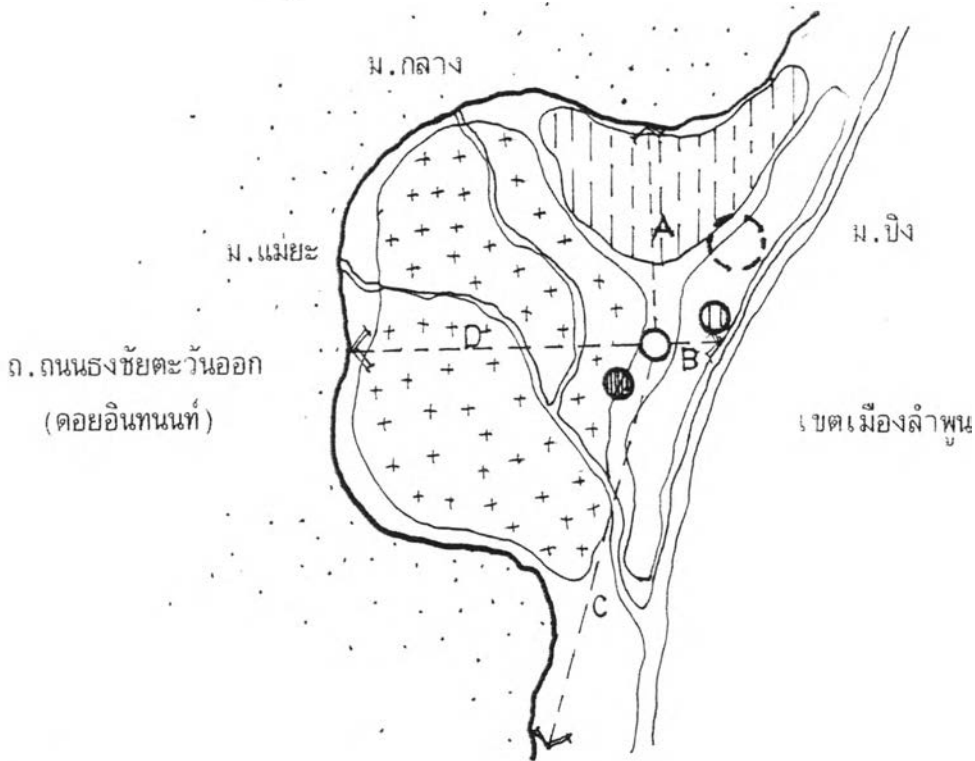
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ที่ตั้งชุมชนจอมทอง ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ถูกโอบด้วยเทือกเขาถนนธงชัยตะวันออก (คอยอินทนนท์) ทางทิศตะวันตก, ทิศเหนือจรดที่ดอนเชิงคอยอินทนนท์ ทิศใต้จรดบางส่วนของคอยอินทนนท์, ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำปิง ในสัดส่วนระยะทาง 3 : 2 : 4 : 0.5 กิโลเมตร ตามลำดับ ประกอบด้วยแม่น้ำสายสำคัญจากเทือกเขาอินทนนท์ คือ แม่น้ำแม่กลางและแม่น้ำแม่ยะ มีแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายสำคัญของชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงการเดินทางถึงภาคกลางและมหาสมุทรทางตอนใต้เมื่อไหลไปบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ในระดับภาคพื้นที่ชุมชนจัดอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำ ปิง-กวง ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานและการเพาะปลูก มีความลาดเทประมาณ 5-20 เปอร์เซ็นต์ สภาพพื้นที่ประกอบด้วยป่าไม้ พืชพรรณหนาแน่นมาก มีความอุดมสมบูรณ์สูงด้วยทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งน้ำ 3 สายที่มีประโยชน์ต่อการอยู่อาศัยของชุมชนมาโดยตลอด เป็นชุมชนที่สืบเนื่องมาจากความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง โดยการเกณฑ์ข้าทาสแรงงาน มาตั้งถิ่นฐานเพื่อการบูรณะปฏิสังขรณ์ คูแล่วัดพระธาตุฯ แทนการเกณฑ์แรงงานอื่นๆ ทำให้ชุมชนมีขนาดโตขึ้นในเวลาต่อมา ที่ตั้ง และธรรมชาติแวดล้อม ในยุคนี้มีลักษณะเฉพาะตามตำนานกล่าวไว้ดังนี้คือ

ก. ภูเขา ที่ตั้งชุมชนจอมทองอยู่บนที่ราบที่ดอน ที่มีภูเขาอินทนนท์ โอบล้อมทางพาคตะวันตกของชุมชนตลอดแนวเหนือใต้ อย่างใกล้ชิด ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญมากของชุมชน ที่ช่วยปกป้องภัยอันตรายจากธรรมชาติได้ เช่น พายุ ลมหนาว น้ำท่วม เป็นต้น ทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสายสำคัญให้แก่ชุมชนในการหล่อเลี้ยงชีวิตชุมชนอย่างมีคุณค่า

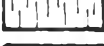
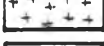

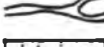

ข. ที่ราบ ลักษณะเป็นที่ราบ ที่ดอน ลอนลูกคลื่น ที่มีการทับถมของดินตะกอน โคลนตมที่พัดมาจากภูเขาและลำน้ำ 3 สาย เกิดเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและตั้งถิ่นฐานปลอดภัยจากภัยน้ำท่วม

ค. ลำน้ำ มีลำน้ำสายสำคัญ 3 สาย ได้แก่ ลำน้ำแม่ปิง ลำน้ำแม่กลาง และลำน้ำแม่ยะ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาอินทนนท์ 2 สาย คือลำน้ำแม่กลางและแม่ยะ ส่วนลำน้ำปิงไหลมาจากทางทิศเหนือของภาคผ่านชุมชนทางทิศตะวันออก ทำให้ชุมชนมีที่ตั้งที่มีความสำคัญระดับเมืองท่าของอาณาจักรล้านนาเป็นชุมทางทางการค้าที่เชื่อมโยงได้สะดวกกับเมืองท่าอื่นๆ ภายในและนอกอาณาจักร ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับพม่าทางทิศตะวันตกลุ่มน้ำสาละวิน ส่วนพื้นที่ตอนล่างติดต่ออ่าวไทยและพื้นที่ทางเหนือติดต่อกับพม่า, ลาว และจีน เป็นต้น

ง. ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน เป็นจุดเชื่อมโยงกับเมืองสำคัญระดับภาคได้ดีมาก ด้วยเส้นทางน้ำหลักแม่น้ำปิง ติดต่อเมืองท่าสำคัญที่มีที่ตั้งริมแม่น้ำ ได้ตลอดเส้นทางและเชื่อมโยงกับพื้นที่ส่วนในด้วยทางบก

สัญลักษณ์

- : ที่ตั้งชุมชนยุคโบราณ : เมืองอังกะฐริยะ ระยะ A : 2 km.
- : ที่ตั้งวัดพระธาตุศรีจอมทอง ระยะ B : 0.5 km.
- : ชุมชนจอมทองปัจจุบัน ระยะ C : 4 km.
- : ชุมชนจอมทองในอดีต ระยะ D : 3 km.
- : ที่ดอนเชิงคอยอินทนนท์
- : ที่ราบ, ที่ดอนลุ่มน้ำแม่กลาง, แม่ยะ อุดมสมบูรณ์สูงมาก
- : ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง
- : แม่น้ำใช้เพื่อการสัญจร ล่องซุง น้ำเขียว ธรรมชาติสมบูรณ์
- : ภูเขาธรรมชาติที่สมบูรณ์สูงมาก

ภาพที่ 6.52 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคโบราณ พิจารณาจากภูมิประเทศร่วมกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน

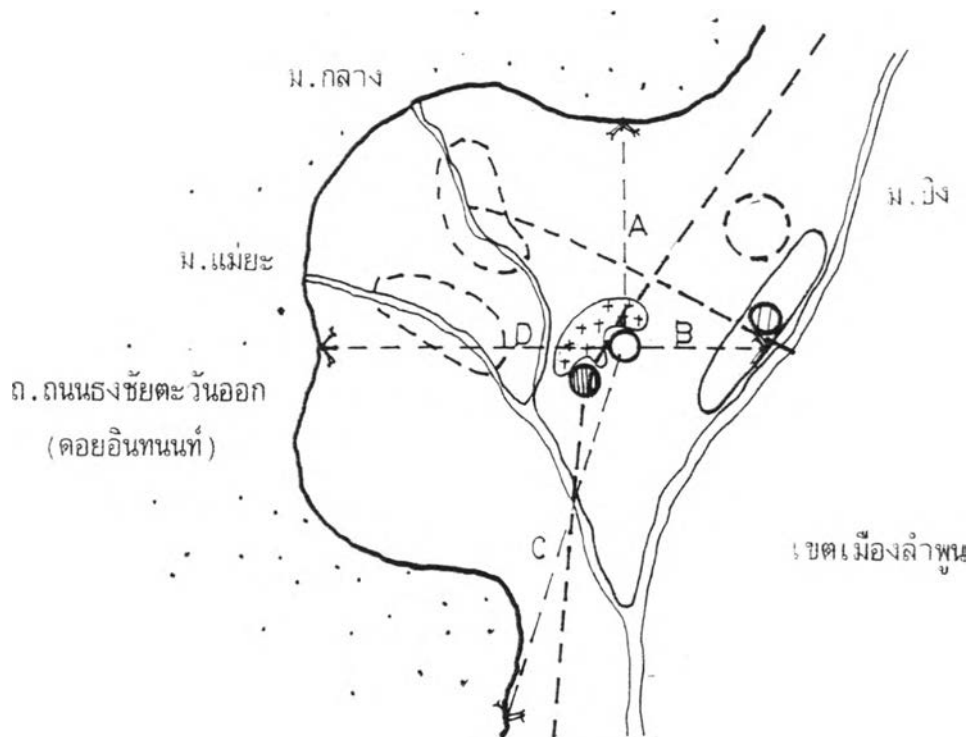
2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมในยุคนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในท้องถิ่น (พ่อหลวงแก้ว กันธิยะ) ได้ให้รายละเอียดว่า ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ภูเขา ป่าไม้ ลำน้ำ ปรากฏเด่นชัดมาก แม้จะถูกทำลายไปบางส่วนเพื่อการตั้งถิ่นฐาน และการเกษตรกรรม แต่ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ที่อยู่ติดภูเขา มาก จึงทำให้จำกัดการตั้งถิ่นฐานด้วยขอบเขตของเชิงเขา ระหว่าง ที่ราบ ที่ติดกับภูเขา ประกอบกับบางช่วงเป็นที่ลุ่มมากน้ำท่วมถึง ไม่เหมาะต่อการตั้งถิ่นฐานพื้นที่ชุมชนจึงมักปรากฏอยู่บริเวณที่ดอน ที่ลอนลูกคลื่น ส่วนที่ราบคือพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก พื้นที่ชายเขาอื่นๆ จึงเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ไว้ได้สูงและปรากฏทั่วไปในพื้นที่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของที่ตั้งและธรรมชาติ จึงมาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติร่วมกับการกระทำของมนุษย์ ที่มีลักษณะ เฉพาะดังนี้

ก. ภูเขา ดอยอินทนนท์ มีความอุดมสมบูรณ์สูงในทุกด้านของธรรมชาติแวดล้อมร่วมกับความสำคัญในทางยุทธศาสตร์, ศาสนา ด้วยการเป็นที่ตั้งสถานีเรดาร์ของกองทัพอากาศและที่ตั้งพระมหาธาตุมกเมทนีดล 2 องค์ ขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญระดับภาค นอกจากนี้ดอยอินทนนท์จัดเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ตลอดจนเป็นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญระดับภาคด้วย

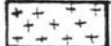

ข. ที่ราบ จัดเป็นที่ราบ ที่ดอน ที่ลอนลูกคลื่นอันเป็นพื้นที่รองรับความอุดมสมบูรณ์จากภูเขาต้นกำเนิด ลำน้ำสายสำคัญ 2 สาย คือแม่กลางและแม่ยะ ร่วมกับลำน้ำแม่ปิง ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์สูง ส่วนสัตว์ป่า พืชพรรณ ถูกทำลายลงมากขึ้นเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานและเกษตรกรรม

ค. ลำน้ำ ลำน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนยังคงปรากฏความอุดมสมบูรณ์สูง แม้ปริมาณน้ำจะลดลงบ้าง เนื่องจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะจำนวนพืชพรรณที่ลดลงไป เนื่องจากการสัมปทานป่าไม้ส่วนหนึ่งการตั้งถิ่นฐานและเกษตรกรรม นอกจากนี้ตำแหน่งที่ตั้งของลำน้ำแม่ปิง ได้เลื่อนตำแหน่งไปทางตะวันออก 1 กิโลเมตร จากตำแหน่งเดิม อันเนื่องมาจากปัจจัยทางธรรมชาติ ทำให้ที่ตั้งชุมชนเพิ่มพื้นที่ราบริมน้ำมากขึ้น

ง. ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน ลดบทบาททางการเชื่อมโยงลงในช่วงปลายของยุค เมื่อมีเส้นทางบกจากเมืองศูนย์กลางเข้าสู่ชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2448 อันเป็นการโยกย้ายที่ตั้งอำเภอ จากริมน้ำแม่ปิงมาอยู่ที่บริเวณทางทิศใต้ของวัดพระธาตุศรีจอมทองด้วย ชุมชนจึงมีความสำคัญระดับอำเภอ เหมือนกับชุมชนอื่นๆ และเน้นการสัญจรทางบกมากกว่าทางน้ำ

สัญลักษณ์

- : ชุมชนยุคโบราณ (ร้าง)
- : วัดพระธาตุศรีจอมทอง
- : ชุมชนจอมทองปัจจุบัน
- : ชุมชนจอมทองในอดีต
- : ชุมชนวัดพระธาตุศรีจอมทอง ในอดีต
- : ที่ราบ, ที่ดอน, ที่ลอนลูกคลื่น, ลุ่มน้ำแม่กลาง, แม่ยะ, แม่ปิง อุดมสมบูรณ์สูง
- : ภูเขาธรรมชาติที่สมบูรณ์สูง
- : แม่น้ำเส้นทางการสัญจรยุคโบราณ-อดีต
- : โครงร่างเส้นทางการสัญจรทางบก
- : ชุมชนริมลำน้ำแม่ปิง
- : ชุมชนริมลำน้ำแม่กลาง, แม่ยะ
- ระยะ A : 2 km.
- ระยะ B : 1 km.
- ระยะ C : 4 km.
- ระยะ D : 3 km.

ภาพที่ 6.53 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคอดีต พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศร่วมกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม

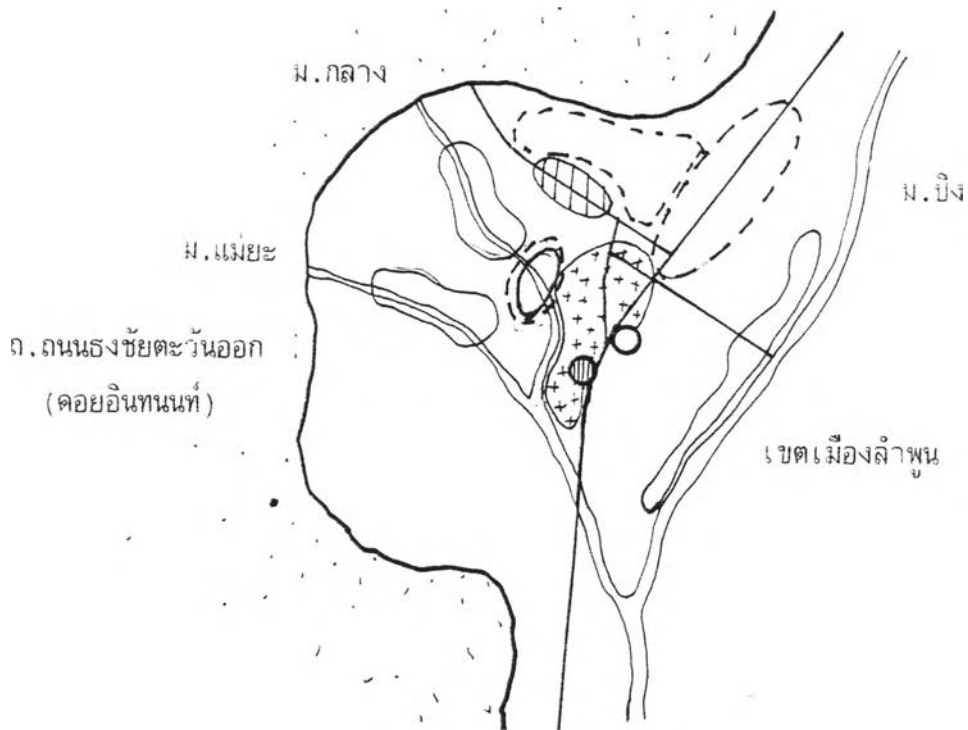
ยังคงมีความสำคัญโดดเด่นสูงระดับภาคด้วยความอุดมสมบูรณ์ของเทือกเขาอินทนนท์ ร่วมกับความสำคัญทางพุทธศาสนาของวัดพระธาตุดุสิตจอมทอง ส่งผลให้พื้นที่ตั้งชุมชนมีความสำคัญทางด้านการเป็นแหล่งรวมของทรัพยากรธรรมชาติ และศาสนสถานที่สำคัญ มีลักษณะเฉพาะตัวสืบเนื่องมาจากอดีต การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเนื่องจากป่าไม้ต้นน้ำลำธารถูกทำลายปริมาณน้ำในแม่น้ำจึงลดลง ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏมีดังนี้คือ

ก. ภูเขา มีความสำคัญต่อเนื่องมาจากยุคอดีต เนื่องจากการเป็นอุทยานแห่งชาติที่สำคัญ มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ มีการพัฒนาพื้นที่ในโครงการพระราชดำริฯ ได้แก่ โครงการหลวงบ้านขุนกลาง เป็นต้น ภูเขามีสำคัญเป็นฉากหลังของชุมชนที่ดีทางทัศนภาพและเป็นขอบเขตให้กับชุมชน

ข. ที่ราบ มีที่ราบเหมาะสมกับการเกษตรกรรม ที่ดอน ที่ลอนลูกคลื่นเหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานการอยู่อาศัยปลอดจากภัยธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำท่วม และมีทัศนภาพของมมมมมมที่ดี การขยายตัวของชุมชนจึงกว้างขึ้นไปตามพื้นที่ดอน ที่ราบเชิงเขา และที่ราบเรียบริมแม่น้ำ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แปลกแหวกแนวออกไปหลายรูปแบบตามปัจจัยของความเจริญ เช่น สนามกอล์ฟ, ที่ดินจัดสรร, บ้านจัดสรร เป็นต้น (ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลฯ) เป็นผลให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร และมีขีดความต้องการใช้ประโยชน์สูง ตลอดจนเป็นการใช้พื้นที่ดินร่วมกับแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชนอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะพื้นที่สนามกอล์ฟ (อินทนนท์กอล์ฟ) หลายพันไร่ เมื่อเข้าไปสำรวจพบว่ามีซากโบราณสถานกระจายเป็นหย่อมๆ หลายแห่งปรากฏอยู่แต่ไม่ได้รับความสนใจและบางส่วนถูกทำลายเพื่อการพัฒนาพื้นที่โครงการ

ค. ลำน้ำ ลำน้ำในปัจจุบันเป็นเพียงแหล่งน้ำธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านเกษตรกรรมมากกว่าการอุปโภค-บริโภค และส่วนหนึ่งจัดเป็นองค์ประกอบของชุมชนทางธรรมชาติที่มีคุณค่าทางทัศนภาพ และทำให้ชุมชนมีขอบเขตที่ชัดเจน

ง. ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชน มีบทบาทต่อการเชื่อมโยงกับเมืองศูนย์กลางภาคได้โดยตรงในการสัญจรทางบกตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 และเชื่อมโยงกับเมืองลำพูนได้สะดวกด้วยเส้นทางหลวงจังหวัดสายปากทางท่าลี่ บ้านไช้ ผ่านอำเภอป่าซาง มีความสำคัญระดับเมืองศูนย์กลางท้องถิ่น

สัญลักษณ์

- : วัดพระธาตุดอยสุเทพ
- ◐ : ชุมชนจอมทอง
- ▣ (with + signs) : ชุมชนจอมทองบนพื้นที่ดอน
- ◌ (oval) : ชุมชนริมลำน้ำแม่ปิง, แม่กลาง, แม่ยะ
- : ถนน, เส้นทาง
- 🌿 : ลำน้ำธรรมชาติ ลดความอุดมสมบูรณ์ ต้นเขิน สกปรก รับของเสียจากชุมชน
- ▭ : ที่ราบ, ที่ดอน, ที่ลอนลูกคลื่น มีความลาดชันเป็นพื้นที่ เพื่อการเกษตรกรรม ธรรมชาติ และรองรับโครงการสมัยใหม่บางประเภท เช่น สนามกอล์ฟ, ที่ดินจัดสรร เป็นต้น
- ▣ (with dots) : กวเขาลดความอุดมสมบูรณ์ลง
- ◌ (with diagonal lines) : พื้นที่รองรับหน่วยงานสถานที่ราชการในอนาคต
- ◌ (dashed) : พื้นที่ที่มีโอกาสพัฒนาเป็นชุมชนเมืองในอนาคต
- ◌ (dashed with circle) : โครงการสนามกอล์ฟอินทนนท์

ภาพที่ 6.54 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคปัจจุบัน พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศร่วมกับสภาพปัจจุบันของชุมชน

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป เมื่อมองกระแสการพัฒนา ที่นำความเจริญเข้าสู่ชุมชนกับที่ตั้งและสภาพแวดล้อมที่มีขอบเขตจำกัดด้วยพื้นราบ ที่ดอน ที่ถูกโอบด้วยภูเขา และลำน้ำ แล้วพื้นที่ชุมชนจึงมีข้อจำกัดในการตอบรับกระแสความเจริญดังกล่าว แข่งพื้นที่ค่อนข้างชัดเจนประกอบกับการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มที่ดอน ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง จึงเป็นข้อจำกัดหนึ่งต่อกระแสความเจริญ ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ของที่ตั้งและธรรมชาติ จึงมีลักษณะเฉพาะต่อเนื่องจากแต่ละบุคคลมัยได้ค่อนข้างดี แม้บางส่วนจะถูกกลืนกินไปบ้างคือ

ก. ภูเขา คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เนื่องจากการทำลายป่าต้นน้ำลำธาร

ข. ที่ราบ คือพื้นที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และเกษตรกรรมที่สำคัญ และพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินได้ทุกโอกาส

ค. ลำน้ำ คือต้นน้ำลำธารที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นพื้นที่รองรับสิ่งปฏิกูลจากอาคาร บ้านเรือน

ง. ตำแหน่งที่ตั้ง คือศูนย์กลางท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับทุกพื้นที่โดยรอบได้สะดวก

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมโดยภาพรวม ที่ตั้งของชุมชนมีลักษณะเป็นที่ราบ ที่ดอน ที่ถูกโอบด้วยภูเขาอันทันท่วงทีศตวรรษตลอดแนวเหนือ-ใต้ เป็นแอ่งขนาดย่อมที่มีความอุดมสมบูรณ์ประกอบด้วยที่ราบลุ่มทางทิศตะวันออกติดริมฝั่งแม่น้ำปิง ที่เหมาะแก่การเกษตรกรรม อันหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าสูง ร่วมกับความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง ส่งผลให้ชุมชนมีความโดดเด่นในการเป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและศาสนสถานที่มีชื่อเสียงระดับภาค กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ และศาสนสถานทางประวัติศาสตร์ จึงได้รับความสนใจอย่างมากนับตั้งแต่การพัฒนาเมือง เน้นการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยว (ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-7) ดังนั้นคุณค่าเชิงที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมจึงแสดงออกทางด้านการท่องเที่ยวเด่นชัด ร่วมกับการเกษตรกรรมของชุมชนบนพื้นที่ราบลุ่ม

6) การแสดงคุณค่า และการประเมินคุณค่าของชุมชนในด้านที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมของภูเขา ที่ราบ ที่ดอน ลำน้ำ และตำแหน่งที่ตั้ง โดยวิธีการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.29

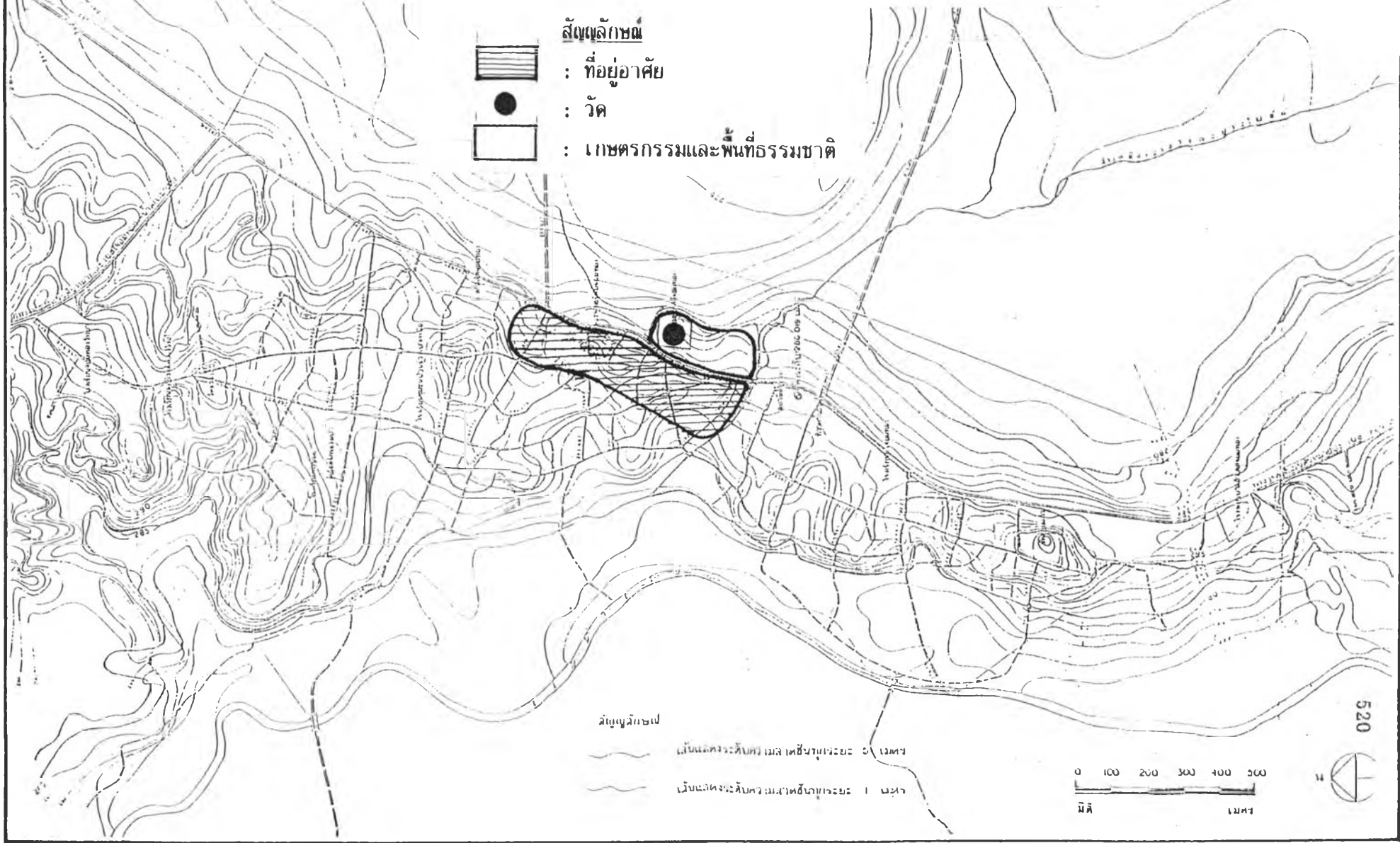
ตารางที่ 6.29 ลักษณะเฉพาะตัวของที่ตั้ง ธรรมชาติแวดล้อม คุณค่า และการประเมิน จอมทอง

ลักษณะเฉพาะของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม		ยุคโบราณ		ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		อนาคต		ภาพรวม		ลักษณะเฉพาะของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม																										
	คุณค่าทางด้าน +	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2		คุณค่าทางด้าน -
ภูเขา	มีคุณค่าต่อแหล่งทรัพยากร	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		แหล่งทรัพยากรเล็กน้อย		
	มีคุณค่าต่อต้นน้ำลำธาร	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ต้นน้ำลำธารถูกทำลาย เสื่อมโทรม		
	ช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ป้องกันภัยธรรมชาติได้น้อยลง		
	สร้างสุนทรียภาพให้กับชุมชน	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		คุณค่าทางสุนทรียภาพเล็กน้อย		
ที่ราบ, ที่ดอน	มีคุณค่าเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ไม่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน		
	มีคุณค่าต่อการเกษตรกรรม	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ไม่มีความเหมาะสมต่อการเกษตรกรรม		
	แต่พออกถึงความอุดมสมบูรณ์	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ความอุดมสมบูรณ์ลดลง		
ลำน้ำ	คุณค่าต่อการหล่อเลี้ยงชุมชน	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ใช้เป็นทรัพยากรสัมปทานปิโตรเลียม		
	คุณค่าต่อการเชื่อมโยงระหว่างชุมชน	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ไม่สามารถใช้เป็นเส้นทางทางเชื่อมโยงให้		
	คุณค่าทางสุนทรียภาพ	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ไม่มียุทธศาสตร์ในสุนทรียภาพของชุมชน		
ตำแหน่งที่ตั้ง	เชื่อมโยงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว หลายทิศทาง	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		การเชื่อมโยงไม่สะดวก ลำบาก มีทางเดียว		
	มีความสำคัญต่อเขตเมืองเชียงใหม่	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█		ไม่มีความสำคัญต่อเขตเมืองเชียงใหม่		
ค่าคะแนนรวม	ค่าคะแนนรวม	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2		ค่าคะแนนรวม
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-				+	-				+	-				+	-				+	-				+	-				+	-					ผลรวมเชิงคุณภาพ
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมมีความ		ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม		ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม		ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม		ตามธรรมชาติ		ลักษณะเฉพาะ																										
ข้อ 3 - จุด		อุดมสมบูรณ์ใน		อุดมสมบูรณ์ไม่		อุดมสมบูรณ์ไม่		อุดมสมบูรณ์ไม่		คุณค่าของที่ตั้งและธรรมชาติ		ลักษณะเฉพาะ																										
ข้อ 2 - ป่าดงดิบ		ธรรมชาติที่สวยงาม		คุณค่าสูงและมี		คุณค่าสูงและมี		คุณค่าสูงและมี		ตามธรรมชาติ		ลักษณะเฉพาะ																										
ข้อ 1 - น้อย		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ตามธรรมชาติ		ลักษณะเฉพาะ																										
คุณค่าด้าน +		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ตามธรรมชาติ		ลักษณะเฉพาะ																										
คุณค่าด้าน -		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ไม่มีความสำคัญ		ตามธรรมชาติ		ลักษณะเฉพาะ																										

2.1.2 การใช้ที่ดิน (Land use)

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 จากความเป็นประวัติศาสตร์เก่าแก่ของชุมชนนับตั้งแต่สมัยพุทธกาล สามารถจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ 4 ประเภทด้วยกัน คือ เพื่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อการสร้างวัด การศาสนา เพื่อการเกษตรกรรม และพื้นที่ป่าธรรมชาติ ซึ่งนับว่าเป็นการใช้ที่ดินเพื่อปัจจัยพื้นฐานของการอยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค ร่วมกับจิตใจที่มีลักษณะเฉพาะตัว โดยให้ความสำคัญกับการตั้งบ้านเรือนมาก่อนเป็นอันดับแรกร่วมกับพื้นที่ทำมาหากินการเกษตรกรรม เมื่อชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น การสร้างวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจจึงได้รับศรัทธาร่วมกันจากสมาชิกในชุมชน ส่วนพื้นที่ธรรมชาติคือ ทรัพยากรที่ให้ปัจจัย 4 แก่ชุมชน เป็นทุนทรัพย์เดิมที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง

แผนที่ 6.23 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในเขตโบราณ พิจารณาจากที่ตั้งวัดในเขตโบราณ
อันแสดงถึงความ เป็นศูนย์กลางชุมชน

ตารางที่ 6.30 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ยุคโบราณ (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2387.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	75	3.14
2 วัดและศาสนสถาน	28.13	1.18
3 เกษตรกรรม	2284.37	95.68
4 ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2387.5	100.00

ที่มา : คاعدการจากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจอมทอง ผู้ศึกษา : 2536

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 การขยายตัวทางการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นจากการสืบทอดเชื้อสาย เผ่าพันธุ์มนุษย์ตามธรรมชาติ การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ความมีชื่อเสียงของศาสนสถานวัดพระธาตุศรีจอมทอง ประกอบกับปัจจัยทางการเมือง การปกครอง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการใช้ที่ดินเพื่อรองรับกลุ่มคนที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น จากปัจจัยดังกล่าว โดยเน้นการอยู่อาศัยมากกว่าผลประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อเศรษฐกิจชุมชน และเนื่องจากพื้นที่ตั้งเป็นที่ราบลุ่มที่ดอน มีขอบเขตชัดเจน การขยายตัวในการตั้งถิ่นฐานจึงถูกจำกัดเฉพาะพื้นที่ เฉพาะกลุ่ม และเฉพาะตัว สามารถจำแนกประเภทการใช้ที่ดินยุคอดีตได้ 6 ประเภทคือ

ก. การใช้ที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการบูรณะวัดพระธาตุศรีจอมทองภายใต้เหตุผลของการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ตลอดช่วงเวลาของยุคอดีต โดยการอพยพชนชั้นไพร่ ทาส และแรงงาน จากเมืองเชียงใหม่เข้ามาเป็นแรงงานเพื่อการบูรณะวัดพระธาตุฯ และช่วยกันดูแลรักษาวัดให้เจริญรุ่งเรือง (ชนชั้นไพร่ ทาส และแรงงานดังกล่าว ล้วนแล้วแต่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์จากต่างถิ่น ต่างพื้นที่ที่ถูกกวาดต้อนมา ประกอบด้วย ยอง ลื้อ เขิน ฯลฯ จากเขตรัฐฉาน เชียงตุง เชียงรุ่ง สิบสองปันนา เป็นต้น) ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ดอน และริมแม่น้ำ น้ำท่วมไม่ถึง

ข. พื้นที่วัด (ศาสนา) ภายหลังของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน สิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนก็คือ "วัด" และถูกสร้างขึ้นด้วยศรัทธาวัดในทุกหมู่บ้าน

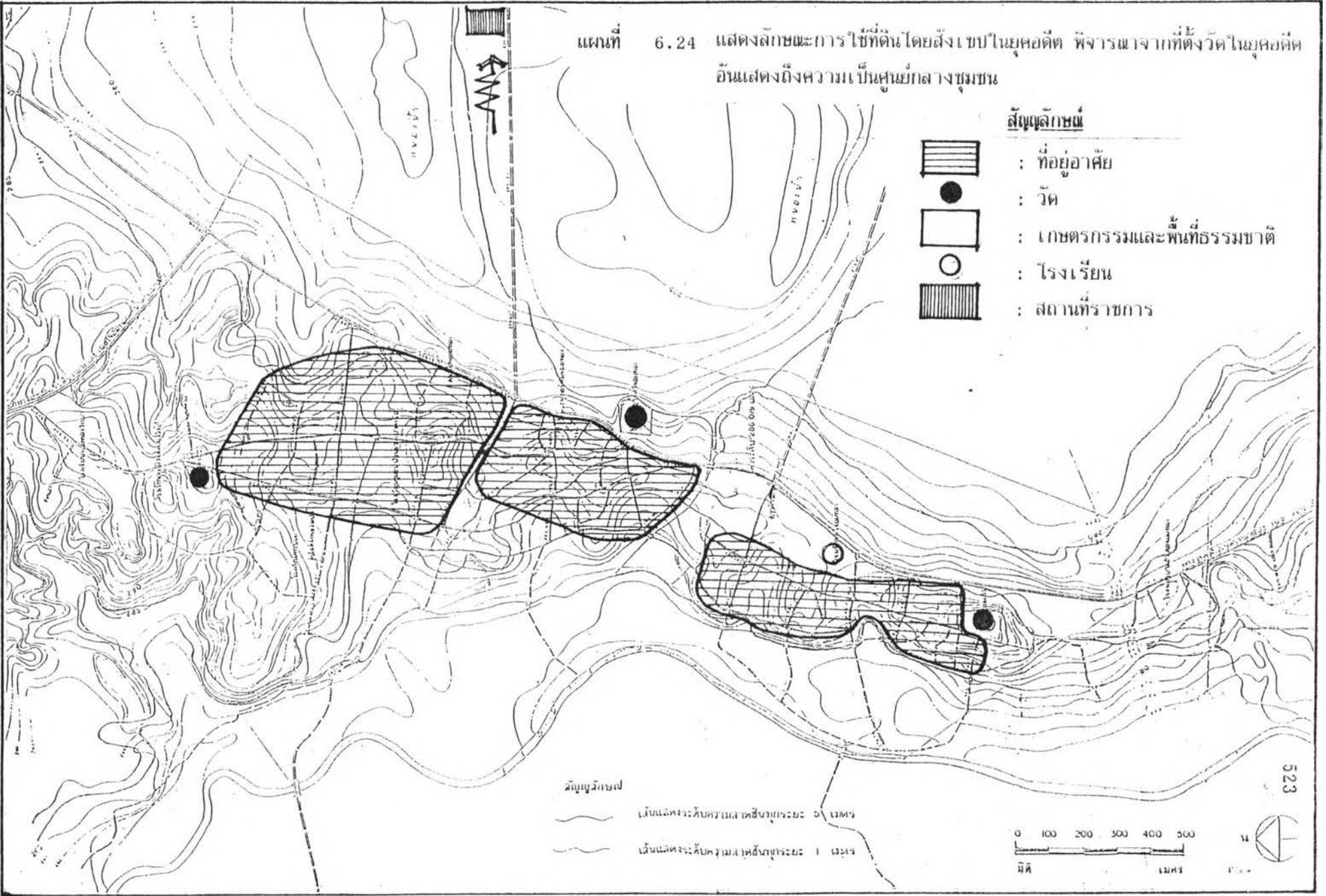
ค. สถานที่ราชการ เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการบริหารการปกครอง เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2443 แต่อยู่นอกเขตพื้นที่ศึกษาบริเวณริมแม่น้ำแม่ปิง บ้านท่าศาลา ต่อมาย้ายมาอยู่ทางทิศใต้ของวัดพระธาตุฯ เมื่อปี พ.ศ. 2476

ง. สถานศึกษา สถานศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน เกิดขึ้นในช่วงปลายของยุคหลังจากการรวมอำนาจของรัฐบาลกลางในนโยบายการสร้างความเป็นเอกภาพของคนในชาติ ด้วยการให้การศึกษ โรงเรียนจึงได้รับการจัดสร้างขึ้นตามนโยบายดังกล่าวในระดับประถมศึกษา

จ. พื้นที่เกษตรกรรม ประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำแม่กลางทางทิศตะวันตกของชุมชน และที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ทางทิศตะวันออกริมฝั่งแม่น้ำปิง ใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวและพืชอื่นๆ เพื่อเลี้ยงชุมชน

ฉ. พื้นที่ธรรมชาติ เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่อยู่นอกสุขาภิบาล บางส่วนเป็นพื้นที่ริมแม่น้ำและแม่น้ำแม่กลาง ลำเหมืองสาธารณะที่ไหลผ่านชุมชน

แผนที่ 6.24 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในเขตอดีต พิจารณาจากที่ตั้งวัดในเขตอดีต
อันแสดงถึงความเหมาะสมแก่ชุมชน

ตารางที่ 6.31 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ยุคอดีต (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2387.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	468.75	19.63
2 วัดและศาสนสถาน	40.6	1.70
3 สถานที่ราชการ	3	0.13
4 สถานศึกษา (โรงเรียน)	70.31	2.95
5 เกษตรกรรม	1804.84	75.60
6 ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2387.5	100.00

ที่มา : คาดการณ์จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจอมทอง ผู้ศึกษา : 2536

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 จากยุคอดีตได้มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน อันเนื่องมาจากเหตุและปัจจัยทางการเมือง การปกครองของการรวมอำนาจจากรัฐบาลกลาง ต่อมาภายหลังเมื่อเข้าสู่ยุคปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 จึงเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนในการพัฒนาการใช้ที่ดิน ภายใต้การพัฒนาเมืองหลักของภาค (เมืองเชียงใหม่) โดยเฉพาะช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5-7 การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวเข้ามา มีบทบาทต่อชุมชนอย่างมาก ส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องที่เน้นการบริการ อาทิ กิจกรรมการเดินรถ, การค้าขาย เป็นต้น การพัฒนาทางด้านอื่นๆ จึงค่อยๆ เพิ่มความสำคัญขึ้นในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน บ้านพักอาศัย หน่วยงานสถานที่ราชการต่างๆ เพื่อเป็นฐานของการเป็นชุมชนศูนย์กลางระดับท้องถิ่นตามแผนและนโยบายการพัฒนาภาคและเมืองหลัก การใช้ที่ดินในยุคนี้ จึงเน้นเพื่อการท่องเที่ยวและบริการ ตลอดจนให้สามารถเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชนชนบทอื่นๆ ที่อยู่ล้อมรอบ การใช้ที่ดินจึงมีลักษณะเฉพาะและกำหนดประเภทการใช้ที่ดินได้ 9 ประเภทดังนี้

ก. ที่อยู่อาศัย ยังคงใช้พื้นที่ดอนและที่ราบริมแม่น้ำที่น้ำท่วมไม่ถึง เนื่องจากข้อจำกัดของภูมิประเทศ การขยายตัวของที่อยู่อาศัยจึงมักเพิ่มในด้านความหนาแน่นมากกว่าการขยายพื้นที่แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6-7 การขยายตัวเชิงพื้นที่มีมากขึ้นเนื่องจากโครงการจัดสรรต่างๆ เต็มอยู่นอกเขตสุขาภิบาล

ข. พื้นที่วัดและศาสนสถาน ที่ดินของวัดอันเป็นสาธารณะของชุมชนยังคงรักษาพื้นที่ดินเดิมเอาไว้ ยกเว้นวัดพระธาตุศรีจอมทอง ซึ่งมีพื้นที่ดินจำนวนมากจากยุคอดีตได้ถูกนำไปใช้เพื่อการพาณิชย์และการบริการสำหรับการท่องเที่ยวอย่างมาก

ค. สถานที่ราชการ ได้มีการกำหนดพื้นที่เพื่อสถานที่ราชการอย่างเด่นชัดและเป็นผืนเดียวสำหรับหน่วยงานราชการต่างๆ บริเวณริมฝั่งถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ทางทิศตะวันตกตอนใต้ของชุมชน ซึ่งเดิมเป็นป่าช้าของชุมชน นอกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ยังมีพื้นที่ส่วนอื่นที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลด้วยส่วนหนึ่ง เช่น โรงพยาบาลชุมชนอยู่ทางทิศใต้ เป็นต้น

ง. พาณิชยกรรม (การค้า, การบริการ, ตลาดชุมชน) พาณิชยกรรมพัฒนาการขึ้นเนื่องจากการตัดถนนทางหลวงหมายเลข 108 ในยุคอดีตด้วยการสร้างอาคาร บ้านพักอาศัยหันหน้าเข้าหาถนน ต่อมาภายหลังจึงพัฒนาเป็นร้านค้า ขยายตัวขึ้นตามเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชน การค้า การบริการ เพิ่มความจำเป็นและขยายตัวตลอดสองข้างถนนทางหลวงหมายเลข 108 โดยเฉพาะบริเวณใจกลางชุมชนย่านวัดพระธาตุศรีจอมทองจรดลำเหมืองสาธารณะทางทิศใต้ ประกอบด้วยตลาด ร้านค้า ทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่ นอกจากนี้ตลาดภายในย่านชุมชน ที่เรียกว่า "กาดเลง" ปรากฏเป็นบางแห่งตามย่านชุมชนทางทิศตะวันออก ทิศใต้และทิศเหนือ และมีตลาดบ้านกระจายตัวอยู่ทั่วไปภายในชุมชนอย่างมีชีวิตชีวา

จ. สถานศึกษา การใช้พื้นที่เพื่อสร้างโรงเรียนมีบทบาทต่อเนื่องจากยุคอดีต และเพิ่มจำนวนขึ้นในบางแห่ง เนื่องจากชุมชนค่อนข้างรวมกลุ่มไม่กระจายตัวด้วยข้อจำกัดของภูมิประเทศ โรงเรียนส่วนใหญ่จึงปรากฏในชุมชนอื่นๆ ที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล ส่วนภายในเขตสุขาภิบาลยุคปัจจุบันปรากฏโรงเรียน 5 แห่งเท่านั้น ซึ่งถูกสร้างขึ้นในช่วงปลายยุคอดีตและช่วงต้นของยุคปัจจุบัน และโรงเรียนส่วนใหญ่มีที่ตั้งทางทิศตะวันตกตอนไปทางเหนือของชุมชน ทางทิศใต้มีโรงเรียน 1 แห่ง โรงเรียนมีบทบาทในด้านการเป็นศูนย์กลางชุมชนระดับย่าน แต่โดยที่ตั้งความเป็นศูนย์กลางไม่เด่นชัดนัก

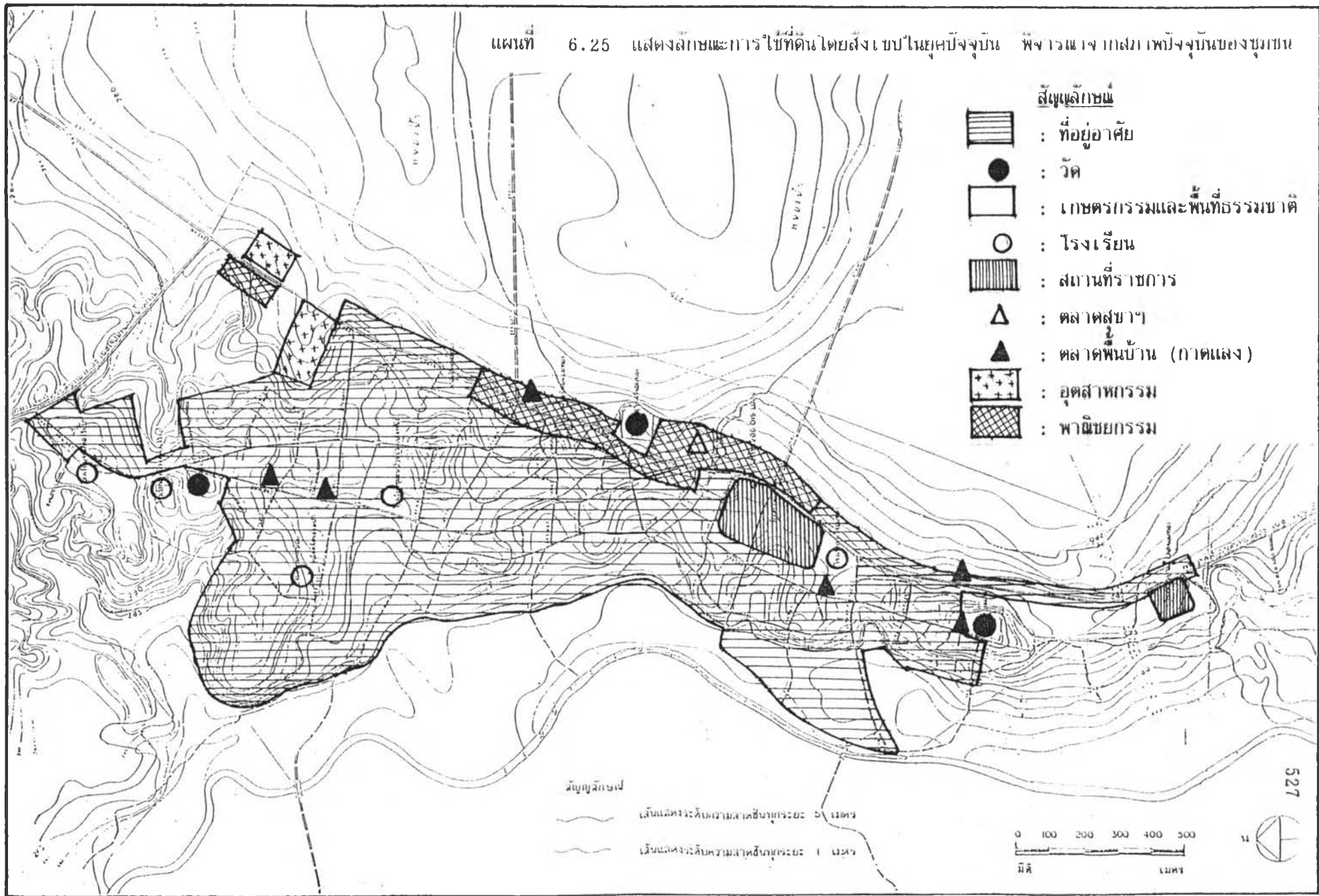
ฉ. อุตสาหกรรม ประกอบด้วยอุตสาหกรรมหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้านในการผลิตดอกไม้ เสื้อผ้าสำเร็จรูป อยู่ทางตอนเหนือและใต้ของชุมชน เป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ นอกจากนี้มีร้านบริการก่อสร้าง โรงสีขนาดเล็กกระจายทั่วไป

ข. คลังสินค้า ประกอบด้วยโกดังเก็บผลผลิตทางการเกษตร เช่น หอม กระเทียม เป็นต้น ปรากฏเฉพาะจุดในย่านชุมชน

ค. พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ยังคงรักษาสภาพเอาไว้ โดยเฉพาะที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ที่นา ส่วนพื้นที่สวนไม้ผลใช้เพื่อการอยู่อาศัยด้วยส่วนหนึ่งในยุคนี้อย่างยิ่งยวดทางภูมิประเทศ จึงทำให้การขยายตัวของชุมชนถูกจำกัดพื้นที่เฉพาะที่ดอนและเพิ่มความหนาแน่นขึ้นมากกว่าขยายเขตพื้นที่

ง. พื้นที่ธรรมชาติ ประกอบด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำธรรมชาติ ลำเหมือง ที่ว่างริมลำน้ำ เป็นต้น

แผนที่ 6.25 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในยุคน้ำจืด พิจารณาจากสภาพปัจจุบันของชุมชน พิจารณาจากสภาพปัจจุบันของชุมชน

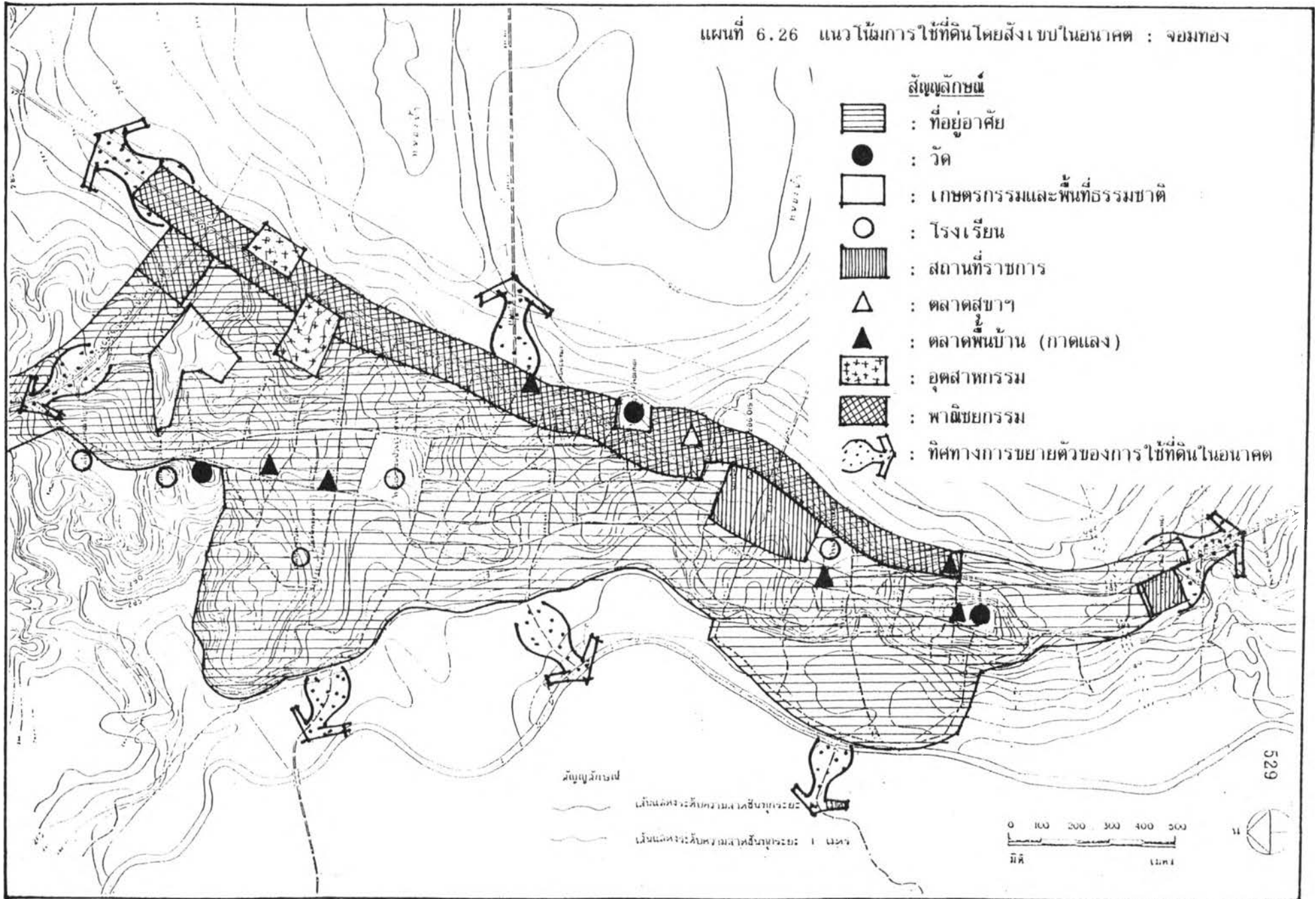
ตารางที่ 6.32 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ยุคปัจจุบัน (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2387.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	843.75	35.34
2 วัดและศาสนสถาน	49.98	2.09
3 สถานที่ราชการ	37.5	1.57
4 พาณิชยกรรม	125	5.24
5 สถานศึกษา	70.31	2.94
6 อุตสาหกรรม	20	0.84
7 คลังสินค้า	10	0.42
8 เกษตรกรรม	1230.96	51.56
9 ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2387.5	100.00

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่จริง ผู้ศึกษา : 2536

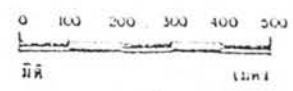
4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การใช้ที่ดินในอนาคตของชุมชนจอมทอง มีแนวโน้มการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยมากกว่าประเภทอื่น และขยายตัวไปทางทิศตะวันออกบริเวณที่ราบที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง แต่ส่วนหนึ่งได้มีการขยายตัวไปทางทิศใต้ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 108 และทางทิศตะวันออกตามทางหลวงจังหวัดสายปากทางท่าลี่-บ้านโฮ้ง ส่วนกิจการร้านค้าต่างๆ ประเภทปั้มน้ำมัน ร้านวัสดุก่อสร้างและอาคารร้านค้าประเภทอื่นๆ รวมถึงสถานที่ราชการบางหน่วยงาน มีแนวโน้มขยายตัวไปทางทิศเหนือตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 ประเภทการใช้ที่ดินในอนาคตจึงมีรูปแบบคล้ายคลึงกับยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่คือการเพิ่มความหนาแน่น และขยายขอบเขตพื้นที่ในบางส่วนและขยายตัวออกนอกเขตสุขาภิบาล

แผนที่ 6.26 แนวใหม่การใช้ที่ดินโดยสังเขปในอาณาเขต : จอมทอง

- สัญลักษณ์**
- : ที่อยู่อาศัย
 - : วัด
 - : เกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติ
 - : โรงเรียน
 - : สถานที่ราชการ
 - : ตลาดสด
 - : ตลาดพื้นบ้าน (ภาคแดง)
 - : อุตสาหกรรม
 - : พาณิชยกรรม
 - : ทิศทางการขยายตัวของการใช้ที่ดินในอาณาเขต

สัญลักษณ์
 เส้นแสดงระดับความสูงชันของระยะ
 เส้นแสดงระดับความลาดชันของระยะ 1 เมตร

ตารางที่ 6.33 การใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในอนาคต (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2387.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	1064	44.57
2 วัดและศาสนสถาน	49.98	2.09
3 สถานที่ราชการ	37.5	1.57
4 พาณิชยกรรม	165	6.91
5 สถานศึกษา	70.31	2.94
6 อุตสาหกรรม	20	0.84
7 คลังสินค้า	10	0.42
8 เกษตรกรรม	970.71	40.66
9 ธรรมชาติ		
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2387.5	100.00

ที่มา : คำนวณได้จากข้อมูลการสำรวจในพื้นที่จริง ผู้ศึกษา : 2536

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของประเภทการใช้ที่ดินโดยภาพรวม การใช้ที่ดินของชุมชนจอมทองมีพัฒนาการจากชุมชนประวัติศาสตร์และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของศาสนสถานวัดพระธาตุศรีจอมทอง นับแต่โบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มประเภทการใช้ที่ดินเด่นชัดในยุคปัจจุบันตอนปลายของยุค โดยภาพรวมเราสามารถสรุปลักษณะเฉพาะตัว ดังนี้

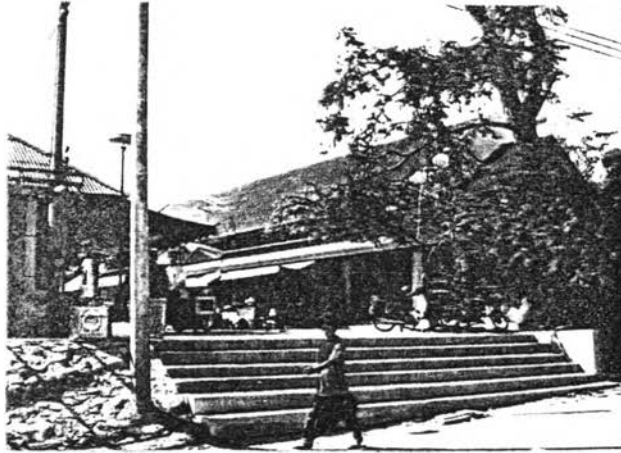
ก. รูปแบบการใช้ที่ดิน การใช้ที่ดินของชุมชนมีความเรียบง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อนในยุคโบราณและอดีต แต่มีอาณาบริเวณกว้างขวางตามขนาดของชุมชนในยุคโบราณ ต่อมาขนาดของชุมชนเล็กลงเนื่องจากการสงครามแย่งชิงดินแดน การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น ยุคอดีตรูปแบบการใช้ที่ดินเน้นการอยู่อาศัย การตั้งถิ่นฐาน เพื่อการดูแลรักษาศาสนสถาน(วัดพระธาตุศรีจอมทอง) ต่อมาเมื่อมีการยกเลิกทาส การใช้ที่ดินจึงมีอิสระในการครอบครองมากขึ้นตามการประกาศใช้กฎหมายที่ดินปี 2444 ส่วนการใช้ที่ดินในยุคปัจจุบันมีรูปแบบซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนา

ฉบับที่ 6-7 การใช้ที่ดินได้เพิ่มความหนาแน่นมากขึ้น โดยมีสภาพภูมิประเทศเป็นข้อจำกัดการขยายตัวทางแนวราบ ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของการใช้ที่ดินแบบรวมกลุ่มมากกว่าการกระจายเป็นวงกว้างตามพื้นที่

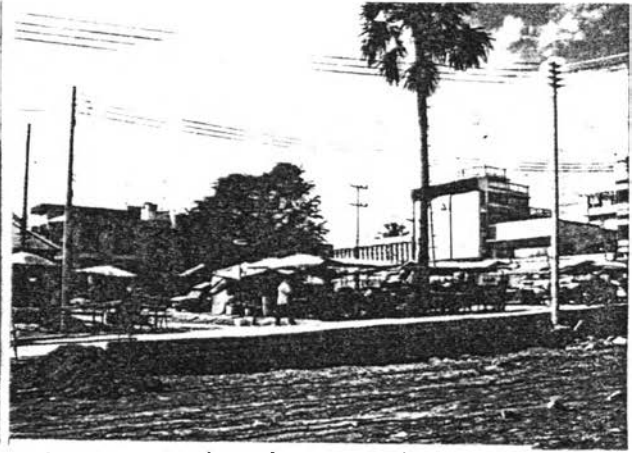
ข. ลักษณะของการใช้ที่ดิน ในยุคโบราณและยุคอดีต การใช้ที่ดินเน้นการขยายตัวในทางราบ มีขอบเขตที่สภาพภูมิประเทศของที่ราบ ที่ดอนและลำน้ำ โดยโครงสร้างธรรมชาติ และแนวพืชพรรณป่าไม้ มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อนรวมตัวกันอย่างชัดเจน ปัจจุบันการใช้ที่ดินยังถูกจำกัดขอบเขตด้วยสภาพภูมิประเทศ ลักษณะการใช้ที่ดินจึงมีลักษณะเพิ่มความหนาแน่น (Density) มากกว่าขยายอาณาเขต และมีอาณาเขตครอบครองชัดเจนด้วยการสร้างรั้วรอบขอบชิด เป็นลักษณะที่ทำให้ลายลักษณะเฉพาะของการใช้ที่ดินแบบดั้งเดิม ที่มีความต่อเนื่อง อบอุ่นและเป็นกันเอง ติดต่อกันได้สะดวก

ค. สภาพปัญหาของการใช้ที่ดิน ปัญหาการใช้ที่ดินเกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ตอนปลายของยุค โดยเฉพาะช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6-7 ระหว่าง พ.ศ. 2530-2537 เมื่อการท่องเที่ยวมียุคทองต่อชุมชน ที่ดินของวัดพระธาตุศรีจอมทองส่วนหนึ่งจึงถูกนำมาพัฒนาเพื่อการบริการกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น สร้างลานจอดรถ ตลาดนัด และตลาดถาวรขึ้นในบริเวณพื้นที่วัดทางทิศตะวันออกของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ธรรมชาติเดิม ให้กลายเป็นพื้นที่การพาณิชย์ขนาดใหญ่ของชุมชน มีกิจกรรมที่หลากหลายและแปลกแยก ขัดแย้งกับกิจกรรมทางศาสนาของวัดพระธาตุศรีจอมทองอย่างเด่นชัด ทำให้พื้นที่วัดเสียคุณค่าในลักษณะเฉพาะตัวอย่างหาค่ามิได้ นอกจากนี้เกิดปัญหาการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยที่เพิ่มความหนาแน่นสูง จะเป็นการเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยและสูญเสียพื้นที่ว่างของบ้านที่อยู่ดั้งเดิม ตลอดจนเป็นการทำลายสุนทรียภาพของชุมชนอย่างน่าเสียดาย นอกจากนี้บางส่วนได้มีการบุกรุกใช้พื้นที่ริมลำน้ำเพื่อการประกอบกิจการที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ ซึ่งจะเป็นปัญหาเรื้อรังถ้าไม่ได้รับการจัดการในปัจจุบัน

6) การแสดงคุณค่า และการประเมินคุณค่าของชุมชนในด้านการใช้ที่ดิน ประเภทที่อยู่อาศัย, วัดและศาสนสถาน, สถานที่ราชการ, พาณิชยกรรม และตลาด, สถานศึกษา, อุตสาหกรรม, คลังสินค้า, เกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติ โดยวิธีการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.34

บริเวณอาคารร้านค้าสร้างใหม่ (2537)

บริเวณลานโล่งด้านหน้าอาคารสร้างใหม่
ติดถนนด้านหลังวัดพระธาตุฯ

บริเวณด้านหลังวัดพระธาตุฯ

บริเวณด้านหน้าวัดพระธาตุฯ

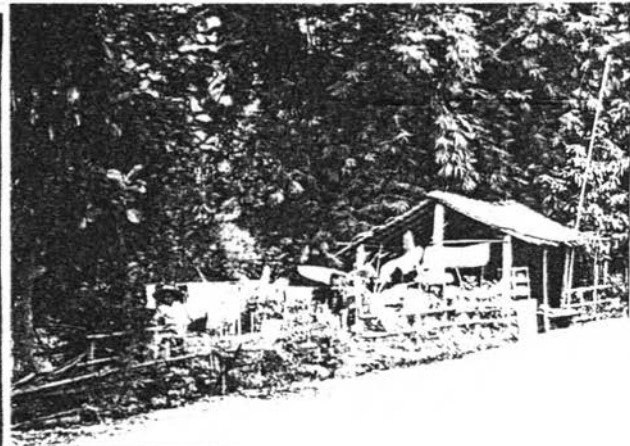

บริเวณด้านข้างวัดพระธาตุฯ ติดถนน
สายหลักของชุมชน

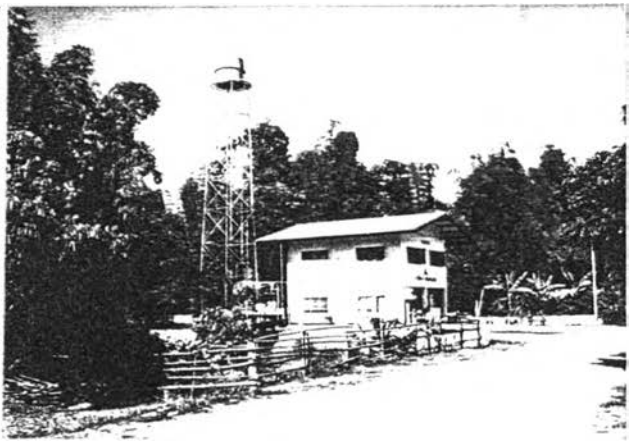
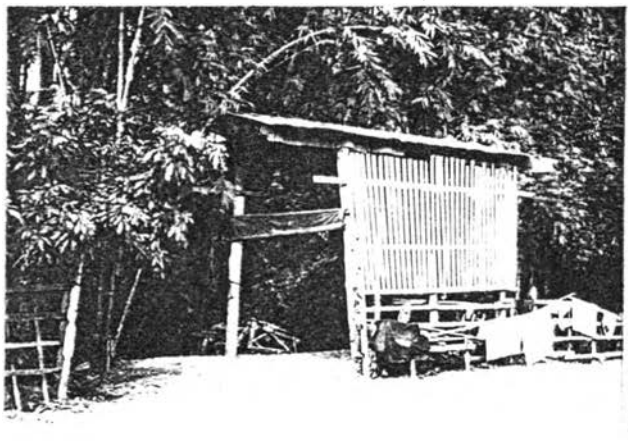
- สภาพปัญหาการใช้ที่ดินของวัดพระธาตุฯ เพื่อการค้าและบริการที่ออกแบบอาคาร สถานที่ขัดแย้งต่อสภาพส่วนรวมของอาคารเดิม และโบราณสถานของวัดฯ ขาดการจัดระบบระเบียบของร้านค้า และการจัดองค์ประกอบของพื้นที่ให้เหมาะสม เป็นปัญหาทางทัศนภาพ ในระบบระเบียบของชุมชนเมืองที่มีวัดพระธาตุฯ และเอกลักษณ์ของชุมชนโดยส่วนรวม

ปัญหาการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูง ขอบเขตแข็งแรงถาวร ยากต่อการเข้าถึงพื้นที่ ส่วนใน เสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย และสูญเสียพื้นที่ว่างโล่งของบ้าน

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ริมลำน้ำ (แม่กลาง) ในลักษณะร้านค้า, ที่จอดรถส่วนตัว, และถมพื้นที่เพื่อสร้าง อาคารประกอบกิจการน้ำดื่มสำเร็จรูปฯ

(ต่อ)

2.1.3 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน คือ องค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนาการของชุมชนทางด้านกายภาพ ที่ให้บริการความสะดวก สบายต่อชุมชนประกอบด้วยเส้นทางการสัญจร การใช้พลังงาน การใช้น้ำอุปโภค-บริโภค การกำจัดขยะภายในชุมชน

2.1.3.1 เส้นทางการสัญจร

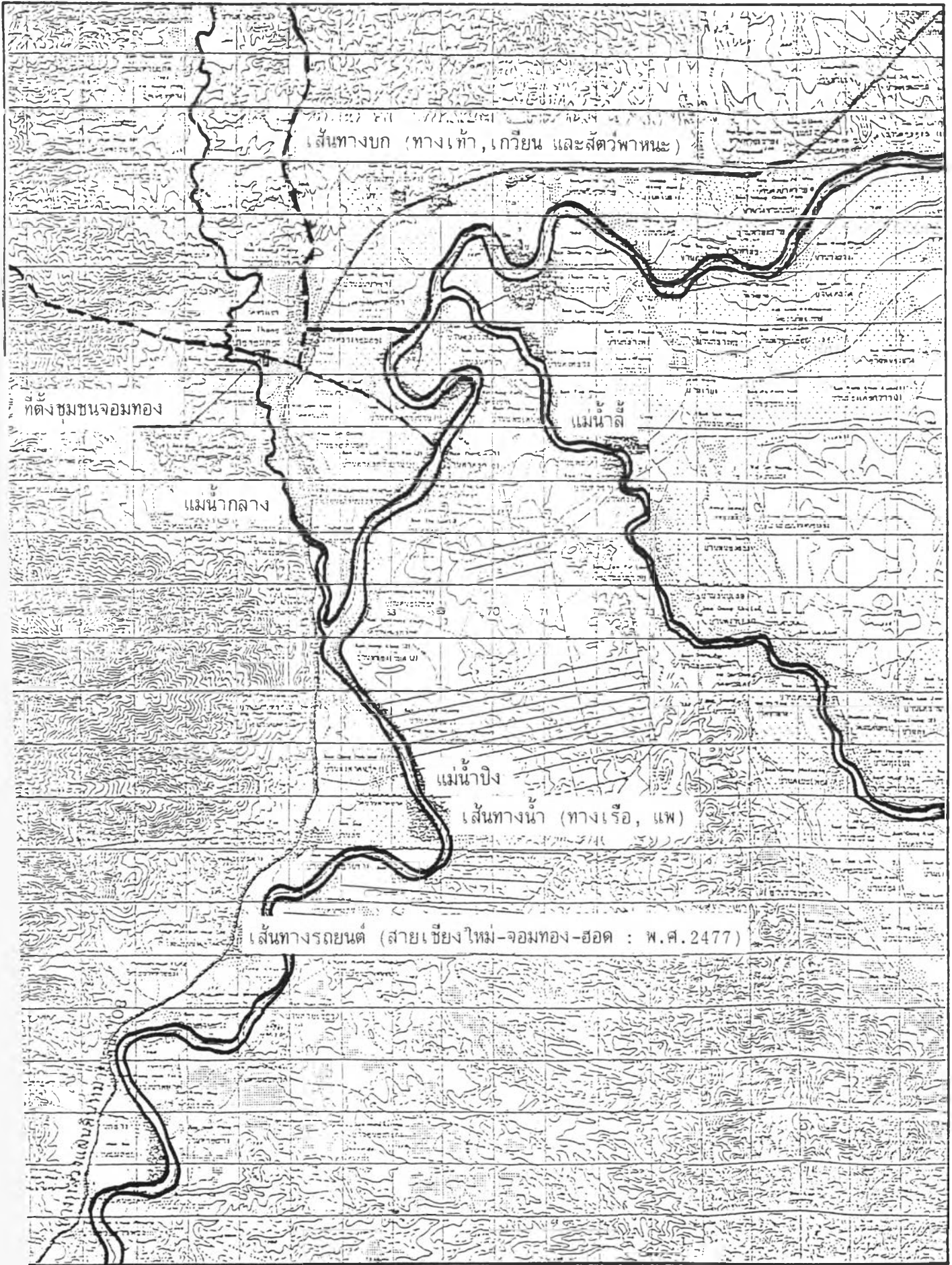
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 เนื่องจากที่ตั้งชุมชนอยู่ใกล้ลำน้ำแม่ปิง แม่กลาง การสัญจรระหว่างชุมชนจึงใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางติดต่อและทำการค้ากับชุมชนริมลำน้ำด้วยกัน ตลอดจนการเชื่อมโยงกับชุมชนปากน้ำอ่าวไทยด้วย ในด้านการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ส่วนเส้นทางบกที่ใช้เชื่อมโยงระหว่างชุมชนใกล้เคียงละแวกเดียวกัน และเชื่อมโยงกับชุมชนอื่นๆ ที่ไม่ได้มีที่ตั้งริมลำน้ำ ตลอดจนการข้ามประเทศไปยังประเทศพม่า และประเทศอื่นๆ ด้วยส่วนหนึ่ง

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 เส้นทางการสัญจรของชุมชนยังคงมีความสำคัญที่ทางน้ำแม่ปิง ซึ่งมีความสำคัญระดับภาค ผลักดันให้ชุมชนขยายตัวตามชายฝั่งลำน้ำ ส่วนการสัญจรภายในชุมชนส่วนใหญ่ใช้เส้นทางบก โดยเฉพาะทางเท้า เชื่อมโยงกับระหว่างชุมชนและบ้าน ลักษณะทางเท้าจึงมีลักษณะคดเคี้ยวไปตามลำน้ำและที่ตั้งของกลุ่มบ้าน ต่อมาภายหลังการตัดถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 การสัญจรจึงให้ความสำคัญที่ทางบกมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดทางน้ำจึงถูกยกเลิกการใช้งาน ดังนั้นลักษณะเฉพาะของการสัญจรยุคนี้จึงประกอบไปด้วย

ก. การสัญจรทางน้ำ เป็นการสัญจรที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างทางธรรมชาติของพื้นที่ คือ ลำน้ำแม่ปิงและลำน้ำแม่กลาง ลำน้ำแม่ปิงมีระยะทางยาวไกลจากส่วนเหนือสุดทอดยาวไปจนถึงพื้นที่ส่วนกลางของประเทศเข้าสู่อ่าวไทยด้วยการรวมกันกับลำน้ำสายอื่นๆ มีบทบาทการเชื่อมโยงระดับภาค โดยการสัญจรด้วย "เรือชะล่า" สำหรับระยะทางไกล และสัญจรด้วย "แพ" ในระยะทางใกล้ ส่วนลำน้ำแม่กลางใช้สัญจรระหว่างชุมชนใกล้เคียงละแวกเดียวกันที่มีที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำแม่กลาง

การสัญจรทางน้ำ มีบทบาทและความสำคัญในยุคอดีตถึงช่วงปลายของยุค และได้ลดบทบาทลงเนื่องจากการเข้ามาของเส้นทางบกสายหลักคือการตัดถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 108 การเข้ามาของยานพาหนะรูปแบบใหม่ที่มีความสะดวกรวดเร็วกว่า โดยมีเครื่องทุ่นแรง

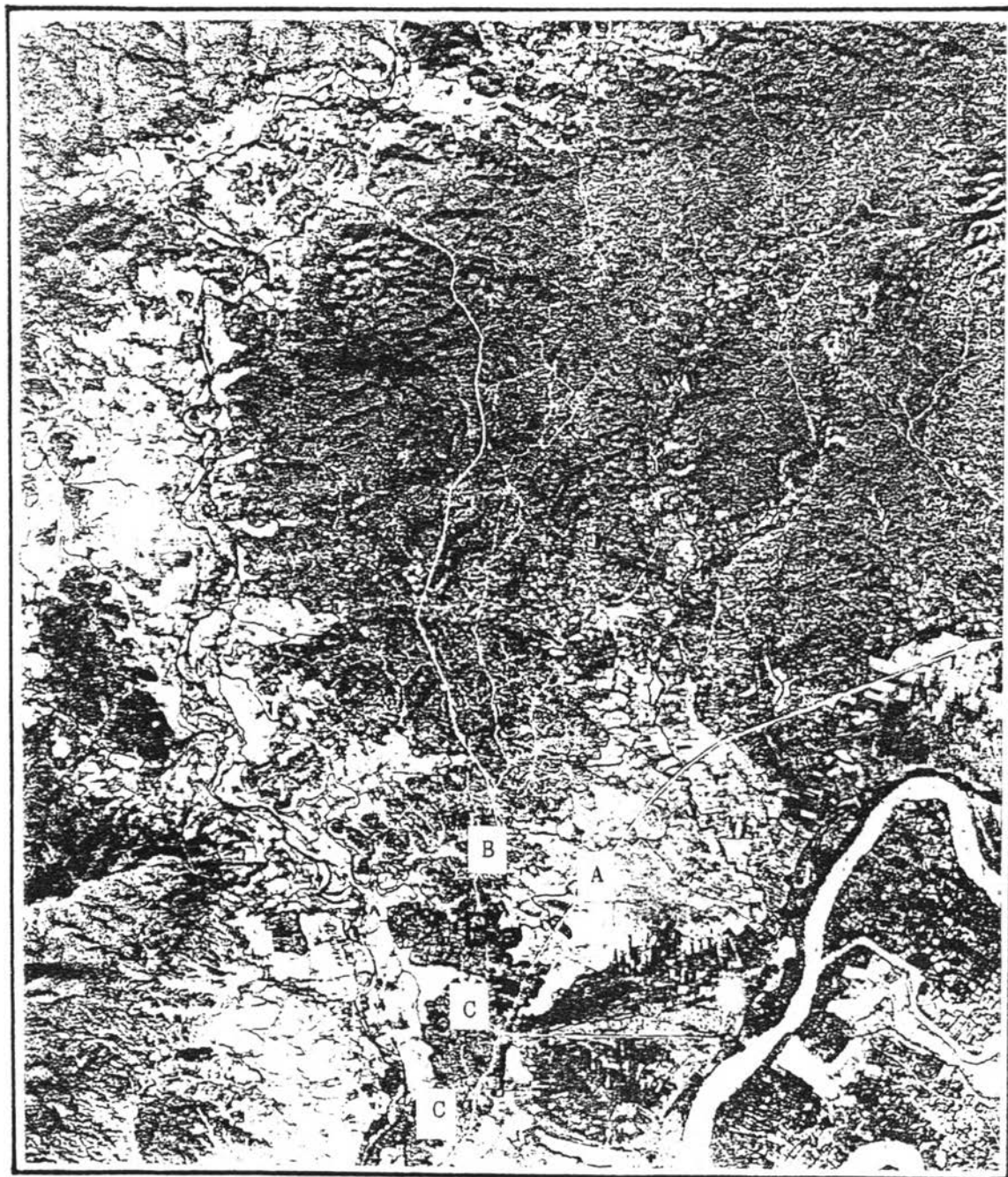
ข. การสัญจรทางบก เกิดขึ้นเนื่องจากการเดินทางระหว่างบ้าน ย่าน และชุมชน ที่ต้องไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะเส้นทางเท้าแบบอิสระกว้างประมาณ 2 เมตร สานกันไปมาคล้ายร่างแหแบบต่างๆ ต่อมาภายหลังการเพิ่มขึ้นของบ้านและอาคาร ทำให้เส้นทางเดินเท้าพัฒนาเป็นถนนในบางช่วง และมีความถี่มากขึ้นในตารางร่างแหส่วนภายในพื้นที่ชุมชน จนกระทั่งการเข้ามาของถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 พ.ศ. 2477 จึงทำให้เส้นทางเท้ามีพัฒนาการมากขึ้นจนเป็นถนนที่ต้องเชื่อมโยงกับเส้นทางหลัก

แผนที่ 6.27 แสดงเส้นทางน้ำ และทางบกที่มีการสัญจรในยุคโบราณถึงอดีต ศึกษาจากประวัติศาสตร์ชุมชน

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 เส้นทางสัญจรในยุคปัจจุบัน มีบทบาทสูงในการสัญจรทางบก โดยการเข้ามาของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 พ.ศ.2477 อันเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการเส้นทางภายในชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางหลักได้สะดวก จากกลุ่มชุมชนที่มีการสัญจรแบบร่างแหเป็นตาตารางผืนเดียวกัน ถูกทางหลวงฯ ตัดผ่าน ทำให้ความเป็นผืนแผ่นดินของเส้นทางต้องเชื่อมโยงกับทางหลัก และขยายตัวเป็นแนวยาวตามรูปแบบถนน การศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของการสัญจรในยุคนี้จึงต้องอาศัยภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2495, 2519 และ 2529 เป็นเกณฑ์การอธิบายพัฒนาการของการสัญจรเชิงพื้นที่ รูปแบบ (Pattern) และความหนาแน่น (Density) ได้ดังนี้

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2495 ลักษณะโครงข่ายการสัญจรแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ เส้นทางหลัก, เส้นทางรอง และทางย่อยภายในชุมชน เส้นทางทั้ง 3 ประเภทจะใช้แยกส่วนกัน เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่แต่ละส่วนของชุมชน คือ ถนน, เส้นทางหลัก สายเชียงใหม่-จอมทอง เชื่อมโยงติดต่อกับเมืองเชียงใหม่และอำเภอฮอด อำเภอคอยเต่าโดยตรง โดยตัดผ่านพื้นที่ชุมชนในส่วนทิศตะวันออกสุดของพื้นที่ชุมชน เส้นทางรอง ได้แก่ เส้นทางดั้งเดิมที่ใช้ติดต่อในแต่ละย่านของชุมชน เมื่อมีถนนหลักเส้นใหม่จึงถูกลดบทบาทลงเป็นถนนภายในชุมชนกว้าง 4-6 เมตร สามารถเชื่อมโยงกับเส้นทางหลัก(สายใหม่) ได้ดี เส้นทางย่อย เป็นเส้นทางเท้าภายในย่านชุมชนที่เชื่อมโยงระหว่างบ้านต่อบ้าน กลุ่มบ้านเล็กต่อกับกลุ่มบ้านเล็กฯ ด้วยกัน โดยแยกย่อยมาจากเส้นทางหลักดั้งเดิม (เส้นทางรอง) มีลักษณะเป็นตาตารางแบบร่างแห กว้างประมาณ 1-2 เมตร หรือ 2-4 เมตร ในบางช่วง จากลักษณะการสัญจรดังกล่าวทำให้ชุมชนมีรูปแบบการเติบโตแบบผืนแผ่นดิน (Sheet) ในส่วนพื้นที่สัญจรเดิมและขยายตัวเป็นแนวยาว (Linear) ตามแนวถนนสายใหม่เชียงใหม่-จอมทอง

ภาพที่ 6.56 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2495
 แสดงเส้นทางหลัก A
 แสดงเส้นทางรอง B
 แสดงเส้นทางย่อย C

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2519 พัฒนาการของโครงข่ายเส้นทางการสัญจรเด่นชัดขึ้น ในด้านความหนาแน่น แต่ยังคงรักษารูปแบบเดิมเอาไว้ใน 3 ประเภทดังกล่าวที่ปรากฏในภาพถ่าย ทางอากาศ พ.ศ.2519 กล่าวคือ

- เส้นทางหลัก ได้แก่ เส้นทางสายเชียงใหม่-จอมทอง ทำหน้าที่รวบรวมการสัญจรจากภายในชุมชนเข้าสู่ถนนใหญ่และเป็นทางเข้าออกพื้นที่ชุมชน เรียกว่า Collector streets
- เส้นทางรอง ได้แก่ เส้นทางหลักภายในชุมชนเดิมที่ถูกพัฒนาให้กว้างขึ้น ใช้เป็นเส้นทางเข้าออกบริเวณพื้นที่ย่านบ้านพักอาศัย ย่านการค้า และย่านอื่นๆ แบบมีจุดหมายปลายทางและจุดเริ่มต้น และวิ่งผ่านตลอด (Through traffic) เรียกว่า Local streets
- เส้นทางย่อย, ซอย มีลักษณะตาตารางแบบร่างแห และก้างปลา แยกจากเส้นทางรองเข้าชุมชนภายในและบ้านพักอาศัย เกิดขึ้นเนื่องจากความหนาแน่นของอาคารและความต้องการเข้าถึง

ภาพที่ 6.57 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2519
แสดงเส้นทางหลัก A
แสดงเส้นทางรอง B
แสดงเส้นทางสายย่อย C

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2529 การเปลี่ยนแปลงในโครงข่ายการสัญจรมีน้อยมาก นอก
จากความหนาแน่นของอาคารและการใช้พื้นที่ ทำให้ชอยย่อยเพิ่มขึ้นในบางส่วน และมีความถี่มากขึ้น
ดังนั้นการพัฒนาพื้นผิวการสัญจร จึงเป็นทางเลือกสำหรับชุมชนและเพิ่มความกว้าง ความสะดวก
สบายในการสัญจรให้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 6.58 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2529

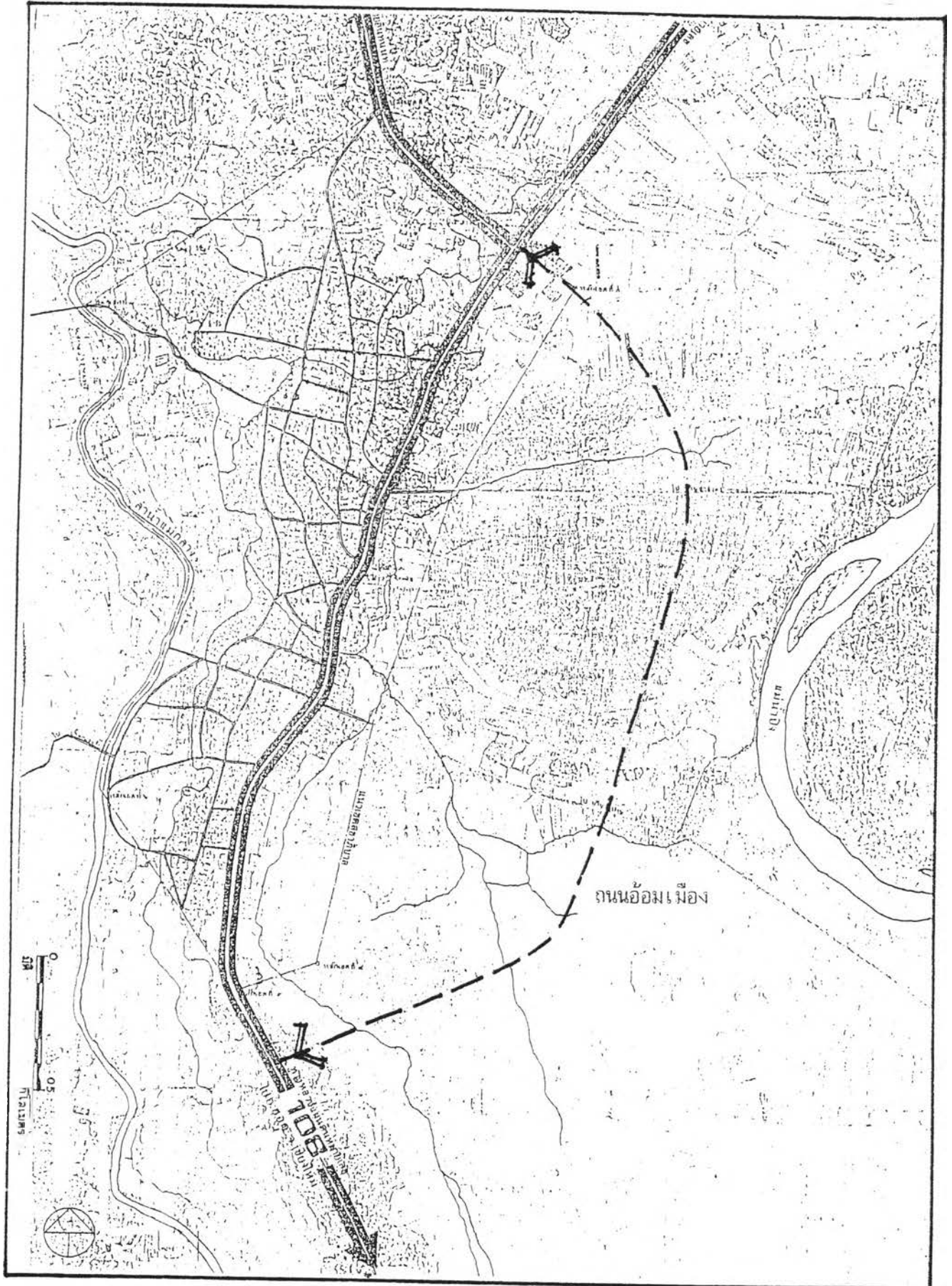
แสดงเส้นทางหลัก A

แสดงเส้นทางรอง B

แสดงเส้นทางสายย่อย C

โครงข่ายและพัฒนาการเพิ่มขึ้นทางด้านความหนาแน่น

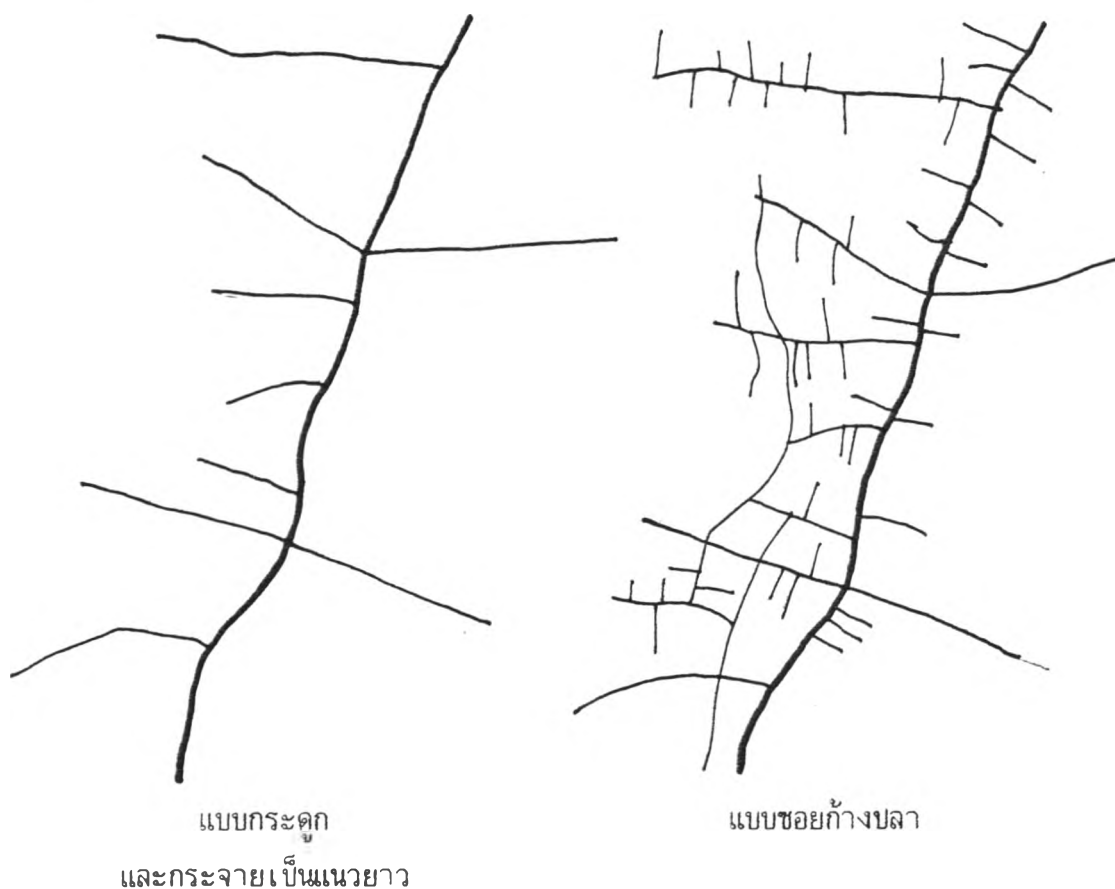
4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การสัญจรของชุมชนยังคง
เน้นรูปแบบปัจจุบัน แต่อาจมีแนวโน้มเพิ่มเส้นทางใหม่ที่อ้อมชุมชน (By pass) เพื่อลดปริมาณการ
สัญจรภายในพื้นที่ชุมชนของยวดยานที่ต้องการเดินทางผ่านสู่อำเภอฮอด คอยเต่า อมก๋อย และพื้นที่
อื่นๆ ส่วนการสัญจรภายในชุมชนมีความหนาแน่นสูงอยู่แล้ว ไม่มีแนวโน้มต่อการเพิ่มปริมาณเส้นทาง
แต่มีแนวโน้มต่อการพัฒนาพื้นผิวการสัญจรให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดของภูมิประเทศ

แผนที่ 6.28 แสดงลักษณะเส้นทางการสัญจรปัจจุบัน และแนวโน้มนำการตัดถนนอ้อมเมืองทางทิศตะวันออกของพื้นที่ชุมชน

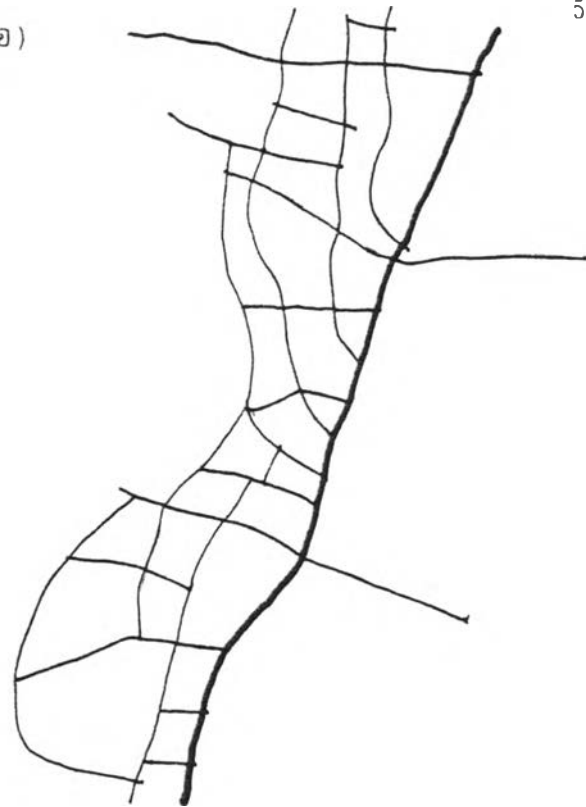
5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของเส้นทางการสัญจรโดยภาพรวม

ก. รูปแบบของเส้นทางการสัญจร การสัญจรของชุมชนมีหลายรูปแบบ คือแบบอิสระในลักษณะตารางแบบร่างแหขาด, แบบกระจุก และกระจายเป็นแนวยาวและชอยย่อยคล้ายกังปลา โดยเริ่มที่เส้นทางหลักทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 จากใจกลางชุมชนคือทิศตะวันออกเจียงเหนือเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ ทิศใต้เข้าสู่อำเภอฮอดถึงดอยเต่า ทิศตะวันออกจากสามแยกบ้านท่าศาลาเข้าสู่จังหวัดลำพูนได้ โดยเชื่อมโยงกับเส้นทางหลวงจังหวัดสายปากทางท่าลี่-บ้านโฮ้ง ทางทิศตะวันตกเจียงเหนือจากสามแยกก่อนถึงชุมชนเข้าสู่ดอยอินทนนท์ด้วยทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1009 ทางทิศเหนือและโยงยึดด้วยเส้นทางรองที่แตกย่อยจากทางหลักเข้าสู่ชุมชน และแยกย่อยเป็นชอยเล็กชอยน้อยเข้าสู่บ้านและชุมชนแบบอิสระรูปแบบตาราง

ภาพที่ 5.59 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของเส้นทางการสัญจรประเภทต่างๆ โดยพิจารณาจากรูปแบบของเส้นทาง

(ต่อ)

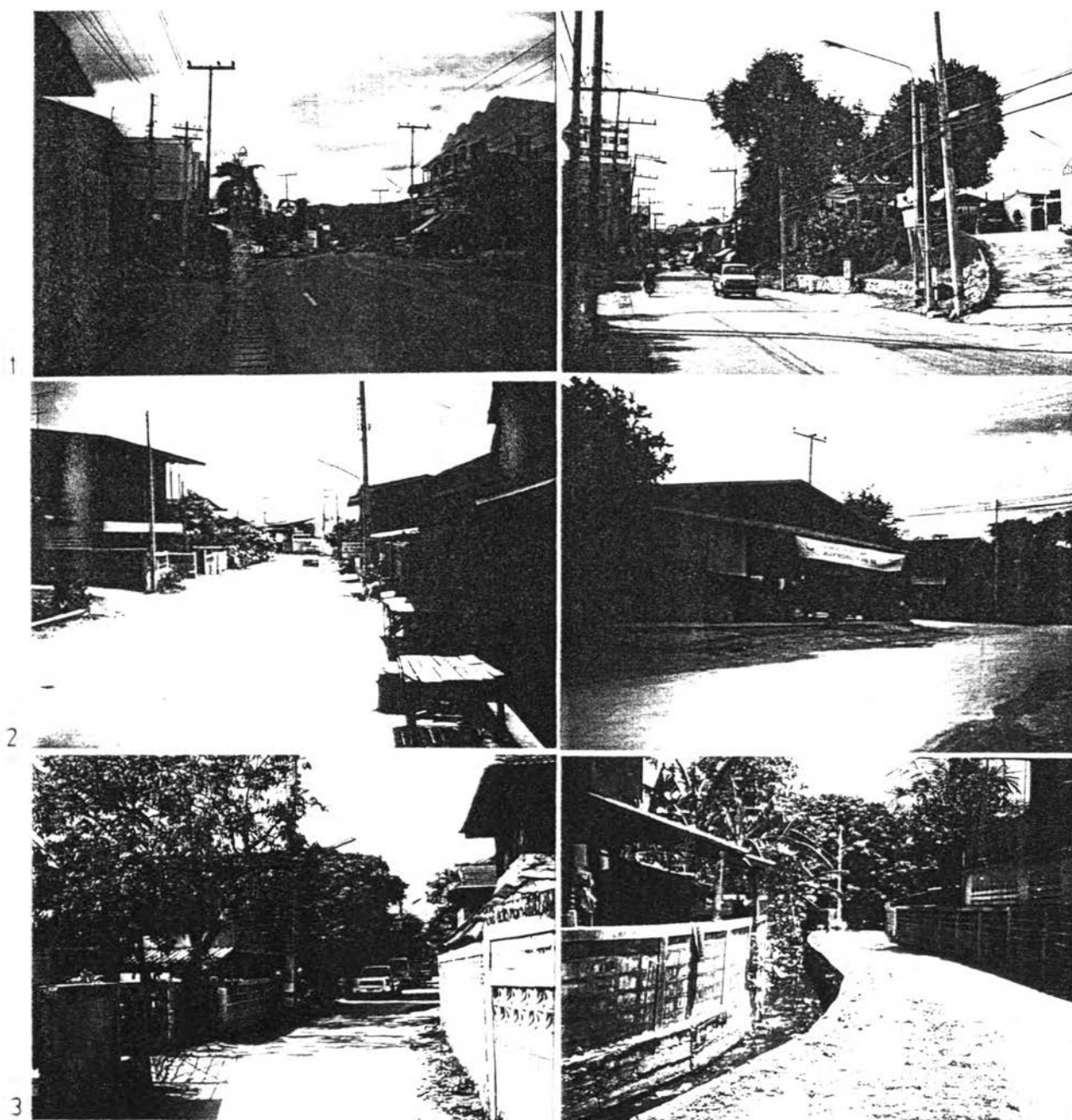

แบบตาตารางเหมือนร่างแห

ข. ลักษณะทั่วไปของเส้นทางการสัญจร จากการสำรวจในพื้นที่ชุมชนสามารถจำแนกความกว้างของเส้นทางได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีความกว้าง 6 เมตร ได้แก่ ถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง ซึ่งเป็นถนนหลักของชุมชน ถนนสายจอมทอง-อินทนนท์ และถนนสายปากทางท่าลี่-บ้านไโฮง มีลักษณะพื้นผิวจราจรลาดยางแอสฟัลต์ กลุ่มที่ 2 มีความกว้าง 4 เมตรบ้าง 6 เมตรบ้าง 8 เมตรบ้าง บางสายกว้างถึง 11 เมตร ซึ่งเป็นถนนสายรองภายในชุมชน ลักษณะพื้นผิวจราจรลาดยางแอสฟัลต์บางช่วง, คอนกรีตหรือทางดินลูกรังบางช่วง พบมากในพื้นที่ชุมชน กลุ่มที่ 3 มีความกว้าง 2-4 เมตร เป็นถนนขอยภายใน ลักษณะพื้นผิวจราจรเป็นทางดินบางช่วง, คอนกรีตบางช่วง

ค. สภาพปัญหาของเส้นทางการสัญจร จากรูปแบบการสัญจรที่มีเส้นทางหลักเส้นเดียวที่เป็นแหล่งรวมของยวดยานพาหนะ กิจกรรมการเคลื่อนที่ตลอดเส้นทางและเป็นเส้นทางเดียวที่ใช้เดินทางผ่านเข้าสู่ชุมชนอื่นๆ ทางตอนใต้ของจังหวัด เช่น อำเภอฮอด, ดอยเต่า, อมก๋อย, แม่สะเรียง, แม่แจ่ม และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น ดังนั้นทำให้เกิดปัญหาความหนาแน่นของการจราจรบนถนนหลักโดยเฉพาะย่านใจกลางชุมชนซึ่งเป็นย่านพาณิชย์ ตลาด ศูนย์การค้า และเป็นที่ตั้งวัดพระธาตุศรีจอมทอง อันเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมท้องถิ่นและการท่องเที่ยว ตลอดจนการมีศูนย์ราชการอยู่ในละแวกเดียวกันที่ไม่ไกลมากนัก ทำให้เกิดอุบัติเหตุ, ความไม่คล่องตัวของการสัญจร, การเกิดฝุ่น-เสียง-ควัน, การกระจุกตัวของยวดยาน, ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย, การทำลายสุทธภาพและภูมิทัศน์ชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวพบมากบนถนนหลักย่านใจกลางชุมชนตลอดเส้นทาง

นอกจากนี้ปัญหาการเชื่อมโยงของเส้นทางหลักกับเส้นทางรองมีขนาดของถนนไม่สัมพันธ์ต่อกันทำให้เกิดปัญหาการเข้า-ออกที่ล่าช้า เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ และไม่ชัดเจนต่อการเป็นถนนแยกสายรอง และถนนภายในชุมชนมีขนาดที่แตกต่างกันแคบข้าง กว้างข้างเป็นปัญหาต่อการไหลของการสัญจรในถนนแคบที่ไม่สะดวกและยากต่อการสวนทางกันของยานสร้างเสียง-ฝุ่น-ควันรบกวนบ้านและชุมชน ประกอบกับชุมชนมีความหนาแน่นสูงและมีรูปแบบถนนค่อนข้างเป็นตารางทำให้การโค้งทางแยกมีความเป็นมุมแหลมมุมฉากสูง ไม่สะดวกต่อการสัญจรของยานอย่างมาก (แต่เหมาะสมต่อการเดินเท้าและยานพาหนะขนาดเล็ก เช่น จักรยาน เป็นต้น)

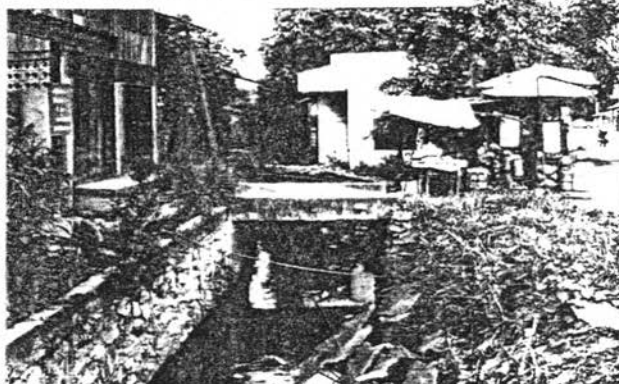
ภาพที่ 6.60 แสดงลักษณะทั่วไปของเส้นทางการสัญจร 3 กลุ่ม

1. เส้นทางสาย เชียงใหม่-จอมทอง : เส้นทางสายหลัก
2. เส้นทางสายรอง
3. เส้นทางสายย่อย

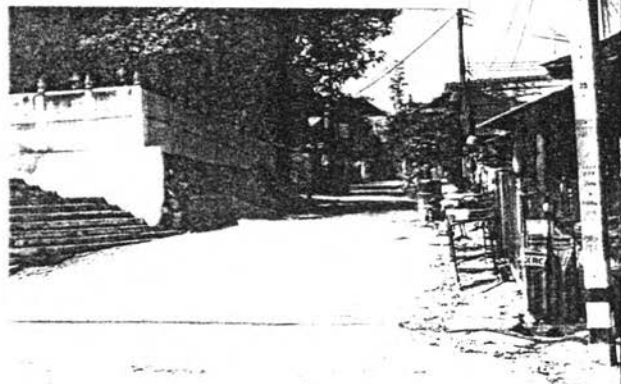
ปัญหาทางเดินเท้ากับ
ความหนาแน่นของการสัญจร

ปัญหาไหล่ทางที่ไม่มีระบบ, ระเบียบ

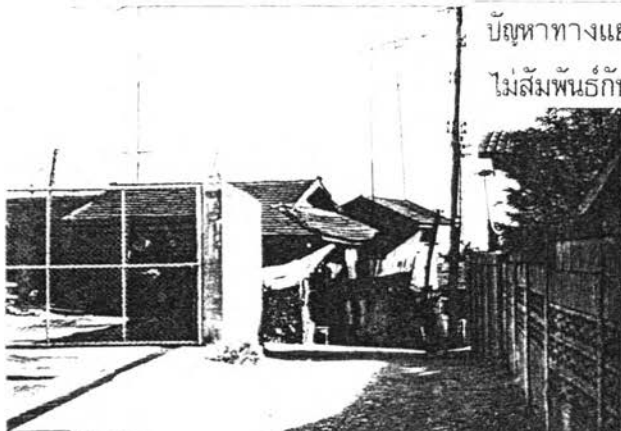
ปัญหาการจัดระบบของเส้นทาง

ปัญหาเส้นทางเล็ก, แคบ,
เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ปัญหาทางแยกเล็ก, แคบ,
ไม่สัมพันธ์กับเส้นทางหลัก

ปัญหาระบบป้าย และสัญญาณ
จราจรไม่ได้มาตรฐาน

ปัญหาทางแยกเล็ก, แคบ,
และถูกอาคารบดบังสังเกตเห็นยาก
เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ภาพที่ 6.61 แสดงสภาพปัญหาของเส้นทางจราจร

2.1.3.2 การใช้พลังงาน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 การใช้พลังงานของชุมชนยุคโบราณมีระบบแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะพลังงานแสงสว่างและความร้อน ในรูปของการเผาไหม้ในการให้แสงสว่างในยามค่ำคืนและความร้อนเพื่อการประกอบอาหาร ใช้เชื้อเพลิงจากป่าไม้เป็นจำนวนมากเพื่อการสร้างพลังงานในการดำรงชีวิต ในพื้นที่ชุมชนจอมทอง ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการใช้เชื้อเพลิงเพื่อการผลิตสิ่งของเครื่องใช้จำพวก ถ้วย โถ ชาม หม้อ ฯลฯ ดังนั้นการทำลายป่าไม้จึงมีน้อยกว่าชุมชนสันกำแพง แต่เนื่องจากชุมชนยุคโบราณมีขนาดใหญ่ ย่อมแสดงให้เห็นว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างพลังงานย่อมเพิ่มปริมาณมากขึ้นด้วย แต่พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก การสูญเสียจึงไม่เด่นชัด

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 พัฒนาการการใช้พลังงานของชุมชนจอมทอง มีรูปแบบเช่นเดียวกับชุมชนสันกำแพง (ตามนวัตกรรมวิชาการแผนใหม่ของโลกที่แพร่กระจายทุกทิศทาง) แต่พัฒนาการค่อนข้างช้ากว่า เนื่องระยะทางที่อยู่ห่างไกลชุมชนศูนย์กลางหลักของภาค (เมืองเชียงใหม่)

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 การใช้พลังงานไฟฟ้าเข้ามา มีบทบาทต่อชุมชน ในช่วงปลายของยุค(ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4-7) ปัจจุบันชุมชนจอมทองมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง ยกเว้นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนจอมทอง มีสถานีจ่ายไฟฟ้า 1 แห่ง ตั้งอยู่บ้านท่าลี่ชุมชนจอมทอง

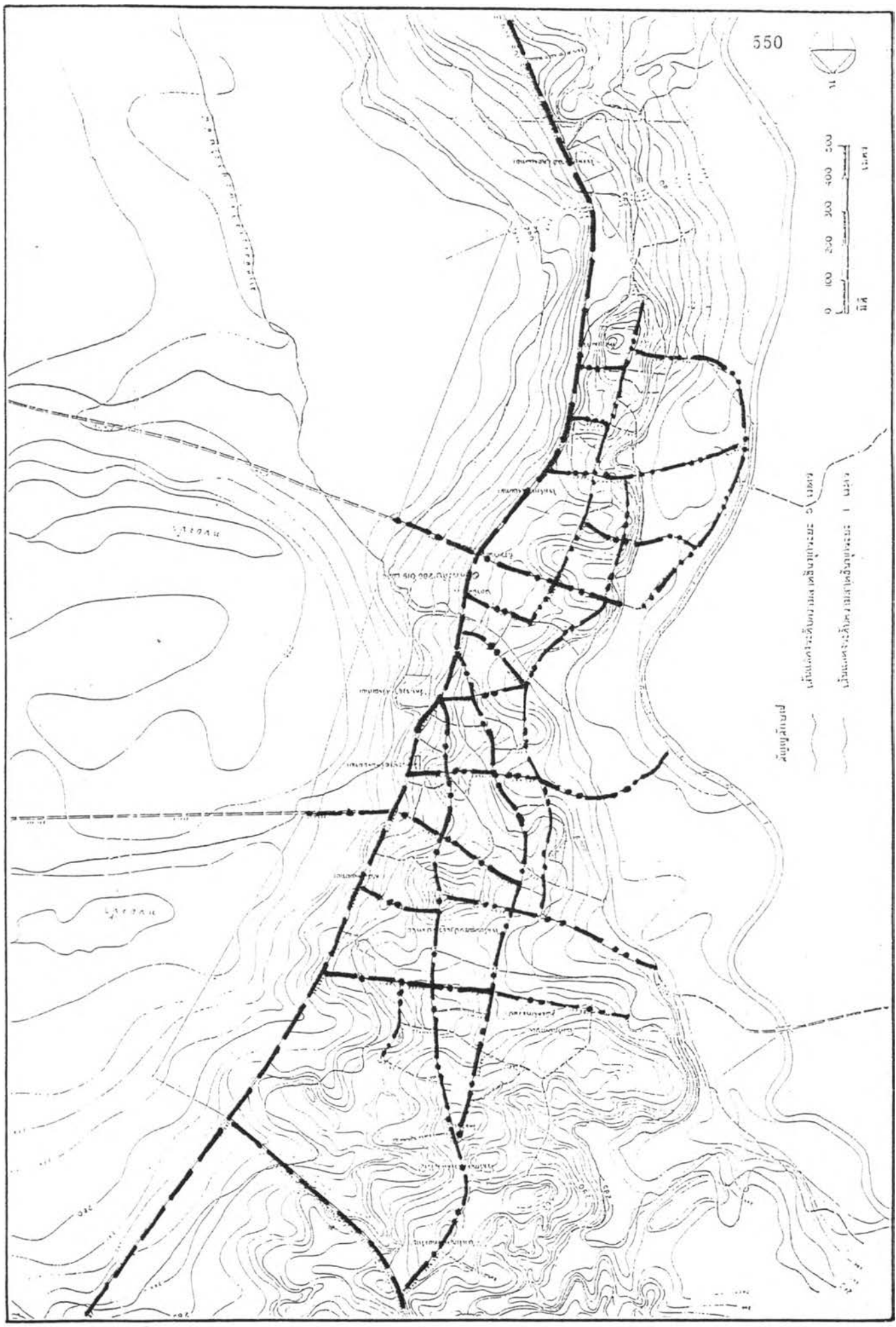
4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป บทบาทของการใช้พลังงานไฟฟ้าจะยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้น ทั้งในด้านการให้แสงสว่างการดำรงชีวิตประจำวัน, การสื่อสารและกำลัง (Power) เป็นต้น

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการใช้พลังงานโดยภาพรวม

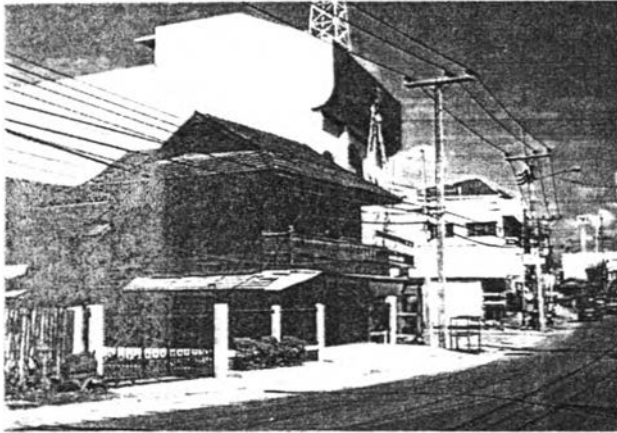
ก. รูปแบบการใช้พลังงาน นับตั้งแต่ยุคโบราณ-ปัจจุบัน สรุปรูปแบบการใช้พลังงานได้ 3 ประเภทคือ รูปแบบที่ 1 ใช้ระบบแบบพึ่งพาธรรมชาติ ใช้เชื้อเพลิงจากธรรมชาติ ในการทำพื้น ถ่าน และเชื้อเพลิงรูปแบบอื่นๆ รูปแบบที่ 2 ระบบการผลิตเฉพาะหน่วย ได้แก่ ไฟแก๊ส ตะเกียงน้ำมัน เเบตเตอรี่ ฯลฯ กำลังผลิตจำกัดตามขนาดที่กำหนด รูปแบบที่ 3 ระบบไฟฟ้า มีบทบาทสูงต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีสถานีจ่ายไฟฟ้า 1 แห่ง รับผิดชอบโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีผู้ใช้ไฟฟ้าในเขตสุขภาพีบาลอย่างน้อยร้อยละ 93

ข. ลักษณะทั่วไปของการใช้พลังงาน ในระบบพลังงานไฟฟ้า ชุมชนจอมทองมีขีดความสามารถในการจำหน่ายอย่างเพียงพอ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเมืองทางด้านกายภาพ มีแนวสายไฟฟ้าหลักของสถานีจ่ายไฟฟ้า ตามแนวถนนหลักสายเชียงใหม่-จอมทองตลอดสาย และจ่ายสายย่อยเข้าสู่ชุมชนตามแนวถนนสายรอง และสายย่อย

ค. สภาพปัญหาของการใช้พลังงาน พลังงานไฟฟ้าและพลังงานอื่น ๆ ไม่ปรากฏปัญหาใดที่จะเป็นผลกระทบต่อชุมชนมากนัก นอกจากการใช้พลังงานจากฟืน ถ่าน จะเป็นการทำลายป่าไม้ และสร้างเขม่า คว้น อากาศไม่บริสุทธิ์ ซึ่งมีปัญหาเล็กน้อย เนื่องจากมีการใช้บางส่วน และสภาพแวดล้อมช่วยปรับสมดุลทางธรรมชาติไว้ได้ระดับหนึ่ง ที่ไม่เป็นผลกระทบต่อชุมชนมากนัก

แผนที่ 6.29 แสดงแนวสายไฟฟ้าสายหลัก
 สายรอง
 สายย่อย

ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายหลัก

ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายรอง

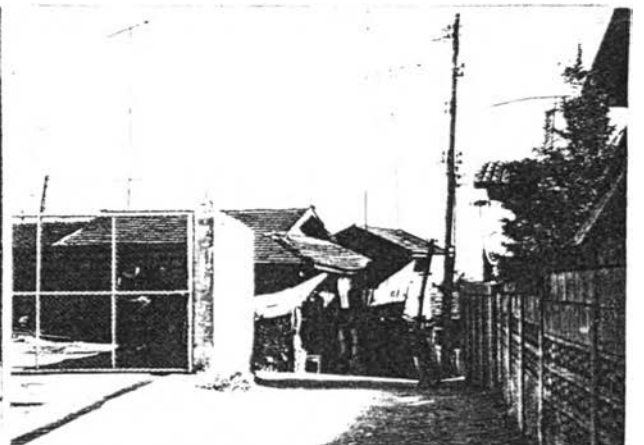
ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายรอง

ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายย่อย

ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายย่อย

ลักษณะการใช้ไฟฟ้า: เข้าสู่บ้านพักอาศัย

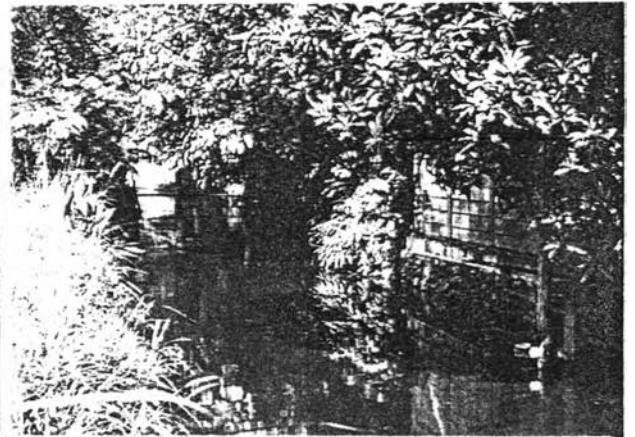
ภาพที่ 6.62 แสดงลักษณะการวางแนวสายไฟฟ้าสายหลัก, สายรอง, สายย่อย และเข้าสู่บ้านพักอาศัย ตามแนวเส้นทางการสัญจร

2.1.3.3 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

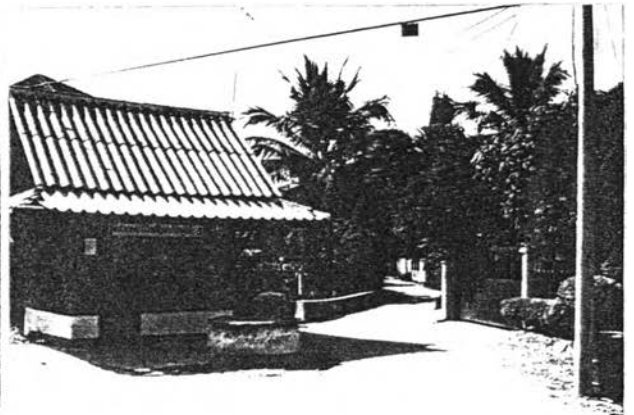
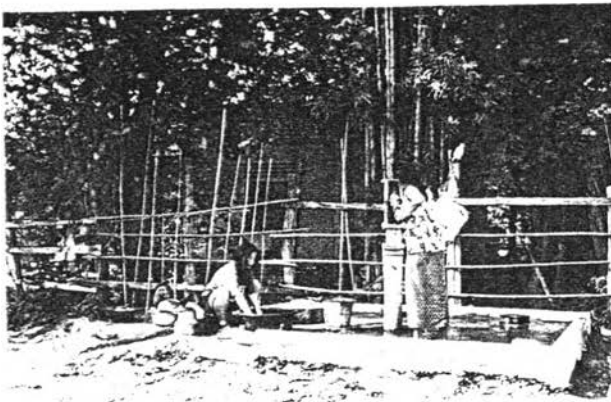
- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ชุมชนยุคโบราณพึ่งพาแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งในด้านอุปโภค-บริโภค โดยเฉพาะลำน้ำแม่กลาง แม่น้ำปิงและลำเหมืองธรรมชาติ
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติคือลำน้ำแม่กลาง แม่น้ำปิง และลำเหมืองที่ใช้เพื่อการอุปโภค-บริโภคแล้ว เมื่อชุมชนเติบโตขึ้นมีความหนาแน่นในการอยู่อาศัย การตั้งถิ่นฐานอยู่ไกลแหล่งน้ำมากขึ้น การขุดบ่อบาดาลจึงมีความจำเป็นต่อการใช้น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค โดยต้นรูปแบบ บ่อบาดาลสาธารณะในแต่ละย่านที่ใช้สอยร่วมกัน
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 บ่อน้ำบาดาลมีความสำคัญต่อชุมชนสูง เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำลดลงและชุมชนเติบโตหนาแน่นมาก มีที่ตั้งบ้านเรือนห่างไกลจากแหล่งน้ำธรรมชาติบ่อบาดาลจึงเป็นสิ่งจำเป็นควบคู่กับการอยู่อาศัยตลอดยุค ต่อมาไม่นานระบบน้ำประปาจึงมีบริการภายในชุมชน แต่บริการได้เฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น เนื่องจากถังเก็บน้ำดิบมีไม่เพียงพอ และความลาดชันของพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินท่อจ่ายน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ดอน น้ำจะส่งไปไม่ถึง ดังนั้นพบว่าในเขตสุขาภิบาลเกือบทั้งหมดใช้น้ำบ่อบาดาลและน้ำจากลำเหมืองธรรมชาติ มีส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้น้ำประปา ได้แก่ บริเวณบ้านดอยแก้วบางส่วน, ย่านสถานที่ราชการ และย่านใจกลางชุมชน เป็นต้น
- 4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การใช้น้ำมีแนวโน้มเหมือนรูปแบบปัจจุบัน เนื่องจากข้อจำกัดของภูมิประเทศและลำเหมืองธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการใช้น้ำธรรมชาติได้ดี ตลอดจนการใช้น้ำบ่อบาดาลไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและให้น้ำใช้ได้ตลอดทั้งปี ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรกรรมลำน้ำธรรมชาติสามารถใช้ได้ดีอยู่แล้ว
- 5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการใช้น้ำอุปโภค-บริโภคโดยภาพรวม
 - ก. รูปแบบของการใช้น้ำ จากการศึกษาถึงการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคภายในชุมชนจอมทอง พบว่ามีรูปแบบการใช้น้ำจำแนกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ระบบพึ่งพาธรรมชาติ เช่น น้ำฝน, แม่น้ำ, ลำคลองและลำเหมืองสาธารณะ และบ่อน้ำบาดาล การใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาตินี้ น้ำฝนจะเก็บไว้เพื่อบริโภค แม่น้ำลำคลองใช้เพื่อการอุปโภค ซึ่งพบเฉพาะชุมชนที่มีบ้านเรือนอยู่ติดริมน้ำหรือมีน้ำไหลผ่านบ้านเรือนเท่านั้น ส่วนบ่อน้ำบาดาล พบมากเป็นส่วนใหญ่ในแต่ละย่านเกือบทั้งชุมชนใช้เพื่อการอุปโภคและบางส่วนบริโภคด้วย รูปแบบที่ 2 การใช้น้ำประปา จากแหล่งผลิตน้ำประปาของสุขาภิบาลชุมชนจอมทอง 1 แห่ง มีการผลิตได้ไม่พอเพียงต่อการจ่ายน้ำให้ทั่วถึงทั้งชุมชนเนื่องจากขาดถังเก็บน้ำและพื้นที่ลาดชันของชุมชนเป็นอุปสรรคต่อการจ่ายน้ำเป็นอย่างยิ่ง พื้นที่ชุมชนที่ใช้น้ำประปาส່วนใหญ่อยู่ไกลแหล่งจ่ายน้ำ เช่น ย่านสถานที่ราชการและย่านการค้าใจกลางชุมชน เป็นต้น

ข. ลักษณะทั่วไปของการใช้น้ำ ในเชิงพื้นที่พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดใช้น้ำจากบ่อบาดาลและแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่วนน้ำประปาบริการได้เฉพาะพื้นที่ใกล้ เคียงแหล่งผลิตย่านสถานที่ราชการและย่านใจกลางชุมชน (ตลาด, ร้านค้า) เท่านั้น

ค. สภาพปัญหาของการใช้น้ำ เนื่องจากแหล่งน้ำธรรมชาติมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตสูง แต่แหล่งน้ำปัจจุบันเสื่อมโทรมปริมาณน้ำลดลงและเกิดการทิ้งของเสีย น้ำเสียลงลำน้ำธรรมชาติทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและอาจใช้ไม่ได้ในอนาคต นอกจากนี้การผลิตน้ำประปายังมีกำลังผลิตที่น้อย ไม่พอเพียงต่อความต้องการของชุมชน

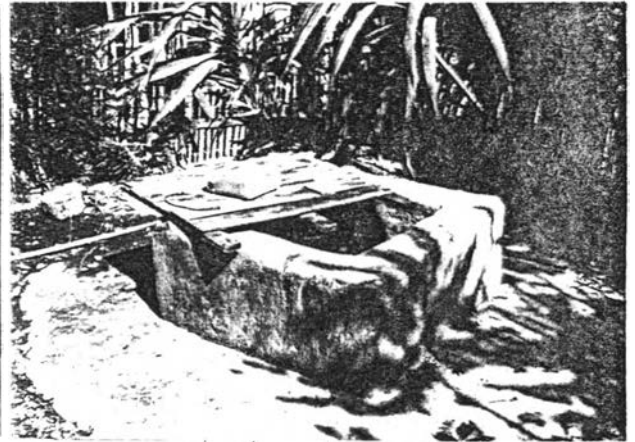
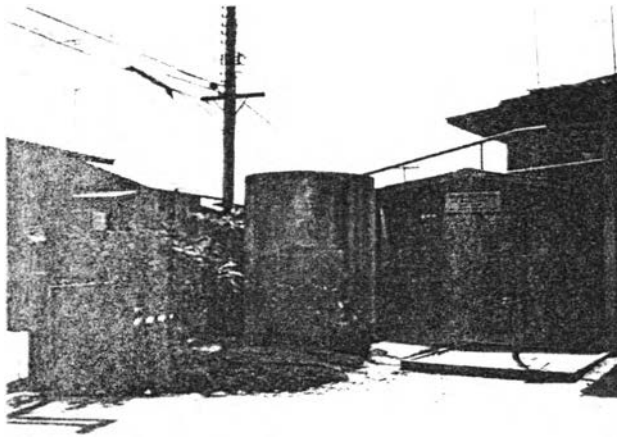

ระบบพึ่งพาธรรมชาติ : ใช้น้ำจากลำน้ำแม่กลาง และหรือลำน้ำสาธารณะ
อื่นๆ พบมากสำหรับบ้านเรือนที่ปลูกตึกริมลำน้ำ

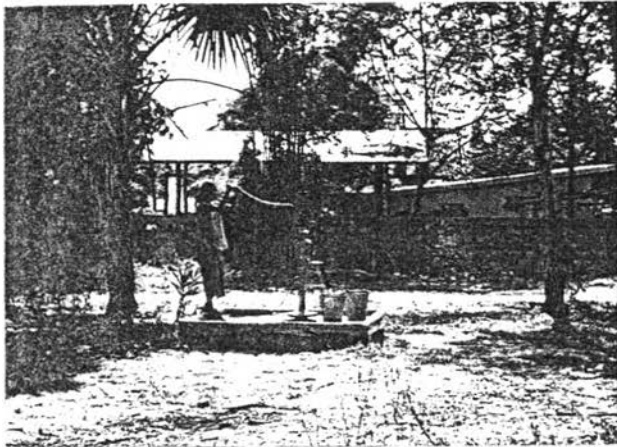

ระบบพึ่งพาธรรมชาติ : ใช้น้ำบาดาลในรูปแบบคั่นโยก หรือบ่อบาดาล
พบมากในย่านชุมชนละแวกบ้าน พื้นที่สาธารณะต่างๆ

ภาพที่ 6.63 แสดงรูปแบบต่างๆ ของการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

บ่อน้ำดินทรงสี่เหลี่ยม

บ่อน้ำดินแบบคันโยก

การประปาส่วนภูมิภาค

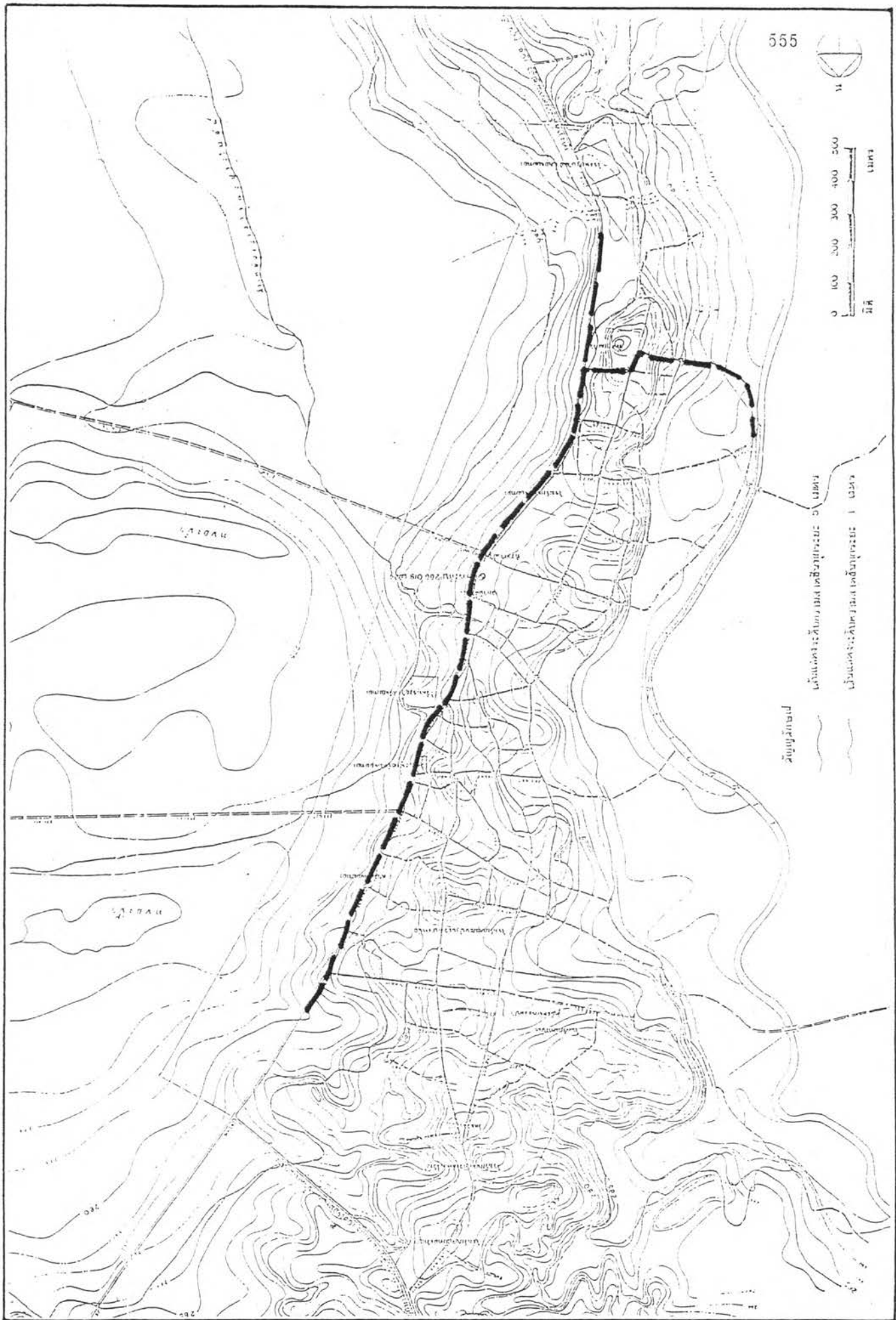

โรงจ่ายน้ำดิบ

โรงสูบน้ำดิบริมลำน้ำแม่กลาง

ระบบประปา : โดยการประปาส่วนภูมิภาค มีแหล่งน้ำดิบจากลำน้ำแม่กลาง

(ต่อ)

แผนที่ 6.30 แสดงแนวท่อจ่ายน้ำประปาของชุมชน — — — — —

2.1.3.4 การระบายน้ำ

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 การระบายน้ำใช้ระบบธรรมชาติ
 2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 ระบบการระบายน้ำของชุมชนอาศัยสภาพภูมิประเทศที่มีความลาดเทเป็นตัวสนับสนุนให้การระบายน้ำคล่องตัวขึ้น ประกอบกับลำเหมือง, คู, คลอง, แม่น้ำ ที่ไหลผ่านชุมชนใช้เป็นพื้นที่รองรับการระบาย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนที่จะ ไหลลงสู่พื้นที่ลุ่มและแม่น้ำอิงต่อไป

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 สภาพภูมิประเทศยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการระบายน้ำ ร่วมกับลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำตามธรรมชาติ ในส่วนหนึ่งได้มีการจัดระบบระบายน้ำแบบท่อระบายตามสภาพของชุมชนที่เติบโตขึ้นและมีการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ ค่อนข้างหนาแน่นระบบระบายน้ำแบบท่อระบายจึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะย่านใจกลางชุมชนและย่านชุมชนทั่วไป เพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำก่อนลงลำเหมือง คู คลองและแม่น้ำธรรมชาติ การวางท่อระบายน้ำพบบริเวณสองข้างถนนหลักสายเชียงใหม่-จอมทอง ในย่านใจกลางชุมชนตลอดแนว เป็นท่อระบายน้ำหลักส่วนท่อระบายน้ำสายย่อย พบทั่วไปตามสองข้างถนนสายรองภายในชุมชนรับน้ำก่อนระบายลงสู่ลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำธรรมชาติ

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป การระบายน้ำของชุมชนมีแนวโน้มการใช้ระบบเดิมในปัจจุบัน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นปัจจัยสำคัญร่วมกับธรรมชาติของลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำ ซึ่งมีประสิทธิภาพต่อการเป็นพื้นที่รองรับน้ำได้เป็นอย่างดี ส่วนระบบระบายน้ำแบบท่อระบายเป็นส่วนเพิ่มเติมสำหรับพื้นที่ที่ห่างไกลลำเหมือง คู คลอง เพื่อเป็นทางน้ำระบายลงสู่ลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มของความต้องการท่อระบายน้ำสูง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางทัศนภาพภายในชุมชน

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการระบายน้ำโดยภาพรวม

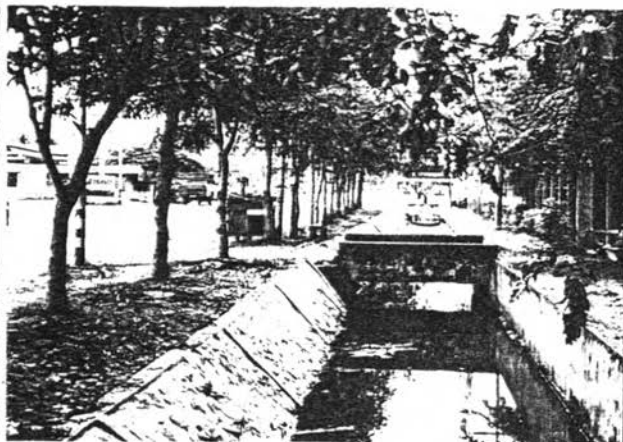
ก. รูปแบบของการระบายน้ำ รูปแบบของการระบายน้ำของชุมชนจากยุคอดีต-ปัจจุบัน จำแนกได้ 2 ประเภท คือ รูปแบบที่ 1 ใช้ระบบระบายน้ำแบบธรรมชาติและอิสระโดยมีลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำเป็นพื้นที่รองรับน้ำก่อนระบายลงสู่แม่น้ำธรรมชาติ รูปแบบที่ 2 ระบบท่อระบาย รับน้ำทั้งจากอาคารบ้านเรือนและพื้นที่กิจกรรมของชุมชนระบายลงสู่ลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำธรรมชาติก่อนลงสู่แม่น้ำอิง ขนาดของท่อระบายสายหลักมีขนาด 0.60 x 1.00 เมตร มีความยาวตลอดแนวถนนสายหลักย่านใจกลางชุมชน ท่อระบายน้ำสายย่อยมีขนาด 0.30 x 0.45 เมตร พบทั่วไปสองข้างถนนภายในชุมชน

ข. ลักษณะทั่วไปของการระบายน้ำ ในเชิงพื้นที่แล้วพบว่า การระบายน้ำระบบธรรมชาติ พบในพื้นที่ชุมชนส่วนบ้านพักอาศัย ส่วนระบบท่อระบายพบในย่านใจกลางชุมชนตามสองข้างถนนสายหลักและย่านชุมชนพักอาศัยตามสองข้างถนนสายรอง จากการระบายน้ำธรรมชาติและระบบท่อจะมี จุดหมายปลายทางน้ำทั้งลงสู่ลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำธรรมชาติ

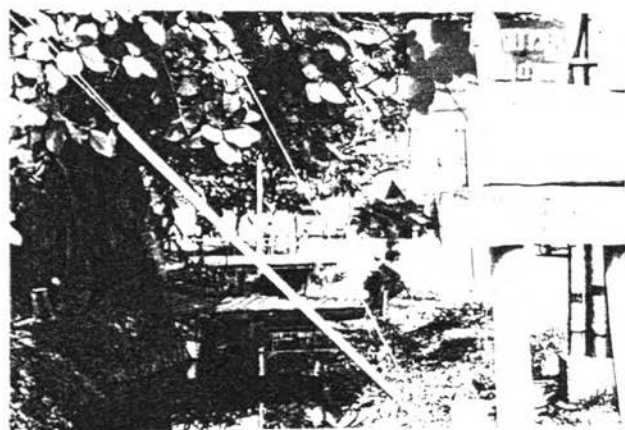
ค. สภาพปัญหาของการระบายน้ำ ปัญหาของการระบายน้ำเป็นผลจากน้ำทิ้ง น้ำโสโครก จากอาคารบ้านเรือนที่มีได้บำบัดให้น้ำมีคุณภาพดีก่อนการทิ้งลงลำน้ำธรรมชาติ ส่งผลให้ลำเหมือง คู คลองและแม่น้ำ มีคุณภาพน้ำต่ำลง เกิดการเน่าเสีย ไม่สามารถนำมาใช้เพื่อการอุปโภคได้ และอาจส่งกลิ่นรบกวนบ้านพักอาศัย และกลายเป็นทัศนอุจาดของชุมชนในเวลาต่อมา เนื่องจากขยะและน้ำโสโครกที่สะสมลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง นอกจากนี้สภาพภูมิประเทศที่มีความสูงต่ำ ลาดเทไม่เท่ากันกับความเป็นชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ย่านพักอาศัยที่เพิ่มความหนาแน่นสูงในพื้นที่ทำให้เกิดปัญหาการระบายไม่ทัน น้ำมีการกักเก็บหลายชั้นก่อนที่จะระบายสู่ลำเหมือง คู คลอง และแม่น้ำธรรมชาติ เป็นผลให้ชุมชนมีทัศนภาพที่ไม่ดีในบางพื้นที่ และระบบท่อระบายย่อยขนาดเล็กยังมีไม่เพียงพอต่อการระบายน้ำที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในการอยู่อาศัยของชุมชน

รูปแบบท่อระบายน้ำริมถนนสายหลัก

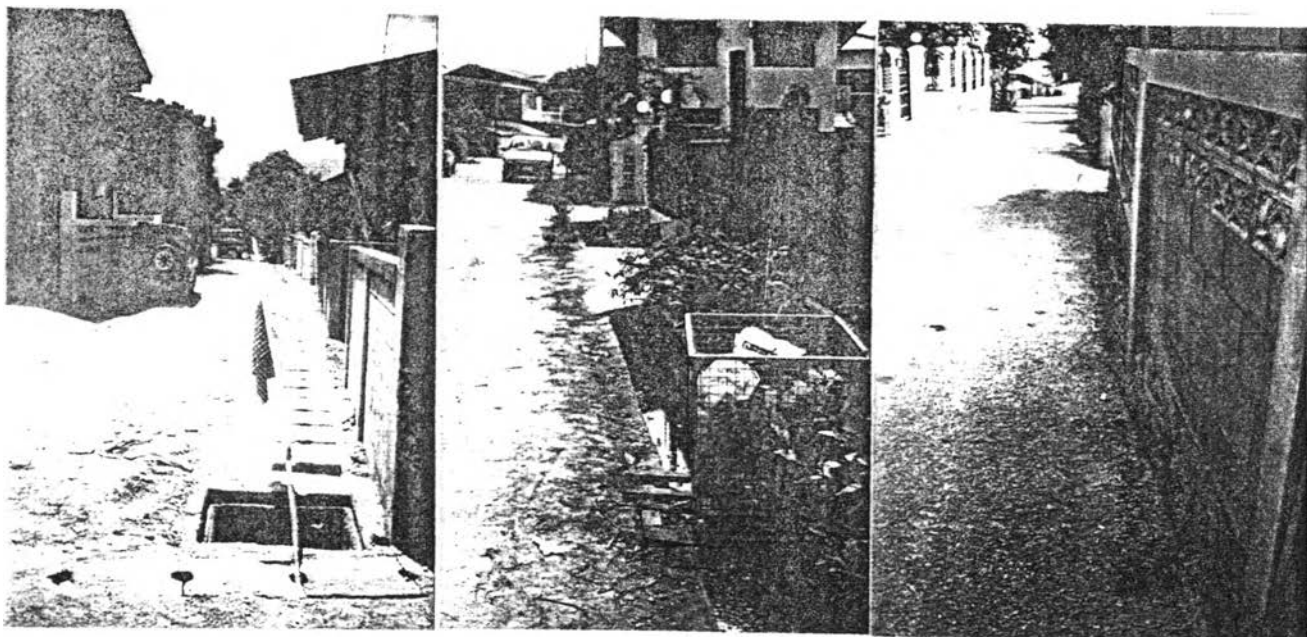

รูปแบบร่องระบายน้ำคอนกรีต
ริมถนนสายหลัก

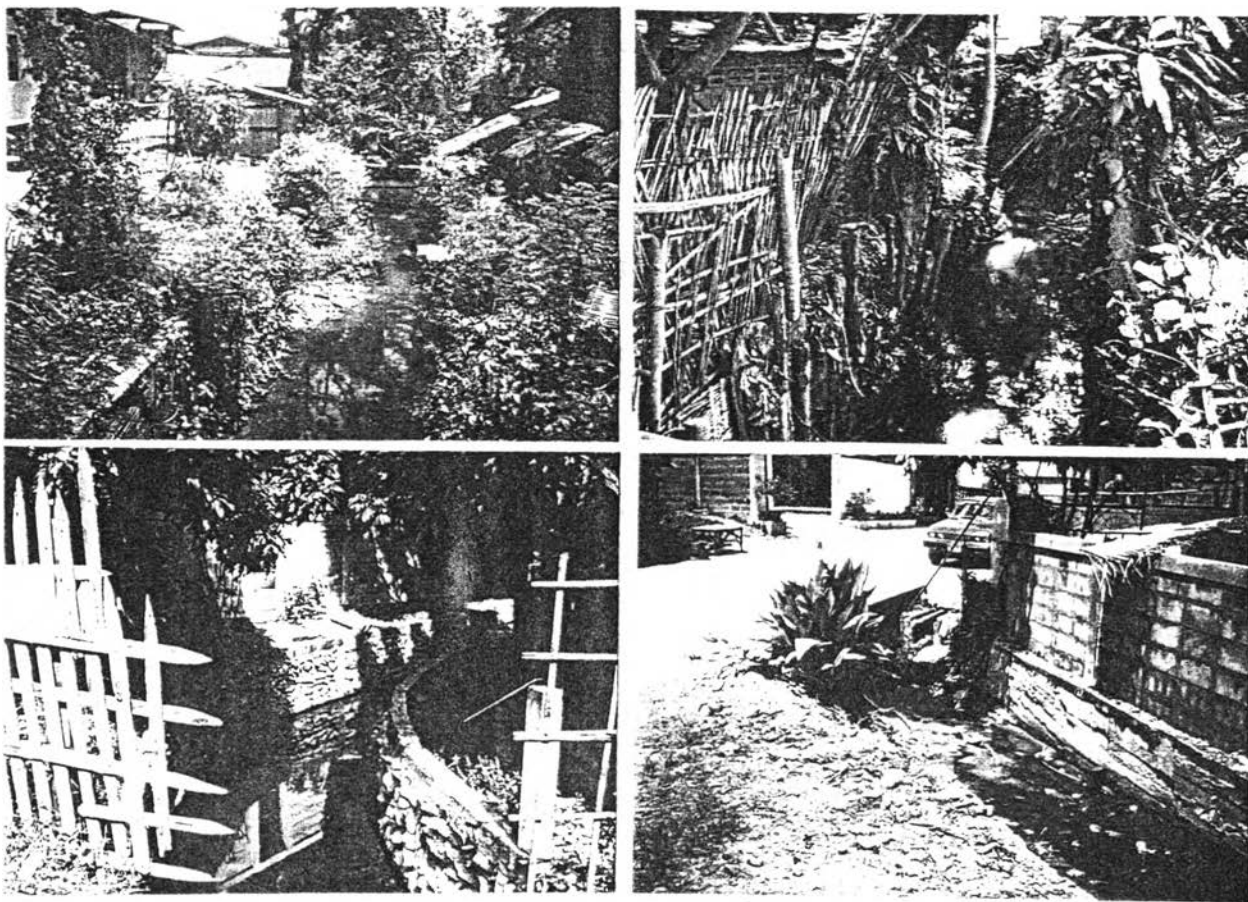

รูปแบบร่องระบายน้ำดิน
ริมถนนสายหลัก

ภาพที่ 6.64 แสดงรูปแบบต่างๆ ของการระบายน้ำในพื้นที่ชุมชน

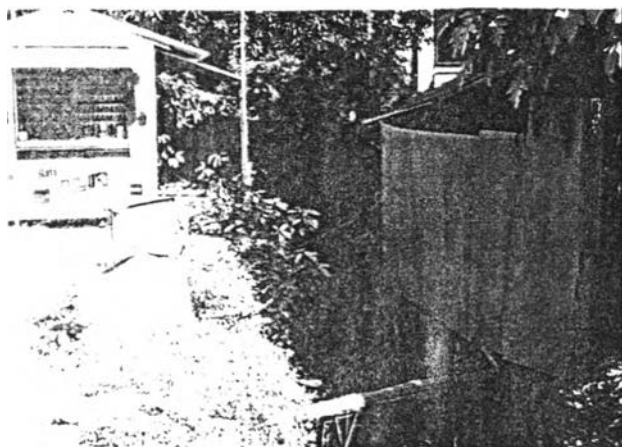

รูปแบบท่อระบายน้ำ, ร่องระบายน้ำ, ภายในพื้นที่ย่านชุมชน

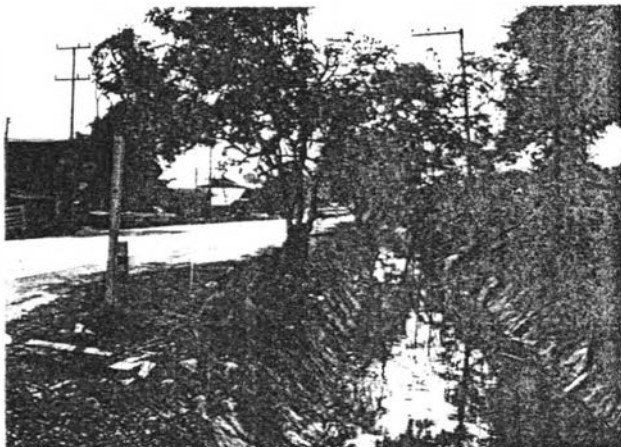

รูปแบบทางระบายน้ำธรรมชาติลักษณะต่างๆ ภายในพื้นที่ย่านชุมชน

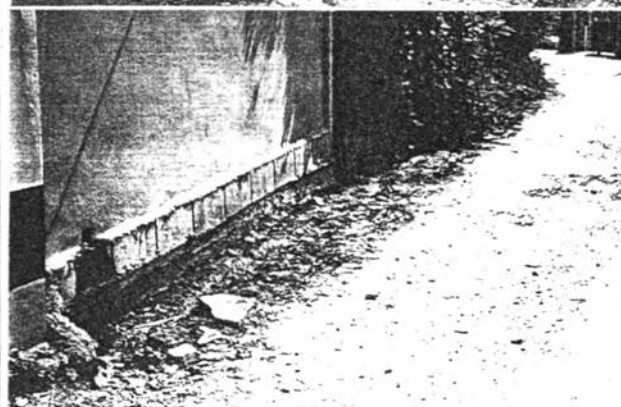
(ต่อ)

ปัญหาร่องระบายน้ำธรรมชาติ
รับน้ำเสียตรงจากบ้านเรือน
ส่งกลิ่นเน่าเหม็น

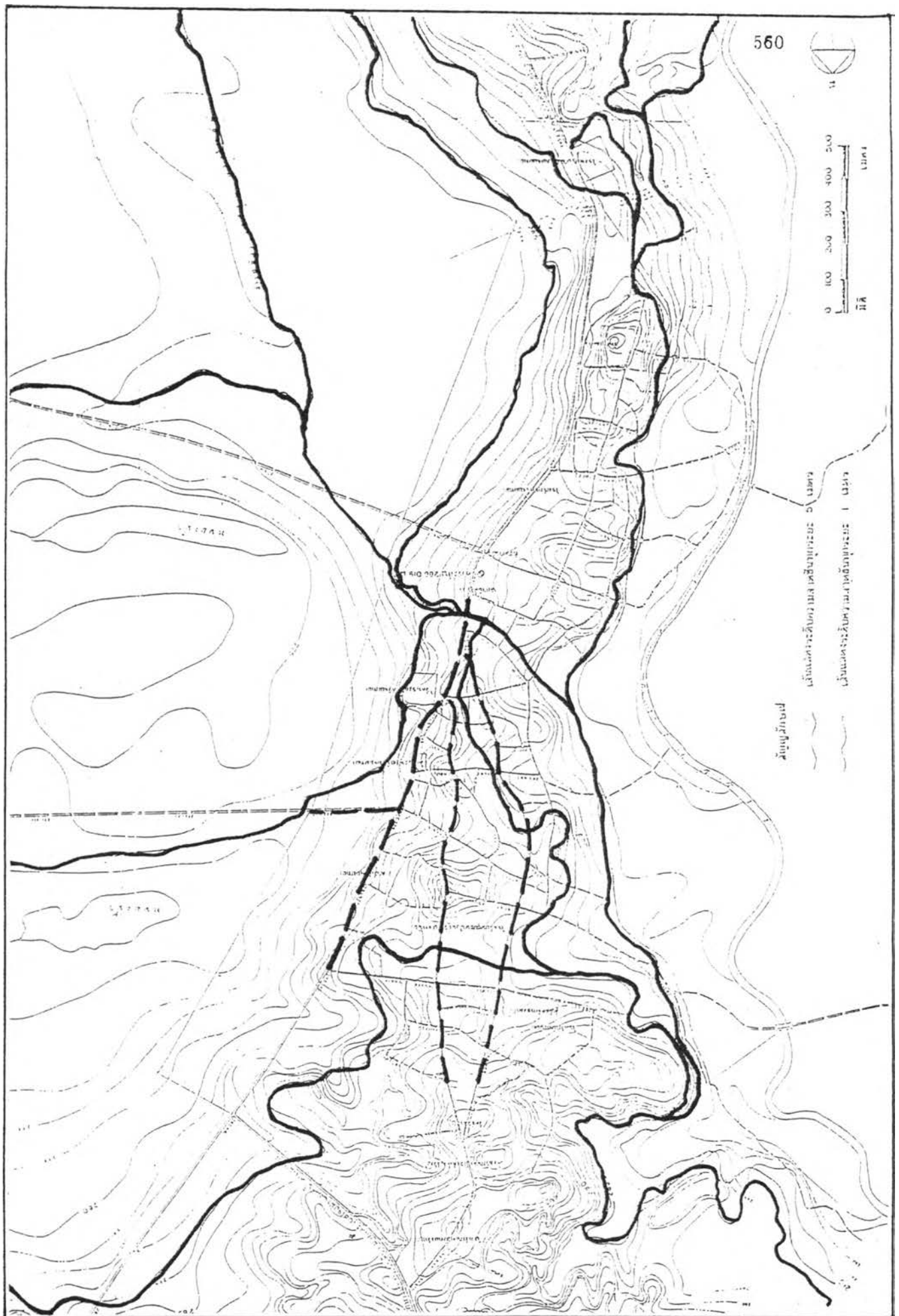

ปัญหาร่องระบายน้ำที่รับทุก
อย่างลงในร่องระบายโดย
ขาดการจัดการที่ถูกสุขลักษณะ
ส่งกลิ่นเน่าเหม็น

สภาพน้ำที่จากอาคารบ้านเรือนที่ปล่อยลงบนถนน, ทางเดิน, มีความแฉะ, ชื้น,
น้ำขัง เป็นทัศนอุจาด และเป็นปัญหาต่อการสัญจร

ภาพที่ 6.65 แสดงสภาพปัญหาของการระบายน้ำในพื้นที่ชุมชน

แผนที่ 6.31 แสดงแนวท่อระบายน้ำของชุมชน
 แนวทางน้ำธรรมชาติ

2.1.3.5 การกำจัดขยะมูลฝอย

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนยุคโบราณแล้วแต่พึ่งพาธรรมชาติ สิ่งปฏิภูลต่างๆ ที่เกิดจากความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันจึงต้องอาศัยระบบย่อยสลายตามธรรมชาติ โดยไม่เกิดผลกระทบซึ่งกันและกันตามระบบนิเวศวิทยา

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 สังคมและชุมชนมีขนาดและหน่วยเล็ก ที่พึ่งพาธรรมชาติสูงในด้านปัจจัย 4 และใช้ระบบย่อยสลายตามธรรมชาติในการกำจัดขยะ สิ่งปฏิภูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนขยะที่มีขนาดใหญ่และจำนวนมากจะใช้วิธีการเผาทำลาย

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 การกำจัดขยะมูลฝอยยังคงนิยมใช้วิธีย่อยสลายโดยธรรมชาติ ร่วมกับการเผาทำลายจนถึงช่วงปลายของยุคในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ระบบการจัดเก็บขยะของสุขาภิบาลจึงเข้ามามีบทบาทในการดูแลความสะอาดเรียบร้อยของชุมชน โดยใช้รถจัดเก็บขยะนำไปทิ้งบริเวณที่ว่างทางทิศใต้ของชุมชนนอกเขตสุขาภิบาล แล้วใช้วิธีการเผาทำลาย แต่ระบบการจัดเก็บมักจะไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ชุมชนจึงมักใช้วิธีย่อยสลายตามธรรมชาติ และการเผาทำลายเฉพาะหน่วยของบ้านเรือน ประกอบกับชุมชนมีความหนาแน่นสูง ถนนแคบการจัดเก็บจึงไม่สะดวก ดังนั้นการจัดเก็บขยะโดยสุขาภิบาลจึงพบเฉพาะบริเวณย่านใจกลางชุมชน ตามถนนสายหลักและย่านชุมชนตามถนนสายรองเท่านั้น ส่วนพื้นที่ด้านในของชุมชนการจัดขยะรับผิดชอบโดยบ้านเรือนโดยการเผาทำลายและย่อยสลายตามธรรมชาติ

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของการจัดเก็บขยะในอนาคตจะมีความต้องการสูง โดยเฉพาะย่านใจกลางชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมการค้า การท่องเที่ยวที่กำลังขยายตัวทางกายภาพ ส่วนพื้นที่ภายในย่านชุมชนความต้องการจัดเก็บขยะมากขึ้นเนื่องจากมีความหนาแน่นสูง แต่การจัดเก็บไม่สะดวกเพราะถนนแคบและรูปแบบอาคารสูงที่ห้ามเข้า-ออกได้ไม่ดีเท่าที่ควร

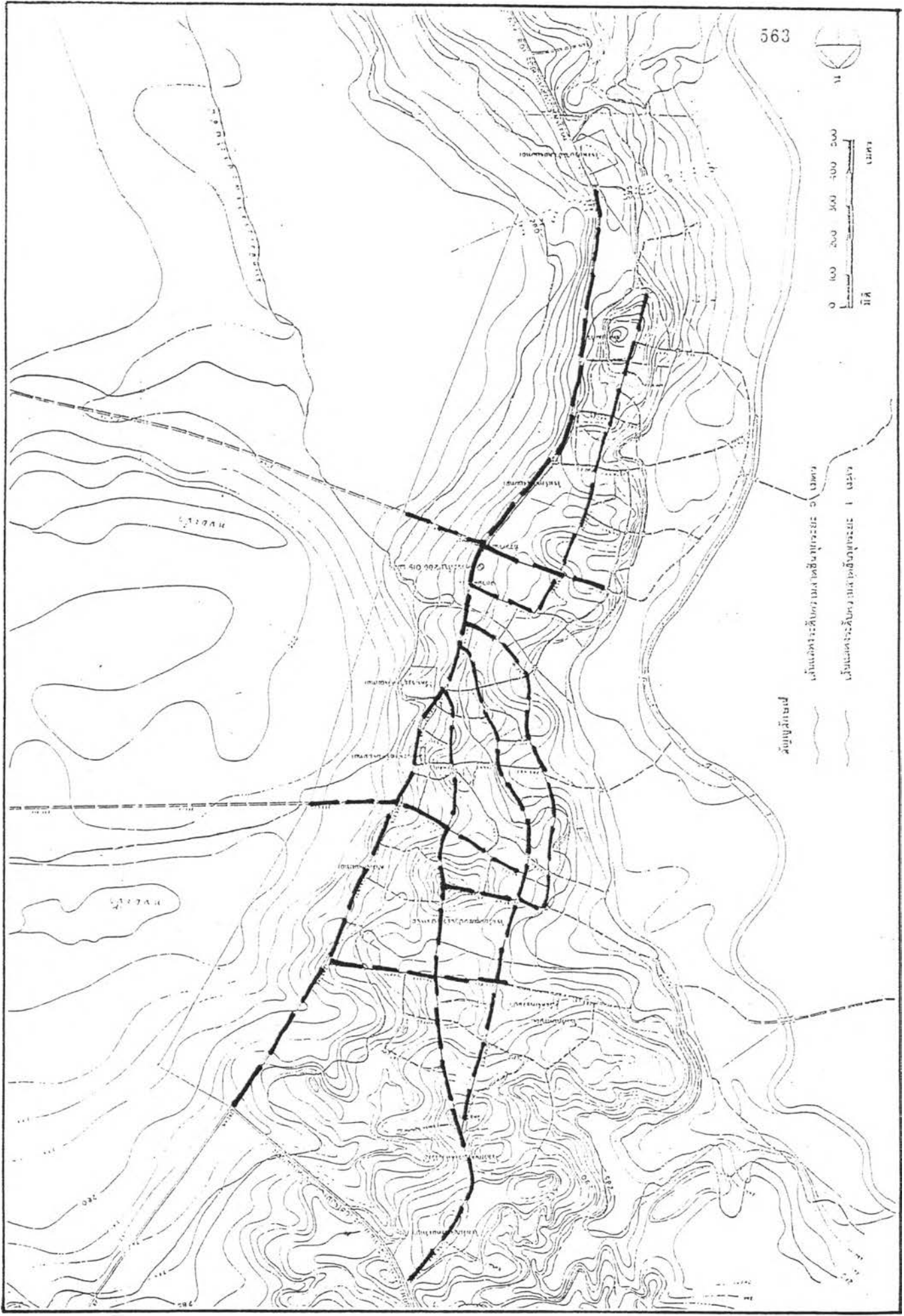
5) **สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการจัดเก็บขยะมูลฝอยโดยภาพรวม**
 ก. รูปแบบของการจัดเก็บขยะ การกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนและการรักษาความสะอาด อยู่ในความรับผิดชอบของงานรักษาความสะอาด กองสาธารณสุขสุขาภิบาลจอมทอง รับผิดชอบในเขตสุขาภิบาลทั้งหมด 3.82 ตารางกิโลเมตร มีรูปแบบการจัดเก็บขยะตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบการย่อยสลายตามธรรมชาติและเผาทั้งบางส่วน รับผิดชอบเฉพาะตัวของครัวเรือนและกิจการฯ รูปแบบที่ 2 จัดเก็บโดยรถยนต์ของสุขาภิบาลแล้วนำไปทิ้งในพื้นที่ทางทิศใต้ของชุมชนนอกเขตสุขาภิบาลเพื่อการทำลายโดยวิธีการเผา รับผิดชอบโดยสุขาภิบาลจอมทอง

ข. ลักษณะทั่วไปของการจัดเก็บขยะ จากสภาพของชุมชนพบว่าการจัดเก็บขยะมีลักษณะทั่วไปจำแนกได้ 3 ลักษณะ

1. พื้นที่ที่ได้รับการจัดเก็บขยะจริง ได้แก่ บริเวณใจกลางชุมชน ย่านสถานที่ราชการ ตลาด ร้านค้า ตลอดแนวเส้นทางสายเชียงใหม่-จอมทอง (ในส่วนของใจกลางชุมชน)
2. พื้นที่ที่ได้รับการบริการแต่อาจจัดเก็บได้ไม่หมด ได้แก่ บริเวณย่านชุมชนตามแนวถนนสายรอง
3. พื้นที่ที่ได้รับการน้อยหรืออาจไม่ได้รับการเลย ได้แก่ บริเวณย่านชุมชนส่วนในที่มีความหนาแน่นสูง ถนนแคบ เข้าถึงลำบาก มักจะใช้วิธีการจัดเก็บขยะโดยคร้วเรือแล้วทำลายโดยวิธีทางธรรมชาติหรือเผาทำลาย

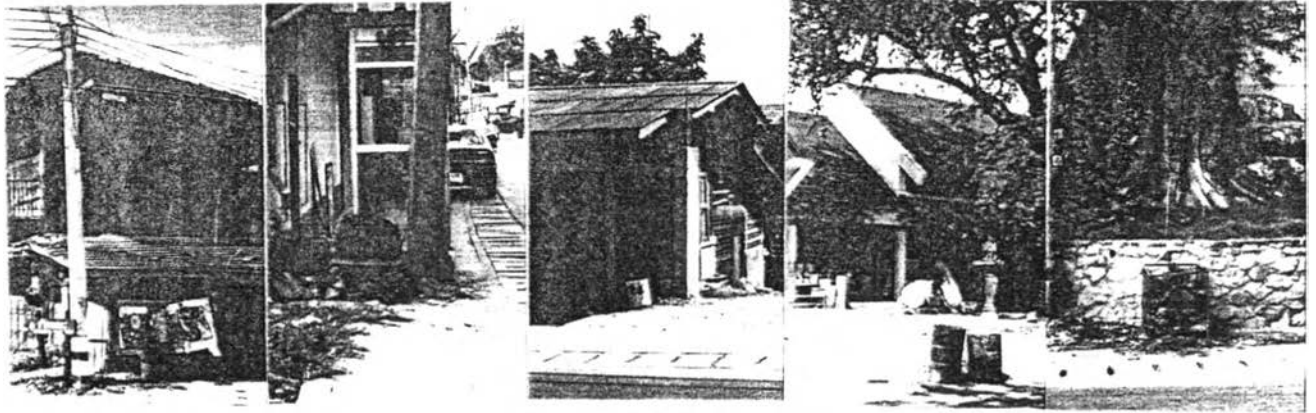
ค. สภาพปัญหาของการจัดเก็บขยะ ปัญหาเกิดขึ้นจากรูปแบบและลักษณะการจัดเก็บขยะในแต่ละรูปแบบดังนี้คือ

1. ระบบย่อยสลายโดยธรรมชาติ การเผาทำลายจากคร้ว เรือจะทำให้เกิดปัญหาการหมักหมม น่าเนี่ยส่งกลิ่น และเพาะเชื้อโรค เมื่อเผาทำลายจะเกิดควัน เขม่า ระบายย่านที่พักอาศัยใกล้เคียง ซึ่งถ้าเป็นย่านที่มีความหนาแน่นสูง ปัญหาจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น ส่วนชุมชนเบาบางจะลดปัญหาให้เบาบางลง
2. ระบบการจัดเก็บโดยรถยนต์ ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการคือ
 - ขยะมีจำนวนมากเกินกำลังความสามารถของการจัดเก็บ โดยเฉพาะย่านใจกลางชุมชนที่เป็นแหล่งรวมกิจกรรมเป็นผลให้ขยะเหลือตกค้างหมักหมม น่าเหม็น เป็นทัศนอุจาดของชุมชน
 - ที่ทิ้งขยะมีไม่เพียงพอต่อการทิ้ง ขยะมูลฝอยจึงถูกทิ้งลงบนถนน และทิ้งไม่ถูกที่ ก่อให้เกิดความสกปรกทางทัศนภาพ โดยเฉพาะพื้นที่ริมลำน้ำธรรมชาติของชุมชน
 - พื้นที่ส่วนในของย่านชุมชนพักอาศัยค่อนข้างหนาแน่น ถนนแคบเข้าถึงลำบาก เป็นปัญหาต่อการจัดเก็บขยะ ไม่ทั่วถึงประกอบกับความสามารถของการจัดเก็บของสุขาภิบาลมีน้อย ขยะจึงถูกจัดเก็บเฉพาะคร้ว เรือซึ่งอาจก่อปัญหาขยะหมักหมม ทัศนอุจาด กลิ่น ควัน เขม่าจากการทำลายโดยวิธีธรรมชาติและเผา เป็นต้น นอกจากนี้อาจมีขยะสะสมไม่เป็นที่ เนื่องจากไม่ได้รับการใส่ใจต่อการกำจัด เช่น บริเวณริมลำน้ำธรรมชาติ, บริเวณชอกหลืบของพื้นที่ภายในย่านอาคารพักอาศัย, บริเวณพื้นที่ธรรมชาติอื่นๆ เป็นต้น

แผนที่ 1 แสดงเส้นทางการให้บริการจัดเก็บขยะของสาขาภิบาลชุมชน
 ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

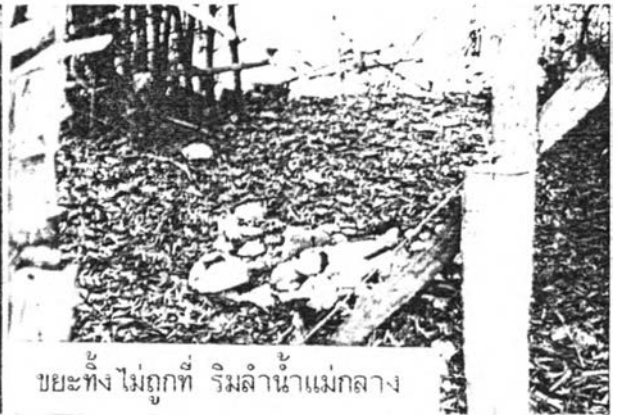
แผนที่ 6.32 แสดงเส้นทางการให้บริการจัดเก็บขยะของสาขาภิบาลชุมชน

รูปแบบถังขยะหลากหลายรูปแบบ ขนาดมาตรฐานการออกแบบ
 ไม่มีความกลมกลืนต่อกัน และวางตำแหน่งไม่เหมาะสม

ขยะทิ้งไม่ถูกที่ ริมลำน้ำสาธารณะ
 บริเวณข้างตลาดสุขาภิบาล

ขยะทิ้งไม่ถูกที่ ริมลำน้ำแม่กลาง

ขยะหมักหมมบริเวณคู, คลอง

ขยะหมักหมมบริเวณตึกแถว
 ข้างวัดพระธาตุฯ

ขยะล้นถังฯ จัดเก็บได้ไม่หมด
 เป็นทัศนอูจาด ส่องกลิ่นเหม็น

ภาพที่ 6.66 แสดงสภาพปัญหาของขยะในพื้นที่ชุมชน

2.1.3.6 สรุปภาพรวมของโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เป็นปัจจัยต่อการพัฒนาชุมชน ที่ประกอบด้วยเส้นทางการสัญจรที่มีรูปแบบและลักษณะผสมในแบบเก่าและใหม่ การใช้พลังงานมีพัฒนาการตามภาวะความทันสมัยของเทคโนโลยี ส่วนการใช้ไฟฟ้าเพื่ออุปโภค-บริโภค การระบายน้ำต่างๆ เน้นระบบพึ่งพาธรรมชาติมากกว่าระบบใหม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศเป็นปัจจัยสนับสนุน เป็นผลให้ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย และมีวัฒนธรรมเฉพาะตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามขีดความสามารถในการรับนวัตกรรมสมัยใหม่ สรุปเป็นภาพรวม ตามตารางที่ 6.35

2.1.3.7 การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยเส้นทางการสัญจร การใช้พลังงาน การใช้ไฟฟ้าเพื่อการอุปโภค-บริโภค การระบายน้ำ และการกำจัดขยะ โดยการใช้ค่าคะแนนในด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.36

ตารางที่ 6.35 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของโครงสร้างพื้นฐานชุมชนโดยภาพรวม : จอมทอง

สาขาวิชาจอมทอง	โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน				
	เส้นทางการสัญจร	% การใช้พลังงานไฟฟ้า	การใช้น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค	การระบายน้ำ	การกำจัดขยะมูลฝอย
ค.บ้านหลวง	รูปแบบใหม่บางส่วนผลมแบบตา ตารางดั้งเดิม การสัญจรหนาแน่น สุนทรียภาพถูกทำลาย	90 ขึ้นไป	ประเภสาภิบาลและธรรมชาติ	ระบบท่อระบาย, ธรรมชาติ	ระบบจัดเก็บโดยสาขาภิบาล ธรรมชาติ, เผาทำลาย เฉพาะหน่วยครอบครัว
ค.ช่วงเขา	รูปแบบใหม่บางส่วน ผลมแบบตา ตารางดั้งเดิม การสัญจรปานกลาง สุนทรียภาพยังรักษาไว้ได้บางส่วน	93.94	ประเภสาภิบาล และ ธรรมชาติ	ระบบท่อระบาย, ธรรมชาติ	ระบบจัดเก็บโดยสาขาภิบาล ธรรมชาติ, เผาทำลาย เฉพาะหน่วยครอบครัว
ค.ดอยแก้ว	รูปแบบใหม่บางส่วน ผลมแบบตั้ง เดิม การสัญจรเบาบางสุนทรียภาพ ยังรักษาไว้ได้ค่อนข้างมาก	90 ขึ้นไป	ธรรมชาติ	ธรรมชาติ	ธรรมชาติ, เผาทำลาย เฉพาะหน่วยครอบครัว
ภาพรวม	เส้นทางการสัญจรแบบใหม่ พบบริ เวณถนนลาดหลัก มีปัญหาไหล่ทาง, ทางเท้าแคบ การสัญจรหนาแน่น ส่วนในย่านชุมชนเส้นทางการสัญจร มีรูปแบบดั้งเดิม ที่ได้รับการปรับปรุง พื้นผิวและขยายความกว้าง แต่ยังมี แคบ และเป็นปัญหาสำหรับยวดยาน พาหนะที่วิ่งไม่สะดวก เหมาะกับ การสัญจรด้วยเท้าหรือรถเล็กขนาด มาตรฐานบางช่วงกว้าง บางช่วง แคบ สำหรับถนนสายรอง	การใช้พลังงานไฟฟ้า มีบท บาทต่อชุมชนสูง และสถานี จ่ายพลังงานไฟฟ้าในชุมชน สามารถบริการได้ทั่วถึงใน เขตสาขาภิบาล, ส่วนการ ใช้พลังงานรูปแบบอื่นๆ ขึ้น อยู่กับความต้องการเฉพาะ หน่วยชุมชน	เน้นการใช้น้ำอุปโภค-บริโภค จากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดย เฉพาะขอบาตาส แ่งน้ำ ล้ำคลอง เป็นต้น ส่วนระบบประปา สาขา มีบริการเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น	สภาพภูมิประเทศลาดเท ช่วยให้การระบายน้ำ เป็นไปได้ดี โดยไม่กัก ขังให้ขึ้นเนิน ร่วมกับระ บบท่อระบาย และการ ระบายด้วยสมภาพธรรม ชาติ	ใช้ระบบจัดเก็บโดยสาขา ร่วมกับการจัดเก็บเฉพาะ หน่วยครัวเรือน และทำ ลายโดยวิธีการเผา การ ย่อยสลายธรรมชาติด้วย ส่วนหนึ่ง

ตารางที่ 6.36 การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบงานของโรงเรียน

ลักษณะเฉพาะของกิจกรรมที่มุ่งเน้น		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะของโรงเรียนที่มุ่งเน้น					
		3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	3
ด้านการเรียนการสอน	คุณภาพการเรียนการสอน	คุณภาพการเรียนการสอน																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
การใช้สื่อการเรียน	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
การใช้พื้นที่เพื่อการอุปโภค บริโภค	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
การประชาสัมพันธ์	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
การดำเนินงาน	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
บุคลากร	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข	ระบบนิเทศ การติดตาม ประเมินผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข																				
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	15	0	18	0	16	3	9	8	17	5											
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	ผลรวมเชิงคุณภาพ																				
ลักษณะเฉพาะ		โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ	วิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ (Scale) และความรู้ดีที่เป็นศักยภาพของโรงเรียน			การดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วม	การดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วม			แนวโน้มของระบบนิเทศ	แนวโน้มของระบบนิเทศ			คุณภาพในระบบนิเทศ			ลักษณะเฉพาะ					

ระดับเมือง

2.2 ลักษณะเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

การศึกษาลักษณะเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เน้นความสำคัญที่กลุ่มสังคม ลักษณะการยึดใช้พื้นที่ ชีวิตสังคม กิจกรรมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับชุมชนสันกำแพง เพื่อให้เข้าใจถึงชีวิตของชุมชนอย่างมีพัฒนาการและให้สามารถเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ ได้

2.2.1 กลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ กลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ การสร้างระบบสังคม ชุมชนและวัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่ ตามรากเหง้าแห่งความเป็นมา แบ่งกลุ่มสังคมได้ 2 กลุ่มใหญ่คือ 1) กลุ่มชาวพื้นเมืองดั้งเดิม 2) กลุ่มคนสังคมใหม่ จากนอกพื้นที่ชุมชน ซึ่งมีพัฒนาการตามยุคสมัยดังนี้

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 นับตั้งแต่ชุมชนในสมัยเมืองอังครังระ ตามตำนานพระบรมธาตุจอมทองฯ กล่าวไว้ว่ามีกลุ่มคนถึง 8 หมื่นตระกูล โดยหลักฐานไม่ได้ระบุเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ว่าจากที่ใด แต่จากการศึกษาพบตำนานหลายเรื่องที่น่าจะเป็นข้อสันนิษฐานอ้างอิงถึงกลุ่มสังคมได้ เช่น

- ตำนานประวัติศาสตร์บ้านเมืองกลาง (บ้านแม่กลาง ต.บ้านหลวง) จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ คุณพ่อแก้ว กันธิยะ ได้เล่าประวัติบ้านเมืองกลางว่าเมืองกลางในยุคโบราณ มีพระยาราวีเป็นเจ้าเมืองปกครองชุมชน โดยได้นำไพร่พลอพยพมาจากเมืองละโว้ มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณบ้านเมืองกลางนี้ มีการสืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์และขยายอาณาเขตชุมชนกว้างขวางขึ้นในเวลาต่อมา

- ตำนานพระนางจามเทวี ตอนเสด็จมาปกครองเมืองหริภุชไชย ตามตำนานกล่าวว่า ราชิวาสเทพสร้างเมืองหริภุชไชยประมาณ พ.ศ. 1310-1311 เมื่อสร้างเมืองหริภุชไชยเสร็จราชิวาสเทพได้ทูลเชิญพระนางจามเทวีธิดาของกษัตริย์ละโว้ (ลพบุรี) มาเสวยราชย์ พระนางจามเทวีเสด็จมาเสวยราชย์ที่เมืองหริภุชไชยโดยเดินทางตามลำน้ำแม่ปิง ทรงใช้เวลาเดินทางประมาณ 7 เดือน ระหว่างเดินทางทรงสร้างเมืองต่างๆ ตามรายทาง เช่น เวียงมโน ปัจจุบันอยู่ในตำบลหนองตอง อำเภอหางดง, เวียงท่ากาน ปัจจุบันอยู่ในตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง เป็นต้น พระนางจามเทวีทรงนำพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและความเจริญต่างๆ จากละโว้มาด้วย ตามตำนานมุขปาฐะกล่าวถึงสิ่งพระนางจามเทวีทูลขอจากพระราชบิดาเพื่อนำมาด้วย คือ

- (1) บ้านน้อยขอพระมหาเถรที่ทรงปิฎก มีประมาณ 500 องค์
- (2) หมูปะขาวทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในเบญจศีล 500 คน
- (3) บัณฑิต 500 คน
- (4) หมูช่างสลัก 500 คน
- (5) ช่างแก้วแหวน 500 คน
- (6) พ่อเลี้ยง 500 คน
- (7) แม่เลี้ยง 500 คน
- (8) หมอยา 500 คน
- (9) ช่างเงิน 500 คน
- (10) ช่างทอง 500 คน
- (11) ช่างเหล็ก 500 คน
- (12) ช่างเขียน 500 คน
- (13) หมูช่างทั้งหลายต่างๆ 500 คน
- (14) หมูพ่อเวียกทั้งหลาย 500 คน

จากสิ่งเหล่านี้เป็นมูลฐานอันหนึ่งที่ว่าสันธรรมละไว้ รวมทั้งกลุ่มคนได้เข้ามาสู่เมืองทางตอนเหนือและส่วนหนึ่งเข้าสู่ชุมชนที่พระนางจามเทวีได้สร้างขึ้น ในส่วนของชุมชนจอมทอง จะเกี่ยวเนื่องกับเวียงเกาะที่บ้านสองแคว เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อพระนางได้ปกครองเมืองหริภุญไชยแล้ว ได้ทรงเข้ามาที่ชุมชนจอมทองหลายครั้ง เพื่อนมัสการพระบรมธาตุศรีจอมทอง และทรงได้พักค้างแรมเป็นเวลาแรมเดือนหลายครั้ง

ตามตำนานที่กล่าวถึง อาจกล่าวไว้เป็นมูลฐานเบื้องต้นว่า นอกจากกลุ่มคนดั้งเดิมของเมืองอังครัฏฐะแล้ว กลุ่มคนส่วนใหญ่ในยุคโบราณมีรากฐานมาจากละโว้ (ลพบุรี) และต่อมาในยุคที่เชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าระหว่างปี พ.ศ.2121-2317 กลุ่มคนส่วนหนึ่งจึงเป็นชาวพม่าที่เข้ามาครอบครองดินแดนล้านนาในทุกหัวระแหง จนกระทั่ง พ.ศ.2317-2339 เชียงใหม่กลับมาเป็นของไทยและอยู่ในช่วงเมืองร้าง คนและกลุ่มคนจึงเบาบางแยกย้าย พลัดถิ่นเพื่อหาทำเลที่ตั้งถิ่นที่ปลอดภัยเฉพาะตน

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ทุกส่วนของพื้นที่ชุมชน จึงได้รับการกระตุ้นต่อการบูรณะ พัฒนาและสร้างชุมชนของตนให้เติบโตขยายตัวขึ้น ในส่วนของชุมชนจอมทอง มีชนวนของการพัฒนาที่มีความสำคัญของพระบรมธาตุศรี

จอมทอง ช่วงกษัตริย์ เชียงใหม่ทุกพระองค์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบูรณะซ่อมแซมบำรุงวัดพระธาตุดศรีจอมทอง ด้วยปัจจัยทางการเงิน สิ่งของมีค่าต่างๆ และการมอบกำลังคน (ทาส, แรงงาน, เชลยศึก, ไพร่ ฯลฯ) เข้ามาสนับสนุนการบูรณะ ซ่อมแซม วัดพระธาตุดศรีจอมทองอย่างถาวร อันเป็นการมอบกลุ่มคน สังคม เข้าสู่ชุมชนด้วยส่วนหนึ่ง ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ของตนตามแหล่งที่มา เช่น เชียงตุง เชียงรุ่ง ลิบสองพันนา เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นयोग ลื้อ เป็นไทยใหญ่ จีน พม่า หรือคนพื้นเมือง เชียงใหม่ ดังนั้นกลุ่มคนในยุคนั้น จึงสามารถจัดแบ่งกลุ่มได้ 3 กลุ่มคือ

- คนพื้นเมืองดั้งเดิมจากยุคโบราณ ที่มีรากฐานมาจากละว้า
- คนพื้นเมืองจากเขตเมืองเชียงใหม่ ที่มีรากฐานมาจากการเป็นทาส, เชลย, ไพร่ จากถิ่นกำเนิดเชียงใหม่, เชียงตุง, เชียงรุ่ง, ลิบสองพันนา เป็นต้น
- กลุ่มอื่นๆ เช่น เจ้านาย คหบดี พ่อค้า ฯลฯ เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมและมาจากทางตอนล่างโดยทางเรือ

การเข้ามาของกลุ่มคน 3 กลุ่มดังกล่าว ไม่ได้แยกส่วนของการตั้งถิ่นฐานอย่างชัดเจนเชิงพื้นที่ ส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานเกาะกลุ่มในบริเวณเดียวกันกับชุมชนเดิมที่มีอยู่ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นข้อจำกัดและการมีวัดเป็นศูนย์รวมที่แรงมากของชุมชน

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 กลุ่มสังคมในยุคอดีตมีพัฒนาการต่อเนื่องถึงยุคปัจจุบัน เดิบโตเป็นกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ที่มีความกลมกลืนในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมและประเพณี ต่อเมื่อการพัฒนาการลงทุนทางเศรษฐกิจ ได้มีกลุ่มคนต่างพื้นที่เข้ามาอาศัยประกอบอาชีพและสร้างบ้านเรือนในพื้นที่ชุมชน เกิดสังคมนะบบใหม่ที่แปลกแยกออกไปยุคนี้กลุ่มคนจึงประกอบด้วย 3 กลุ่มเพิ่มขึ้น ดังนี้

- นักธุรกิจ
- ผู้อยู่อาศัยใหม่
- นักท่องเที่ยว

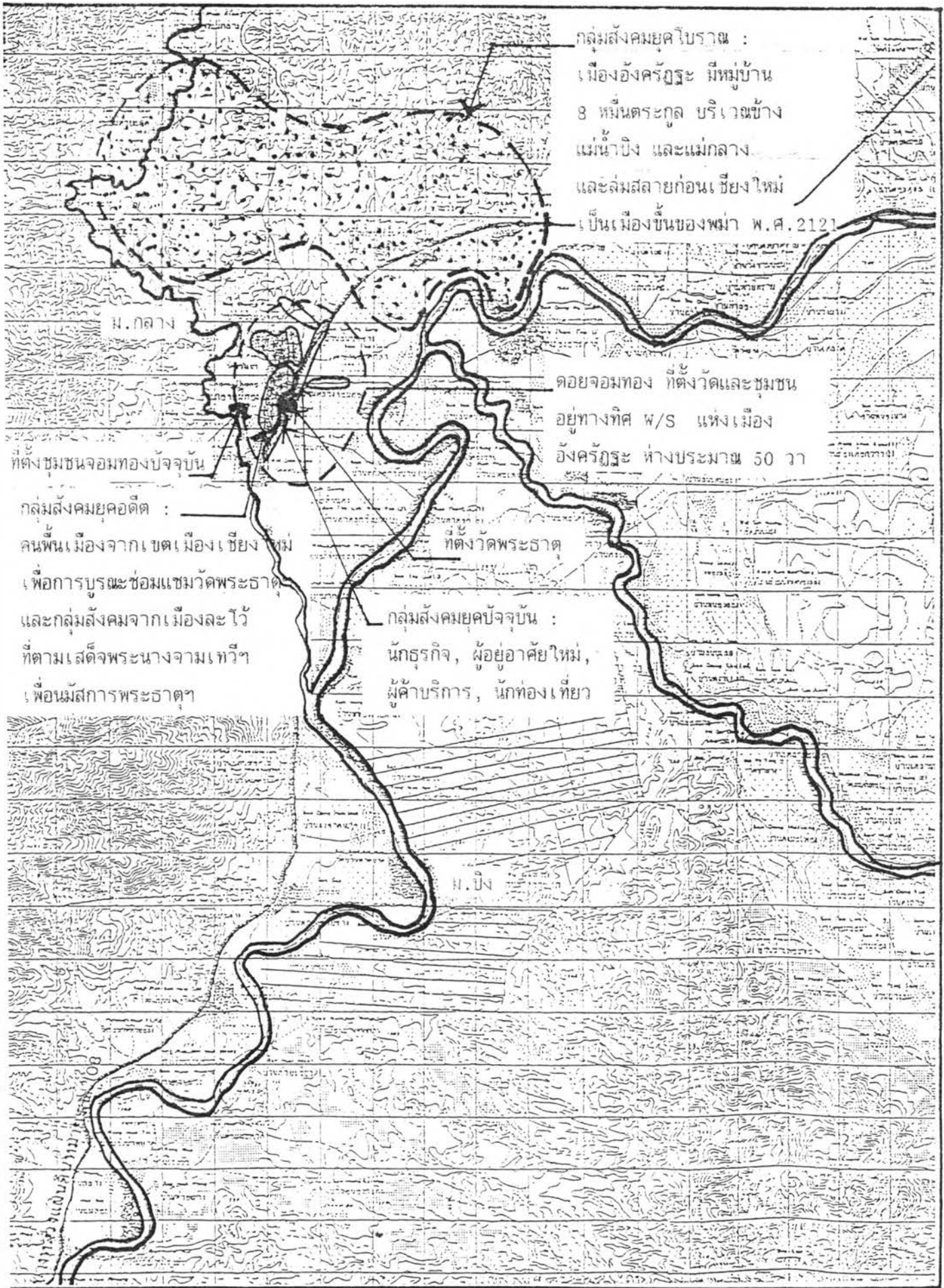
การเติบโตของชุมชนมีพัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป และเพิ่มความหนาแน่นของกลุ่มคนในพื้นที่ มากกว่าขยายเขตชุมชนเมือง ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดของพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่ม ที่ดอน ประกอบกับระยะทางเชื่อมโยงกับเขตเมืองเชียงใหม่มีระยะทางไกลไม่ต่อเนื่องในกิจกรรมกับเขตเมือง ไม่สามารถเป็นที่รองรับการเจริญเติบโตของเขตเมืองได้ กลุ่มคนในพื้นที่ชุมชนจึงค่อนข้างสงบนิ่ง และไม่มีการหลั่งไหลกลุ่มคนจากภายนอกพื้นที่เข้ามาแต่กลุ่มคนรุ่นใหม่ส่วนหนึ่งในชุมชนกลับหลั่งไหลเข้าสู่เขตเมืองเชียงใหม่ เพื่อการเข้าเรียนประกอบอาชีพรูปแบบใหม่ เพื่อเข้า ไปศึกษา เป็นต้น ส่วนนัก

ท่องเที่ยวคือความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตลอดเวลา เนื่องจากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของดอยอินทนนท์ และการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของวัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นต้น ซึ่งในรายละเอียดของกลุ่มคน มีดังนี้คือ

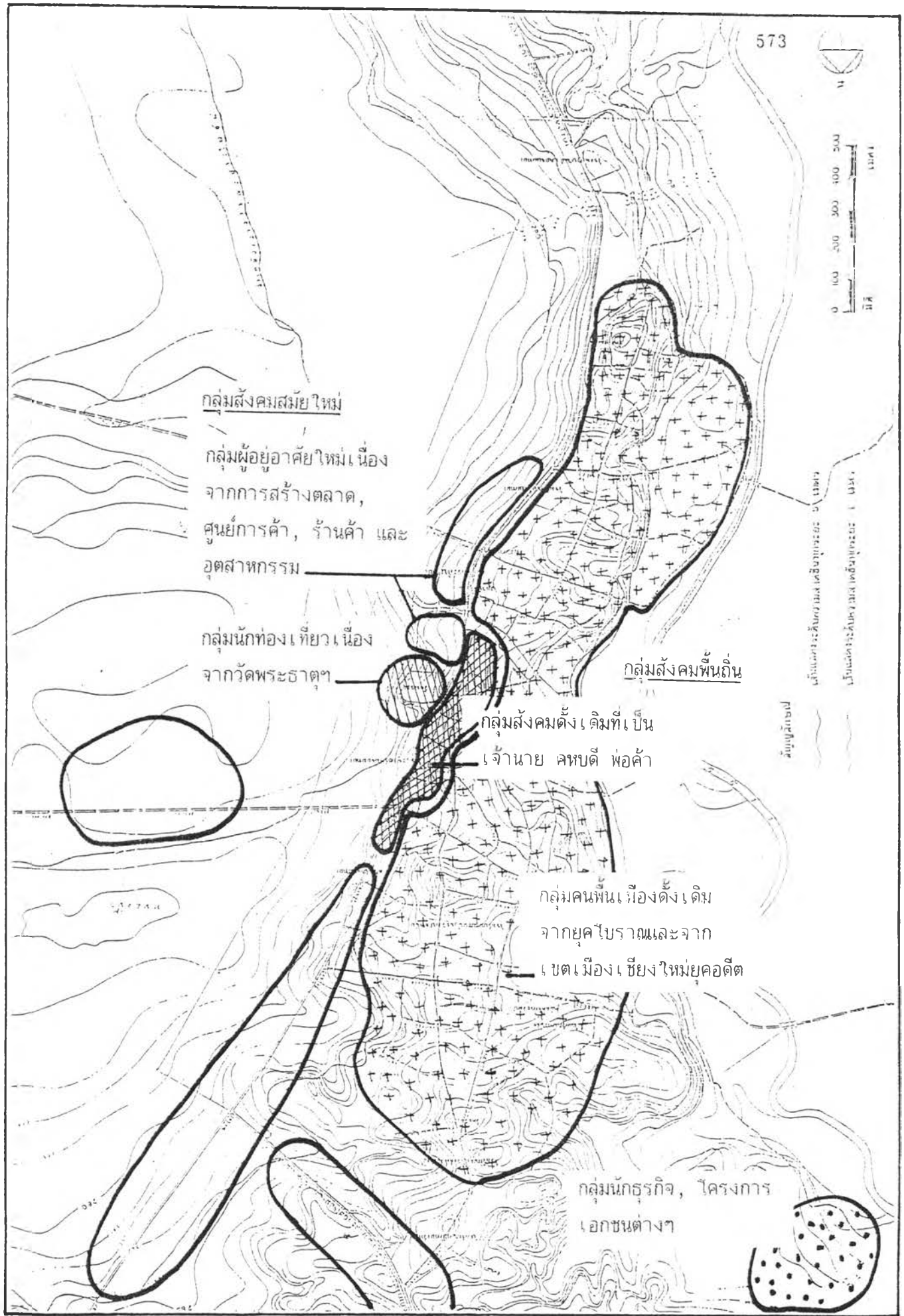
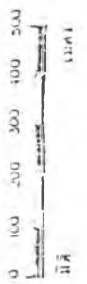
- นักธุรกิจ เป็นกลุ่มคนจากเขตเมืองเชียงใหม่หรือต่างจังหวัดเข้ามาจำนวนเล็กน้อยเพื่อธุรกิจบ้านจัดสรร, ที่ดินจัดสรร, สนามกอล์ฟและการค้าบริการอื่นๆ มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ระบบสังคมแบบใหม่ มักพบในพื้นที่โดยรอบชุมชน นอกเขตสุขาภิบาลและย่านการค้า ตลาดของชุมชน เป็นต้น

- ผู้อยู่อาศัยใหม่ เป็นกลุ่มคนที่โยกย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนจากเขตชุมชนเมืองอื่นมาสร้างบ้านเรือนใหม่เพื่อการค้าขายและอาชีพใหม่ พบมากย่านการค้า ตลาดของชุมชน เป็นต้น

- นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มคนนอกเขตชุมชนเมืองจอมทอง ทั้งชาวไทย ต่างประเทศ เข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศาสนสถาน เข้ามาแบบไม่ถาวร ไปเช้าเย็นกลับ ใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมกระจายรายได้ เสพวัฒนธรรมและธรรมชาติแล้วก็จากไป ไม่มีส่วนรับผิดชอบต่อชุมชนแต่อย่างใด

แผนที่ 6.33 แสดงกลุ่มสังคมในยุคโบราณ-อดีต-ปัจจุบัน เชียงพื้นที่

กลุ่มสังคมสมัยใหม่

กลุ่มผู้อยู่อาศัยใหม่ เนื่อง
จากการสร้างตลาด,
ศูนย์การค้า, ร้านค้า และ
อุตสาหกรรม

กลุ่มนักท่องเที่ยว เนื่อง
จากวัดพระธาตุฯ

กลุ่มสังคมพื้นถิ่น

กลุ่มสังคมดั้งเดิมที่เป็น
เจ้านาย คหบดี พ่อค้า

กลุ่มคนพื้นเมืองดั้งเดิม
จากยุคโบราณและจาก
เขตเมือง เชียงใหม่ ภูเก็ต

กลุ่มนักธุรกิจ, โครงการ
เอกชนต่างๆ

แผนที่ 6.34 แสดงกลุ่มสังคมในพื้นที่ชุมชน

4) อนาคต ตั้งแต่ พ.ศ.2537 เป็นต้นไป ชุมชนจอมทองมีพัฒนาการที่ค่อนข้างค่อยเป็นค่อยไป ภายใต้อิทธิพลของทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของวัด ซึ่งส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ย่อมเป็นผลให้กลุ่มคนและสังคมมีรูปแบบไม่ถาวรของกลุ่มนักท่องเที่ยวมากกว่าการเข้ามาตั้งถิ่นฐานแบบถาวร

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่โดยภาพรวม

ก. รูปแบบของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ จากการศึกษาถึงกลุ่มสังคมแต่ละยุค จำแนกรูปแบบได้ 2 กลุ่มคือ รูปแบบที่ 1 สังคมพื้นถิ่นล้านนา เป็นสังคมดั้งเดิมจากยุคโบราณและยุคอดีตที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชน ประกอบด้วยกลุ่มคนจากเมืองละโว้, คนจากเขตเมืองเชียงใหม่ รวมตัวอยู่เป็นกลุ่มๆ ชุมชนที่คละเคล้าเป็นพวกเดียวกัน โดยมีวัดพระธาตุศรีจอมทองเป็นศูนย์กลางชุมชน รูปแบบที่ 2 สังคมสมัยใหม่ เป็นสังคมที่เกิดขึ้นไม่นานในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา โดยการเข้ามาท่องเที่ยวและค้าขายบริการต่างๆ มีจำนวนน้อย มีลักษณะส่วนใหญ่แบบสังคมชั่วคราวและถาวรส่วนหนึ่ง

ข. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ กลุ่มสังคมแบบเก่ายังคงดำเนินวิถีชีวิตของตนในพื้นที่เดิมมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในทางราบ ด้านความหนาแน่นสูง พึ่งพาระบบเศรษฐกิจทั้งแบบใหม่และเก่าภายในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมสังคมไว้อย่างเหนียวแน่น กลุ่มสังคมลักษณะดังกล่าวพบทั่วไปภายในพื้นที่ชุมชนพักอาศัย ส่วนกลุ่มสังคมแบบใหม่ มีกิจกรรมเน้นทางด้านการค้า การบริการ สำหรับนักท่องเที่ยวและชุมชนบริวารโดยรอบ ตลอดจนชุมชนภายใน พบทั่วไปย่านใจกลางชุมชนและย่านการค้า ตลาดของชุมชนและบริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นต้น กลุ่มสังคมแบบใหม่นี้จะมีความแปลกแยก โดดเด่น ขาดความกลมกลืนกับสภาพสังคมเดิมภายในชุมชน

ค. สภาพปัญหาของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ สรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

- ปัญหาทางด้านความแปลกแยกของกลุ่มสังคม สังคมส่วนหนึ่ง อาทิ นักท่องเที่ยว ผู้ค้าบริการต่างๆ มีความแปลกแยกในทางความรู้สึก และกายภาพขาดความกลมกลืน ซึ่งพบมากบริเวณย่านใจกลางชุมชนตลอดแนวถนนสายหลัก

- ปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม สังคมกลุ่มใหม่มีการยึดใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ บริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทอง เพื่อสร้างตลาดศูนย์การค้าและบริการ โดยทำลายสภาพธรรมชาติเดิม และสร้างกิจกรรมที่ขัดแย้งกับศาสนสถาน ก่อให้เกิดมลภาวะทางทัศนภาพและอากาศ เสียง ผุ่น ควันพิษ เป็นต้น นอกจากนี้มีการยึดใช้พื้นที่สองฝากถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง ทางทิศเหนือของชุมชน ที่มีความแปลกแยกทางกายภาพ และขัดแย้งต่อสภาพแวดล้อมเกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติดั้งเดิม เป็นต้น

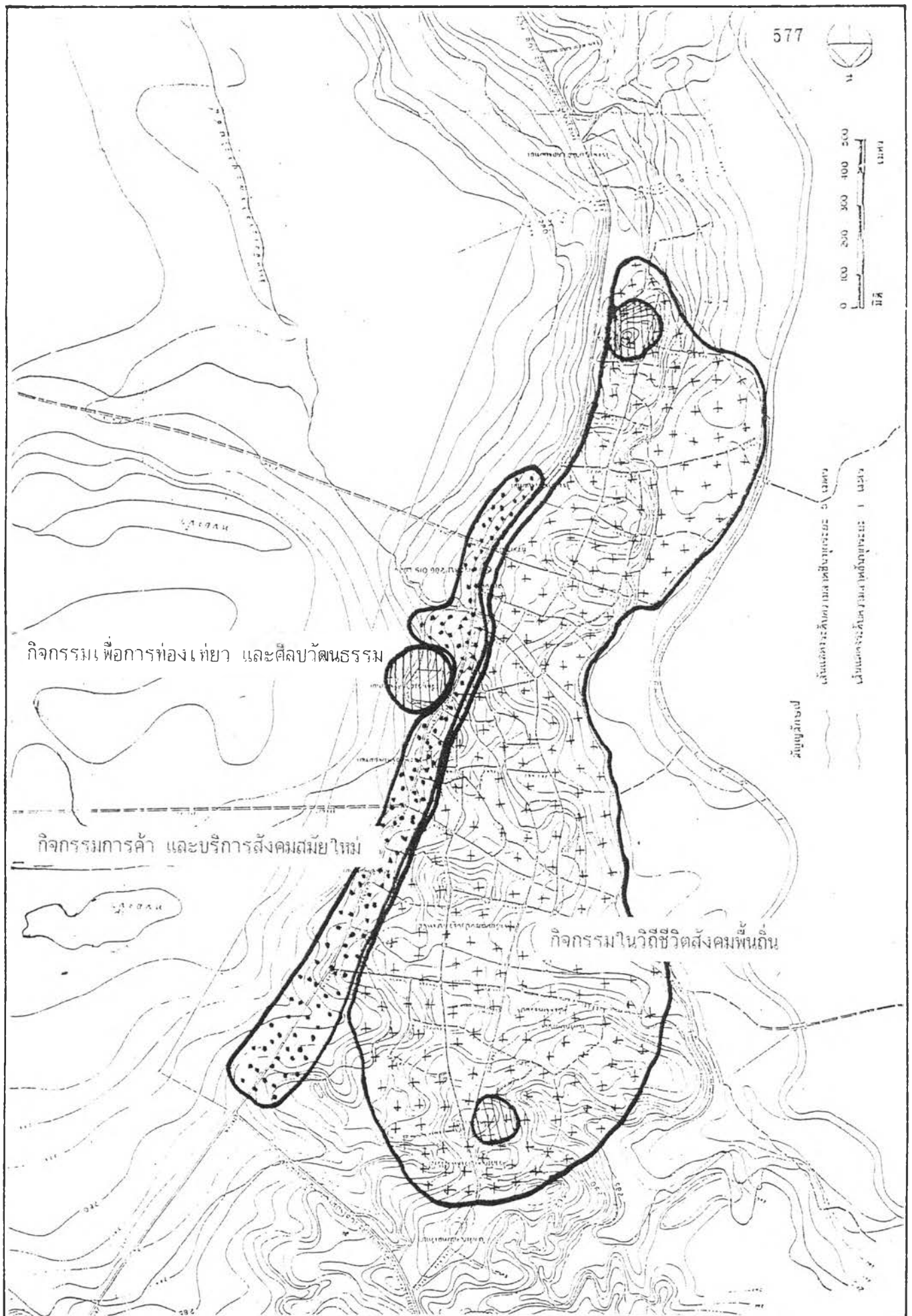
2.2.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หรือชีวิตสังคม การเลี้ยงชีพ
 พบปะประกอบกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ของผู้คนในชุมชน ในยุคสมัยต่างๆ มีดังนี้

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนมัก
 ใช้ศูนย์กลางรวมที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและประ
 เพณี ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญต่อชุมชน ทางด้านการเป็นชุมทางทางการค้าในรูป
 แบบ "เมืองท่า" และเป็นชุมชนเกษตรกรรมเลี้ยงชีพด้วยการพึ่งพาระบบธรรมชาติ

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชีวิตสังคมเกิดขึ้นตามกลุ่มของ
 สังคม(หมู่บ้าน) โดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี
 และวัฒนธรรม พื้นที่ "ลานวัด" เป็นที่เอนกประสงค์สำหรับกิจกรรมสังคม กลุ่มสังคม จึงมีวัดเป็น
 ของตน "ลานบ้าน" หรือ "ข่วงบ้าน" เป็นพื้นที่เอนกประสงค์เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ของบ้าน
 และสังคมละแวกใกล้เคียงในตำนานประเพณี การละเล่น การพบปะสนทนา เป็นต้น กิจกรรมทาง
 เศรษฐกิจส่วนใหญ่ของชุมชน คือการทำกรเกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มรอบๆ พื้นที่ชุม
 ชน ต้องอาศัยการเดินทางไปเข้า-เย็นกลับ เมื่อหมดฤดูกาล จะใช้เวลาว่างเพื่อการทำงานฝีมือ
 เช่น ทอผ้า จักรสานอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน ตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น เพื่อการใช้สอยในครัว
 เรือน ซึ่งงานฝีมือเหล่านี้จะเป็นงานของแม่บ้านและคนชรา ส่วนพ่อบ้านหรือหัวหน้าครอบครัวจะเดิน
 ทางไปค้าขายต่างแดน เช่น พม่า และทางตอนใต้สู่ลาว ไทย และภาคกลางโดยทางเรือ โดยการ
 นำสินค้าจากภาคกลางจำพวกเกลือ, ปลาทะเล ฯลฯ มาค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าให้กับชุมชน
 ของตน และขนสินค้าไปขายถึงเขตพม่าด้วย ใช้เวลาเดินทาง 3-6 เดือน จึงเดินทางกลับชุมชน
 ของตนเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาลอีกครั้ง จนถึงยุคอดีตตอนปลาย เส้นทางสัญจร
 ทางน้ำ(แม่น้ำปิง) ลดบทบาทลงอย่างมาก การค้าขายกับภาคกลางและชาวพม่าจึงลดลงเนื่องจาก
 การค้าภายในเขตเมือง เชียงใหม่มีความคึกคักจากพ่อค้าต่างแดนจำนวนมาก กลุ่มคนจึงหันมาทำการ
 ค้าภายในและประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้นเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวต่างชาติที่ต้องการสินค้า
 เกษตรจากล้านนา

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ชีวิตสังคมมีพัฒนาการตาม
 แบบยุคอดีต มีวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งรวมกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และบ้านคือแหล่ง
 รวมกิจกรรมทางสังคมระดับย่อย พื้นที่ "ข่วงวัด" และ "ข่วงบ้าน" ลดลงในเชิงพื้นที่เพื่อการสร้าง
 อาคารสิ่งก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ พื้นที่ "ข่วงวัด" ของวัดพระธาตุศรีจอมทองถูกใช้เพื่อการค้า
 การพาณิชย์ ตลาดชุมชนและบริการความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว ส่วน "ข่วงวัด" อื่นๆ ถูกใช้เพื่อ
 สร้างวัดกุสุมาณเพิ่มเติมขึ้น โดยมีได้คำนึงถึงการจัดผังบริเวณที่เหมาะสม และพื้นที่ "ข่วงบ้าน" ถูก

ใช้ เพื่อการสร้างบ้านเรือนหลังใหม่สำหรับลูกหลานที่สร้างครอบครัวใหม่ ทำให้เกิดสังคมใกล้ชิด
 อบอุ่นและเป็นกันเองในละแวกของครอบครัวยุคปัจจุบันช่วงต้น ตลาดยังไม่มียุทธศาสตร์ต่อชีวิต
 สังคมต่อมาภายหลังช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5-6 ตลาดเริ่มมีบทบาทต่อชีวิตสังคม ในรูปของ "ภาคแสง"
 บริเวณย่านชุมชนต่างๆ เกิดขึ้น 1-3 แห่ง คือตลาดจอมทอง, ตลาดบ้านท่าศาลา และตลาดบ้าน
 น้อย ต่อมาเมื่อการท่องเที่ยวมีบทบาทต่อชุมชนสูงขึ้น ตลาดบริเวณพื้นที่วัดพระบรมธาตุศรีจอมทอง
 จึงถูกพัฒนาเติบโตจากตลาดชั่วคราวเป็นตลาดถาวร มีขนาดใหญ่ มีอาคารร้านค้า ตึกแถว ลานจอด
 รถขนาดใหญ่ ตลาดนัด ท่าจอดรถประจำทางและบริการด้านอื่นๆ ส่วนในพื้นที่ย่านชุมชน ตลาดได้
 เพิ่มจำนวนมากขึ้นในลักษณะของ "ภาคแสง" อีกหลายแห่ง เช่น บริเวณหน้าวัดคอกยแก้ว, ตลาด
 หลังโรงเรียนจอมทอง และตลาดเล็ก ตลาดน้อยตามมุมทางแยก ตามบ้านเรือนทั่วไป ตลอดเส้น
 ทางภายในย่านชุมชน จากการมีตลาดจำนวนมากทั้งแบบถาวรและชั่วคราว แสดงให้เห็นชีวิตชีวา
 เรียบง่าย เฉพาะตัว เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่อย่างเด่นชัด อันหมายถึงคุณค่าของความเป็นพื้นที่
 ที่ชัด นอกจากนี้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทั่วไปในระบบใหม่ปรากฏขึ้นตามเส้นทางสายเชียงใหม่-จอม
 ทอง ย่านใจกลางชุมชน อันเนื่องมาจากเป็นแหล่งรวมของกิจกรรมการท่องเที่ยว และเส้นทางผ่าน
 ที่สะดวกต่อการติดต่อค้าขายภายในชุมชน และการบริการต่อชุมชนบริวารโดยรอบ

แผนที่ 6.35 แสดงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงพื้นที่

การค้าและบริการสมัยใหม่

การค้าและบริการอาหาร เครื่องดื่ม

การค้าและบริการทั่วไป

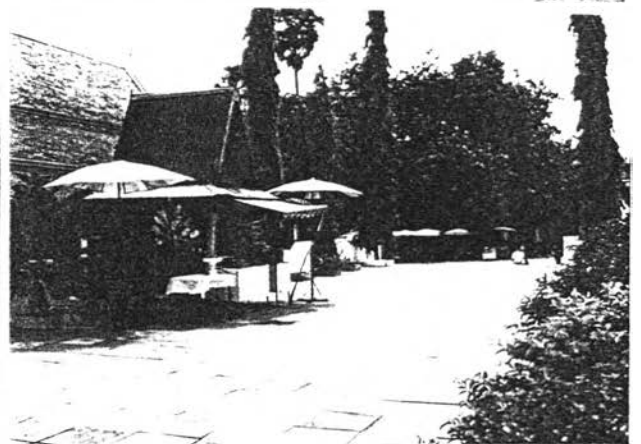
การค้าและบริการ-อุตสาหกรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยววัดพระธาตุฯ

กิจกรรมบริการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว
ขึ้นดอยอินทนนท์

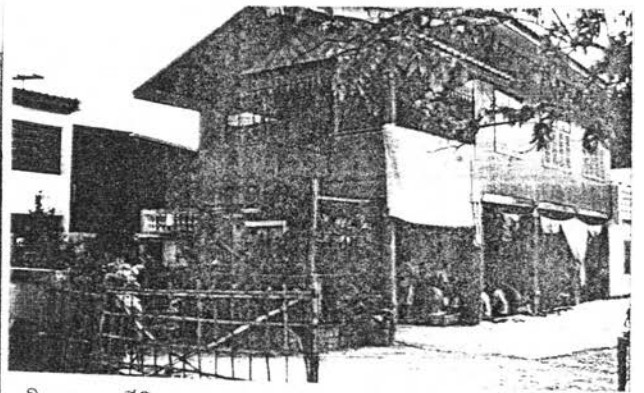

กิจกรรมค้าขายของที่ระลึกและกิจกรรม
เพื่อการทำบุญบริจาคแก่วัดพระธาตุฯ

กิจกรรมชีวิตชุมชน : ตลาดเย็น

32 8 1

กิจกรรมชีวิตชุมชน : จัดทำพานพุ่ม 5 ธันวาคม 37

กิจกรรมชีวิตชุมชน : พบปะพูดคุย

32 8 6

กิจกรรมศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี ฯลฯ

กิจกรรมประเพณีแม่ไม้ม้าโพธิ์ -

วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน

(ต่อ)

4) อนาคต ตั้งแต่ พ.ศ.2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของชีวิต สังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จะมีพัฒนาการอย่างช้าๆ เข้าสู่รูปแบบสมัยใหม่ส่วนหนึ่งและเป็นแบบดั้งเดิมส่วนหนึ่ง จากเหตุผลของการเป็นชุมชนที่ค่อนข้างแยกส่วนพื้นที่ย่านชุมชนอยู่อาศัย ออกจากย่านการค้า, การบริการ การท่องเที่ยวต่างๆ อย่างชัดเจนทำให้กิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นเฉพาะที่และแผ่ขยายได้ยากเนื่องจากสภาพพื้นที่และภูมิประเทศเป็นข้อจำกัดและตีกรอบกิจกรรมเอาไว้ได้ส่วนหนึ่ง

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

โดยภาพรวม

ก. รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบพื้นถิ่นดั้งเดิมคือ มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีระดับชุมชนเกิดขึ้นที่วัด และบ้าน โดยมี "ช่วงวัด" และ "ช่วงบ้าน" เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรม มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก การค้าขายเป็นอาชีพรองในรูปของตลาดชุมชนที่ค้าขายเฉพาะเวลาเช้าหรือเย็น ตลาดเป็นสถานที่พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งกิจกรรมรูปแบบพื้นถิ่นดั้งเดิมพบมากในชุมชนรูปแบบที่ 2 รูปแบบสมัยใหม่คือ กิจกรรมเศรษฐกิจและสังคมเน้นหนักที่การประกอบอาชีพในธุรกิจรูปแบบต่างๆ ทั้งขนาดเล็กและใหญ่ ทั้งแบบถาวรและชั่วคราว เพื่อบริการสังคมภายในและสังคมนอกพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ให้บริการต่อการท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กับบริการสังคมภายในและภายนอกชุมชน ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี มักจะถูกสืบทอดเพื่อการประกอบอาชีพที่สำคัญกว่า

ข. ลักษณะทั่วไปของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะกิจกรรมเชิงพื้นที่ พบว่ากิจกรรมแบบพื้นถิ่น พบมากในพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัยเกือบทั้งชุมชน ส่วนกิจกรรมแบบสมัยใหม่พบมากในย่านใจกลางชุมชน โดยเฉพาะย่านการค้าในบริเวณที่ดินวัดพระธาตุศรีจอมทอง และสองปากถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง ส่วนใจกลางชุมชน

ค. สภาพปัญหาของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพปัญหาเกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่เฉพาะกลุ่ม ดังนี้คือ

- รูปแบบและแหล่งกิจกรรมสมัยใหม่ เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม แยกแยกขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม เช่น บริเวณพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง, บริเวณพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น

- รูปแบบกิจกรรมสมัยใหม่ โดยนักท่องเที่ยว เป็นตัวส่งเสริมให้เกิดการใช้พื้นที่และการบริการสมัยใหม่ ที่สร้างค่านิยมแบบใหม่ให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างขาดความกลมกลืนกับสภาพพื้นถิ่นเดิม

ง. รูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงปริมาณของรูปแบบสมัยใหม่ กิจกรรมและกิจการในเขตสุขภาพประกอบด้วยการค้าและบริการจำนวนมากกว่า 50 แห่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นร้านค้าเบ็ดเตล็ด ขายของชำ ร้านอาหารเครื่องดื่ม เสื้อผ้า เป็นต้น ส่วนการค้าและบริการประเภทอุตสาหกรรมมีจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ โรงสีข้าว อุโมงค์รถ โรงทำน้ำแข็ง โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ประกอบด้วยกลุ่มสังคม การใช้พื้นที่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการค้าจะเน้นทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.37

ตารางที่ 6.37 ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการฯ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ โดยพิจารณาจากผลการประเมินการดำเนินงาน

ลักษณะเฉพาะ: การดำเนินงานเชิงรุกกับระดับกรม		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะ: การดำเนินงานเชิงรุกกับระดับกรม											
คุณค่าทางวัฒนธรรม +		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	คุณค่าทางวัฒนธรรม		
กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มตัวอย่างที่ 1: มีคุณลักษณะที่โดดเด่นในด้านวัฒนธรรม	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				เชิงรุก +	กลุ่มตัวอย่าง	
	กลุ่มตัวอย่างที่ 2: มีคุณลักษณะที่โดดเด่นในด้านวัฒนธรรม																									เชิงรุก +	กลุ่มตัวอย่าง	
การชี้แจงใช้พื้นที่	ใช้พื้นที่เพื่อจัดแสดงสิ่งของทางวัฒนธรรม	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				เชิงรุก +	การชี้แจงใช้พื้นที่	
	ใช้พื้นที่เพื่อจัดแสดงสิ่งของทางวัฒนธรรม																									เชิงรุก +	การชี้แจงใช้พื้นที่	
กิจกรรมทางวัฒนธรรม	กิจกรรมทางวัฒนธรรม	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				เชิงรุก +	กิจกรรมทางวัฒนธรรม	
	กิจกรรมทางวัฒนธรรม																									เชิงรุก +	กิจกรรมทางวัฒนธรรม	
กิจกรรมทางวัฒนธรรม	มีศูนย์การเรียนรู้	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				เชิงรุก +	กิจกรรมทางวัฒนธรรม	
	มีศูนย์การเรียนรู้																									เชิงรุก +	กิจกรรมทางวัฒนธรรม	
ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดด้านวัฒนธรรม	12	0					12	0					12	1					11	2					ตัวชี้วัดด้านวัฒนธรรม	ตัวชี้วัด	
	ตัวชี้วัดด้านวัฒนธรรม	+						+	-					+						+	-					ตัวชี้วัดด้านวัฒนธรรม	ตัวชี้วัด	
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	มีคุณค่าทางวัฒนธรรม			มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม			คุณค่าทางวัฒนธรรม			ในอนาคตแนว			คุณค่าทางวัฒนธรรม			ลักษณะเฉพาะ											
ค่า 3 สูง		กลุ่มตัวอย่าง			ประวัติทางวัฒนธรรม			กลุ่มตัวอย่าง			แนวโน้มของสังคม			ทั้งด้านปริมาณ														
ค่า 2 ปานกลาง		ใช้พื้นที่และกิจกรรม			ในชุดอดีต			เมื่อจากสังคม			กลุ่มใหม่จะเพิ่ม			ด้านวิชาการ														
ค่า 1 น้อย		ความโดดเด่น			ยุคโบราณ			นำเสนอคุณค่า			จะ เป็นกลุ่มให้			พื้นที่และการ														
คุณค่าด้าน +		ภาพของสังคม						สังคมที่เพิ่มขึ้น			เอกลักษณ์ของ			กิจกรรม														
คุณค่าด้าน -								ดำเนินการใช้พื้นที่			ตัวชี้วัดของสังคม																	

ระดับเมือง

2.3 ลักษณะเฉพาะทางด้านจิตใจของชุมชนจอมทอง ใช้เกณฑ์เดียวกับชุมชนสันกำแพง ตามทฤษฎี จินตภาพเมืองของเควิน ลินซ์ (Kevin Lynce) ดังนี้

2.3.1 จินตภาพของชุมชนจากการรับรู้ของผู้คนในพื้นที่ชุมชน

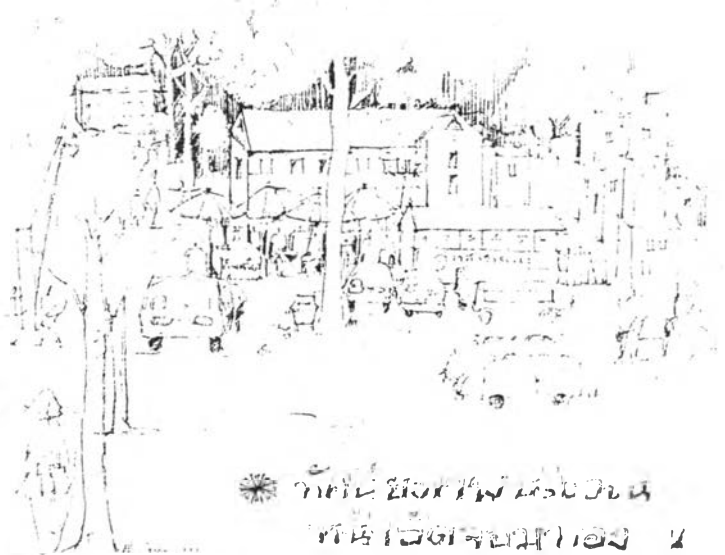
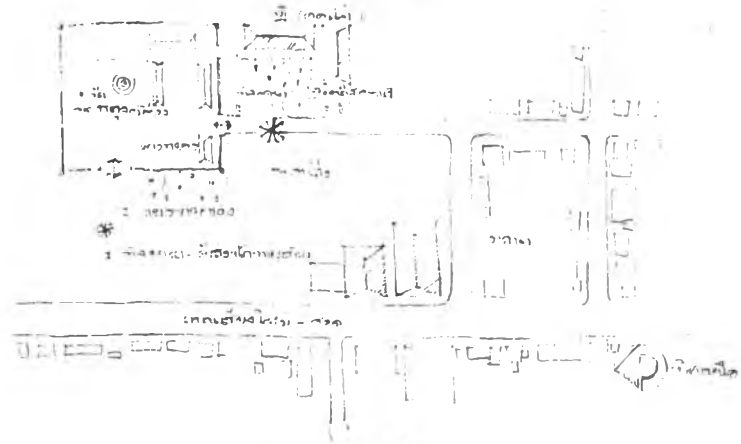
1) จินตภาพและการรับรู้

๔ อำเภอลอมทอง จ. เชียงใหม่.

ภาพที่ 6.68 แสดงจินตภาพชุมชนจอมทอง โดยคนในพื้นที่ชุมชน

• รถมอเตอร์ •

ภาพเขียนสถาปัตย์โรงงาน
ที่ผลิตรถมอเตอร์

อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอำเภอที่มีพื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ทำให้บริเวณนี้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมยานยนต์และเครื่องจักรกลต่าง ๆ มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะ
ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนที่ผลิตจากโรงงานต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น โรงงานเหล็ก - เหล็ก อุตสาหกรรม
ยานยนต์และชิ้นส่วนต่าง ๆ

๕ ความประทับใจ

มีความประทับใจในรูปร่างหน้าตาของโรงงานที่ดูทันสมัยและสะอาดตา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
รูปร่างหน้าตาของอาคาร

ชื่อ อุตสาหกรรมร้อยเอ็ด ถนนหน้า ๑๑/๕๐ ซอยบ้านสุขเจริญ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
(ใจกลางเขตเมือง)

(ต่อ)

อำเภอจอมทอง

อำเภอ จอมทองเป็นอำเภอที่มีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ อยู่เขตติดต่อกับอำเภอฮอด, อำเภอจอมทอง เป็นอำเภอเก่า ซึ่งเป็นที่ตั้งของ -
แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง และยังเป็นที่ตั้งของภูเขาที่สูงที่สุดของประเทศไทย คือ ภูเขาอินทนนท์ และ แหล่งท่องเที่ยวอีกมากมายในเขตอำเภอเก่านี้

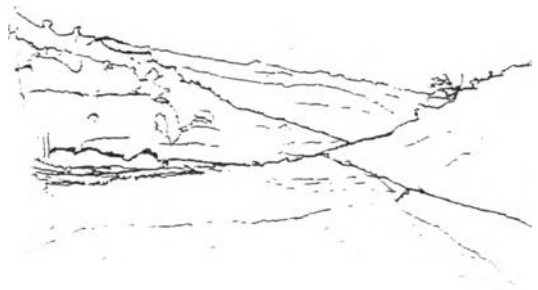
สำนักงานการเดินทางไปยังอำเภอจอมทอง ไปโดยทางรถยนต์
จะมีทั้งรถโดยสารขนาดใหญ่ (รถวีลดี) และ รถโดยสารมีปรับอากาศ (รถแอร์เล็ก)
ภายในเชียงใหม่ - ฮอด โดยต้องนั่งรถโดยสารทางลง - ขึ้นป่าดงดิบ ตัว -
อำเภอทางลงและอำเภอรับป่าดงดิบ มาจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ -
50 กิโลเมตร โดยใช้เวลารวมเพียง 45 นาที

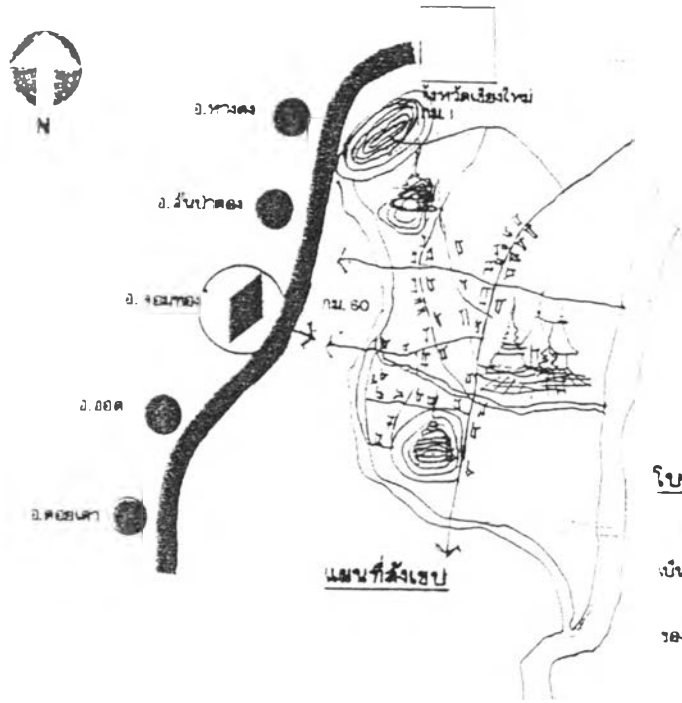
แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอจอมทองมีหลายแห่งด้วยกัน เช่น
ป่าตมแมงหลวง, น้ำตกศรีराวู, และอินทนนท์ - 21

อินทนนท์ เป็นภูเขาที่สูงที่สุดของประเทศไทย โดยเมื่อ
เวลาผ่านไปจนถึงตัวอำเภอ จึงเป็นเส้นทางขึ้นสู่กับป่าตมแมงหลวง และ -
แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อีกมาก ความสวยงามของอินทนนท์นี้ ยังมี -
น้ำตกศรีराวู ซึ่งเป็นน้ำตกอันหนึ่งที่มีความสวยงามไม่แพ้ป่าตมแมงหลวง

(ต่อ)

โบราณสถาน

โบราณสถานที่สำคัญ คือ วัดพระธาตุศรีจอมทอง ตั้งอยู่ในตัวเมืองของเมือง
 โบราณสถานที่น่าสนใจอีกแห่งในอำเภอ... เป็นวัดประจำอำเภอคือ
 ภายในพระธาตุองค์โตบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ อันศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพบูชามา
 รอนคนทั่วไป

นาย วิวัฒน์ บุญทาจนม์
 เลขที่ 140 หมู่ 2 ต.คลองแก้ว อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

(ต่อ)

2) สรุปลักษณะภาพของชุมชนจากการรับรู้ของผู้คนภายในชุมชน
 จากจินตภาพของชุมชนที่ได้ จะพบว่าชุมชนจอมทองมีความ
 โดดเด่นชัดเจนที่เทือกเขาอินทนนท์ ในด้านการเป็นจุดสังเกตที่จดจำได้ง่ายและมีสุนทรียภาพทาง
 ทิวทัศน์ ร่วมกับความสำคัญของวัดพระธาตุฯ ต่อการเป็นแหล่งรวมกิจกรรมในทุกด้านที่แสดงออก
 ถึงความเป็นย่าน และเป็นจุดสังเกตที่ชัดเจนของอาคารสถานที่โบราณสถาน โบสถ์ วิหาร ฯลฯ
 รวมถึงความมีชีวิตของชุมชนเมืองที่ปรากฏในย่านชุมชนในรูปแบบพื้นที่ ตลอดจนการมีลำน้ำแม่กลาง
 เป็นขอบเขต สังเกตเห็นได้ง่าย ชัดเจน มีสุนทรียภาพทางภูมิทัศน์ และมีเส้นทางสายเชียงใหม่-
 จอมทอง-ฮอด เป็นเส้นทางหลัก นอกจากนี้ยังมีวัดของชุมชนที่เป็นจุดสังเกตและเป็นแหล่งรวมกิจ
 กรรมระดับย่าน ที่สร้างเส้นขอบฟ้าให้กับพื้นที่ได้อย่างน่าประทับใจ

2.3.2 จินตภาพชุมชนและหรือส่วนประกอบภูมิทัศน์ชุมชน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ถึงแม้ว่าจะมีชุมชนปรากฏนับตั้งแต่ยุคโบราณแต่ประวัติศาสตร์ได้มีข้อมูลไว้ให้ศึกษาน้อยมาก การศึกษาจินตภาพและองค์ประกอบภูมิทัศน์อาจไม่ชัดเจนตามข้อมูลพื้นฐานจึงขอก้าวในยุคอดีตต่อไป

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชุมชนเมืองในยุคอดีตประกอบด้วยจินตภาพเมืองที่สำคัญ ดังนี้

ก. เส้นทาง (Path) เส้นทางของชุมชนในยุคอดีตมีส่วนประกอบที่สำคัญด้วยเส้นทางน้ำ ร่วมกับทางบกคือ

- ทางน้ำ มีแม่น้ำ 2 สาย ทำให้เกิดเส้นทางระยะยาวระดับภาค ระยะสั้นระดับชุมชน คือแม่น้ำปิง และแม่กลาง แม่น้ำปิงใช้สัญจรติดต่อกับชุมชนริมน้ำจากทางเหนือลงไปถึงอ่าวไทย ส่วนแม่น้ำแม่กลางใช้สัญจรภายในบริเวณแอ่งที่ราบที่ตอนที่มีชุมชนเกิดขึ้นเป็นหย่อมหมู่บ้านทั่วไป ริมน้ำ รวมถึงชุมชนจอมทองด้วย ธรรมชาติและภูมิทัศน์มีความอุดมสมบูรณ์สูงให้ทัศนภาพที่งดงาม

- ทางบก เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหย่อมหมู่บ้านด้วยส่วนหนึ่งและใช้ติดต่อภายในชุมชนของกลุ่มบ้านตัวเองด้วยส่วนหนึ่ง มีลักษณะเป็นทางเดินเท้าและทางเกวียนขนาดความกว้าง 1-2 เมตร มีองค์ประกอบทางกายภาพที่ร่มครึ้ม คดโค้ง ใกล้เคียงบ้านเรือน ให้ความรู้สึกอบอุ่น ได้แก่ ถนนทั่วไปภายในพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัย

ข. ขอบเขต (Edge) ขอบเขตของชุมชนมีความชัดเจนมากในทางกายภาพและความรู้สึก ขอบเขตที่ชัดเจนเกิดขึ้นจากสภาพภูมิประเทศของที่ราบ ที่ดอน ที่แบ่งแยกพื้นที่เกษตรออกจากพื้นที่ชุมชนอยู่อาศัย ร่วมกับแนวทางน้ำธรรมชาติช่วยสร้างขอบเขตให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แนวขอบเขตต่างๆ ให้ทัศนทางภูมิทัศน์ที่สวยงามด้วย ลำน้ำ ต้นไม้ ความต่างระดับ สร้างมุมมองที่ดีให้กับชุมชนอย่างกว้างไกล ร่มรื่น และเย็นตา และแบ่งแยกกิจกรรมของชุมชนอย่างชัดเจนในส่วนของเกษตรกรรมกับชุมชนพักอาศัย

ค. ย่าน (District) ความเป็นย่านเกิดขึ้นเนื่องจากการอยู่อาศัยร่วมกันเป็นกลุ่มชุมชนที่มีปริมาณและความหนาแน่นปรากฏร่วมกับการแสดงออกทางกิจกรรมของชุมชน ในยุคอดีตปรากฏย่านที่สำคัญ ดังนี้คือ

- ย่านสถานที่ราชการ บริเวณริมแม่น้ำปิงบ้านท่าศาลา (เชิงสะพานข้ามแม่น้ำปิงปัจจุบัน) เป็นย่านที่มีกิจกรรมทางการบริหาร การปกครองเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2448-2476 ได้แก่ที่ว่าการอำเภอ

- ย่านชุมชนละแวกหมู่บ้าน เป็นย่านที่ใช้เพื่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน มีวิถีชีวิตแบบล้านนาชนบท รวมกลุ่มเป็นชุมชนละแวกใกล้เคียงกัน มีศาสนสถานในละแวกบ้านของตน ภูมิทัศน์ภายในละแวกบ้าน ประกอบด้วยพืชพรรณธรรมชาติ ร่วมกับองค์ประกอบที่จำเป็นเพื่อการอุปโภค-บริโภค เช่น บ่อน้ำ ลำน้ำ ยุงฉาง เพื่อเก็บผลผลิตการเกษตร เป็นต้น มีความร่มรื่นเขียวขจี สงบเป็นส่วนตัวและอบอุ่น ย่านชุมชนจะเกาะตัวหนาแน่นบนที่ดอนเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่-น้อย ตามขนาดของพื้นที่ที่ดอน

ง. ที่รวมกิจกรรม (Node) วัดคือศูนย์รวมกิจกรรมที่สำคัญของชุมชนในทุกด้าน ที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจที่มีคุณค่า กิจกรรมต่างๆ ในยุคอดีตเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนมักพึ่งพาวัดเป็นอันดับแรก และบางส่วนใช้ลานบ้านเป็นที่ประกอบกิจกรรมในส่วนของบ้านละแวกเดียวกัน

จ. ที่หมายตาหรือภูมิลักษณะ (Landmark) องค์ประกอบที่ใช้เป็นจุดสังเกตให้เกิดการกำหนดทิศทาง การจดจำในพื้นที่ชุมชนเกิดขึ้นได้หลายลักษณะทั้งที่ธรรมชาติสร้างและมนุษย์สร้าง จำแนกได้ดังนี้

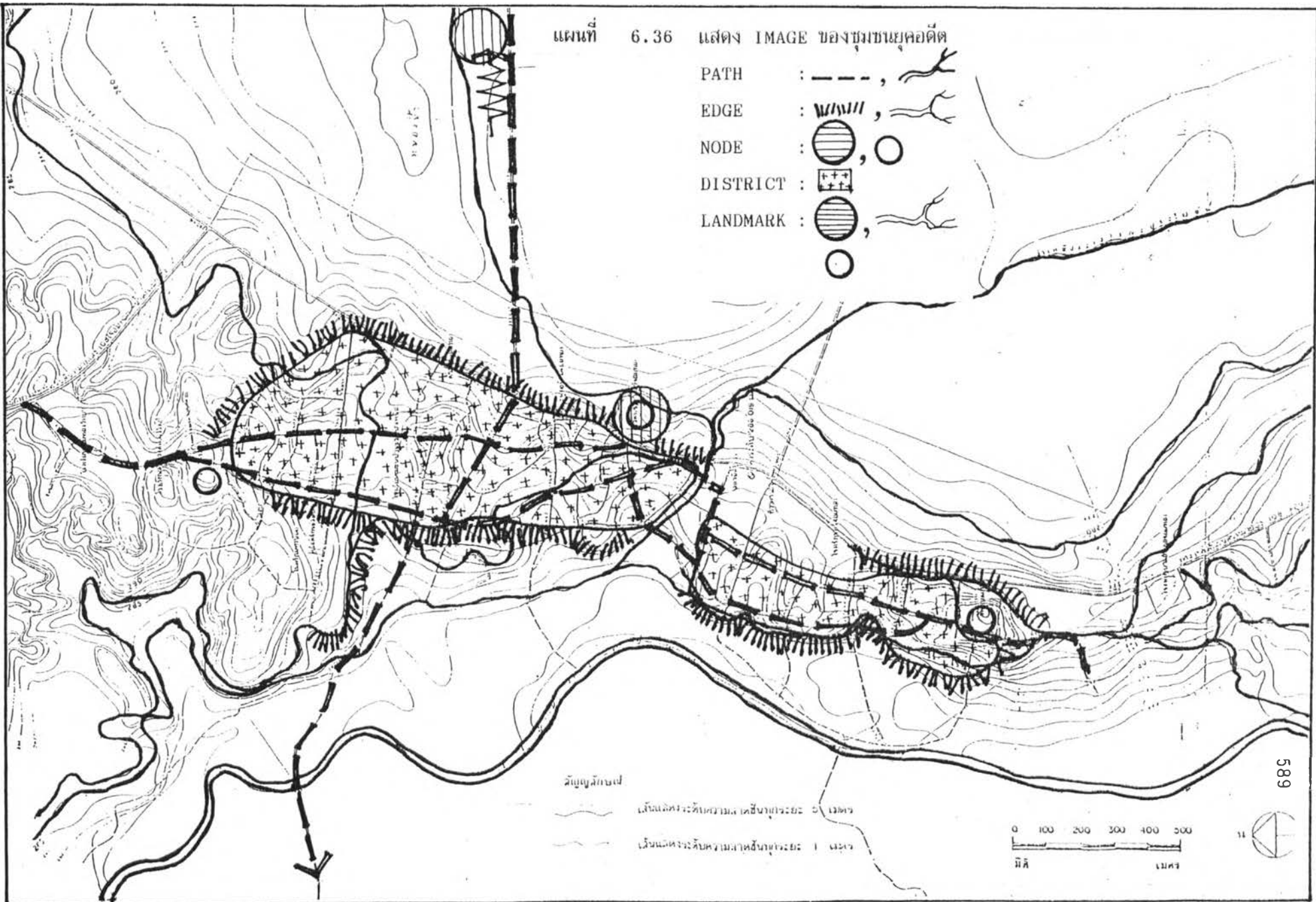
- ภูเขา เทือกเขาอินทนนท์ โอบล้อมพื้นที่ค่อนข้างมีระยะใกล้ทำให้ภาพเพื่อการจดจำ กำหนดทิศทางได้ดี และสร้างความรู้สึกทางภูมิทัศน์ได้อย่างงดงามน่าประทับใจ ด้วยการเป็นฉากหลังของชุมชนในระยะใกล้ มีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่สมบูรณ์ ด้วยน้ำตกและรูปทรงของภูมิประเทศ (Land forms) ที่น่าสนใจ

- ลำน้ำ ลำน้ำธรรมชาติที่ใช้เป็นจุดอ้างอิงตำแหน่งได้ดี ได้แก่ ลำน้ำแม่กลาง ลำน้ำแม่ปิง สามารถใช้กำหนดทิศทางการจดจำและเป็นภูมิลักษณะที่ให้ภูมิทัศน์ต่อชุมชนอย่างมีคุณค่า

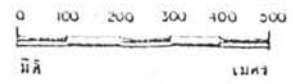
- ศาสนสถาน เป็นที่หมายตาทางจิตใจและกายภาพ ทั้งยังช่วยสร้างภูมิทัศน์และเส้นขอบฟ้าให้กับชุมชน องค์ประกอบของวัดได้แก่ กำแพง เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ฯลฯ จะใช้เป็นที่หมายตาให้เกิดการจดจำ การกำหนดทิศทางได้ดี ที่หมายตาที่แรงและเด่นมากภายในชุมชน ได้แก่ วัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นต้น วัดอื่นๆ อีก 2 วัด เช่น วัดดอยแก้ว และวัดข่วงเปา มีความเด่นชัดรองลงมาตามลำดับ

แผนที่ 6.36 แสดง IMAGE ของชุมชนยุคอดีต

- PATH : ,
- EDGE : ,
- NODE : ,
- DISTRICT :
- LANDMARK : ,

สัญลักษณ์
 เส้นแสดงระดับความสูงเชิงทศวรรษ 5 เมตร
 เส้นแสดงระดับความลาดชันทศวรรษ 1 เมตร

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 จินตภาพเมืองยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนในองค์ประกอบทางกายภาพสูงกว่ายุคอดีต ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนี้

ก. เส้นทาง (Path) เส้นทางของชุมชนได้ลดบทบาทเส้นทางน้ำ มาใช้เส้นทางบกทั้งหมด และมีความเป็นเส้นทาง 3 ระดับ

- เส้นทางหลัก ได้มีการสร้างเส้นทางสายเชียงใหม่-จอมทอง ที่สามารถเชื่อมโยงกับเมืองเชียงใหม่ได้โดยตรง โดยผ่านชุมชนรายทาง ได้แก่ ชุมชนหางดง สันป่าตอง เป็นต้น เมื่อแรกสร้างเส้นทาง ปี พ.ศ. 2477 เป็นถนนดินลูกรังมีความกว้างประมาณ 4-6 เมตรต่อมาพัฒนาเป็นถนนลาดยางกว้าง 6 เมตร และปัจจุบันเป็นถนนลาดยางกว้าง 6-18 เมตร คือช่วงแรกเชียงใหม่-หางดง กว้าง 18 เมตร ช่วงที่สอง หางดง-สันป่าตองกว้าง 6-12 เมตร และช่วงสุดท้าย สันป่าตอง-จอมทอง 6-8 เมตร

- เส้นทางรอง เส้นทางที่เชื่อมโยงกับเส้นทางหลักแยกเข้าสู่พื้นที่ชุมชนภายในย่าน ตั้งแต่เป็นถนนดินลูกรังกว้างตั้งแต่ 2-8 เมตร ปัจจุบันลาดยางและบางช่วงเป็นคอนกรีต กว้าง 4-11 เมตร มีภูมิทัศน์สองข้างทางที่ร่มรื่นให้สุนทรียภาพที่ดี จดจำและกำหนดทิศทางได้ง่าย

- เส้นทางย่อย เส้นทางภายในชุมชนแยกจากเส้นทางรองเป็นเส้นทางเท้าและพาหนะขนาดเล็ก เข้าสู่ชุมชนระดับบ้านมีลักษณะเป็นตาตารางแบบธรรมชาติ เดิมมีความร่มรื่นสูง ปัจจุบันความร่มรื่นลดลง เนื่องจากการขยายเส้นทางกว้าง 2-4 เมตร จดจำและกำหนดทิศทางได้ยาก

ข. ขอบเขต (Edge) ความเป็นขอบเขตมีความชัดเจนเช่นเดียวกับยุคอดีต ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ความลาดชันของที่ดินที่ราบและลำน้ำ เป็นข้อจำกัดให้ขอบเขตมีความคงที่และรักษาไว้ได้ดี มีสุนทรียภาพ

ค. ย่าน (District) ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนถูกกำหนดให้มีย่านสำหรับประกอบกิจกรรมหลายลักษณะดังนี้

- ย่านสถานที่ราชการ เป็นแหล่งงานและสาธารณะด้านต่างๆ มีพื้นที่กว้างขวางให้สุนทรียภาพระดับหนึ่ง ห่างจากย่านการค้าพอสมควรที่จะทำให้เกิดความสงบ และเกิดมลภาวะได้น้อย ไม่ขัดแย้งในกิจกรรม ได้แก่ บริเวณริมฝั่งถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง ทางทิศใต้ของชุมชน

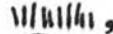

- ย่านการค้าและบริการ เป็นย่านที่ต่อเนื่องจากสถานที่ราชการขึ้นมาทางเหนือมีกิจกรรมการค้าขายและบริการ หลายลักษณะหลายประเภท ขาดสุนทรียภาพ มลภาวะสูง อยู่ใกล้วัดพระธาตุศรีจอมทองและอยู่ในพื้นที่วัดด้วยส่วนหนึ่ง เป็นส่วนที่ให้ทัศนภาพและกิจกรรมขัดแย้งกับพื้นที่วัดอย่างมาก นอกจากนี้การค้าขายขนาดเล็กๆ มีแทรกตัวอยู่ในบ้านย่านของชุมชนเป็นจุดเล็กๆ กระจายทั่วไป สร้างสีสันชีวิตชีวาให้ชุมชน

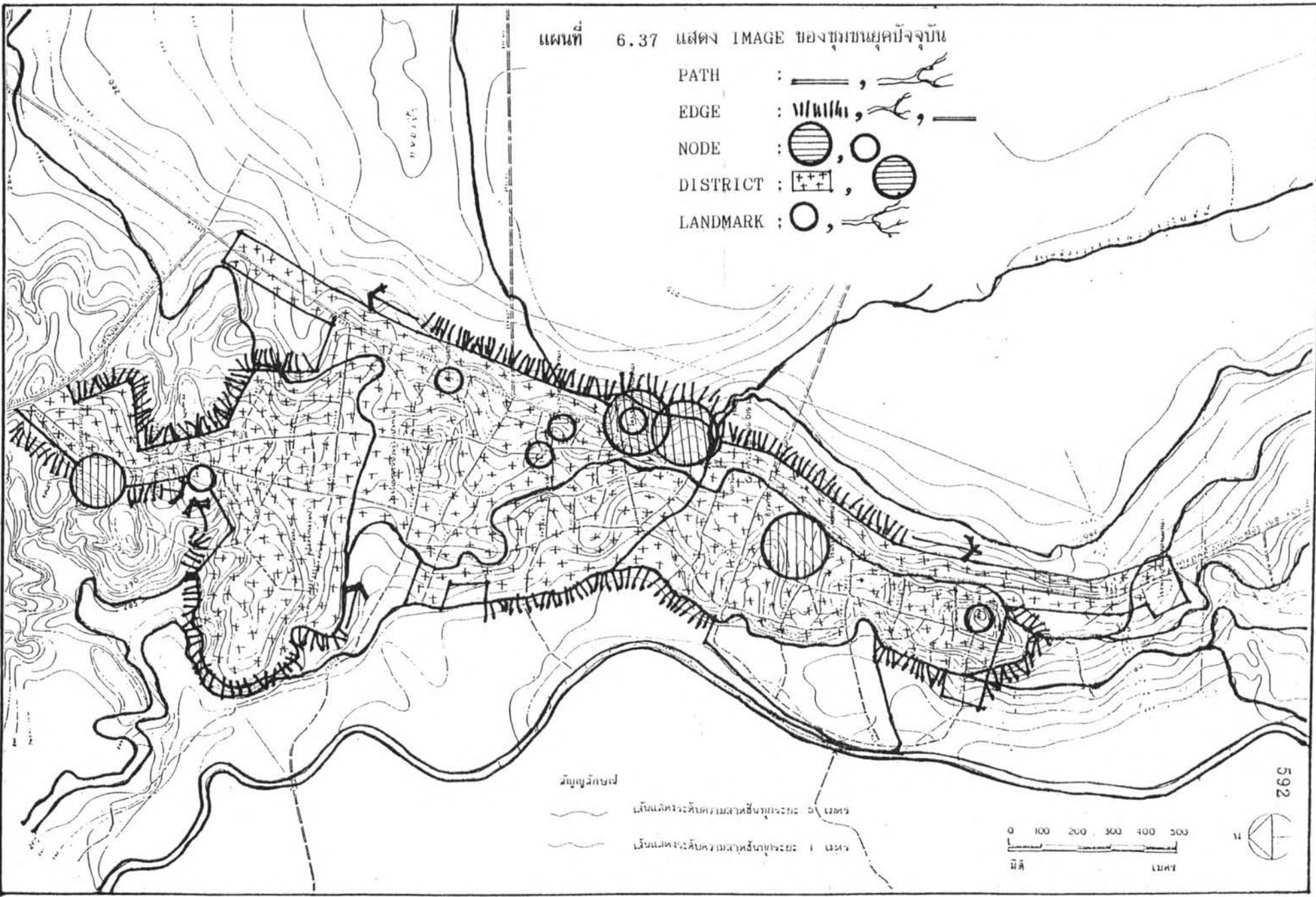
- ย่านชุมชนละแวกบ้าน มีวิถีชีวิตแบบล้านนาชนบทส่วนหนึ่ง แบบชาวเมืองส่วนหนึ่ง อยู่ปะปนในละแวกเดียวกัน มีการเปลี่ยนแปลงกายภาพบ้านและพื้นที่บ้านตามฐานะและสภาพแวดล้อม สุนทรียภาพบางส่วนถูกทำลาย โดยเฉพาะพืชพรรณ และองค์ประกอบทางกายภาพ เช่น รั้วบ้าน, ด้วบ้าน, ขนาดของถนน, ลานบ้าน โดยการสร้างใหม่ที่ขาดความกลมกลืนกับรูปแบบดั้งเดิมแปลกแยก เป็นส่วนตัวมีขอบเขตชัดเจน

ง. แหล่งรวมกิจกรรม (Node) "วัด" คือแหล่งรวมกิจกรรมทางจิตใจ ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีต่างๆ ที่มีความสำคัญมาแต่อดีตและพัฒนาตัวเองขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะวัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นแหล่งรวมกิจกรรมที่สำคัญของชุมชน ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยว ตลาด ร้านค้า และอาคารพาณิชย์ต่างๆ เกิดขึ้นในพื้นที่วัดในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังมีแหล่งรวมกิจกรรมขนาดเล็กเกิดขึ้นภายในย่านชุมชนได้แก่ พื้นที่ตลาดขนาดเล็กหรือกาดแลงที่ขายเฉพาะตอนเช้าหรือเย็น และตลาดบ้านที่พบทั่วไปเป็นระยะๆ ภายในพื้นที่ชุมชนริมถนนสายรองและถนนย่อย ภายใน แหล่งรวมกิจกรรมขนาดเล็กดังกล่าวให้ชีวิตชีวาแบบพื้นถิ่น อบอุ่น เป็นกันเอง เป็นการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างสังคมในชีวิตประจำวัน

จ. ที่หมายตาหรือภูมิลักษณะ (Landmark) ภูเขา, ลำน้ำ และวัด ยังมีความแรงในการเป็นที่หมายตาที่สำคัญของชุมชน เช่นเดียวกับยุคอดีต

แผนที่ 6.37 แสดง IMAGE ของชุมชนยุคปัจจุบัน

- PATH : ,
- EDGE : , ,
- NODE : ,
- DISTRICT : ,
- LANDMARK : ,

สัญลักษณ์
 เส้นแนวระดับความลาดชันที่ร้อยละ 5
 เส้นแนวระดับความลาดชันที่ร้อยละ 1

0 100 200 300 400 500
 เมตร

592

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของจินตภาพชุมชนจอมทอง มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวแบบซ้ำๆ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศมักเป็นตัวกำหนดกิจกรรมและกายภาพเมือง เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจินตภาพเฉพาะพื้นที่ เฉพาะกลุ่มที่ชัดเจนสืบเนื่องถึงอนาคตด้วย โดยบริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทอง มีพัฒนาการทางด้านจินตภาพชุมชนที่แรงและเปลี่ยนแปลงมาตลอดยุคสมัย

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของจินตภาพเมืองโดยภาพรวม จินตภาพของชุมชนเมืองจอมทอง ถูกกำหนดโดยองค์ประกอบกายภาพทางธรรมชาติ มากกว่ามนุษย์สร้างขึ้น ทำหน้าที่กำหนดย่าน, ขอบ, เส้นทางที่แสดงออกทางกิจกรรมใช้สอย และให้คุณค่าทางด้านความเป็นภูมิลักษณะหรือที่หมายตาที่โดดเด่นชัดเจน ร่วมกับความสำคัญของโบราณสถานประเภทวัด ในองค์ประกอบของ โบสถ์ เจดีย์ เป็นต้น สืบเนื่องให้เกิดแหล่งรวมกิจกรรมในโบราณสถานประเภทวัดดังกล่าว เพื่อตอบสนองกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และการท่องเที่ยว เป็นต้น ในองค์ประกอบเหล่านี้ได้สร้างสรรภูมิทัศน์ภายในชุมชน ให้มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงถึงกันในหลายลักษณะที่ให้เสน่ห์และคุณค่าควรแก่การประทับใจและจดจำ ซึ่งสามารถชี้แจงรายละเอียดเฉพาะได้ดังนี้

ก. รูปแบบและลักษณะของจินตภาพชุมชน

- ความเป็นเส้นทาง (Path) เกิดจากความต้องการเดินทาง โดยเน้นเส้นทางธรรมชาติของลำน้ำ และทางเท้าในยุคออดีต ส่วนในยุคปัจจุบันเน้นทางบกโดยการสร้างถนน เพื่อต้องการเชื่อมโยงกับเมืองศูนย์กลางภาคได้ดี

- ขอบ (Edge) เกิดจากเส้นสายธรรมชาติของลำน้ำ เนินเขา กับที่ราบ ที่แบ่งส่วนลักษณะภูมิประเทศให้เห็นขอบเขตที่ชัดเจนในลักษณะพื้นที่และกิจกรรม

- ย่าน (District) เกิดขึ้นตามลักษณะกิจกรรมในแต่ละพื้นที่

- ที่รวมกิจกรรม (Node) เกิดขึ้นเนื่องจากความสำคัญของสถานที่ทำให้คนและความหลากหลายของกิจกรรมกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เดียวกันช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือตลอดเวลา

- ที่หมายตา หรือภูมิลักษณะ (Landmark) เกิดจากความสำคัญของสถานที่ ขนาดความโดดเด่นของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ, วัตถุ, อาคาร, โบราณสถาน ฯลฯ ที่สง่างาม มีคุณค่าต่อการจดจำ และกำหนดทิศทาง

จากรูปแบบและลักษณะของจินตภาพชุมชน ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากสภาพธรรมชาติของพื้นที่ ร่วมกับการกระทำของมนุษย์ด้วยส่วนหนึ่งแต่น้อยกว่า ก่อให้เกิดโครงสร้างชุมชนที่กลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อมได้ดี

ข. **สุนทรียภาพและภูมิทัศน์ชุมชนอันเกิดจากองค์ประกอบของจินตภาพ** สุนทรียภาพและภูมิทัศน์ชุมชน ประกอบด้วย พืชพรรณ (Softscape) อาคารสิ่งก่อสร้าง (Hardscape) บนพื้นที่ที่มีความลาดเทภายในชุมชน มีลักษณะดังนี้

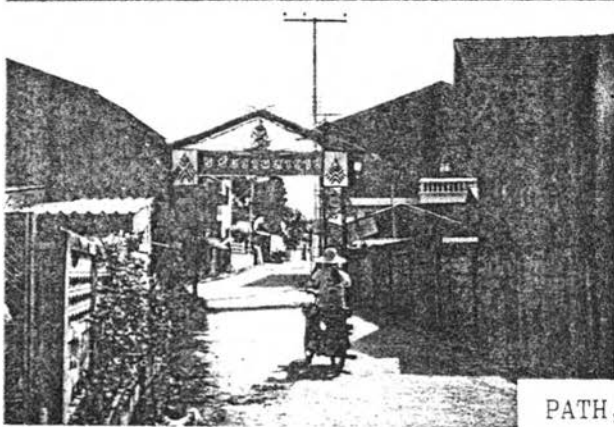
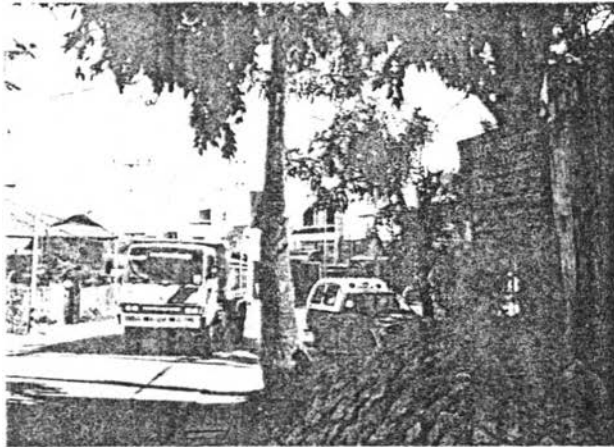
- **เส้นทาง (Path)** เส้นทางของชุมชนจอมทองในอดีตใช้ลำน้ำเป็นเส้นทางหลัก ร่วมกับการสัญจรทางเท้าระหว่างชุมชนภายในให้คุณค่าทางสุนทรียภาพพืชพรรณ และรูปทรงของพื้นที่คอนกรีตราบ อย่างมีชั้นเชิงในภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ส่วนในปัจจุบันเส้นทางถูกใช้บนทางบกที่เป็นถนนและทางเท้า มีความหนาแน่นต่อการใช้เส้นทางในพื้นที่ระหว่างบ้านและย่าน องค์ประกอบทางภูมิทัศน์จำพวกพืชพรรณลดลง เน้นอาคารบ้านเรือนสองข้างถนนและเส้นทางให้บรรยากาศคึกคักในกิจกรรมของตนเองมากกว่าสุนทรียภาพของพืชพรรณ เส้นทางมีความยืดหยุ่นและอิสระในลักษณะसानกัน ไบมาให้ความรู้สึกผ่อนคลายในการเดินทาง ความประทับใจเกิดขึ้นเนื่องจากกิจกรรมและกายภาพของภูมิประเทศร่วมกับลักษณะอาคารบ้านเรือนแบบเก่า

- **ขอบ (Edge)** เกิดจากรอยต่อระหว่างที่ราบกับที่ดอนหรือพื้นที่เกษตรกรรมกับชุมชน, เส้นทางนำธรรมชาติกับพื้นที่ชุมชน ที่มีขีดเส้นแนวขอบให้คดโค้งตามธรรมชาติได้สุนทรียภาพทางภูมิทัศน์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา มีมุมมองต่างระดับ และมีฉากหลังของภูเขาที่นำทึง

- **ย่าน (District)** ในพื้นที่ย่านแต่ละย่าน อาที่ย่านชุมชนพักอาศัย สถานที่ราชการ ย่านการค้า ฯลฯ มีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่แตกต่างกัน ชุมชนพักอาศัยและสถานที่ราชการให้สุนทรียภาพได้ดีกว่าย่านการค้าด้วยองค์ประกอบของลำน้ำที่เป็นขอบของชุมชนและพืชพรรณบางส่วนจากการตกแต่งบริเวณร่วมกับสภาพพื้นที่ลาดเท ให้บรรยากาศภูมิทัศน์ที่ตึระดับหนึ่ง ส่วนย่านการค้าถูกพัฒนามาจากย่านชุมชนอยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรมและธรรมชาติ ถูกทำลายพืชพรรณเดิม และขาดการตกแต่งเพิ่มขึ้นใหม่ ทำให้สูญเสียสภาพภูมิทัศน์ธรรมชาติ และพืชพรรณลงอย่างน่าเสียดาย กลายเป็นพื้นที่ที่แห้งแล้ง ขาดสุนทรียภาพมีกิจกรรมที่หลากหลายและขัดแย้งต่อสภาพพื้นที่เดิม

- **ที่รวมกิจกรรม (Node)** ชุมชนมีที่รวมกิจกรรมหลักอยู่ที่บริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทอง มีพื้นที่ขนาดใหญ่โดยพัฒนาเป็นตลาดและย่านการค้าที่ทันสมัย สุนทรียภาพและภูมิทัศน์ถูกทำลายจากสภาพพืชพรรณเดิมและมิได้จัดตกแต่งขึ้นใหม่ เน้นเฉพาะอาคารสถานที่เท่านั้น ทำให้ที่รวมกิจกรรมมีลักษณะร้อน ไล่ และแห้งแล้ง ขาดบรรยากาศร่มรื่น

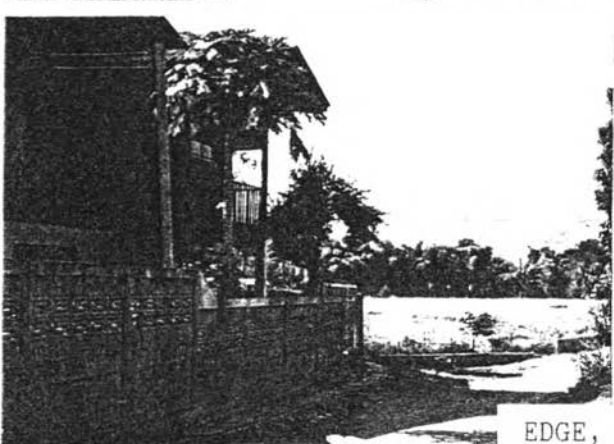
- **ที่หมายตา (Landmark)** ธรรมชาติแวดล้อม เช่น ภูเขา, ลำน้ำ ให้ความโดดเด่นที่แรงเป็นที่หมายตาและง่ายต่อการจดจำ ร่วมกับโบราณสถานต่างๆ ที่สง่างาม โดดเด่นอย่างวิจิตร ส่งเสริมบรรยากาศต่อกันอย่างกลมกลืนในองค์ประกอบ มีสุนทรียภาพทางธรรมชาติร่วมกับการสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีคุณค่าทางทัศนภาพที่ดี

PATH, EDGE

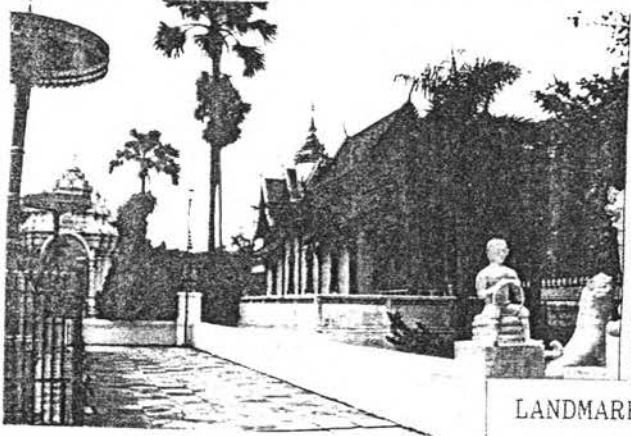
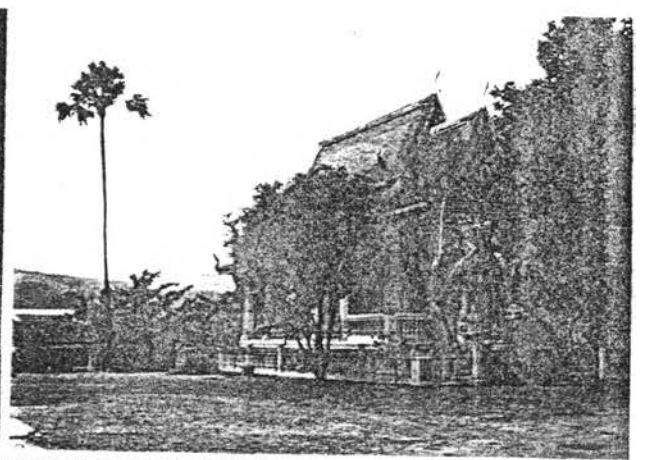
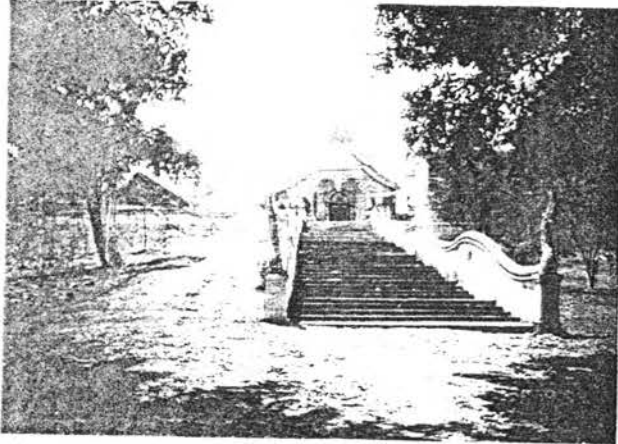

PATH, EDGE, LANDMARK

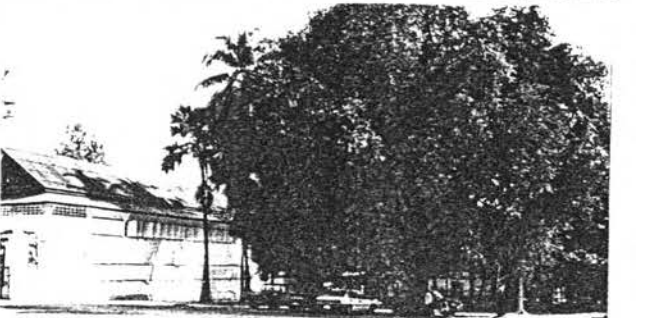
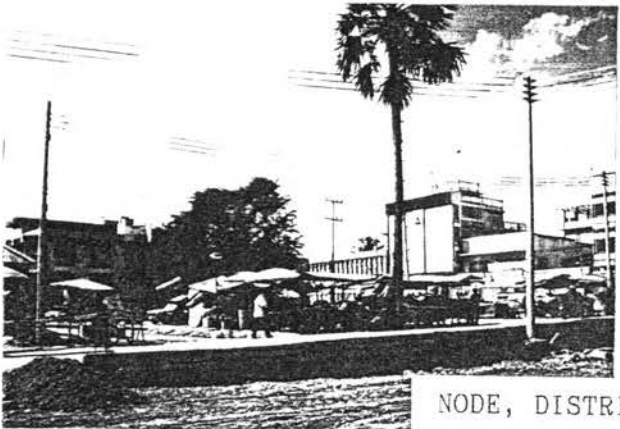
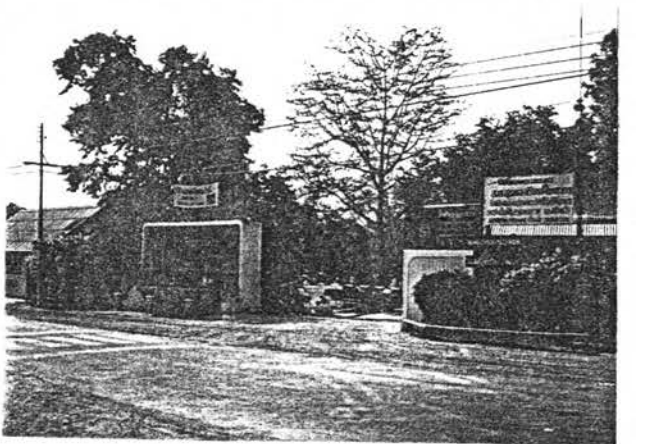
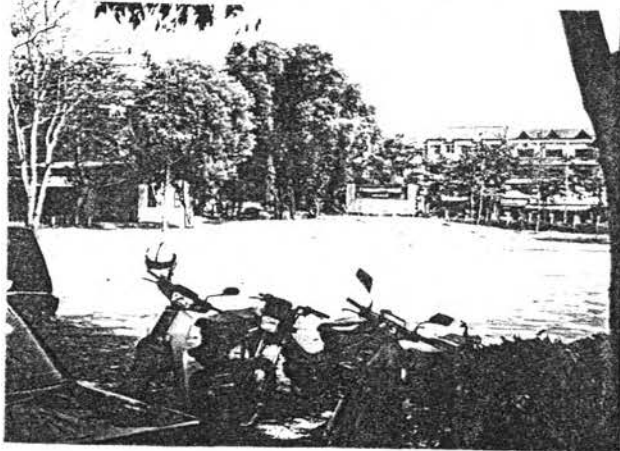

EDGE, LANDMARK

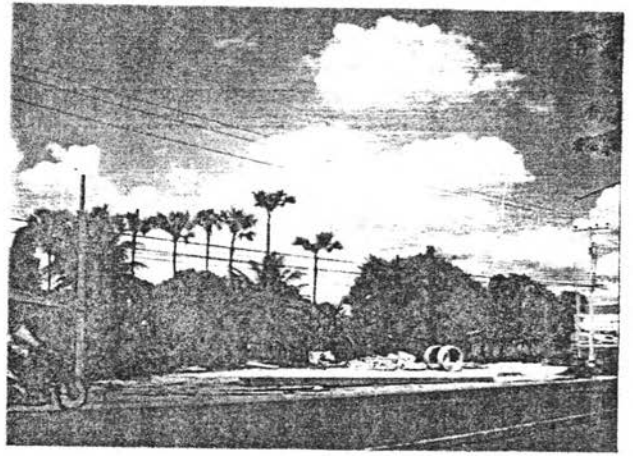
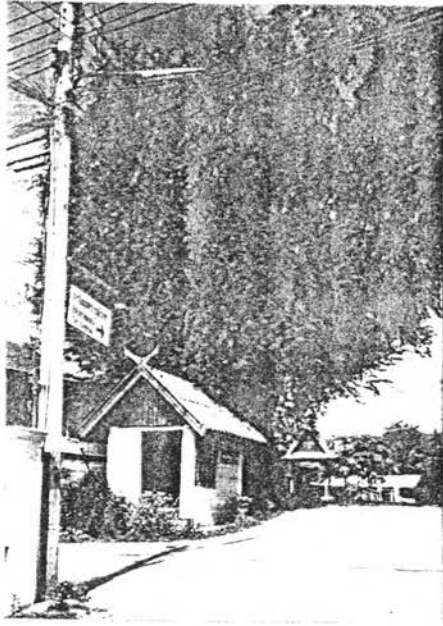
ภาพที่ 6.69 แสดงภูมิทัศน์และสุนทรียภาพของจินตภาพเมืองจากองค์ประกอบ 5 ประเภท :
PATH, EDGE, NODE, DISTRICT, LANDMARK

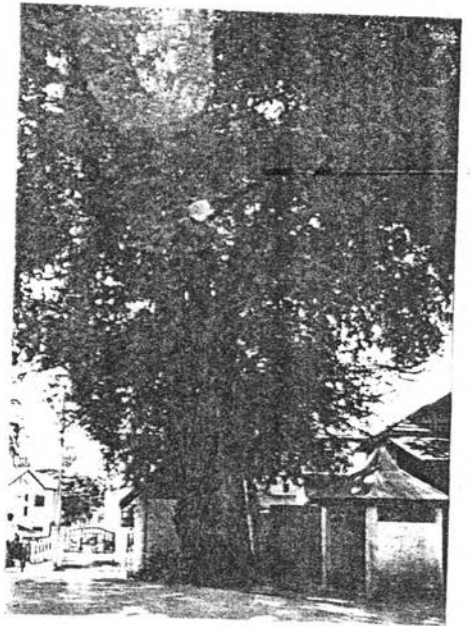
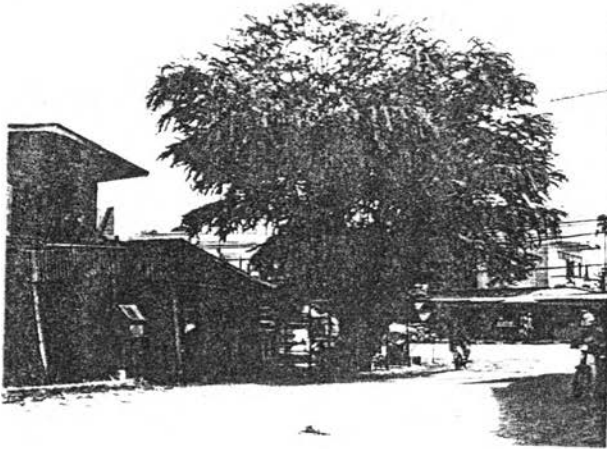
LANDMARK, NODE

NODE, DISTRICT

LANDMARK

(ต่อ)

ค. สภาพปัญหาที่เกิดจากจินตภาพของชุมชน

- เส้นทาง ระบบของเส้นทางปัจจุบันระหว่างระบบเก่าและใหม่ขาดความกลมกลืนต่อกันในขนาด และการเชื่อมโยงที่ไม่ได้สัดส่วนต่อกัน ทำให้จุดแยกจากถนนหลักไม่ชัดเจน จุดจ่ายยาก และก่อให้เกิดปัญหาจราจรในจุดตัดแยกดังกล่าว ตลอดจนเส้นทางหลักใช้ เป็นเส้นทางผ่านจากเมืองศูนย์กลางภาค ไปสู่ชุมชนอื่นๆ อีกด้วย ทำให้การสัญจรหนาแน่นและเป็นปัญหาจราจร

- ความเป็นขอบ ที่มีความชัดเจนแข็งแรง เป็นขอบเขตจำกัดต่อการขยายพื้นที่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความหนาแน่นสูง และอาจหนาแน่นเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งจะเป็นการยากต่อการพัฒนาระบบสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ต่อชุมชนภายใน ตลอดจนการสูญเสียสุนทรียภาพพืชพรรณภายในชุมชนด้วยส่วนหนึ่ง

- ความเป็นย่าน ย่านที่มีกิจกรรมสูงถูกใช้ในพื้นที่ที่ต้องการความสงบและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้กิจกรรมขัดแย้งในทางกายภาพและความรู้สึก เช่น บริเวณย่านการค้าในพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นต้น

- ที่รวมกิจกรรม มีการรวมกลุ่มคนและกิจกรรมในบริเวณย่านการค้าของพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ก่อให้เกิดปัญหากิจกรรมขัดแย้ง เช่นเดียวกับความเป็นย่าน

- ที่หมายตา มีความชัดเจนในระยะไกลและใกล้ ส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชน ทางด้านจินตภาพและภูมิทัศน์ของชุมชน โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.38

7) สรุปคุณค่าชุมชนโดยภาพรวมระดับเมือง จากค่าคะแนนทางด้านบวกและลบของลักษณะเฉพาะทางกายภาพ, เศรษฐกิจและสังคม, จิตใจ เชิงคุณภาพ จากยุคโบราณ-อนาคตและภาพรวม ตามตารางที่ 6.39 ปรากฏลักษณะดังนี้

- ชุมชนยุคโบราณ มีคุณค่าสูงทุกด้าน
- ชุมชนยุคอดีต มีคุณค่าสูงในทุกด้านและแสดงออกในความเฉพาะตัวสูง
- ชุมชนยุคปัจจุบัน ยังรักษาความเฉพาะตัวไว้ได้สูง แม้จะมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป
- อนาคต คุณค่าของชุมชนมีแนวโน้มของการรักษาคุณค่าเดิมไว้ได้ดีด้วยความเป็นประวัติศาสตร์ของวัดพระธาตุฯ และความสำคัญของดอยอินทนนท์
- ภาพรวม * ชุมชนมีคุณค่าทางด้านบวกสูงมาก สูงถึง 134 : 8 ของค่าคะแนน ทางด้านบวก : ลบ

ตารางที่ 6.38 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ

ลักษณะการดำเนินงาน		ตัวชี้วัดการดำเนินงาน															ลักษณะการดำเนินงาน									
		ยุคโบราณ			ยุคกลาง			ยุคใหม่			ยุคทอง			ยุคเรือง												
		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	
ขั้นตอนการดำเนินงาน	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
แนวปฏิบัติ	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
	การดำเนินงานด้าน...	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	█	การดำเนินงานด้าน...		
ผลการดำเนินงาน	ค่าเฉลี่ยรวม	15	0	15	0	15	0	12	0	15	0	ค่าเฉลี่ยรวม														
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	ผลรวมเชิงคุณภาพ														
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ			มีคุณภาพและลักษณะเด่น			งานที่พัฒนา			การเปลี่ยนแปลง			โครงการใหม่			ลักษณะเฉพาะ										
ที่ 3	ดู			เนื่องจาก			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน													
ที่ 2	ปานกลาง			เนื่องจาก			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน													
ที่ 1	น้อย			เนื่องจาก			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน													
รวมทั้งหมด	+			เนื่องจาก			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน			การดำเนินงาน													

ตารางที่ 6.39

สรุปลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน กลุ่มคำ และการประเพณีโดยภาพรวมระดับเมือง : จอมทอง

ลักษณะเฉพาะของชุมชนจอมทอง	ยุคโบราณ		ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		อนาคต		ภาพรวม		ลักษณะเฉพาะของชุมชนจอมทอง	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	กลุ่มคำทางคำ (+ , -)	
กายภาพ												
ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม	32	1	30	1	23	2	22	3	27	1	กายภาพ ลักษณะกายภาพของชุมชนมีพัฒนาการแบบค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป โดยมีที่ตั้งและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นปัจจัยควบคุม	
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	47	0	58	0	69	0	65	6	71	0	การเปลี่ยนแปลงร่วมกับความสำคัญของวัดพระศรีจอมทอง	
โครงสร้างพื้นฐาน	15	0	18	0	16	3	9	8	17	5		
ค่าคะแนนรวม (กายภาพ)	94	1	106	1	108	5	96	17	105	6		
เศรษฐกิจ และสังคม	12	0	12	0	12	1	11	2	14	2	เศรษฐกิจและสังคม มีพัฒนาการที่เฉพาะตัว เติบโตแน่นอนมั่นคงและมีเอกภาพ มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในปัจจุบัน (2529-37)	
จิตใจ	18	0	18	0	13	0	12	0	15	0		
ค่าคะแนนรวม	124	1	136	1	133	6	119	19	134	8	จิตใจ มีความแรงและชัดเจนในจินตภาพของพื้นที่ชุมชน และจิตใจ คือความทะเยอทะยานของเขื่อนอันทันที ดำน้ำแม่กลาง แม่ยะแม่บึง และความสำคัญของวัดพระศรีจอมทอง เน้นให้ชุมชนมีคุณค่าต่อจิตใจ	
ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-		
ลักษณะเฉพาะ	มีคุณค่าสูงมากในทางด้านเป็นชุมชนขนาดใหญ่ หน่วยงานที่มีความมั่นคง		มีพัฒนาการความร่วมมือคุณค่าคือ เนื่องจากยุคโบราณ เป็นชุมชนหน่วยเล็กๆ ที่พัฒนาการขึ้นมาใหม่แบบเฉพาะตัว		จากหน่วยชุมชนเล็กๆ พัฒนาตัวเองให้มีความเฉพาะตัวเติบโตขึ้นตามปัจจัยแวดล้อม การพัฒนาประเทศจากรัฐบาลกลาง โดยเน้นการท่องเที่ยวของช่วงปลายของยุคปัจจุบัน		ในอนาคตมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมากกว่าด้านอื่น และขยายตัวกว้างขึ้นนอกนอกพื้นที่ชุมชน		ชุมชนมีความเฉพาะตัวสูงในทุกๆ ด้าน แม้จะถูกเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน			

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนจอมทองระดับเมือง ในองค์ประกอบทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตใจของชุมชน โดยภาพรวม

ความเป็นชุมชนเมือง มีพัฒนาการทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ ในแต่ละยุคสมัยนับตั้งแต่โบราณ อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ด้วยปัจจัยแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติ, ความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทองและโดยตำแหน่งที่ตั้งชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำสายสำคัญระดับภาค (แม่น้ำปิง) ส่งผลให้ชุมชนเป็นเมืองท่าที่ติดต่อกับต่างเมืองทั้งภายในและภายนอกได้สะดวกด้วยเส้นทางการค้าทางน้ำแม่ปิง และเส้นทางบกเชื่อมโยงกับพม่า ลาว จีน เขมร เป็นต้น ในความเป็นเมืองท่าที่สำคัญในยุคโบราณ และอดีต ที่ทำให้ชุมชนในอดีตมีความมั่งคั่งสูงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ต่อมาภายหลังได้ถูกลดบทบาทลงเนื่องจากสงคราม การเมืองการปกครอง การรวมอำนาจจากส่วนกลาง ทำให้ชุมชนถูกพัฒนาเป็นศูนย์กลางชนบทระดับอำเภอเท่าเทียมชุมชนอื่นๆ โดยมีเส้นทางการสัญจร การเข้าถึงจากเมืองศูนย์กลางภาคด้วยทางบก ตามถนนสายเชียงใหม่-จอมทองและด้วยระยะทางที่ไกลจากเมืองศูนย์กลางภาค ความเป็นเมืองศูนย์กลางชนบทจึงเด่นชัด แต่ด้วยข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ร่วมกับระยะทางทำให้ชุมชนมีการขยายตัวทางด้านกายภาพได้ไม่มากนักตามปัจจัยข้อจำกัดของพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ จึงเด่นชัดตามฐานของทรัพยากรธรรมชาติในการเป็นแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะการเกษตรกรรมมีรูปทรงของธรรมชาติพื้นที่ชัดเจนในจินตภาพ และมีโบราณสถานประเพณีที่สำคัญระดับภาค ส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณค่าต่อการศึกษาและท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลต่อ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในเวลาต่อมา

6 การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

2 ลักษณะเฉพาะของชุมชนจอมทอง _____

2 ระดับย่าน _____

4 องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์ _____

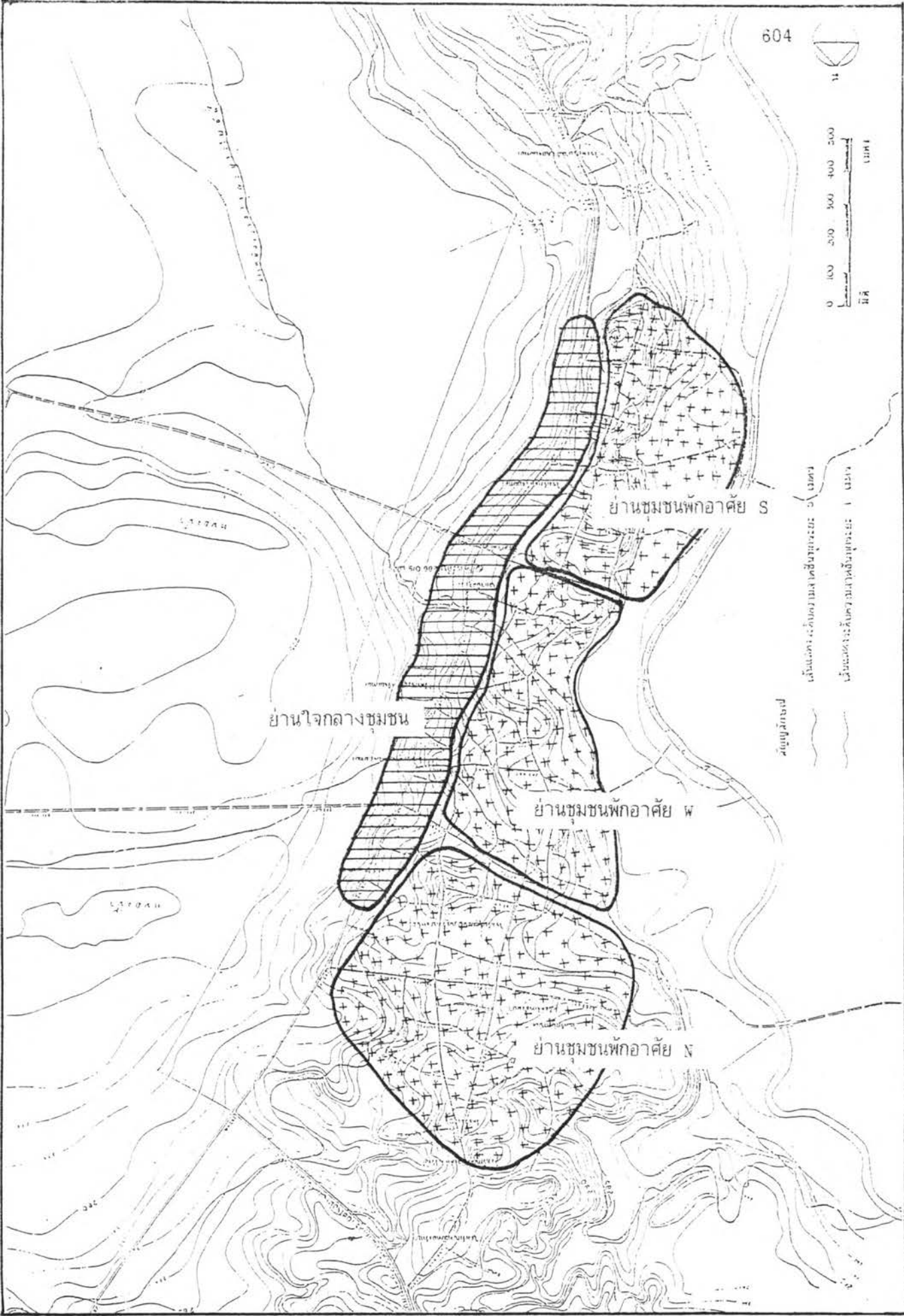
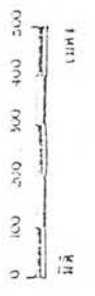
ระดับย่านหรือหน่วยชุมชน

2.4 ลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ย่านแต่ละย่าน

การศึกษาในระดับย่านของชุมชนจอมทองใช้เกณฑ์เดียวกันกับชุมชนสันกำแพง ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 พื้นที่ย่านของชุมชน ในความเป็นเนื้อเมืองพบว่าลักษณะของกิจกรรม และขอบเขตของสุขาภิบาล สามารถจำแนกย่านของชุมชนได้ 2 ลักษณะ

- พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน ได้แก่ บริเวณสองฟากถนนสาย เชียงใหม่-จอมทอง ตั้งแต่สามแยกบ้านข่วงเบาถึงบริเวณหน้าวัดดอยแก้ว
- พื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัย มีลักษณะเกาะกลุ่มกันเป็นผืนแผ่น ได้แก่ ชุมชนทางทิศเหนือ (ส่วนบน : ตำบลข่วงเบา) ชุมชนทางทิศตะวันตก (ส่วนกลาง : ตำบลบ้านหลวง) และชุมชนทางทิศใต้ (ส่วนล่าง : ตำบลดอยแก้ว)

แผนที่ 6.38 แสดงพื้นที่ย่าน 2 ลักษณะ : ย่านใจกลางชุมชน, ย่านชุมชนพักอาศัย

2.4.2 ลักษณะเฉพาะเชิงพื้นที่ย่านของชุมชน ศึกษาเฉพาะในยุคอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต เป็นเกณฑ์เดียวกันกับชุมชนสันกำแพง คือ

1) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476

ก. พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน ในยุคอดีตยังไม่มีเส้นทางสายเชียงใหม่-จอมทอง พื้นที่ย่านใจกลางชุมชนเกิดจากความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นผลให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รวมศูนย์อยู่ที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง และไม่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจใดๆ ที่ถาวรเนื่องจากชุมชนมีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ และเป็นชุมชนเมืองท่าที่ค้าขายต่างแดนมากกว่าค้าขายภายในชุมชน

ข. พื้นที่ย่านพักอาศัย มีลักษณะเกาะกลุ่มกันเป็นแผ่นผืนบนที่ดอน อาศัยเส้นทางการสัญจรด้วยเท้า ติดต่อเชื่อมโยงถึงกันภายในย่านและระหว่างชุมชน บางส่วนติดต่อด้วยทางน้ำประกอบด้วยย่านชุมชน 3 พื้นที่คือ

(1) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศเหนือ (ชุมชนวังเปา) ชุมชนมีพื้นฐานสังคมเป็นชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ เกาะกลุ่มเป็นผืนผืนบนที่ดอนมีความลาดเทของพื้นที่ องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศของชุมชน มีลักษณะดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่ชุมชน(บ้าน) พื้นที่วัด และพื้นที่เกษตรกรรมในส่วนที่ราบโดยรอบพื้นที่ชุมชน

- บ้านและชุมชน เกาะกลุ่มกันหลวมๆ เป็นผืนผืนบนที่ดอนเชื่อมโยงระหว่างกันด้วยทางเท้า ตัวบ้านหันหน้าเข้าหาเส้นทางใช้พิธีกรรม, ความเป็นที่ราบและเกษตรกรรมเป็นตัวบ่งบอกอาณาเขตบ้านและชุมชน พื้นที่ภายในมีความเคลื่อนไหวระหว่างกันอย่างอิสระไม่มีขอบเขตที่แน่นอน

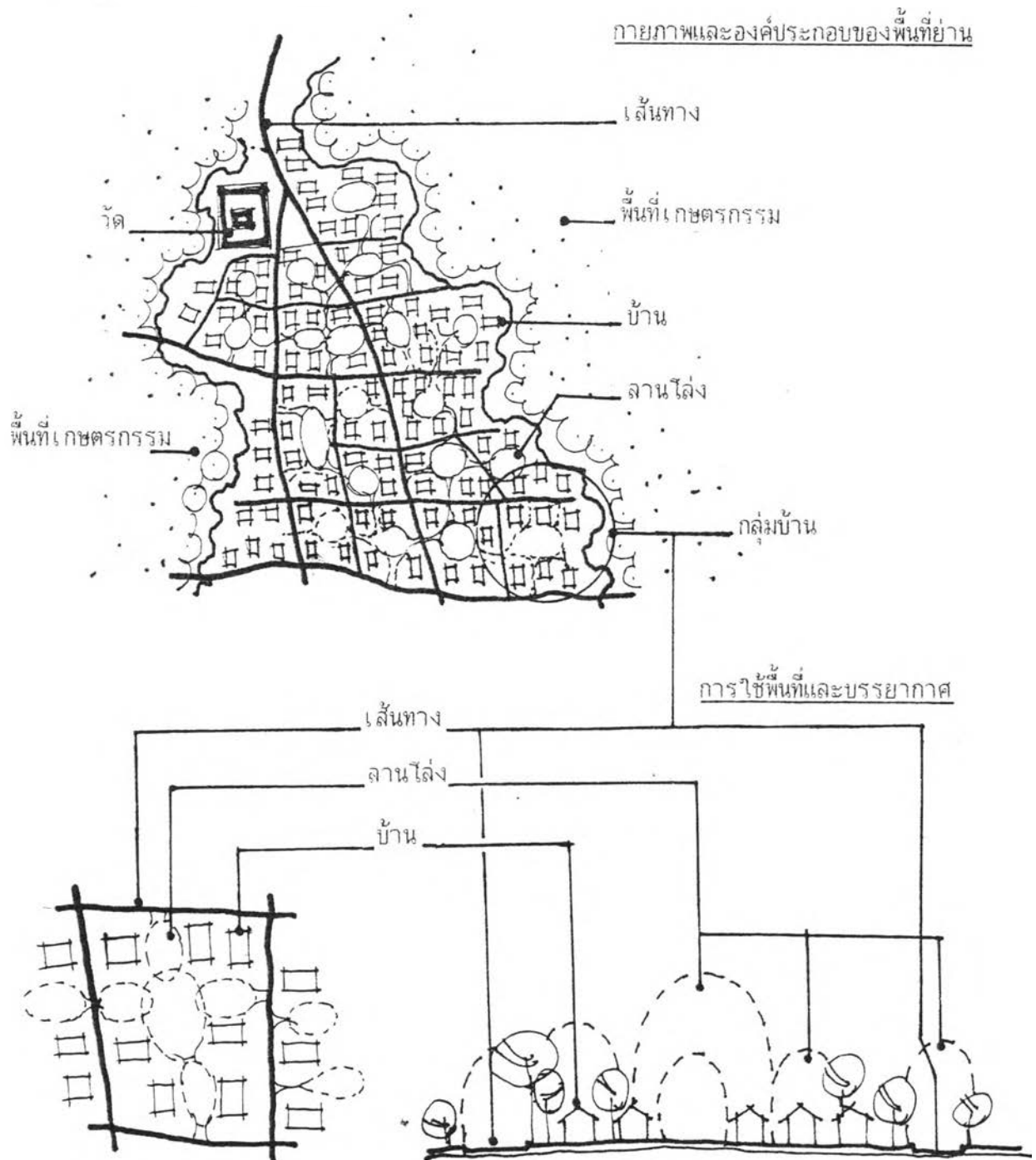
- พื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่บ้านและชุมชนในส่วนของที่ราบเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีแนวพิธีกรรมเป็นอาณาเขตระหว่างบ้านและชุมชนกับการเกษตรกรรม

- พื้นที่วัด เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อจิตใจของชุมชนได้รับการกันพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้เพื่อสร้างวัด ในการประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของย่านชุมชน ได้แก่ วัดวังเปา

- พื้นที่ลำน้ำธรรมชาติ เป็นลำน้ำขนาดเล็กไหลผ่านพื้นที่ย่านชุมชนจากทางทิศเหนือและตะวันตก

การใช้พื้นที่ภายในชุมชน พื้นที่ภายในย่านของบ้านและชุมชน มีลักษณะต่อเนื่องเชื่อมโยงถึงกันได้ตลอด โดยพื้นที่ว่างของบ้าน(ลานบ้าน) แต่ละหลังอย่างมีจังหวะต่อการสัญจรและการใช้กิจกรรมของชุมชน

บรรยากาศของย่าน มีความร่มรื่นด้วยพืชพรรณภายในพื้นที่ที่ปลูกไว้ เพื่อเป็นอาหารและสมุนไพร ร่วมกับพืชพรรณธรรมชาติและลำน้ำธรรมชาติ พืชพรรณเหล่านี้มักปลูกไว้เพื่อแสดงแนวขอบเขตด้วยส่วนหนึ่ง เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างพื้นที่ว่าง (Space) ในลักษณะและขนาดต่างๆ กัน ตามการรองรับกิจกรรม ช่วยให้ภูมิทัศน์นุ่มรุ่มรื่น ทั้งในบรรยากาศและพื้นที่ สร้างความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและใกล้ชิด

ภาพที่ 6.70 แสดงลักษณะผังบริเวณการใช้พื้นที่ย่านทางด้านกายภาพ และบรรยากาศของชุมชนทางทิศเหนือในยุคอัตถิต

(2) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศตะวันตก (พื้นที่ส่วนกลาง : ชุมชนบ้านหลวง) เป็นย่านชุมชนในพื้นที่ส่วนกลางที่ เชื่อมโยงกับพื้นที่ใจกลางชุมชนได้ง่ายและใกล้ มีพื้นฐานสังคมชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยชุมชนบนพื้นที่ดอนเกาะตัวหลวมๆ เป็นเหมือนแผ่นคล้ายคลึงกับชุมชนทางทิศเหนือประกอบด้วย

องค์ประกอบทางกายภาพ มีองค์ประกอบทางกายภาพแบบเดียวกันกับชุมชนทางทิศเหนือยกเว้นการมีวัด คือบ้านและชุมชนกับพื้นที่เกษตรกรรม ส่วนวัดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อชุมชนเข้าร่วมกับย่านใจกลางชุมชน ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีการตัดผ่าน จึงดูเหมือนว่าพื้นที่สองส่วนนี้เป็นพื้นที่เดียวกัน

การใช้พื้นที่ภายในชุมชน มีรูปแบบคล้ายคลึงกับพื้นที่ย่านชุมชนทางทิศเหนือ แต่มีความหนาแน่นมากกว่า

บรรยากาศของย่าน มีรูปแบบคล้ายคลึงกับพื้นที่ย่านชุมชนทางทิศเหนือ โดยโครงสร้าง

(3) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศใต้ (ชุมชนบ้านดอยแก้ว) พื้นที่ย่านของชุมชนอยู่ใกล้ชิดแม่น้ำแม่กลาง มีองค์ประกอบทางกายภาพ, การใช้พื้นที่ และบรรยากาศคล้ายคลึงกับย่านอื่นที่ มีวัดดอยแก้วเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ

2) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ในปี พ.ศ.2477 ทางกรมได้สร้างถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง อันเป็นการเปิดเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างเมืองศูนย์กลางหลักเข้าสู่ชุมชนโดยทางบกแทนทางน้ำ และเป็นเส้นทางเข้าสู่ชุมชนอื่นที่อยู่ไกลออกไปอีกด้วย เช่น ฮอด, ดอยเต่า เป็นต้น จากการสร้างเส้นทางเป็นผลให้ชุมชนจอมทองที่เคยมีศูนย์กลางปกครองที่ริมน้ำบ้านท่าศาลาถูกย้ายมาตั้งริมฝั่งถนน โดยใช้พื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองทางทิศใต้เป็นที่ตั้ง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของย่านใจกลางชุมชนที่เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมทางสังคมที่วัด ที่ว่าการอำเภอ พื้นที่ย่านจึงค่อยๆ มีความโดดเด่นแตกต่างกันไปตามปัจจัยแวดล้อมเฉพาะตัวของตน ดังนี้

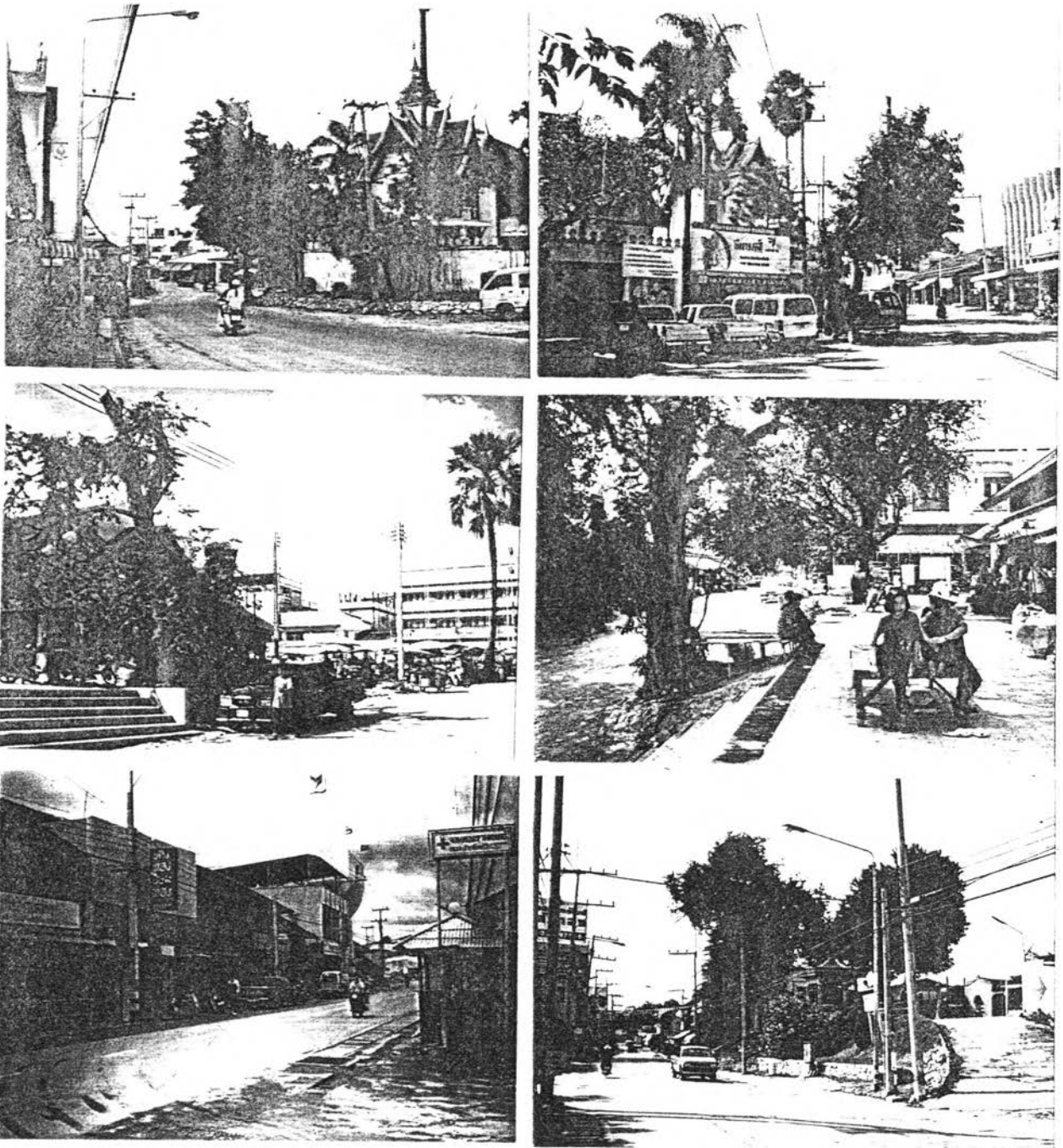
ก. พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน จากการสร้างเส้นทางสายเชียงใหม่-จอมทอง ทำให้อาคารบ้านเรือนถูกสร้างหันหน้าเข้าหาถนนเป็นแนว เกาะเส้นทางและค่อยๆ ขยายยาวขึ้นไปทางทิศเหนือและใต้ อย่างช้าๆ ในตอนต้นของยุค ต่อมาได้เพิ่มความหนาแน่นมากขึ้นและอาคารบ้านเรือนเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป เพื่อการค้าขายมากขึ้น จนกระทั่งการมีตลาดแห่งแรกของชุมชนคือตลาดจอมทอง (บริเวณหน้าวัดพระธาตุฯ) และตลาดบ้านท่าศาลา (บริเวณสี่แยกปากทางไปบ้านท่าศาลา) เพื่อการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย สินค้าบริโภค ของป่าต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเปิดขายเฉพาะเวลาเช้าหรือเย็นเท่านั้น ทำให้ชุมชนเริ่มมีกิจการค้าขายคึกคักขึ้น ภายหลังการเข้ามาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเข้า

ผู้ชุมชน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-6 ได้ส่งนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์โบราณสถานมาจำนวนมากทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยรวมศูนย์ที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง เป็นผลให้วัดได้รับริเริ่มสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกบริการแก่นักท่องเที่ยว ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในด้านการค้าและบริการ เช่น ให้มีสถานที่จอดรถนักทัศนาจร, ทารอบริการท่องเที่ยว ตลาด ร้านค้าของที่ระลึก เป็นต้น โดยใช้พื้นที่วัด เหล่านี้ผลักดันให้อาคารบ้านเรือนสองฟากถนนสายเชียงใหม่-จอมทองเปลี่ยนแปลงจากการอยู่อาศัยมาเป็นร้านค้าและบริการเกือบทั้งหมด นั่นคือกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นบนย่านใจกลางชุมชน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศมีลักษณะเฉพาะตัวดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่บ้านที่ตัดแปลงเป็น ร้านค้าประกอบการสถานที่ราชการ ตลาดและวัด เกาะตัวตามแนวยาวสองฟากถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง และมีแหล่งกิจกรรมที่สำคัญคือ บริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทองเป็นศูนย์กลางชุมชน

การใช้พื้นที่ ให้ความสำคัญที่ถนน อาคารทุกประเภทจะหันหน้าเข้าหาถนน ถนนคือพื้นที่ว่าง (Open space) ใช้เพื่อการสัญจรรองรับกิจกรรมของชุมชน เป็นเสมือนลานบ้านของทุกอาคาร นอกจากนั้นพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง มีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรม การค้าและบริการที่เปิดพื้นที่เชื่อมโยงกับถนนอย่างกว้างขวาง รับช่วงกิจกรรมทุกประเภทเข้าสู่พื้นที่วัด ดังนั้นกิจกรรมการเคลื่อนไหว ชีวิตสังคม จึงถูกสะสมบนพื้นที่ถนนและพื้นที่วัดอย่างต่อเนื่อง

บรรยากาศของย่าน ในอดีตพื้นที่ย่านถูกโอบล้อมด้วยพื้นที่ธรรมชาติ เกษตรกรรมและลำน้ำบางส่วน ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่นเขียวขจี ในยุคปัจจุบันการเพิ่มความหนาแน่นของอาคาร ใช้พื้นที่เพื่อกิจการค้าและบริการจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ธรรมชาติและพืชพรรณลดลง ภายในพื้นที่ย่านจะร้อน ไล่ถึง แฉะ และมีฝุ่นมาก กิจกรรมพลุกพล่านขาดชีวิตชีวา แต่ในส่วนบรรยากาศรอบๆ ทางทิศตะวันออกจะเห็นทิวทัศน์พื้นที่เกษตรกรรมจากระดับสูงกว่า ได้มุมมองที่ดีในระยะไกล ซึ่งช่วยให้บรรยากาศทางสายตาดีขึ้นได้ส่วนหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่ถูกปิดบังมุมมองจากอาคารทำให้สูญเสียทัศนียภาพ

ภาพที่ 6.71 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านใจกลางชุมชน

ข. พื้นที่ย่านพักอาศัย ย่านที่พักอาศัยของชุมชนได้รับอิทธิพลของกระแสการเปลี่ยนแปลงในด้านการเพิ่มความหนาแน่นในระดับที่แตกต่างกัน มีลักษณะเฉพาะดังนี้

(1) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศเหนือ (ชุมชนช่วงเปา) เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความต่างระดับกันมากทำให้เป็นปัญหาต่อการเพิ่มความหนาแน่น พื้นบ้านและอาคารจึงเพิ่มได้บางส่วนนั้นคือมีความหนาแน่นในส่วนที่ตอนที่ไม่ลาดชันมากนัก ส่วนที่ลาดชันมากความหนาแน่นจะเบาบางและอยู่ใกล้พื้นที่เกษตรกรรม องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศมีลักษณะดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ นอกจากบ้านและชุมชน วัด พื้นที่เกษตรกรรมแล้ว การมีตลาด จึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในยุคเศรษฐกิจแบบใหม่ แต่ยังคงเป็นตลาดแบบพื้นถิ่นคือตลาดเพื่อการอุปโภค ที่เรียกว่า "กาดแลง" วางขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็น

- บ้านและชุมชน ในยุคปัจจุบันบ้านและชุมชนจะขยายตัวในด้านการเพิ่มความหนาแน่น (Density) ลงไปในพื้นที่เดิมที่มีอยู่โดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารบ้านเรือนเป็นแบบสมัยใหม่ (Modern style) แทรกตัวอยู่ระหว่างอาคารบ้านเรือนแบบเก่า ทำให้สูญเสียพื้นที่ว่าง (Open space) ที่เคยเป็นลานโล่งกลางกลุ่มบ้าน สูญเสียเส้นทางเชื่อมโยงภายในระหว่างบ้านที่ต่อเนื่องไหลเข้าหากันได้สะดวก สูญเสียความเป็นอิสระของพื้นที่ให้มีขอบเขตชัดเจนด้วยการสร้างรั้วบ้าน ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่เท่านั้น โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ใกล้ย่านใจกลางชุมชน

- วัด วัดในย่านชุมชนส่วนนี้มีเพียง 1 วัด ได้แก่ วัดช่วงเปาที่มีความสำคัญต่อชุมชนในด้านกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี ยังรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติไว้ได้ดี แต่สถาปัตยกรรมถูกรื้อถอนสร้างใหม่เกือบทั้งหมดโดยเฉพาะโบสถ์ วิหาร เป็นต้น

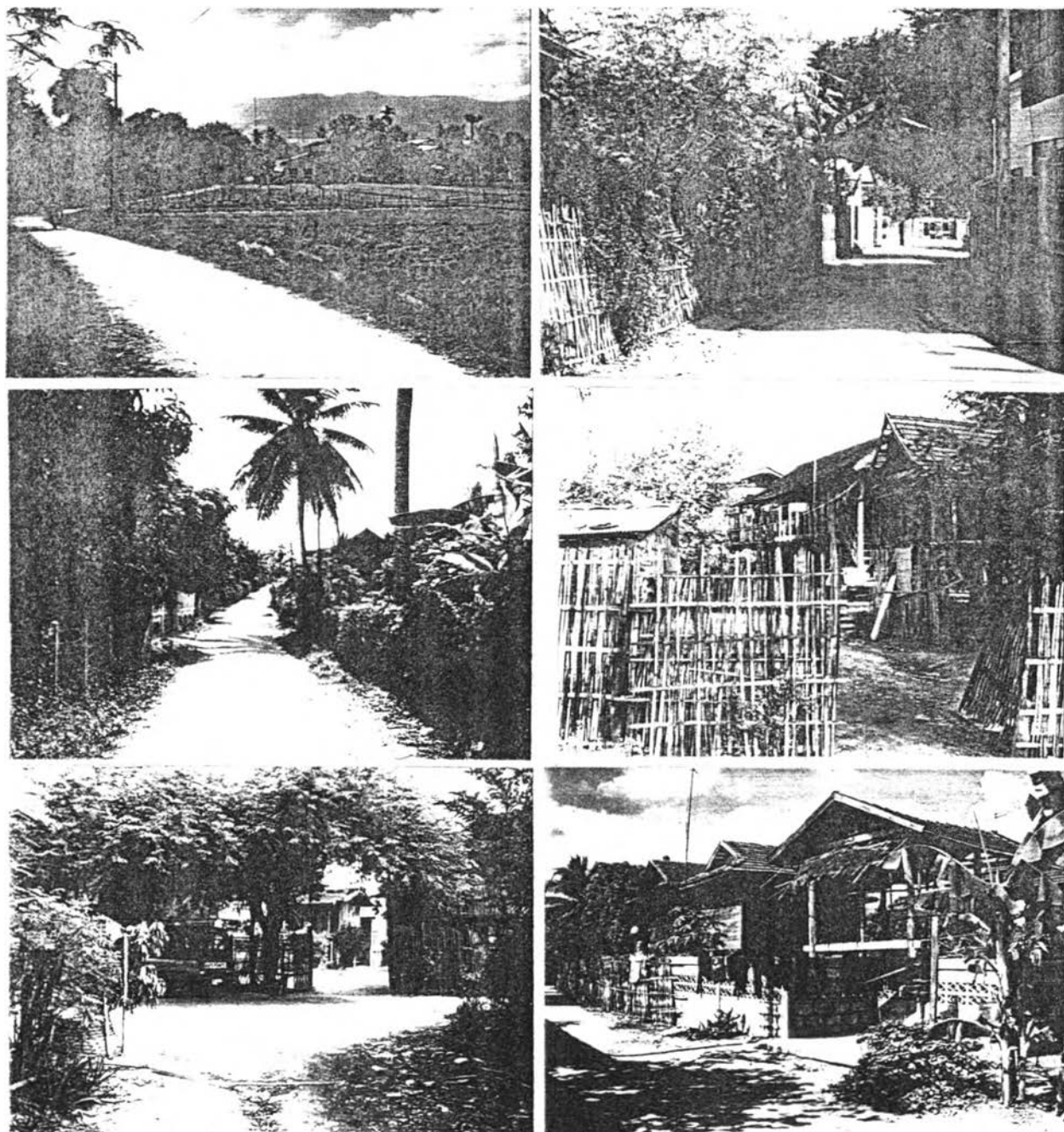
- ตลาด เป็นพื้นที่ที่ได้รับบริจาคจากพื้นที่ส่วนบุคคลมีขนาดเล็กๆ ประกอบด้วยโรงเรือน 1 หลัง บางส่วนวางขายกับพื้นดินขายเฉพาะช่วงเช้าหรือตอนเย็น เรียกว่า "กาดแลง" ได้แก่ ตลาดบ้านน้อย และตลาดบ้านช่วงเปา

- พื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่รักษาขนาดและขอบเขตได้ดีเนื่องจากเป็นที่ราบต่ำไม่เหมาะต่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งที่อยู่ใกล้ถนนและเส้นทางได้ถูกเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อสร้างอาคาร

- ลำน้ำธรรมชาติ เป็นลำน้ำขนาดเล็กๆ รองรับน้ำทั้งจากอาคารบ้านเรือนและใช้อุปโภคบางส่วน

การใช้พื้นที่ พื้นที่ภายในถูกเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและคุณภาพโดยเฉพาะการเพิ่มความหนาแน่น และรูปแบบอาคารสมัยใหม่ มีรั้วรอบขอบชิด ทำให้สูญเสียพื้นที่ว่าง เกิดการกัก ปิดกั้น พื้นที่เป็นส่วนๆ ความต่อเนื่องไหลเข้าหากันถูกตัดขาดเป็นช่วงๆ

บรรยากาศ บรรยากาศจากภูมิทัศน์พืชพรรณลดลง พื้นที่ว่างลดลง เนื่อง
จากความหนาแน่นของอาคาร การขยายถนน การสร้างอาคารรูปแบบใหม่รั้วรอบขอบชิด ทำให้บรรยากาศชุมชนขาดความร่มรื่นในบางช่วงบางพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง เข้าถึง ได้มาก

ภาพที่ 6.72 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัยทิศเหนือ

(2) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศตะวันตก (ชุมชนส่วนกลาง:บ้านหลวง) มีพัฒนาการทางด้านความหนาแน่นชัดกว่าส่วนอื่นๆ ลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่และบรรยากาศของย่านมีดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยบ้านและชุมชน ตลาด พื้นที่เกษตรกรรม และลำน้ำธรรมชาติ มีลักษณะเฉพาะดังนี้

- บ้านและชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณและคุณภาพในด้านความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารเป็นแบบสมัยใหม่ มีรั้วรอบขอบชิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ปรากฏมากกว่าทุกย่าน

- ตลาด เป็นตลาดที่ขายในบ้าน ที่มีที่ตั้งอยู่ริมถนนขายเฉพาะช่วงเช้าและเย็น ไม่เฉพาะเจาะจงในพื้นที่ ให้ชีวิตชีวาต่อชุมชนได้เป็นอย่างดี

- เกษตรกรรม อยู่บนพื้นที่ราบมีอาณาเขตชัดเจนและไม่ขยายตัวหรือถูกทำลาย

- ลำน้ำธรรมชาติ เป็นลำน้ำขนาดเล็กๆ เพื่อรองรับน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือนและใช้เพื่อการอุปโภคบางส่วน

การใช้พื้นที่ เพิ่มความหนาแน่นสูง พื้นที่ว่าง (Open space) ถูกทำลาย การเลื่อนไหลภายในพื้นที่ถูกกักเป็นช่วงๆ บางพื้นที่ถูกปิดล้อมด้วยรั้วรอบขอบชิดชัดเจน แข็งแรง พบมากบริเวณใกล้ย่านใจกลางชุมชน

บรรยากาศ บรรยากาศภูมิทัศน์ลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน พื้นที่อาคารหนาแน่น ทำให้รู้สึกร้อน แข็งกระด้าง แต่กิจกรรมมีความเคลื่อนไหวได้ดีในพื้นที่ส่วนนี้ โดยเฉพาะในช่วงเช้าและเย็นด้วยการออกมาจับจ่ายซื้อสินค้าบริเวณตามตลาดบ้านเรือนทั่วไป

ภาพที่ 6.73 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัยที่ตตะวันตก

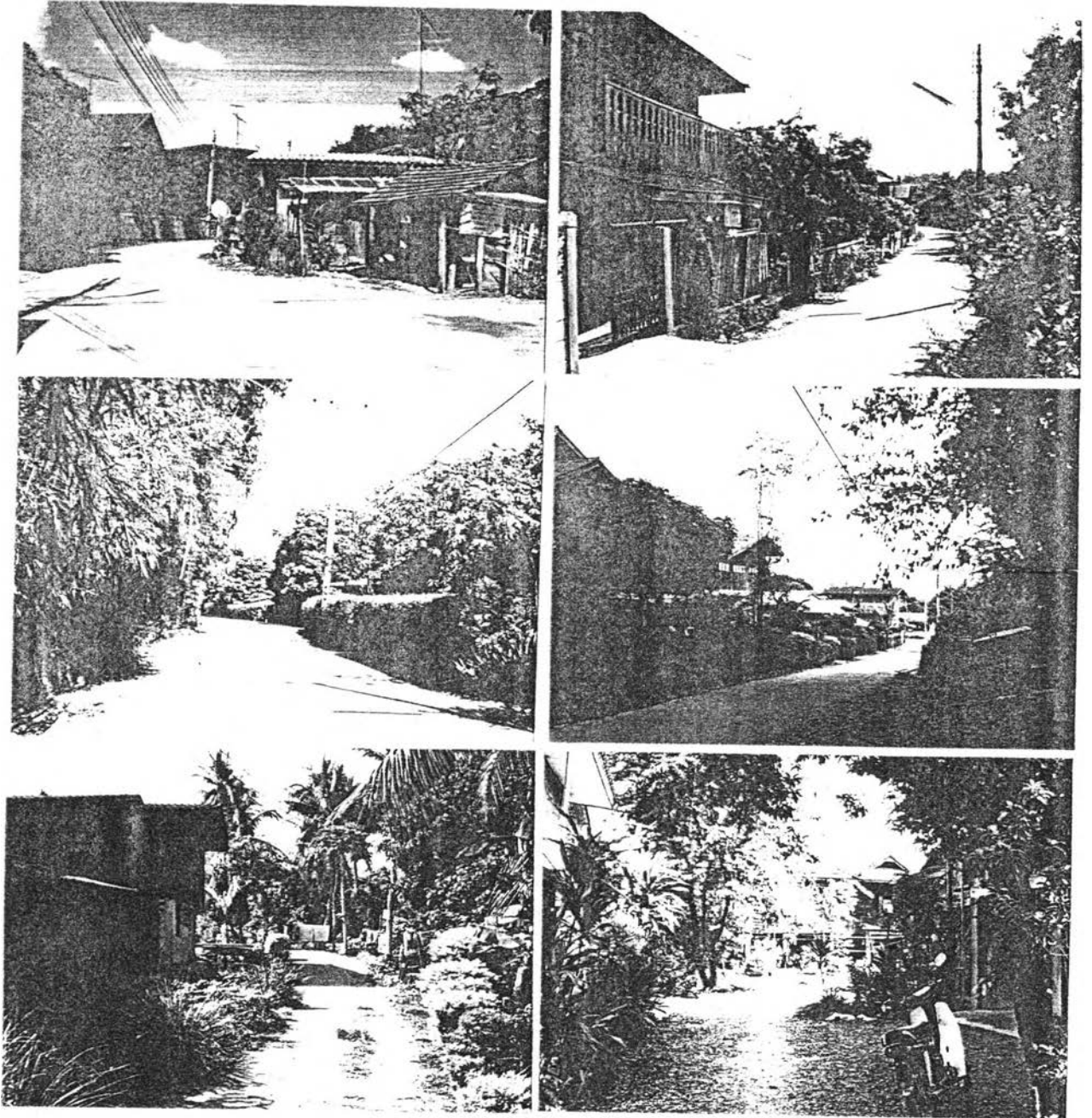
(3) ย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศใต้ (ชุมชนบ้านคอยแก้ว) เป็นชุมชนที่ค่อนข้างสงบ มีสภาพธรรมชาติของความลาดชันของพื้นที่ ลำน้ำ สวนผลไม้ และพื้นที่ว่าง ในบริเวณย่าน มีลักษณะเฉพาะดังนี้

องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยบ้านและชุมชน วัด ตลาด พื้นที่เกษตรกรรม กล่าวคือ

- บ้านและชุมชน เนื่องจากสภาพพื้นที่ตอนลาดชันต่างระดับกับพื้นที่ราบใจกลางย่าน ทำให้ที่ราบกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ว่างเปล่า สวนผลไม้แทรกตัวอยู่ในบริเวณย่านส่วนหนึ่ง บ้านและชุมชนจะแยกตัวอยู่บนที่ดอนและพื้นที่ริมลำน้ำแม่กลาง มีความหนาแน่นพอประมาณ คล้ายกับชุมชนทางทิศเหนือ
- วัด เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของย่าน ได้แก่ วัดคอยแก้ว ตั้งอยู่บนที่ดอนสูงกว่าบริเวณอื่นๆ ทั่วไป
- ตลาด บรรยากาศทางเข้าวัดทางทิศเหนือมีพื้นที่ว่างเล็กน้อย ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นที่ย้ายของพื้นเมืองที่ได้มาจากสวนและป่า โดยการวางขายกับพื้นดินไม่มีโรงเรือน อาจมีโต๊ะบ้าง 3-4 ตัว ขายเฉพาะช่วงตอนเย็นเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีตลาดบริเวณหลังโรงเรียนจอมทอง เป็นตลาดขนาดเล็ก มีแม่ค้า 10-15 คน ตลาดมีโรงเรือนขายเฉพาะตอนเย็น ส่วนบริเวณอื่นๆ ก็จะมีตลาดบ้านกระจายตัวทั่วไปริมถนนภายในย่าน ตลาดดังกล่าวสร้างชีวิตชีวาให้กับชุมชน
- พื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ ที่นา สวนผลไม้ บริเวณที่ราบโดยรอบบ้านและชุมชน ให้ทัศนียภาพที่ดี และสร้างอากาศบริสุทธิ์

การใช้พื้นที่ โครงสร้างบ้านและชุมชน มีความใกล้ชิดระหว่างบ้าน อบอุ่น เป็นกันเอง มีขอบเขตชัดเจน การเลื่อนไหลของพื้นที่ว่างเกิดขึ้นในละแวกบ้านเป็นช่วงระยะ เป็นตอน บางช่วงขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากการสร้างรั้วบ้าน สูญเสียบรรยากาศท้องถิ่น

บรรยากาศของย่าน สภาพธรรมชาติของพื้นที่ สวนผลไม้ ทุ่งนา และลำน้ำแม่กลาง สร้างบรรยากาศทางภูมิทัศน์ได้ดี ร่วมกับกิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน ให้ความสงบ และบรรยากาศอบอุ่นแบบพื้นถิ่น

ภาพที่ 6.74 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัยที่ศำใต้

3) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ระดับย่าน มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง ในด้านความหนาแน่น (Density) ในทุกย่าน แต่เพิ่มมากในพื้นที่ส่วนกลางหรือชุมชนพักอาศัยทางทิศตะวันตก (ชุมชนบ้านหลวง) นอกจากนี้จะมีแนวโน้มการขยายตัวในพื้นที่นอกเขตสุขาภิบาลบนพื้นที่ราบ ที่ค่อนข้างต่ำ ทั่วไป ส่วนในเขตสุขาภิบาลมีข้อจำกัดด้วยสภาพภูมิประเทศที่ลาดชันและต่างระดับทำให้ขยายตัวได้น้อยมาก ส่งผลให้พื้นที่ย่านของชุมชนค่อนข้างอยู่ตัว คงที่ในเรื่องขอบเขต แต่เพิ่มความหนาแน่น ส่วนพื้นที่ย่านใจกลางชุมชนสองภาคถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง มีแนวโน้มของการเพิ่มความหนาแน่นและขยายตัวตามแนวยาวเห็นอ-ได้ ในรูปแบบอาคารสมัยใหม่กิจกรรมแบบใหม่ ซึ่งจะ เป็นผลให้เกิดลักษณะเฉพาะรูปแบบใหม่เข้ามาแทนที่

4) สรปลักษณะเฉพาะตัวของย่านโดยภาพรวม

ก. พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน ได้รับปัจจัยแวดล้อมจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เข้าสู่ชุมชนร่วมกับความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง ที่ดึงดูดความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากนอกพื้นที่เข้าสู่ชุมชน โดยการบูรณะซ่อมแซม วัด จากยุคสมัยโบราณ อดีต และปัจจุบันของเจ้าเมือง เจ้านาย และประชาชนทั่วไป เป็นผลให้เกิดความเจริญทางวัตถุ อาคาร สิ่งก่อสร้าง กิจกรรมและการบริการต่างๆ ตามปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว

ข. พื้นที่ชุมชนย่านที่พักอาศัย แต่ละย่านมีลักษณะทางกายภาพ การใช้พื้นที่ และบรรยากาศ คล้ายคลึงกัน แตกต่างกันเฉพาะในเรื่องความหนาแน่นและองค์ประกอบทางกายภาพบางประเภทเท่านั้น โดยภาพรวมจะพบว่าลักษณะเฉพาะในพื้นที่ย่านพักอาศัย มีวิถีชีวิตแบบพื้นที่ค่อนข้างสูง ตลาดและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน พึ่งพาอาศัยภายในพื้นที่ย่านของตนมากกว่าการไปใช้บริการที่อื่น ชุมชนจึงเคลื่อนไหว มีชีวิต ชีวาตามกิจกรรมในแต่ละช่วงวัน

5) สภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ย่านภายในชุมชน

ก. พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชน ปัญหาที่ปรากฏได้แก่

- ปัญหาทางด้านองค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทางกายภาพประเภทอาคาร สถานที่ ในย่านตลาดใหม่มีความแปลกแยกจากสภาพพื้นฐานเดิมของบ้านและชุมชน วัด พื้นที่โล่งและพื้นที่ธรรมชาติ อย่างขาดความกลมกลืนในเอกภาพทั้งในด้านกายภาพ กิจกรรมและบรรยากาศ โดยเฉพาะบริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทอง
- ปัญหาทางการใช้พื้นที่ ลดความเป็นอิสระต่อเนื้อที่ในพื้นที่ว่าง (Open space) ให้เป็นพื้นที่มีขอบเขตชัดเจน เด่นชัดในกิจกรรมเฉพาะที่ขัดแย้งต่อพื้นฐานเดิม

- ปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการสัญจร การจัดพื้นที่ใช้สอย และความงาม ไม่ได้รับความสนใจต่อการออกแบบ จัดสร้างเท่ากับอาคารสถานที่ ขาดบรรยากาศต่อความประทับใจของผู้พบเห็น และสุนทรียภาพต่อการใช้สอยภายในพื้นที่

ข. พื้นที่ย่านที่พักอาศัย โดยภาพรวมพบว่า

- ปัญหาทางด้านองค์ประกอบทางกายภาพ มีการขยายตัวสูงในด้านความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือน ทำให้สูญเสียพื้นที่ว่าง, กิจกรรมทางสังคมและเวกบ้านต่อการใช้พื้นที่ว่างลดลง นั่นคือบรรยากาศท้องถิ่นลดลง และเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย

- ปัญหาทางด้านการใช้พื้นที่ ถูกลดพื้นที่ว่างลงอย่างมากและสร้างขอบเขตชัดเจนแข็งแรงของรั้วบ้าน ขาดชีวิตชีวาในกิจกรรมทางสังคมให้ความรู้สึกห่างเหิน คับแคบ เป็นส่วนตัว หวงห้าม พบมากในย่านชุมชนทางทิศตะวันตกหรือย่านชุมชนส่วนกลางตำบลบ้านหลวง

- ปัญหาทางด้านภูมิทัศน์ จากการลดลงของพื้นที่ว่าง, ความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือน ความคับแคบของการสัญจร ทำให้สูญเสียการจัดภูมิทัศน์พืชพรรณ และการใช้บริเวณ สุนทรียภาพทางความร่มรื่นและชีวิตชีวาลดลง พบมากในย่านชุมชนทางทิศตะวันตกของใจกลางชุมชน

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับย่าน ประกอบด้วยย่านใจกลางชุมชน และย่านพักอาศัย โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.41

องค์ประกอบที่รวมเข้า	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
บ้านเรือนชุมชน						
= บ้านและชุมชน (เดิม 50 อาคาร)						
- คิงเค็ม	บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น, บ้านเดี่ยวได้สูง	อยู่อาศัย	บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น, บ้านเดี่ยว	อยู่อาศัย, และหรือค้าขาย	11	22
- ดั้งเดิมปรับปรุงคิงเค็ม	บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น, บ้านเดี่ยวได้สูง	อยู่อาศัย	คิงเค็มบางส่วนเพิ่มด้านข้างส่วนล่างหลังคา ฯลฯ	อยู่อาศัย, และหรือค้าขาย	4	8
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ 1-2 ชั้น เน้นคอนกรีต	อยู่อาศัย	4	8
- บ้านแถว	-	-	บ้านแถวชั้นเดียวเน้นคอนกรีต 2-4 คูหา	อยู่อาศัย, ค้าขาย	6	12
- คิงเค็ม	-	-	อาคารคอนกรีต 2-4 ชั้น 2-12 คูหา	อยู่อาศัย, ค้าขาย	23	46
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	อาคารคอนกรีตทึบ ทรอยสมัยใหม่	โรงแรมที่พัก ทรอยธุรกิจ อาคาร	2	4
≠ วัด 2 แห่ง						
- วัดพระธาตุศรีจอมทอง	วัดบ้านจากครุฑธา วัด จัดตั้งตามประกาศเมื่อ พ.ศ. 1994	สำหรับเป็นที่ตั้งพระบรมธาตุฯ และศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน	วัดของชุมชนที่ล้าสมัยระดับมากมีอายุเก่าแก่ 543 ปี	สำหรับศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ และการท่องเที่ยวของชุมชน โรงเรียน วัด	1	-
- พุทธนิคมจอมทอง (วัดร้าง)	วัดความดีนามขุนช้าง ขุนแผน	สำหรับศิลปะวัฒนธรรม งานประเพณีของชุมชน	คือพุทธนิคมจอมทอง	สำหรับโรงเรียนวัดทางศาสนา ของชุมชน	1	-
= ตลาด						
- ตลาดบ้านท่าศาลา	-	-	ตลาดแบบมีโรงเรือนขนาดใหญ่ แนวค้ามากกว่า 30 เจ้า อายุ 25-30 ปี	ค้ายาสูบและของพื้นบ้านของป่า เพื่อบริการบริโภค	1	-
- ตลาดวัดพระธาตุฯ	ตลาดวางขายบนพื้นที่ดินแบบคิงเค็ม	ค้าขายของพื้นบ้านของบ้าน การแลกเปลี่ยนสินค้าของชุมชน	-	-	-	-
- ตลาดหน้าบ้าน	-	-	ตลาดแบบมีโรงเรือนขนาดใหญ่ แนวค้ามากกว่า 30 เจ้า อายุ 4-5 ปี	ค้ายาสูบ-สิ่ง เพื่อบริการบริโภคและอุปโภค	1	-
= องค์ประกอบอื่นๆ						
- สิบานที่ร้าง	-	-	ศูนย์รวมของสถานที่ เพื่อบริการชุมชน	บริการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยให้แก่ชุมชน	-	-
- โรงเรียน	-	-	โรงเรียนของชุมชน 1 แห่ง	การศึกษา, ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี	1	-
- สำนักธรรมชาต	ถ้ำเหมืองลาธารตะขบไทร	เพื่อการอุปโภคและบริโภค	เพื่อการอุปโภคและบริโภคของบ้านเรือน	เพื่อการอุปโภคและบริโภคของเสียจากอาคาร บ้านเรือน	-	-

(ต่อ)

องค์ประกอบขององค์ประกอบของงานศิลปกรรม : ข้อมูลของ

องค์ประกอบของงานศิลปกรรม	ยุคสมัย		ยุคปัจจุบัน		จำนวน	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
<u>บ้านชุมชนชาวมอญเคีย</u>						
- บ้านชุมชนชาวมอญที่ดงหนือ						
= บ้านและชุมชน (เดิม 50 อาคาร)						
- ดั้งเดิม	บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น, บ้านเดี่ยวได้แกมสูง	อยู่อาศัย	บ้านเดี่ยว ได้แกมสูงแบบถ้ำหมา	อยู่อาศัย	18	36
- ดั้งเดิมบริเวณคูคลองเดิม	บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น, บ้านเดี่ยวได้แกมสูง	อยู่อาศัย	ต่อเติมบางส่วน, หลังคา, เฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ	อยู่อาศัย	24	48
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	สมัยใหม่หลายรูปแบบเน้นคอนกรีต	อยู่อาศัย	5	10
- บ้านแถว	-	-	บ้านแถวชั้นเดียว เน้นคอนกรีต	อยู่อาศัยและค้าขาย	3	6
- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	-	-	-	-
= วัด 1 แห่ง						
- วัดข่วงเปา	วัดชุมชนจากครุฑาวิท จัดตั้งตามประกาศ เมื่อพ.ศ. 2452	เจ้าพรหมศิลป์พัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน	เป็นวัดเก่าแก่มีวัดและโบราณสถานที่สำคัญ อายุ 85 ปี	เจ้าพรหมศิลป์พัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ของชุมชน	1	-
= ตลาด (ภาคแดง)						
- ตลาดบ้านน้อย	-	-	ตลาดแบบมีโรงเรือนขนาดเล็กแม่ค้า 10-15 เจ้า อายุ 20-25 ปี	ค้าขายเล็ก สินค้าพื้นบ้านของบ้าน เพื่อการค้าปลีก	1	-
= ยงคืประเภอบ้าน						
- โรงเรียน	-	-	โรงเรียนของชุมชนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาตอนปลาย 4 แห่ง	การศึกษา, ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนและเยาวชน		
- โบสถ์คริสต์	-	-	โบสถ์คริสต์เรือนไม้ เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก	กิจกรรมทางศาสนาของคริสต์จักร มีนิกาย	1	
- สำนักสงฆ์ภาคี	สำนักสงฆ์สาธิตและพระโยน	เพื่อการอุปโภค บริโภค	สำนักสงฆ์คริสต์จักรสาธาณประโยชน์	เพื่ออุปโภค และรับมอบเงิน จากอาคารนิกายอื่น		

(ต่อ)

แสดงลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบตามรายการตามแผนผังความสัมพันธ์ : จำนวนเงิน

องค์ประกอบของรายการตามแผนผัง	บุคคล		ยุทโธปกรณ์		จำนวน	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- บ้านชุมชนวงศศุภสวัสดิ์ (ชุมชนแออัดกลาง)						
= บ้านเดี่ยวชุมชน (สูง 50 อาคาร)						
- คิงเดม	บ้านเดี่ยวได้แก่วังวนขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย	บ้านเดี่ยวได้แก่วังวนขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย	17	34
- คิงเดมรับซ่อมคิงเดม	บ้านเดี่ยวได้แก่วังวนขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย	คิงเดมรับซ่อม, ครัว, ถังล้าง, ครัว ฯลฯ	อยู่อาศัย	19	38
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	บ้านเดี่ยวใหม่ทั้งหมดหลายขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย	14	28
- บ้านแถว	-	-	-	-	-	-
- คิงเดม	-	-	-	-	-	-
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	-	-	-	-
= ตลาด						
- ตลาดบ้าน	-	-	ตลาดขายตามอาคารบ้านเรือนริมถนนขนาดใหญ่	ขายสินค้าปลีกเพื่อการบริโภค	-	-
= องค์ประกอบอื่น ๆ						
- ตู้จำหน่ายยา	ตู้จำหน่ายยาสาธารณะประโยชน์	เพื่อการอุปโภค บริโภค	ตู้จำหน่ายสาธารณะประโยชน์	เพื่อการอุปโภค และรับของเสียจากอาคารบ้านเรือน	-	-

(ต่อ)

แสดงรายการของทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

องค์ประกอบทรัพย์สิน	ยโสทัศน์		บึงฉลวย		จำนวน	มูลค่า
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- ยานพาหนะ						
- บ้านและชุมชน (เนื้อที่ 50 ไร่เศษ)						
- ดั้งเดิม	บ้านเรือนแถว 2 ชั้น, บ้านเดี่ยว	อยู่อาศัย	บ้านเรือนแถว 2 ชั้น, บ้านเดี่ยว	อยู่อาศัย	21	42
- ดั้งเดิมปรับปรุงเพิ่มเติม	บ้านเดี่ยววัดสูงขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย	ดัดแปลงบ้านร้าง, พื้นที่ย้ายสวน ฯลฯ	อยู่อาศัย	17	34
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	บ้านเดี่ยวใหม่ขนาดใหญ่-เล็ก	อยู่อาศัย	12	24
- บ้านแถว	-	-	รูปแบบหลากหลาย			
- ดั้งเดิม	-	-				
- อาคารขนาดใหญ่	-	-				
๘ วัด						
- วัดคอยแก้ว	วัดชุมชน จากตรอกวัด จิตต์คงคามประชาศรัทธา พ.ศ. 2483	สำหรับศิษย์วัดธรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน	เป็นวัดเก่าแก่ มีวัดและโบราณสถานที่สำคัญหลายอย่าง	สำหรับศิษย์วัดธรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน	1	-
๙ ศาล						
- ศาลหน้าวัดคอยแก้ว	-	-	ศาลกว้างกับพื้นดิน บางส่วนได้ระมัดระวัง 5-7 ไร่ อายุ 3-4 ปี	ศาลชาย แยกเป็นบ้านพัก ศาลบ้านของบ้าน เพื่อการบริบาล	1	-
- ศาลหลังโรงเรียนของทองและศาลศาลากลางหน้าวัดคอยแก้ว	-	-	ศาลแบบมีโรงเรือนขนาดใหญ่	ศาลชายเล็ก ศาลพื้นดิน และของบ้าน เพื่อการบริบาล	2	-
- ศาลอื่นๆ	-	-	ศาลหลายหลายอาคารเรือนเรือน	ศาลชายเล็ก เพื่อการบริบาล	-	-
๑๐ องค์ประกอบอื่นๆ						
- บ้านเรือนประชาศรัทธา	บ้านเรือนประชาศรัทธาและแผนกต่างๆ	เพื่อการอุปโภค บริโภค และแผนกต่างๆ	บ้านเรือนประชาศรัทธาและแผนกต่างๆ	เพื่อการอุปโภค บริโภค และรับของเสียหายจากอาคารต่างๆ	-	-

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนจอมทองระดับย่าน ในองค์ประกอบของย่านทางด้านกายภาพ
การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์

ความเป็นพื้นที่ย่านมีพัฒนาการมาจากศักยภาพและข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศของพื้นที่
ร่วมกับความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง ซึ่งเป็นผลให้กลุ่มคนตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่ปลอดภัยจากภัย
ธรรมชาติ โดยเฉพาะการท่วมถึงของน้ำจากแม่น้ำในที่ราบต่างๆ ย่านชุมชนจึงเกาะตัวอยู่บนที่ดอน
ที่ราบ น้ำท่วมไม่ถึง เป็นกลุ่มๆ ตามขนาดของพื้นที่ และหนาแน่นขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน
โดยมีพื้นฐานในการจัดองค์ประกอบของย่านด้วยศูนย์รวมทางจิตใจที่ "วัด" ศูนย์รวมทางเศรษฐกิจ
อยู่ที่ "ตลาด" พัฒนาการเติบโตขึ้นที่แสดงออกในด้านความหนาแน่นมากกว่าการขยายพื้นที่ พื้นที่ย่าน
แต่ละย่านจึงแบ่งขอบเขตได้ไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากความเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันของเนื้อเมือง แต่สัง
เกตได้จากศูนย์รวมทางจิตใจและเศรษฐกิจของย่านแต่ละย่าน ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นลักษณะเฉพาะ
ของพื้นที่ย่านแต่ละย่านได้ โดยเฉพาะในด้านองค์ประกอบทางกายภาพ บรรยากาศ และภูมิทัศน์
ส่วนในการใช้พื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกันในทุกย่าน

6 การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

2 ลักษณะเฉพาะของชุมชนจอมทอง _____

3 ระดับอาคาร _____

บ้าน วัด ตลาด สถานที่ราชการ _____

ระดับอาคาร

2.5 ลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบชุมชน

องค์ประกอบชุมชนมีลักษณะเฉพาะตัวในรูปแบบ (Style), กิจกรรม, การใช้พื้นที่ และบรรยากาศ ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการซึ่งเป็นองค์ประกอบระดับบ้านช่อง หรืออาคารที่สร้างความเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนได้อย่างถึงแก่น ในการศึกษาอาศัยการสัมผัสตัวอย่างร่วมกับทฤษฎีและการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

2.5.1 บ้าน จากการสำรวจและศึกษาในพื้นที่ พบว่าบ้านของชุมชนจอมทอง มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาก่อนการสร้างวัดพระธาตุศรีจอมทองตามที่ได้กล่าวถึงสามภรรยาคนหนึ่ง คือ นายสร้อย นางเม็ง ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ดอยจอมทอง และเป็นผู้ที่สร้างวัดพระธาตุศรีจอมทอง ขึ้นใน พ.ศ. 1994 ซึ่งนับเวลา 543 ปีที่ผ่านมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าชุมชนน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานก่อน 543 ปีที่ผ่านมา (ในพื้นที่ศึกษา) การสร้างบ้านเรือนได้ผ่านเวลาไปหลายช่วงสมัยจนไม่สามารถศึกษาถึงลักษณะอาคารบ้านเรือนยุคโบราณได้ เนื่องจากไม่มีหลักฐานใดๆ ที่จะแสดงข้อมูลการศึกษาได้ ดังนั้นการศึกษาจึงอาศัยลักษณะบ้านที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน เป็นเกณฑ์ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะของบ้านได้ตามอายุของบ้าน คือ

- บ้านที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (ก่อน พ.ศ. 2476) คือบ้านที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคอดีต (พ.ศ. 2339-2476) ไม่ปรากฏในชุมชน
- บ้านที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี (พ.ศ. 2476-2537) ในยุคปัจจุบัน และ
- บ้านที่มีอายุระหว่าง 1-30 ปี (พ.ศ. 2500-2537) ในยุคปัจจุบันตอนช่วงมีการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7

จากอายุของบ้านสามารถใช้เป็นเกณฑ์การศึกษา พัฒนาการของบ้าน รูปแบบกิจกรรมการใช้พื้นที่ และบรรยากาศภูมิทัศน์ของบ้าน เฉพาะยุคปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตเท่านั้น เนื่องจากความไม่ชัดเจนในข้อมูลของบ้านในยุคโบราณและยุคอดีต ซึ่งมีพัฒนาการและช่วงเวลาที่ยาวนานมาก ดังนั้นการศึกษาจึงมีรายละเอียดเฉพาะบ้านในยุคปัจจุบันตามปรากฏบ้านในพื้นที่ชุมชน คือ

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 ไม่มีข้อมูลให้ศึกษา
- 2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 ข้อมูลไม่ชัดเจนต่อการศึกษา
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 บ้านของชุมชนในยุคปัจจุบันมักจะเป็นบ้านที่สร้างครั้งที่ 2 หรือบ้านเก่าสร้างใหม่ กับบ้านที่สร้างขึ้นใหม่ มีอายุตั้งแต่ 40-60 ปี และอายุ 1-30 ปี รูปแบบ ขนาด ลักษณะการใช้พื้นที่ และบรรยากาศแตกต่างกันดังนี้

- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง (เรือนไม้แบบล้านนา)
- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่
- บ้านเรือนแถว
- ตึกแถว
- อาคารขนาดใหญ่

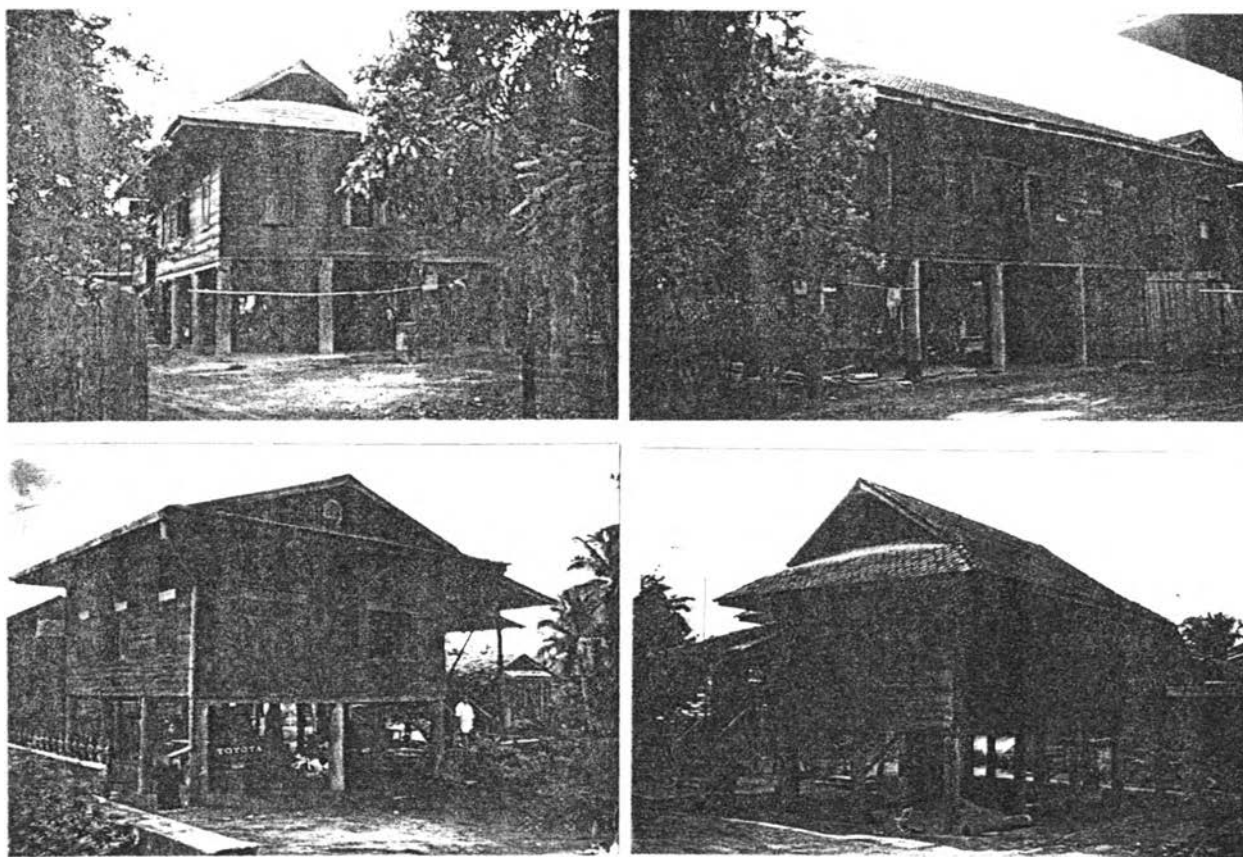
ก. บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง (เรือนไม้แบบล้านนา) มีพัฒนาการมาจากความเป็นชุมชนที่ถาวรระดับอำเภอ การสร้างบ้านเรือนจึงมีความถาวรมากขึ้นโดยสร้างด้วยไม้จริงทั้งหลัง ส่วนใหญ่สร้างหลังจากการตัดถนนสายเชียงใหม่-จอมทองแล้วคือ ในช่วง พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา มีอายุในช่วง 30-40 ปี บางหลังเท่านั้นที่มีอายุมากกว่า 40 ปี แต่ไม่เกิน 60 ปี มีลักษณะที่เฉพาะตัวแตกต่างจากบ้านล้านนาชุมชนสันกำแพงในด้านรูปแบบ ขนาด ประโยชน์ใช้สอยในพื้นที่บ้านตามเหตุผลของพื้นฐานสังคมที่มาจากสังคมภาคกลางด้วยส่วนหนึ่งที่ผสมผสานกลมกลืนกับพื้นฐานสังคมล้านนาจนเป็นคนพื้นถิ่นล้านนา นับแต่โบราณกาลถึงอดีต มีฐานะทางสังคมค่อนข้างดี จึงมีโอกาสสร้างบ้านเรือนไม้จริงได้ พบมากในทุกพื้นที่ย่าน แต่ที่คงลักษณะได้ดีคือ บ้านในพื้นที่ย่านทิศใต้และทิศเหนือ

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

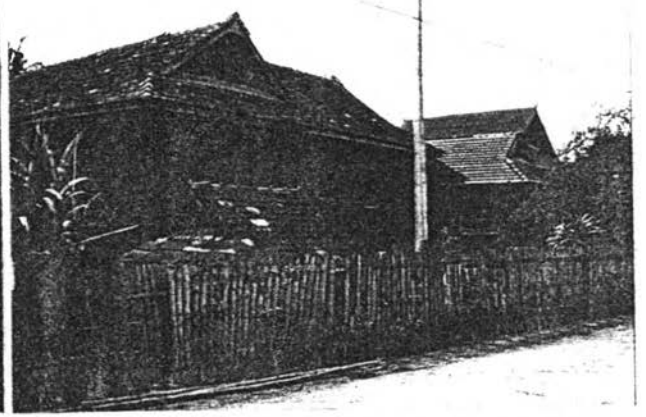
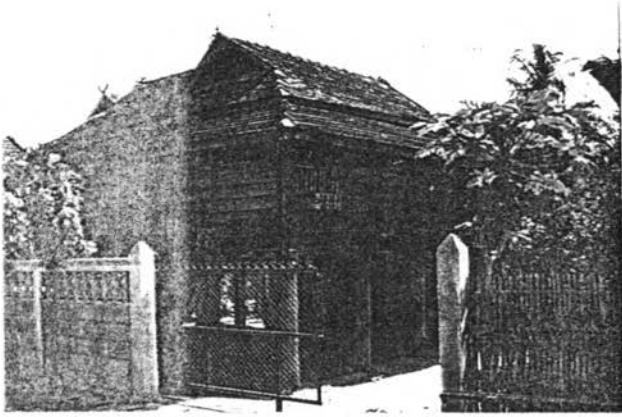
สถาปัตยกรรม มีลักษณะเป็นเรือนไม้จริงตั้งแต่ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ในลักษณะ "เรือนเครื่องสับ" และ "เรือนกาแล" คล้ายคลึงกับบ้านในชุมชนสันกำแพง แต่สร้างด้วยศิลปะชาวบ้านที่มีพื้นฐานสังคมจากภาคกลางผสมผสานกับล้านนา กล่าวคือ เรือนเครื่องสับ เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่มีฐานะปานกลาง เป็นเรือนไม้จริงทั้งหลัง มีปาก หรือมีไม้ไผ่ขัดตะเกียบบางส่วน หรือไม่มีเลย พบมากในพื้นที่ย่านชุมชนทั่วไป มักจะสร้างในยุคปัจจุบันตอนต้น-กลาง ส่วนเรือนกาแล เป็นเรือนไม้จริงแบบแฝด หรือไม่แฝด ขนาดกลางถึงใหญ่ ใต้ถุนสูง มีกาแลอยู่บนยอดสุดของบันลม ต่อมาภายหลังลดความสำคัญของกาแลลง เป็นหลังคาจั่ว ไม่มีกาแลแบบปั้นหยา หรือจั่วลาดสี่ด้าน บริเวณหน้าจั่วจะมีบันทึกัน, เดือน, ปี ของการสร้างบ้านไว้ด้วย เนื้อที่ใช้สอยภายในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรือนเครื่องสับ หรือเรือนกาแล จะประกอบด้วยห้องนอน สองห้องที่มีขนาดใหญ่และเล็ก ห้องโถง ครัว ฝั่ไฟ ฆานบ้าน ส่วนองค์ประกอบภายนอก มีลักษณะเช่นเดียวกับบ้านในชุมชนสันกำแพง คือประกอบด้วย บัว บ่อน้ำ ห้องอาบน้ำ (ปัจจุบันมีเฉพาะบางบ้าน) คอกสัตว์ (ปัจจุบันมีเฉพาะบางบ้าน) สวน รั้ว ศาลเจ้าที่ของบ้าน และลานบ้าน มีรั้วรอบขอบชิดแบบโบราณ (รั้วสลาบ, รั้วตาแสง และหรือรั้วลวด : รั้วไม้หลักทั้งต้น) หรือรั้วต้นไม้

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของบ้านมีการใช้พื้นที่แบบอิสระ เชื่อมโยงระหว่างบ้านในละแวกเดียวกัน บ้านจะหันหน้าเข้าหากันหรือลานบ้าน มีความเลื้อนไหลถึงกันได้ดีในละแวกของตน จัดองค์ประกอบภายในบริเวณพื้นที่ตามคตินิยมแบบล้านนา ที่เน้นประโยชน์ใช้สอยและตอบสนองต่อกฎของธรรมชาติ เช่น ยุ้งข้าวอยู่ทางทิศตะวันตกเพื่อรับแดดและบังแดดให้กับตัวบ้าน บ่อน้ำและห้องอาบน้ำอยู่ใกล้บันไดหน้าบ้านหรือหลังบ้าน สวนครัวอยู่ใกล้ลานบ้านหรือหลังบ้าน ลานบ้านอยู่บริเวณหน้าบ้านเชื่อมโยงกับพื้นที่บ้านอื่นๆ ได้ดี ส่วนคอกสัตว์มักอยู่ใต้ถุนบ้านหรือยุ้งข้าว ศาลเจ้าที่อยู่บริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เป็นต้น

บรรยากาศ ได้บรรยากาศจากพืชพรรณสวนไม้ผล สวนครัวไม้ดอกไม้ประดับ ร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณลานบ้าน สร้างชีวิตชีวาให้กับบ้านแบบเป็นกลุ่มเป็นละแวกมากกว่าบ้านเดี่ยวๆ เนื่องจากพื้นที่มีความต่อเนื่องและใช้กิจกรรมร่วมกัน

ภาพที่ 6.75 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง ขนาดกลาง-ใหญ่ ช่วงอายุ 30-60 ปี

(ต่อ)

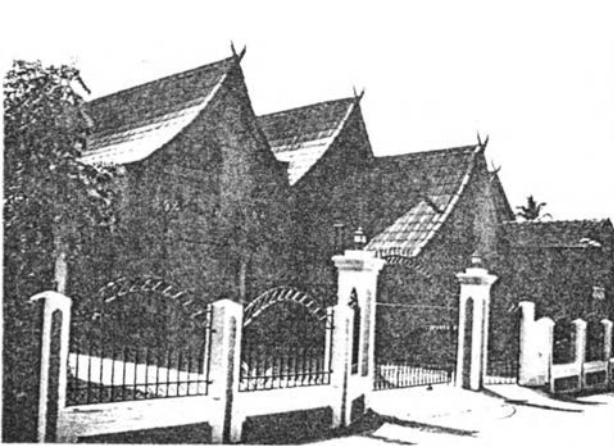
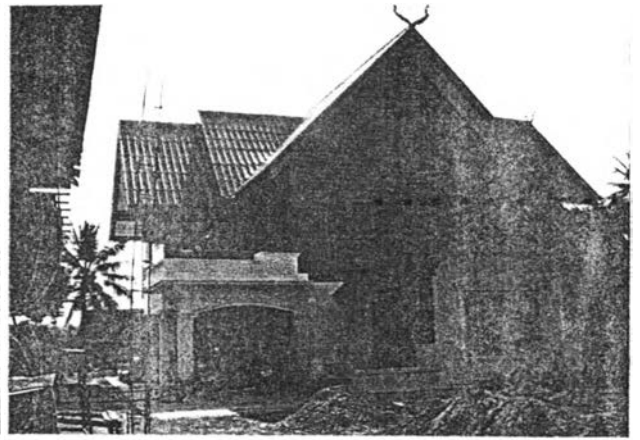
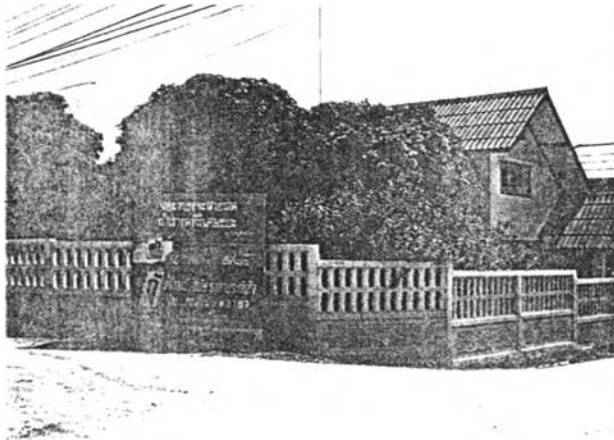
ข. บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ ปรากฏในช่วง 1-7 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากภาวะความทันสมัย ภายใต้อายุของบ้านที่ต้องรื้อถอนสร้างใหม่ หรือความต้องการมีบ้านใหม่ในพื้นที่ของตน มีรูปแบบหลากหลาย ทั้งขนาด ลักษณะ การใช้พื้นที่ และบรรยากาศ พบมากในพื้นที่ย่านส่วนกลางทางทิศตะวันตกของชุมชนจากย่านใจกลางชุมชน

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

สถาปัตยกรรม เป็นบ้านที่ได้รับการออกแบบจากสถาปนิกหรือช่างชาวบ้านที่เน้นประโยชน์ใช้สอยแบบทันสมัย มีหลายลักษณะของบ้านไม้ บ้านอิฐและคอนกรีต บ้านไม้ผสมคอนกรีต เป็นต้น ในรูปแบบบ้านเดี่ยวได้ถุนสูง พื้นติดดินยกระดับ บ้านชั้นเดียว ชั้นครึ่ง หรือสองชั้น อาจต่อเติมจากบ้านเก่าหรือสร้างใหม่ทั้งหลัง

การใช้พื้นที่ การใช้พื้นที่มีความเป็นส่วนตัวสูง โดยการสร้างรั้วรอบขอบชิดแบบถาวรด้วยวัสดุที่แข็งแรง ไม่ยึดติดกับองค์ประกอบและโครงสร้างการใช้พื้นที่รูปแบบล้านนา มีการจัดองค์ประกอบตามความต้องการแบบสมัยใหม่ที่มีพื้นฐานอาชีพไม่ใช่เกษตรกรรม องค์ประกอบพวกขลุ่ยข้าว, ลานบ้าน, คอกสัตว์, สวนครัว เริ่มหมดความจำเป็นต่อบ้านและการใช้พื้นที่ เน้นกิจกรรมแบบส่วนตัวของครอบครัวต่อการใช้พื้นที่ ฟังตลาด และการเดินทาง

บรรยากาศ บรรยากาศถูกสร้างด้วยภูมิทัศน์ภายในบริเวณบ้านแบบจำกัดตามขนาดของพื้นที่บ้านเฉพาะบ้าน ผู้มีฐานะดีมีที่ดินของบ้านขนาดใหญ่ สามารถใช้จัดภูมิทัศน์บ้านที่เน้นความสวยงามของบ้านได้ดีกว่าบ้านที่ขนาดพื้นที่แคบ สร้างบรรยากาศของกิจกรรมบ้านแบบเฉพาะครอบครัว ขาดความสัมพันธ์ต่อกลุ่มละแวกบ้านเดียวกัน ขาดชีวิต ชีวาและความอบอุ่น ห้างเหินและเป็นส่วนตัว

ภาพที่ 6.76 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเดี่ยวสมัยใหม่
ช่วงอายุ 1-7 ปี

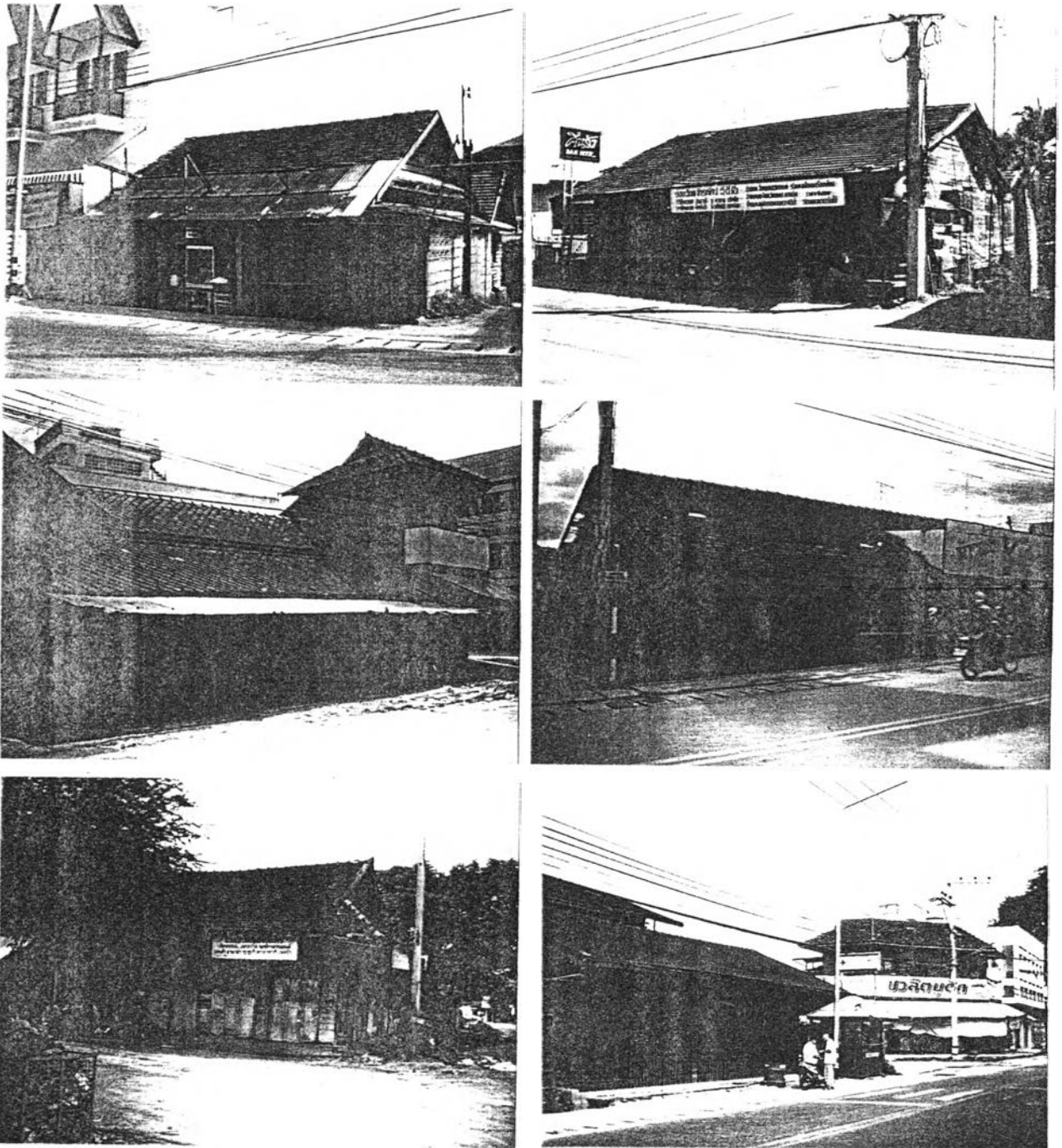
ค. บ้านเรือนแถว ปรากฏในพื้นที่ชุมชนช่างที่มีการตัดถนนสาย เชียงใหม่-จอมทอง-ฮอด มีลักษณะเป็นเรือนแถวแบบล้านนา มีอายุอยู่ในช่วง 30-50 ปี ปัจจุบันมีความเก่าแก่มาก บางหลังใช้งานไม่ได้ พบมากบริเวณย่านใจกลางชุมชน

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

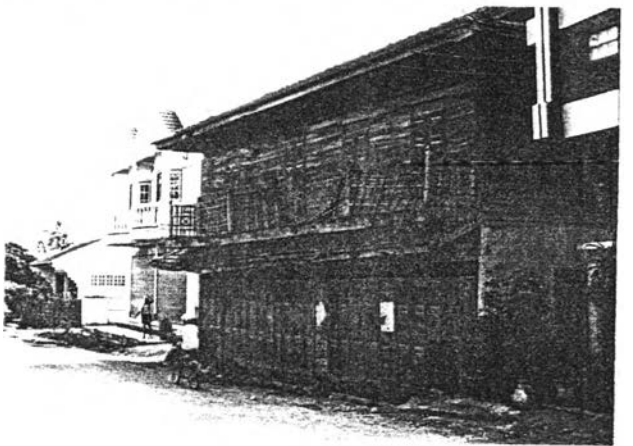
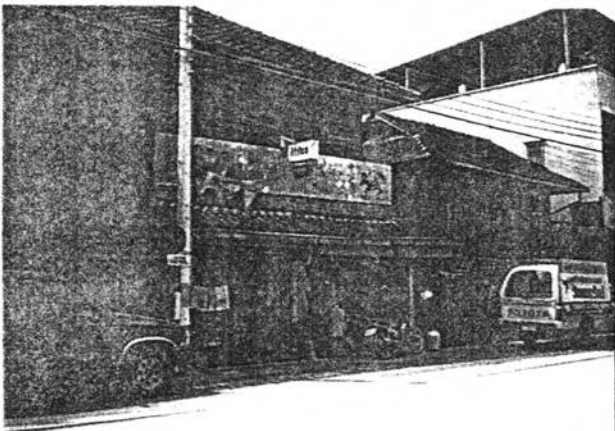
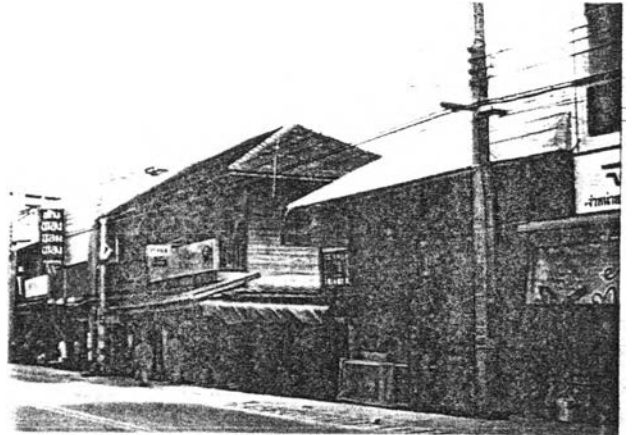
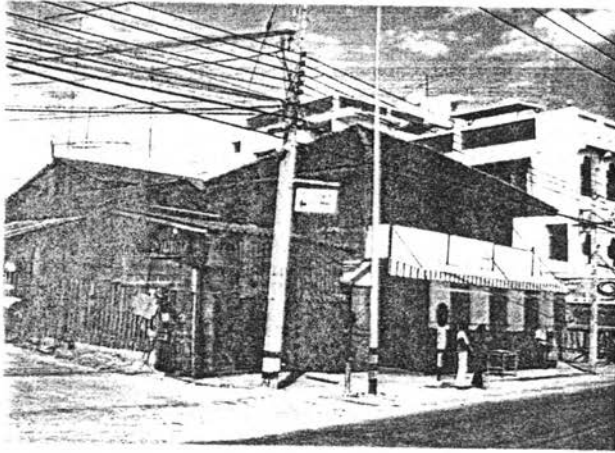
สถาปัตยกรรม มีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว พื้นติดดิน หรือเรือนไม้ 2 ชั้น พื้นติดดิน ตั้งแต่ 2 คูหาขึ้นไปไม่เกิน 6 คูหา รูปแบบคล้ายคลึงเรือนแถวของชุมชนสันกำแพง

การใช้พื้นที่ บ้านเรือนแถวจะเกาะตัวตามแนวถนนสายหลักแบบห่างๆ สลับกับพื้นที่สวนและเกษตรกรรมของชุมชน ต่อมาภายหลังจึงเกาะกลุ่มหนาแน่นขึ้นตลอดแนวถนนย่านใจกลางชุมชนแบบผสานกันไปอย่างต่อเนื่อง สลับกับอาคารสมัยใหม่

บรรยากาศ บรรยากาศมีความคึกคักจากกิจกรรมการค้าและบริการของอาคารร่วมกับวิถีทัศนียภาพที่แทรกตัวระหว่างบ้านและบางส่วนของพื้นที่ต่อเนื่องกับพื้นที่เกษตรกรรม สร้างมุมมองและทัศนียภาพที่ดี

ภาพที่ 6.77 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเรือนแถวชั้นเดียว ช่วงอายุ 30-60 ปี

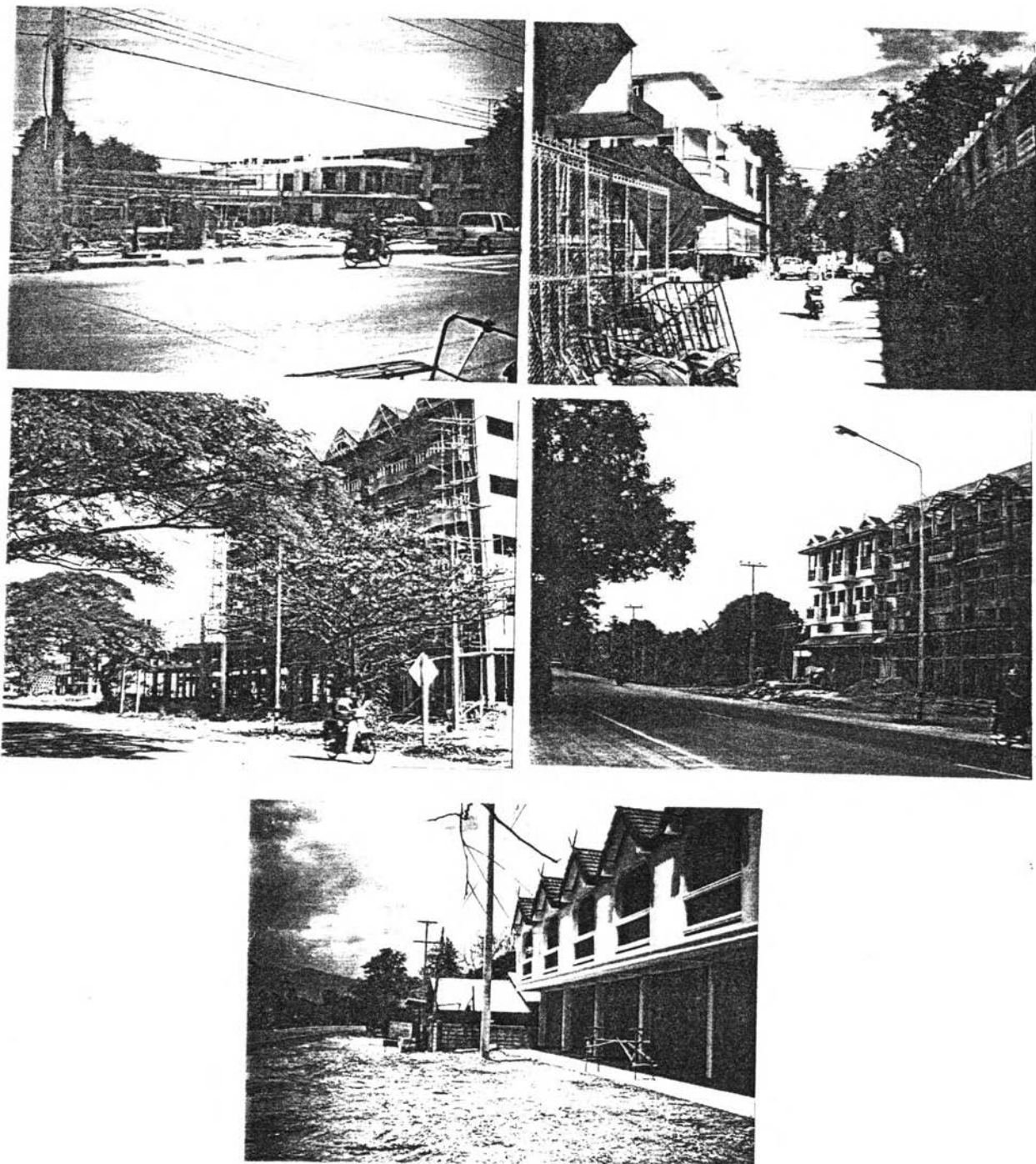
ภาพที่ 6.78 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเรือนแถวสองชั้น
ช่วงอายุ 30-60 ปี

ง. ตึกแถว มีพัฒนาการตามหลังบ้านเรือนแถวในยุคปัจจุบันตอนปลาย ในช่วง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา เนื่องจากความต้องการอาคารร้านค้าริมถนน ตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พบมากบริเวณย่านใจกลางเมืองกลางชุมชนสองข้างถนนสาย เชียงใหม่-จอมทอง-ฮอด และในช่วง พ.ศ. 2533-2537 ตึกแถวเติบโตเกาะกลุ่มขนาดใหญ่บริเวณตลาดของชุมชนในพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง และขยายตัวไปตามแนวสองข้างถนนสาย เชียงใหม่-จอมทอง-ฮอด และสายจอมทอง-น้ำตกแม่กลาง ในช่วงแรกจากปากทางสามแยก

ลักษณะเฉพาะของตึกแถว

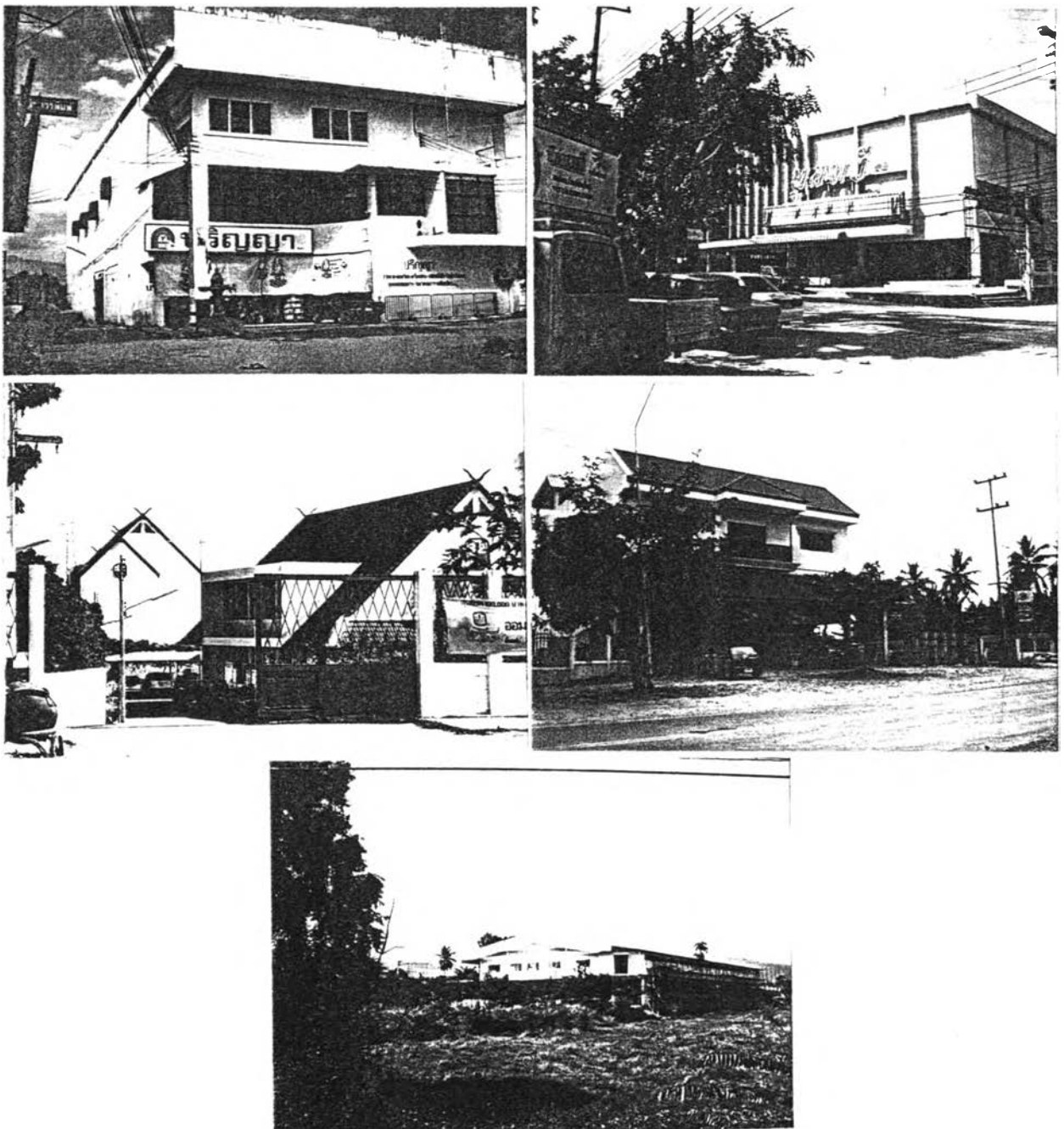
สถาปัตยกรรม มีลักษณะเป็นตึกคอนกรีต 2 ชั้นถึง 4 ชั้น ตั้งแต่ 2 คูหาขึ้นไป ที่ตั้งอยู่ริมถนน หันหน้าเข้าหาถนน เพื่อกิจการค้าขายและบริการ และอยู่อาศัยด้วยส่วนหนึ่ง มีรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ บรรยากาศ และภูมิทัศน์แบบตะวันตกเช่นเดียวกับชุมชนสันกำแพง ส่วนขนาดของตึกแถวและชั้นเชิงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมขึ้นอยู่กับสถาปนิก, กำลังทรัพย์ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการกำหนดกิจกรรมใช้สอยเฉพาะอาคาร มีอายุตั้งแต่ 1-17 กว่าปี โดยประมาณ

ส่วนการใช้พื้นที่ฝั่งบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนสันกำแพง

ภาพ 6.79 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ ดึงแถวในช่วงปลายของยุคปัจจุบัน ช่วงอายุ 1-20 ปี

จ. อาคารขนาดใหญ่ เป็นอาคารเพื่อกิจการพิเศษ เช่น โรงภาพยนตร์, อาคารโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ปรากฏบางจุดในพื้นที่ริมถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นโครงสร้าง ทึบ (Mass) ขนาดใหญ่คล้ายกล่อง มีช่องเปิดของหน้าต่าง ประตูน้อย การใช้พื้นที่เน้นการใช้สอยภายในอาคารแบบห้องโถงขนาดใหญ่ มีกิจกรรมของคนจำนวนมากภายใน มีพื้นที่ว่างภายนอกน้อย ติดถนน ไม่ได้มีการตกแต่งภูมิทัศน์เท่าที่ควร บรรยากาศจึงค่อนข้างแห้งแล้ง บางอาคารเท่านั้นที่มีการตกแต่งภูมิทัศน์บ้างบางส่วน

ภาพที่ 6.80 แสดงรูปแบบอาคาร การใช้พื้นที่ บรรยากาศ อาคารขนาดใหญ่ ในช่วงปลายของยุคปัจจุบัน อายุ 1-20 ปี

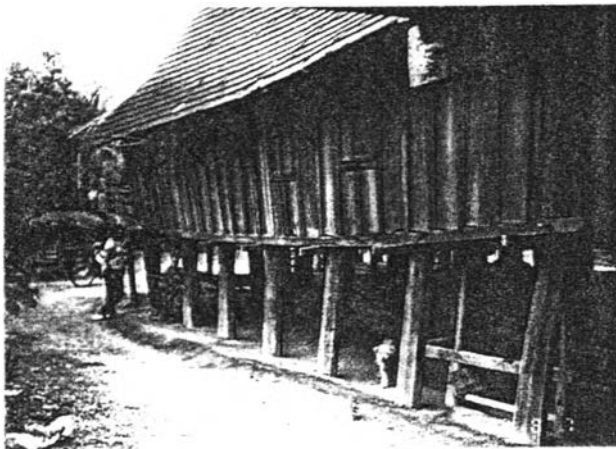
4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของบ้านและอาคารในอนาคต นอกจากการเพิ่มความหนาแน่นในพื้นที่แล้ว รูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ บรรยากาศและภูมิทัศน์ ก็มีแนวโน้มในรูปแบบสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น โดยการสร้างอาคารแบบตอเดิมจากบ้านเก่า หรือรื้อสร้างใหม่ทั้งหมด หรือสร้างใหม่ทั้งหมดในพื้นที่ว่างละแวกบ้านของพื้นที่ย่านแต่ละย่าน และพบว่าย่านส่วนกลางทางทิศตะวันตกของพื้นที่ชุมชนมีการสร้างบ้านสมัยใหม่มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ บ้านสมัยใหม่ที่พบส่วนใหญ่สร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลังมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ มีรั้วรอบขอบชิดที่แข็งแรงด้วยรั้วคอนกรีต ไม่เห็นลานบ้าน องค์ประกอบทางกายภาพอื่น ๆ เช่น ยุ้งฉาง ส่วนครัว คอกสัตว์ ฯลฯ ไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ยกเว้นบ่อน้ำบาดาลที่ใช้เพื่ออุปโภค-บริโภค มีความจำเป็นต่อบ้านและชุมชนอย่างมาก ส่วนภูมิทัศน์ประดับตกแต่งด้วยสวนและพืชพรรณ ร่วมกับกิจกรรมของครอบครัวที่เฉพาะตัว เฉพาะบ้านแต่ละหลัง ขาดความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีต่อกัน ห่างเหินเป็นส่วนตัวสูง

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของบ้านโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ในอดีต การก่อสร้างบ้านมาจากช่างฝีมือชาวบ้านที่มีพื้นฐานความเป็นล้านนาดั้งเดิม ภายใต้พื้นฐานทางสังคมจากยุคโบราณและอดีตนั้นคือ การมีศิลปวัฒนธรรมจากภาคกลางและพม่าเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากความเป็นชุมชนทางการค้าติดต่อระหว่างภาคกลางสู่ล้านนาและพม่า บ้านจึงแสดงออกในลักษณะผสมผสานระหว่างล้านนา ภาคกลางและพม่า สถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ ผังบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ มีลักษณะที่เฉพาะตัวแตกต่างไปจากชุมชนสินค้าแพง ในเรื่องของบ้านเดี่ยวได้ถูกลดลงแบบล้านนา เกี่ยวกับขนาดและการแบ่งประโยชน์ใช้สอยภายในพื้นที่บ้าน เป็นต้น กล่าวคือขั้นเชิงของการใช้พื้นที่ภายในบ้านมีความซับซ้อนมากกว่าการออกแบบความต่างระดับภายในตัวบ้านมีลูกเล่นมากกว่า

ในปัจจุบัน การก่อสร้างอาคารบ้านเรือนมีรูปแบบทันสมัย ออกแบบโดยสถาปนิก ลักษณะมีความแตกต่างกันไปตามความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยและกิจกรรม อาคารต่างๆ จึงมีหลายขนาดหลายรูปแบบและลักษณะ แทรกตัวอยู่ภายในพื้นที่ย่านชุมชนที่มีอาคารรูปแบบดั้งเดิมคงอยู่ แต่ส่วนใหญ่จะพบมากบริเวณย่านใจกลางชุมชน

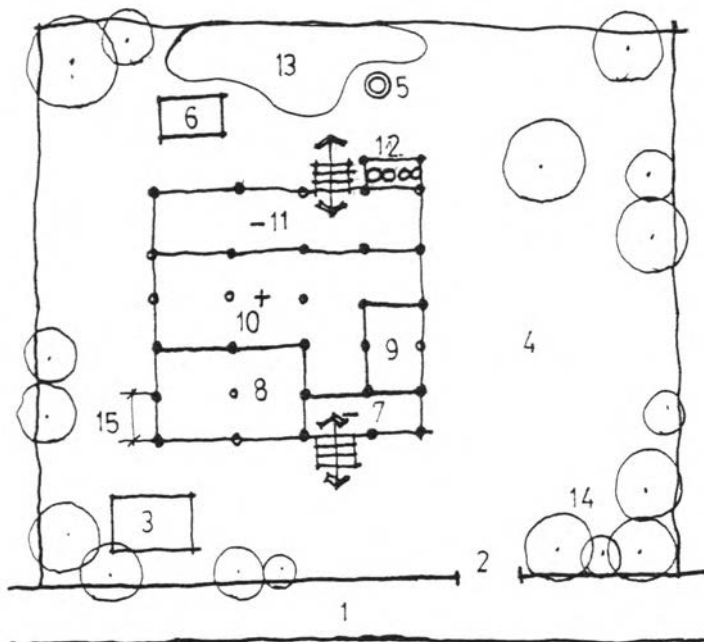
บ้านเตี้ยวใต้ถุนสูง

บ้านคุณแม่ผัด โพธิ์ราชา

อายุบ้านระหว่าง 50-60 ปี

สัญลักษณ์

- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 ทางเข้าบ้าน
- 3 หลงข้าว (ยุ้งข้าว)
- 4 ลานบ้าน
- 5 บ่อน้ำ
เต็น (ยกระดับ)
- 6 ครัวไฟ
- 7 ชานหลังบ้าน (ลกระดับ)
- 8 ห้องนอน
- 9 ครัวไฟ
- 10 เต็น
- 11 ชานหน้าบ้าน
- 12 หม้อน้ำต้ม
- 13 สวนครัว
- 14 ไม้ตะลิ่งใต้
- 15 ระยะเสา 2.50 เมตร

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

ภาพที่ 6.81 แสดงลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเตี้ยวใต้ถุนสูง โดยพิจารณาจากอาคารที่มีอยู่จริงเป็นกรณีรูปแบบบ้านตัวอย่าง

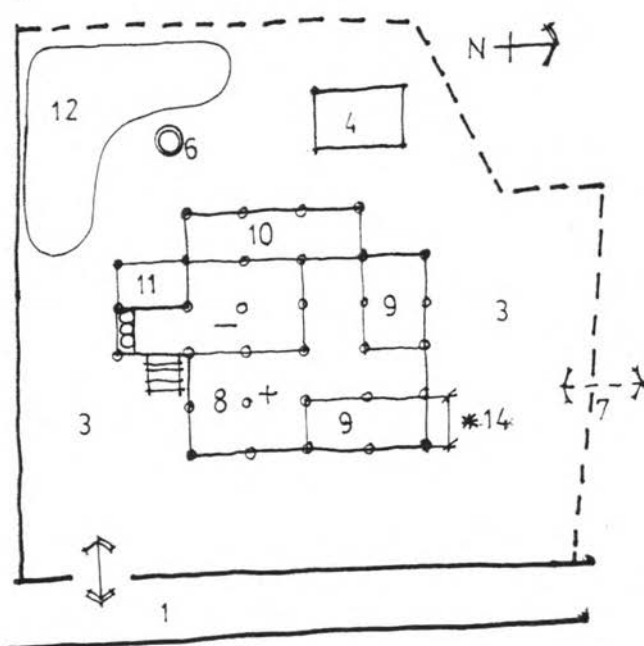
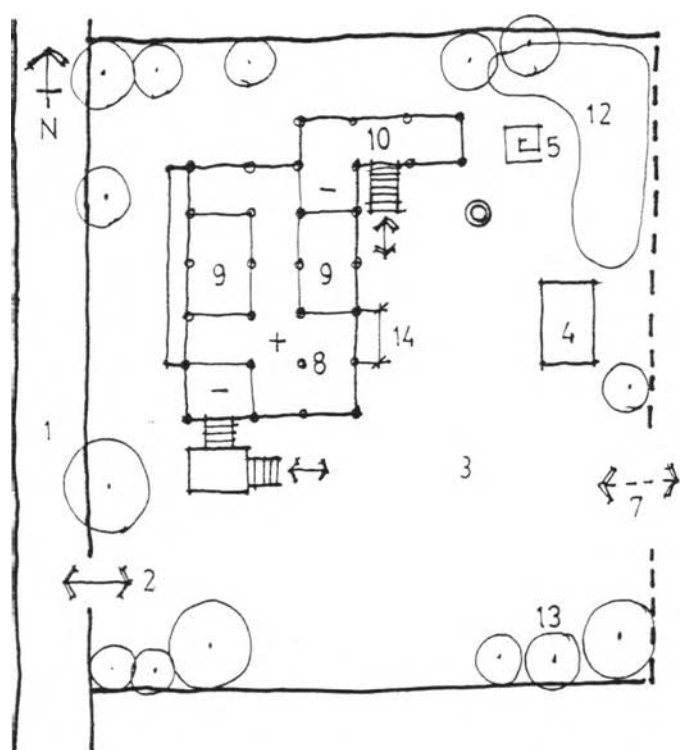
บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง

บ้านคุณแห่งน้อย แสนใจบาน
สร้างเมื่อ พ.ศ.2502

บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง

ไม่ทราบชื่อเจ้าของบ้าน
อายุบ้านระหว่าง 35-40 ปี

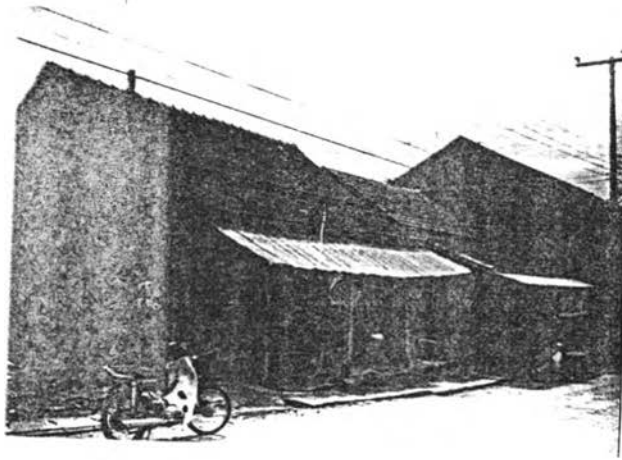

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

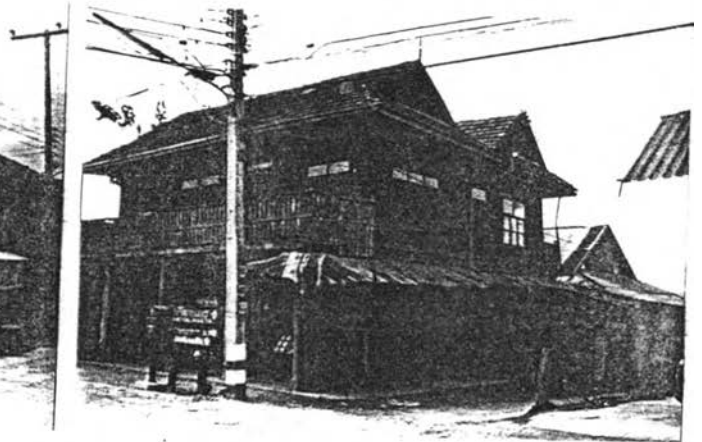
สัญลักษณ์

1 ถนน, เส้นทาง	5 ต่อมไม้	9 ห้องนอน	13 ไม้ผล, ไม้ประดับ
2 ทางเข้า	6 บ่อน้ำ	10 คร้าไฟ	14 ระยะเสา 3.5 เมตร
3 ลานบ้าน	7 ทางด้านถึงเพื่อนบ้าน	11 ซานบ้าน	* " 2.5 เมตร
4 หลอดข้าว	8 เติ้น, รั้วแขก	12 สวนครัว	

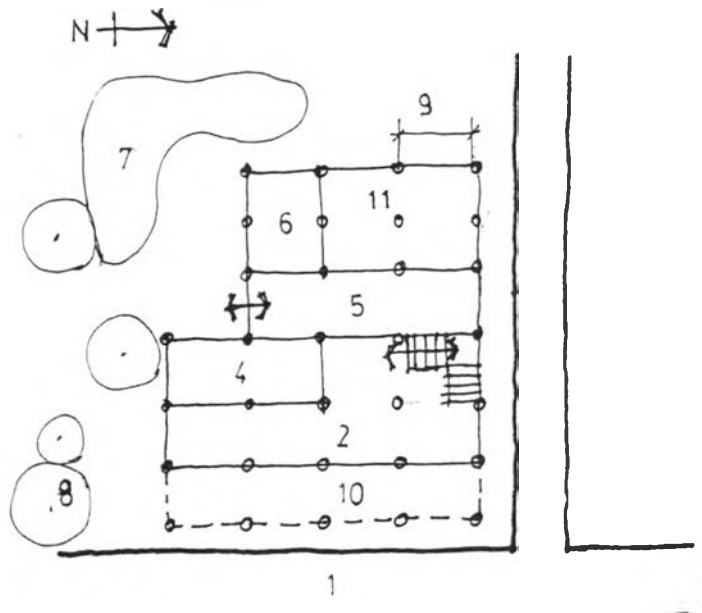
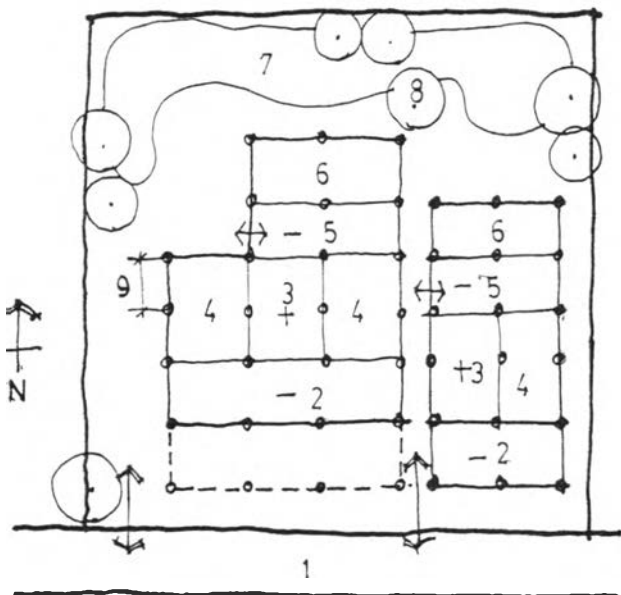
(ต่อ)

บ้านเรือนแถวชั้นเดียว
อายุบ้านระหว่าง 45-50 ปี

บ้านเรือนแถวสองชั้น
สร้างเมื่อ พ.ศ.2482

ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

สัญลักษณ์

1 ถนน, เส้นทาง	5 ลานอาบน้ำฝน	9 ระยะเสา 2.5 เมตร
2 ส่วนหน้าบ้าน	6 คร้าไฟ	10 ส่วนระเบียงหน้าบ้าน
3 เต็น (ยกระดับ)	7 สานคร้า	11 ห้องโถง
4 ห้องนอน	8 ไม้ผล, ไม้ประดับ	

ภาพที่ 6.82 แสดงลักษณะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเรือนแถว โดยพิจารณาจากอาคารที่มีอยู่จริง เป็นกรณีรูปแบบบ้านตัวอย่าง

จากตัวอย่างบ้านลักษณะของบ้านจะเน้นห้องโถงต่างระดับขนาดใหญ่ มีห้องนอน 2 ห้อง อยู่ส่วนกลาง และส่วนหลังบ้าน คร่อมยกแยกตัวจากบ้านหรืออยู่ ส่วนหลังบ้านเป็นองค์ประกอบอื่นๆ ยุ้งข้าว บ่อน้ำ สวนครัว สวนผลไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ และลานบ้าน เป็นส่วนประกอบของการจัดภูมิทัศน์แบบล้านนา

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

การตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนนับตั้งแต่ยุคโบราณถึงยุคอดีตตอนกลาง ในปี พ.ศ. 2444 การใช้พื้นที่ดินอยู่ภายใต้กรรมสิทธิ์ของกษัตริย์ เช่นเดียวกับชุมชนสันกำแพง ต่อมาเมื่อมีกฎหมายการถือครองที่ดิน นับแต่ปี พ.ศ. 2444 เป็นต้นมา การใช้พื้นที่ดินอยู่ภายใต้กฎหมายการถือครองที่ดิน โดยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินครอบครองในแต่ละบุคคล ตามระบบใหม่จนถึงยุคปัจจุบัน

ค. สภาพปัญหาของบ้านและชุมชนละแวกบ้าน จากภาวะความทันสมัย ความเจริญที่สร้างค่านิยมต่อการสร้างบ้านสมัยใหม่ ทำให้เกิดปัญหาต่อระบบกายภาพ สังคม กิจกรรม การใช้พื้นที่และบรรยากาศของบ้านภายในพื้นที่ชุมชน สรุปได้ดังนี้

- (1) สูญเสียคุณค่าทางสถาปัตยกรรมบ้านไทยล้านนาชนบทที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อบอุ่น
- (2) สูญเสียคุณค่าทางสังคม เนื่องจากการออกแบบรั้วรอบขอบชิดของตัวบ้าน ที่ขาดสัมพันธ์ภาพทางสังคม ความเชื่อมโยงถึงกัน ท่างเห็นและแยกตัว
- (3) สูญเสียคุณค่าทางภูมิทัศน์และสุนทรียภาพของบ้านในด้านองค์ประกอบกายภาพแบบบ้านล้านนา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารบ้านเรือนสู่ความทันสมัยและความไม่จำเป็นต่อองค์ประกอบบางประเภท เช่น ยุ้งข้าว, คอกสัตว์, ห้องอาบน้ำกลางแจ้ง ฯลฯ เป็นการสูญเสียลักษณะเฉพาะตัว

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคาร ในองค์ประกอบของชุมชนประเภทบ้าน ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม, การใช้พื้นที่และผังบริเวณ, บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.43

แสดงลักษณะเฉพาะตัวของบ้านโดยภาพรวม : จอมทอง (เชิงบริมาณ โดยการสุ่มตัวอย่าง 80 ตัวอย่าง จาก 4 พื้นที่ในชุมชน ยานและ 20 ตัวอย่าง : รูปแบบใหม่เฉพาะตัว)

พื้นที่บ้าน	รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน (Style)	ลักษณะบ้าน (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณบ้าน	บรรยายภาพและภูมิทัศน์ของบ้าน	อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ย่านใจกลางชุมชน	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเดี่ยวล้านนาเหนือ-ใต้ถุนสูง (ใต้ถุน)	อยู่ติดถนนแยกขวานทอง-ท่าอากาศยาน	หัวมุมริมรั้วมีน้อย ที่เห็นเด่นเห็น	15-35	2	10
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านเดี่ยวสมัยใหม่หลากหลายรูปแบบ 1-2 ชั้น	อยู่ติดถนนมีรั้วรอบขอบชิดเป็นส่วนตัว	มีการจัดภูมิทัศน์เฉพาะตัวส่วนแบบใหม่	1-5	2	10
	- บ้านเรือนแถว	เป็นบ้านเรือนแถวแบบล้านนา 1-2 ชั้น	ที่หน้าเข้าหาถนน ค้ำชายและอยู่ชิด	เกิดจากกิจกรรมค้าขายไม่มีการจัดภูมิทัศน์	15-40	9	45
	- ตึกแถว	ตึกแถวสมัยใหม่ 1-4 ชั้น เน้นคอนกรีต	ที่หน้าเข้าหาถนน ค้ำชายและอยู่ชิด	เกิดจากกิจกรรมค้าขายไม่มีการจัดภูมิทัศน์	2-10	7	35
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนทางทิศเหนือ	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเดี่ยวล้านนาขนาดใหญ่-เล็กใต้ถุนสูง	อยู่ในละแวกบ้านพื้นที่เลื่อนไหลเข้าหากันได้ดี	พืชพรรณร่มรื่น เน้นกิจกรรมระหว่างบ้านได้ดี	5-37	17	85
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	-	-	-	1-5	3	15
	- บ้านเรือนแถว	-	-	-	-	-	-
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนส่วนกลางทางทิศตะวันตก	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเดี่ยวล้านนาขนาดใหญ่-เล็กใต้ถุนสูง	อยู่ในละแวกบ้านพื้นที่เลื่อนไหลเข้าหากันได้ดี	พืชพรรณสวนครัว ไม้ประดับเล็กน้อย เน้นกิจกรรมพักผ่อนภายในบ้าน มีชีวิต	10-35	13	65
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ 1-2 ชั้น ใหม่-เล็ก	อยู่ในละแวกบ้าน มีรั้วรอบขอบชิด เป็นส่วนตัว	มีการตกแต่งภูมิทัศน์เฉพาะบ้าน	1-5	7	35
	- บ้านเรือนแถว	-	-	-	-	-	-
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนทางทิศใต้	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านเดี่ยวล้านนาขนาดใหญ่-เล็กใต้ถุนสูง	อยู่ในละแวกบ้านพื้นที่เลื่อนไหลได้ดี มีที่ว่าง	พืชพรรณร่มรื่น ไม้ผล และไม้ประดับมีชีวิต ชิวภาพสงบ	10-35	13	63
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านสมัยใหม่ 1-2 ชั้น หลากหลายรูปแบบ	อยู่ในละแวกบ้าน มีรั้วรอบขอบชิดเป็นส่วนตัว	ตกแต่งภูมิทัศน์สมัยใหม่ เฉพาะบ้าน	1-5	7	35
	- บ้านเรือนแถว	บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น แบบล้านนา	อยู่ติดถนน มีที่ว่างด้านนอก	มีพืชพรรณเล็กน้อย มีชีวิต ชิวภาพกิจกรรม	20-45	3	15
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
รวมทั้งที่รวม	รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน (Style)	ลักษณะบ้าน (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณบ้าน	บรรยายภาพและภูมิทัศน์ของบ้าน	-	30	100
ลักษณะเฉพาะตัวโดยภาพรวม	สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ของชุมชนจะเป็นบ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงแบบล้านนาหรือเรือนแถวสองชั้นสองชั้นครึ่งหรือเรือนสร้างใหม่ทั้งหมดก็จะเป็นสวนน้อย	มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว ชั้นเดี่ยวใต้ถุนสูง เน้นโครงสร้างไม้มากกว่าคอนกรีตสมัยใหม่สมัยใหม่ เน้นปูนสร้างเสริมคอนกรีต มีขนาดใต้ถุนเล็ก, 1-2 ชั้น	บ้านที่อยู่ย่านใจกลางชุมชนมักจะติดถนนขาดพื้นวาง ส่วนที่ภายในก็ที่อยู่อาศัย มีพื้นที่ว่างเลื่อนไหลสะดวกไปเป็นอยู่อาศัย ยกเว้นบ้านสมัยใหม่ ก็จะเป็นการสร้างรั้วรอบคายนว ชาคสมัย-ที่หน้าระหว่างบ้าน	เน้นสวนที่เขียวชอุ่มการใช้พื้นที่ ร่วมกับพืชพรรณก็ได้ ไม้ผล สวนครัว มีกิจกรรมพักผ่อน และกิจกรรมระหว่างบ้านได้ดี มีชีวิต ชิวภาพสงบ ไม้ประดับเล็กน้อย มีชีวิต ชิวภาพสงบ ไม้ประดับเล็กน้อย มีชีวิต ชิวภาพกิจกรรม	6-50 1-5 15-45 2-10	17 11 12 7	58.75 17.5 15 8.75

ตารางที่ 6.43 แสดงลักษณะเฉพาะ ความชอบบ้านคุณภาพ และการประเมิน จอมทอง

ลักษณะเฉพาะของบ้าน		ยุคอดีต					ยุคปัจจุบัน					อนาคต					ภาพรวม					ลักษณะเฉพาะของบ้าน					
	คุณค่าทางบ้าน +	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	คุณค่าทางด้าน
สถาปัตยกรรม	รูปแบบค้ำค้ำพื้นดินชั้นล่าง วัสดุผนังภายนอก																										สถาปัตยกรรม
	รูปแบบสมัยใหม่ ประโยชน์ใช้สอยได้สูง																										รูปแบบสมัยใหม่ ประโยชน์ใช้สอยได้สูง
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	เลือกทำเลดีเนื่องถึงกันได้ดี ทั่วๆ อบอุ่น มีสิ่งอำนวยความสะดวก																										การใช้พื้นที่และ
	องค์ประกอบทางกายภาพแสดงถึงความเป็นดินนา																										ผังบริเวณ
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีร่มเงาของไม้ที่ร่มรื่นชั้นล่างนา ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตชุมชนบ้าน																										บรรยากาศและ
																											ภูมิทัศน์
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	0	0				7	1					3	2					6	1						ค่าคะแนนรวม	
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-				+	-				+	-					+	-							ผลรวมเชิงคุณภาพ	
	ลักษณะเฉพาะของบ้าน	ไม่สามารถศึกษา ข้อมูลย้อนหลัง ได้ เนื่องจาก ความไม่ชัดเจน ของข้อมูล	บ้านของชุมชน ยังมีความเป็นพื้นที่ ดิน ชั้นนาสูง แม้จะมีรูปแบบ สมัยใหม่ปะปน แต่ กิจกรรมและบรรยากาศ สร้างวิถีชุมชน แบบล้านนาไว้ได้	แนวโน้มนโยบาย ความเป็นพื้นที่ ชั้นนา จะลดลง เนื่องจากความเพิ่ม จำนวนบ้านรูปแบบ สมัยใหม่ ที่มีความ เร็วในทุนลักษณะบ้าน ความเป็นพื้นที่ชั้นล่างนา	โดยภาพรวมแล้ว ชุมชน ยังรักษาความเป็นพื้นที่ ชั้นนาไว้ได้สูง ในหลายๆ ด้าน แม้บ้านบางส่วน จะมีรูปแบบสมัยใหม่ แทรกตัวเข้ามาปะปน	ลักษณะเฉพาะของบ้าน																					

2.5.2 วัด จากการศึกษาและสำรวจในพื้นที่พบว่าชุมชนจอมทองในเขตอำเภอมีวัดทั้งหมด 100 วัด ประกอบด้วยวัดปัจจุบัน 74 วัด วัดร้าง 26 วัด มีอายุตั้งแต่ 543 ปี ถึง 17 ปี คือประกาศตั้งวัดระหว่าง พ.ศ.1994-2520 วัดจะกระจายตัวอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน ตำบล และหมู่บ้าน มีที่ตั้งวัดหนาแน่นบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออกของอำเภอและริมฝั่งแม่น้ำแม่กลางฝั่งตะวันตกของอำเภอ ได้แก่ บริเวณชุมชนตำบลสองแคว คอยหล่อ ช่างเบา บ้านหลวง และสบเตี้ยะ ซึ่งประกอบด้วยวัดร้างและวัดปัจจุบันจำนวนมาก อันหมายถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในยุคปัจจุบันและยุคอดีต ในพื้นที่ดังกล่าว มีรายละเอียดของวัดโดยภาพรวมตามอายุและความเก่าแก่ดังนี้ (เฉพาะวัดที่ใช้งานได้เป็นวัดปัจจุบัน)

ยุคโบราณ

วัดที่มีอายุในช่วง พ.ศ.1994-2339 จำนวน 9 วัด

ยุคอดีต

วัดที่มีอายุในช่วง พ.ศ.2340-2476 จำนวน 21 วัด

ยุคปัจจุบัน

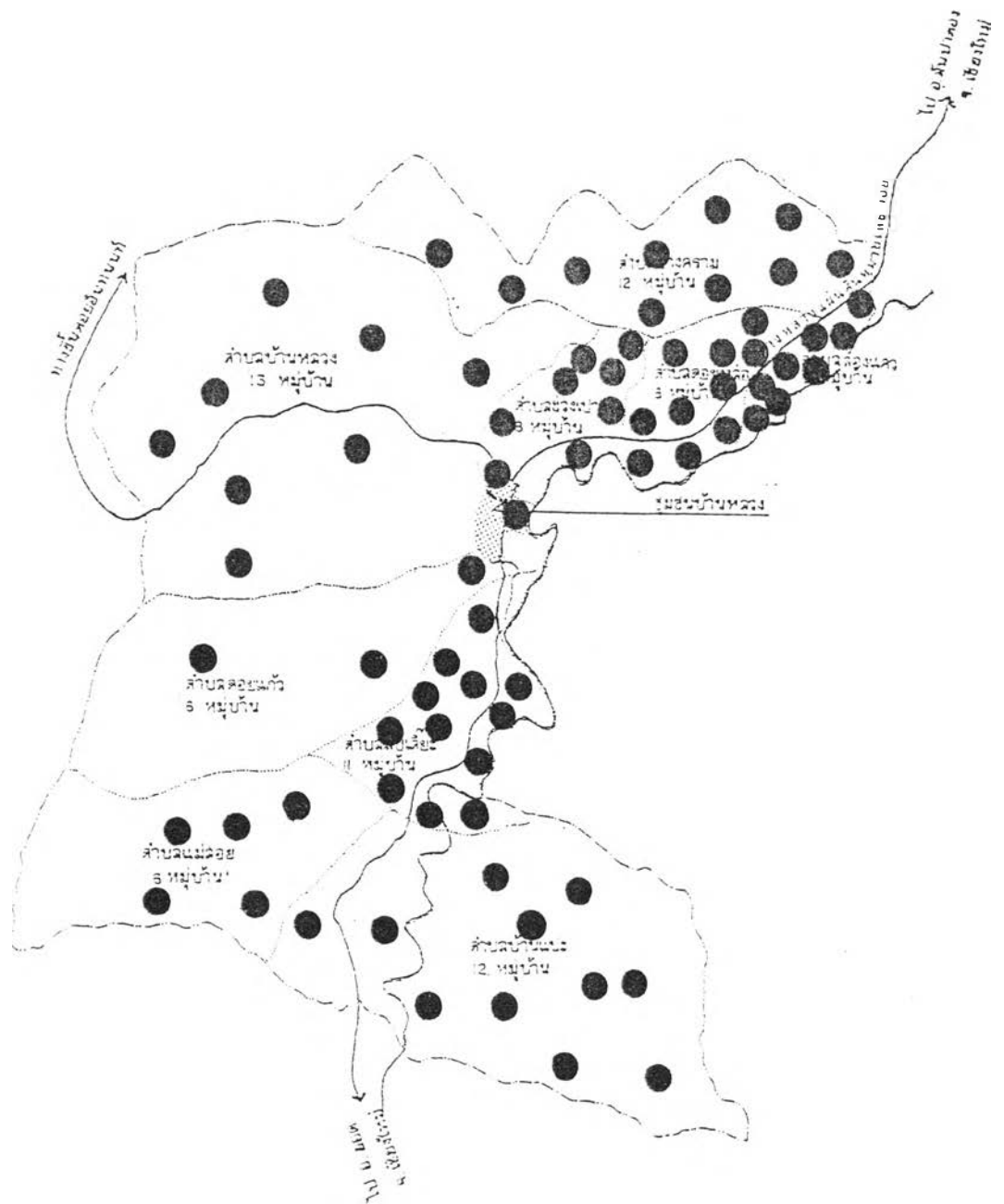
วัดที่มีอายุในช่วง พ.ศ.2477-2537 จำนวน 34 วัด

วัดอีก 10 วัด ไม่ทราบประกาศตั้งวัดว่าวัน เดือน ปี พ.ศ.ใด

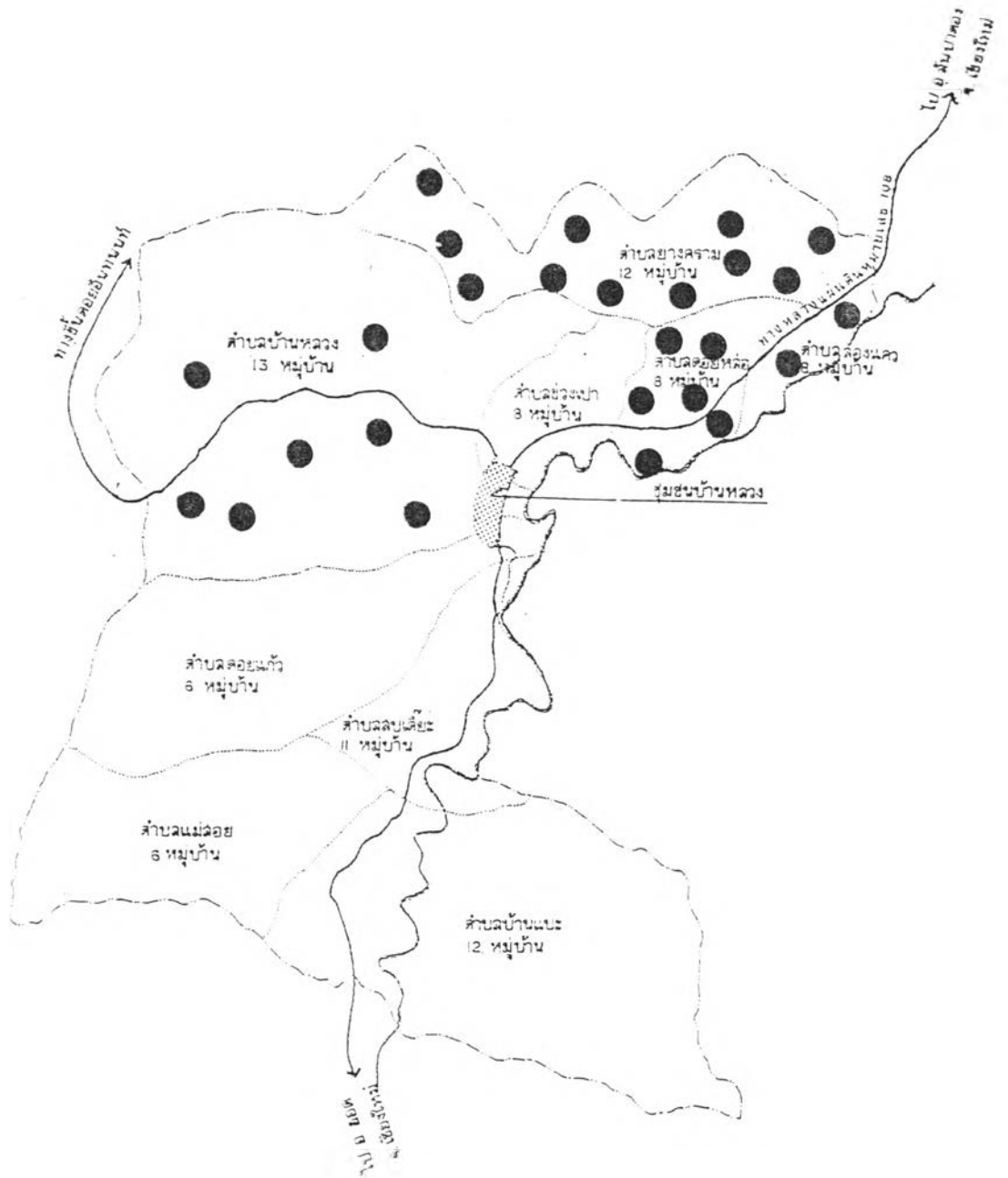
ส่วนวัดร้าง 26 วัด พบว่า ตำบลยางครามมี 11 วัด, ตำบลคอยหล่อ 6 วัด, ตำบลสองแคว 2 วัด และตำบลบ้านหลวง 7 วัด

วัดในขอบเขตพื้นที่ศึกษาและเขตสุขภาพ จากการสำรวจพบว่ามีวัดทั้งหมด 3 วัด พุทธนิคมจอมทอง 1 แห่ง เป็นวัดที่ใช้งานได้ทั้ง 3 วัดคือ

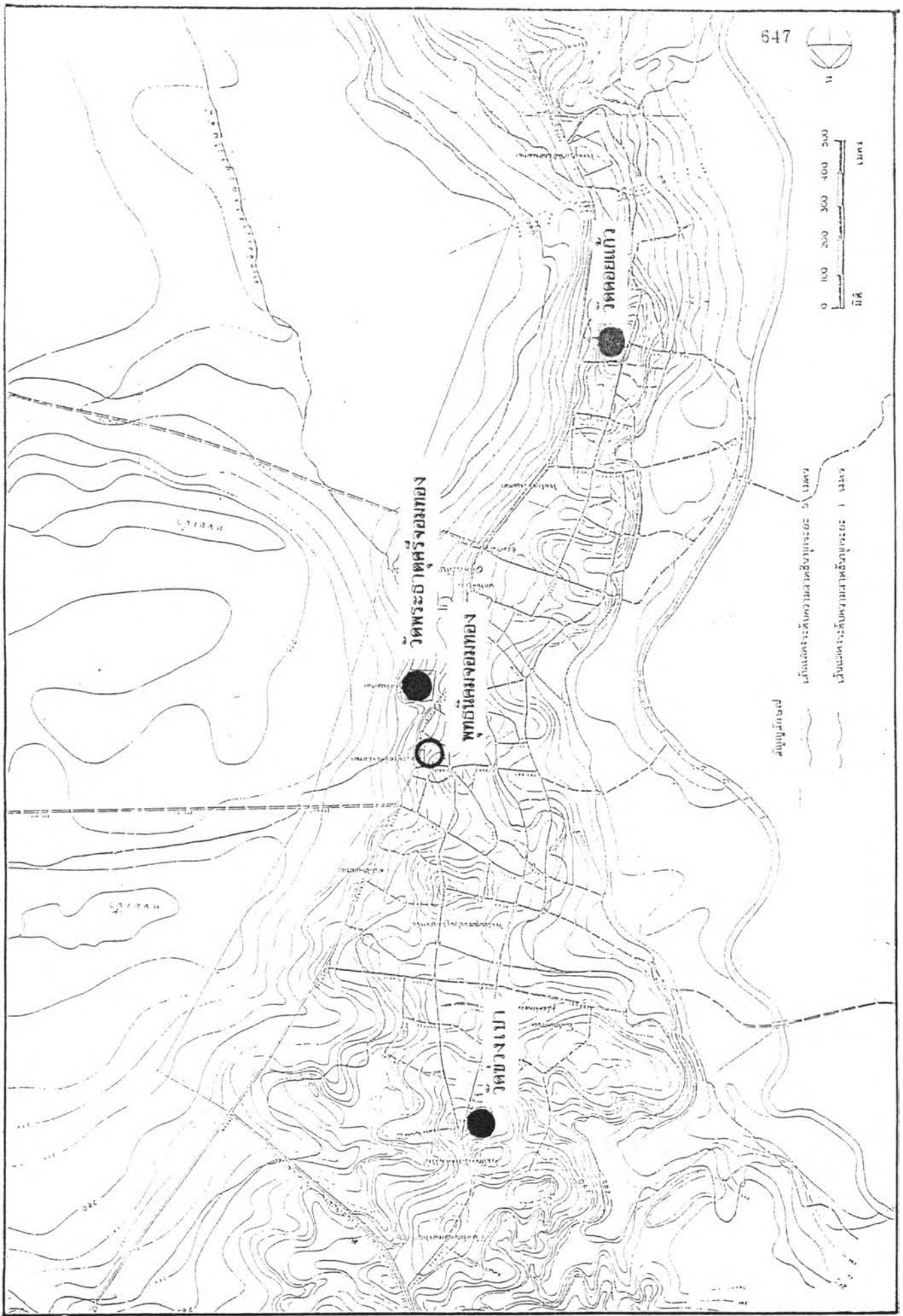
1. วัดพระธาตุศรีจอมทอง สร้างเมื่อ พ.ศ.1994 ตำบลบ้านหลวง
2. วัดช่างเบา สร้างเมื่อ พ.ศ.2452 ตำบลช่างเบา
3. วัดคอยแก้ว สร้างเมื่อ พ.ศ.2483 ตำบลคอยแก้ว

แผนที่ 6.39 แสดงที่ตั้งวัดปัจจุบัน 74 วัด ในเขตอำเภอจอมทอง

แผนที่ 6.40 แสดงที่ตั้งวัดร้าง 26 วัด ในเขตอำเภोजอมทอง

แผนที่ 6.41 แสดงที่ตั้งวัดปัจจุบันในเขตสาขาภิบาลจอมทอง

วัดในชุมชนจอมทองในขอบเขตพื้นที่ศึกษามีเพียง 3 วัดที่ใช้เป็นเกณฑ์การศึกษาพัฒนาการของวัดในเชิงพื้นที่ตั้ง, จำนวน, รูปแบบเฉพาะ, กิจกรรม, การใช้พื้นที่ และบรรยากาศภูมิทัศน์ เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของวัดกับการมีชุมชนในแต่ละยุคสมัย คือ

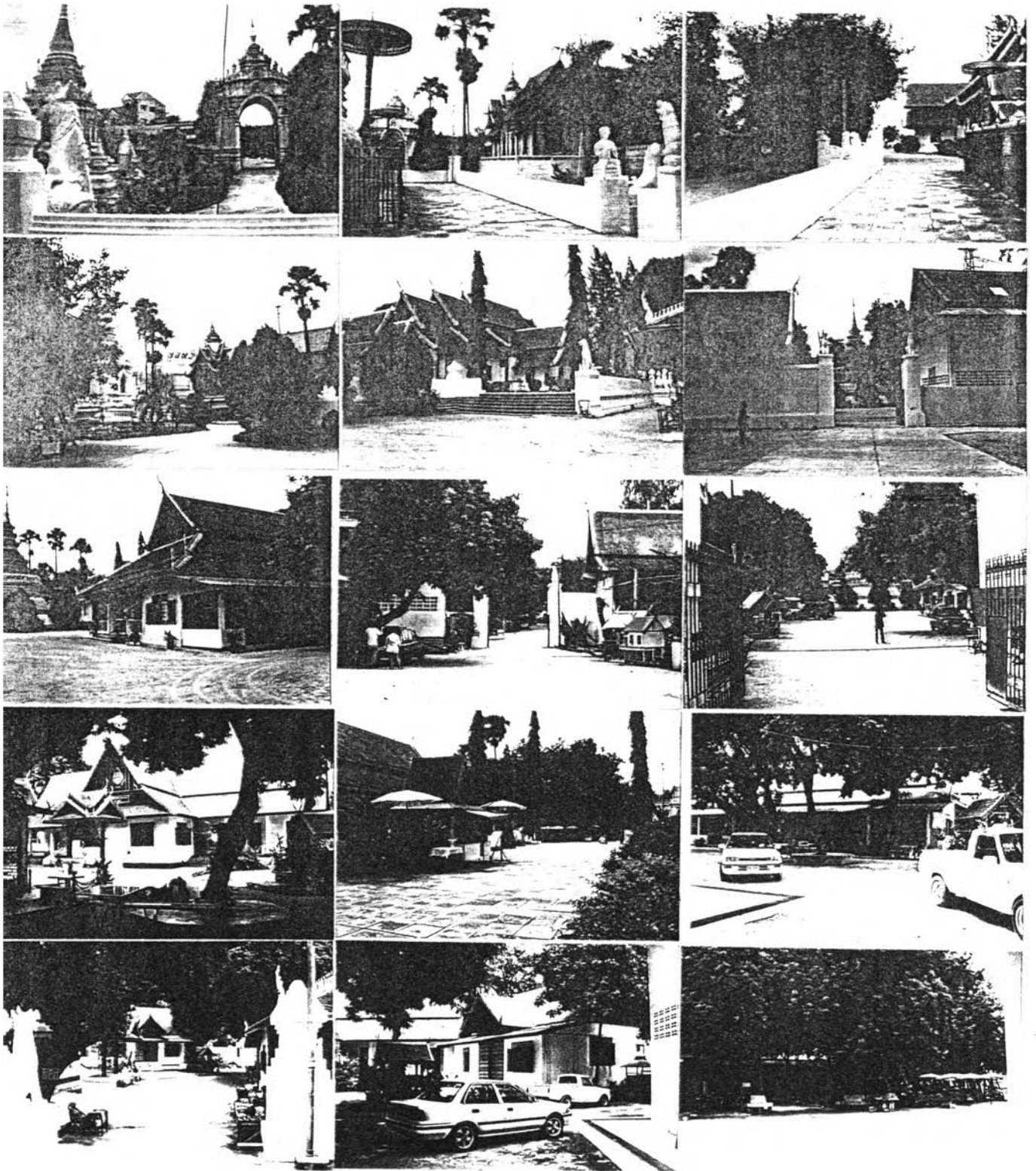
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 วัดในยุคนี้ ได้แก่ วัดพระธาตุศรีจอมทอง ถูกสร้างขึ้นจาก "ศรัทธาวัด" และการปรากฏตัวของพระโมลีธาตุฯ ในสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยนายสร้อย-นางเม็ง และตั้งชื่อตามสภาพภูมิประเทศของดอยจอมทองอันเป็นที่ที่มีดินทองกวาวออกดอกบานเต็มพื้นที่ในฤดูแล้ง จากความสำคัญของพระธาตุฯ วัดแห่งนี้จึงได้รับการศรัทธาจากชนชั้นเจ้าเมืองมาโดยตลอดยุค สมัย ด้วยการศรัทธาวัด บูรณะ ปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซม บำรุง ดูแลอย่างใกล้ชิดด้วยการจัดส่งข้าทาสบริวารมาเป็นแรงงานของวัด

ลักษณะเฉพาะของวัด

ทางด้านสถาปัตยกรรม ภูมิกรรมและจิตรกรรม ประกอบด้วยศิลปะล้านนาโบราณ ร่วมกับพม่าและภาคกลางจากเมืองละโว้ อันเนื่องมาจากพื้นฐานสังคมโบราณดั้งเดิมที่มีการอพยพจากเมืองละโว้มาตั้งถิ่นฐานสร้างเมืองในพื้นที่ ร่วมกับการค้าภาคกลางและพม่า ตลอดจนพัฒนาการของยุคด้วยความแรงและสำคัญของพระธาตุฯ สถาปัตยกรรม, ภูมิกรรม, จิตรกรรมและโบราณวัตถุต่างๆ จึงมีความยิ่งใหญ่ สวยงาม จากกำลังศรัทธาวัดของคนหลายระดับชนชั้นอย่างมั่งคั่ง แม้จะมีฐานะเป็นเพียงวัดชุมชน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของวัดมีขอบเขตชัดเจน โดยการกำหนดอาณาบริเวณที่แยกตัวจากบ้านและชุมชน เพื่อเป็นเขตวัด ด้วยการสร้างรั้วหรือกำแพงวัด ภายในบริเวณวัดจะแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 2 ส่วนคือ เขตสงฆ์ และฆราวาส องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ซึ่งตั้งหันหน้าทางทิศตะวันออกเสมอ และลานวัด ใช้เป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาสำหรับสงฆ์ และฆราวาสในโอกาสต่างๆ ตามวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้จะต้องมีกุฏิสงฆ์, หอระตังเจดีย์ บ่อน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค เป็นต้น

บรรยากาศ บรรยากาศของวัดเกิดจากการจัดองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ฯลฯ และพื้นที่ลานโล่ง ร่วมกับกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชน พิธีกรรมและลำน้ำธรรมชาติ กิจกรรมส่วนใหญ่ของชุมชนยุคโบราณ นอกจากวิถีชีวิตประจำวันแล้ว เวลาที่เหลือส่วนใหญ่มุ่งสู่วัดตามศรัทธาที่แสดงออกอย่างต่อเนื่องมีเอกภาพ คึกคัก เคลื่อนไหวแต่สงบเสงี่ยม น่าเลื่อมใสศรัทธา

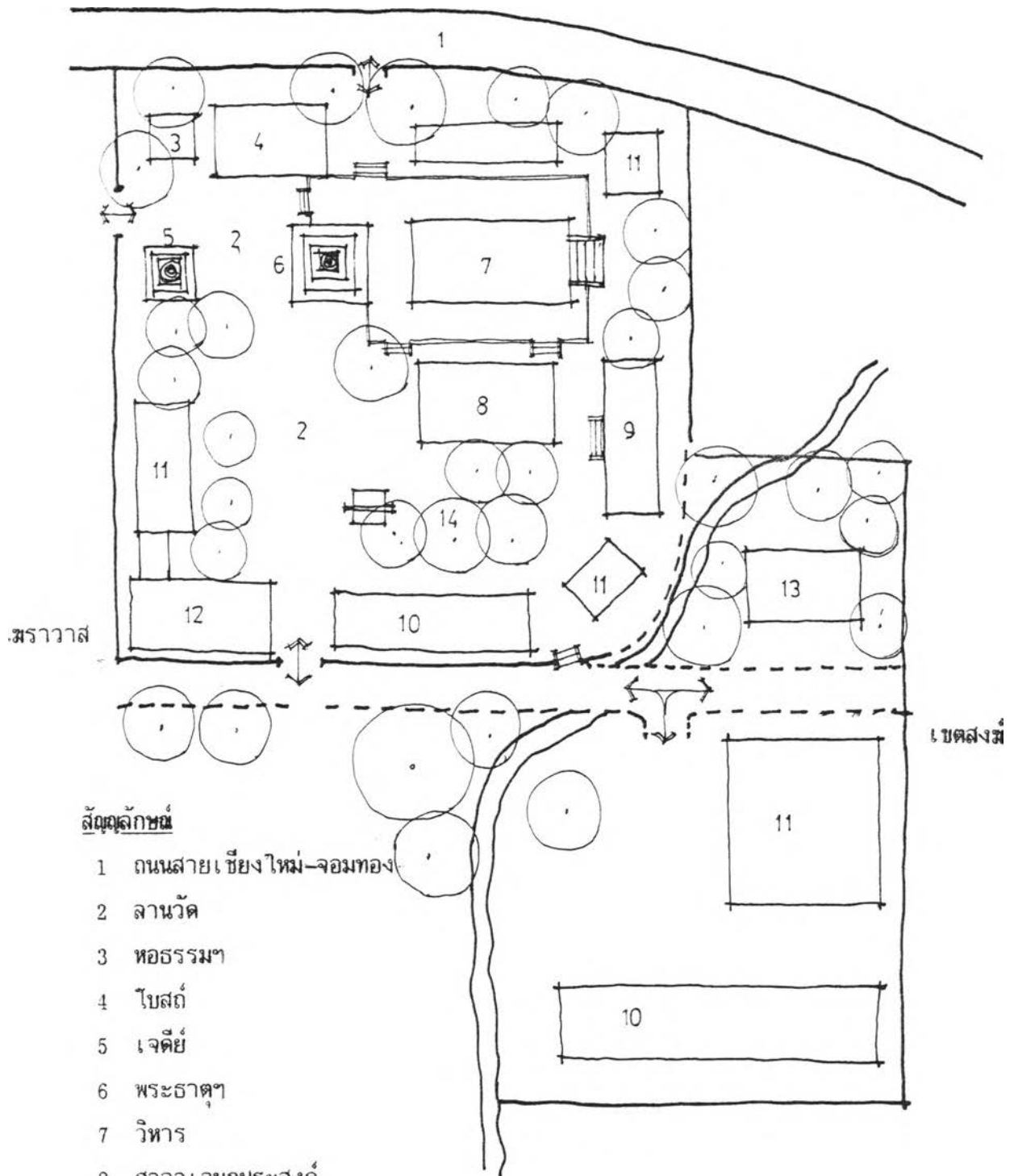

ภาพที่ 6.83 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคโบราณในปัจจุบัน

วัดพระธาตุศรีจอมทอง

(ต่อ)

สัญลักษณ์

- 1 ถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง
- 2 ลานวัด
- 3 หอธรรมา
- 4 โบสถ์
- 5 เจดีย์
- 6 พระธาตุ
- 7 วิหาร
- 8 ศาลาเอนกประสงค์
- 9 พิพิธภัณฑ
- 10 โรงเรียนปริยัติธรรม
- 11 กุฏิสงฆ์
- 12 ศาลาเอนกประสงค์
- 13 สำนักปลัดสนา
- 14 พืชพรรณ

ภาพที่ 6.84 แสดงการใช้พื้นที่ฝั่งบริเวณของวัดพระธาตุศรีจอมทอง

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 จากความเป็นชุมชนเล็กๆ บนที่ดอน ได้ขยายตัวเติบโตขึ้นเป็นกลุ่มชุมชน ที่ต้องมีวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ตามการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ในทุกพื้นที่ชุมชน แต่ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ ชุมชนจึงมีขนาดเล็กที่เฉพาะตัว ในยุคนั้นได้ปรากฏการสร้างวัดเพียง 1 แห่ง คือวัดช่วงเปา สร้างเมื่อ พ.ศ.2452 เพื่อเป็นศูนย์กลางชุมชน 1 กลุ่ม บริเวณบ้านช่วงเปา

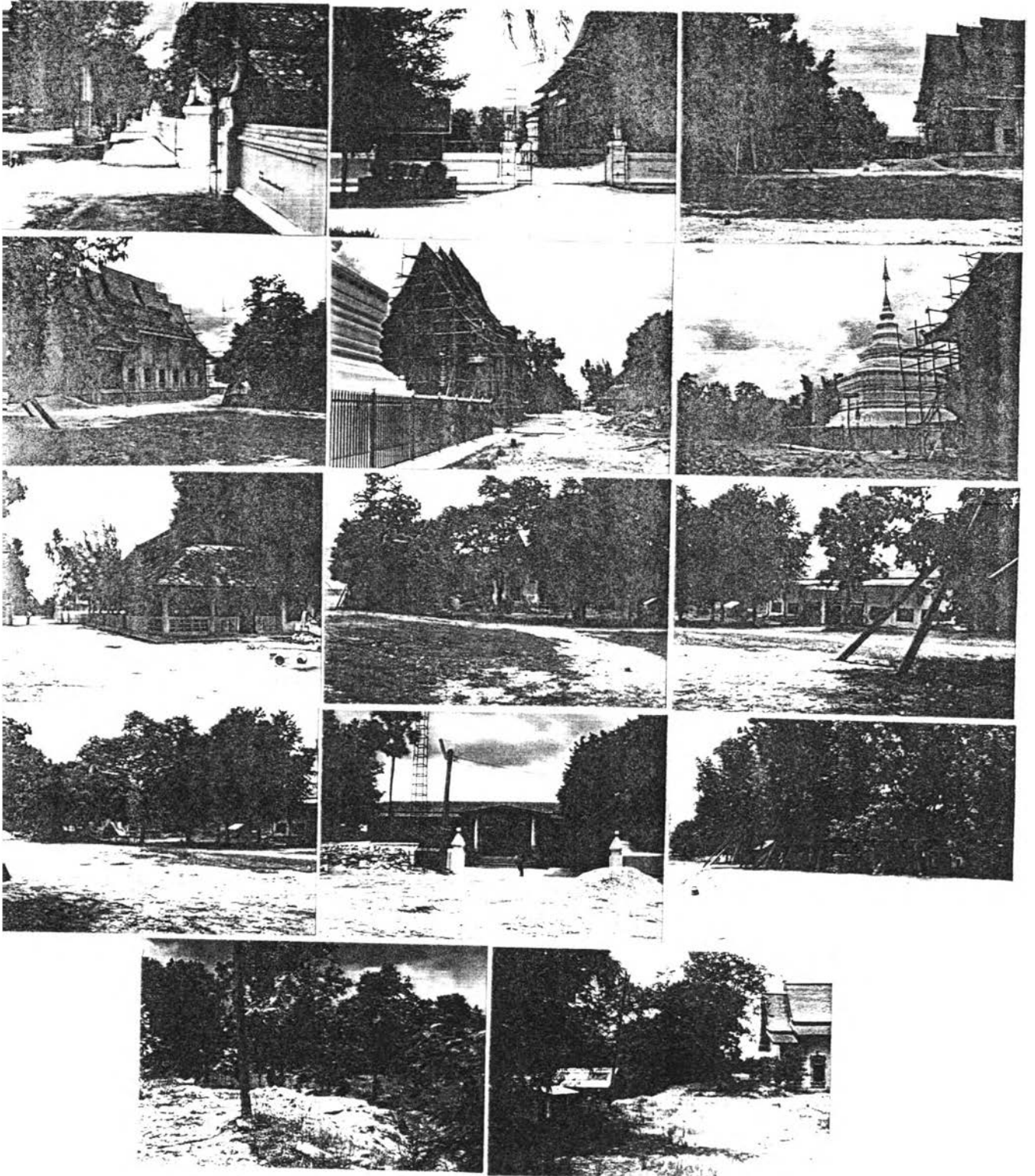
ลักษณะเฉพาะของวัด

ทางด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม เนื่องจากวัดช่วงเปา เกิดจากศรัทธาของคนในพื้นที่ ทางสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม และโบราณสถาน โบราณวัตถุ จึงมีพื้นฐานศิลปะท้องถิ่นล้านนาโบราณอย่างเต็มที่ มีความสำคัญระดับชุมชนในของ "วัดบ้าน" และตั้งชื่อตามชื่อชุมชนหมู่บ้าน

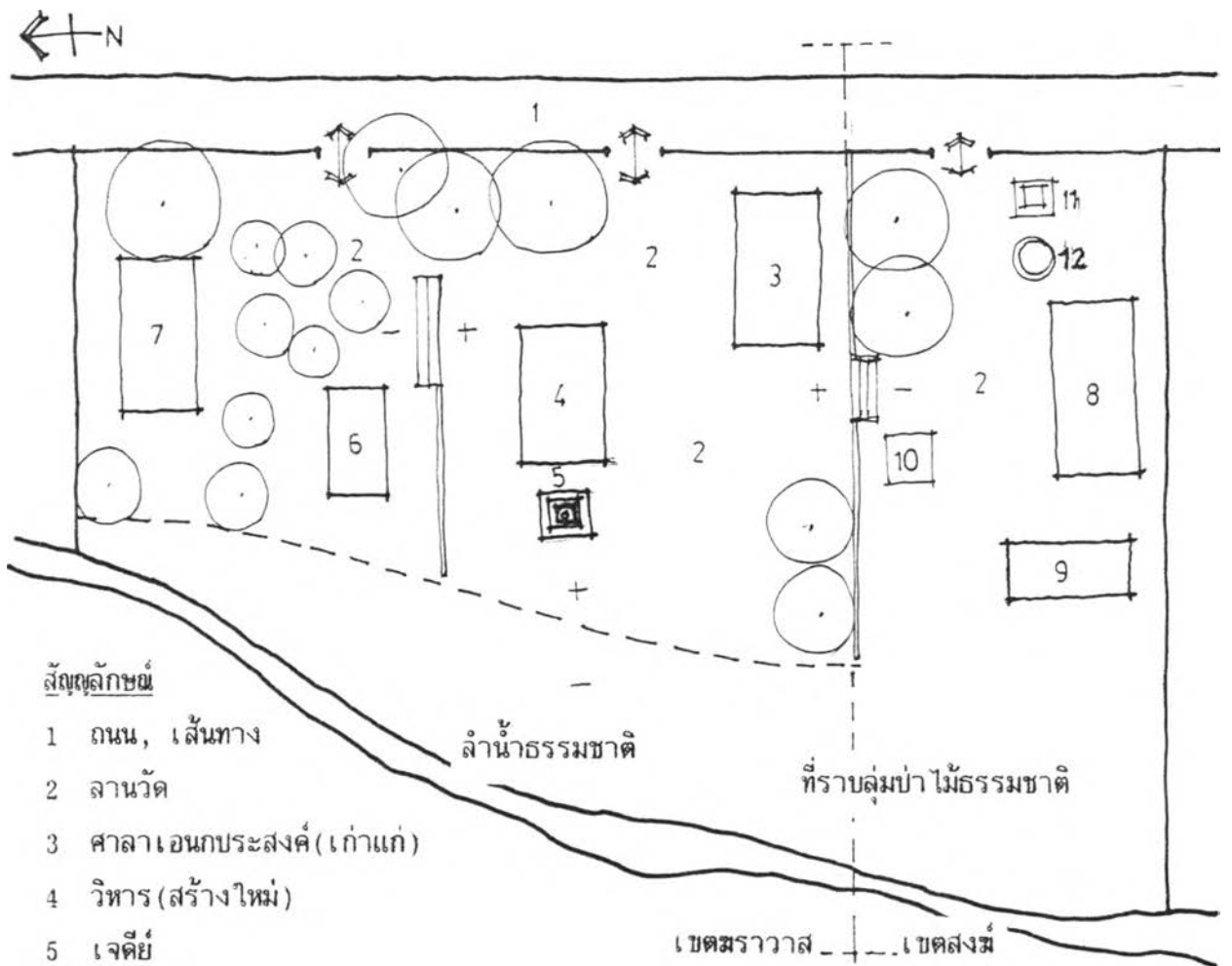
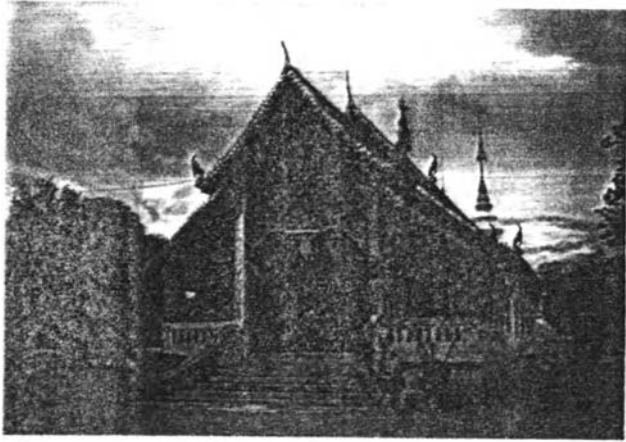
การใช้พื้นที่ ใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์บริเวณป่าธรรมชาติ ดัดลำนํ้าธรรมชาติเป็นที่ตั้งประกอบด้วยพื้นที่เขตสงฆ์และฆราวาส และพื้นที่ธรรมชาติ เป็นส่วนประกอบในผังบริเวณที่ชัดเจน มีรั้วรอบขอบชิด สร้างสรรภูมิทัศน์ด้วยองค์ประกอบของโบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ หอระฆัง บ่อน้ำ และพืชพรรณ

บรรยากาศ บรรยากาศของวัดมีความเป็นภูมิทัศน์ธรรมชาติสูงมาก เนื่องจากมีพื้นที่ธรรมชาติป่าไม้ ลำน้ำไหลผ่าน และอยู่ติดกับทุ่งนาของราษฎร ส่วนความศีกศึกษในด้านกิจกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เกิดขึ้นเฉพาะวันสำคัญทางพุทธศาสนาและงานประเพณีต่างๆ เนื่องจากความสำคัญของวัดพระธาตุดุสิตจอมทอง ทำให้กิจกรรมต่างๆ ถูกรวมศูนย์อยู่ที่วัดพระธาตุดุสิตจอมทองมากกว่าวัดอื่นๆ บรรยากาศของวัดจึงค่อนข้างสงบเงียบ ร่มรื่น มีชีวิตชีวาในกิจกรรมเฉพาะเวลา

วัดวังเขา

ภาพที่ 6.85 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคอดีตที่มีอยู่ในปัจจุบัน

สัญลักษณ์

- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 ลานวัด
- 3 ศาลาเอนกประสงค์(เก่าแก่)
- 4 วิหาร(สร้างใหม่)
- 5 เจดีย์
- 6 โบสถ์
- 7 ศาลาเอนกประสงค์(สร้างใหม่)
- 8 กุฏิสงฆ์
- 9 โรงครัว
- 10 ศาลา
- 11 หอระฆัง
- 12 บ่อน้ำบาดาล

ภาพที่ 6.86 แสดงการใช้พื้นที่ฝั่งบริเวณของวัดวัดช่วงเขา

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 วัดในยุคปัจจุบันได้แก่ วัดดอยแก้ว สร้างเมื่อ พ.ศ.2483 จาก "ศรัทธาวัด" มีความสำคัญระดับ "วัดบ้าน" เกิดขึ้นเนื่องจากชุมชนขยายตัวลงมาทางทิศใต้ และต้องการศูนย์กลางทางจิตใจ จึงสร้างวัดขึ้นและตั้งชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้าน

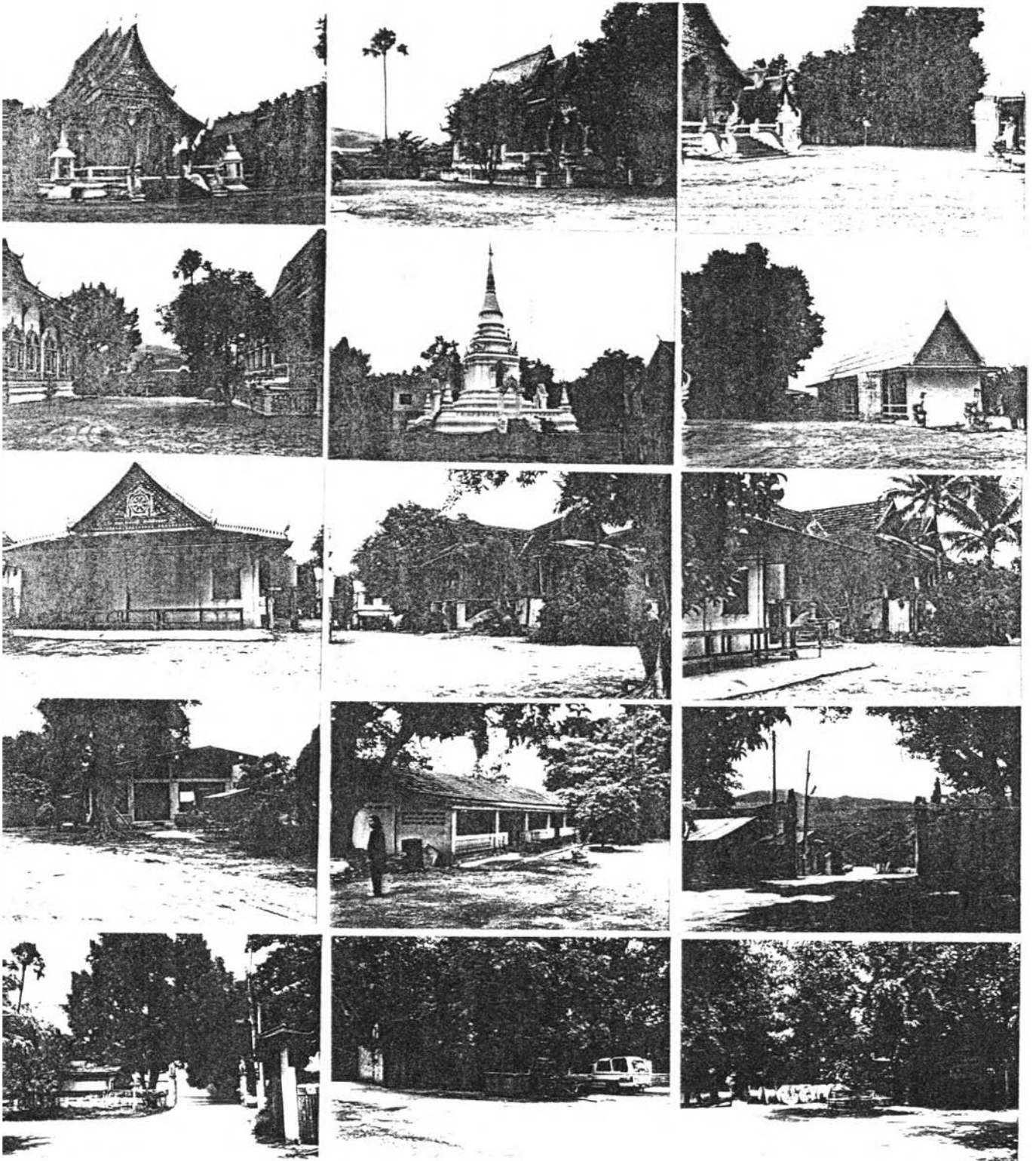
ลักษณะเฉพาะของวัด

สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม และจิตรกรรม ถูกสร้างขึ้นจากศิลปินชาวบ้านแบบล้านนา มีการจัดองค์ประกอบทางกายภาพเช่นเดียวกับวัดยุคโบราณและอดีตอย่างครบถ้วน ต่อมาภายหลังได้มีการดัดแปลงสร้างใหม่ โดยเฉพาะโบสถ์ วิหาร ศาลาเอนกประสงค์ และกุฏิสงฆ์ เป็นต้น โดยใช้ศิลปสมัยใหม่ผสมผสานเข้ากับงานศิลปะล้านนาดั้งเดิม การดัดแปลง สร้างใหม่ ได้ปรากฏทั่วไปกับวัดในยุคโบราณและยุคอดีตด้วย โดยเฉพาะวัดพระธาตุศรีจอมทอง สถาปัตยกรรมสมัยใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากด้วยการสร้าง พิพิธภัณฑสถาน โรงเรียนสงฆ์ กุฏิสงฆ์ ศาลาเอนกประสงค์ เป็นต้น นอกจากนี้วัดช่วงเขาก็ได้ถูกรื้อถอนวิหารเก่าแก่ลงแล้วสร้างใหม่ เมื่อ ปี พ.ศ.2537 นี้เอง อันเป็นการสูญเสียสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าลงอย่างน่าเสียดาย

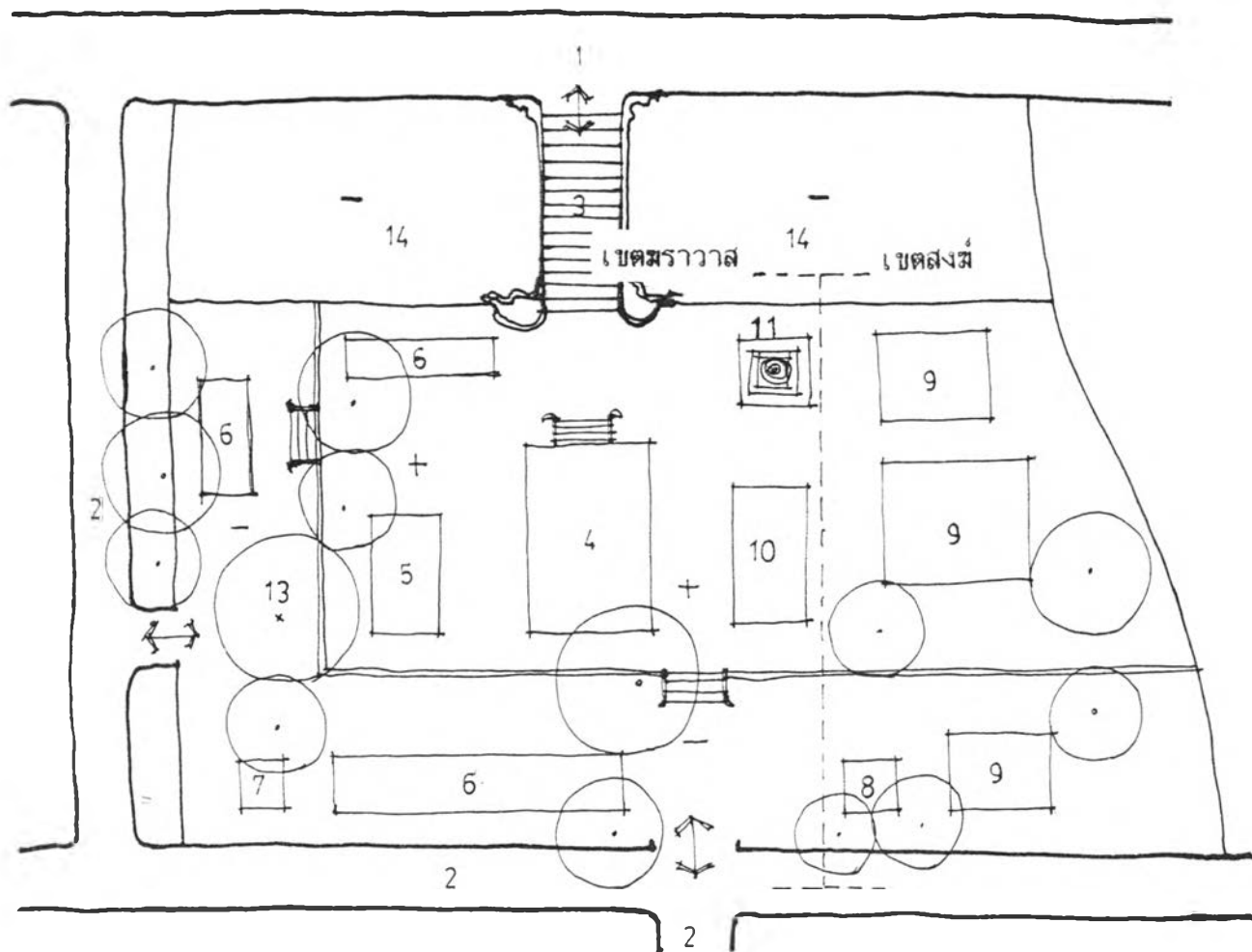
การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของวัดดอยแก้ว ซึ่งเป็นวัดปัจจุบัน ยังคงรักษาแนวทางการใช้พื้นที่แบบดั้งเดิมจากยุคโบราณและอดีต แต่พื้นที่บางส่วนถูกลดขนาด สัดส่วนลง เพื่อการสร้างองค์ประกอบกายภาพอื่นๆ เพิ่มขึ้น เช่น ลดพื้นที่ลานโล่ง เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นมากในวัดอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะวัดพระธาตุศรีจอมทอง ได้สูญเสียพื้นที่จำนวนมากเพื่อการสร้างอาคารสิ่งก่อสร้าง และส่วนบริการสำหรับการท่องเที่ยว เช่น ลานจอดรถ ตลาดชุมชน ย่านการค้าชุมชน เป็นต้น และส่วนหนึ่งใช้เป็นที่เพื่อเพิ่มองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัด เช่น กุฏิสงฆ์ ศาลาเอนกประสงค์ โรงเรียนสงฆ์ เป็นต้น ส่วนวัดช่วงเขายังคงรักษาการใช้พื้นที่เดิมไว้ได้สูงกว่าวัดอื่นๆ

บรรยากาศ บรรยากาศของวัดได้รับอิทธิพลจากสภาพพื้นที่ตอนที่เบ็นเนินเขาเล็กๆ โดดเด่น เสริมสร้างให้เกิดสุนทรียภาพต่อภูมิทัศน์ของภูเขาโดยรอบ ทิวนา ป่าธรรมชาติและชุมชน ร่วมกับกิจกรรมทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีในวันสำคัญต่างๆ ส่งเสริมให้วัดมีชีวิตชีวาอย่างสงบเสงี่ยม แต่ชัดเจนเฉพาะเวลา ทั้งนี้เนื่องความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง ที่รวมศูนย์กิจกรรมในทุกด้าน วัดอื่นๆ จึงค่อนข้างเงียบสงบ

วัดดอยแก้ว

ภาพที่ 6.87 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคปัจจุบัน

สัญลักษณ์

1 ถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง	8 แท่งน้ำ
2 ถนนซอย	9 กุฏิสงฆ์
3 บันไดนาถ	10 ศาลาธรรมสามัคคี
4 วิหาร	11 เจดีย์
5 โบสถ์	12 ลานวัด
6 ศาลาเอนกประสงค์	13 ต้นไม้
7 ศาลเจ้า	14 สวนป่า

ภาพที่ 6.88 แสดงการใช้พื้นที่ผังบริเวณของวัดวัดดอยแก้ว

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป วัดชุมชนยังมีแนวโน้มใน ความสำคัญต่อชุมชนสูง เนื่องจากสังคมยังมีความเป็นพื้นถิ่นเด่นชัด แมื่กายภาพของอาคาร สิ่งก่อสร้างจะเปลี่ยนแปลงไป การเพิ่มจำนวนของวัดจะไม่เพิ่มขึ้นเนื่องจากขนาดของชุมชนค่อนข้างจะ ขยายพื้นที่ได้น้อย แต่เพิ่มเฉพาะความหนาแน่นด้วยข้อจำกัดทางภูมิประเทศที่ลาดชัน วัดที่มีอยู่จึง สามารถให้บริการต่อชุมชนได้อย่างทั่วถึงและทำงานได้ดี แต่ในส่วนพัฒนาการของวัดจะถูกกลืนด้วย ค่านิยมทางวัตถุสูง ซึ่งปรากฏเด่นชัดในยุคปัจจุบันตอนปลาย และแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของวัดโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ยุคโบราณและอดีต วัดถูกสร้างขึ้นจากการออกแบบของศิลปินชาวบ้านที่มีพื้นฐาน เฉพาะตัวในศิลปะวิทยาการแบบเรียบง่ายด้วยการผสมผสานระหว่างล้านนาภาคกลางที่แสดงออก ในทางสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปะอื่นๆ ที่มีคุณค่าต่อ การสร้างวัด และเนื่องจากความสำคัญของวัด (วัดพระธาตุศรีจอมทอง) การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ การซ่อมแซมทนุบำรุง จึงได้รับศรัทธาจากชนชั้นปกครองมาตลอดยุคสมัย แสดงออกถึงความวิจิตร บรรจงของงานศิลปะที่ได้รับการเอาใจใส่ต่อการก่อสร้างสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ อย่างตั้งใจและมีลักษณะเฉพาะตัวแบบล้านนาทั้งเชิงสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ การจัดบรรยากาศและกิจกรรม

ปัจจุบัน วัดปัจจุบันก่อสร้างขึ้นจากการออกแบบของสถาปนิกในการกำหนดสัดส่วน ทรวดทรงของสถาปัตยกรรม และปฏิมากรรม โดยเฉพาะโบสถ์ วิหาร กุฏิสงฆ์ ศาลาเอนกประสงค์ เจดีย์ เป็นต้น ได้รับการดัดแปลง เพิ่มเติมหรือสร้างใหม่โดยขาดสำนึกและความเข้าใจอันลึกซึ้ง ต่อศิลปะดั้งเดิมแบบล้านนา ประกอบกับค่านิยมทางวัตถุของศรัทธาวัดแต่ละวัด เป็นผลให้สถาปัต ยกรรม ปฏิมากรรมและการใช้พื้นที่ได้รับการสร้างใหม่แบบทิ้งรากเง้าเดิม โดยเน้นประโยชน์ใช้ สอยแบบใหม่ที่ทันสมัยขาดความกลมกลืนกับความเป็นพื้นถิ่นล้านนาของชุมชน

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

ยุคโบราณและอดีต การสร้างวัดยุคโบราณและอดีตใช้พื้นที่ดินของกษัตริย์ โดย การขอใช้พื้นที่กษัตริย์เพื่อการสร้างวัดและชุมชน โดยยกเว้นผลประโยชน์และวัดสามารถเก็บผลประโยชน์ในที่ดินของวัดได้ต่อมาภายหลังการออกกฎหมายถือครองที่ดิน พ.ศ. 2444 การสร้างวัดจึงต้อง ได้รับศรัทธาวัด ในพื้นที่ดิน ทุนทรัพย์ สิ่งของและอื่นๆ เพื่อการสร้างวัดของชุมชน กรรมสิทธิ์ที่ดิน ของวัดจึงชัดเจน ตายตัว มีรั้วรอบขอบชิดแยกส่วนจากชุมชน ส่วนการใช้พื้นที่มีลักษณะผังบริเวณแบบ ล้านนา

ยุคปัจจุบัน วัดที่สร้างขึ้นในยุคปัจจุบัน ได้แก่ วัดดอยแก้ว ได้รับศรัทธา วัดในพื้นที่ดิน ทนทรัพย์ สิ่งของ และอื่นๆ จำนวนมากในการก่อสร้างวัดจากชุมชน วัดจึงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ชัดเจนตายตัว มีรั้วรอบขอบชิด เช่นเดียวกับยุคอดีตตอนปลาย การใช้พื้นที่เน้นการวางผังบริเวณแบบ ล้วนนาในอดีต

ค. สภาพปัญหาของวัดและกิจกรรมทางด้านศาสนา วัดในชุมชนจอมทอง 3 วัด มีความแรงและสำคัญมากอยู่ที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ การใช้พื้นที่รวมศูนย์อยู่ที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ทำให้วัดมีพัฒนาการเพื่อตอบสนองกิจกรรมทุกด้านที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างและใช้พื้นที่เพื่อบริการความสะดวกสบายต่อกิจกรรมที่เข้าถึง เป็นผลให้สถาปัตยกรรม ผังบริเวณของวัด มีความหลากหลายในการใช้สอยและเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป จากดั้งเดิม ส่งผลกระทบต่อสังคมชุมชน สถานที่ค่อนข้างรุนแรง แยกแยะและขาดเอกลักษณ์แบบดั้งเดิม ส่วนวัดอื่นๆ มีลักษณะอยู่แบบนิ่งๆ สงบเสถียร มีชีวิต ชีวาเฉพาะเวลาและโอกาสที่สำคัญ ถ้าจะกล่าวโดยสรุปสามารถแจกแจงปัญหาของวัดและกิจกรรม ได้ดังนี้

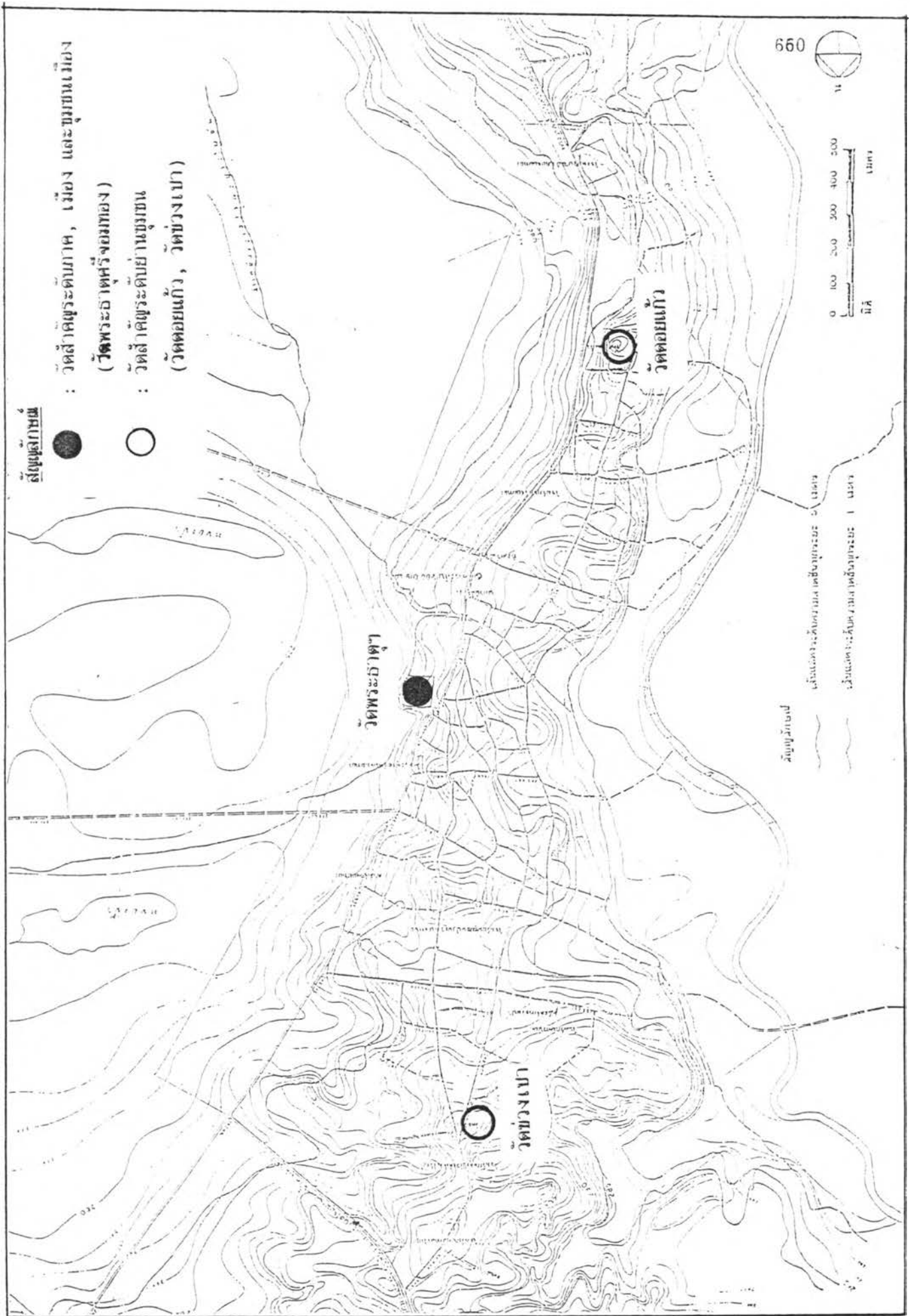
(1) การสูญเสียคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ภูมิกรรม จิตรกรรม โดยการทำลาย รื้อถอน แล้วสร้างใหม่แบบขาดความกลมกลืนกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา ทันสมัยแต่แปลกแยก

(2) การสูญเสียคุณค่าในบรรยากาศและภูมิทัศน์ของวัดในด้านความสงบร่มเย็น น่าับถือน ศรัทธาและผ่อนคลายทางจิตใจ โดยเฉพาะที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง

ง. ระดับความสำคัญของวัด

ยุคโบราณและอดีต วัดถูกสร้างขึ้นจากศรัทธาด้วยความสำคัญของพระธาตุศรีจอมทอง การศรัทธาจึงมาจากกลุ่มคนหลายชนชั้น นับตั้งแต่ชาวบ้านธรรมดา ชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย หรือ กษัตริย์ จึงทำให้วัดมีความสำคัญตามเหตุและปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ วัดพระธาตุศรีจอมทอง ซึ่งมีฐานะเป็นวัดหลวงนับตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับศรัทธาจากชนชั้นเจ้าขุนมูลนายและกษัตริย์ มาตลอดยุคโบราณและอดีต และปัจจุบันได้รับพระราชทานเป็นอารามหลวง เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2506 มีความสำคัญระดับภาคและเมืองของเมืองเชียงใหม่และชุมชนของตน ส่วนวัดช่วงเบา มีความสำคัญระดับวัดบ้านของชุมชนระดับย่าน นับตั้งแต่การประกาศสร้างวัด

ปัจจุบัน วัดได้รับศรัทธาการสร้างวัดขึ้นอีก 1 แห่ง ได้แก่วัดดอยแก้ว มีฐานะเป็นวัดบ้านของชุมชนระดับย่าน นับตั้งแต่การประกาศสร้างวัดเช่นเดียวกับวัดช่วงเบา ความสำคัญของวัดยังคงรวมศูนย์อยู่ที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ระดับภาคและเมืองของเมืองเชียงใหม่ และชุมชนของตน และยังคงได้รับศรัทธาจากกลุ่มคนในทุกระดับชนชั้น ดังเช่นในยุคโบราณและอดีต ซึ่งนับว่าวัดพระธาตุศรีจอมทองมีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางกายภาพและจิตใจ ความสำคัญต่อการรวมศูนย์ของกิจกรรมในทุกด้าน ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และพัฒนา

แผนที่ 6.12 แสดงที่ตั้งและระดับความสำคัญของวัด ชุมชนจอมทอง

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคาร
ในองค์ประกอบชุมชนประเภทวัด ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และผังบริเวณ
บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้คำแนะนำทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.45

ตารางที่ 6.44

แสดงลักษณะเฉพาะตัวของวัดโดยภาพรวม : จอมทอง (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อวัด / พ.ศ.ที่สร้าง	รูปแบบสถาปัตยกรรมวัด (Style)	ลักษณะวัด (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณวัด	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของวัด	อายุ
1. วัดพระธาตุดอยจอมทอง / 1994	แบบล้านนาโบราณ ผสมแบบสมัยใหม่ อย่างแปลกแยก แตกต่าง	ลี้คิพระระดับภาค เป็นศูนย์รวมของ ศิลปะวัฒนธรรม โบราณสถาน โบ- ราณวัตถุ การศึกษา	การจัดผังบริเวณแบ่งแยกเขตสงฆ์ และฆราวาส ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ชัดเจน	เกิดจากองค์ประกอบทั้งแบบ เก่า แบบใหม่ ผสมผสานปะปน มีความแปลกแยกทางกายภาพ	543
2. วัดข่วงเบา / 2452	แบบล้านนาโบราณ ผสมแบบใหม่ แบบแปลกแยก	เป็นวัดบ้าน ลี้คิพระระดับชุมชน ศูนย์รวมศิลปะวัฒนธรรมชุมชนและแวก บ้าน	ผังบริเวณดีรวมเป็นล้านนา แบ่ง แยกเขตสงฆ์ และฆราวาสชัดเจน	บรรยากาศดีรวมเป็นล้านนา สูง ด้วยการใช้อาคารกรรม และพิธีกรรม	85
3. วัดหอยแก้ว / 2483	แบบล้านนาผสมแบบใหม่	เป็นวัดบ้าน ลี้คิพระระดับชุมชน รวมศิลปะวัฒนธรรมชุมชนแวกบ้าน	ผังบริเวณมีการแบ่งแยกเขตสงฆ์ และฆราวาสชัดเจน	บรรยากาศ มีความเป็นล้านนา สูง ด้วยการจัดกิจกรรมและ พิธีกรรมมากกว่าพื้นที่	54
ลักษณะเฉพาะตัว โดยภาพรวม	สถาปัตยกรรมล้านนาโบราณ ไม่ได้ ได้รับความสนใจต่อการอนุรักษ์เท่าที่ ควร โดยเฉพาะวัดบ้าน เนื่องจาก คำนิยมทางวัด ความทันสมัยเข้า มาทับท้นคือวัด ในการสร้างอา- าคารสถานที่ โบสถ์ วิหารใหม่ฯ คง หลงเหลือเฉพาะวัดที่ขึ้นทะเบียนการ อนุรักษ์ไว้เท่านั้น	มีความเป็นศูนย์รวมทางจิตใจสูง ระดับชุมชนเมืองและย่าน แสดง ออกในวิถีชีวิตแบบล้านนา	การใช้พื้นที่ เพื่อกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม และงานประเพณี ต่างๆ แบบล้านนา บางส่วนมีกิจกรรม ทางการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แบ่งแยกเขตสงฆ์ และฆราวาส ความลักษณะกิจกรรม	บรรยากาศและภูมิทัศน์มีความ เรียบง่ายเป็นธรรมชาติ ตาม สภาพพื้นที่เดิม แต่การจัดองค์ ประกอบทางกายภาพอาคาร สถานที่มีความแปลกแยก	54-543

ตารางที่ 6.45 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของวิถีกฎหมาย และการประเมิน : ขอบข่าย

ลักษณะเฉพาะของวิถีกฎหมาย	ยุคโบราณ					ยุคอดีต					ยุคปัจจุบัน					อนาคต					ภาพรวม					ลักษณะเฉพาะของวิถีกฎหมาย					
	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3		2	1	1	2	3
การปิดกั้นการรวม	มีความเป็นพื้นที่กันด้านขวา ให้แยกลักษณะเฉพาะ มีกฎเกณฑ์																														การปิดกั้นการรวม
การใช้พื้นที่และสิ่งบริวาร	ผังบริเวณมีความชัดเจน เป็นลักษณะสี่เหลี่ยม มีเขตผังผังบริเวณ หอบคลุมข้อต่อกิจกรรมทางสถาปัตย์ ประเพณีสูง																														ผังบริเวณมีการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมตาม ไม้เป็นสี่เหลี่ยม ประเพณี หอบคลุมข้อต่อกิจกรรมทางสถาปัตย์ให้ชัดเจน
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีความร่มรื่น เงียบสงบ น่าสัมผัส สบายตา																														ดูดูถึงความร่มรื่น ความเงียบสงบ น่าสัมผัส สบายตา เป็นความสงบที่เห็นได้ชัด
ค่าคะแนนรวม	12				0	12				0	8				0	5				0	8				0	ค่าคะแนนรวม					
ผลรวมเชิงคุณภาพ	+				-	+				-	+				-	+				-	+				-	ผลรวมเชิงคุณภาพ					
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะของวิถีกฎหมาย																														ลักษณะเฉพาะตัวของวิถีกฎหมาย

2.5.3 ตลาด ตลาดของชุมชนจอมทองแห่งแรกอยู่บริเวณทางทิศตะวันตกของวัดพระธาตุศรีจอมทองในพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ติดกับเขตวัดในลักษณะของภาคกลางแจ้งวางขายกับพื้นดินเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็น ต่อมาภายหลังของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ตลาดจึงได้รับการพัฒนาและเพิ่มจำนวนมากขึ้นในย่านชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่ทันสมัยขึ้นทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ลักษณะ รูปแบบ จำนวน การใช้พื้นที่และบรรยากาศแวดล้อม แตกต่างกันตามยุคสมัยด้วยปัจจัยแวดล้อมด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ตลาดไม่ปรากฏในชุมชน
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ตลาดไม่ปรากฏในชุมชน
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ตลาดของชุมชนจอมทองได้ก่อสร้างขึ้น

ครั้งแรกในบริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทองทางทิศตะวันตก ภายหลังการย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านท่าศาลาริมแม่น้ำปิงมาตั้งในบริเวณวัดพระธาตุศรีจอมทองทางทิศตะวันตก เนื่องจากพื้นที่วัดกว้างขวางและมีอย่างเหลือเฟือ จึงจัดสรรเพื่อตั้งเป็นสถานที่ราชการ(ที่ว่าการอำเภอ) และตลาดชุมชน (ไม่ปรากฏ พ.ศ.ที่สร้างตลาด) ประกอบกับการตัดถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง-ฮอด ย่านพื้นที่ชุมชนทำให้สะดวกต่อการเข้าถึง ค้าขายและการขนส่ง แต่เนื่องจากที่ตั้งโดยตำแหน่งไม่ได้อยู่ใจกลางชุมชน ทำให้ความต้องการตลาดเพิ่มมากขึ้น เมื่อชุมชนมีการขยายตัวในด้านพื้นที่และความหนาแน่นร่วมกับวิถีชีวิตชุมชนที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากระบบเพื่อการยังชีพ เข้าสู่ระบบสังคมสมัยใหม่ที่มีอาชีพและวิถีชีวิตที่หลากหลายเพิ่มขึ้นจากการอพยพเข้าและออกของคนในพื้นที่เข้าสู่เมืองศูนย์กลางภาค(เมืองเชียงใหม่) ร่วมกับการเข้ามาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4-7 พ.ศ. 2520-2537 ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอาชีพและระบบเศรษฐกิจของชุมชน เป็นผลให้ความต้องการตลาดเพิ่มมากขึ้นในช่วงหลังจึงปรากฏตลาดอีกหลายแห่ง หลายรูปแบบและลักษณะตามสภาพแวดล้อมของวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ ตลาดบ้านท่าศาลา ตลาดบ้านน้อย ตลาดด้านหลังโรงเรียนจอมทอง ตลาดบริเวณข้างวัดดอยแก้ว และตลาดในตัวบ้าน ตามลำดับ เป็นต้น นอกจากนั้นตลาดในพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองได้พัฒนาเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่อยู่ในความดูแลของภาคเอกชนและสุขาภิบาลชุมชน ในยุคปัจจุบันตอนปลายช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6-7 สรุปลักษณะของตลาดได้ 4 ลักษณะดังนี้

- (1) ตลาดถาวร ติดตลาดตลอดเวลา มีตัวตลาด ร้านค้าจำหน่ายสินค้าตลอดวัน ได้แก่ ตลาดจอมทอง(ตลาดสุขาภิบาลฯ)
- (2) ตลาดชั่วคราว ติดตลาดเฉพาะบางเวลา เช้าหรือเย็น มีตัวตลาดบางแห่งมีเฉพาะพื้นที่ ขายเป็นบางเวลา มี 6 แห่ง ได้แก่ ตลาดบ้านท่าศาลา, ตลาดบ้านน้อย, ตลาดข่วงเปา, ตลาดหลังโรงเรียนศรีจอมทอง, ตลาดหลังบริเวณข้างวัดดอยแก้ว และตลาดสามแยกปากทางเข้าวัดดอยแก้ว เป็นต้น

(3) ตลาดบ้าน ติดตลาดเฉพาะช่วงเช้าและเย็น มีตัวตลาดที่บ้านเฉพาะบ้านที่อยู่ติดริมถนนบางบ้าน ขายตลอดวันพบทั่ว ไปสำหรับบ้านที่อยู่ติดริมถนน โดยเฉพาะย่านตะวันตกของชุมชนหรือพื้นที่ย่านส่วนกลางของชุมชนที่เชื่อมต่อกับย่านใจกลางชุมชนได้ดี (ตำบลบ้านกลาง)

(4) ตลาดเคลื่อนที่ ขายเฉพาะช่วงเช้าหรือเย็น บรรทุกสินค้าด้วยยานพาหนะ ประเภทจักรยานยนต์ จักรยานหรือหาบเร่

ลักษณะเฉพาะของตลาด

สถาบันยกรรมของตลาด

(1) ตลาดถาวร คือตลาดของชุมชนดั้งเดิมเมื่อแรกสร้างจากตลาดลานโล่งพัฒนาให้มีอาคารโรงเรือนคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดใหญ่ เป็นโครงสร้างที่ถาวรแข็งแรง ทนสมัย

(2) ตลาดชั่วคราว หรือเรียกว่า "กาดแลง" ริเริ่มจากตลาดที่เป็นลานโล่ง โดยการนำสินค้าพื้นบ้านมาขายหรือแลกเปลี่ยนกันในบริเวณลานโล่งสาธารณะ จนติดตลาดแล้วพัฒนาลานโล่งให้มีอุปกรณ์โต๊ะไม้อย่างง่าย วางเรียงแถวเพื่อขายสินค้าต่อมาจึงพัฒนาให้มีโรงเรือนถาวรขึ้น ในลักษณะโครงสร้างไม้ขนาดเล็กๆ มุงด้วยสังกะสีมีโต๊ะไม้วางเรียงแถวเพื่อขายสินค้า และตลาดชั่วคราวบางแห่งยังมีลักษณะเป็นลานโล่งไม่มีโรงเรือน ได้แก่ ตลาดบริเวณด้านข้างวัดดอยแก้ว เป็นต้น

(3) ตลาดบ้าน ใช้อาคารบ้านเรือนปรับปรุงโครงสร้างและตกแต่งบริเวณส่วนหน้าบ้านให้มีอุปกรณ์โต๊ะไม้สำหรับวางขายสินค้าขนาดเล็กๆ ใช้ถนนเป็นพื้นที่ลานโล่งสำหรับการเคลื่อนที่ของผู้คนอย่างมีชีวิตชีวา

(4) ตลาดเคลื่อนที่ ใช้ยานพาหนะเป็นที่ตั้งของสินค้าเคลื่อนที่ไปตามย่านภายในชุมชนถึงตัวบ้านบริเวณลานบ้าน โดยรถจักรยานยนต์ จักรยาน และหาบเร่ เป็นต้น

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตลาดมีลักษณะแตกต่างกันตามลักษณะของตลาดแต่ละประเภท ดังนี้

(1) ตลาดถาวร ผังบริเวณและการใช้พื้นที่ถูกออกแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสานระหว่างตลาดกับอาคารร้านค้าพาณิชย์ และการใช้พื้นที่เพื่อบริการการท่องเที่ยว โดยตำแหน่งที่ตั้งที่เข้าถึงได้สะดวกติดถนนโล่ง กว้าง มีกิจกรรมที่หนาแน่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณีต่างๆ การวางผังบริเวณจึงมีความหลากหลายในประโยชน์ใช้สอย ซึ่งประกอบไปด้วยที่ตั้งตลาด อาคารพาณิชย์จำนวนมาก พื้นที่โล่ง ที่จอดรถ เส้นทางสัญจรภายในเป็นสัดส่วนชัดเจน การใช้พื้นที่ต้องเสียผลประโยชน์ค่าเช่าให้กับวัดพระธาตุศรีจอมทอง เนื่องจากพื้นที่ตั้ง

กล่าวเป็นพื้นที่วัด แต่อยู่ในความดูแลของเอกชนและสุมภักยาบาลฯ ในส่วนของที่ตั้งตลาดจะประกอบด้วยการใช้พื้นที่สำหรับอาคารตลาด ลานโล่งสำหรับขายสินค้าชั่วคราว จากแม่ค้าท้องถิ่นส่วนหนึ่งที่ต้องการขายเฉพาะช่วงเช้าและเย็น นอกจากนี้จะมีพื้นที่สำหรับจอดรถชั่วคราวด้วยส่วนหนึ่ง

(2) ตลาดชั่วคราว ที่ตั้งมักอยู่ใกล้ถนนเข้าถึงสะดวก มีขนาดพื้นที่ไม่มากนัก ฝั่งบริเวณประกอบด้วยที่ตั้งโรงเรือน ลานโล่ง ซึ่งอาจใช้พื้นที่ถนนเป็นลานโล่งชั่วคราว เมื่อมีการขายสินค้าในช่วงเช้าและเย็นภายในโรงเรือนจะมีการจัดแบ่งล็อกพื้นที่ขายของแต่ละบุคคลที่ต้องเสียผลประโยชน์ให้กับเจ้าของพื้นที่ ส่วนบางแห่งสร้างในพื้นที่สาธารณะจะไม่ต้องเสียผลประโยชน์ใดๆ เช่น ตลาดบ้านท่าศาลาเป็นพื้นที่เอกชนมีเจ้าของ, ตลาดบ้านน้อยเป็นพื้นที่เอกชนมีเจ้าของ, ตลาดหลังโรงเรียนศรีจอมทองเป็นพื้นที่สาธารณะ, ตลาดข้างวัดค้อยแก้วเป็นพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น

(3) ตลาดบ้าน จะใช้พื้นที่บ้านบริเวณหน้าบ้านที่ติดกับถนนของชุมชนเป็นที่ตั้ง โดยการออกแบบประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่หน้าบ้านให้เข้าถึงได้สะดวกจากถนนหน้าบ้าน ถนนคือลานโล่งสำหรับการสัญจรของผู้คนที่มาจับจ่ายซื้อสินค้า

(4) ตลาดเคลื่อนที่ ใช้พื้นที่ถนนเป็นเส้นทางการสัญจรสำหรับเคลื่อนย้ายสินค้าเข้าสู่ชุมชนระดับบ้าน โดยอาศัยลานบ้านเป็นที่ตั้งของตลาดชั่วคราวเพื่อจับจ่ายซื้อสินค้า จากบ้านหนึ่งสู่อีกบ้านหนึ่ง จากย่านหนึ่งสู่อีกย่านหนึ่ง เป็นต้น

บรรยากาศ บรรยากาศของตลาดทั้ง 4 ประเภท มีความแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะตลาดคือ

(1) ตลาดถาวร (ตลาดสุมภักยาบาลฯ) เนื่องจากตลาดถูกพัฒนาบนพื้นที่ที่เคยเป็นธรรมชาติมาก่อน แต่ทำลายสภาพเดิมโดยสิ้นเชิง ด้วยการปรับพื้นที่ และก่อสร้างอาคารใหม่ทั้งหมดด้วยการวางผังบริเวณแบบใหม่ โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบตลาดดั้งเดิม ประกอบกับผู้ขายส่วนใหญ่เป็นแม่ค้าพ่อค้าที่มาจากต่างพื้นที่ ทำให้สภาพบรรยากาศดูแปลกใหม่แตกต่างไปจากพื้นที่เดิม ไม่ว่าจะ เป็นกายภาพทั่วไป คนและสังคมของกลุ่มคนที่ปรากฏในพื้นที่ตลาด มีความแปลกแยก ห่างเหิน ขาดชีวิต ชีวา แต่หลุกหลอนหนาแน่นบางครั้งเจียบเหงา สินค้าส่วนใหญ่ก็เป็นสินค้าที่มาจากตัวเมืองทันสมัย ให้ความรู้สึกเกินความจำเป็นสำหรับชุมชน เช่น สินค้าในซูเปอร์มาเก็ต, สินค้าอุปโภคบริโภคจากตัวเมืองที่ชุมชนสามารถผลิตได้เอง เช่น ของแห้งต่างๆ เป็นต้น

(2) ตลาดชั่วคราว (ภาคแสง) แทรกตัวอยู่ในย่านชุมชน มีความคึกคักในเวลาเช้าหรือเย็น ด้วยการจับจ่ายซื้อสินค้าบริโภคในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าพื้นถิ่น แม่ค้า-พ่อค้าคนพื้นถิ่น สร้างบรรยากาศทางสังคมและกิจกรรมให้กับพื้นที่อย่างมีชีวิต ชีวา ทั้งทางกายภาพชีวิตสังคมและบรรยากาศเรียบง่าย เป็นพื้นถิ่น

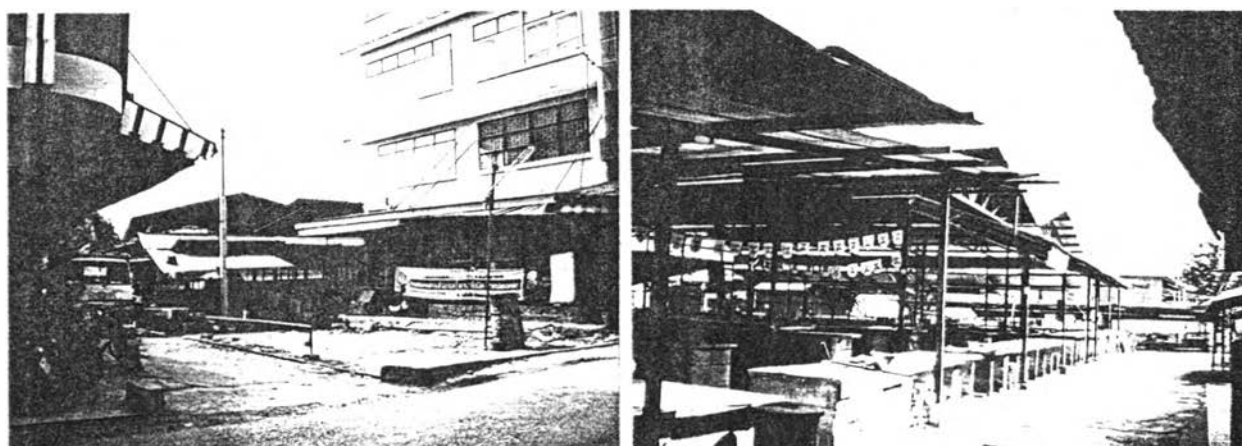
(3) ตลาดบ้าน (ตลาดติดบ้าน) พบทั่วไปตามย่านชุมชนในระยะ 10-50 เมตร เฉพาะบ้านที่ติดถนนโดยเฉพาะย่านส่วนกลางของพื้นที่ชุมชน (บ้านหลวง) สร้างชีวิต ชีวา การเคลื่อนไหว ความคิดคึก สีสรรค์ ความเป็นพื้นถิ่น ทางกายภาพและชีวิตสังคม อย่างมีคุณค่าและได้บรรยากาศ

(4) ตลาดเคลื่อนที่ เป็นบรรยากาศอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วงสร้างชีวิต ชีวา การเคลื่อนไหว ความคิดคึกให้กับชุมชนทางด้านกายภาพและชีวิตสังคม ด้วยเสน่ห์ของความเรียบง่าย และความมีสัมพันธ์ภาพต่อกันระหว่างสังคมของผู้ซื้อที่มีต่อผู้ขาย

ภาพที่ 6.89 แสดงลักษณะตลาดรูปแบบต่างๆ สถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศชุมชนจอมทอง

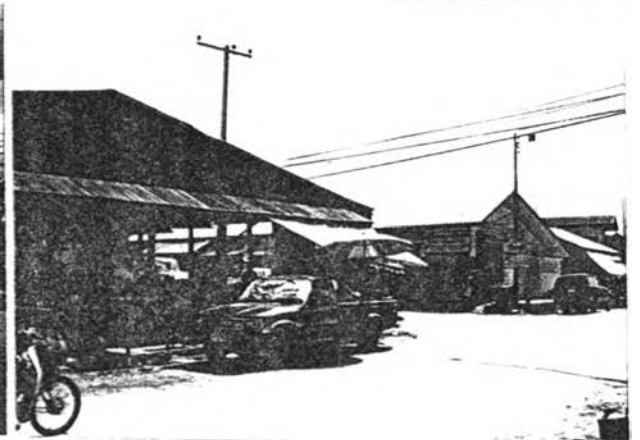
ตลาดสุขาภิบาลจอมทอง และการค้าในบริเวณเดียวกัน มีการค้าขายตลอดทั้งวัน

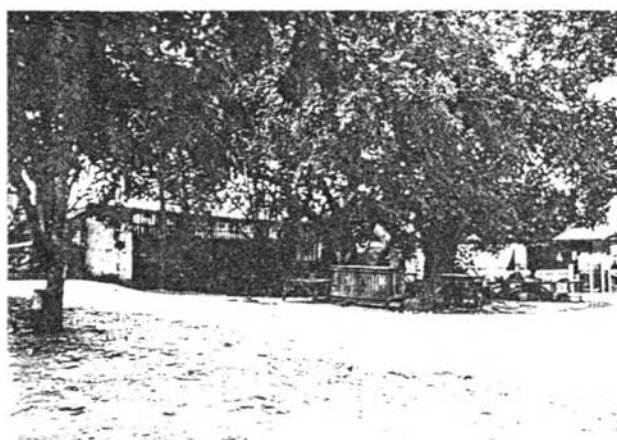
ตลาดสามแยกบาททางบ้านท่าศาลา ลักษณะเป็นตลาดชั่วคราวขนาดใหญ่ค้าขายเฉพาะตอนเช้า

ตลาดบ้านข่วงเปา ลักษณะเป็นภาคแสงขนาดเล็ก ค้าขายเฉพาะตอนเย็น

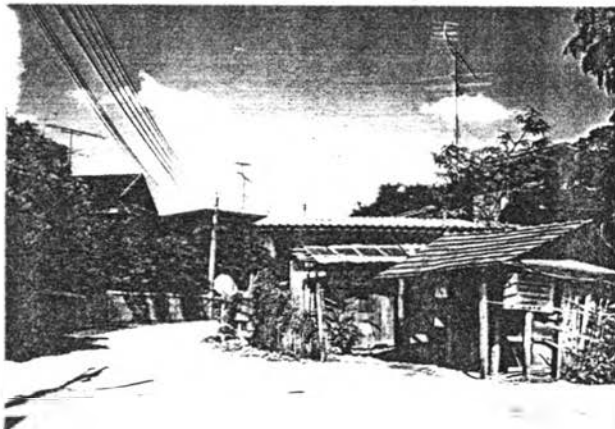
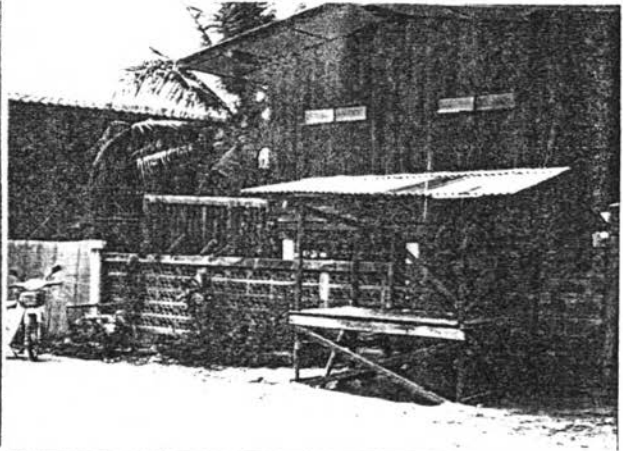
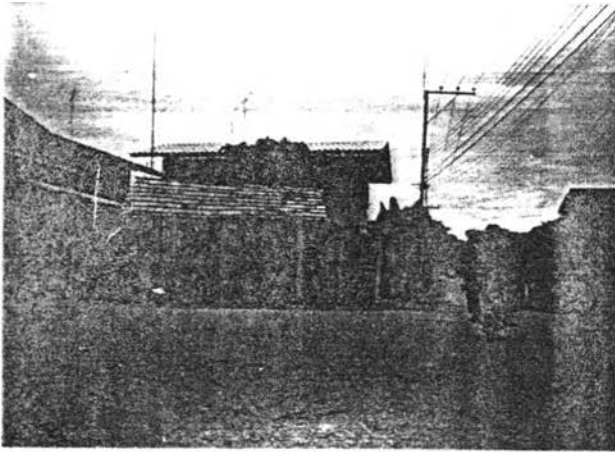

ตลาดบ้านน้อย ลักษณะเป็นภาคแสงขนาดเล็ก ค้าขายเฉพาะตอนเย็น ปัจจุบันติดตลาดมากขึ้น อาคารเก่าถูกรื้อถอนสร้างใหม่

ตลาดหน้าวัดค้อยแก้ว โครงร่างมาจากตลาดแบกบดิน ต่อมาพัฒนาการใหม่ได้ะวางขายแบบง่าย ๆ มีขนาดเล็กมาก ค้าขายเฉพาะตอนเย็น

(ต่อ)

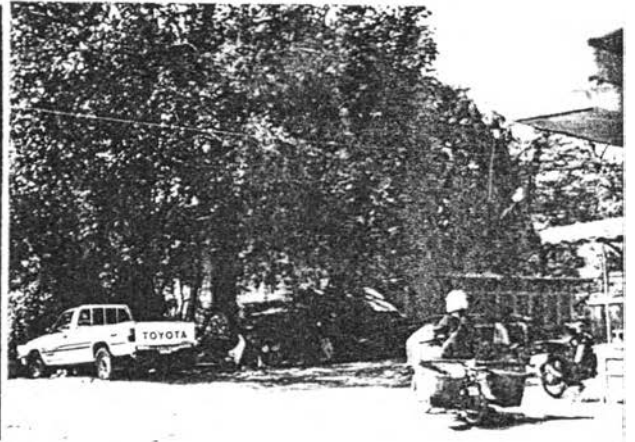

ตบคาด เป็นตลาดขนาดเล็กๆ แบบชั่วคราว ค้าขายเฉพาะตอนเย็น พบมากบริเวณทางแยกภายในย่านชุมชน

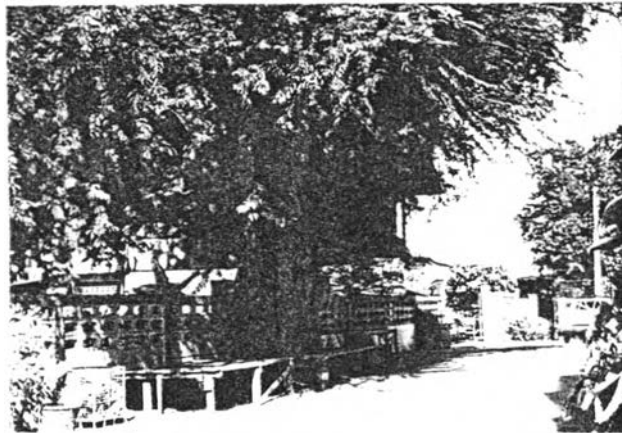

ตลาดหลังโรงเรียนศรีจอมทอง ลักษณะเป็นกาดแลงขนาดเล็ก ค้าขายเฉพาะตอนเย็น
ตลาดปากทางสามแยกเข้าวัดค้อยแก้ว ลักษณะเป็นกาดแลงขนาดเล็กๆ ค้าขายเฉพาะตอนเย็น

(ต่อ)

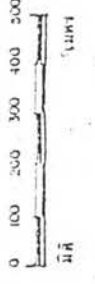
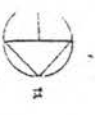

ตลาดบ้าน ลักษณะเป็นตลาดขนาดเล็กๆ ค้าขายเฉพาะตอนเย็น บริเวณหน้าบ้าน ได้บรรยากาศชีวิต ชิวๆ ภายในชุมชน , ตลาดเคลื่อนที่รูปแบบหนึ่ง

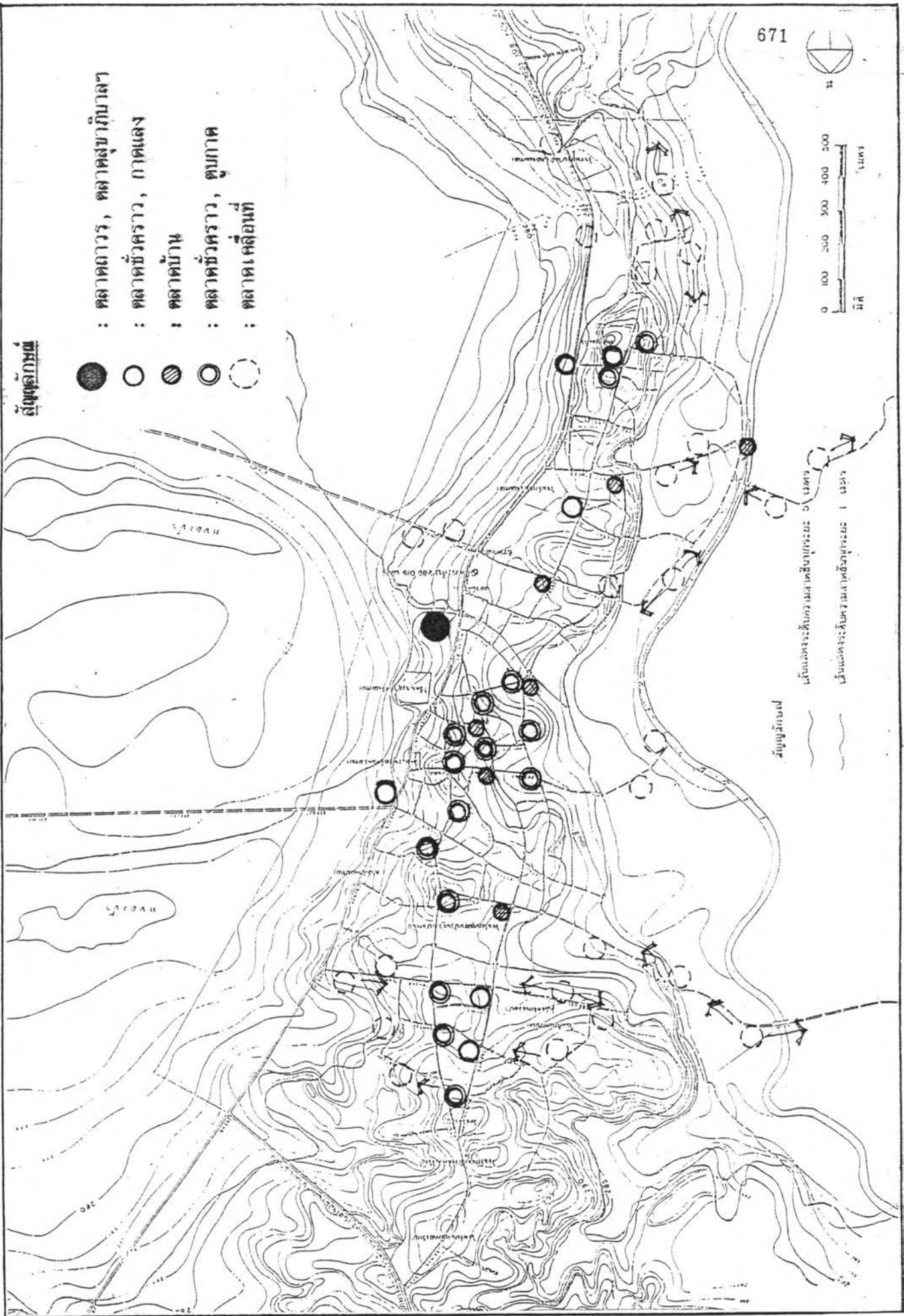
โครงการมีการมีตลาดภายในชุมชนแห่งใหม่

(ต่อ)

สัญลักษณ์

- : ตลาดถาวร, ตลาดสมัยโบราณ
- : ตลาดชั่วคราว, กาดแสง
- ◐ : ตลาดบ้าน
- ◑ : ตลาดชั่วคราว, ตลาด
- (dashed) : ตลาดเคลื่อนที่

แผนที่แสดงพื้นที่ตลาด
 1. บริเวณที่ตลาดเคลื่อนที่
 2. บริเวณที่ตลาดชั่วคราว
 3. บริเวณที่ตลาดบ้าน
 4. บริเวณที่ตลาดถาวร

แผนที่ 6.43 แสดงที่ตั้งของตลาดรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนจอมทอง

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป ตลาดในอนาคตจะเป็นสิ่งจำเป็นต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น อันเนื่องจากความหนาแน่นของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงระบบการครองชีพของวิถีชีวิตชุมชนเข้าสู่ระบบสมัยใหม่ ที่ต้องพึ่งความสำเร็จมากขึ้นในช่วง 5-10 ปี ที่ผ่านมาปรากฏว่าตลาดได้เพิ่มจำนวนและพัฒนาการตัวเองให้เติบโตทั้งในด้านขนาด ความหนาแน่นของกิจกรรมและการติดตลาด ซึ่งเมื่อมองในอนาคต ตลาดเหล่านี้จะเพิ่มความหนาแน่น และการติดตลาดมากขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ และมีแนวโน้มเป็นตลาดถาวรในอนาคต

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของตลาดโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ยุคอดีต ตลาดไม่มีความจำเป็นต่อชุมชนและไม่ปรากฏตลาดในพื้นที่ชุมชน

ยุคปัจจุบัน ตลาดของชุมชนได้ริเริ่มจากความเป็นพื้นที่สาธารณะ พื้นที่บริจาค และ/หรือพื้นที่มีเจ้าของภาคเอกชนและวัด ด้วยการจัดให้มีลานโล่ง เพื่อขายสินค้าบนพื้นดินแบบชั่วคราว ช่วงเช้าหรือเย็น ต่อมาได้พัฒนาให้มีโรงเรือนเพื่อเป็นอาคารถาวรสำหรับขายสินค้าและส่วนหนึ่งอาจมีลานโล่งประกอบด้วยตามสภาพพื้นที่อำนวย

ข. การใช้พื้นที่และการจัดระเบียบที่ดิน

ยุคอดีต ไม่ปรากฏตลาด

ยุคปัจจุบัน พื้นที่ตลาดหลายแหล่งเกิดจากพื้นที่ดินสาธารณะของวัดและการบริจาคจากชาวบ้านท้องถิ่นเพื่อการสร้างตลาดชุมชน เนื่องจากตลาดเกิดขึ้นในยุคของการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จึงเข้ามาเกี่ยวข้อง ยกเว้นพื้นที่สาธารณะบางแห่งที่ยกให้เป็นสาธารณะจริงๆ อาทิเช่น ตลาดจอมทอง (ตลาดสุขาภิบาล) สร้างในพื้นที่ดินวัดโดยการเช่าที่ดูแลโดยเอกชน, ตลาดบ้านท่าศาลา, ตลาดบ้านน้อย สร้างในพื้นที่ดินเอกชน และตลาดหลังโรงเรียนจอมทองกับตลาดข้างวัดคอยแก้ว สร้างในพื้นที่สาธารณะของชุมชนและวัด เป็นต้น

ค. สภาพปัญหาของตลาดและกิจกรรม ตลาดของชุมชนคือชีวิตของชุมชน ที่แสดงออกในความเป็นชุมชนทางกายภาพ ชีวิตสังคม ศิลบวัฒนธรรม ปัญหาต่างๆ จึงปรากฏเกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชนด้านต่างๆ ดังนี้

(1) การสูญเสียคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และการใช้พื้นที่ เนื่องจากตลาดปัจจุบันเน้นโครงสร้างสถาปัตยกรรมแบบใหม่ ออกแบบวางผังบริเวณรูปแบบใหม่ โดยไม่คำนึงถึงความเป็นตลาดพื้นถิ่นดั้งเดิม ทำให้สูญเสียเอกภาพความเป็นพื้นที่ทางด้านสถาปัตยกรรมและการใช้พื้นที่

(2) สูญเสียคุณค่าทางสังคม เกิดขึ้นเฉพาะตลาดจอมทอง ตามการออกแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และขายสินค้า ทำให้ชุมชนไม่มีความจำเป็นต่อการซื้อขายสินค้าในตลาดใหม่แห่งนี้เท่าที่ควร ส่วนตลาดภายในย่านชุมชน ให้ชีวิตชีวา ทางสังคมและบรรยากาศของกิจกรรมเรียบง่าย อบอุ่น ใกล้ชิดระหว่างสังคมในชุมชนที่ควรค่าแก่การศึกษา

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคาร
ในองค์ประกอบชุมชนประเภทตลาด ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และผังบริเวณ
บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้คำแนะนำทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.47

ตารางที่ 6.46 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของตลาดโดยภาพรวม : จอมทอง (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อตลาด / พ.ศ. ที่สร้าง	รูปแบบสถาปัตยกรรมตลาด (Style)	ลักษณะตลาด (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณตลาด	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของตลาด	อายุ
ตลาดถาวร หรือ ตลาดสุขาภิบาล / 2533	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตเสริมเหล็ก ทั้งหลัง	มีขนาดใหญ่ ขยายสินค้าหลายชนิดทั้งของสด ของแห้งจากเมืองศูนย์กลาง	ได้รับการวางผังบริเวณ แบบทันสมัย ในพื้นที่วัดพระธาตุฯ โดยการเข้าที่	แบบสมัยใหม่ เน้นองค์ประกอบ ภาพลักษณ์มากกว่าพิธีกรรม ร้อน แห้งแล้ง ขาดสิ่งคม	5
ตลาดชั่วคราวบ้านท่าศาลา / 2510	รูปแบบโรงเรือนไม้ขนาดกลาง มุงสังกะสี และมีลานโล่ง	มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ขยายของสด-แห้ง จากสินค้าพื้นถิ่นของชุมชนและของป่า	ผังบริเวณแบ่งพื้นที่อาคาร แยกส่วนจากลานโล่ง แต่กิจกรรมต่อเนื่องกันได้ดี	มีความเป็นวิถีชีวิต แบบล้านนาสูง อบอุ่นและมีสิ่งคม	-
ตลาดชั่วคราวบ้านน้อย / 2525	รูปแบบโรงเรือนไม้ มุงสังกะสี ขนาดเล็ก	ตลาดขนาดเล็ก ขยายสินค้าสด-แห้ง พื้นถิ่น ของชุมชนและของป่า	พื้นที่จำกัด ผังบริเวณเน้นเฉพาะภายในโรงเรือน แบ่งล็อกค้าขาย	แบบเป็นกันเอง มีชีวิต ชิววามีสิ่งคม	-
ตลาดชั่วคราวหลังโรงเรียนศรีจอมทอง /	รูปแบบโรงเรือนไม้ มุงสังกะสี ขนาดเล็กมาก	ตลาดขนาดเล็กมาก ขยายสินค้าสด-แห้ง พื้นถิ่นของชุมชนและของป่า	พื้นที่จำกัด ผังบริเวณแบบอิสระ เน้นเฉพาะการวางของขายและซื้อ	แบบเป็นกันเองสูง มีชีวิต ชิววามีสิ่งคม	-
ตลาดชั่วคราวข้างวัดคอดอยแก้ว / 2534	เป็นลานโล่ง มีโต๊ะวางของขาย 3-4 ตัว	ตลาดแบบดิน สินค้าสด-แห้ง พื้นถิ่นและของป่า	พื้นที่จำกัด ผังบริเวณแบบอิสระ เน้นเฉพาะการวางของขายและซื้อ	แบบเป็นกันเองสูง มีชีวิต ชิววามีสิ่งคมเล็กๆ	4-5
ตลาดบ้าน / 2530	เป็นโรงเรือนไม้ มุงสังกะสีหรือกระเบื้องดิน ต่อเติมจากตัวบ้าน หันหน้าเข้าหาถนน ขนาดเล็กมาก	ตลาดขนาดเล็กมาก ขยายสินค้าปลีกจากตลาดถาวร และสินค้าพื้นถิ่น	พื้นที่จำกัด ผังบริเวณเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ใช้เป็นที่วางของขาย	แบบเป็นกันเองสูง มีชีวิต ชิววามีสิ่งคม	5-7
ตลาดเคลื่อนที่ / 2532	ใช้ยานพาหนะประเภทมอเตอร์ไซด์, จักรยาน และการหาบเดินเท้า	ตลาดเร่ ขยายสินค้าปลีกจากตลาดถาวร และตลาดชั่วคราว และสินค้าพื้นถิ่น	ใช้พื้นที่ลานโล่งของบ้าน, ถนน เป็นที่ขายสินค้า	เป็นกันเองสูง มีชีวิต ชิววามีการเคลื่อนไหว มีสิ่งคม	1-5
ลักษณะเฉพาะตัวโดยภาพรวม	มีความเรียบง่าย เป็นพื้นดิน ให้เอกลักษณ์เฉพาะแบบชนบทล้านนา ส่วนตลาดถาวร แยกแยกในรูปแบบ และประโยชน์ใช้สอยอย่างขาดเอกลักษณ์โดยภาพรวม	มีความเป็นพื้นถิ่นล้านนาสูง ในเอกลักษณ์เฉพาะแบบ "ภาคแห้ง" ส่วนตลาดถาวร แยกแยกขาดเอกลักษณ์ต่อส่วนรวมอย่างสิ้นเชิง	การใช้พื้นที่และการจัดผังบริเวณให้สามารถเข้าถึงได้สะดวก มีความเรียบง่าย ได้ความรู้สึกแบบพื้นถิ่นล้านนา ส่วนตลาดถาวรมีความทันสมัยที่โดดเด่นแตกต่างจากตลาดอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง	มีบรรยากาศ แบบพื้นถิ่นล้านนาสูงในด้านกิจกรรม การเคลื่อนไหวภูมิทัศน์ เน้นองค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร สิ่งก่อสร้างและลานโล่ง	1-7

ตารางที่ 6.47 แสดงลักษณะเฉพาะของตลาด กุญแจ และการประเมิณ : จอมทอง

ลักษณะเฉพาะของตลาด		ยุคโบราณ					ยุคอดีต					ยุคปัจจุบัน					อนาคต					ภาพรวม					ลักษณะเฉพาะของมีเท						
ยุคเก่าทางด้าน +		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	คุณทางการด้าน	
ตลาดปิดโดยรวม	เน้นความเป็นพื้นดินและลานโล่ง ไว้ให้คุณท่าทางทัศนภาพ																														เน้นอาคาร ไร่ เรือน ดิมอสรูปแบบสมัยใหม่ ไม่มีความเป็นพื้นดินดูมาถึงยุคที่แท้จริงตลาด	ตลาดปิดโดยรวม	
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	เน้นความเป็นลานโล่ง จักรกัณฑ์ประกอบ แบบเรียบราย อีคโพนดู ใช้ลานใต้																														เน้นพื้นที่ภายในไร่ เรือน จักรกัณฑ์ประกอบหลายตัว ไม่มีคานยื่นใช้ลานใต้เฉพาะของ	การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีความตึกตึก เป็นกันเอง ชวนอุ่น มีชีวิต ชิวทางตั้งถนน																														มีความตึกตึก แต่จากความเป็นกันเอง ห่างกัน ไร้ชีวิต ชิวทางตั้งถนน	บรรยากาศและภูมิทัศน์	
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ค่าคะแนนรวม			
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	ผลรวมเชิงคุณภาพ	
	ลักษณะเฉพาะของตลาด	ตลาดว่างปรักฎฎในชุมชน เนื่องจากระบบการผลิผลของยังชีพ	ตลาดว่างปรักฎฎในชุมชนเนื่องจากระบบการผลิผลของยังชีพ	ตลาดเกิดขึ้นจากความต้องการแลกเปลี่ยนสินค้าและการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เพื่อการค้าและบริการมากขึ้น เนื่อง จาก ยุคด เทรกรรมกรทางเทีงว และการเติบโตของชุมชน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ตลาดจะมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของตลาด เน้นรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น แยกแยะความเป็นพื้นดินชัดเจน	ลักษณะเฉพาะของตลาด													

2.5.4 สถานที่ราชการ คือส่วนทำงานของชุมชนที่มีระบบและรูปแบบเป็นทางการ เพื่อดูแลทุกข์สุขและบริการประชาชนภายในชุมชน มีพัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ บรรยากาศภูมิทัศน์ และลักษณะเฉพาะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยดังนี้

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 สถานที่ราชการไม่ปรากฏในชุมชน
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 สถานที่ราชการแห่งแรกของชุมชนก็คือ ที่ทำการแขวง ระหว่างปี พ.ศ.2443-2476 ตั้งอยู่ที่บ้านท่าศาลา ริมฝั่งแม่น้ำปิง (หมู่ที่ 3 ตำบลช่วงเขา เชียงสะพานข้ามแม่น้ำปิงปัจจุบัน) โดยมีนายเวส เป็นผู้ว่าการแขวงหรือนายอำเภอคนแรก จนถึงสมัยของนายอำเภอคนที่ 13 คือขุนวินิจจรูการ ใน พ.ศ.2477 ได้ย้ายที่ทำการแขวงซึ่งเปลี่ยนเป็นที่ว่าการอำเภอมาอยู่ ณ บริเวณพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทองทางทิศใต้ เนื่องจากการตัดถนนสายเชียงใหม่-จอมทอง-ฮอด ผ่านพื้นที่ชุมชนและวัด ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ จึงอยู่ติดถนนหันหน้าเข้าหาถนนในบริเวณพื้นที่วัดดังกล่าว ส่วนสถานที่ราชการประเภทอื่นๆ ยังไม่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน นอกจากโรงเรียน ซึ่งเกิดขึ้นตามนโยบายใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ "กลืนชาติ" ของรัฐบาลกลางเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของคนในประเทศ เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ พบว่าโรงเรียนแห่งแรกของชุมชนได้แก่ โรงเรียนศรีจอมทอง สร้างเมื่อ พ.ศ.2465 ต่อมาได้มีการสร้างโรงเรียนเพิ่มขึ้น เช่นโรงเรียนทุ่งน้อย และโรงเรียนสุทธีวงศ์ดำรงวิทย์ เป็นต้น มีที่ตั้งกระจายตัวอยู่ตามย่านของชุมชนแต่ละย่าน

ลักษณะเฉพาะของสถานที่ราชการ

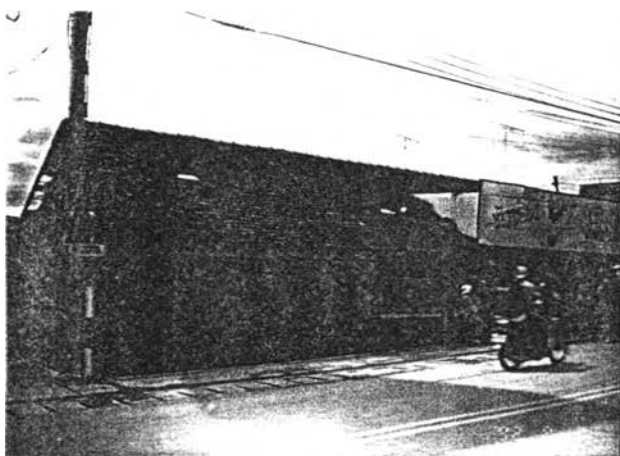
สถาปัตยกรรม จากการศึกษาในพื้นที่ท้องถิ่น และการสืบสาวเรื่องราว พบว่าอาคารที่ทำการแขวงเดิมบริเวณบ้านท่าศาลาริมฝั่งแม่น้ำปิงเดิมเป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูง ขนาดปานกลางไม่ใหญ่มากนัก มีรั้วรอบขอบชิดแบบหลวมๆ ต่อมาเมื่อย้ายที่ทำการแขวงเป็นที่ว่าการอำเภอ มาอยู่ ณ บริเวณพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ได้ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอแห่งใหม่ในพื้นที่วัดติดถนนด้วยสถาปัตยกรรมอาคารชั้นเดียว หันหน้าเข้าหาถนนแบบห้องแถวล้านนา คือเป็นเรือนไม้ทั้งหลังชั้นเดียวแบบเรือนแถว หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินขอ ทรงหลังคามีสลักชะงั่วบ้านแบบล้านนา

ส่วนโรงเรียน สถาปัตยกรรมจะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หรือสองชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว มีระเบียบด้านหน้าอาคาร หันหน้าเข้าสู่พื้นที่สนามของโรงเรียน

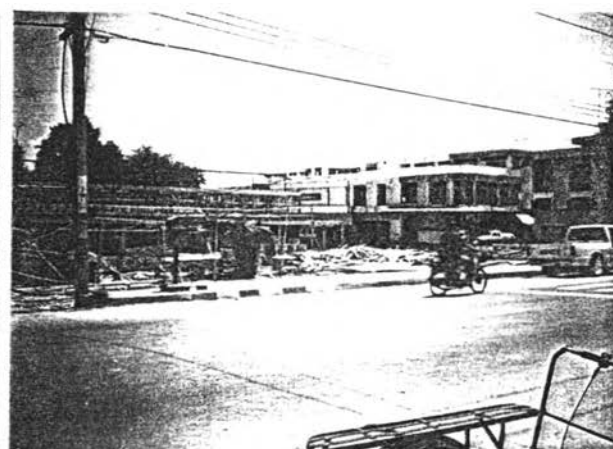
การใช้พื้นที่ ฝั่งบริเวณของอาคารที่ทำการแขวง อาคารหันหน้าเข้าหาแม่น้ำ มีลานโล่งเชื่อมโยงกับพื้นที่น้ำ ทำน้ำเป็นจุดเข้าฝั่งที่ตั้ง ส่วนฝั่งบริเวณในองค์ประกอบอื่นๆ มีข้อมูลในการศึกษา

ไม่ชัดเจนเพียงพอต่อการบรรยาย ต่อมาเมื่อที่ตั้งอำเภอก่อสร้างในพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ฝั่งบริเวณถูกจัดให้หันหน้าเข้าหาถนนอาคารจะติดริมถนน ใช้ถนนเป็นลานโล่งสำหรับเข้าถึงและมีลานโล่งด้านข้างอาคารเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ส่วนโรงเรียนจะมีลานโล่งด้านหน้าโรงเรียนเพื่อประกอบกิจกรรมประเภทต่างๆ ของโรงเรียน นักเรียนและสังคมในด้านศิลปวัฒนธรรม ล้อมรอบด้วยอาคารต่างๆ เป็นแถว มีรั้วรอบขอบชิด

บรรยากาศ มีความร่มรื่นจากภูมิทัศน์พืชพรรณ ธรรมชาติแวดล้อมของพื้นที่ ร่วมกับกิจกรรมและลานโล่ง มีความอบอุ่นและเป็นกันเองสูงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

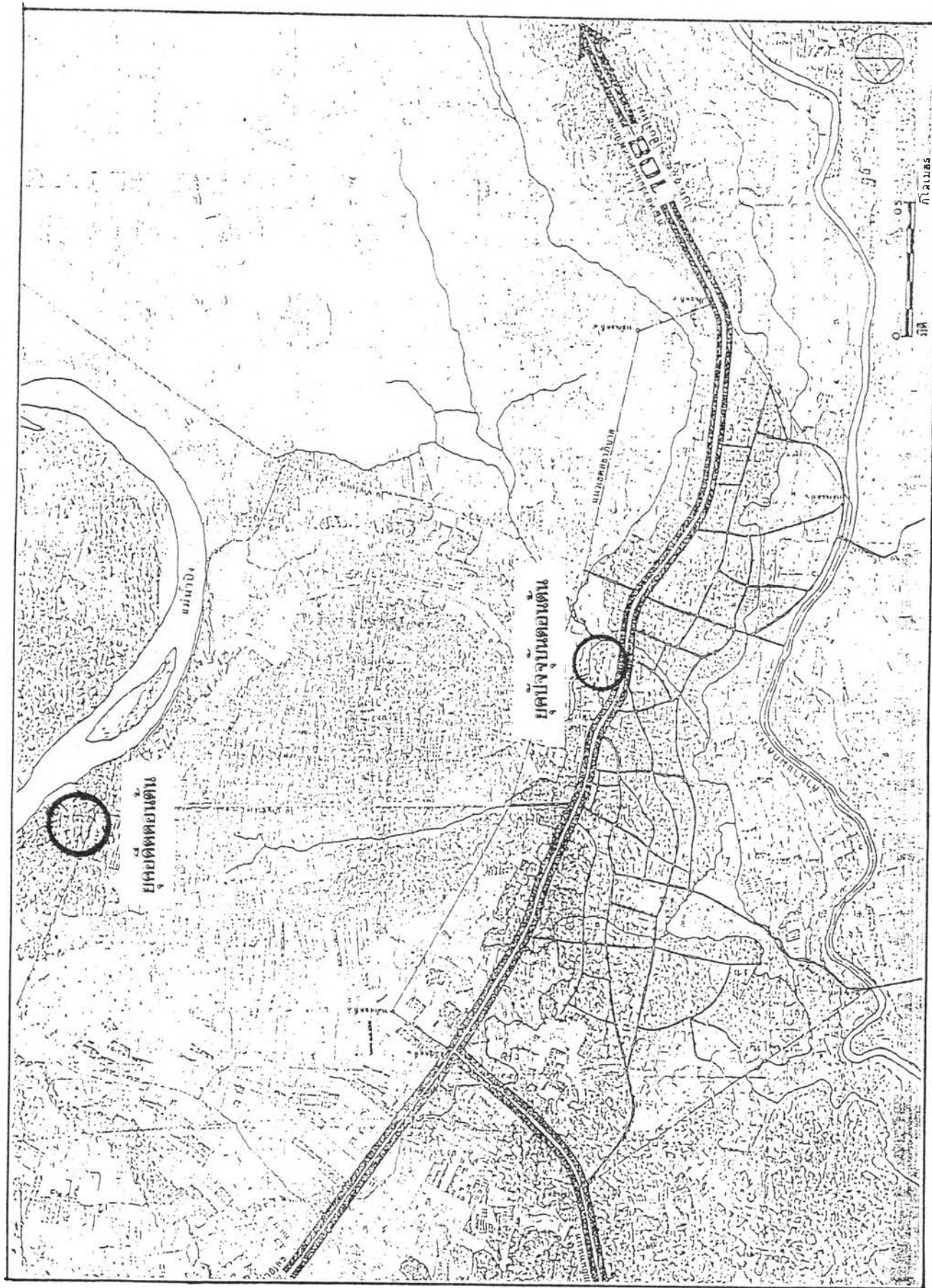

อาคารที่ว่าการอำเภอ พ.ศ.2477

บริเวณที่ว่าการอำเภอ พ.ศ.2477 ในสภาพปัจจุบัน

- ภาพที่ 6.90 แสดงลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่ว่าการอำเภอใน พ.ศ.2477 บริเวณทางทิศใต้ของวัดพระธาตุฯ ปัจจุบันถูกรื้อถอนให้เป็นลานโล่ง และพื้นที่อาคารสมัยใหม่ เพื่อการเป็นย่านการค้าขาย

แผนที่ 6.44 แสดงที่ตั้งสถานที่ราชการในเขตอดีตตอนต้น พ.ศ.2445-2476 และยุคปัจจุบัน ตอนต้น พ.ศ.2477-2533

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 สถานที่ราชการได้มีพัฒนาการอย่างมากในด้านที่ตั้ง จำนวน รูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ ผังบริเวณ และบรรยากาศ จากการศึกษาในพื้นที่พบว่า ที่ว่าการอำเภอได้ถูกย้ายจากบริเวณพื้นที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง มาสร้างในพื้นที่ป่าช้าของชุมชนเดิมและกำหนดเป็นย่านของสถานที่ราชการอื่นๆ ตามมา เช่น สถานีตำรวจ การประถมศึกษา สำนักงานสุขาภิบาล เกษตรอำเภอ สำนักงานที่ดินอำเภอ โรงเรียน เป็นต้น ทำให้สถานที่ราชการรวมกลุ่มอยู่ในละแวกเดียวกัน ยกเว้นบางหน่วยงานที่สร้างใหม่และต้องใช้พื้นที่จำนวนมาก ต้องการที่ตั้งเฉพาะตัว ก็จะหาทำเลแห่งใหม่ เช่น โรงพยาบาลชุมชน เป็นต้น

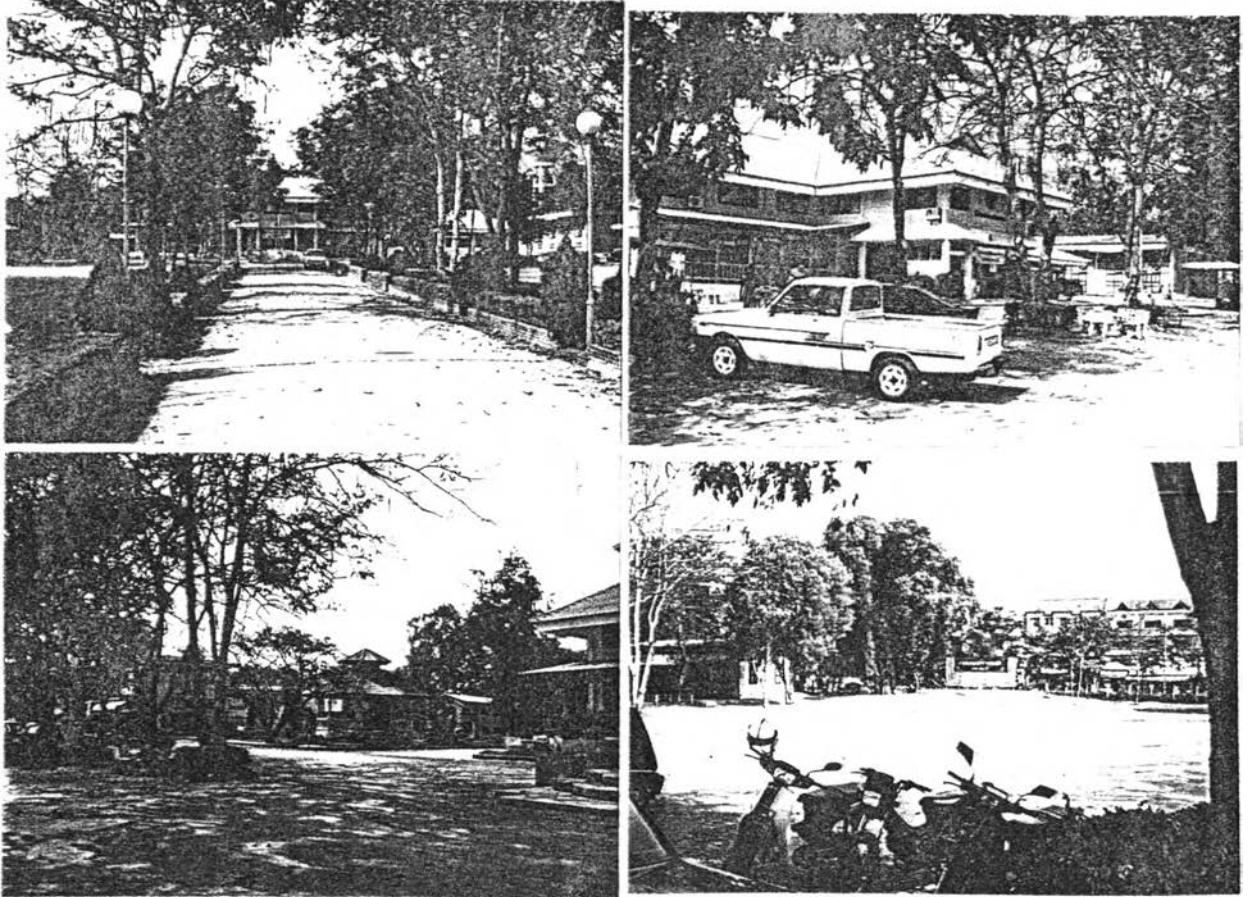
ลักษณะเฉพาะของสถานที่ราชการ

สถาปัตยกรรม ในยุคปัจจุบันสถาปัตยกรรมได้รับการออกแบบตามรูปแบบสมัยใหม่เป็นมาตรฐานเดียวกันเกือบทั่วประเทศ นิยมแบบตึก 2 ชั้น หรือตึกผสมไม้หรืออาคารไม้ได้ถุนสูง บางครั้งผสมคอนกรีต เช่น ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียน สถานีตำรวจ เป็นต้น ส่วนอาคารสถานที่ราชการอื่นๆ ได้รับการออกแบบจากหน่วยงานกลางกรุงเทพฯ เป็นมาตรฐานเดียวกันเช่นกัน เช่น สำนักงานที่ดิน ที่ทำการเกษตรอำเภอ การประถมศึกษาอำเภอ เป็นต้น ซึ่งมักจะเป็นอาคารชั้นเดียวยก ระดับจากพื้นเล็กน้อย เน้นประโยชน์ใช้สอยระดับท้องถิ่นขนาดเล็ก

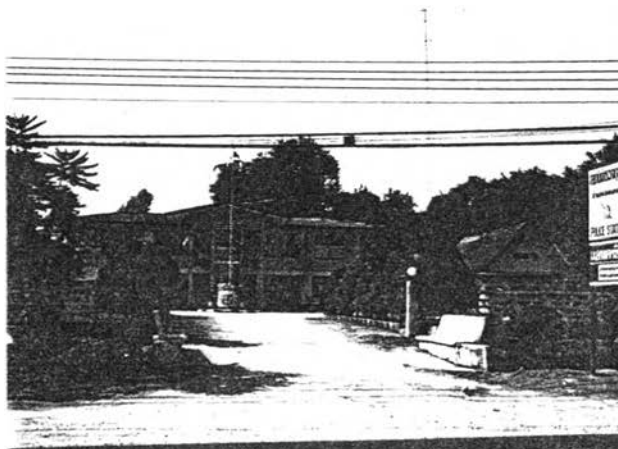
การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของพื้นที่สถานที่ราชการในยุคปัจจุบันได้รับการออกแบบการใช้พื้นที่บนที่ตั้งแห่งใหม่ จึงมักไม่หนาแน่น มีลานโล่งสำหรับจอดรถและจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ ของชุมชนตลอดปี โดยเฉพาะลานโล่งของโรงเรียนและที่ว่าการอำเภอ มีการจัดภูมิทัศน์ตามสมควร เพื่อความร่มรื่นและสวยงาม ส่วนสถานที่ราชการจากยุคอดีตที่คงตำแหน่งเดิม เช่น โรงเรียนจะมีการใช้พื้นที่หนาแน่นมากขึ้นด้วยการสร้างอาคารและองค์ประกอบอื่นๆ เพิ่มเติม ลดขนาดพื้นที่ลานโล่งให้เล็กลงในบางส่วน มีการแสดงขอบเขตที่ชัดเจน แข็งแรงด้วยรั้วที่มีโครงสร้างสมัยใหม่ เช่น คอนกรีต เป็นต้น

บรรยากาศ ความร่มรื่นจากพืชพรรณได้รับความสนใจต่อการจัดภูมิทัศน์ตามสมควร แม้พืชพรรณธรรมชาติบางส่วนจะถูกทำลายลงเพื่อสร้างอาคารร่วมกับกิจกรรมในพื้นที่แล้ว บรรยากาศต่างๆ ยังอยู่ในสภาพที่ดีมีชีวิต ชีวา ร่มรื่น

ภาพที่ 6.91 แสดงลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของสถานที่ราชการ ในยุคปัจจุบัน ชุมชนจอมทอง

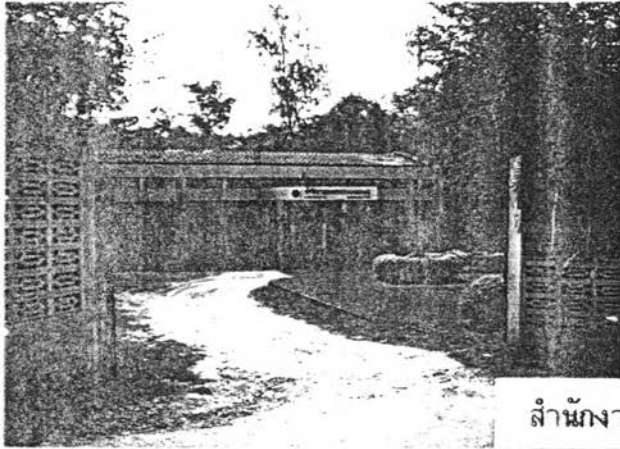
ที่ว่าการอำเภอจอมทองและสภาพบริเวณทั่วไป

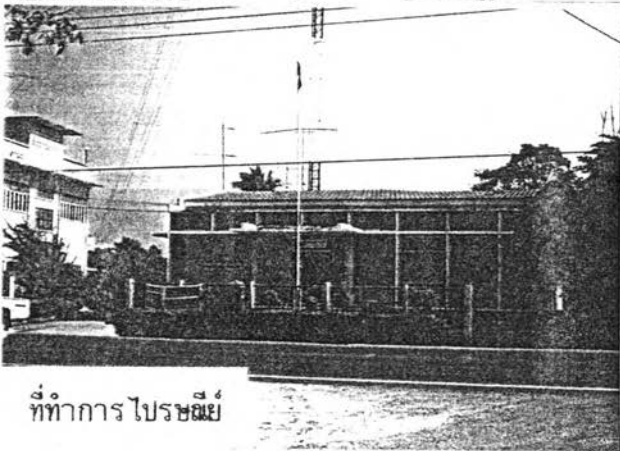
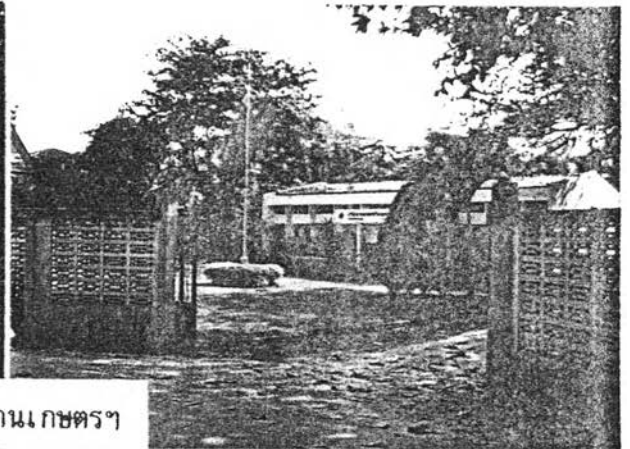
สถานีตำรวจภูธรฯ

สำนักงานที่ดินจังหวัดฯ

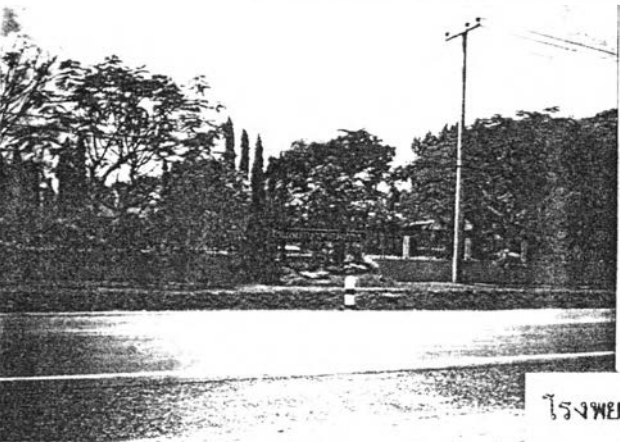
สำนักงานเกษตรฯ

ที่ทำการ ไปรษณีย์

สำนักงานการประถมศึกษาฯ

โรงพยาบาล

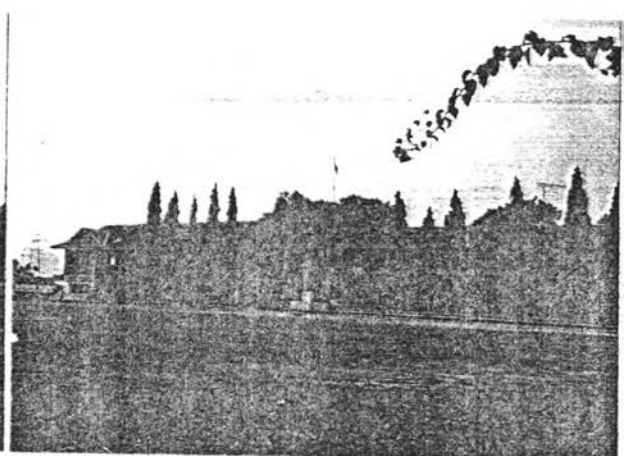
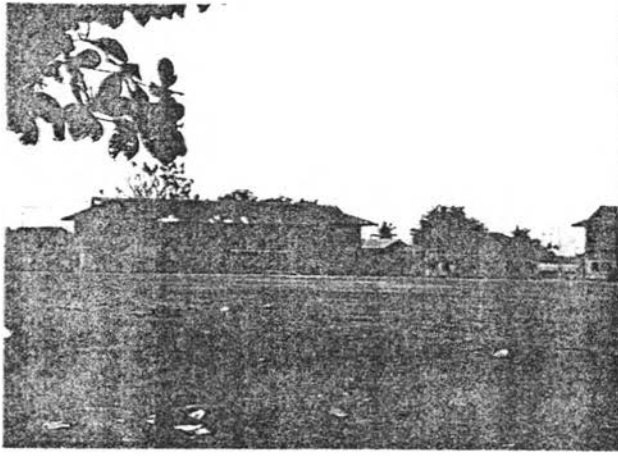

สำนักงานการประปาส่วนภูมิภาคฯ

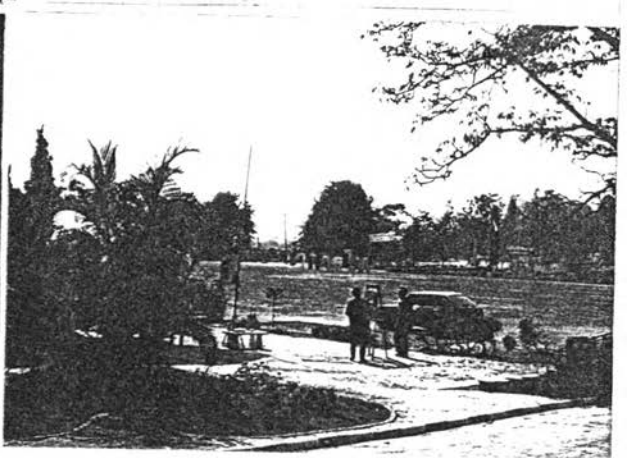
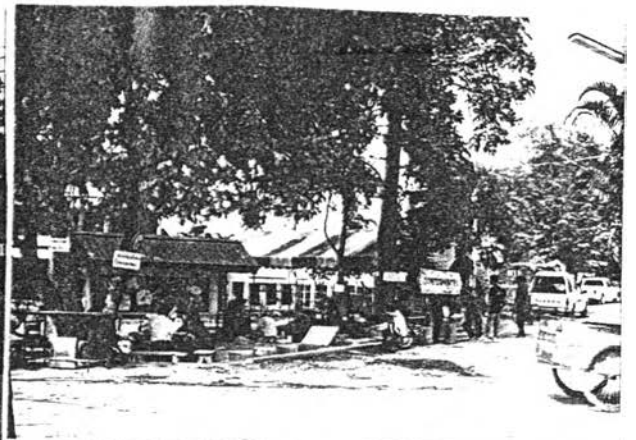
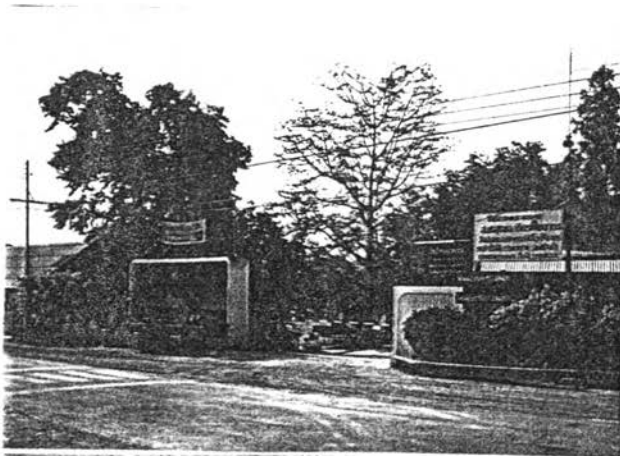

สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

(ต่อ)

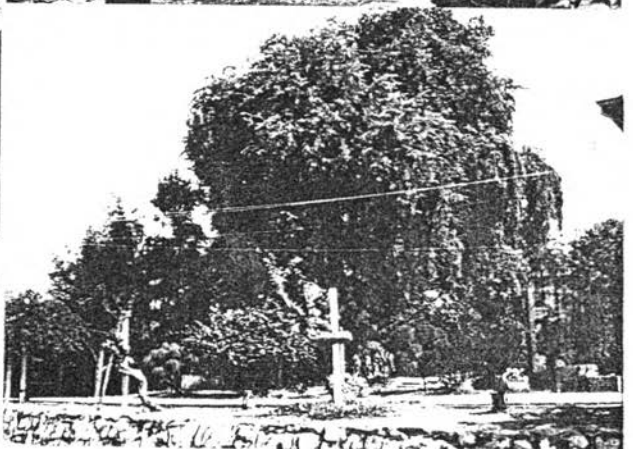
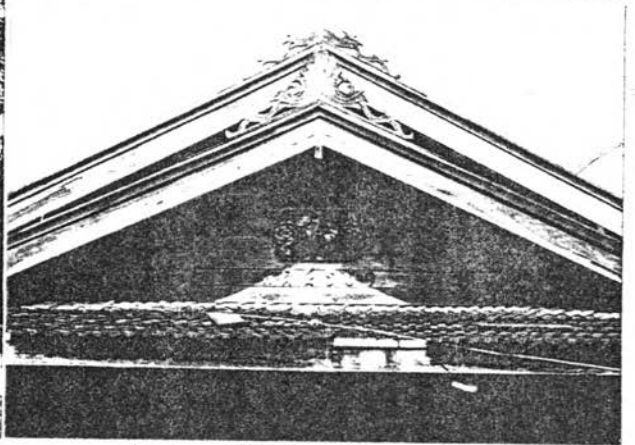
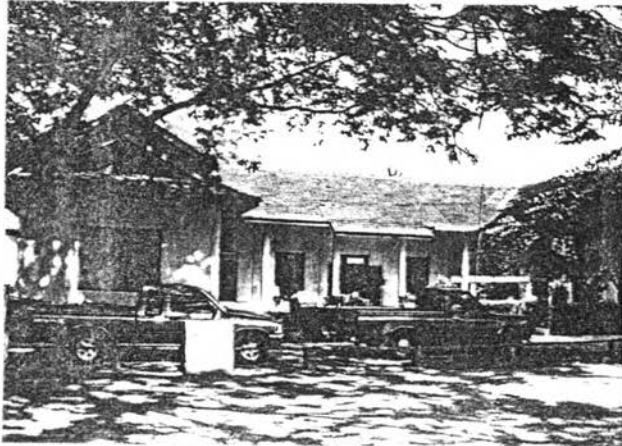
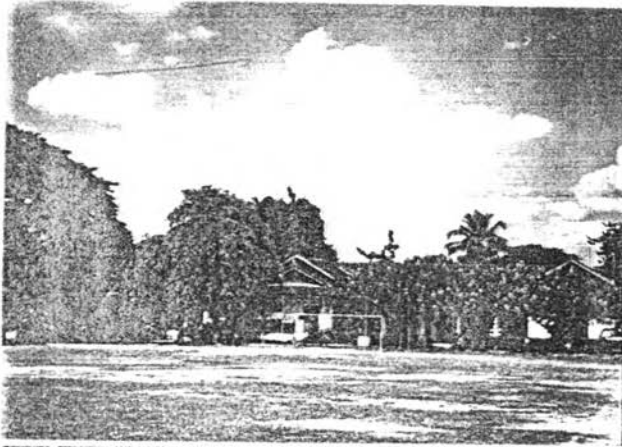
โรงเรียนศรีจอมทอง

โรงเรียนจอมทองวิทยา

(ต่อ)

โรงเรียนชุมชนบ้านช่วงเบา

(ต่อ)

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป เนื่องจากสภาพที่ตั้งของชุมชนตามข้อจำกัดของภูมิประเทศ จะเป็นตัวควบคุมการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนทั้งในด้านเนื้อที่ จำนวนและความหนาแน่น นั่นคือชุมชนจะมีการเติบโตที่ช้ากว่าพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ที่มีที่ตั้งบนพื้นที่ราบกว้างและใกล้เขตเมืองมากกว่า ดังนั้นสถานที่ราชการของชุมชนจึงมีขีดความสามารถในการบริการชุมชนได้อย่างเพียงพอในปัจจุบันและอนาคต การเปลี่ยนแปลงในด้านขนาด จำนวน จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ น้อยและช้ากว่าชุมชนอื่นกำแพง

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ยุคอดีต อาคารของสถานที่ราชการมักเป็น เรือนไม้จริง ใต้ถุนสูงหรืออาคารไม้ชั้นเดียวยกระดับที่มีองค์ประกอบของลานโล่ง เพื่อประกอบกิจกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ และกิจกรรมในแต่ละช่วงวัน ขอบเขตของพื้นที่ไม่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากไม่ได้ให้ความสำคัญที่รู้ไว้ เพื่อแสดงขอบเขตพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ถูกใช้ในเขตที่ดินสาธารณะของวัดและข้อมูลไม่ชัดเจนต่อการศึกษาในช่วงยุคอดีตตอนต้น

ยุคปัจจุบัน สถาปัตยกรรมถูกออกแบบโดยสถาปนิกจากส่วนกลาง เป็นมาตรฐานเดียวกันในรูปแบบสมัยใหม่แบบตะวันตก นิยมอาคาร 2 ชั้น หรือชั้นเดียวแบบยกระดับ แต่โครงสร้างคอนกรีต มีองค์ประกอบของพื้นที่แบ่งออกเป็นสัดส่วนสำหรับแต่ละหน่วยงานและประโยชน์ใช้สอยในกิจกรรมต่างๆ เช่น ลานโล่งหรือสนาม ที่จอดรถ ส่วนบ้านพักข้าราชการ ส่วนที่ทำการ เป็นต้น มีความชัดเจนในขอบเขตโดยการสร้างรั้วถาวรทำด้วยคอนกรีต เหล็ก หรือลวดหนาม

ข. การใช้ที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน

ยุคอดีต ที่ดินของสถานที่ราชการในยุคอดีตอยู่ในช่วงของการปรับเปลี่ยนจากที่ดินของกษัตริย์ให้เป็นสมบัติของรัฐบาลกลาง ซึ่งถือว่าเป็นสาธารณะสมบัติร่วมกันของชุมชนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2444 เป็นต้นมา

ยุคปัจจุบัน สถานที่ราชการช่วงแรกของยุคปัจจุบัน ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอใช้พื้นที่ดินในพื้นที่สาธารณะของวัดพระธาตุศรีจอมทอง ต่อมาได้โยกย้ายมาตั้งในพื้นที่สาธารณะของชุมชนและขยายเขตพื้นที่, จำนวนหน่วยงานที่เพิ่มขึ้นที่ดินจึงเป็นสาธารณะสมบัติชุมชนในกรรมสิทธิ์ของรัฐบาลกลาง มีเหตุผลหลักเขตที่แน่นอนชัดเจนตามวิธีการจัดแบ่งที่ดินสมัยใหม่

ค. สภาพปัญหาของสถานที่ราชการและกิจกรรมของสถานที่ราชการ ในความเป็นระบบชุมชน สถานที่ราชการมีความเป็นระบบในรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และกิจกรรม บรรยากาศภูมิทัศน์ และการบริการ แต่ด้วยสถานที่ราชการชุมชนถูกสร้างในเวลาเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

มีพื้นที่ค่อนข้างกว้างและเหลือเพื่อ ใช้สถาปัตยกรรมร่วมสมัยไล่เลี่ยกัน สภาพปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้น น้อยมาก เนื่องจากความคล้ายคลึงกันในรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และการสนองประโยชน์ ใช้สอยในกิจกรรมได้ดี ค่อนข้างมีบรรยากาศที่ร่มรื่นและไม่หนาแน่น ปัญหาที่ปรากฏจึง ไม่โดดเด่น สรุปลงได้ดังนี้

(1) การสูญเสียคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เนื่องจากความทันสมัยของอาคารที่มีรูปแบบ สมัยใหม่ ตามมาตรฐานสากลทั่วประเทศ รูปแบบดั้งเดิมที่เป็นพื้นถิ่น ไม่ได้รับการสนใจต่อการออกแบบต่อไป เป็นการทิ้งรากเหง้าแห่งความเป็นพื้นถิ่นล้านนาชนบทในด้านสถาปัตยกรรมของสถานที่ ราชการโดยสิ้นเชิง

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับอาคาร ในองค์ประกอบชุมชนประเภทสถานที่ราชการ ในลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และ ผังบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้คำแนะนำทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.49

ตารางที่ 6.48 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการโดยภาพรวม : จอมทอง (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อหน่วยงานราชการ	รูปแบบสถาปัตยกรรม (Style)	ลักษณะสถานที่ราชการ	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณ	บรรยากาศและภูมิทัศน์	อายุ
1. ที่ว่าการอำเภอ	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตผสมไม้	อาคารสองชั้น หลังคาจั่วบ้าน มีมุขด้านหน้า	พื้นที่ติดถนนหลัก สนาบกว้าง พื้นที่มาก	ร่มรื่นด้วยพืชพรรณ ไม้แอ็ด	3
2. สถานีตำรวจ	รูปแบบเก่า เรือนไม้ทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ใต้ถุนสูง	พื้นที่ติดถนนหลัก สนาบกว้าง	ร่มรื่นด้วยพืชพรรณแนวหนึ่งด้านหน้าร้อน	15-20
3. สำนักงานที่ดิน	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดานหลังคาจั่ว	พื้นที่ติดถนนหลัก สนาบกว้าง พื้นที่มาก	ร่มรื่นด้วยพืชพรรณ ไม้แอ็ด	3
4. สำนักงานเกษตร	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดานหลังคาจั่ว	พื้นที่ติดถนนสายรอง มีสนามด้านหน้า	ร่มรื่นด้วยพืชพรรณ ไม้แอ็ด	5
5. สำนักงานศุลกากร	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดานหลังคาจั่ว	พื้นที่ติดถนนสายรอง มีสนามด้านหน้า	ร่มรื่นด้วยพืชพรรณ ไม้แอ็ด	5
6. สำนักงานป่าไม้	อยู่นอกเขตสุขาภิบาลฯ	-	-	-	-
7. สำนักงานการประถมศึกษา	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตผสมไม้	อาคารชั้นเดียว ยกกระดานหลังคาจั่ว	พื้นที่ติดถนนสายรอง มีสนามด้านหน้า	ร่มรื่นด้วยพืชพรรณ ไม้ยืนต้น สงบ	7-10
8. ที่ทำการโบราณคดีฯ	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน	พื้นที่ติดถนน มีสนามด้านหน้า	ร่มรื่นพอสมควร ไม้แอ็ด	5-7
9. สาธารณสุขอำเภอ	รูปแบบกึ่งสมัยใหม่-เก่าคอนกรีตผสมไม้	อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน	พื้นที่ติดถนน มีสนามด้านหน้า	ร่มรื่นพอสมควร ไม้แอ็ด	10-15
10. สำนักงานการไฟฟ้า	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารสองชั้น ยกกระดาน	พื้นที่ติดถนนหลัก (นอกเขตสุขาภิบาลฯ)	ค่อนข้างร้อน โล่ง แห้งแล้ง	1-2
11. โรงพยาบาล	รูปแบบสมัยใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารสองชั้นขนาดใหญ่ ยกกระดาน	พื้นที่ติดถนนหลัก กว้างขวาง	ร่มรื่น มีการตกแต่งภูมิทัศน์	3
ฯลฯ	อาคารส่วนใหญ่รูปแบบสมัยใหม่ตามรูปแบบมาตรฐานอาคารของสถานที่ราชการทั่วไป ซึ่งเน้นการใช้คอนกรีต เพื่อการก่อสร้าง	มีลักษณะตั้งแต่อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน ถึงอาคารสองชั้น ยกกระดาน หลังคานิยม ทรงจั่ว	นิยมใช้พื้นที่ที่อยู่ติดถนน เพื่อสะดวกต่อการเข้าถึง มีการวางผังบริเวณแบบเรียบง่ายของสนามด้านหน้าอาคาร ส่วนผังบริเวณเพื่อการใช้ลอยอื่นๆ ไม่ได้ใส่ใจมากนัก จึงมักจะขาดความเป็นระเบียบโดยเฉพาะที่จอดรถ	บรรยากาศค่อนข้างร่มรื่น ถึงร่มรื่นมาก เนื่องจากพืชพรรณเดิมมีอยู่พอสมควรในแต่ละพื้นที่ บางหน่วยงานก็ได้รับการใส่ใจต่อการตกแต่งภูมิทัศน์ตามสมควร	1-20

ตารางที่ 6.49 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการ - กรุงเทพมหานคร - กรุงเทพมหานคร - กรุงเทพมหานคร

ลักษณะเฉพาะของสถานที่ราชการ		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน					อนาคต					ภาพรวม					ลักษณะเฉพาะของรูปแบบ									
		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3
สถาปัตยกรรม	รูปแบบทันสมัย มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแบบล้านนา																														3	คู่มือทางด้าน
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	ให้ความสำคัญของสถานที่ราชการ เพื่อรองรับกิจกรรมจากอาคารและกิจกรรมสังคมใช้งานได้มีประสิทธิภาพและจอนจอนชัดเจน																														3	คู่มือทางด้าน
บรรยากาศและภูมิทัศน์	จัดสรรให้ความสำคัญร่มรื่น เรียบร้อย มีชีวิตชีวา																														3	คู่มือทางด้าน
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	0	0			9	0	3	0				4	1				5	0												ค่าคะแนนรวม	
ค่า 3 สูง		+	-			+	-	+	-				+	-				+	-												ผลรวมเชิงคุณภาพ	
ค่า 2 ปานกลาง																																
ค่า 1 น้อย																																
หมายเหตุอื่น ๆ																																
หมายเหตุอื่น																																

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนจอมทองระดับอาคาร ในองค์ประกอบของชุมชนประเภทบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ

องค์ประกอบของชุมชนที่ปรากฏเด่นชัดในทางกายภาพ ประเภทของบ้าน วัด ตลาด สถานที่ราชการของชุมชนจอมทอง มีพัฒนาการที่แตกต่างไปจากชุมชนสันกำแพง โดยบ้านและวัด มีพัฒนาการที่ยาวนานกว่า ส่วนสถานที่ราชการมีพัฒนาการในช่วงเวลาเดียวกัน และตลาดมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่า ทั้งนี้เป็นเหตุผลมาจากความรุ่งเรืองของชุมชนจอมทองในยุคโบราณที่สร้างบ้าน และวัดเป็นส่วนประกอบพื้นฐานของชุมชนที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของร่างกายและจิตใจ ควบคู่กับการเกษตรกรรมและพัฒนาการเป็นชุมชนต่อเนื่องถึงปัจจุบันตามปัจจัยแวดล้อมที่มาเกี่ยวข้องกับทุกด้านทุกยุคสมัย ส่วนสถานที่ราชการมีพัฒนาการตามปัจจัยทางการเมืองการปกครองที่ถูกรวมอำนาจโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งส่งผลทั่วอาณาจักรล้านนาถึงปัจจุบัน และตลาดมีพัฒนาการตามสภาพวิถีชีวิตทางสังคม ที่มีระบบเศรษฐกิจในยุคต่างๆ มาเกี่ยวข้องเป็นปัจจัยต่อพัฒนาการรูปแบบของตลาด และวิถีชีวิตทางสังคมของชุมชน จากเหตุผลดังกล่าวทำให้องค์ประกอบของชุมชนประเภทบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ มีลักษณะเฉพาะตัวในพัฒนาการ รูปแบบ ลักษณะ การใช้พื้นที่ และบรรยากาศที่แตกต่างไปจากชุมชนสันกำแพง ตามพื้นฐานทางปัจจัยแวดล้อมของพื้นที่ตั้ง สังคม เศรษฐกิจ และจิตใจที่ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีคุณค่าไว้ได้สูงกว่าชุมชนสันกำแพง เนื่องจากความห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญเมืองเชียงใหม่ และข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศที่ไม่สามารถรองรับการขยายตัวทางกายภาพได้มากเท่าที่ควรจึงเป็นปัจจัยที่ควบคุมการเติบโตของชุมชน

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนจอมทองโดยภาพรวม ระดับเมือง ย่านและอาคาร

จากการศึกษาความเป็นเมืองของชุมชนจอมทอง ตามพัฒนาการของชุมชนพบว่า ชุมชนจอมทองมีปัจจัยของความเป็นเมืองมาจากปัจจัยของที่ตั้งชุมชน ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ การเป็นเมืองท่าริมแม่น้ำแม่ปิงและความสำคัญของวัดพระธาตุศรีจอมทอง นับแต่โบราณกาลถึงอดีตและปัจจุบัน แม้ว่าปัจจุบันในความเป็นเมืองท่าได้ถูกลดบทบาทลงอย่างสิ้นความหมาย แต่ปัจจัยของทรัพยากรธรรมชาติ และความสำคัญของพระธาตุศรีจอมทองก็ยังคงมีความแรงมากต่อพัฒนาการเติบโตของชุมชนทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และความหนาแน่นของประชากร ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีแรงดึงดูด การพัฒนาหลายหลากรูปแบบเข้าสู่ชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางเศรษฐกิจในระบบชุมชน เปลี่ยนแปลงทางกายภาพของอาคารสิ่งก่อสร้าง โครงข่ายคมนาคมและอื่นๆ นอกจากนี้ชุมชน จัดอยู่ในเป้าหมายของแผนและนโยบายการพัฒนา ให้เป็นชุมชนศูนย์กลางท้องถิ่นระดับอำเภอที่ต้องให้บริการทุกด้านแก่ชุมชนโดยรอบ ความเป็นศูนย์รวมจึงถูกกำหนดในบทบาทและหน้าที่ที่ต้องตอบสนองต่อการพัฒนาจากส่วนกลาง แต่ด้วยข้อจำกัดทางภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาลาดชันและที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง จึงทำให้การเติบโตของชุมชนเป็นไปอย่างช้าๆ ในด้านการขยายพื้นที่ แต่เพิ่มในด้านความหนาแน่นมากกว่า อย่างไรก็ตามความเป็นชุมชนยังปรากฏความมีเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัวทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ค่อนข้างมีเอกภาพมากกว่าความแปลกแยก สรุปสาระสำคัญของความเป็นเมืองได้ดังนี้

1. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อภาค

ยุคอดีต พื้นที่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนของอาณาจักรล้านนา ในฐานะชุมชนหัวเมืองชั้นในและเป็นเมืองท่าที่สำคัญต่อการสร้างฐานทางเศรษฐกิจ ให้กับอาณาจักร

ยุคปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของภาคเหนือตอนบนในฐานะชุมชนศูนย์กลางลำดับ 4 ของภาค มีบทบาทสำคัญในด้านพาณิชย์กรรม การตลาด การบริการสังคม การคมนาคมระดับจังหวัด เพื่อให้บริการต่อชุมชนโดยรอบที่อยู่ใกล้เคียง สามารถเชื่อมโยงโครงข่ายกับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ได้ด้วยการคมนาคมทางบก การไว้ที่ดินตามนโยบายการพัฒนาภาค เน้นการไว้ที่ดินเพื่อการเกษตรแบบที่น้ำฝน, พืชไร่, ไม้ผลและไม้ยืนต้น ตลอดจนการเป็นพื้นที่เขตฟื้นฟูธรรมชาติและธรรมชาติสมบูรณ์ในส่วนพื้นที่คอยอินทนนท์

2. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อเมืองศูนย์กลางภาค (เมืองเชียงใหม่)

ยุคอดีต พื้นที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในด้านการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ โดยการเป็นฐานเศรษฐกิจให้เมืองศูนย์กลาง ตลอดจนการตั้งถิ่นฐานให้ชุมชนเติบโตแข็งแรงเป็นฐานสังคมและวัฒนธรรม

ยุคปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนมีบทบาทในการเป็นชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 1 ของภาค และมีบทบาทสำคัญรองเป็นที่ 2 จากชุมชนเมืองศูนย์กลาง เพื่อการบริการพาณิชยกรรม การตลาด บริการสังคม การคมนาคมที่เชื่อมโยงกับเมืองศูนย์กลางภาคโดยตรง

3. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อชุมชนของตน พื้นที่ชุมชนมีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ที่สะสมความเจริญรุ่งเรืองนับแต่โบราณถึงอดีต และปัจจุบัน อย่างมีเรื่องราว และความเป็นไปควรค่าแก่การศึกษา ความมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ตลอดจนการมีศูนย์รวมทางจิตใจที่สำคัญระดับภาค คือวัดพระธาตุดอยสุพรรณเมือง ลำปาง เสริมให้ชุมชนมีคุณค่าที่เฉพาะตัวแสดงออกถึงความต้องการอนุรักษ์และพัฒนาที่ถูกแนวทาง

4. สรุปคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนจอมทองโดยภาพรวม ระดับเมือง ย่าน และอาคาร จากผลรวมของค่าคะแนนในแต่ละสาขาของลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน แสดงคุณค่าทางด้านบวก และลบ ดังรายละเอียดในตารางที่ 5.50

6. การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

3. ลักษณะเฉพาะของชุมชนอมก๋อย _____

1. ระดับเมือง _____

กายภาพ : เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ _____

3 ลักษณะเฉพาะของชุมชนตามพัฒนาการ ชุมชนนอมก๋อย

ระดับเมือง

3.1 ลักษณะเฉพาะทางด้านกายภาพของชุมชน

3.1.1 ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม

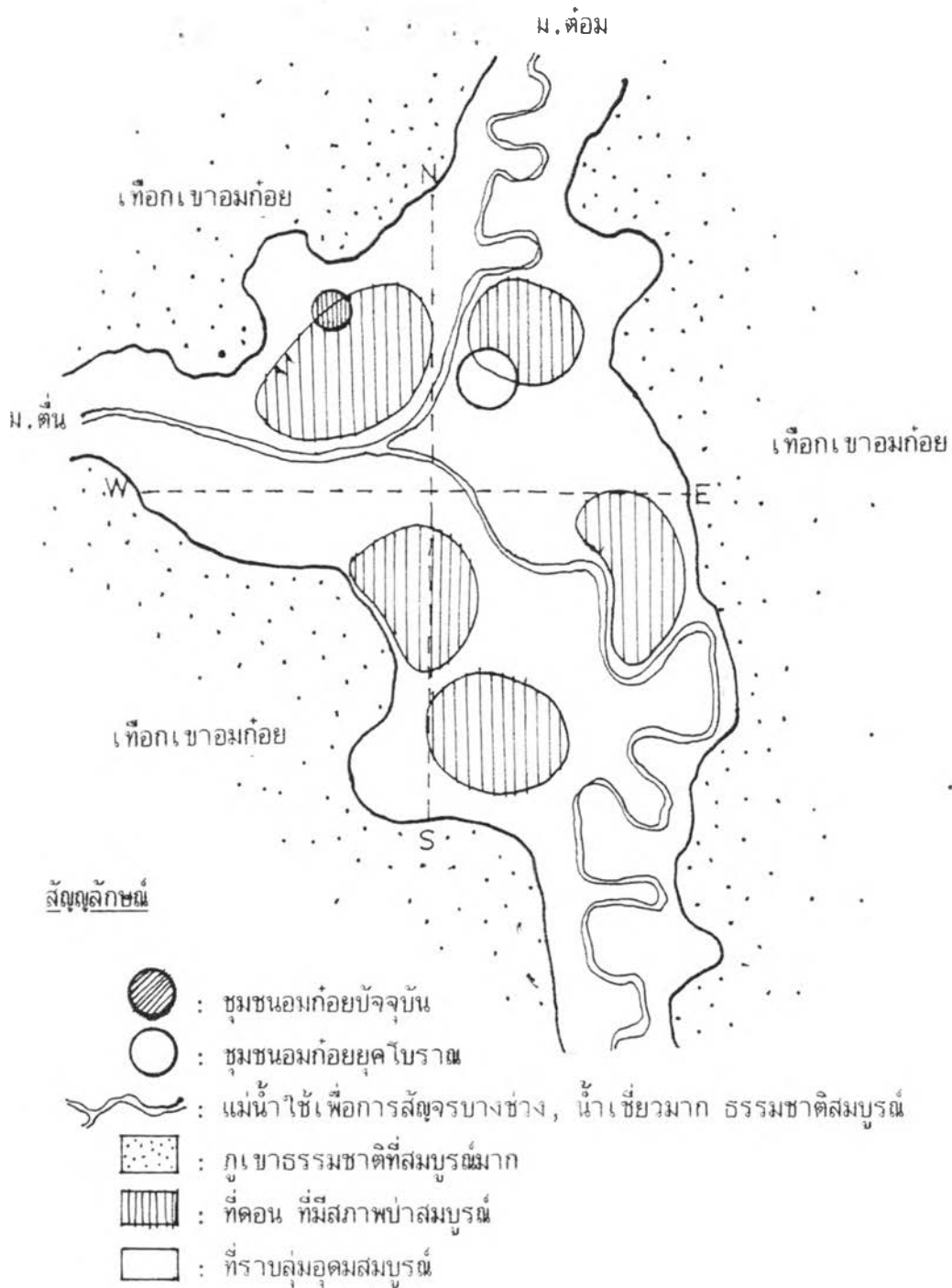
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ที่ตั้งของชุมชนนอมก๋อย ตั้งอยู่บริเวณแอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดเล็ก โอบล้อมด้วยเทือกเขานอมก๋อยในทุกทิศทาง โดยมีลำน้ำแม่ต๋อมไหลมาจากทางทิศเหนือ มาบรรจบกับลำน้ำแม่ต้นทางทิศใต้ของชุมชน มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มขนาดเล็กๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำและสัตว์ป่า เป็นชุมชนที่สืบเนื่องมาจากการเป็นเส้นทางผ่านเข้าสู่ประเทศพม่า โดยกองทัพจากภาคกลางและชาวลัวะ ตลอดจนเป็นเส้นทางหลบหนีภัยของชาวเขาเผ่าต่างๆ จากประเทศพม่า เพื่อหลบซ่อนและต้องการความเป็นอิสระทางการเมือง พื้นที่ดังกล่าวจึงค่อนข้างมีความปลอดภัยในทางการเมืองสูง โดยการมีขอบเขตแนวกันจากเทือกเขาธรรมชาติที่แข็งแรงและเข้าถึงได้ยาก มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญดังนี้คือ

ก. ภูเขา เทือกเขานอมก๋อยที่โอบล้อมพื้นที่ราบลุ่มของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาถนนธงชัยตะวันตก ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมากในทรัพยากรทุกประเภท เข้าถึงได้ยากลำบากด้วยความทึบของสภาพป่า ความชุกชุมของสัตว์ป่านานาชนิด การมีลำน้ำและภูเขาที่สูงเป็นสิ่งกีดขวาง จึงเสมือนเป็นเกราะกำบังความปลอดภัยให้พื้นที่ชุมชนอย่างแน่นอนในทางกายภาพ

ข. ที่ราบ ลักษณะเป็นที่ราบหุบเขาขนาดเล็ก มีการทับถมของดินตะกอนและโคลนตมที่พัดมาจากภูเขาและแม่น้ำ เกิดเป็นที่ราบแคบๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์

ค. ลำน้ำ ลำน้ำแม่ต้น และแม่ต๋อม มีต้นกำเนิดจากเทือกเขานอมก๋อย ใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคและการสัญจร

ง. ตำแหน่งที่ตั้งของชุมชน เป็นเส้นทางผ่านของการเดินทางจากประเทศพม่าข้ามสู่เขตล้านนา และประเทศไทย แบบเส้นทางโจร เชื่อมโยงกับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ได้ลำบาก

ระยะ N-S : 2 km

ระยะ E-W : 1.5 km

ภาพที่ 6.92 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคโบราณ พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศ ร่วมกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมในยุคนั้น สภาพพื้นที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ไว้ได้สูงมาก การตั้งถิ่นฐานเป็นพื้นที่ของชุมชนชาวเขาเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากเขตแดนพม่าเพื่อต้องการอิสระทางการเมือง การปกครอง ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมๆ หมู่บ้านตามเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตน ต่อมาภายหลังการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2339-2444 ได้มีชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ ทาส และเชลยศึก ชนชั้นไพร่ต่างๆ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามนโยบายการขยายเขตเมืองและชุมชนให้กว้างไกลทุกหย่อมพื้นที่ ชนพื้นเมืองดังกล่าวจึงเข้ามามีบทบาทการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชาวเขาเผ่าต่างๆ เคลื่อนย้ายหาทำเลที่ตั้งแห่งใหม่ไปเรื่อยๆ ตามลักษณะค่านิยมของชุมชนชาวเขาแต่ละเผ่า ที่ต้องการสันโดษและความเงียบสงบมากกว่าอยู่ปะปนกับเผ่าอื่นหรือชนชาติอื่น ดังนั้นธรรมชาติแวดล้อมบางส่วนจึงถูกนำมาใช้เพื่อการยังชีพของกลุ่มคนต่างๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน แต่ถูกใช้ไปน้อยมากเนื่องจากกลุ่มชุมชนมีขนาดเล็กๆ 5-10 ครอบครัว ที่สามารถสร้างระบบนิเวศในตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นธรรมชาติแวดล้อมในยุคนั้นจึงมีความแตกต่างไปจากยุคโบราณน้อยมาก ซึ่งสามารถใช้เกณฑ์เดียวกันต่อการอธิบายถึงสภาพแวดล้อมธรรมชาติของที่ตั้ง ของภูเขา ที่ราบ ลำน้ำ และตำแหน่งที่ตั้งชุมชนเป็นเกณฑ์เดียวกันกับยุคโบราณ

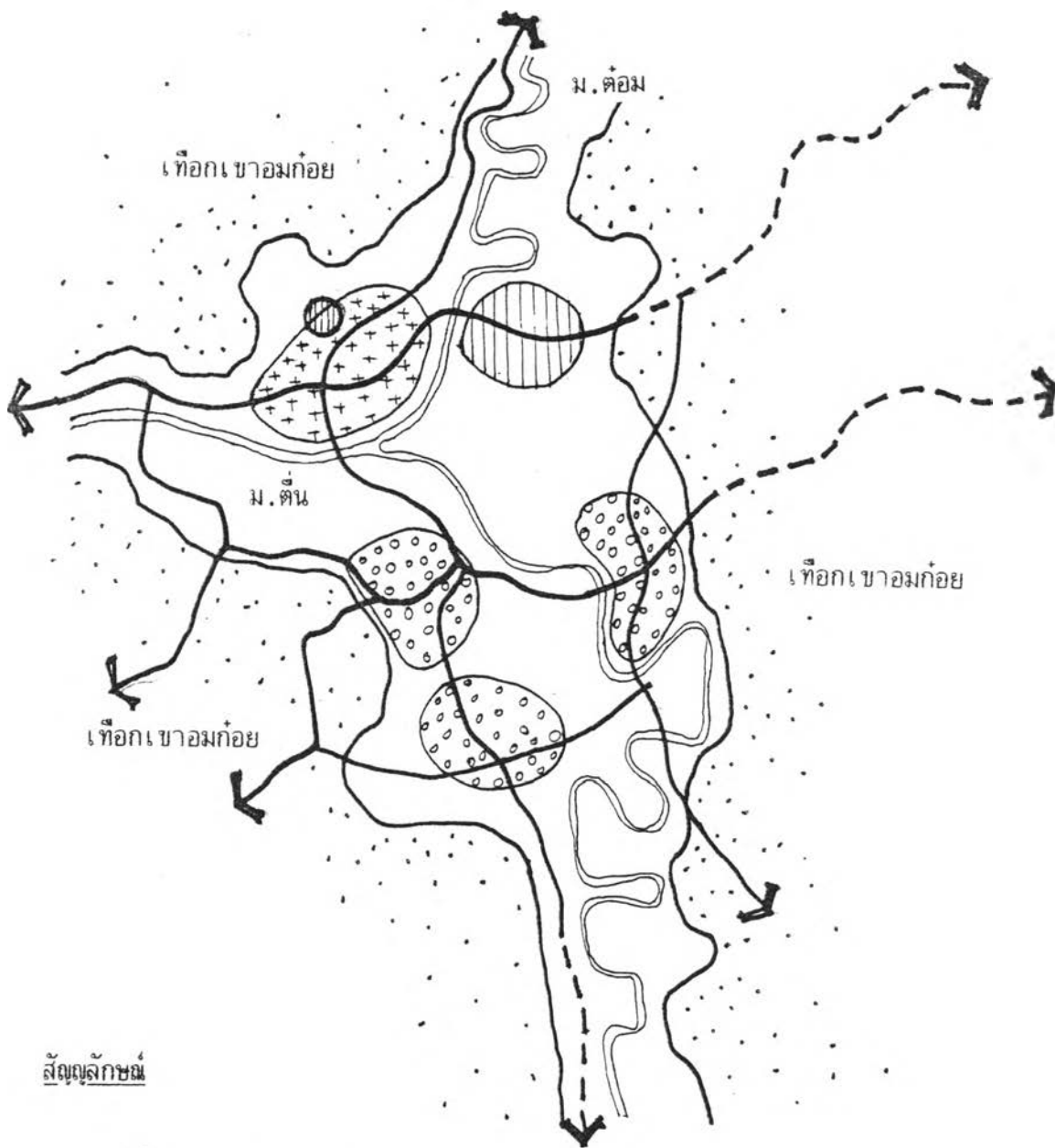
3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 จากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ ทำให้กลุ่มชุมชนมีความถาวรในหลักแหล่งมากขึ้น ส่วนชาวเขาเผ่าต่างๆ ยังคงมีลักษณะนิสัยต่อการโยกย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้ง ตามความต้องการที่เฉพาะตน เฉพาะกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะตัว แต่ภายหลังการเข้าสู่ยุคปัจจุบันในสมัยใหม่ ความเป็นหลักแหล่งที่ถาวรปรากฏมากขึ้น เนื่องจากความกลมกลืนของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ที่มีสัมพันธภาพทางเผ่าพันธุ์ต่อกันระหว่างกลุ่มบ้านและจากการยกระดับฐานะชุมชนเป็นตำบลในการปกครองของอำเภอฮอด การเลื่อนฐานะเป็นกิ่งอำเภอเมื่อ พ.ศ.2473 และเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 23 ก.ค. 2501 ความเป็นชุมชนจึงมีความถาวรมากขึ้นตามลำดับในการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน อาคารสถานที่ต่างๆ ส่งผลให้ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาชุมชน ในด้านการใช้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ จนทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมลงจนกระทั่งกรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่ป่าอมก๋อยเป็นป่าสงวนแห่งชาติประกาศตามกฎกระทรวงฉบับที่ 771 พ.ศ.2518 และต่อมาได้ประกาศพื้นที่บางส่วนเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยอีกด้วย จึงทำให้สภาพป่าได้รับความสนใจต่อการปกป้องดูแลมากขึ้น และนับเป็นป่าผืนสุดท้ายที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์สูงสุดของภาคเหนือ สรุปลักษณะเฉพาะได้ดังนี้

ก. ภูเขา พื้นที่ภูเขาทั้งหมดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ต้องการการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ดังเช่นป่าในยุคโบราณและอดีต เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และช่วยสร้างระบบนิเวศวิทยาให้กับชุมชนและพื้นที่อื่นๆ

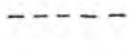
ข. ที่ราบ ที่ราบถูกพัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมสืบเนื่องมาจากยุคอดีต แต่มีความถาวรมากขึ้น ส่วนพื้นดอนเชิงเขาถูกพัฒนาให้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชน อาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ แต่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ไม่สามารถถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้

ค. ลำน้ำ ยังคงความสำคัญต่อชุมชนในด้านการอุปโภค-บริโภค แต่มีบทบาทน้อยกว่ายุคอดีต เนื่องจากการใช้ประปามาแทนการใช้น้ำแม่น้ำ ลำธารโดยตรง

ง. ตำแหน่งที่ตั้งชุมชน ปัจจุบันที่ตั้งของชุมชนมีความสำคัญมากขึ้นเทียบเท่าชุมชนระดับอำเภออื่นๆ เนื่องมาจากการเข้าถึงที่สะดวกขึ้น เมื่อมีการตัดถนนสายเชียงใหม่-ฮอด-อมก๋อย (ทางหลวงหมายเลข 108 และ 1099) สู่พื้นที่ชุมชน แต่สามารถเข้าถึงได้ทางเดียวเท่านั้น

สัญลักษณ์

- : ชุมชนอมก๋อย
- : ชุมชนพื้นเมืองอมก๋อย (จากเขตเมืองเชียงใหม่)
- : ชุมชนพื้นเมืองชาวเขา
- : ชุมชนชาวเขากลุ่มน้อย
- : ที่ราบลุ่ม เพื่อการเกษตรกรรม
- : ลำน้ำธรรมชาติ ลดความอุดมสมบูรณ์ ต้นเป็น
- : ถนน, เส้นทาง
- : โครงการขยายถนนในอนาคต (กำลังดำเนินการ)

ภาพที่ 6.93 แสดงลักษณะที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมยุคปัจจุบัน พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศร่วมกับสภาพปัจจุบันของชุมชน

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป เนื่องจากที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมของพื้นที่ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ภายใต้การควบคุมการใช้ที่ดินโดยภาครัฐ เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมสามารถรักษาคุณภาพทางกายภาพได้ระดับหนึ่งที่มีการเติบโตอย่างช้าๆ และมีกฎเกณฑ์ควบคุมภายใต้แผนพัฒนาทรัพยากรแห่งชาติ ร่วมกับโครงการพระราชดำริ ซึ่งเน้นการรักษาสภาพป่าที่สมบูรณ์ พื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายและพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรเพื่อสร้างระบบนิเวศวิทยาป่ากับชุมชน ดังนั้นที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมในอนาคตจึงน่าจะมีแนวโน้มจากการพัฒนาในสภาพปัจจุบันให้ดีขึ้นกว่าเดิมหรือคงสภาพเดิม ซึ่งน่าจะอยู่ในเกณฑ์เดียวกับสภาพปัจจุบันเป็นเกณฑ์การศึกษา สรุปได้ดังนี้

ก. ภูเขา คือเขตป่าสงวนที่ต้องการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพป่าให้คงความสมบูรณ์มากที่สุดในทุกด้าน

ข. ที่ราบ พื้นที่ราบที่ดอนที่เป็นพื้นที่ชุมชนมาตั้งแต่ยุคโบราณและอดีตต้องการกำหนดการใช้ที่ดินอย่างมีระบบนิเวศวิทยาต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ โดยไม่ทำลายระบบชุมชนเดิม

ค. ลำน้ำ มีความสำคัญต่อการอุปโภค-บริโภคในพื้นที่ชุมชนและการเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และฟื้นฟู

ง. ตำแหน่งที่ตั้ง พื้นที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ทางเดียวและตำแหน่งอยู่ห่างไกลจากเมืองศูนย์กลางมาก มีข้อจำกัดต่อการเข้าถึง

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมโดยภาพรวม ที่ตั้งของชุมชนเป็นที่ราบลุ่มขนาดเล็กๆ มีแอ่งที่ราบเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และที่ดอนเชิงเขาเพื่อการตั้งถิ่นฐาน ประกอบด้วยทรัพยากรภูเขา, ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธารชั้น 1 ที่มีความสำคัญระดับภาค ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และฟื้นฟูให้คงสภาพที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า และการเป็นป่าสงวนแห่งชาติที่สำคัญ ร่วมกับความมีประวัติศาสตร์ของชุมชนตั้งเดิมนับแต่ยุคโบราณถึงปัจจุบัน

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนในด้านที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมของภูเขา ที่ราบ ลำน้ำ และตำแหน่งที่ตั้งโดยวิธีการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ

ตารางที่ 6.51 ลักษณะเฉพาะของพื้นที่และธรรมชาติแวดล้อม ภูเขา และการประมง หนอง

ลักษณะเฉพาะของพื้นที่และธรรมชาติแวดล้อม		ภูเขา			หนอง			พื้นที่ราบ			ลำน้ำ			ค้ำแก่งที่ตื้น			ค้ำแก่งที่ลึก									
		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	
ภูเขา	มีภูเขาปกคลุมทั่วพื้นที่	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
พื้นที่ราบ	มีพื้นที่ราบเหมาะสำหรับปลูกข้าว																									
ลำน้ำ	มีลำน้ำไหลผ่านพื้นที่	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
ค้ำแก่งที่ตื้น	มีค้ำแก่งที่ตื้นขวางลำน้ำ																									
ค้ำแก่งที่ลึก	มีค้ำแก่งที่ลึกขวางลำน้ำ																									
หมายเหตุ		25	5	25	3	27	0	25	0	25	1															
หมายเหตุ		4		4		4		4		4																
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง	ลักษณะความสูง

3.1.2 การใช้ที่ดิน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 จากภูมิหลังของชุมชนสามารถศึกษาการใช้ที่ดินของพื้นที่ชุมชนจำแนกได้ 4 ประเภทคือ เพื่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน การสร้างวัด การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และพื้นที่ป่าธรรมชาติ โดยมีลักษณะเฉพาะตัวตามเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตน ซึ่งชุมชนยุคโบราณบางกลุ่มอาจไม่มีวัด แต่จะนับถือผีแทนการสร้างวัด ซึ่งทำให้การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายสถานที่ตลอดเวลา ตามลักษณะเฉพาะของชุมชนชั่วคราวที่ต้องเดินทางเพื่อการสงครามและการหลบหนีสงคราม เป็นต้น ในยุคนั้นจึงไม่สามารถประมาณเนื้อที่การใช้ที่ดินเชิงปริมาณได้

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและการล่มสลายของชุมชนยุคโบราณ (ชาวลัวะ) และการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนชาวเขาเผ่าต่างๆ รวมถึงคนพื้นเมือง เชียงใหม่ในยุคอดีต ส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานมีความเป็นหลักแหล่งที่ถาวรขึ้น แต่การตั้งถิ่นฐานมักจะอยู่เป็นหย่อมหมู่บ้านบนที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง ขนาดเล็กๆ ที่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์เฉพาะตน ถ้าเป็นชาวพื้นเมืองเชียงใหม่องค์ประกอบการใช้ที่ดินจะมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ ส่วนในพื้นที่ชุมชนคนส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมืองเชียงใหม่กลุ่มเล็กๆ 5-10 ครัวเรือน การใช้ที่ดินจึงประกอบด้วยการใช้ที่ดินเพื่อการตั้งถิ่นฐาน การสร้างวัด การประกอบอาชีพเกษตรกรรมและพื้นที่ธรรมชาติ เช่นเดียวกับยุคโบราณ แต่ต่อมาในช่วงปลายของยุคในปี พ.ศ.2473 ได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ จึงมีหน่วยงานสถานที่ราชการเกิดขึ้นพร้อมกับโรงเรียนของชุมชน(โรงเรียนชุมชนนอมก๋อย) 1 แห่ง ดังนั้นการใช้ที่ดินของชุมชนจึงประกอบการใช้ที่ดิน 5 ประเภท ตามตารางที่

ตารางที่ 6.52 แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
ยุคอดีต (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2812.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	43.75	1.50
2 วัดและศาสนสถาน	0.30	0.01
3 สถานที่ราชการ	50.00	1.70
4 เกษตรกรรม	125.00	4.40
5 ธรรมชาติ	2593.45	92.21
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2812.50	100.00

ที่มา : จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนอมก๋อย ผู้ศึกษา : 2536

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 จากการยกฐานะชุมชนเป็นกิ่งอำเภอในปี พ.ศ.2473 และเป็นอำเภอในปี พ.ศ.2501 นับว่าเป็นสาเหตุสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความทัดเทียมชุมชนอื่นๆ ในระดับเดียวกัน ตามแผนและนโยบายการพัฒนาประเทศจากส่วนกลาง การเข้าถึงชุมชนโดยเส้นทางหลวงแผ่นดินสาย 108 และ 1099 ส่งความเจริญและพัฒนาการต่างๆ เข้าสู่ชุมชนหลายด้าน แต่ด้วยศักยภาพของที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อมทำให้ชุมชนมีขีดความสามารถต่อการพัฒนาได้ระดับหนึ่งเท่านั้น การใช้ที่ดินในยุคปัจจุบันจึงประกอบด้วยการใช้ที่ดิน 8 ประเภทด้วยกันคือ

ก. ที่อยู่อาศัย เป็นพื้นที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนของชุมชนบริเวณที่ดอนริมฝั่งแม่น้ำแม่ต๋อม และแม่ตื่น มีอาณาบริเวณไม่กว้างมากนักเป็นกลุ่มชุมชนเล็กๆ

ข. พื้นที่วัดและศาสนสถาน เป็นพื้นที่ที่เคยเป็นวัดมาก่อนยุคโบราณและร้างเป็นช่วงเวลาหนึ่ง ต่อมาภายหลังในยุคอดีตและยุคปัจจุบันได้พัฒนาให้เป็นวัดของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง อยู่ห่างไกลชุมชนออกไปในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม

ค. สถานที่ราชการ เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการยกฐานะของชุมชนเป็นกิ่งอำเภอ และอำเภอตามลำดับ หน่วยงานสถานที่ราชการต่างๆ จึงได้จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน มีที่ตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงหมายเลข 1099 ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดใหม่ต่อเนื่องจากพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน

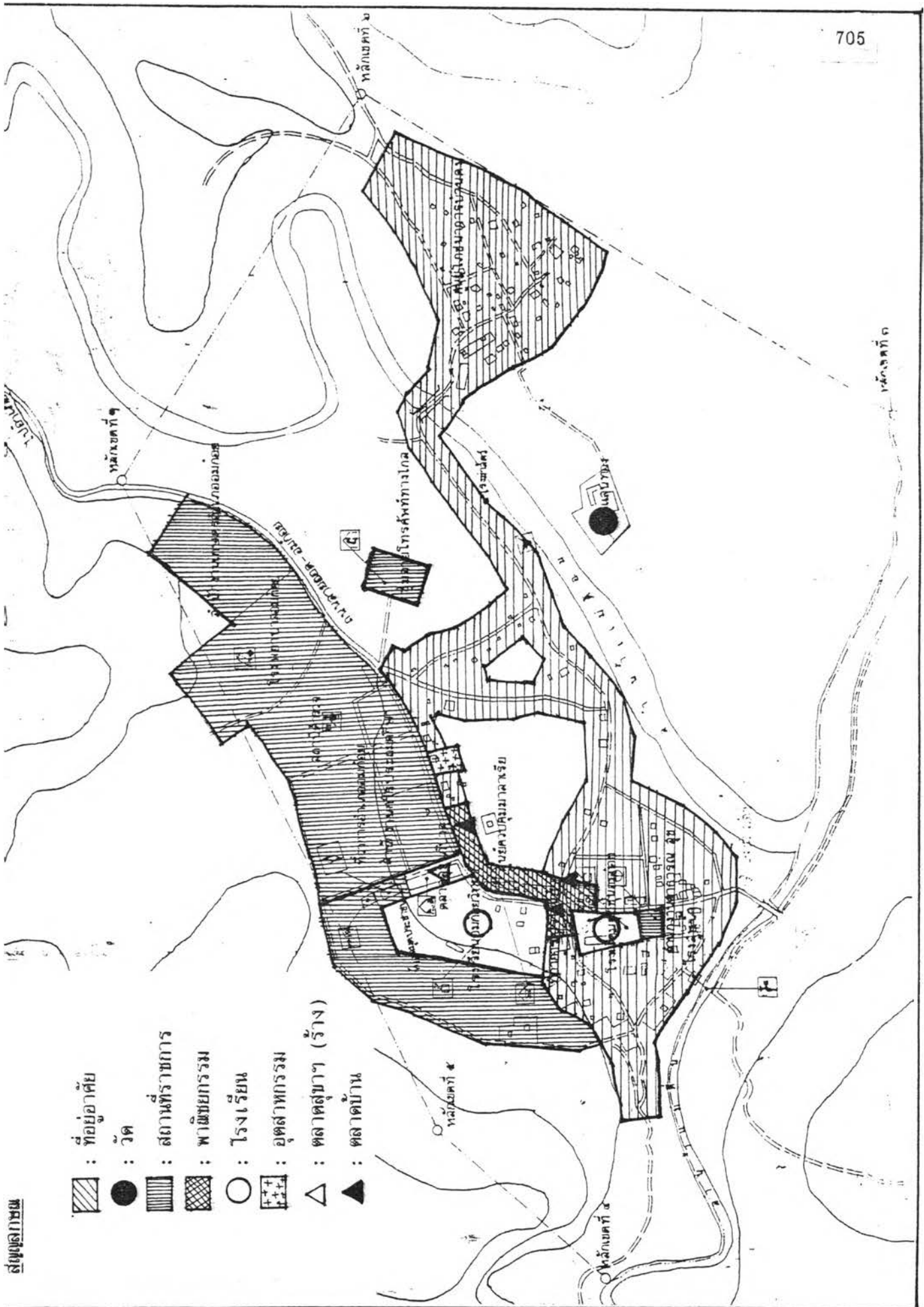
ง. พาณิชยกรรม (การค้า การบริการ ตลาดชุมชน) การค้าการบริการมีความจำเป็นเพิ่มขึ้นในยุคปัจจุบัน (ช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6-7) อาคาร ร้านค้า เล็กๆ และตลาดชุมชน (ตลาดสุขาภิบาล) เกิดขึ้นในพื้นที่ แต่ไม่ติดตลาดมากนัก นอกจากร้านค้าบริการที่จำเป็น

จ. สถานศึกษา ใช้พื้นที่เพื่อการสร้างโรงเรียนเพิ่มขึ้น ตามนโยบายการพัฒนาชุมชนจากส่วนกลาง

ฉ. พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่ตั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ได้แก่ โรงสีข้าว

ช. เกษตรกรรม พื้นที่ราบน้ำท่วมถึง พื้นที่เชิงเขาที่เหมาะสมต่อการเกษตรกรรมที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากยุคอดีต ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมหล่อเลี้ยงชุมชน

ซ. พื้นที่ธรรมชาติ ประกอบด้วยพื้นที่ลำน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ และพื้นที่ว่างอื่นๆ ที่มีได้ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีความเป็นสาธารณะสูง

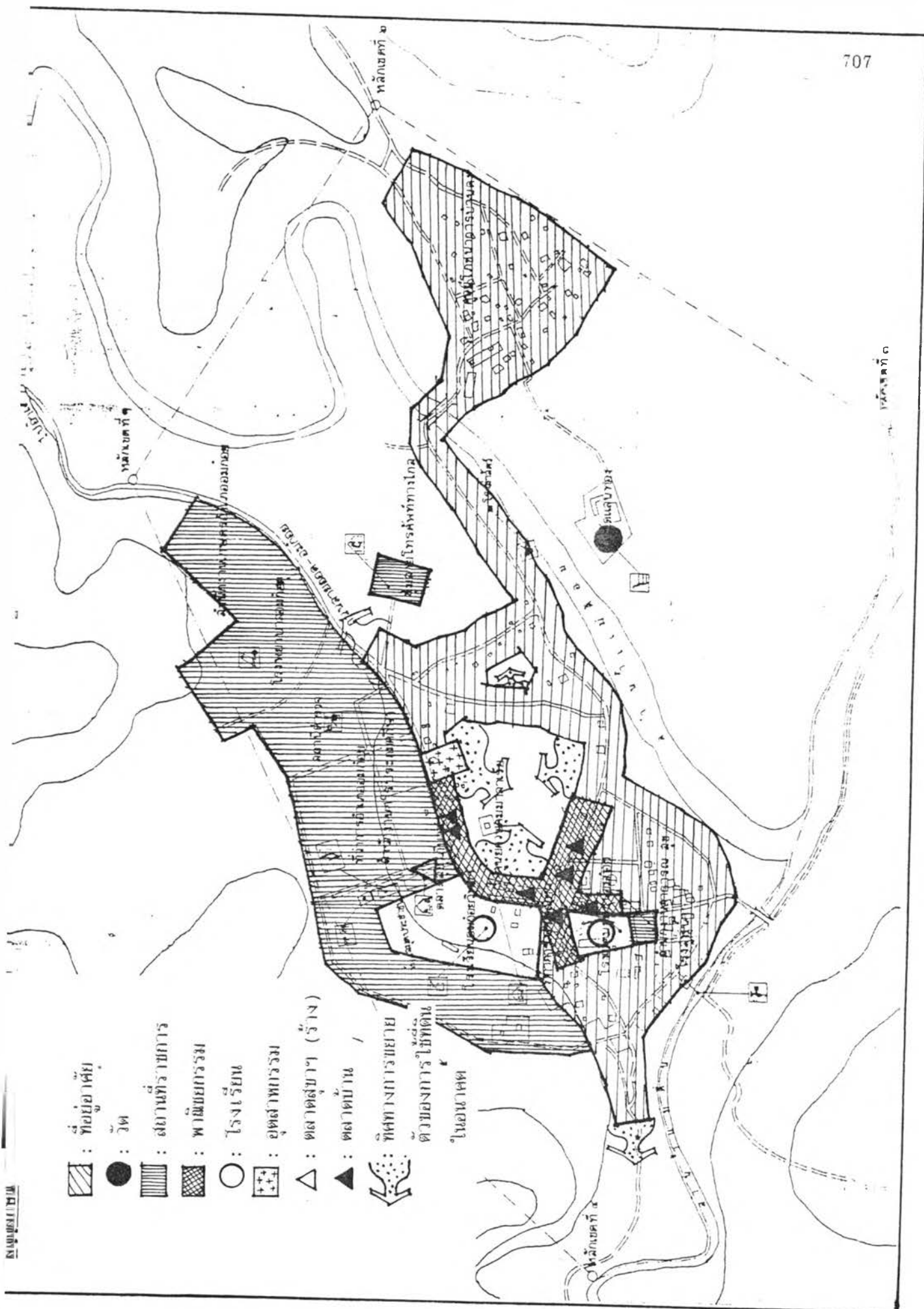
แผนที่ 6.47 แสดงลักษณะการใช้ที่ดินโดยสังเขปในยุคนับปัจจุบัน พิจารณาจากสภาพปัจจุบันของชุมชน

ตารางที่ 6.53 แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
ยุคปัจจุบัน (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2812.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	150.01	5.33
2 วัดและศาสนสถาน	0.30	0.01
3 สถานที่ราชการ	87.50	3.11
4 พาณิชยกรรม	1.88	0.07
5 สถานศึกษา	15.63	0.56
6 อุตสาหกรรม	1.00	0.04
7 เกษตรกรรม	206.25	7.33
8 ธรรมชาติ	2349.84	83.54
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2812.50	100.00

ที่มา : จากการสำรวจในพื้นที่จริง ผู้ศึกษา : 2536

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การใช้ที่ดินของชุมชนในอนาคตอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลในเขตคุ้มครองป่าสงวนแห่งชาติและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 98 เปอร์เซ็นต์ เป็นพื้นที่ป่าสงวน และ 2 เปอร์เซ็นต์เป็นพื้นที่ชุมชนที่สามารถพัฒนาความเป็นเมืองได้ ดังนั้นความเป็นชุมชนเมืองจึงถูกพัฒนาในพื้นที่จำกัด และโอกาสในการขยายเขตเมืองมีความเป็นไปได้น้อยมาก ดังนั้นการใช้ที่ดินในอนาคตจึงมีแนวโน้มการใช้ที่ดินแบบเดียวกับยุคปัจจุบัน แต่อาจเพิ่มเฉพาะในด้านความหนาแน่นเท่านั้น

แผนที่ 6.48 แนวโน้มการใช้ที่ดินโดยสังเขปในอนาคต : อมก๋อย

ตารางที่ 6.54 แสดงการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษาชุมชนอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
คาดการณ์อนาคต (โดยประมาณ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา 2812.5 ไร่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
1 ที่อยู่อาศัย	171.90	6.11
2 วัดและศาสนสถาน	0.30	0.01
3 สถานที่ราชการ	87.50	3.11
4 พาณิชยกรรม	3.76	0.13
5 สถานศึกษา	15.63	0.55
6 อุตสาหกรรม	1.00	0.04
7 เกษตรกรรม	206.25	7.33
8 ธรรมชาติ	2326.16	82.70
รวมพื้นที่ทั้งหมด	2812.50	100.00

ที่มา : คาดการณ์จากข้อมูลการสำรวจในพื้นที่จริง ผู้ศึกษา : 2536

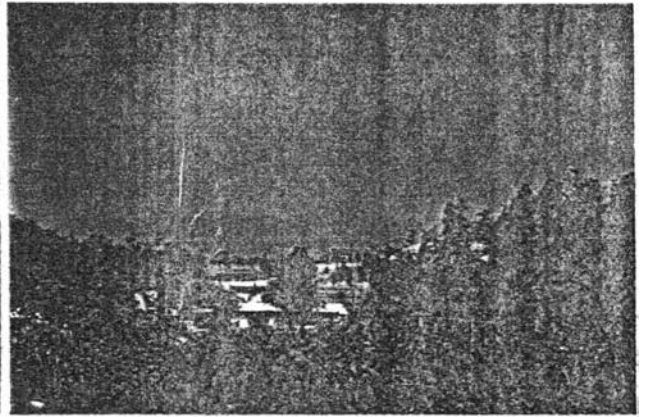
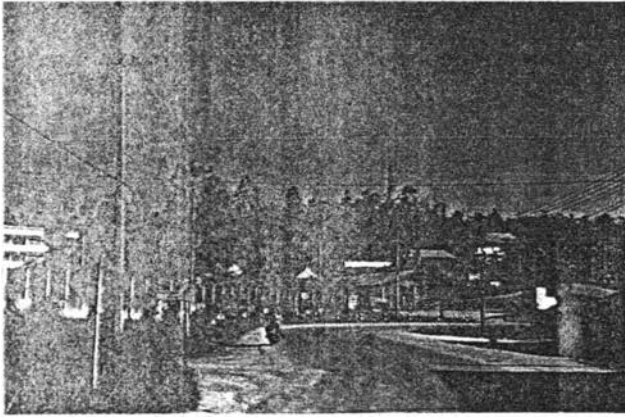
5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของประเภทการใช้ที่ดินโดยภาพรวม
การใช้ที่ดินของชุมชนมีพัฒนาการมาจากการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวลัวะและชาวเขาเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะกะเหรี่ยง อีโก้ และมุเซอร์ ประกอบกับการเข้ามาของคนพื้นเมืองเชียงใหม่ในยุคอดีต ทำให้การใช้ที่ดินมีพัฒนาการตามประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมแบบเฉพาะตน เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่ ร่วมกับการพัฒนาชุมชนภายใต้แผนและนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดให้ชุมชนมีฐานะเป็นอำเภอ และเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ต้องมีข้อกำหนดการใช้ที่ดินอย่างเข้มงวดในแต่ละประเภท มีลักษณะเฉพาะดังนี้

ก. รูปแบบการใช้ที่ดิน มีรูปแบบการใช้ที่ดินแบบเรียบง่าย นับตั้งแต่ยุคโบราณถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการอย่างช้าๆ และรวดเร็วในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6-7 แต่ยังคงอยู่ภายใต้การเป็นพื้นที่ชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ตลอดจนโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 เป็นต้นมา ในโครงการ "อนุรักษ์สภาพป่าไม้" และโครงการ "บ้านเล็กในป่าใหญ่"

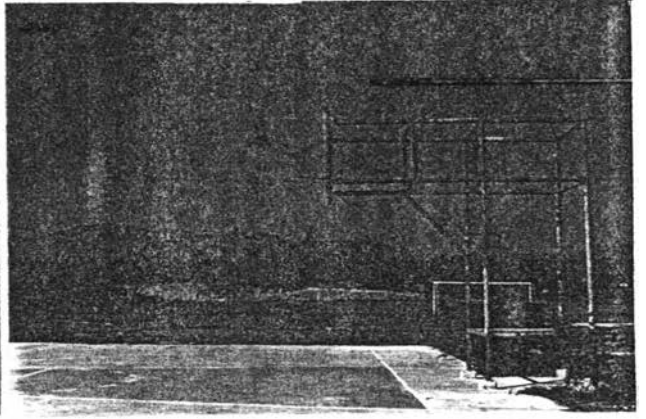
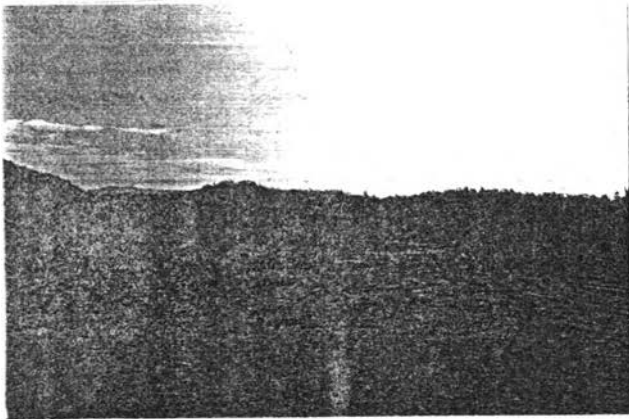
บ. ลักษณะของการใช้ที่ดิน การใช้ที่ดินนับตั้งแต่ยุคโบราณถึงปัจจุบันมีลักษณะการใช้ที่ดินเฉพาะพื้นที่ ขนาดเล็ก ๆ ที่มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชุมชนที่ปลอดภัย เฉพาะตัวมีขอบเขตจำกัดด้วยเส้นสายของโครงสร้างธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ, เส้นขอบของที่ราบลุ่มกับที่ดอนที่เป็นที่ตั้งชุมชน, แนวพืชพรรณป่าไม้ เป็นต้น มีความกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม เน้นองค์ประกอบชุมชนทางราบมากกว่าทางตั้ง มีความเป็นอิสระในการจัดพื้นที่ใช้สอยและเส้นทางการสัญจรมากกว่าการวางกฎระเบียบที่ตายตัว ซึ่งลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังที่มีการจัดตั้งสถานที่ราชการและการสร้างถนนทางหลวงหมายเลข 1099 ความมีกฎระเบียบตายตัวของอาคารสถานที่ เส้นทางการสัญจรเริ่มปรากฏขึ้น สร้างความขัดแย้งกับการจัดพื้นที่ใช้สอยและการสัญจรรูปแบบดั้งเดิมของพื้นที่ชุมชน

ค. สภาพปัญหาของการใช้ที่ดิน ปัญหาการใช้ที่ดินเกิดขึ้นน้อยมากเนื่องจากถูกควบคุมด้วยกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติในเขตพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการเติบโตของชุมชน เน้นการขยายตัวทางราบมากกว่าทางตั้ง แต่สามารถขยายตัวได้น้อยมาก เนื่องจากความไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ยกเว้นพื้นที่ดินดั้งเดิมของชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์มาก่อน การประกาศเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ดังนั้นปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพ, ทัศนภาพ และสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เบาบาง และสามารถแก้ไขได้หากได้รับความสนใจต่อการวางแผนและพัฒนาอย่างทันต่อเหตุการณ์

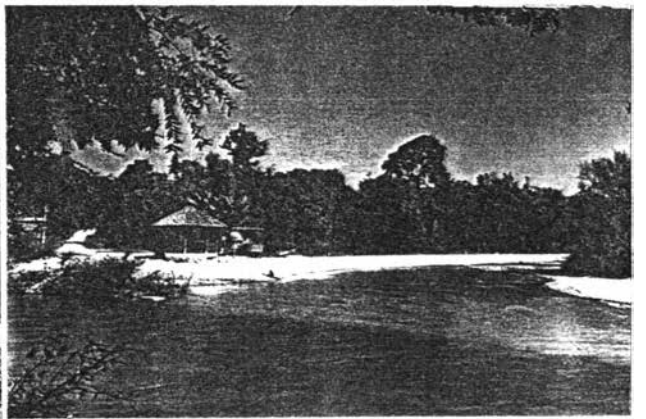
6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนในด้านการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย, วัดหรือศาสนสถาน, สถานที่ราชการ, พาณิชยกรรมและตลาด, สถานศึกษา, อุตสาหกรรม, เกษตรกรรม และพื้นที่ธรรมชาติ

การใช้ที่ดินของสถานที่ราชการขนาดใหญ่ บนพื้นที่ธรรมชาติ ที่เน้นความโดดเด่น
กินเนื้อที่ขนาดใหญ่ทำลายธรรมชาติแวดล้อม

การใช้พื้นที่ริมลำน้ำ เพื่อสร้างสวนสาธารณะฯ โดยชุมชนต้องการใช้พื้นที่น้อยมาก
เป็นการสูญเสียธรรมชาติแวดล้อมริมน้ำที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์

การสร้างสนามกีฬาชุมชน ที่สูญเสียพื้นที่ธรรมชาติ และมีความต้องการใช้พื้นที่น้อย
ซึ่งสามารถใช้ร่วมกับสนามโรงเรียนได้อยู่แล้ว

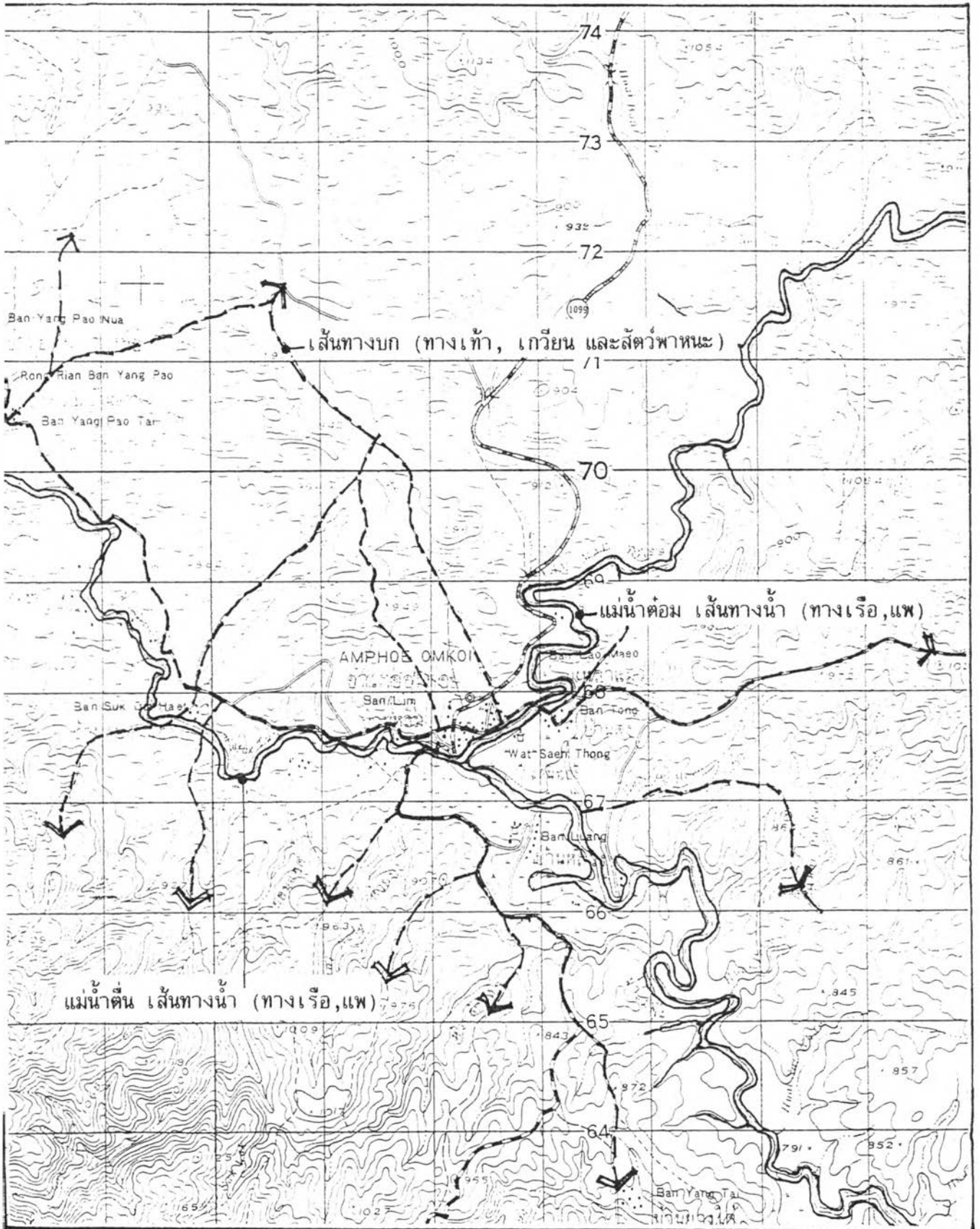
ลักษณะเฉพาะของประเภทการใช้ที่ดิน		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะของประเภทการใช้ที่ดิน										
	คุณค่าทางดิน +	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	คุณค่าทางดิน -	
ที่อยู่อาศัย	มีคุณค่าต่อลักษณะที่ดินของกรรมสิทธิ์ชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ทำเลที่ดินดีมีศักยภาพสูง	ที่อยู่อาศัย
	มีคุณค่าต่อเชื้อชาติเก่าแก่ของคน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ทำเลที่ดินดีมีศักยภาพสูง	
	มีคุณค่าต่อการเติบโตของชุมชนเมืองและเมืองใหม่																									ไม่มีคุณค่าต่อการเติบโตของชุมชนเมืองและเมืองใหม่	
	พื้นที่อาคารมีค่าทำเลที่ดินที่ดีเยี่ยม	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ทำเลที่ดินดีเยี่ยมของชุมชน	
วัดและหรือศาสนสถาน	มีคุณค่าทางจิตใจสูง	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				คุณค่าทางจิตใจที่ชัดเจน	วัดและหรือศาสนสถาน
	มีคุณค่าต่อการเป็นศูนย์กลางชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ลักษณะอาคารเป็นศูนย์กลางชุมชน	
	มีคุณค่าต่อกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ลักษณะอาคารกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน	
สถานทีราชการ	มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ไม่มีความสำคัญต่อการเป็นศูนย์กลางชุมชน	สถานทีราชการ
	มีคุณค่าต่อกิจกรรม และ บริการ	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				กิจกรรม บริการ ไม่จำเป็นต่อพื้นที่ราชการ	
พาณิชย์กรรม, คลาส	มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ลักษณะอาคารวิถีชีวิตชุมชน	พาณิชย์กรรม, คลาส
	มีคุณค่าต่อเศรษฐกิจของชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ลักษณะอาคารเศรษฐกิจของชุมชน	
	มีคุณค่าต่อลักษณะเฉพาะของชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ลักษณะอาคารลักษณะเฉพาะของชุมชน	
สถานศึกษา	มีคุณค่าต่อสังคมในชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ไม่มีคุณค่าต่อสังคม	สถานศึกษา
	มีคุณค่าต่อกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ไม่มีคุณค่าต่อกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี	
	มีคุณค่าต่อการเป็นศูนย์กลางชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ไม่มีบทบาทต่อการเป็นศูนย์กลางชุมชน	
อุตสาหกรรม	มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตพื้นถิ่นชุมชน																									ทำเลวิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชน	อุตสาหกรรม
	มีคุณค่าต่อกิจกรรมพื้นถิ่นชุมชน																									ส่งเสริมกิจกรรมรูปแบบสมัยใหม่	
	มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจพื้นถิ่นของชุมชน																									ส่งเสริมเศรษฐกิจรูปแบบสมัยใหม่	
	มีคุณค่าต่อวัฒนธรรมพื้นถิ่นชุมชน																									ทำเลอาคารวัฒนธรรมท้องถิ่น	
	ไม่สร้างมลภาวะให้ชุมชน พื้นที่อาคาร ไม่ทำเลที่ดินที่ดีเยี่ยม																									เป็นสาเหตุของมลภาวะที่ชุมชน ทำเลที่ดินที่ดีเยี่ยม	
เกษตรกรรม	มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ไม่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตชุมชน	เกษตรกรรม
	มีคุณค่าต่อพื้นที่ดีเยี่ยมของชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				พื้นที่ดีเยี่ยมลดความยากลำบาก มีน้อย	
	มีคุณค่าทางคุณภาพ	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				คุณภาพของชุมชนลดลง	
	ผลิตผล-อากาศบริสุทธิ์ ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจให้ชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				ลม อากาศบริสุทธิ์ลดลง ไม่มีผลต่อเศรษฐกิจชุมชนอีกต่อไป	
พื้นที่ธรรมชาติ	มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				การทิ้งขยะรวมชาติไม่ลดลง	พื้นที่ธรรมชาติ
	มีคุณค่าทางคุณภาพ	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				คุณภาพของลดลง	
	มีคุณค่าต่อแหล่งต้นน้ำลำธาร อากาศบริสุทธิ์	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				แหล่งต้นน้ำ ลำธาร อากาศบริสุทธิ์ลดลง	
	ช่วยลดมลภาวะให้กับชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				มลภาวะเกิดขึ้นได้ง่าย	
	เป็นแหล่งผลิตปัจจัยสี่ให้กับชุมชน	■	■	■				■	■	■				■	■	■				■	■	■				เป็นที่รองรับขยะมูลฝอยจากชุมชนใกล้เคียง	
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	48	0				51	0				55	2				55	2					59	2	ค่าคะแนนรวม	ลักษณะเฉพาะ	
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+					+					+					+						+		ผลรวมเชิงคุณภาพ		
ค่า 3 : สูง ค่า 2 : ปานกลาง ค่า 1 : น้อย คุณค่าด้าน + คุณค่าด้าน -	ลักษณะเฉพาะ	การใช้ที่ดินเป็นพื้นที่ธรรมชาติ			การใช้ที่ดินมีรูปแบบไม่ชัดเจน เน้นพื้นที่ธรรมชาติและเกษตรกรรม			การใช้ที่ดินยังคงรูปแบบไม่ชัดเจน แต่ขยายขอบเขตมากขึ้น อาจได้ข้อจำกัดของการมีป่าสวนแห่งชาติ			การใช้ที่ดินถูกควบคุมด้วยกฎหมายคุ้มครองป่าสวนแห่งชาติ			มีลักษณะแบบเวียนว่ายเป็นพื้นดินมีธรรมชาติและเกษตรกรรม			ลักษณะเฉพาะ										

3.1.3 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ศึกษาถึงองค์ประกอบของชุมชนทางด้าน ภายภาพที่ให้บริการความสะดวกสบายต่อชุมชน ประกอบด้วยเส้นทางการสัญจร การใช้พลังงาน การใช้น้ำอุบ-โภค-บริโภค การกำจัดขยะ เป็นต้น

3.1.3.1 เส้นทางการสัญจร

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ชุมชนในยุคโบราณใช้การสัญจร ทางเท้าและทางน้ำในการเดินทางเพื่อการหาทำเลที่ตั้งของกลุ่มชุมชนเล็กๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชน ชั่วคราวเนื่องจากการลี้ภัยสงครามและการสร้างชุมชนขึ้นระหว่างการเดินทางเพื่อการสงครามและ สัมพันธ์ไมตรีกับต่างเมือง โดยการหยุดพักค้างแรมระหว่างทาง ดังนั้นโครงข่ายการสัญจรจึงไม่บ่ง ชัดทางกายภาพ เนื่องจากการสัญจรที่อิสระ

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 การสัญจรและการเข้าถึงเป็น ไปโดยความยากลำบาก การสัญจรส่วนใหญ่ใช้เส้นทางเดินเท้าด้วยวิธีการเดิน เสลี่ยงหาม วัวต่าง และเกวียน และสัตว์พาหนะต่างๆ เช่น ช้าง ม้า เป็นต้น และบางส่วนใช้เส้นทางน้ำด้วยลำน้ำสาย ต่างๆ ที่ไหลผ่านพื้นที่ชุมชน เช่น ลำน้ำแม่ต๋อม ลำน้ำแม่ตั้น ด้วยวิธีการล่องแพ และใช้เรือ แต่ใช้ น้อยมากเนื่องจากน้ำไหลเชี่ยว ดังนั้นการเชื่อมโยงกับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ จึงยากลำบากและใช้เวลา เดินทางที่ยาวนานมาก เนื่องจากความทุรกันดารแฝงด้วยอันตรายจากสัตว์ป่านานาชนิด ต่อมาเมื่อ การยกระดับชุมชนเป็นกิ่งอำเภอ พ.ศ.2473 การตัดถนนเริ่มได้รับความสนใจต่อการเชื่อมโยงกับ ชุมชนเมืองศูนย์กลางหลักของภาค(เมืองเชียงใหม่) แต่ก็ยังสามารถทำได้ยากและเป็นทางดินลูกรัง ที่ทุรกันดาร มีข้อจำกัดในการเดินทาง ส่วนในพื้นที่ชุมชนมีลักษณะการสัญจรแบบอิสระคดโค้งตามเส้น สายธรรมชาติ เข้าถึงพื้นที่บ้านและชุมชน

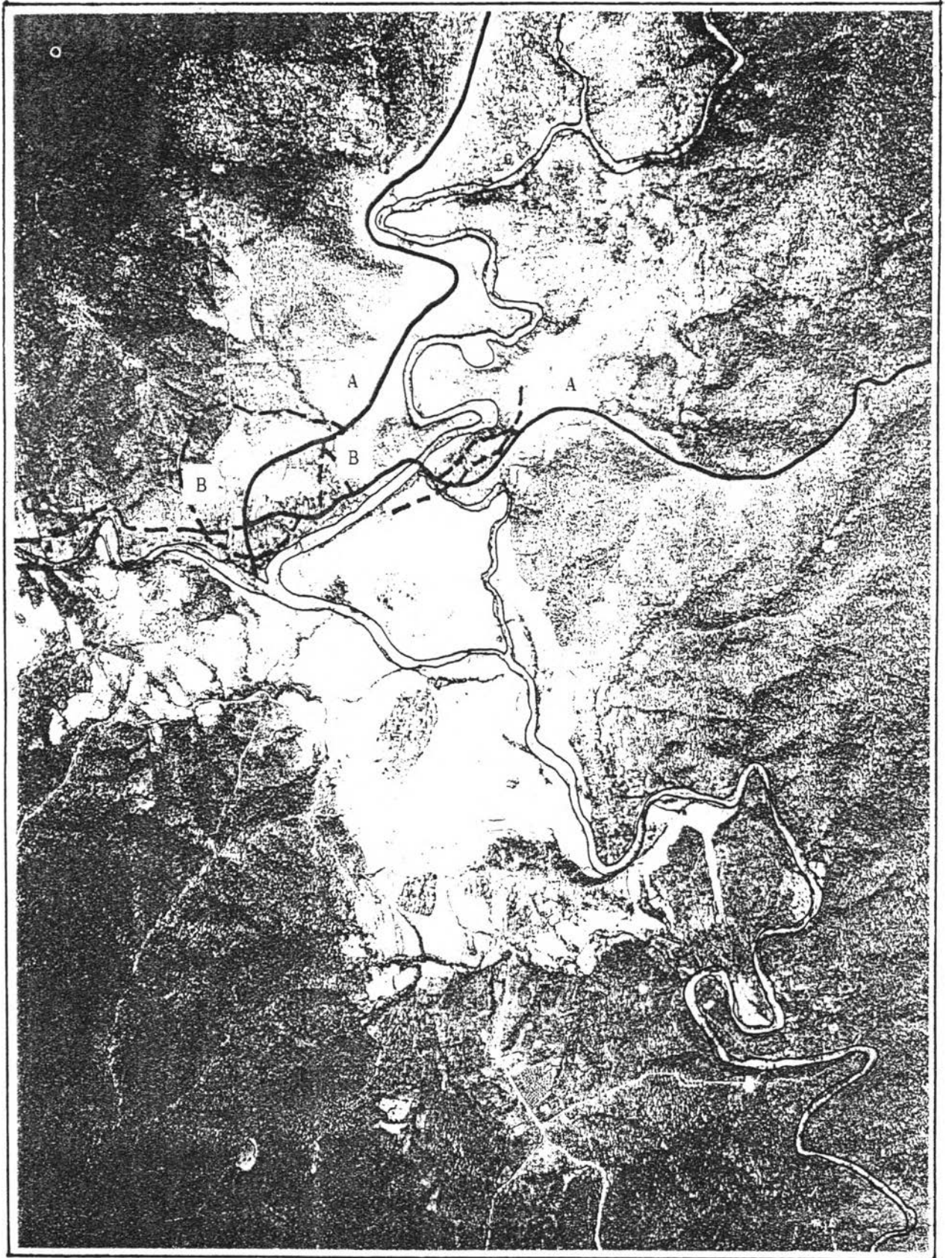

แผนที่ 6.49 แสดงเส้นทางน้ำและทางบกที่มีการสัญจรในยุคอดีต ศึกษาจากประวัติศาสตร์ชุมชน

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 เส้นทางการสัญจรในยุคปัจจุบัน ศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2529 ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการของเส้นทางสัญจรในด้านการเพิ่มขึ้นของโครงข่ายการสัญจร, การขยายตัวเชิงพื้นที่และรูปแบบของเส้นทางหลัก, เส้นทางรอง โดยเส้นทางหลัก ได้แก่ ถนนสายเชียงใหม่-ฮอด-กัวลม-อมก๋อย และเส้นทางรอง ได้แก่ ถนนภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเส้นทางเดินเท้าเข้าสู่ชุมชนบ้านแบบอิสระ

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2529 ร่วมกับการศึกษาในพื้นที่จริง โครงข่ายการสัญจรพัฒนาเด่นชัดมากขึ้นในทางกายภาพ จำแนกได้ 2 ลักษณะคือ เส้นทางหลักและเส้นทางรองเช่นเดียวกับ พ.ศ.2519 แต่ขนาดสัดส่วนความกว้าง การปรับปรุงสภาพพื้นผิวได้รับการพัฒนามากขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ

- เส้นทางหลัก ได้แก่ เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1099 จากบ้านกัวลม - อมก๋อย - แม่ตื่น สามารถเชื่อมโยงกับเมืองศูนย์กลางภาค(เมืองเชียงใหม่) ด้วยเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 บ้านกัวลม - เชียงใหม่ สภาพเป็นทางบดอัดลาดยางแอสฟัลต์
- เส้นทางรอง ได้แก่ เส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ชุมชนที่พัฒนามาจากเส้นทางเท้าให้มีขนาดความกว้าง สามารถเป็นเส้นทางเกวียนและรถยนต์ได้ ใช้เชื่อมโยงเข้าสู่พื้นที่ชุมชนแต่ละย่าน และแต่ละบ้าน มีสภาพเป็นทางดินบดอัดตามธรรมชาติ บางส่วนเป็นเส้นทางคอนกรีต (พบในปี พ.ศ.2537)

ภาพที่ 6.95 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2529
แสดงเส้นทางหลัก A
แสดงเส้นทางรอง B

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การสัญจรของชุมชนมีแนวโน้มของการพัฒนาในรูปแบบปัจจุบัน แต่อาจได้รับการพัฒนาในด้านสภาพพื้นผิวให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งปัจจุบันการเดินทางก็ยังคงมีความยากลำบากพอสมควร โดยเฉพาะการสัญจรระหว่างชุมชนชนบทภายในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง ซึ่งไม่สามารถใช้รถยนต์เดินทางได้ นอกจากทางเท้า ภูเขา และสัตว์พาหนะ นอกจากนี้การควบคุมการใช้ที่ดินเนื่องจากการเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จึงเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาโครงข่ายการสัญจรด้วยส่วนหนึ่ง

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของเส้นทางการสัญจรโดยภาพรวม

ก. รูปแบบเส้นทางการสัญจร เส้นทางการสัญจรประกอบด้วยรูปแบบอิสระคดโค้งไม่เป็นระเบียบ (Non-System free form) แบบกระจายเป็นเวลายาว (Linear) และแบบชอยย่อยคล้ายกังปลา โดยเริ่มจากเส้นทางหลักหมายเลข 1099 เชื่อมโยงกับเส้นทางดั้งเดิมของชุมชนที่มีอยู่ตามแนวขวาง ผ่านพื้นที่ชุมชนเข้าสู่ตำบลม่อนจอง และแม่ต๋น

รูปแบบอิสระ

รูปแบบเส้นเวลายาว

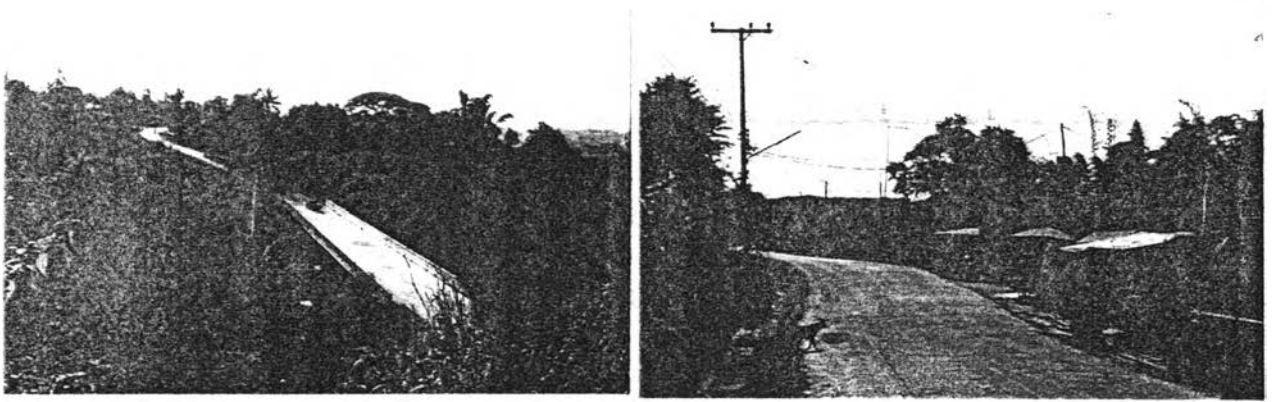

รูปแบบกังปลา

ภาพที่ 6.96 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของเส้นทางการสัญจรประเภทต่างๆ โดยพิจารณาจากรูปแบบของเส้นทาง

ข. ลักษณะทั่วไปของการสัญจร จากการสำรวจในพื้นที่ชุมชนสามารถจำแนกความกว้างของเส้นทางได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีความกว้าง 6 เมตร ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1099 ซึ่งเป็นถนนสายหลักของชุมชน มีลักษณะพื้นผิวลาดยางแอสฟัลต์ กลุ่มที่ 2 มีความกว้าง 2-4 เมตร เป็นถนนสายรองใช้สัญจรภายในย่านชุมชนมีลักษณะพื้นผิวเป็นดินอัดบดตามธรรมชาติ บางช่วงเป็นคอนกรีต กลุ่มที่ 3 มีความกว้าง 1-2 เมตร เป็นทางเดินเท้าเข้าถึงบ้านและชุมชนแบบอิสระแยกจากเส้นทางรอง มีลักษณะพื้นผิวเป็นทางดินธรรมชาติ

ค. สภาพปัญหาของเส้นทางการสัญจร จากรูปแบบการสัญจรพบว่าเส้นทางหลัก ซึ่งเป็นเส้นทางใหม่ที่ตัดผ่านพื้นที่ชุมชนแบบผ่ากลางพื้นที่ขวางเส้นทางดั้งเดิม ทำให้เกิดจุดตัดทางแยกหลายจุด ที่สร้างปัญหาในด้านการสัญจร เนื่องจากจุดตัดดังกล่าวพัฒนาการตัวเองเป็นแหล่งรวมกิจกรรมของชุมชนที่พลุกพล่านเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ พบน้อยมาก เนื่องจากขาดยานพาหนะในพื้นที่ชุมชนมีปริมาณน้อย

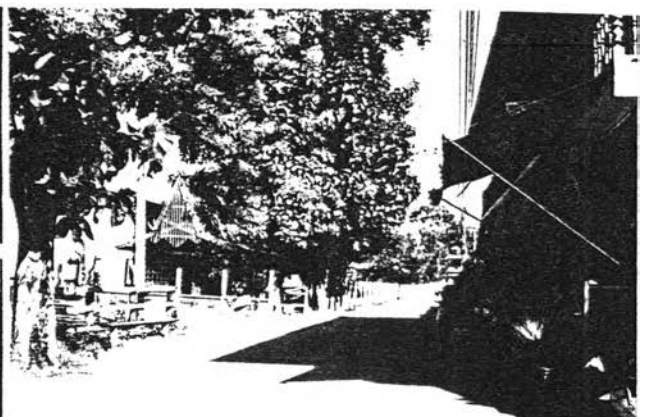
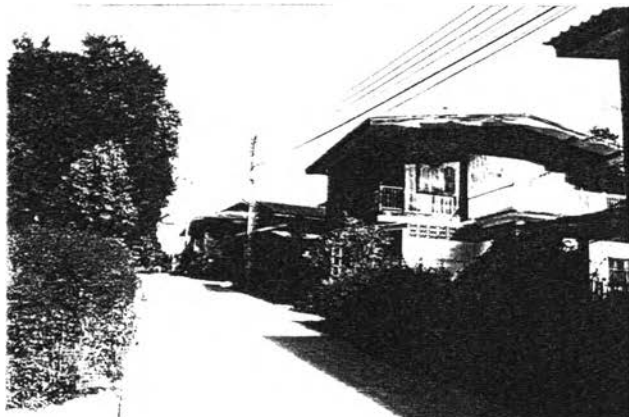

เส้นทางสายหลักและบรรยากาศทั่วไป

ตัดแยกของเส้นทางสายหลักกับสายรองในลักษณะสี่แยก
มีกิจกรรมการค้าขายประกอบเส้นทางในละแวกบ้าน

; เส้นทางสายหลักและเส้นทางสายรองที่มีขนาดไม่สัมพันธ์กัน

เส้นทางสายรองและกิจกรรมการค้าขาย

- ภาพที่ 6.97 แสดงลักษณะทั่วไปของเส้นทางการสัญจร 2 กลุ่ม
- 1 เส้นทางหลักสายเชียงใหม่-ฮอด-กัวลม-อมก๋อย
 - 2 เส้นทางสายรองสัญจรภายในชุมชน

3.1.3.2 การใช้พลังงาน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 การใช้พลังงานในยุคโบราณมีระบบพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งในด้านแสงสว่างและความร้อน เช่นเดียวกับกับชุมชนสันกำแพงและจอมทอง

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 การใช้พลังงานในยุคอดีตยังคงใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติในทุกด้าน แม้ว่าชุมชนอื่นๆ ได้รับวิทยาการแผ่ใหม่จากตะวันตกในการผลิตเครื่องกำเนิดแสงสว่างและพลังงานความร้อนอื่นๆ ด้วยปัจจัยความใกล้ชุมชนเมืองศูนย์กลางภาคที่เป็นศูนย์รวมนวัตกรรมใหม่ แต่ตัวชุมชนเองก็มีระยะที่ห่างไกลจากเมืองศูนย์กลางภาค ประกอบกับความทุรกันดารของเส้นทางที่เข้าถึงยากลำบากมาก ทำให้วิทยาการใหม่ๆ เข้าถึงได้ช้ามาก

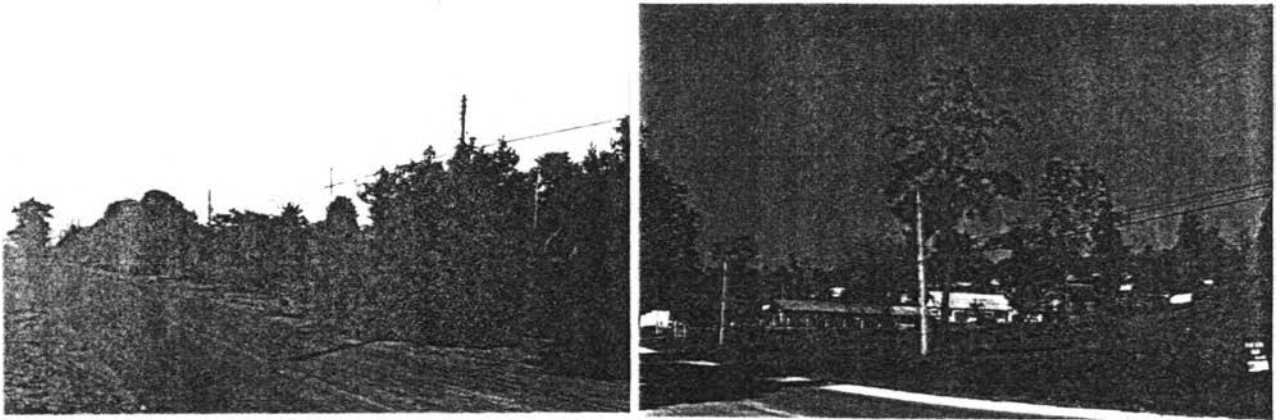
3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ชุมชนในยุคปัจจุบันตอนต้นยังคงใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติ จนกระทั่งช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5-7 การใช้พลังงานไฟฟ้าเริ่มเข้ามา มีบทบาทต่อชุมชนและสามารถให้บริการอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ แต่มีประชาชนใช้บริการพลังงานไฟฟ้าในเขตสุขาภิบาลเพียง 12.77% เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากความเคยชินต่อระบบพึ่งพาธรรมชาติ

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป แนวโน้มการใช้พลังงานไฟฟ้าในอนาคตมีความต้องการสูงขึ้น เนื่องจากความทันสมัยทางวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ที่ต้องการพึ่งพลังงานไฟฟ้า เข้าถึงชุมชนมากขึ้น สะดวกขึ้น ประกอบกับความต้องการความสะดวกสบายในด้านการใช้แสงสว่าง, ความร้อน, การสื่อสาร และกำลัง เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อชุมชนในปัจจุบันและอนาคต

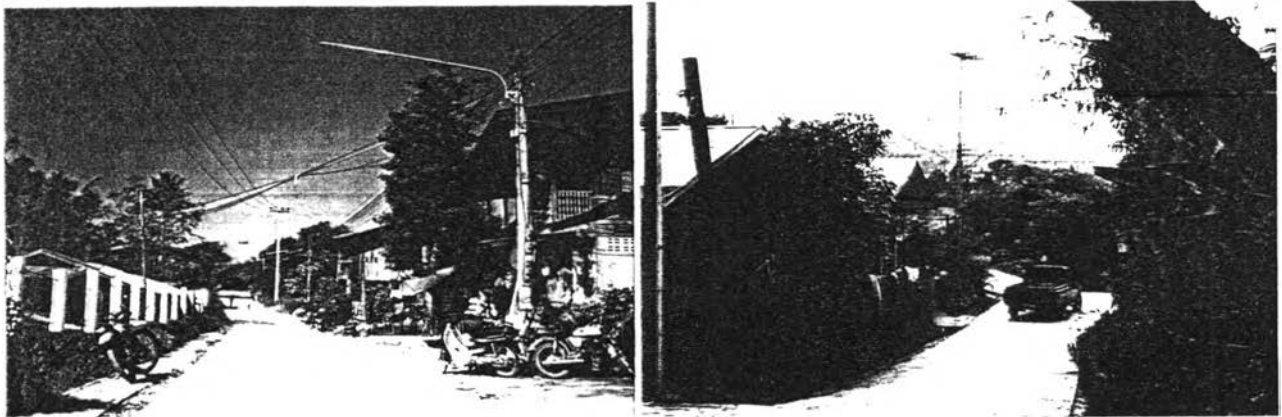
5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการใช้พลังงานโดยภาพรวม

ก. รูปแบบการใช้พลังงาน รูปแบบการใช้พลังงานมีพัฒนาการจำแนกได้ 3 ประเภท คือ รูปแบบที่ 1 ระบบพึ่งพาธรรมชาติโดยใช้เชื้อเพลิงจากธรรมชาติ โดยเฉพาะการใช้ไม้ทำพื้น ถ่าน และเชื้อเพลิงรูปแบบอื่นๆ รูปแบบที่ 2 ระบบการผลิตเฉพาะหน่วย ได้แก่ ไฟแก๊ส ตะเกียงน้ำมัน แบตเตอรี่ ฯลฯ ที่มีความสำเร็จรูปในรูปแบบ 2 ประเภทดังกล่าว มีการใช้มากในชุมชน ส่วนรูปแบบที่ 3 ระบบพลังงานไฟฟ้ามีการใช้ได้อย่างทั่วถึงในปัจจุบัน ส่วนใหญ่พบมากตามเส้นทางหลักและรอง สถานที่ราชการ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐและเป็นสาธารณะ ส่วนพื้นที่ชุมชนมีใช้แต่ไม่ทุกหลังคาเรือน

ข. ลักษณะทั่วไปของการใช้พลังงาน การจ่ายพลังงานไฟฟ้าดำเนินการโดยส่วนภูมิภาค สามารถจ่ายไฟฟ้าได้อย่างทั่วถึงในพื้นที่ชุมชน แต่การให้บริการก็ยังมีความต้องการน้อย มีแนวสายไฟฟ้าหลักจากสถานีจ่ายไฟฟ้าตามแนวถนนสายหลักของชุมชนตลอดแนวจ่ายเป็นสายย่อยเข้าสู่ชุมชนได้ทุกพื้นที่ย่าน

ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายหลัก

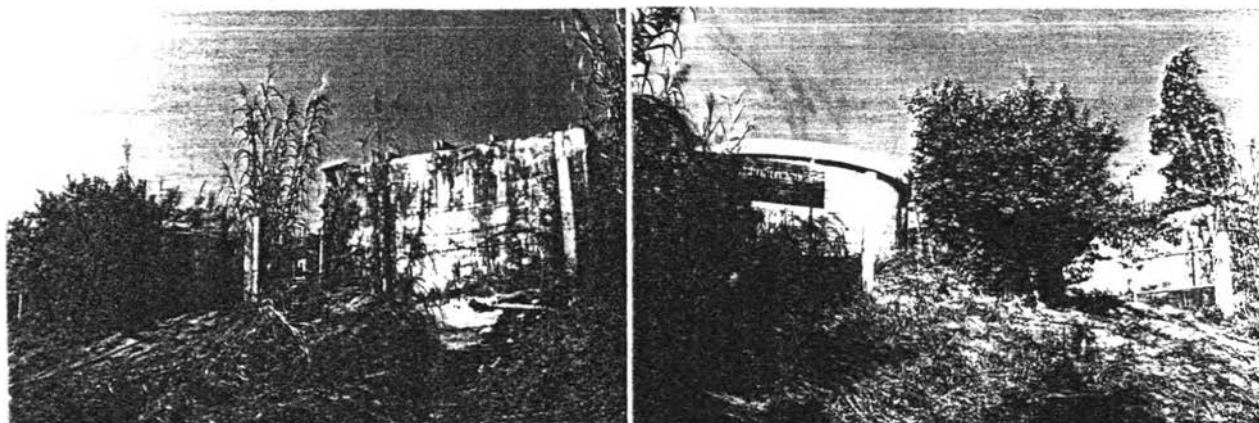
ลักษณะ โครงข่ายไฟฟ้าสายรอง

ภาพที่ 6.98 แสดงลักษณะการวางแนวสายไฟฟ้าสายหลัก, สายรอง ตามแนวเส้นทางการสัญจร

3.1.3.3 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ยุคโบราณการใช้น้ำพึ่งพาแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อการอุปโภค-บริโภค จึงมักพบว่าการเลือกทำเลที่ตั้งชุมชนจึงมักอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ลำธาร
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค ยังให้ความสำคัญที่แหล่งน้ำธรรมชาติ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานของการเลือกทำเลที่ตั้งลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำแม่ต๋อม และแม่ตื่น เมื่อชุมชนมีความเป็นหลักแหล่งมากขึ้น ขยายพื้นที่ทางกายภาพห่างไกลแหล่งน้ำออกไป การใช้น้ำข่อบาดาล จึงเข้ามาเป็นส่วนสำคัญสำหรับชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ ส่วนชาวเขามักนิยมใช้น้ำจากแม่น้ำ ลำธาร
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 การใช้น้ำยังใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติจากแม่น้ำ ลำธาร จนกระทั่งช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5-6 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเข้าสู่ชุมชนตามการพัฒนาชุมชนระดับอำเภอจากรัฐบาล ระบบการใช้น้ำประปาจึงสามารถจัดบริการให้กับชุมชนได้อย่างทั่วถึงในเขตสุขาภิบาล ครอบคลุมพื้นที่ 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านดง และหมู่บ้านอมก๋อย (บ้านหลิม) แต่มีบางบ้านก็ยังใช้น้ำจากลำน้ำธรรมชาติ
- 4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค มีแนวโน้มต่อความต้องการระบบประปาชุมชนสูง เนื่องจากมีความสะดวกสบาย สะอาด และน้ำมีปริมาณเพียงพอต่อการบริการภายในชุมชน
- 5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของ การใช้น้ำ โดยภาพรวม
 - ก. รูปแบบการใช้น้ำ ในพื้นที่ชุมชนสามารถจำแนกรูปแบบการใช้น้ำได้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติ (Natural system) คือใช้น้ำจากลำน้ำแม่ตื่น และแม่ต๋อม เพื่อการอุปโภคและการเกษตรกรรม รูปแบบที่ 2 การใช้น้ำน้ำประปาจากแหล่งผลิตน้ำประปาของชุมชน 1 แห่ง สามารถจ่ายครอบคลุมพื้นที่เขตสุขาภิบาลทั้งหมดคือบ้านดง และบ้านอมก๋อย (บ้านหลิม) มีจำนวนผู้ใช้บริการ 321 ครัวเรือนจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 367 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 87.46 ของครัวเรือนทั้งหมด ส่วนร้อยละ 12.54 ครัวเรือนใช้ระบบน้ำธรรมชาติ
 - ข. ลักษณะทั่วไปของการใช้น้ำ ในเชิงพื้นที่ของการบริการน้ำ พบว่า ระบบน้ำประปาให้บริการได้ดีในพื้นที่ราบ ส่วนพื้นที่ชุมชนที่อยู่เชิงดอยมีความต่างระดับมาก จะใช้ระบบประปาภูเขาเข้ามาช่วย ดังนั้นการให้บริการน้ำจึงสามารถจ่ายได้ทั่วถึงบางพื้นที่ ด้วยระบบประปาภูเขา ส่งตามท่อส่งไปตามเส้นทางลาดชันบางส่วน ตามความลาดชันของพื้นที่บางส่วน บางส่วนใช้ระบบน้ำธรรมชาติ

ค. สภาพปัญหาของการใช้น้ำ พบปัญหาน้อยมาก เนื่องจากชุมชนมีขนาดเล็ก ระบบประปาสามารถผลิตได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากมีแหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำต้นและแม่ต๋อมที่มีน้ำตลอดปี และสามารถสร้างบ่อพักเก็บน้ำไว้ได้ก่อนเข้าสู่ระบบประปาภูเขา นอกจากนี้การมีน้ำธรรมชาติ น้ำฝน แม่น้ำลำธาร บ่อบาดาล ก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนมีน้ำใช้ ถ้าการประปาขัดข้องหรือน้ำมีไม่เพียงพอในอนาคต แต่ทั้งนี้ต้องรณรงค์การใช้น้ำธรรมชาติควบคู่กับการมีชุมชนด้วย เพื่อรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนแบบล้านนา

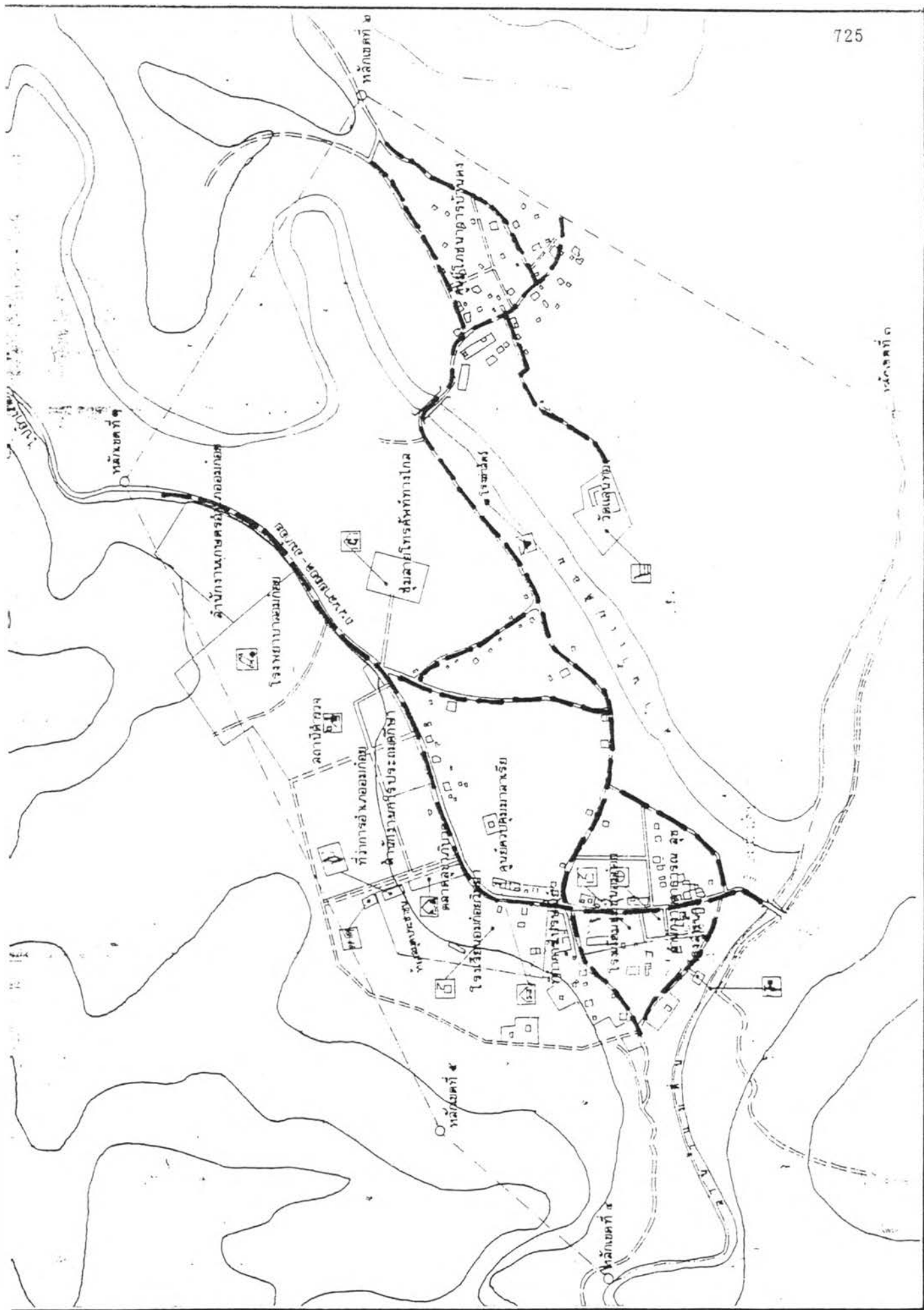
ระบบประปา : โดยการประปาส่วนภูมิภาค มีแหล่งน้ำดิบจากลำน้ำแม่ต้น และแม่ต๋อม ใช้วิธีการประปาภูเขาช่วยในการส่งน้ำ

ระบบประปาที่ใช้ในครัวเรือน

ระบบพึ่งพาธรรมชาติ : ใช้น้ำจากลำน้ำแม่ต้น, แม่ต๋อม และลำธารสาธารณะ

ภาพที่ 6.99 แสดงรูปแบบต่างๆ ของการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

แผนที่ 6.52 แสดงแนวท่อจ่ายน้ำประปาของชุมชน

3.1.3.4 การระบายน้ำ

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ใช้ระบบการระบายน้ำธรรมชาติลงสู่แม่น้ำลำคลอง แต่ข้อมูลการตั้งถิ่นฐานไม่ชัดเจนในทางกายภาพจึงขอก้าวในยุคอดีตต่อไป

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชุมชนมีขนาดเล็กๆ เป็นกลุ่มบ้านที่อาศัยระบบธรรมชาติในการดำรงวิถีชีวิต การระบายน้ำจึงใช้ระบบธรรมชาติเป็นหลัก โดยระบายน้ำทิ้ง น้ำฝน จากบ้านเรือนบนที่ดอนลงสู่ที่ราบลุ่มและแม่น้ำธรรมชาติ

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 การระบายน้ำยังใช้ระบบธรรมชาติเช่นเดียวกับยุคอดีต เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นที่ลาดเชิงคอย ทำให้การระบายน้ำสะดวก รวดเร็ว และในที่สุดจะระบายลงสู่ที่ราบลุ่มและแม่น้ำธรรมชาติต่อไป โดยมีรางหรือท่อระบายรองรับบางส่วน

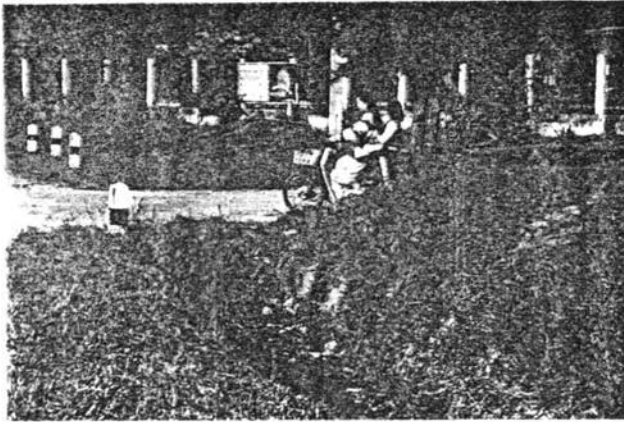
4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป การระบายน้ำมีแนวโน้มการพึ่งพาธรรมชาติสูง เช่นเดียวกับยุคอดีต เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ลาดชันเชิงเขาสูงต่ำไม่เท่ากัน เป็นการยากลำบากต่อการสร้างระบบท่อระบายน้ำ แต่ถ้าการพัฒนาชุมชนเมืองสูงขึ้นความ ต้องการระบบระบายน้ำในอนาคต ต้องได้รับความใส่ใจต่อการพัฒนาเพื่อสุขภาพ ชีวิตของชุมชน ตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในโครงการพระราชดำริ

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของการระบายน้ำโดยภาพรวม

ก. รูปแบบของการระบายน้ำ การระบายน้ำของชุมชนสามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การระบายน้ำแบบธรรมชาติอิสระ (Non-System free form) โดยการระบายน้ำทิ้งจากพื้นที่กิจกรรมชุมชนแบบทุกทิศทางลงสู่พื้นที่ลุ่ม พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ธรรมชาติอื่นแล้วไหลลงสู่แม่น้ำธรรมชาติ ตามสภาพความลาดเทของภูมิประเทศ รูปแบบที่ 2 ใช้ระบบท่อระบายน้ำ รับน้ำก่อนลงสู่พื้นที่ลุ่มในระบบธรรมชาติต่อไป

ข. ลักษณะทั่วไปของการระบายน้ำ การระบายน้ำในพื้นที่ชุมชนทุกพื้นที่ใช้ระบบระบายน้ำแบบธรรมชาติและอิสระ ลงสู่แม่น้ำแม่ต๋อมและแม่ตื่น ยกเว้นย่านใจกลางชุมชนบางส่วนมีท่อระบายรองรับก่อนระบายตามธรรมชาติ

ค. สภาพปัญหาของการระบายน้ำ การระบายธรรมชาติส่วนใหญ่ไม่มีปัญหามากนัก นอกจากน้ำทิ้ง น้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน บางพื้นที่ถูกขังเป็นแอ่งเล็กๆ ตามบ้านเรือน ซึ่งอาจก่อให้เกิดแหล่งเพาะเชื้อโรคได้ เนื่องจากครัวเรือนบางหลังไม่ได้จัดการทำร่องระบายให้เข้าสู่ระบบธรรมชาติที่ดี น้ำเสียจึงมีขังเป็นที่ขังและตามอาคารบ้านเรือนบางหลัง บางพื้นที่กระจายอยู่ทั่วไป

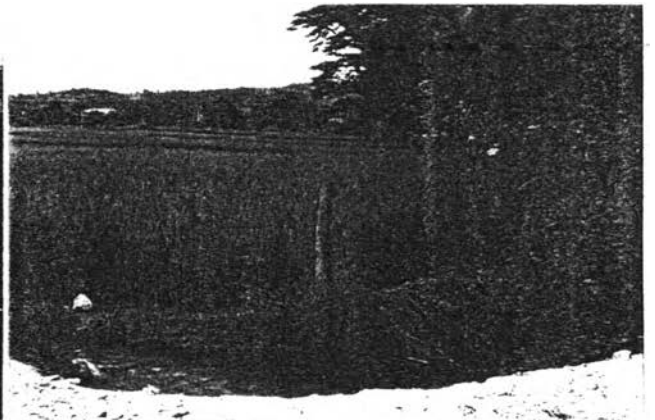
รูปแบบร่องระบาย (ร่องดิน)

รูปแบบท่อรางระบาย (ท่อ, รางคอนกรีต)

รูปแบบระบายน้ำธรรมชาติ, อิสระ

รูปแบบระบายน้ำลงสู่พื้นที่ธรรมชาติ, เกษตรกรรม

ภาพที่ 6.100 รูปแบบต่างๆ ของการระบายน้ำในพื้นที่ชุมชน

3.1.3.5 การกำจัดขยะมูลฝอย

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 ระบบกำจัดขยะใช้ระบบธรรมชาติ เนื่องจากขยะมีจำนวนน้อยมากตามขนาดของชุมชนที่เล็กและขยะเป็นวัสดุธรรมชาติ ย่อยสลายได้ง่ายไม่มีผลต่อสภาพแวดล้อม

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476 การกำจัดมีรูปแบบและลักษณะแบบเดียวกับชุมชนยุคโบราณ เนื่องจากขนาดของชุมชนที่มีขนาดเล็กและการมีระบบสังคมแบบพึ่งพาธรรมชาติสูง

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2537 การกำจัดขยะยังคงใช้ระบบย่อยสลายตามธรรมชาติ แต่ส่วนหนึ่งเมื่อความทันสมัยเข้าถึงชุมชนด้วยการตัดถนนเข้าถึงชุมชนกับการพัฒนาชุมชนในระบบใหม่ ทำให้ขยะเพิ่มจำนวนและชนิดของขยะที่ย่อยสลายยาก เช่น พลาสติก ฯลฯ ระบบการกำจัดขยะแบบย่อยสลายตามธรรมชาติ ทำงานได้เฉพาะขยะจากเศษวัสดุธรรมชาติ ดังนั้นการกำจัดขยะโดยการเผาจึงมีความจำเป็นต่อการกำจัดขยะในพื้นที่ชุมชน ส่วนการกำจัดขยะโดยสุขาภิบาลชุมชนยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้เกิดขึ้น

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป การจัดเก็บขยะของชุมชนมีแนวโน้มต่อการใช้ระบบย่อยสลายธรรมชาติ ร่วมกับการเผาทิ้งเฉพาะหน่วยครัวเรือน ในรูปแบบเดียวกันกับชุมชนยุคปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนมีการขยายตัวอย่างช้าๆ มีครัวเรือนจำนวนน้อยและเบาบาง การผลิตขยะมักเกิดเฉพาะบ้าน เฉพาะอาคารสถานที่ที่สามารถกำจัดได้เอง โดยไม่เป็นภาระมากนัก การพัฒนาส่วนนี้จึงเป็นโครงการระยะยาวในอนาคตของรัฐบาล

5) สรปลักษณะเฉพาะตัวของการกำจัดขยะมูลฝอยโดยภาพรวม

ก. รูปแบบการจัดเก็บขยะ การจัดเก็บขยะมีรูปแบบพึ่งพาระบบการย่อยสลายโดยธรรมชาติ และการเผาทำลาย รับผิดชอบโดยเฉพาะของหน่วยครัวเรือน อาคาร สถานที่ ฯลฯ

ข. ลักษณะทั่วไป การจัดเก็บขยะขึ้นอยู่กับความใส่ใจของครัวเรือน อาคาร สถานที่ กิจการฯ ที่จะให้ความสนใจต่อความสะอาดในบริเวณบ้าน, อาคาร สถานที่ของตน ดังนั้นสภาพการกำจัดขยะโดยทั่วไปจึงขึ้นอยู่กับหน่วยครัวเรือน อาคาร สถานที่นั้นๆ

ค. สภาพปัญหาของการจัดเก็บขยะ ขยะในสมัยใหม่ของยุคปัจจุบันมีความหลากหลายในชนิด จำนวน ประเภทของขยะที่อาจย่อยสลายได้โดยธรรมชาติ หรือย่อยสลายไม่ได้ อาจเป็นพิษหรือไม่เป็นพิษต่อการตกค้างในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัญหาต่อการกำจัดโดยระบบย่อยสลายธรรมชาติ ที่ไม่สามารถย่อยสลายขยะบางประเภทได้ เช่น พลาสติก กระป๋อง ขวด แก้ว ฯลฯ เป็นผลให้เศษขยะเหลือตกค้างในพื้นที่ และเพิ่มจำนวนมากขึ้นในอนาคต หากไม่ได้รับการกำจัดให้หมดไปจากพื้นที่ และด้วยวิธีที่ถูกต้อง

3.1.3.5 สรุปภาพรวมลักษณะเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่า โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนในระบบการสัญจรที่มีรูปแบบใหม่บางส่วน แต่ส่วนใหญ่แล้วใช้ระบบดั้งเดิมที่พัฒนาการมาจากยุคอดีต การใช้พลังงาน, การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค, การระบายน้ำ ตลอดจนการจัดเก็บขยะ ส่วนใหญ่แล้วใช้ระบบพึ่งพาธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ที่เรียบง่ายมีลักษณะเฉพาะตัวสูง มีระบบนิเวศวิทยาชุมชนในพื้นที่แวดล้อมได้ดี ตามตารางที่ 6.56

3.1.3.6 การแสดงคุณค่า และการประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย เส้นทางการสัญจร การใช้พลังงาน การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค การระบายน้ำ และการกำจัดขยะ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.57

6.56 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของโครงสร้างพื้นฐานชุมชนโดยภาพรวม : อมก้อย

สุขาภิบาลอมก้อย	โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน				
	เส้นทางสายรถจักรยาน	๒. การใช้พลังงานไฟฟ้า	การใช้น้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค	การระบายน้ำ	การกำจัดขยะมูลฝอย
บ้านอมก้อย (บ้านเหล็ม)	ระบบใหม่ผสมแบบอิสระ คือ เดิมที่มีพื้นผิวธรรมชาติ, บางส่วนเป็นคอนกรีต เหมาะกับการสัญจรทางเท้า	12.77 (ในเขตภูเขา ทั้งหมด)	ประปาภูเขาภิบาลฯ และ ธรรมชาติ	ธรรมชาติ, ที่ระบายบึงสวน	ธรรมชาติ, เผาทำลายเฉพาะหน่วยหรือบ่อบริวาร
บ้านแดง	ระบบใหม่ผสมแบบอิสระ คือ เดิมที่มีพื้นผิวธรรมชาติ, บางส่วนเป็นคอนกรีต เหมาะกับการสัญจรทางเท้า		ธรรมชาติ	ธรรมชาติ	ธรรมชาติ, เผาทำลายเฉพาะหน่วยหรือบ่อบริวาร
ภาพรวม	เส้นทางสัญจรรูปแบบใหม่ คือ เส้นทางสายหลักคิดค้นพื้นที่ชุมชน ที่มีเส้นทางแบบอิสระสภาพพื้นผิวเป็นดินหรือธรรมชาติ, บางส่วนเป็นคอนกรีต	ส่วนใหญ่ใช้ระบบไฟตะเกียงและเชื้อเพลิงอื่น ๆ มากกว่าการใช้พลังงานไฟฟ้า, มีลักษณะเรียบง่ายและ เป็นพื้นดิน	ระบบประปาลามารถให้บริการได้ดีในพื้นที่ราบมากกว่าพื้นที่ลาดชันเชิงเขา เป็นข้อจำกัดของการใช้ระบบน้ำประปาที่ต้องมีการพังกาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ	ใช้ระบบธรรมชาติ โดยการระบายตามความลาดชันของพื้นที่ลงสู่แม่น้ำ บางส่วนมีที่ระบายบ่อบริวาร	ใช้ระบบธรรมชาติ และกำจัดโดยการเผาทำลายของหน่วยหรือบ่อบริวาร

ตารางที่ 6.57 ลักษณะเฉพาะเฉพาะตัวของโครงการวิจัยพื้นฐานบูรณาการ คุณภาพ และการประเมิน - อภิมภอย

ลักษณะเฉพาะของโครงการวิจัยพื้นฐาน		ลักษณะเฉพาะของโครงการวิจัยพื้นฐาน																								
		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม												
		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	
ด้านทฤษฎี	คุณค่าทางสังคม																								คุณค่าทางสังคม	
	รูปแบบชีวิต: ครอบคลุม มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																								วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม	ด้านทฤษฎี
	รูปแบบวิถีชีวิต: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																								วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม	
การใช้ชีวิต	ระบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม	การใช้ชีวิต	
	ระบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม		
การใช้ชีวิตเพื่อการอุปโภค-บริโภค	รูปแบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม	การใช้ชีวิตเพื่อการอุปโภค-บริโภค	
	รูปแบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม		
การประชาสัมพันธ์	รูปแบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม	การประชาสัมพันธ์	
	รูปแบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม		
การวิจัย	รูปแบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม	การวิจัย	
	รูปแบบวัฒนธรรม: วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม																							วัฒนธรรมที่มีคุณวิเศษของสหประชาชาติ วัฒนธรรม, ชาติ, วัฒนธรรม		
หมายเหตุ	ค่า 3 สูง																									
	ค่า 2 ปานกลาง																									
คุณค่าด้าน +	คุณค่าด้าน -																									
	คุณค่าด้าน -																									
ค่าคะแนนรวม		0	0			18	0	18	0	13	1	18	0	ค่าคะแนนรวม												
ผลรวมเชิงคุณภาพ		+				+	-	+	-	+	-	+	-	ผลรวมเชิงคุณภาพ												
ลักษณะเฉพาะ:		ลักษณะเฉพาะ:																								

6. การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

3. ลักษณะเฉพาะของชุมชนมก้อย _____

1. ระดับเมือง _____

2. เศรษฐกิจ และสังคม : กลุ่มสังคม, กิจกรรมทางเศรษฐกิจและชีวิตชุมชน _____

ระดับเมือง

3.2 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

การศึกษาใช้เกณฑ์เดียวกันกับชุมชนสันกำแพง และจอมทอง ในการสร้างความรู้จักถึงกลุ่มสังคม ลักษณะการยึดใช้พื้นที่และชีวิตสังคมในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจถึงชีวิตของชุมชนอย่างมีพัฒนาการ

3.2.1 กลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ แสดงถึงการตั้งถิ่นฐาน, การสร้างระบบสังคม ชุมชนและวัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่มีรากเหง้าแห่งความเป็นมาแบ่งออกได้ 3 กลุ่มใหญ่คือ 1 คนพื้นเมืองเชียงใหม่ (ชาวล้านนา) 2 ชาวเขาเผ่าต่างๆ อาทิ กระเหรี่ยง มูเซอ ม้ง และลีซอ และ 3 กลุ่มคนนอกชุมชนเมืองอมก๋อย มีพัฒนาการตามยุคสมัยต่างๆ ดังนี้

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ในโบราณได้กล่าวถึงชุมชนชาวลัวะเคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ซึ่งชาวลัวะเหล่านี้เดินทางมาจากเมืองละโว้ เพื่อข้ามแดนล้านนาสู่ประเทศพม่า แต่พักแรมค้างคืนและสร้างชุมชนในบริเวณที่ราบอมก๋อย ชั่วเวลาหนึ่งแล้วจากไป และในช่วงเวลาต่างๆ กัน ชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่หลบหนีภัยทางการเมืองการปกครองจากเขตแดนพม่า และพื้นที่อื่นๆ เข้าสู่เขตแดนล้านนาได้สร้างถิ่นฐานชุมชนขึ้นในพื้นที่ราบเนินเขาจุดต่างๆ ที่ปลอดภัยจากสงครามการเมืองการปกครอง ในอาณาบริเวณป่าอมก๋อยเกิดเป็นชุมชนเล็ก ชุมชนน้อยกระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่ป่า

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 บัญหาทางด้านสงคราม การเมืองการปกครองสงบลง เข้าสู่การฟื้นฟูเมืองทั่วทุกพื้นที่ ประกอบกับความเป็นไทยของการยกเลิกทาสในปี พ.ศ.2442-2444 ทำให้คนพื้นเมืองเชียงใหม่ที่เคยเป็นทาส เพลยศึกสงคราม ไพร่ต่างๆ ได้มีโอกาสเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของตนตามอิสระ การเข้ามาของคนพื้นเมืองดังกล่าวจึงปรากฏในพื้นที่ชุมชน และมีหลักแหล่งที่ถาวรมากขึ้นตามลำดับ ประกอบกับชาวเขาเผ่าต่างๆ มีความต้องการความสงบ แยกตัวจากกลุ่มชนอื่นๆ จึงอพยพหนีขึ้นไปหาทำเลที่ตั้งแห่งใหม่ต่อไปเรื่อยๆ ดังนั้นชุมชนในยุคอดีตจึงประกอบด้วยชาวพื้นเมืองเชียงใหม่เป็นหลัก ส่วนชาวเขาเผ่าต่างๆ กระจายตัวอยู่ห่างไกลออกไป แยกส่วนชัดเจน

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 กลุ่มสังคมมีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากยุคอดีต ของชาวพื้นเมืองเชียงใหม่เป็นกลุ่มหลัก ต่อมาภายหลังมีการยกระดับฐานะชุมชนเป็นอำเภอ ในปี พ.ศ.2501 การเมืองการปกครองและหน่วยงานสถานที่ราชการต่างๆ เกิดขึ้น กลุ่มคนนอกพื้นที่จากเขตเมืองอื่นๆ เข้ามามีบทบาทในการรับราชการ และสร้างอาชีพใหม่มาในพื้นที่ชุมชน และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในยุคสมัยใหม่ ปัจจุบัน ดังนั้นกลุ่มสังคมในยุคนี้ที่เด่นชัด

จึงประกอบไปด้วยกลุ่มคน 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนพื้นเมืองเชียงใหม่ดั้งเดิม และกลุ่มคนผู้อาศัยใหม่ (มาจากนอกพื้นที่) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บ้านพักข้าราชการทั่วไป

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป ในอนาคตแนวโน้มต่อการสร้างกลุ่มสังคมกลุ่มใหม่มีความเป็นไปได้น้อยมาก เนื่องจากข้อจำกัดต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นเหตุผลสำคัญที่สามารถควบคุมการเคลื่อนย้ายเข้า-ออกของกลุ่มสังคมได้อย่างมีศักยภาพ

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่โดยภาพรวม

ก. รูปแบบของกลุ่มสังคมและการใช้ยึดใช้พื้นที่ รูปแบบของกลุ่มสังคมจำแนกได้ 3 กลุ่มคือ รูปแบบที่ 1 สังคมชาวเขาเผ่าต่างๆ เป็นกลุ่มสังคมดั้งเดิมที่เคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่ชุมชน (นอกเขตสุขาภิบาล) ในการหาทำเลที่ตั้งใหม่ตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่ต้องการอยู่แบบสังคมโดด รูปแบบที่ 2 สังคมพื้นถิ่นล้านนา เป็นสังคมดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคฟื้นฟูเมือง รวมกลุ่มเป็นชุมชนที่ถาวรในเวลาต่อมา รูปแบบที่ 3 สังคมสมัยใหม่ เป็นสังคมที่มาจากนอกพื้นที่ชุมชนเข้ามาบริหารราชการ ประกอบอาชีพค้าขายและอาชีพอื่นๆ ในสาขาบริการ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ค่อนข้างแตกต่างจากชุมชนดั้งเดิม

ข. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ กลุ่มสังคมชาวเขาเผ่าต่างๆ ต้องการพื้นที่แบบสันโดศ และเฉพาะตัว มักอยู่นอกพื้นที่สุขาภิบาลตามพื้นที่สูงห่างไกลชุมชนอื่นๆ ส่วนกลุ่มสังคมพื้นเมืองดำรงชีวิตในพื้นที่ชุมชนแบบเฉพาะตัวเป็นกลุ่มชุมชนเล็กๆ ที่มีเอกภาพ และกลุ่มสังคมสมัยใหม่แยกตัวจากกลุ่มสังคมดั้งเดิมอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่รัฐบาลจัดให้เป็นทางการในลักษณะบ้านพักข้าราชการ และบางส่วนเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายและบริการ แทรกตัวอยู่ภายในย่านชุมชนดั้งเดิม เฉพาะจุดที่มีกิจกรรมชุมชนหนาแน่น

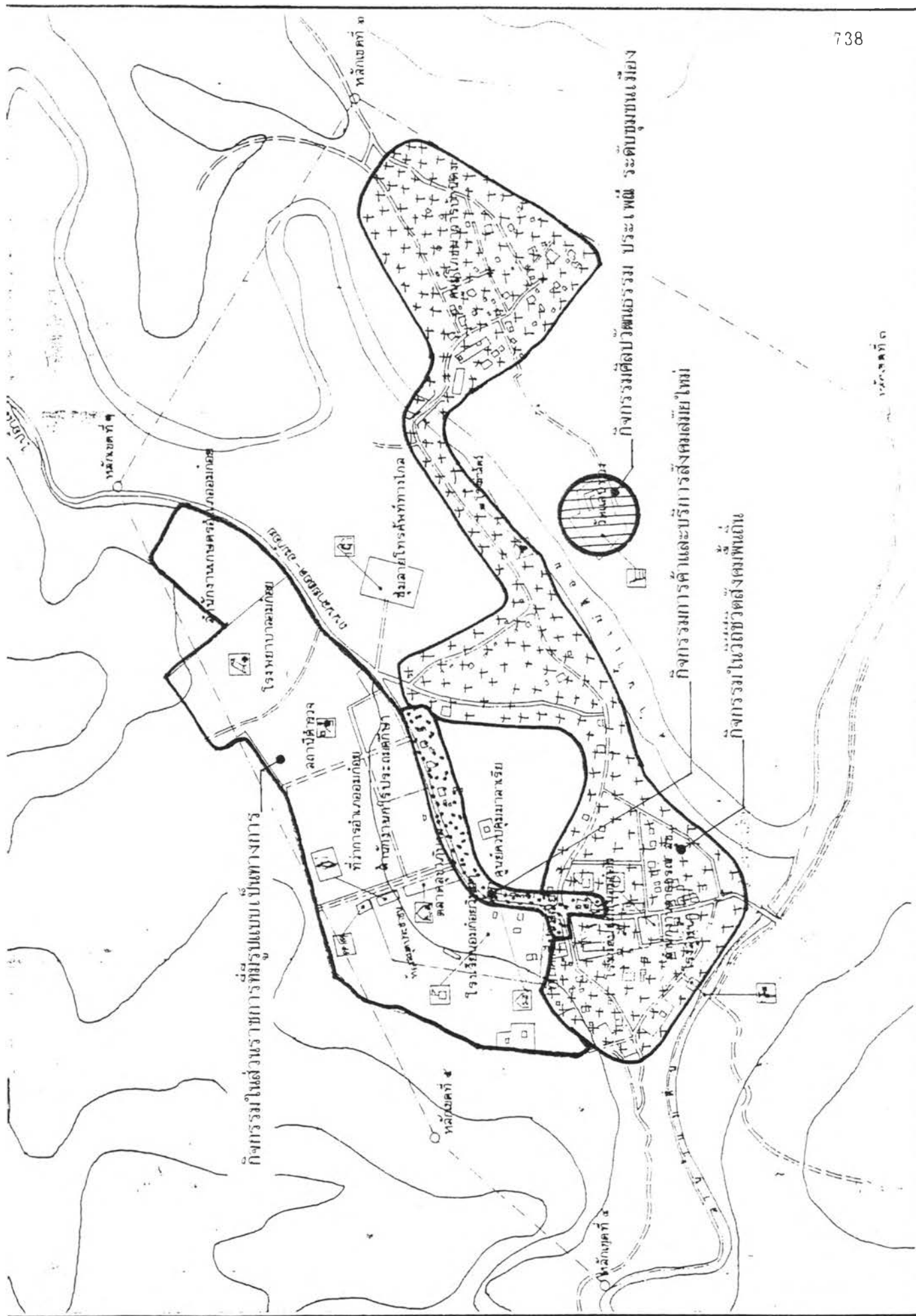
ค. สภาพปัญหาของกลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่ กลุ่มสังคมและการยึดใช้พื้นที่แต่ละกลุ่มมีความแบ่งแยกเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่อย่างเห็นได้ชัดเจน กล่าวคือ ชุมชนชาวเขายอยู่นอกพื้นที่เขตสุขาภิบาล, ชุมชนพื้นเมืองอยู่ในเขตสุขาภิบาลที่มีพัฒนาการยาวนาน ส่วนชุมชนสมัยใหม่อาศัยอยู่ในย่านสถานที่ราชการ ในความแบ่งแยกพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้สร้างปัญหาใดๆ ต่อพื้นที่ชุมชนในด้านสภาพแวดล้อม แต่ให้ความรู้สึกในด้านความแปลกแยกทางสังคมและกายภาพที่ขาดเอกภาพในทางทัศนภาพและความกลมกลืนทางสังคม แต่เนื่องจากชุมชนมีขนาดเล็ก จึงไม่มีผลกระทบมากนัก

3.2.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือชีวิตสังคม ชีวิตสังคม ประกอบด้วยกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน ตามพัฒนาการแต่ละยุค ดังนี้

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 หลักฐานไม่ปรากฏ แต่กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นไปตามวัฒนธรรมชุมชนแต่ละเชื้อชาติเผ่าพันธุ์

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ชีวิตสังคมหล่อหลอมมาจากกลุ่มคนพื้นเมืองที่อาศัยในเขตสุขาภิบาล นับแต่ยุคอดีตตอนต้นถึงตอนปลายของยุค ด้วยความเป็นพื้นถิ่น ล้านนา ขนบธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ จึงมีรูปแบบคล้ายกับชาวล้านนาในพื้นที่ชุมชนอื่นๆ กล่าวคือขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ของชุมชนอาศัย "ลานวัด" เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรม "ลานบ้าน" ใช้ประกอบกิจกรรมทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ระดับย่อยของบ้าน ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีระบบพึ่งพาธรรมชาติ อาศัยป่าธรรมชาติเป็นปัจจัยสร้างเศรษฐกิจแบบพึ่งพาให้กับชุมชน ประกอบกับการเกษตรกรรมในพื้นที่ราบกว้าง ขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เขตพื้นที่ชุมชนพักอาศัย ส่วนการค้าขายในรูปแบบอื่น ไม่ปรากฏหลักฐานให้ศึกษา แต่สันนิษฐานว่าการค้าวัวควาย ฯลฯ กับชาวพม่า เป็นส่วนหนึ่งที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชนยุคอดีต ตลอดจนการค้าสินค้าประเภทอื่นๆ เช่น ของป่าหายากต่างๆ

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ชีวิตสังคมมีพัฒนาการต่อเนื่องจากยุคอดีต กิจกรรมของสังคมนวมศูนย์ที่วัด ส่วนระดับย่อยรวมศูนย์อยู่ที่ลานบ้าน เป็นกิจกรรมในวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ต่อมาภายหลังพัฒนาการของหน่วยงานสถานที่ราชการต่างๆ ปรากฏขึ้น และการมีตลาดชุมชน ตลาดนัดชั่วคราว ได้เบี่ยงเบนกิจกรรมชุมชนและเวกบ้านให้หันมาสนใจต่อกิจกรรมของหน่วยงานสถานที่ราชการและตลาด แต่มีความเป็นไปแบบเรียบง่าย เจียบเหงามิได้โดดเด่น เนื่องจากความเป็นพื้นถิ่นมีความแรงกว่าในความต้องการของชุมชน นั่นคือปัจจัยพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชนมีคุณค่าต่อชุมชนมากกว่าวัตถุนิยมสมัยใหม่

แผนที่ 6.55 แสดงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงพื้นที่

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนจะเข้าสู่ภาวะทันสมัยได้อย่างช้าๆ ตามการพัฒนาเมืองภายใต้การควบคุมของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และโครงการพระราชดำริฯ นั้นหมายถึงว่าความเป็นพื้นที่ถิ่นของชีวิตสังคมจะคงรักษาไว้ได้ยาวนาน

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยภาพรวม

ก. รูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในพื้นที่ชุมชน สังคม ยังรักษารูปแบบของกิจกรรมแบบ "พื้นที่ดั้งเดิม" ไว้ได้ชัดเจนนั่นคือ กิจกรรมทางสังคม ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ระดับชุมชนใช้ "วัด" เป็นศูนย์กลางของกิจกรรม และระดับย่อยของบ้านใช้ "ลานบ้าน" เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรม ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีระบบพึ่งพาธรรมชาติสูง การแลกเปลี่ยน ซื้อขายเชิงการค้ามีน้อยมาก อาศัยการเกษตรกรรมเป็นรายได้หลักของชุมชน ดังนั้นจะพบว่าชีวิตสังคมมีความคึกคักในชุมชนและแวกบ้านมากกว่าพื้นที่อื่นๆ

ข. ลักษณะทั่วไปของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม กิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่แทรกตัวอยู่ภายในย่านและแวกบ้านในพื้นที่ "ลานบ้าน" และใช้ "ลานวัด" เป็นพื้นที่กิจกรรมระดับชุมชน นอกจากนี้กิจกรรมบางประเภทที่ทันสมัย มักใช้พื้นที่ว่างโล่งของชุมชนเป็นแหล่งรวมกิจกรรม เช่น ตลาดนัดชั่วคราว เป็นต้น

ค. สภาพปัญหาของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ปรากฏปัญหาที่เด่นชัด เนื่องจากระบบสังคมมีกิจกรรมเพื่อการสร้างวิถีชีวิตภายในตัวเองมากกว่าการบริการกลุ่มสังคมอื่นๆ จึงเกิดความมีเอกภาพมากกว่าความแปลกแยก

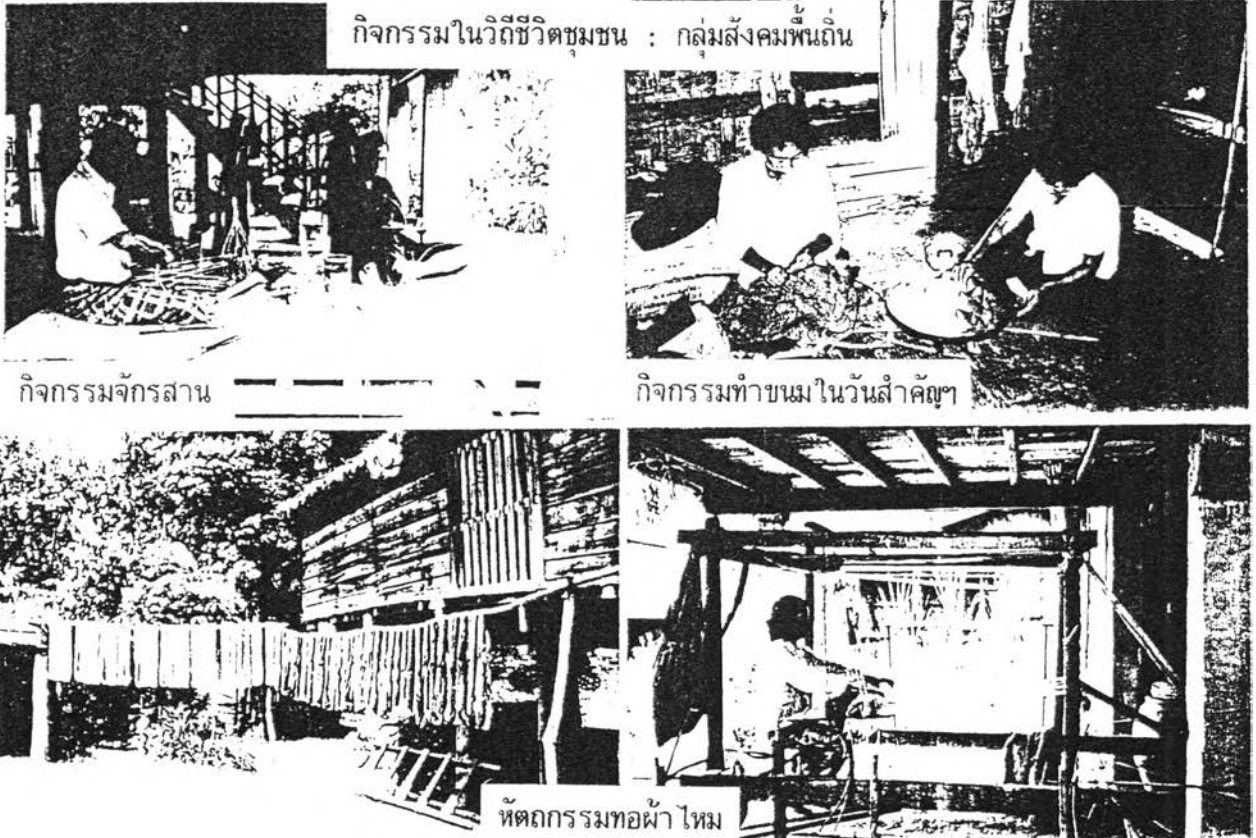
ง. ภาพรวมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมเชิงปริมาณ จากการสำรวจในพื้นที่ชุมชน พบว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจในเชิงการค้าการบริการ ประกอบด้วยร้านค้าของชำ 15 ร้าน ร้านค้าเครื่องคั้มและอาหาร 5 ร้าน ร้านขายเสื้อผ้า 2 ร้าน ร้านบริการเสริมสวย 2 ร้าน ซึ่งร้านเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นร้านขนาดเล็กๆ ส่วนการค้าและบริการขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงสีข้าว เป็นต้น

3.2.3 การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยกลุ่มสังคม การใช้พื้นที่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ

กิจกรรมทางการค้าและบริการ : กลุ่มสังคมสมัยใหม่และพื้นถิ่น

กิจกรรมรูปแบบพื้นถิ่นดั้งเดิม

กิจกรรมในวิถีชีวิตชุมชน : กลุ่มสังคมพื้นถิ่น

กิจกรรมจักรสาน

กิจกรรมทำขนมในวันสำคัญๆ

หัตถกรรมทอผ้าไหม

ตารางที่ 6.58 แสดงลักษณะเฉพาะระดับการดำเนินงาน และ ตัวชี้วัด กลุ่มตัว และ การประเมิน : ออมก๊อ

ลักษณะเฉพาะ ระดับการดำเนินงานและ ตัวชี้วัด		ชุดโปรแกรม				ชุดอดีต				ชุดปัจจุบัน				อนาคต				ภาพรวม				ลักษณะเฉพาะระดับการดำเนินงานและ ตัวชี้วัด								
	กลุ่มตัวชี้วัด	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	2	1	1	2	กลุ่มตัวชี้วัด	
กลุ่มตัวชี้วัด	กลุ่มตัวชี้วัดที่มีลักษณะรวม มีคุณลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																											กลุ่มตัวชี้วัด		
	กลุ่มตัวชี้วัดที่มีลักษณะรวม มีคุณลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																													
การชี้แจงพื้นที่	ชี้แจงพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																												การชี้แจงพื้นที่	
	ชี้แจงพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																													
กิจกรรมการดำเนินงาน	กิจกรรมการดำเนินงานที่มีลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																												กิจกรรมการดำเนินงาน	
	กิจกรรมการดำเนินงานที่มีลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																													
กิจกรรมการดำเนินงาน	มีคุณลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																												กิจกรรมการดำเนินงาน	
	มีคุณลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																													
ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดที่มีลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																												ตัวชี้วัด	
	ตัวชี้วัดที่มีลักษณะเฉพาะระดับสูง คณิตศาสตร์ มีบท																													
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	4					12					15					13						13					ค่าคะแนนรวม		
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+					+					+					+						+					ผลรวมเชิงคุณภาพ		
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	ความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	มีความเป็นกลุ่ม	ลักษณะเฉพาะ	

6. การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

3. ลักษณะเฉพาะของชุมชนมก้อย _____

1. ระดับเมือง _____

2. จิตใจ : จินตภาพเมืองและภูมิทัศน์ _____

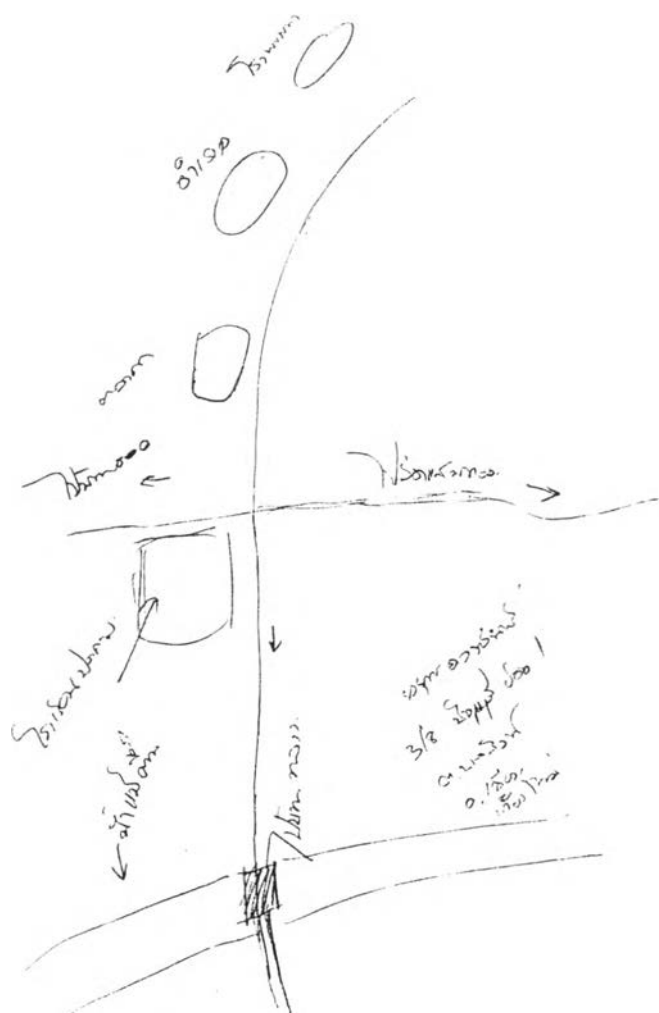
ระดับเมือง

3.3 ลักษณะเฉพาะทางด้านจิตใจของชุมชน

การรับรู้ถึงภาพรวมของชุมชนในด้านความรู้สึก การจดจำ ความประทับใจ และประสบการณ์ของการได้เข้ามาสู่ชุมชน ใช้ทฤษฎีจินตภาพเมืองของเควิน ลินซ์ (Kevin Lynch) ในการศึกษาเช่นเดียวกับชุมชนสันกำแพงและจอมทอง

3.3.1 จินตภาพของชุมชนจากการรับรู้ของผู้คนในพื้นที่ชุมชน

1) จินตภาพและการรับรู้

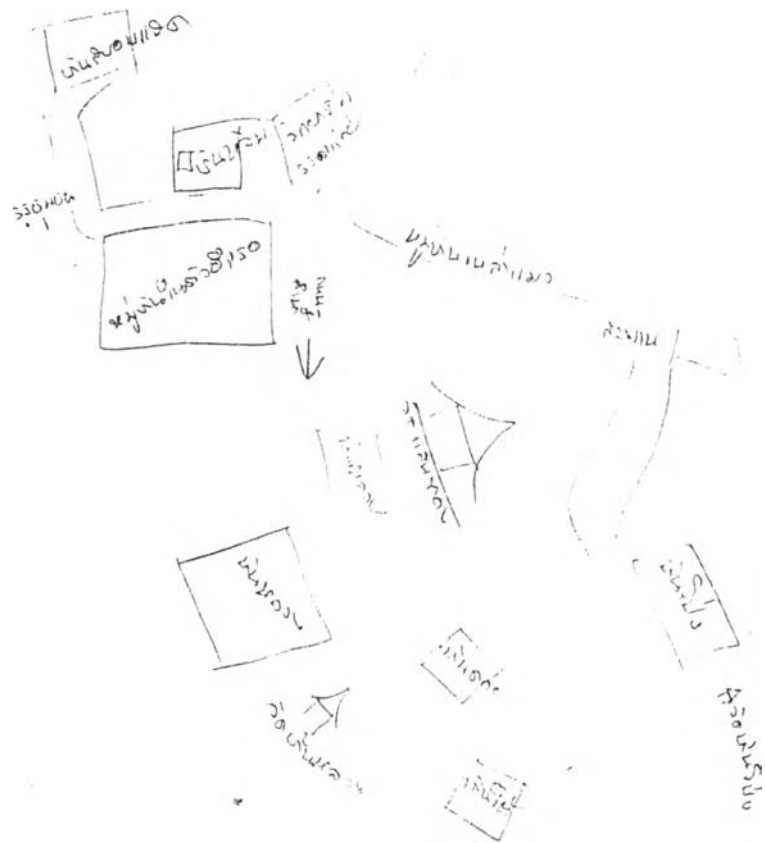
ภาพที่ 6.102 แสดงจินตภาพชุมชนอมก๋อย โดยคนในพื้นที่ชุมชน

(ต่อ)

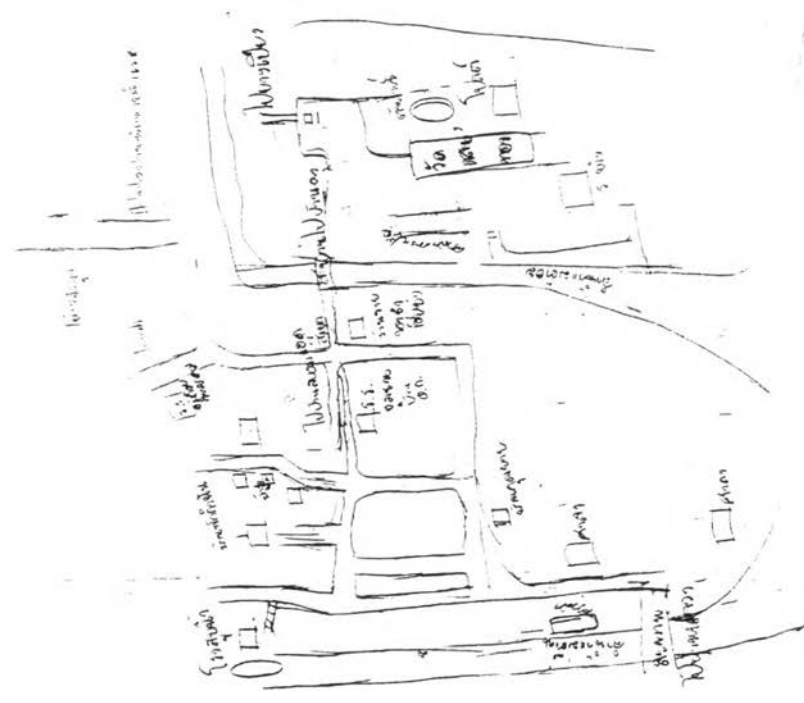
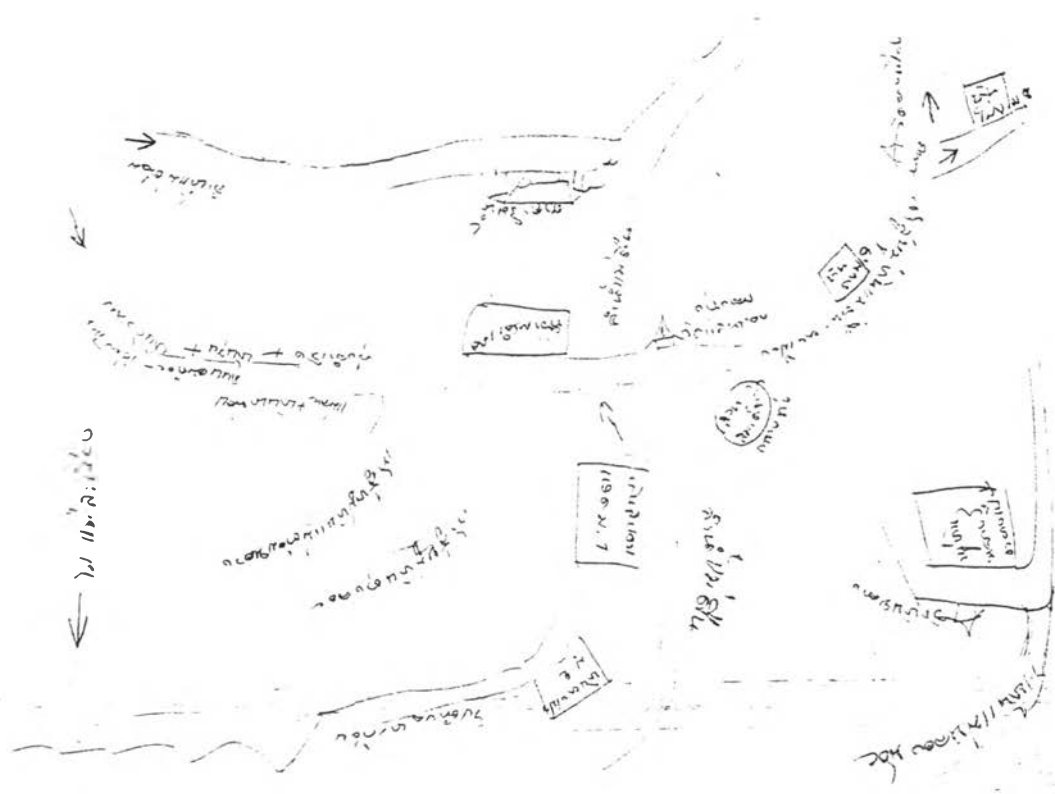
พ.ร.บ. ๑๙๖๕
พ.ร.บ. ๑๙๖๖
พ.ร.บ. ๑๙๖๗

พ.ร.บ. ๑๙๖๘
พ.ร.บ. ๑๙๖๙

พ.ร.บ. ๑๙๗๐
พ.ร.บ. ๑๙๗๑
พ.ร.บ. ๑๙๗๒
พ.ร.บ. ๑๙๗๓
พ.ร.บ. ๑๙๗๔

(၅၅)

စာမျက်နှာ: ၅၅
 ရက်စွဲ: ၁၉၅၅ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၅ ရက်
 ၁၂. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၃. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၄. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၅. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၆. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၇. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၈. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၁၉. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၀. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၁. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၂. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၃. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၄. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၅. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၆. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၇. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၈. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၂၉. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်
 ၃၀. အောက်တိုဘာ ၁၉၅၅ ခုနှစ်

2) สรุปลักษณะภาพของชุมชน จากการรับรู้ของผู้คนภายในชุมชนจินตภาพของชุมชนที่แจ่มชัด (Legibility) ที่สร้างความประทับใจแก่ผู้อยู่อาศัยในเมือง มีความสำคัญที่ธรรมชาติแวดล้อมของภูเขา ลำน้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ที่เป็นเอกลักษณ์เด่นของพื้นที่ นอกจากนี้ความสำคัญของ โบราณสถานประเภทวัด ก็เป็นจุดสังเกตอันหนึ่งที่สร้างเรื่องราว และกำหนดตำแหน่ง (Orientation) ได้ดีไปพร้อมๆ กับวัฒนธรรม ความอบอุ่นเป็นกันเองของเพื่อนบ้าน คือจินตภาพของชุมชนเมืองที่ทรงคุณค่า ควรแก่การจดจำ

3.3.2 จินตภาพชุมชน และหรือส่วนประกอบภูมิทัศน์ชุมชนจากการศึกษาในพื้นที่ชุมชน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ความเป็นชุมชนไม่ชัดเจนพอต่อการศึกษา

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ความเป็นชุมชนมีขนาดเล็กและสภาพแวดล้อมมีความเป็นส่วนตัวสูงมาก ส่วนประกอบทางจินตภาพเมืองส่วนใหญ่มาจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติ มากกว่ามนุษย์สร้าง และจินตภาพบางประเภทยังไม่ปรากฏในชุมชน กล่าวคือ

ก. เส้นทาง (Path) มีเส้นทางที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ

- ทางน้ำ เป็นเส้นทางระยะสั้นๆ ผ่านพื้นที่ชุมชนใช้สัญจรไม่มากนัก เนื่องจากน้ำไหลเชี่ยว และอันตรายจากความคดเคี้ยวของลำน้ำได้แก่ ลำน้ำแม่ต๋อม แม่ตื่น

- ทางบก เป็นเส้นเดินเท้าที่มีความอิสระในการเชื่อมโยงระหว่างบ้านและย่าน มีระดับความสำคัญเท่าเทียมกันทุกเส้นทาง มีความกว้าง 1-2 เมตร ซึ่งอาจใช้เป็นทางเกวียนและสัตว์พาหนะด้วยส่วนหนึ่ง

ข. ขอบเขต (Edge) ความเป็นขอบเขตของชุมชนมีความชัดเจนเนื่องจากความเป็นหุบเขาในที่ตั้ง มีที่ราบ ที่ดอน ที่แตกต่างกันไปจากความลาดชันของภูเขา นั้นเส้นขอบของที่ราบ ที่ดอนกับภูเขา ชัดเจน เป็นขอบเขตของชุมชน นอกจากนี้ลำน้ำได้ช่วยสร้างขอบของพื้นที่ชุมชนอย่างมีลีลาทางธรรมชาติ ร่วมกับภูเขาโดยรอบ

ค. ย่าน (District) ในยุคอดีตความเป็นย่านคือ พื้นที่กลุ่มชุมชนที่ใช้ตั้งถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัย ต่อมาภายหลังการยกระดับฐานะชุมชนเป็นกิ่งอำเภอ หน่วยงานสถานที่ราชการ โรงเรียน ได้ก่อตั้งขึ้น ความเป็นย่านสถานที่ราชการจึงปรากฏขึ้น ดังนั้นในยุคความเป็นย่านจึงประกอบด้วย 2 ย่านเท่านั้นคือ

- ย่านสถานที่ราชการ โดยการเปิดพื้นที่ใหม่ในการสร้างหน่วยงานในละแวกเดียวกัน มีกิจกรรมแบบเป็นทางการ

- ย่านชุมชน เป็นย่านที่พักอาศัยของกลุ่มบ้านเล็ก ๆ มีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบเฉพาะตัว

ง. ที่รวมกิจกรรม (Node) ยุคใหม่ที่รวมกิจกรรมอยู่ที่วัด ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี มีคุณค่าทางจิตใจ

จ. ที่หมายตาหรือภูมิลักษณะ (Landmark) องค์กรประกอบที่ใช้เป็นจุดสังเกตได้ดีต่อการจดจำและกำหนดทิศทาง ประกอบด้วยภูเขาสูงที่โอบล้อมพื้นที่ชุมชน ลำน้ำแม่ต๋อม และแม่ตื่น ที่ไหลผ่านพื้นที่ชุมชน และวัดที่มีเรือนยอดของเจดีย์ โบสถ์ ที่มองเห็นได้ชัดเจนจากระยะไกล

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 จินตภาพของเมืองยุคปัจจุบันมีองค์ประกอบเพิ่มขึ้น ประกอบด้วยส่วนประกอบต่างๆ ดังนี้

ก. เส้นทาง (Path) เส้นทางของชุมชนถูกลดบทบาทเส้นทางน้ำมาใช้เส้นทางบกประกอบด้วยเส้นทาง 2 ระดับคือ

- เส้นทางหลัก เป็นเส้นทางใหม่ที่สร้างขึ้นเมื่อมีการยกระดับฐานะชุมชนเป็นกิ่งอำเภอ และอำเภอ พัฒนาการจากดินลูกรังมาเป็นถนนลาดยางแอสฟัลต์ ใช้เชื่อมโยงเข้าสู่เมืองศูนย์กลางหลักของภาค โดยผ่านชุมชนรายทาง เช่น ฮอด จอมทอง สันป่าตอง และทางดง

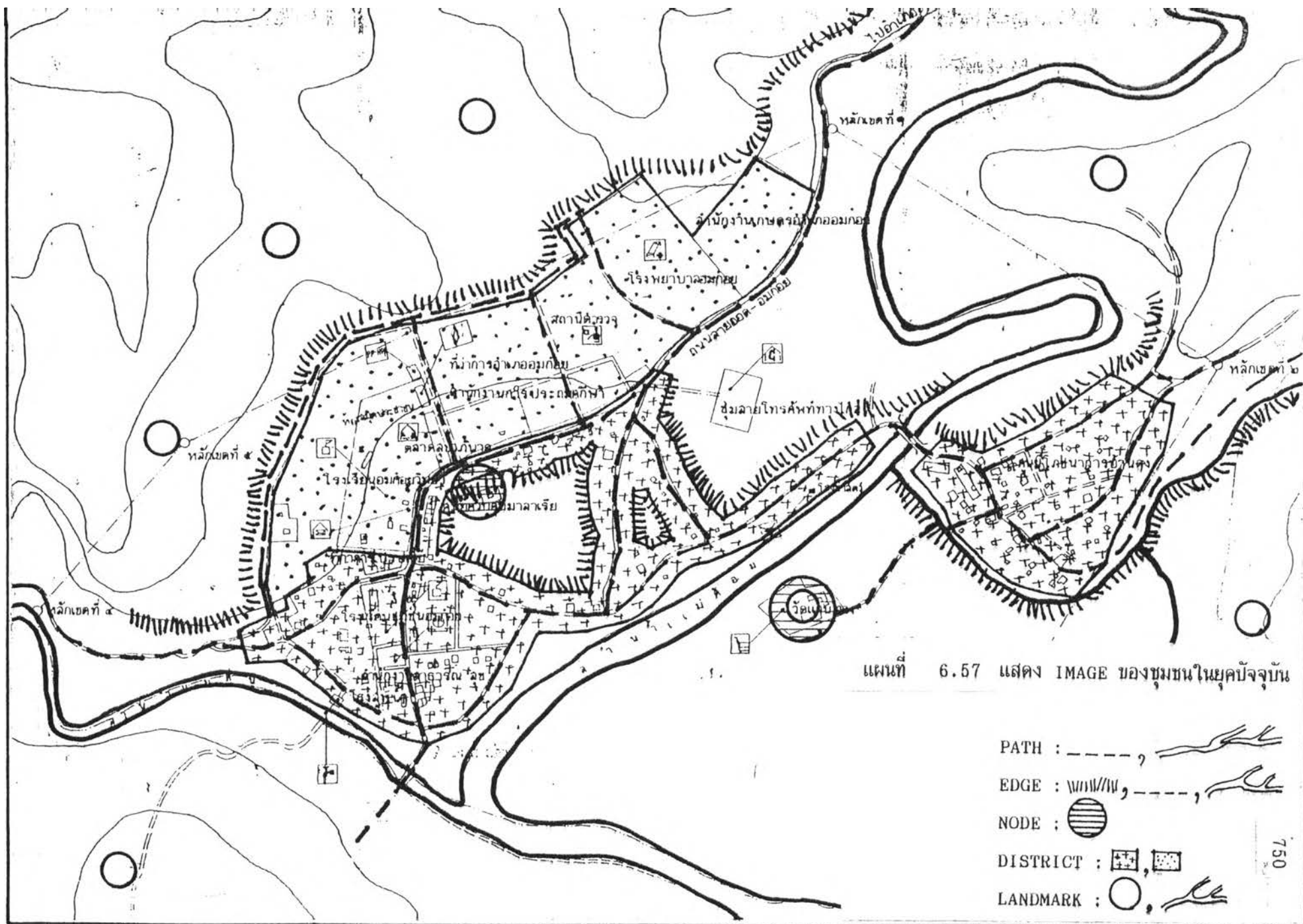
- เส้นทางรอง เป็นเส้นทางเท้าดั้งเดิมที่พัฒนาการขึ้นเพื่อรองรับการสัญจรภายในพื้นที่ย่านชุมชน ส่วนใหญ่เป็นทางดินบดอัดและ

ข. ขอบเขต (Edge) ขอบเขตของชุมชนมีความชัดเจนเช่นเดียวกับยุคอดีต

ค. ย่าน (District) ย่านของชุมชนมีลักษณะเช่นเดียวกับยุคอดีต คือมีย่านสถานที่ราชการ และย่านชุมชนพักอาศัย แต่ความชัดเจนในทางกายภาพของยุคปัจจุบันมีมากกว่า นอกจากนี้การก่อร่างของย่านการค้าและพาณิชยกรรมเริ่มปรากฏ แต่ยังไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากอาคารร้านค้าตลาดมีขนาดเล็กๆ และบรรยากาศเงียบเหงา กิจกรรมเกิดขึ้นน้อย

ง. ที่รวมกิจกรรม (Node) แหล่งรวมกิจกรรมยังคงใช้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจทางวัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ส่วนแหล่งรวมกิจกรรมอื่นๆ มักปรากฏในบริเวณที่ว่างสาธารณะใกล้ตลาดและสถานที่ราชการ

จ. ที่หมายตา หรือภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) ที่หมายตาของชุมชนยังคงแรงอยู่ที่ ภูเขา ลำน้ำ และวัด เช่นเดียวกับยุคอดีต

แผนที่ 6.57 แสดง IMAGE ของชุมชนในยุคปัจจุบัน

- PATH :
- EDGE :
- NODE :
- DISTRICT :
- LANDMARK :

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป จินตภาพของชุมชนจะเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอย่างช้าๆ ตามภาวะการเติบโตของชุมชน ภายใต้การเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ดังนั้นแนวโน้มของจินตภาพเมืองจะยังคงรักษาองค์ประกอบและบรรยากาศดั้งเดิมไว้ได้ดี

5) สรปลักษณ์เฉพาะตัวของจินตภาพเมืองโดยภาพรวม จินตภาพของชุมชนมักจะถูกกำหนดโดยองค์ประกอบทางธรรมชาติ ร่วมกับกายภาพของชุมชนที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยภูเขาสูง ลำน้ำ และที่ราบ ทำหน้าที่กำหนดขอบ (Edge) ที่ก่อให้เกิดพื้นที่เฉพาะต่อการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มหรือ ย่าน (District) ของชุมชน โดยใช้เส้นทางเดินเท้า และเส้นทาง ที่ตัดผ่านชุมชนเป็นโครงข่ายเชื่อมโยงระหว่างบ้านและย่าน โดยมีพื้นที่ว่างสาธารณะและพื้นที่วัดเป็นแหล่งรวมกิจกรรม มีโบสถ์ เจดีย์ สร้างที่หมายตา ร่วมกับความโดดเด่นของภูเขาและลำน้ำ ธรรมชาติได้สร้างงานภูมิทัศน์ที่มีบรรยากาศธรรมชาติแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ ทรงคุณค่าต่อความประทับใจ และแสดงออกถึงภาพรวมของชุมชนที่มีเสน่ห์ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ซึ่งสามารถชี้แจงรายละเอียดเฉพาะได้ดังนี้

ก. รูปแบบและลักษณะของจินตภาพชุมชน

- ความเป็นเส้นทาง (Path) เกิดจากความต้องการเชื่อมโยงถึงกันระหว่างบ้าน ชุมชน และเมืองศูนย์กลางภาคที่มีต่อชุมชน
- ขอบ (Edge) เกิดจากธรรมชาติแวดล้อมของภูเขา, ลำน้ำ ร่วมกับการใช้ที่ดิน
- ย่าน (District) เกิดจากกายภาพที่แสดงออกเชิงการใช้ที่ดินเฉพาะอย่างเฉพาะประเภท
- ที่รวมกิจกรรม (Node) เกิดจากกายภาพที่แสดงออกในเชิงกิจกรรมต่อการใช้พื้นที่
- ที่หมายตา (Landmark) เกิดจากความโดดเด่นในธรรมชาติแวดล้อมของภูเขา ลำน้ำ และโบราณสถานที่สำคัญ

จากรูปแบบของกิจกรรมพบว่า จินตภาพชุมชนส่วนใหญ่มาจากธรรมชาติแวดล้อม ร่วมกับการกระทำของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล

ข. สุนทรียภาพและภูมิทัศน์ชุมชน อันเกิดจากองค์ประกอบของจินตภาพ องค์ประกอบของจินตภาพชุมชนที่ประกอบด้วยพืชพรรณ (Softscape) และอาคารสิ่งก่อสร้าง (Hardspace) ที่สร้างสรรภูมิทัศน์ร่วมกันในพื้นที่กล่าวคือ

- เส้นทาง (Path) ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อนมีความลาดชัน และมีชั้นเชิงทางการคดเคี้ยวแบบธรรมชาติ ให้นักสุนทรียภาพต่อการเดินทางด้วยธรรมชาติแวดล้อมของป่าเขา แม่น้ำ ลำธาร อย่างมีอัตราสเชิงสัมพันธ์และการรับรู้ทางจิตใจ

- ขอบ (Edge) เป็นขอบเขตจากแนวธรรมชาติให้ความรู้สึกถึงความคงค้ำตามแนวเส้นขอบธรรมชาติเชิงเขากับที่ราบ ที่ดอน และขอบเส้นของลำน้ำ อย่างมีชั้นเชิงทางทัศนียภาพของป่าไม้ เกษตรกรรมและชุมชน

- ย่าน (District) พื้นที่ย่านจะประกอบด้วยอาคารบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างร่วมกับการใช้พื้นที่เพื่อการสัญจรและสร้างกิจกรรม โดยมีพิชพรรณเป็นองค์ประกอบของความร่มรื่น มีเอกภาพต่อกันเชิงพื้นที่และบรรยากาศ

- ที่รวมกิจกรรม (Node) บรรยากาศที่รวมกิจกรรมขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรม ความหนาแน่น ดึกคักมากกว่าส่วนประกอบแวดล้อมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นพิชพรรณ อาคารสถานที่ และพื้นที่ว่าง แต่ก็ให้บรรยากาศส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ดีทางภูมิทัศน์

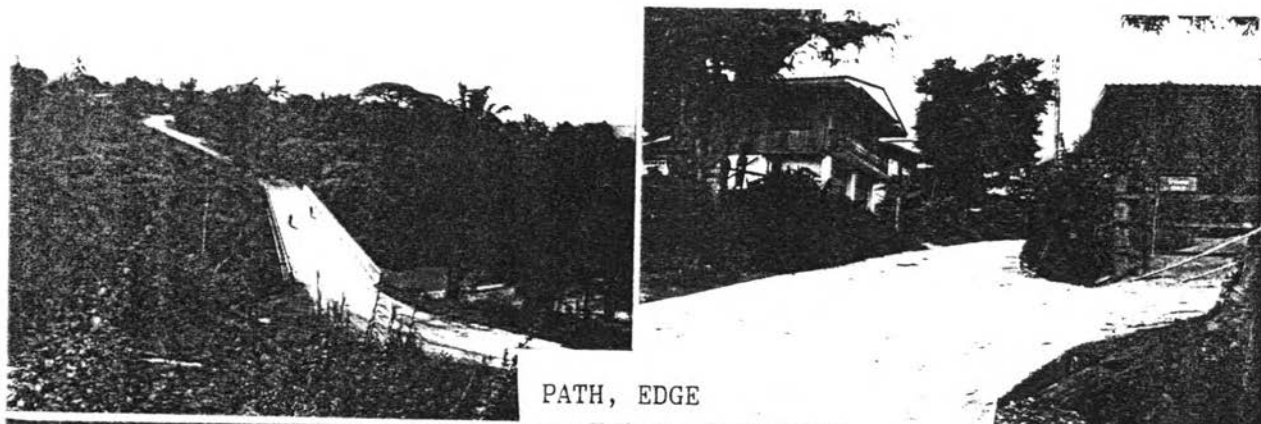
- ที่หมายตา (Landmark) ให้ทัศนภาพทางภูมิทัศน์ได้ดีเด่นชัด และกลมกลืนต่อกันในสภาพแวดล้อมของพื้นที่อย่างมีเอกภาพ

ค. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากจินตภาพของชุมชน ปัญหาจินตภาพของชุมชนไม่ปรากฏเด่นชัด เนื่องจากความเป็นชุมชนขนาดเล็ก และความชัดเจนขององค์ประกอบจินตภาพชุมชนมีความแรง และมีเอกภาพต่อกันโดยภาพรวม ไม่ขัดแย้งในกิจกรรมใช้สอยและการใช้พื้นที่

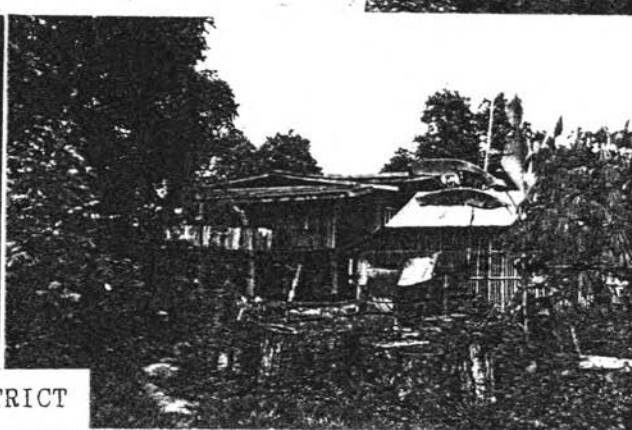
6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนทางด้านจินตภาพและภูมิทัศน์ของชุมชน ประกอบด้วยจินตภาพของเส้นทาง ขอบ ย่าน ที่รวมกิจกรรมที่หมายตา และสุนทรียภาพของภูมิทัศน์ชุมชน โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.59

7) สรุปคุณค่าของชุมชนโดยภาพรวมระดับเมือง จากค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ของลักษณะเฉพาะทางกายภาพ, เศรษฐกิจและสังคม, จิตใจ เชิงคุณภาพ จากยุคโบราณ อนาคต และภาพรวม ตามตารางที่ ปรากฏลักษณะดังนี้ 6.60

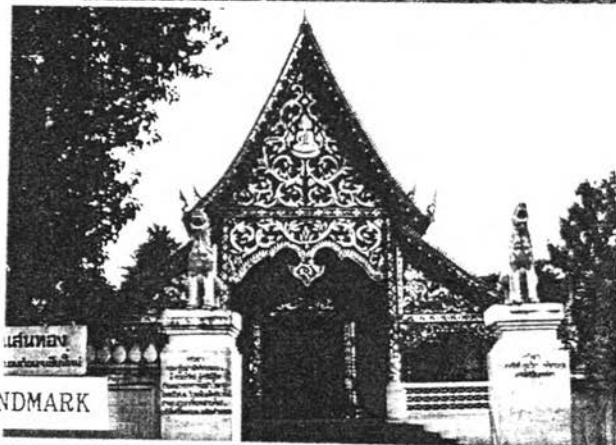
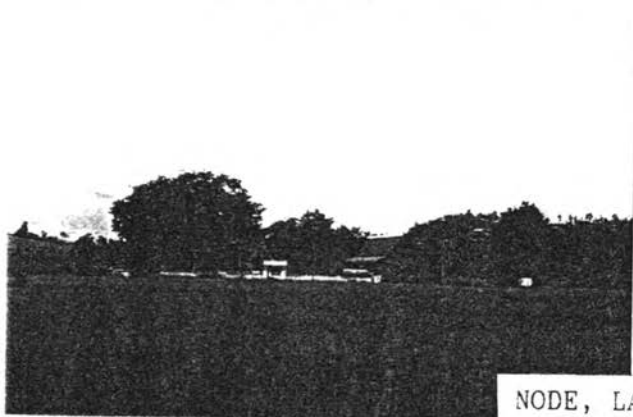
- ชุมชนยุคโบราณ มีคุณค่าสูงในทุกด้านและไม่แสดงออก
- ชุมชนยุคอดีต มีคุณค่าสูงและแสดงออกเฉพาะพื้นที่
- ชุมชนยุคปัจจุบัน มีคุณค่าสูงและแสดงออกชัดเจนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสังคมที่เฉพาะตัว
- อนาคต คุณค่าของชุมชนมีความสำคัญมากขึ้นเนื่องจาก โครงการพัฒนาด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าชีวิตของชุมชนในแต่ละกลุ่ม แต่ละพื้นที่
- ภาพรวม คุณค่าชุมชนมีคุณค่าทางด้านบวกสูงมาก สูงถึง 130 : 30 ของค่าคะแนนทางด้านบวก : ลบ

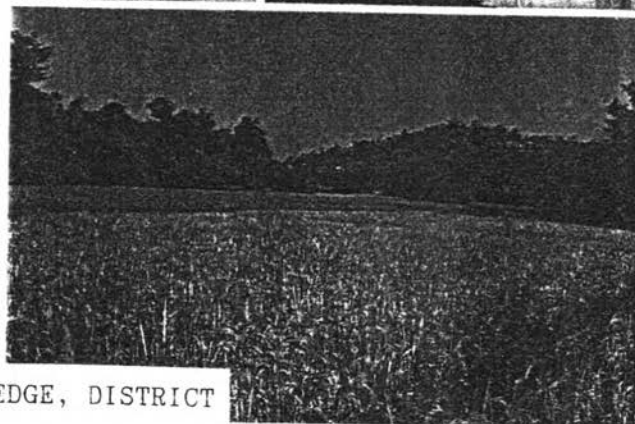
PATH, EDGE

DISTRICT

NODE, LANDMARK

LANDMARK, EDGE, DISTRICT

ภาพที่ 6.103 แสดงภูมิทัศน์และสุนทรียภาพของจินตภาพเมืองจากองค์ประกอบ 5 ประเภท :
 PATH, EDGE, NODE, DISTRICT, LANDMARK

ตารางที่ 6.59 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเชิงปริมาณของแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน - สังคม

ลักษณะเฉพาะ การวัดในข้อมูลรวม	ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			การรวม			ลักษณะเฉพาะ การวัดในข้อมูลรวม
	3	2	1	1	2	3	3	2	1	3	2	1	3	2	1	
ขั้นกลาง 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561																ขั้นกลาง 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561
ขั้นสูง 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561																ขั้นสูง 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561
ขั้นสูงสุด 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561																ขั้นสูงสุด 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561
รวม 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561	0	0	0	16	0	0	17	0	0	17	0	0	17	0	0	รวม 1. สืบค้น รวบรวม ข้อมูล ปี 2558-2561 2. วิเคราะห์ ข้อมูล ปี 2558-2561 3. จัดทำ รายงาน ปี 2558-2561 4. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561 5. นำเสนอ ข้อมูล ปี 2558-2561
หมายเหตุ 1. ปี 3 2. ปี 2 3. ปี 1 4. ปี 0 5. ปี -1																หมายเหตุ 1. ปี 3 2. ปี 2 3. ปี 1 4. ปี 0 5. ปี -1

ลักษณะเฉพาะของชุมชนยมก้อย		ยุคโบราณ		ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		อนาคต		ภาพรวม		ลักษณะเฉพาะของชุมชนยมก้อย
คุณค่าทางด้าน +		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	คุณค่าทางด้าน -
กายภาพ	ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม	25	5	25	3	27	0	28	0	25	1	กายภาพ ตลอดยุคสมัยของชุมชนกายภาพของชุมชนโดดเด่นด้วยธรรมชาติแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ซึ่งส่วนใหญ่เพื่อการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนเล็กๆ ที่มีผลกระทบต่อธรรมชาติน้อยกว่าเมืองใหญ่อื่นๆ มาก
	การใช้ประโยชน์ที่ดิน	48	0	51	0	55	2	55	2	57	2	
	โครงสร้างพื้นฐาน	0	0	18	0	18	0	13	0	18	0	
ค่าคะแนนรวม กายภาพ		73	5	94	3	100	2	96	2	100	3	
เศรษฐกิจ และสังคม		1	0	12	0	15	0	13	0	13	0	เศรษฐกิจและสังคม มีระบบพึ่งพาธรรมชาติสูงมาก ตลอดยุคสมัย อยู่ภายใต้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเฉพาะตน เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่อย่างเด่นชัด จิตใจ ยังคงแสดงออกถึงพื้นฐานจิตใจแบบดั้งเดิม อย่างชัดเจน สรีระสมรรถภาพได้ อย่างมีเอกภาพ โดยส่วนรวม
จิตใจ		0	0	16	0	17	0	17	0	17	0	
ค่าคะแนนรวม		74	5	122	3	132	2	126	2	130	3	
ผลรวมเชิงคุณภาพ		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	
ลักษณะเฉพาะ		กายภาพของชุมชนแสดงออกชัดเจนในด้านการใช้ที่ดินและธรรมชาติแวดล้อม		กายภาพของชุมชนได้พัฒนาตัวเองเพื่อรองรับสังคมในทางกายภาพและจิตใจที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่		การพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้กายภาพชุมชนเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องถึงสังคม เศรษฐกิจ และจิตใจ		แนวโน้มในอนาคต ความเป็นชุมชนเมืองจะมีการพัฒนาไปอย่างช้าๆ ในทุกด้าน เนื่องจากการเป็นพื้นที่กำลังวางแผนชาติ		ชุมชนยมก้อยมีความเฉพาะตัว มีคุณค่าสูงในทุกด้านแบบนิ่งๆ ไม่โดดเด่น		

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนมก๋อย ระดับเมือง

ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนมก๋อย มีลักษณะเด่นอยู่ที่ธรรมชาติแวดล้อมของที่ตั้งกับการมีชุมชนชาวเขาเผ่าต่างๆ ร่วมกับคนพื้นเมือง ผสมผสานเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ ที่คงรักษาความเป็นพื้นถิ่นไว้ได้สูงมาก ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากทัศนภาพทางกายภาพชุมชนในหน่วยของพื้นที่และหน่วยของสังคม

6. การศึกษาลักษณะ เฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

3. ลักษณะ เฉพาะของชุมชนอมก๋อย _____

2. ระดับย่าน _____

ลักษณะ เฉพาะของพื้นที่ย่าน : ย่านใจกลางชุมชน, ย่านชุมชนพักอาศัย _____

ระดับย่านหรือหน่วยชุมชน

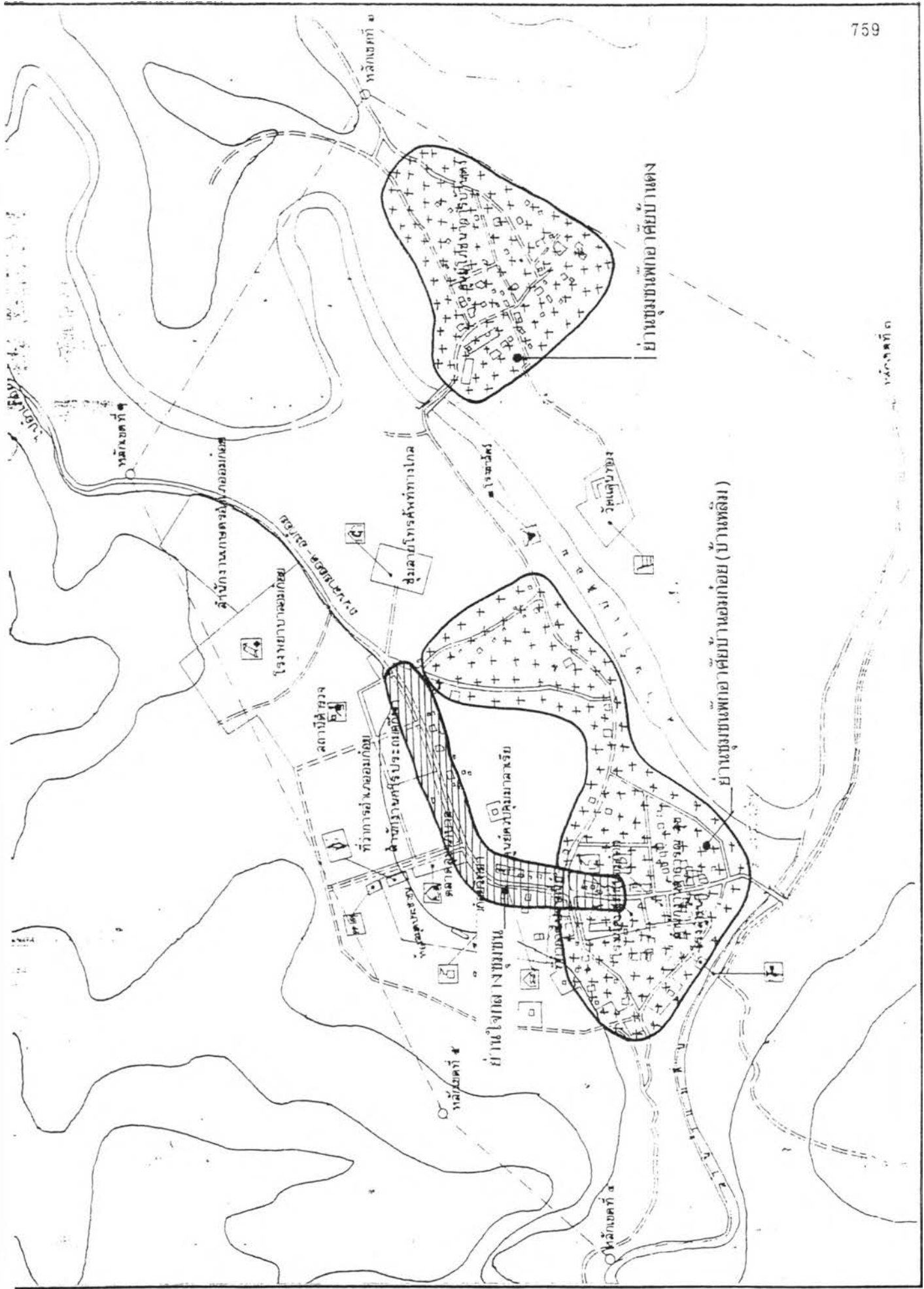
3.4 ลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ย่านแต่ละย่าน

การศึกษาในองค์ประกอบทางกายภาพของย่าน เอกลักษณะและชีวิตของย่าน เป็นพื้นฐานความเข้าใจถึงคุณค่าเฉพาะหน่วยของชุมชนเชิงปริมาณและคุณภาพทั้งในด้านบวกและลบ ที่มีพัฒนาการตามยุคสมัย เพื่อสามารถชี้วัดให้เห็นคุณค่าที่ปรากฏ คงอยู่ และถูกทำลาย อันเป็นการ นำทาง ไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมต่อชุมชน

3.4.1 พื้นที่ย่านของชุมชน จากความเป็นเนื้อเมืองที่แสดงออกตามลักษณะกิจกรรม สามารถจำแนกพื้นที่ย่านได้ 2 ลักษณะ

- พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน ได้แก่ บริเวณสองฟากถนน สายบ้าน กว๊าม-อมก๋อย ในส่วนพื้นที่ชุมชนบ้านอมก๋อย

- พื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัย ได้แก่ บริเวณที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนพักอาศัยหมู่บ้านดง และบ้านอมก๋อย (บ้านหลิม)

แผนที่ 6.58 แสดงพื้นที่บ้าน 2 ลักษณะ : บ้านใจกลางชุมชน, บ้านชุมชนพื้กอาคัย

3.4.2 ลักษณะเฉพาะเชิงพื้นที่ย่านของชุมชน

1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ. 2339 หลักฐานไม่ปรากฏเด่นชัดต่อความเป็นกลุ่มคนและย่านชุมชน

2) ยุคอดีต พ.ศ. 2339-2476

ก. พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน ในยุคนี้ชุมชนมีการรวมกลุ่มตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มสังคมเล็กาบริเวณที่ราบสูงริมแม่น้ำ (บ้านอมก๋อย) และบริเวณที่ลาดเชิงเขา (บ้านดง) ซึ่งไม่ปรากฏความเป็นย่านที่เป็นแหล่งรวมกิจกรรมใจกลางชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่อยู่แบบกระจายห่างๆ ในแต่ละบ้านมีความเป็นศูนย์กลางชุมชนเท่าเทียมกัน แต่มีวัดเป็นศูนย์กลาง

ข. พื้นที่ย่านชุมชน กระจายตัวเป็นหย่อมบ้านเล็กา ตามที่ลาดเชิงเขา ที่ราบริมแม่น้ำ ในเขตพื้นที่ศึกษาพบว่ามีย่านชุมชน 2 แห่งคือ ย่านชุมชนพักอาศัยบ้านอมก๋อย (บริเวณที่ราบสูงทิศเหนือระหว่างลำน้ำแม่ต๋อมกับลำน้ำแม่ต้นไหลมาบรรจบกัน) และย่านชุมชนพักอาศัยบ้านดง (บริเวณทิศตะวันออกของลำน้ำแม่ต๋อม) พื้นที่ย่าน 2 แห่งนี้ถูกแบ่งแยกด้วยลำน้ำธรรมชาติ มีลักษณะเฉพาะดังนี้

(1) ย่านชุมชนพักอาศัยบ้านอมก๋อย เป็นย่านชุมชนของชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ เกาะกลุ่มเป็นชุมชนมีสังคมขนาดเล็กกา 5-10 ครอบครัวกระจายตัวอยู่ห่างๆ ในแต่ละบ้าน องค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของชุมชนมีลักษณะดังนี้

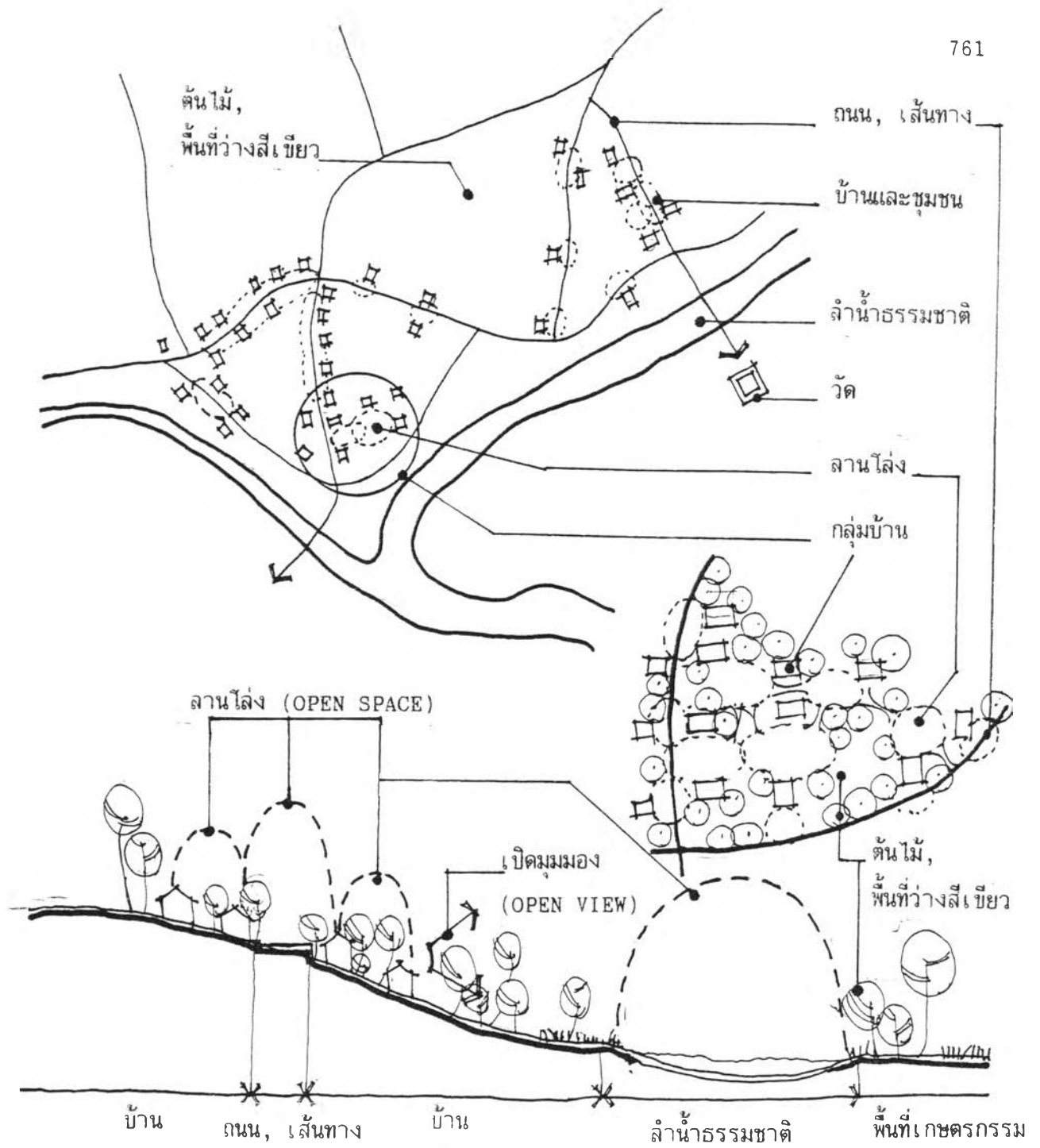
องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่ชุมชน(บ้าน) พื้นที่เกษตรกรรม คือ

- บ้านและชุมชน เกาะกลุ่มกันแบบหลวมๆ ห่างๆ กระจายตัวอยู่ทั่วไปบริเวณที่ราบสูงริมลำน้ำ มีภูเขาและลำน้ำเป็นขอบเขต

- พื้นที่เกษตรกรรม พบน้อยมากบริเวณทางทิศเหนือติดลำน้ำแม่ต๋อม ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณที่ราบลำน้ำแม่ต้นทางตอนใต้ลงมา (อยู่นอกพื้นที่ย่าน) แยกส่วนกับชุมชนด้วยลำน้ำ

การใช้พื้นที่ภายในชุมชน พื้นที่ภายในย่านของบ้านและชุมชนมีความอิสระในความรู้สึกรู้ของที่ตั้งที่กระจายตัวอยู่ห่างๆ แต่เป็นพวกพ้องเดียวกันอย่างเหนียวแน่นทางสังคม โดยสร้างการเลื่อนไหล สัจจรเข้าหากันได้อย่างอิสระ

บรรยากาศและภูมิทัศน์ ใช้องค์ประกอบทางธรรมชาติของป่าไม้ พืชพรรณ สร้างความร่มรื่นให้กับย่าน ความลาดชันของพื้นที่สร้างมุมมอง วิว ทิวทัศน์ให้มีระยะและเปิดกว้าง ตลอดจนการใช้พื้นที่บ้าน ลานบ้าน และองค์ประกอบของกิจกรรมใช้ชีวิตชีวิต สร้างบรรยากาศให้กับชุมชนอย่างมีคุณค่า

กายภาพและองค์ประกอบของพื้นที่ย่าน , การใช้พื้นที่และบรรยากาศ

ภาพที่ 6.104 แสดงลักษณะผังบริเวณการใช้พื้นที่ย่านทางด้านกายภาพ และบรรยากาศของชุมชน บ้านอมก๋อย (บ้านหล่ม)

(2) ย่านชุมชนพักอาศัยบ้านดง เดิมเป็นย่านชุมชนชาวกะเหรี่ยง แต่โยกย้ายไปอยู่ในพื้นที่อื่น เมื่อชาวพื้นเมืองเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น มีลักษณะเป็นชุมชนบนที่ลาดเชิงเขา ริมลำน้ำแม่ต๋อม ประกอบด้วยชุมชนกลุ่มเล็กๆ 5-10 ครอบครัว กระจายตัวทั่วไปบนพื้นที่ มีลักษณะดังนี้คือ

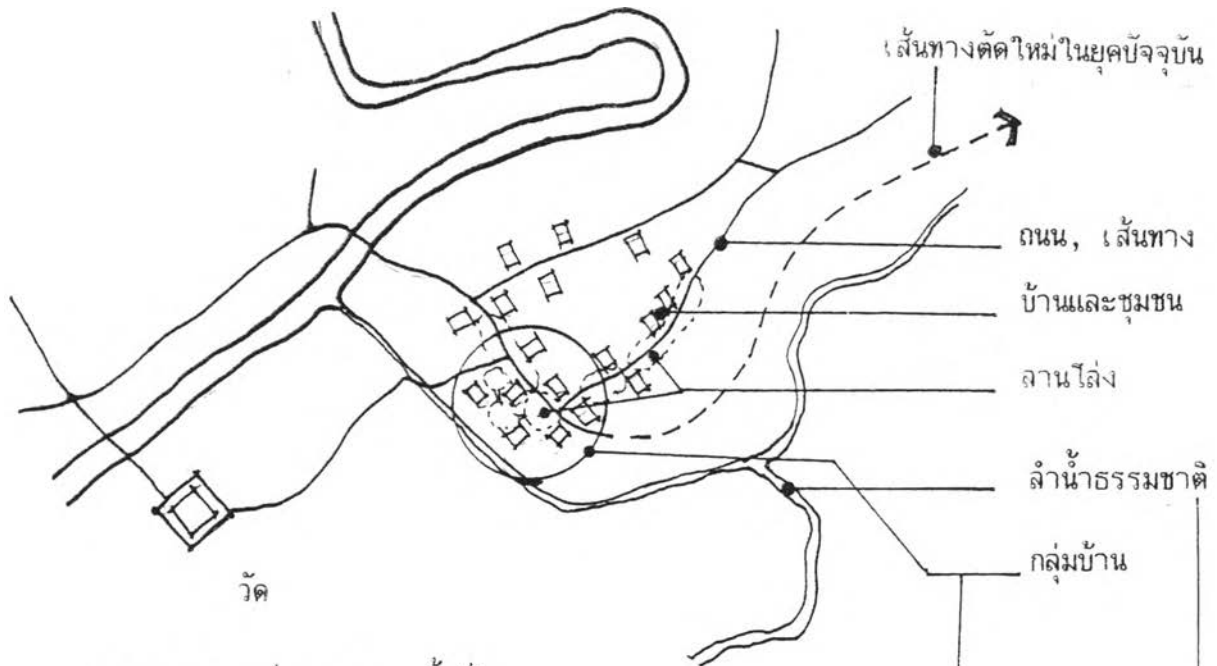
องค์ประกอบทางกายภาพ ประกอบด้วยพื้นที่บ้านและชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมและวัด

- บ้านและชุมชน เกาะกลุ่มกันแบบหลวมๆ บนพื้นที่ลาดเชิงเขา มีพื้นที่เกษตรกรรม ป่าไม้ธรรมชาติและลำน้ำเป็นขอบเขตชุมชน

- พื้นที่เกษตรกรรม พบบริเวณที่ราบพื้นที่เกษตรกรรมริมลำน้ำแม่ต๋อม

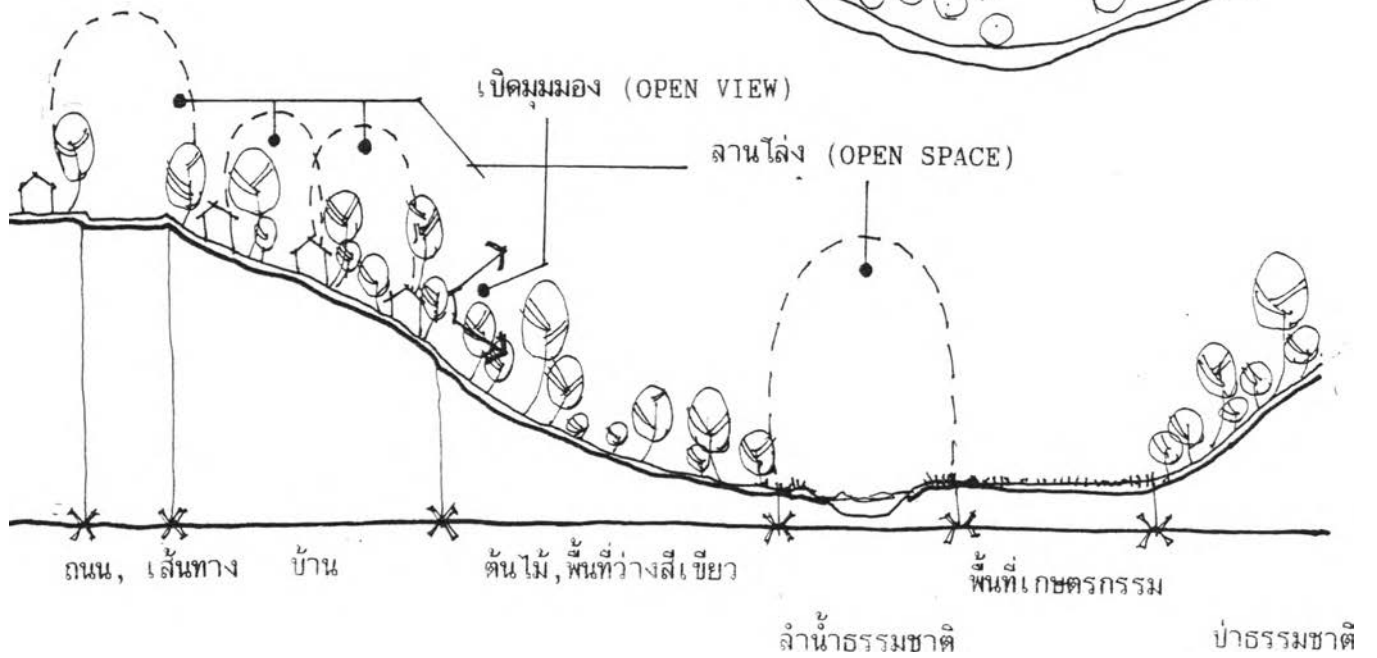
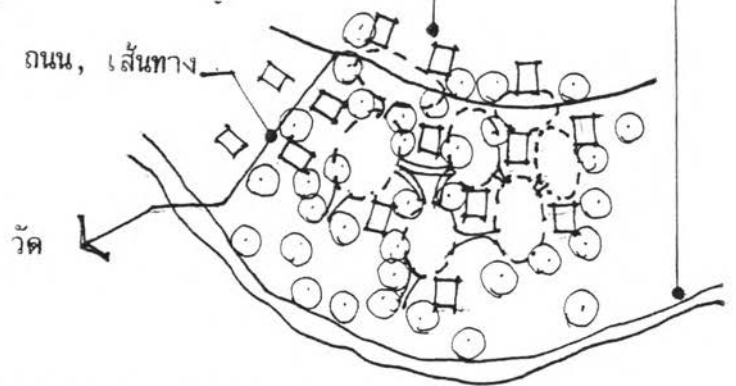
การใช้พื้นที่ภายในชุมชน การใช้พื้นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนบ้านอมก๋อย แต่พื้นที่มีความต่างระดับมากกว่า

บรรยากาศของชุมชน ย่านชุมชนอยู่ในพื้นที่ลาดชันเชิงเขาสามารถเห็นวิวทิวทัศน์ของธรรมชาติแวดล้อมภูเขา ป่าไม้ ชุมชนได้อย่างสวยงาม มีบรรยากาศ นอกจากนั้นภายในพื้นที่ย่านก็มีความร่มรื่นด้วยพืชพรรณธรรมชาติ

ภาพถ่ายและองค์ประกอบของพื้นที่ย่าน

การใช้พื้นที่และบรรยากาศ

ภาพที่ 6.105 แสดงลักษณะผังบริเวณการใช้พื้นที่ย่านทางด้านภาพถ่าย และบรรยากาศของชุมชนบ้านดง

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 จากการสร้างถนนสาย เชียงใหม่-อมก๋อย ผ่านกลางพื้นที่ชุมชนทำให้พื้นที่ย่านของชุมชนถูกแบ่งส่วนด้วยเส้นทางหลัก อาคารบ้านเรือนจึงเกาะยึดตามริมถนนดังกล่าว ลักษณะของพื้นที่ย่านจึงมีการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการดังกล่าว ทำให้พื้นที่ย่านมีความชัดเจนในลักษณะและกิจกรรม คือ

ก. พื้นที่ย่านใจกลางชุมชน การตัดถนนย่านพื้นที่ชุมชนสามารถเบี่ยงเบนความสำคัญในกิจกรรมและลักษณะกายภาพของบ้านและชุมชน ยึดติดกับเส้นทางหลักกลายเป็นย่านใจกลางชุมชนที่มีกิจกรรมการค้าขาย การบริการ ทั้งในภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้น นั่นคือการปรากฏตัวของหน่วยงาน สถานที่ราชการ ตลาด ร้านค้าบริการต่างๆ เป็นการเพิ่มองค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่ และสร้างบรรยากาศภูมิทัศน์ที่แปลกใหม่ออกไป ภายใต้สภาพแวดล้อมธรรมชาติดั้งเดิม

ข. พื้นที่ย่านชุมชน ไม่ว่าจะเป็นย่านชุมชนพักอาศัย บ้านอมก๋อยและบ้านดง พบว่าองค์ประกอบทางกายภาพที่ประกอบด้วยบ้านและชุมชนเพิ่มความหนาแน่นมากขึ้น การใช้พื้นที่และการสร้างบรรยากาศภูมิทัศน์ยังคงมีรูปแบบ เช่นเดียวกับยุคอดีต

4) อนาคต พ.ศ.2537 เป็นต้นไป ความเป็นย่านของชุมชนจะยังคงรักษาการแบ่งส่วนพื้นที่ที่ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างช้าๆ ตามการเติบโตของชุมชน ส่วนใหญ่จะเพิ่มปริมาณความหนาแน่นในแต่ละพื้นที่ย่าน, การเพิ่มของกิจกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศที่ค่อยๆ เป็นไปอย่างช้าๆ สืบเนื่องจากปัจจุบันสู่อนาคต

5) สรุปลักษณะเฉพาะย่านโดยภาพรวม

ก. พื้นที่ย่านใจกลางของชุมชนเกิดขึ้นเนื่องจากการตัดถนนสาย เชียงใหม่-อมก๋อย-แม่ตื่น ผ่านกลางพื้นที่ชุมชนก่อให้เกิดศูนย์รวมของกิจกรรมทั้งในด้านการค้าและบริการ

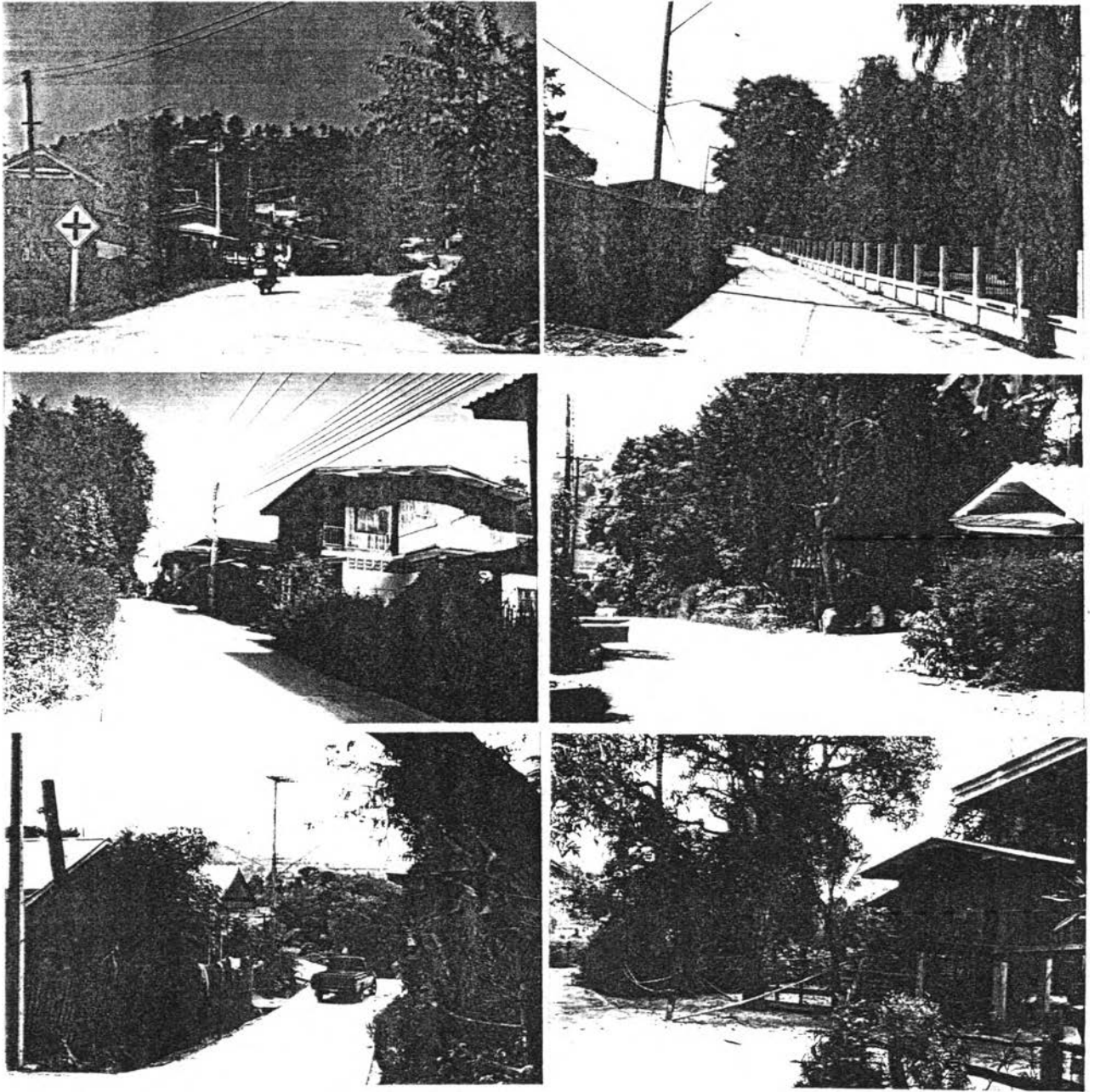
ข. พื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัย แต่ละย่านคือพื้นที่ตั้งถิ่นฐานจากยุคอดีตที่มีพัฒนาการของการเป็นชุมชนแบบค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไปอย่างช้าๆ และเฉพาะตัวตามปัจจัยแวดล้อมของพื้นที่ มีวัดเพียงแห่งเดียวที่ใช้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนทั้ง 2 พื้นที่ย่าน

6) สภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ย่านภายในชุมชน ในพื้นที่ย่านแต่ละย่านมีขนาดเล็กๆ กิจกรรมการใช้พื้นที่มีความเบาบางในเชิงปริมาณ และความถี่ ทำให้ปัญหาต่างๆ ไม่ปรากฏเด่นชัดในปัจจุบัน ประกอบกับปัจจัยธรรมชาติแวดล้อมที่ดี จึงส่งเสริมให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดี ในแต่ละพื้นที่ย่านทุกด้านไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบทางกายภาพ การใช้พื้นที่ และภูมิทัศน์

7) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนระดับย่าน ประกอบด้วยย่านใจกลางชุมชน ย่านชุมชนบ้านอมก๋อย ย่านชุมชนบ้านดง โดยการให้คะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.62

ภาพที่ 6.106 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านใจกลางชุมชน

ภาพที่ 6.107 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัยบ้านอมก๋อย (บ้านหลิม)

ภาพที่ 6.108 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่และบรรยากาศพื้นที่ย่านชุมชนพักอาศัยบ้านดง

ตารางที่ 6.61 แสดงลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับระดับระบอบทางกายภาพของบ้านชุมชน : ยอกล้วย

องค์ประกอบทางกายภาพ	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- <u>ย่านใจกลางชุมชน</u> ๓ บ้านและชุมชน (ลุ่ม 50 อาคาร) - คิงเค็ม	-	-	บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงขนาดกลาง-เล็ก - สร้างคิ้วยไม้ทั้งหลัง แบบคันทวย ชนบท	อยู่อาศัย	22	44
- คิงเค็มปรับปรุงเพิ่มเติม - สร้างใหม่ทั้งหมด - บ้านเดี่ยว - บ้านแถว - ตึกแถว - อาคารขนาดใหญ่	- - - - -	- - - - -	บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ 1-2 ชั้น บ้านเรือนแถว 1-2 ชั้น 1-6 คูหา ตึกแถวกริด 2-4 คูหา 2-3 ชั้น	อยู่อาศัย อยู่อาศัยและค้าขาย อยู่อาศัยและค้าขาย	4 22 2	8 44 4
= ตลาด	-	-	ตลาดสร้างใหม่ โดยผูกกับห้าง	ค้าขายสินค้าบริโภคเฉพาะเช้า-เย็น	1	-
= องค์ประกอบอื่นๆ	สร้างใหม่	เพื่อการบริหารการปกครอง	รูปแบบดั้งเดิมและสร้างใหม่	การบริหารการปกครองและบริการ	5	-
- สถานีราชการ - โรงเรียน	ระดับประถม	การศึกษาและวัฒนธรรม	ระดับมัธยมศึกษา	การศึกษาและวัฒนธรรมงานประเพณี และเทศกาล	2	-
<u>ย่านชานเมือง</u> <u>บ้านเดี่ยวและชุมชน</u> ๓ บ้านและชุมชน - คิงเค็ม - คิงเค็มปรับปรุงเพิ่มเติม - สร้างใหม่ทั้งหมด - บ้านเดี่ยว - บ้านแถว - ตึกแถว - อาคารขนาดใหญ่	- - - - - - -	- - - - - - -	บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงขนาดกลาง-เล็ก บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงก่อเดิงบางส่วน บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ 1-2 ชั้น ขนาด กลาง-เล็ก	อยู่อาศัย อยู่อาศัย อยู่อาศัย	40 2 8	80 4 16
= องค์ประกอบอื่นๆ	-	-	-	-	-	-

แสดงลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบทางกายภาพของย่านชุมชน : องก่อก้อย (ต่อ)

องค์ประกอบทางกายภาพ	ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		จำนวน	%
	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม	ลักษณะ (รูปแบบ)	กิจกรรม		
- ย่านชุมชนบ้านแดง						
# บ้านและชุมชน						
- ดั้งเดิม	-	-	บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงขนาดกลาง-เล็ก	อยู่อาศัย	42	84
- คงเดิมปรับปรุงเพิ่มเติม	-	-	บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงค่อเติมบางส่วน	อยู่อาศัย	3	6
- สร้างใหม่ทั้งหมด						
- บ้านเดี่ยว	-	-	บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ 1-2 ชั้น	อยู่อาศัย	5	10
- บ้านแถว	-	-	-	-	-	-
- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
- อาคารขนาดใหญ่	-	-	-	-	-	-
# วัด						
- วัดแลทอง	วัดเก่าบูรณะสร้างใหม่	ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี	วัดศูนย์กลางชุมชนทางด้านจิตใจ	ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี และงานเทศกาลต่างๆ	1	-

บทสรุป ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ย่านภายในชุมชนโดยภาพรวม

พื้นที่ย่านของชุมชนอ้อมก้อยถูกแบ่งแยกโดยเส้นสายลำน้ำธรรมชาติเป็นพื้นที่ 2 ส่วน ที่มีกลุ่มชุมชนขนาดเล็กๆ อาศัยอยู่ ต่อมาภายหลังการตัดถนนสายเชียงใหม่-อ้อมก้อย-แม่ตื่น ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ย่านใจกลางชุมชนที่เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมหลักทางการค้า และบริการ แต่อย่างไรก็ตามด้วยสภาพธรรมชาติแวดล้อมที่สมบูรณ์ ช่วยส่งเสริมให้พื้นที่ชุมชนมีบรรยากาศและสุนทรียภาพทางภูมิทัศน์ที่น่าประทับใจต่อการพบเห็นร่วมกับกายภาพดั้งเดิม และกิจกรรมที่เรียบง่ายเป็นพื้นถิ่น ให้คุณค่าในความรู้สึกและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

6. การศึกษาลักษณะเฉพาะและคุณค่าของชุมชนเพื่อการพิจารณากำหนดแนวทางการอนุรักษ์และ
พัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก จ. เชียงใหม่

3. ลักษณะเฉพาะของชุมชนอมก๋อย _____

3. ระดับอาคาร _____

บ้าน วัด ตลาด สถานที่ราชการ _____

ระดับอาคาร

3.5 ลักษณะเฉพาะตัวขององค์ประกอบชุมชน

การศึกษาใช้เกณฑ์เดียวกันกับชุมชนสันกำแพงและจอมทอง มีรายละเอียดดังนี้

3.5.1 บ้าน จากการศึกษาลักษณะและสำรวจในพื้นที่ชุมชนพบว่าบ้านมีอายุตั้งแต่ 1-40 ปี แบ่งเป็นช่วงอายุได้ดังนี้

- บ้านที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (ก่อน พ.ศ.2476) คือบ้านที่ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคอดีต ไม่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน
- บ้านที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี (พ.ศ.2476-2537) ในยุคปัจจุบัน ไม่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน
- บ้านที่มีอายุระหว่าง 1-40 ปี (พ.ศ.2500-2537) ในยุคปัจจุบัน ตอนช่วงมีการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7

จากการแบ่งช่วงอายุของบ้าน ใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษา ได้เฉพาะยุคปัจจุบันที่มีบ้านปรากฏในพื้นที่ชุมชน (บ้านในยุคโบราณและอดีต มีการรื้อถอนสร้างใหม่มาตลอดยุค เนื่องจากบ้านส่วนใหญ่จะมีลักษณะง่ายๆ ไม่ถาวรและไม่คงทนตามลักษณะบ้านของชุมชนชาวเขาทั่วไป ดังนั้นบ้านที่ปรากฏอยู่จึงมักเป็นบ้านในยุคปัจจุบันที่ก่อสร้างในช่วงหลัง) มีรายละเอียดของการศึกษาดังนี้

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ไม่ปรากฏบ้านยุคนี้ในพื้นที่ชุมชน
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ไม่ปรากฏบ้านยุคนี้ในพื้นที่ชุมชน
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 บ้านในยุคปัจจุบันที่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง พ.ศ.2500-2537 มีบางหลังอยู่ช่วง พ.ศ.2490-2500 มีรูปแบบขนาด ลักษณะของการใช้พื้นที่ และบรรยากาศแตกต่างกันดังนี้

- บ้านเรือนแถว พื้นติดดินชั้นเดียวหรือ 2 ชั้น
- บ้านเดี่ยวได้ถุนสูง ขนาดเล็ก กลาง รูปแบบประยุกต์
- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่

ก. บ้านเรือนแถวพื้นที่ติดดิน พบทั่วไปในบริเวณย่านการค้าหรือตามถนนสายหลักของชุมชนมีอายุตั้งแต่ 1-20 ปี สร้างขึ้นเพื่อการอยู่อาศัยต่อมาภายหลังในช่วง 5-10 ปี ได้มีการค้าขายรวมอยู่ด้วยเฉพาะบางบ้าน บางพื้นที่ของชุมชน

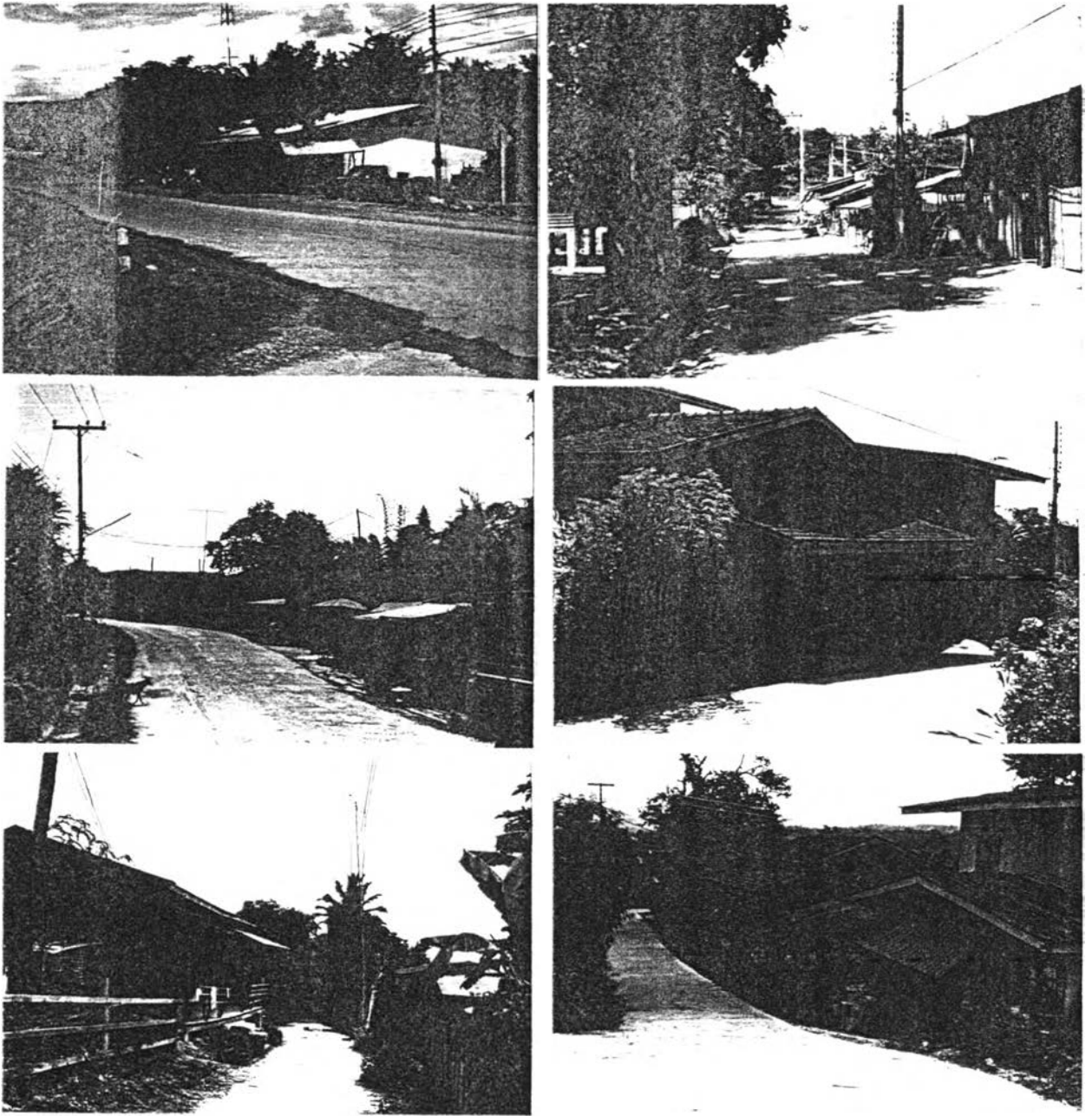
ลักษณะเฉพาะของบ้าน

- บ้านเรือนแถวชั้นเดียว

สถาปัตยกรรม มีลักษณะเป็นห้องแถว 1-4 ห้องแถว (คูหา) แต่ที่พบมากที่สุดคือ 1-2 ห้องแถว (คูหา) สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง หรือคอนกรีตผสมไม้ หลังคามุงสังกะสีหรือกระเบื้องทรงจั่วประยุกต์ อาจคล้ายเพิงหมาแหงน เรียบง่ายไม่พิถีพิถัน ประตูบานเฟี้ยม เหล็กเลื่อน หรือบานสังกะสี ส่วนด้านในตัวบ้านประกอบด้วยส่วนหน้าบ้านใช้รับแขก ห้องนอน 1-2 ห้อง และห้องครัวหลังบ้าน มักไม่ได้ยกระดับของพื้นบ้าน พื้นอาจเป็นพื้นดิน, พื้นไม้ หรือพื้นคอนกรีต องค์กรประกอบ

ของตัวบ้าน ไม่มีอะไรพิเศษมากนัก อาจมีบ่อน้ำอยู่หลังบ้าน ชุ้งฉาง ห้องอาบน้ำ และสวนครัว เป็นต้น การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านจะหันหน้าเข้าหาถนน ถนนคือลานบ้านที่ใช้ประโยชน์เป็นสาธารณะ เพื่อรองรับกิจกรรมของบ้านทางด้านการสัญจร การค้าขาย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ถัดจากพื้นที่ถนนคือตัวบ้าน และหลังบ้าน ติดกับพื้นที่ธรรมชาติ และหรือบ้านใกล้เคียงที่อยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่

บรรยากาศ ภูมิทัศน์แวดล้อมด้วยธรรมชาติ มีกิจกรรมที่มีการค้าขายของส่วนหน้าบ้าน ส่วนบ้านเรือนแถวทั่วไปที่ไม่มีการค้าขาย บรรยากาศจะเงียบสงบมีชีวิต ชีวา ในรูปแบบของการเป็นสังคมชนบทที่ไปมาหาสู่กันได้ตลอดเวลา

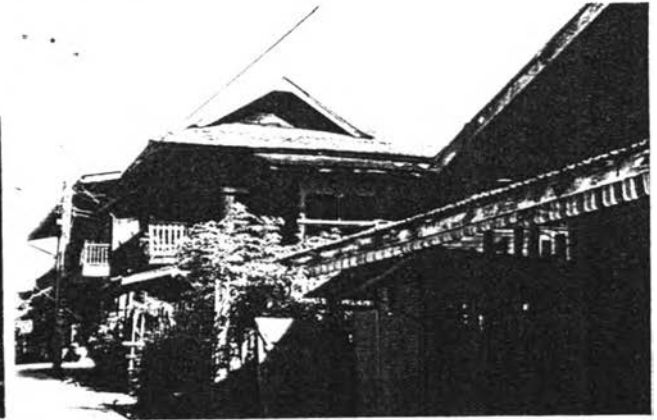
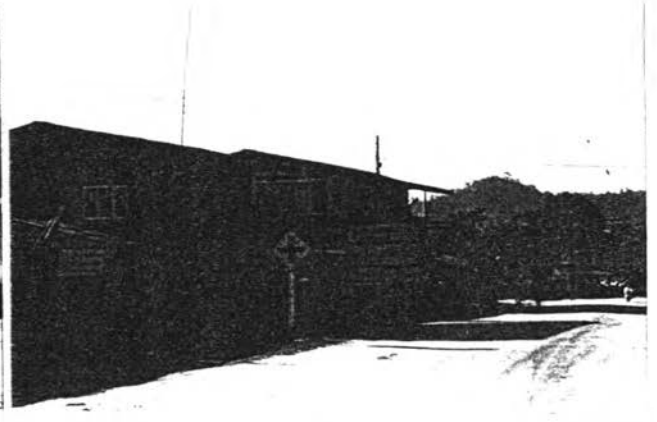
ภาพที่ 6.109 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเรือนแถวชั้นเดียวขนาดเล็ก-กลาง ช่วงอายุ 3-30 ปี

- บ้านเรือนแถวสองชั้น

สถาปัตยกรรม มีลักษณะ 1-4 ห้องแถว (คูหา) สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง หรือคอนกรีตผสมไม้ พื้นติดดินหลังคามุงด้วยกระเบื้องหรือสังกะสี ทรงจั่วบ้านประยุกต์ ประตูบ้านเพี้ยม เหล็กเลื่อน หรือเหล็กม้วน ชั้นล่างใช้อยู่อาศัย หรือค้าขายในส่วนหน้าบ้านแต่ด้านในอยู่อาศัยและทำครัว ชั้นบนใช้อยู่อาศัยและพักผ่อน อาจมีระเบียงส่วนหน้าบ้านหรือหลังบ้าน องค์กรประกอบของตัวบ้านมีบ่อน้ำ หรืออาจมีขุ่ยฉาง สวนครัว ศาลพระภูมิหรือศาลเจ้าที่ของบ้าน เป็นต้น หน้าบ้านอาจมีร้านน้ำ (หม้อน้ำ) เพื่อให้ผู้ที่ผ่านไปมาได้ดื่มกินกระหายร้อน แต่พบน้อยมาก บ้านเรือนแถวสองชั้นพบมากในบริเวณริมถนนสายหลักของชุมชน โดยเฉพาะย่านใจกลางชุมชน ที่มีกิจการค้าขายมากเป็นพิเศษ

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านจะหันหน้าเข้าหาถนนมีการใช้พื้นที่รูปแบบเดียวกันกับบ้านเรือนแถวชั้นเดียว

บรรยากาศ บ้านเรือนแถวสองชั้นมักพบริมถนนเช่นเดียวกับบ้านเรือนแถวชั้นเดียว ลักษณะบรรยากาศของภูมิทัศน์และกิจกรรมมีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านเรือนแถวชั้นเดียว

ภาพที่ 6.110 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเรือนแถวสองชั้น ขนาดกลาง ช่วงอายุ 10-20 ปี

ข. บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง เป็นบ้านเดี่ยวที่สร้างนับตั้งแต่ยุคปัจจุบันตอนต้นถึงยุคปัจจุบัน มีอายุนับตั้ง 1-40 ปี (ช่วง พ.ศ. 2490-2537) โดยใช้รูปแบบใต้ถุนสูง แบบเรือนชนบทจากยุคอดีต ที่ส่วนใหญ่จะเป็นเรือนไม้ไผ่ เรือนไม้ หรือเรือนไม้ผสมไม้ไผ่ บางหลังอาจมีการประยุกต์ให้สอดคล้องกับช่วงสมัยและปัจจัยแวดล้อม ดังนั้นรูปแบบบ้านจึงมีลักษณะแบบล้านนาหรือล้านนาผสม มีขนาดและชนิดของเรือนตามฐานะทางเศรษฐกิจของตน มีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

สถาปัตยกรรม มีลักษณะเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงขนาดกลางถึงเล็ก มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องดินขอ หลังคาทรงจั่วแบบเรียบง่าย อาจมีการประยุกต์ตามสมัย จัดอยู่ในลำดับของเรือนชาวบ้านธรรมดา ที่มีฐานะดีจนถึงยากจน ที่มีฐานะดีจะสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ฐานะยากจนจะสร้างด้วยเรือนไม้ไผ่หรือไม้ไผ่ผสมไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยใบตองตึง หรือแฝกตามแบบเรือนไม้บัวของล้านนา ทั้งในรูปแบบสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบต่างๆ ของบ้าน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณของตัวบ้านมีการใช้พื้นที่รูปแบบอิสระตามโครงสร้างของเส้นทางหรือถนน หันหน้าเข้าหาถนน เชื่อมโยงเข้าสู่ลานบ้าน ตัวบ้านและพื้นที่อื่นๆ ของตัวบ้านอย่างอิสระ เชื่อมโยงถึงกันระหว่างบ้านในละแวกเดียวกันอย่างต่อเนื่อง คล้ายคลึงกับบ้านเดี่ยวใต้ถุนสูงของชุมชนสันกำแพง แต่ในองค์ประกอบของยุ่งฉาง บ่อน้ำ คอกสัตว์ ห้องอาบน้ำ ศาลเจ้าที่บ้าน สวนครัว มีลักษณะเล็กกว่าชุมชนสันกำแพงตามแบบอย่างของบ้านผู้มีฐานะยากจนในชนบทล้านนา ส่วนประกอบอื่นๆ เช่น พืชพรรณ สัตว์เลี้ยง มักจะมีลักษณะตามแบบอย่างล้านนาทั่วไป ได้แก่ พืชผักสวนครัว ไม้ผลกินได้ เลี้ยงเบ็ด ไก่ วัว ควาย สุกร เป็นต้น

บรรยากาศ ภูมิทัศน์แวดล้อมด้วยพืชพรรณธรรมชาติ สวนผลไม้ และหรือป่าธรรมชาติ ภูเขา แม่น้ำลำธาร มีกิจกรรมแบบพื้นถิ่นเรียบง่าย สงบ อ่อนน้อม มีชีวิตชีวา

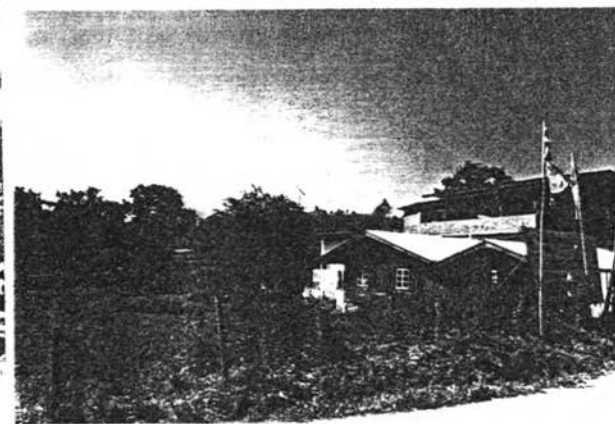

ภาพที่ 6.111 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง ขนาดเล็ก-กลาง
ช่วงอายุ 5-20 ปี

ค. บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ เป็นบ้านที่สร้างตามรูปแบบสมัยใหม่ รูปแบบตะวันตกประยุกต์ มีอายุตั้งแต่ 1-5 ปี มักสร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้อง มีลักษณะยกระดับพื้นเล็กน้อย ไม่มีใต้ถุน พื้นติดดิน มีการออกแบบระดับชั้นของพื้นภายในตัวบ้าน (Steps) แบ่งการใช้พื้นที่ภายในตามการออกแบบของสถาปนิกสมัยใหม่ เน้นประโยชน์ใช้สอยแบบเข้มข้น มีตั้งแต่ 1 ชั้น ถึง 2 ชั้นครึ่งและสองชั้น บางบ้านสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง หรือไม้ผสมคอนกรีต ขนาดค่อนข้างกะทัดรัด องค์ประกอบอื่นๆ เช่น บ่อน้ำ ทุ่งข้าว คอกสัตว์ ศาลเจ้าที่บ้าน สวนครัว ฯลฯ ลดบทบาทและความสำคัญลง อาจพบเห็นอยู่บ้างหรือไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป หันมาพึ่งโครงสร้างพื้นฐานชุมชนระบบใหม่ แทนแบบดั้งเดิม เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของบ้าน

บ้านจะมีการเน้นรูปแบบตะวันตก ทั้งในลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และการจัดองค์ประกอบของบ้าน ส่วนบรรยากาศยังอาศัยธรรมชาติเดิมในพื้นที่เป็นส่วนสร้างสุนทรียภาพให้กับตัวบ้าน

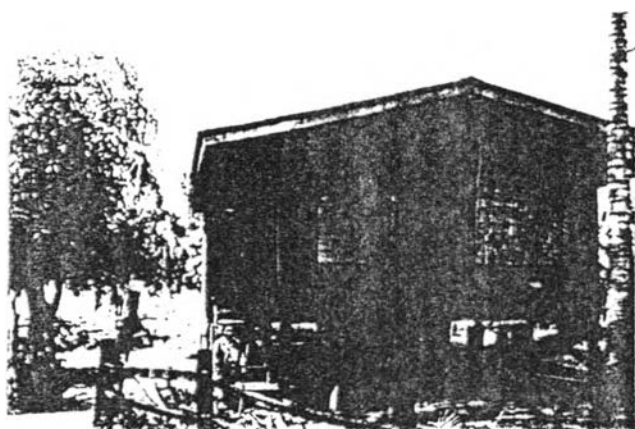

ภาพที่ 6.112 แสดงรูปแบบบ้าน การใช้พื้นที่ บรรยากาศ บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ ขนาดกลาง ช่วงอายุ 3-7 ปี

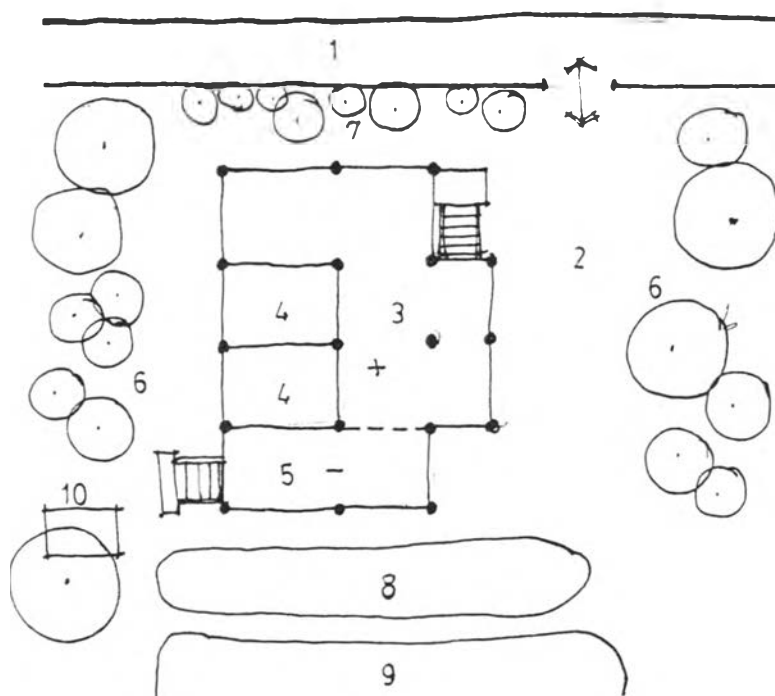
4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป แนวโน้มของการสร้างบ้านในอนาคต จะเน้นรูปแบบสมัยใหม่ที่สร้างด้วยคอนกรีตมากกว่าแบบดั้งเดิม ที่สร้างด้วยไม้ เนื่องจากสามารถซื้อหาวัสดุอุปกรณ์ได้ง่ายและมีราคาถูกกว่า การก่อสร้างและความคงทนก็มีมากกว่า และสามารถเลือกรูปแบบได้หลากหลายรูปแบบตามกำลังทรัพย์ของแต่ละบุคคล และการเพิ่มจำนวนบ้านจะเพิ่มในทางความหนาแน่นมากกว่าการขยายพื้นที่ เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ การเป็นเจ้าของที่ดินมีน้อยมาก ดังนั้นจำนวนบ้านจึงเพิ่มขึ้นน้อยลงด้วยตามเงื่อนไขดังกล่าว การเติบโตของชุมชนจึงถูกควบคุมไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นชุมชนเมืองที่ค่อนข้างปิดตัวในทางกายภาพ หนึ่งและหรือเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของบ้านโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมดั้งเดิมจากยุคโบราณและอดีต ไม่มีความคงทนและเป็นถาวรจึงไม่มีหลักฐานหลงเหลือให้ศึกษา แต่จากคำบอกเล่าอ้างถึงบ้านของชุมชนแบบชนบทตามลักษณะเฉพาะของกลุ่มสังคมที่มีเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ของตน เช่น บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ บ้านไม้ขี้แบบเรือนชนบทยากจน เป็นต้น ต่อมาในยุคปัจจุบัน แหล่งที่อยู่อาศัยมีความถาวรมากขึ้น การสร้างบ้านจึงต้องคำนึงถึงความคงทนถาวร อยู่ได้นาน แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจของตนและการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแบบถาวร หรือชั่วคราว ดังนั้นบ้านในยุคปัจจุบันตอนต้นถึงกลาง จึงปรากฏบ้านไม้ถาวรมากขึ้นจนถึงยุคปัจจุบันตอนปลาย รูปแบบจึงได้พัฒนาให้มีความทันสมัยตามปัจจัยแวดล้อมจากอิทธิพลตะวันตกที่ครอบคลุมทั่วอาณาจักร บ้านดั้งเดิมที่สามารถคงอยู่ได้ก็ปรากฏเป็นหลักฐานให้พบเห็นและศึกษา บางบ้านสร้างขึ้นใหม่ในรูปแบบดั้งเดิม บางบ้านสร้างใหม่ในรูปแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้และทั้งนั้นผังบริเวณการใช้พื้นที่ บรรยากาศ และสุนทรียภาพก็ถูกปรับเปลี่ยนไปด้วยโดยอัตโนมัติ ตามรูปแบบสถาปัตยกรรม แต่โดยภาพรวมแล้วบ้านส่วนใหญ่จะมีการจัดผังบริเวณ ดังนี้

บ้านเตี้ยว่าได้ถุนสูง
อายุบ้านระหว่าง 10-15 ปี

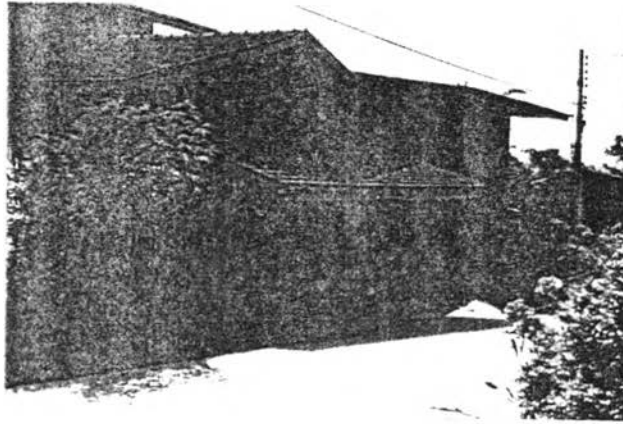

สัญลักษณ์

- 1 ถนน, เส้นทาง
- 2 ลานบ้าน
- 3 ห้องโถง, รับแขก
- 4 ห้องนอน
- 5 ห้องครัว
- 6 ไม้ผลกินได้
- 7 ไม้ประดับ
- 8 สวนครัว
- 9 พื้นที่เกษตรกรรม, ธรรมชาติ
- 10 เล้าไก่, เก็บฟืน

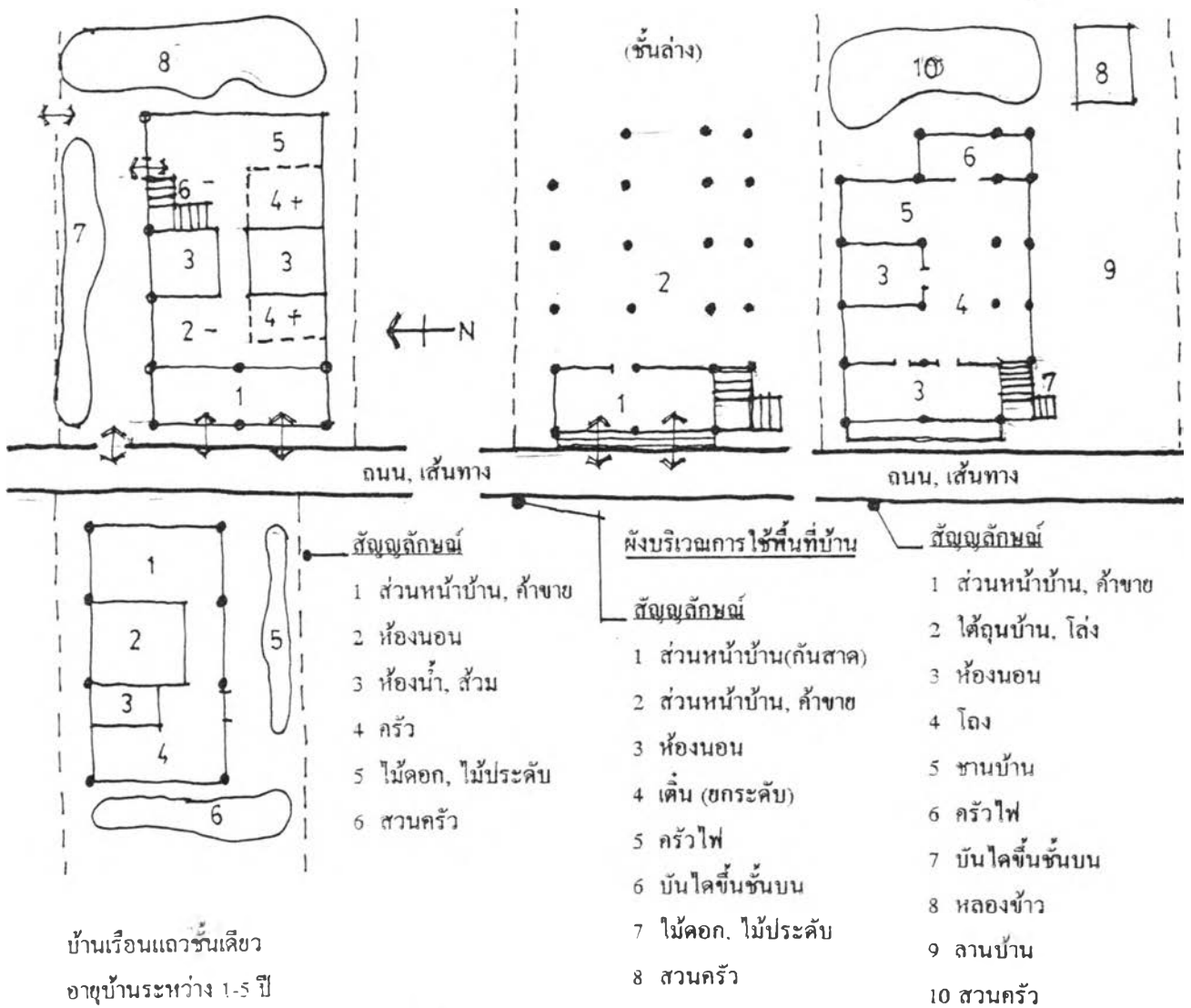
ผังบริเวณการใช้พื้นที่บ้าน

ภาพที่ 6.113 แสดงลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเตี้ยว่าได้ถุนสูง
โดยพิจารณาจากอาคารที่มีอยู่จริงในกรณีรูปแบบบ้านตัวอย่าง

บ้านเรือนแถวชั้นครึ่ง
อายุบ้านระหว่าง 30-35 ปี

บ้านเรือนแถวสองชั้น
อายุบ้านระหว่าง 35-40 ปี

ภาพที่ 6.114 แสดงลักษณะเฉพาะของบ้านโดยภาพรวม ประเภทบ้านเรือนแถว โดยพิจารณาจากอาคารที่มีอยู่จริงในกรณีรูปแบบบ้านตัวอย่าง

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน ที่ดินของชุมชนนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีกรรมสิทธิ์อยู่ในการดูแลของเจ้าเมืองและรัฐบาล เมืองกฎหมายที่ดินได้ถูกนำมาใช้กับการที่มีชุมชนถาวรปรากฏอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นพื้นที่ดินบางส่วนเพียงกลุ่มชุมชนเล็ก ๆ จึงมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและอีกส่วนใหญ่จะเป็นกรรมสิทธิ์ที่ดินของรัฐ และเนื่องจากจัดอยู่ในที่ดินประเภทป่าธรรมชาติสมบูรณ์ ดังนั้นรัฐบาลจึงจัดให้พื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และควบคุมการใช้พื้นที่ดินภายในกฎหมายของการเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และมีกรรมสิทธิ์ที่ดินบางส่วนเท่านั้นประมาณ 2% ของพื้นที่อำเภอ

ค. สภาพปัญหาของบ้านและชุมชนละแวกบ้าน จากการเข้ามาของรูปแบบบ้านสมัยใหม่ ทำให้สูญเสียคุณค่าของความเป็นดั้งเดิมหลายด้านคือ

- (1) สูญเสียคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมบ้านพื้นถิ่น ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย
- (2) สูญเสียคุณค่าทางสังคม ทางด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบ้านที่แสดงออกเชิงพื้นที่

ผังบริเวณที่ขาดความต่อเนื่อง เชื่อมโยงถึงกัน ห่างเหินและแยกตัว

ปัญหาทั้ง 2 ประการที่เกิดขึ้นเมื่อเทียบกับชุมชนสันกำแพงและจอมทองแล้ว นับว่าเกิดขึ้นน้อยมาก เนื่องจากจำนวนบ้านมีน้อยเบาบาง ประกอบกับความสัมพันธ์ทางสังคมมีความใกล้ชิดถึงกันได้ดี

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าในลักษณะเฉพาะตัวของบ้านในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และผังบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ของบ้าน โดยวิธีการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.64

ตารางที่ 6.63 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของบ้านโดยภาพรวม : อดภัย (เชิงปริมาณ โดยการสุ่มตัวอย่าง 60 ตัวอย่าง จาก 3 พื้นที่ย่านชุมชน ย่านละ 20 ตัวอย่าง : สุ่มแบบอิสระ)

พื้นที่ย่าน	รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน(Style)	ลักษณะบ้าน(Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณบ้าน	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของบ้าน	อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ย่านใจกลางชุมชน	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	-	-	-	-	-	-
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	2 ชั้น เรือนไม้ผสมคอนกรีต	หน้าบ้านตัดถนน หลังบ้านสวนครัว ไม้ผล มีการตกแต่งภูมิทัศน์เล็กน้อย	รับวิวธรรมชาติ	10-20	4	20
	- บ้านเรือนแถว	1-2 ชั้น เรือนไม้ผสมคอนกรีต	หน้าบ้านค้ำขาย หลังบ้านสวนครัว หรือธรรมชาติ	ไม่มีการตกแต่งบริเวณ วิว วิวที่คนธรรมชาติ	1-35	16	80
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	-	100
ย่านชุมชนอดภัย	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านไม้ทั้งหลัง ชั้นเดียว ยกใต้ถุน	หน้าบ้านตัดถนนซอย มีพื้นที่ว่าง สวน ครัว คุกไก่	ตกแต่งภูมิทัศน์แบบพื้นถิ่น วิวทั่วทัศนดี	10-40	11	55
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านไม้ผสมคอนกรีต, บ้านตึก 1-2 ชั้น	ใช้พื้นที่แบบเดียวกับบ้านใต้ถุนสูง	บรรยากาศแบบเดียวกับกับบ้านใต้ถุนสูง	3-12	6	30
	- บ้านเรือนแถว	บ้านพื้นตัดดินไม้ทั้งหลังหรือคอนกรีต	ใช้พื้นที่แบบเดียวกับบ้านใต้ถุนสูง	บรรยากาศแบบเดียวกับกับบ้านใต้ถุนสูง	3-30	3	15
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
ย่านชุมชนบ้านแดง	- บ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง	บ้านไม้ทั้งหลัง ยกใต้ถุนสูงหรือ บัคตะ	หน้าบ้านตัดถนนซอย มีที่ว่าง สวน- ครัว เล้าไก่	ตกแต่งภูมิทัศน์เล็กน้อย วิวทั่วทัศนดี	8-40	19	95
	- บ้านเดี่ยวสมัยใหม่	บ้านไม้ผสมคอนกรีต 1-2 ชั้น	หน้าบ้านตัดถนนซอย มีที่ว่าง สวน- ครัว เล้าไก่	ตกแต่งภูมิทัศน์เล็กน้อย วิวทั่วทัศนดี	10	1	5
	- บ้านเรือนแถว	-	-	-	-	-	-
	- ตึกแถว	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	20	100
รวมพื้นที่ทั้งหมด	รูปแบบสถาปัตยกรรมบ้าน(Style)	ลักษณะบ้าน(Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณบ้าน	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของบ้าน	-	60	100
ลักษณะเฉพาะตัวของบ้านโดยภาพรวม	ส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวใต้ถุนสูง ขนาดเล็กถึงกลาง	มีลักษณะเป็นบ้านไม้ มีพื้นที่บ้าน	ผังบริเวณพื้นที่คล้ายคลึงกันเกือบทุก	ตกแต่งภูมิทัศน์เล็กน้อยด้วยพืช	8-40	30	50
		คล้ายคลึงกันเกือบทุกบ้านมีเอกลักษณ์แบบพื้นถิ่น โดยเฉพาะ	บ้านมีที่ว่าง สวนครัว เล้าไก่ ด้าน	พรรณธรรมชาติ ไม้ดอก ไม้ผล	3-20	11	18.33
			หลังบ้านมักติดลำห้วย หรือเพียบบ้านพื้นที่ลาดชัน	แบบเรียบง่าย มีวิวทั่วทัศนธรรมชาติรอบด้านได้ดี	1-35	19	31.67

ที่มา : จากการสำรวจในพื้นที่ ผู้ศึกษา : 2537

3.5.2 วัด วัดในชุมชนนอกอยู่ในเขตอำเภอมีวัดทั้งหมด 10 วัด อยู่ในเขตชุมชนทั่วไป 9 วัด ในเขตสุขาภิบาล 1 วัด มีอายุนับตั้งแต่ 389 ปี ถึง 100 กว่าปี คือสร้างระหว่าง พ.ศ.2148-2400 กระจายตัวอยู่ในแต่ละเขตพื้นที่ตำบลที่มีชาวพื้นเมืองอาศัยอยู่ มีการเข้าถึงลำบากมากจึงยากแก่การเข้าไปศึกษาด้วยความทรุกันดารของพื้นที่ ส่วนวัดในเขตสุขาภิบาล 1 วัด ได้แก่วัดแสนทอง และมีวัดใกล้เคียงอยู่นอกเขตสุขาภิบาล 1 วัด ได้แก่ วัดบ้านหลวง วัดที่เก่าแก่มิชื่อเสียงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สุด ได้แก่ วัดพระธาตุจอมแจ้ง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2148 ต.แม่ต๋อน (ในเขตเมืองต้นถิ่นทบุรี ที่สร้างเมืองโดยพระยาช้างเผือกและพระยาเล็กสองพี่น้อง โดยการอพยพราษฎรจากเมืองเชียงใหม่มาตั้งถิ่นฐานนับตั้งแต่ พ.ศ.1985) ข้อมูลต่างๆ ของการศึกษาไม่สามารถครอบคลุมถึงวัดต่างๆ ได้อย่างทั่วถึงด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ ดังนั้นการจัดจำแนกวัดในแต่ละยุคสมัย จึงไม่สามารถจัดจำแนกได้ แต่ใช้การศึกษาในส่วนพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และในเขตสุขาภิบาล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

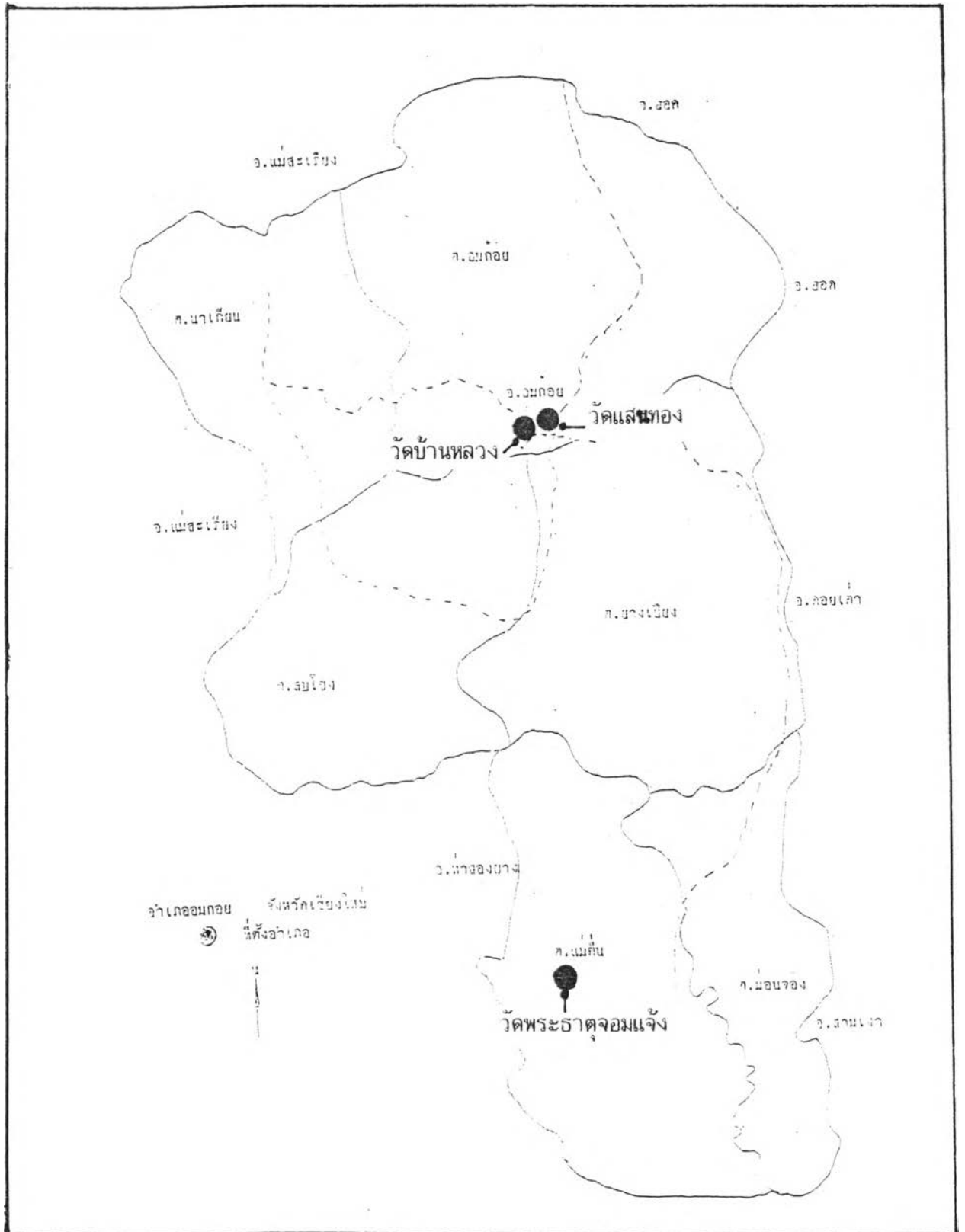
1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 วัดที่ปรากฏการสร้างนับตั้งแต่ยุคโบราณ ได้แก่ วัดพระธาตุจอมแจ้ง ของเมืองต้นถิ่นทบุรี ต.แม่ต๋อน สร้างเมื่อ พ.ศ.2148 โดยพญาอติตราช เจ้าเมืองต้น มีความสำคัญทางด้านศาสนา ด้วยมีเจดีย์พระธาตุที่ได้บรรจุพระบรมธาตุไว้ภายในโดยพระยานันตราชเจ้าเมืองต้น เมื่อ พ.ศ.2299 และจะต้องมีงานประเพณีสมโภชทุกปีในเดือนเก้าเหือขึ้น 15 ค่ำ ถึงปัจจุบัน เป็นวัดที่เกิดจากศรัทธาหลวงสร้างโดยเจ้าเมือง จึงมีความสำคัญสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันด้วยความเป็นประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ

ลักษณะเฉพาะของวัด

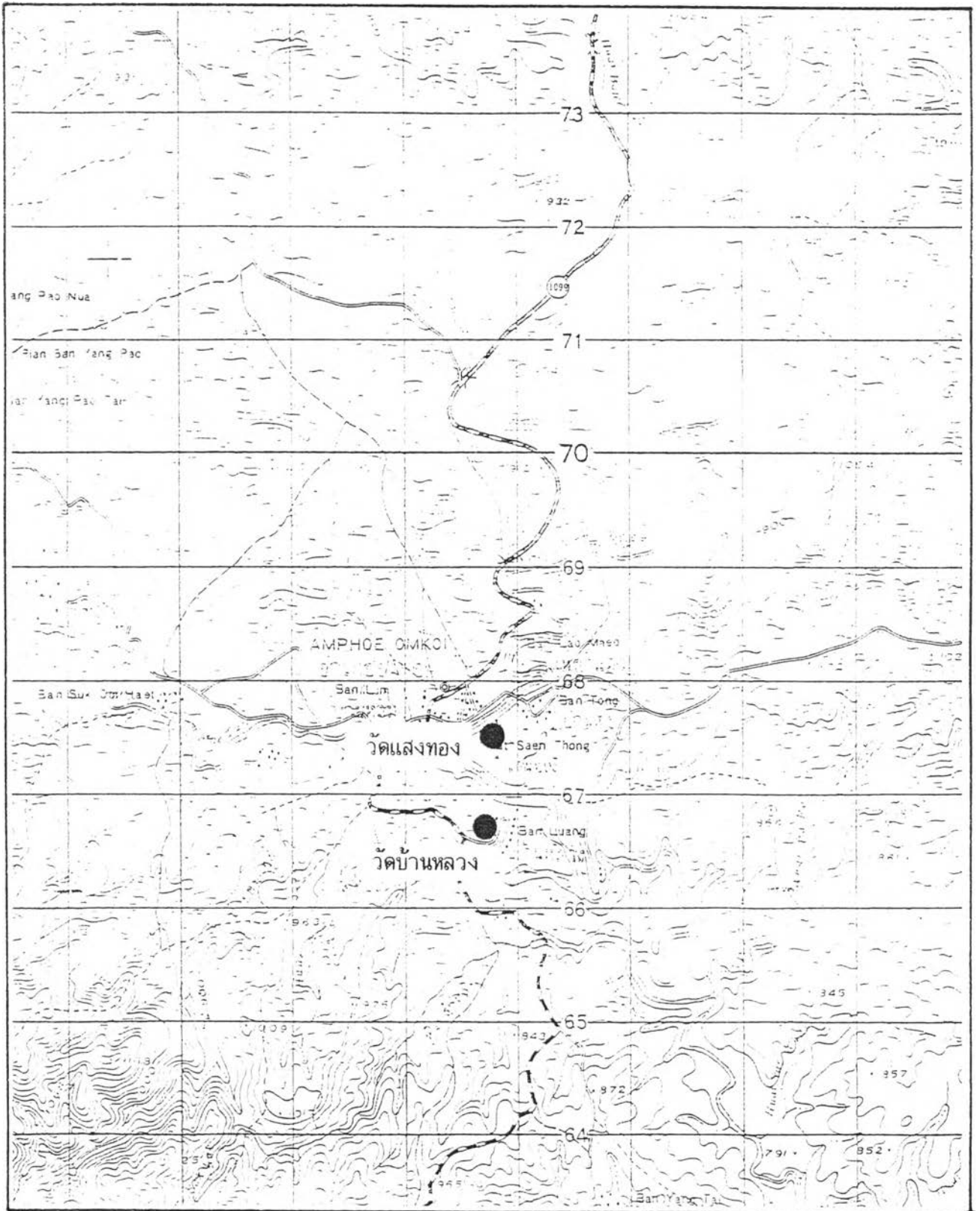
สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม และจิตรกรรม ประกอบด้วยศิลปะล้านนาโบราณผสมละโว้ มีกำแพงสร้างด้วยอิฐดินเผา ล้อมรอบพื้นที่วัดและสร้างกำแพงเชื่อมต่อกับซุ้มประตูด้วยอิฐ เช่นเดียวกัน โครงสร้างซุ้มประตูตรงส่วนที่เป็นซุ้มมีโครงสร้างโค้ง (Arch) รองรับการก่ออิฐเป็นซุ้มประตูสูงขึ้นไปเป็นชั้นๆ อย่างมีชั้นเชิงถึงเรือนยอดแหลม ส่วนฐานของประตูจะมีขั้นบันได (Steps) ขึ้นลง เข้าสู่พื้นที่ภายในวัด องค์ประกอบประกอบด้วย โปสธ์ เจดีย์ ศาลาอเนกประสงค์ กุฏิสงฆ์ และซากปฏิมากรรมอื่นๆ

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณมีขอบเขตชัดเจนด้วยกำแพงอิฐล้อมรอบโปสธ์ จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ตำแหน่งของโปสธ์ เจดีย์ ศาลาอเนกประสงค์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัดล้านนาทั่วไป มีการเว้นว่างพื้นที่เป็นลานโล่งเพื่อกิจกรรมต่างๆ ของวัด สำหรับฆราวาสและสงฆ์ในงานประเพณีต่างๆ การใช้พื้นที่ยังถือการแบ่งใช้ 2 ส่วน คือ "เขตสงฆ์" และ "ฆราวาส" เช่นเดียวกับวัดล้านนาอื่นๆ

บรรยากาศ บรรยากาศของที่ตั้งแวดล้อมด้วยธรรมชาติของพืชพรรณ ทุ่งนา และพื้นที่โล่ง มีความร่มครึ้มน่าเกรงขามและศรัทธา ความคิดคักจะเกิดขึ้นในช่วงงานบุญ เทศกาล งานประเพณีต่างๆ

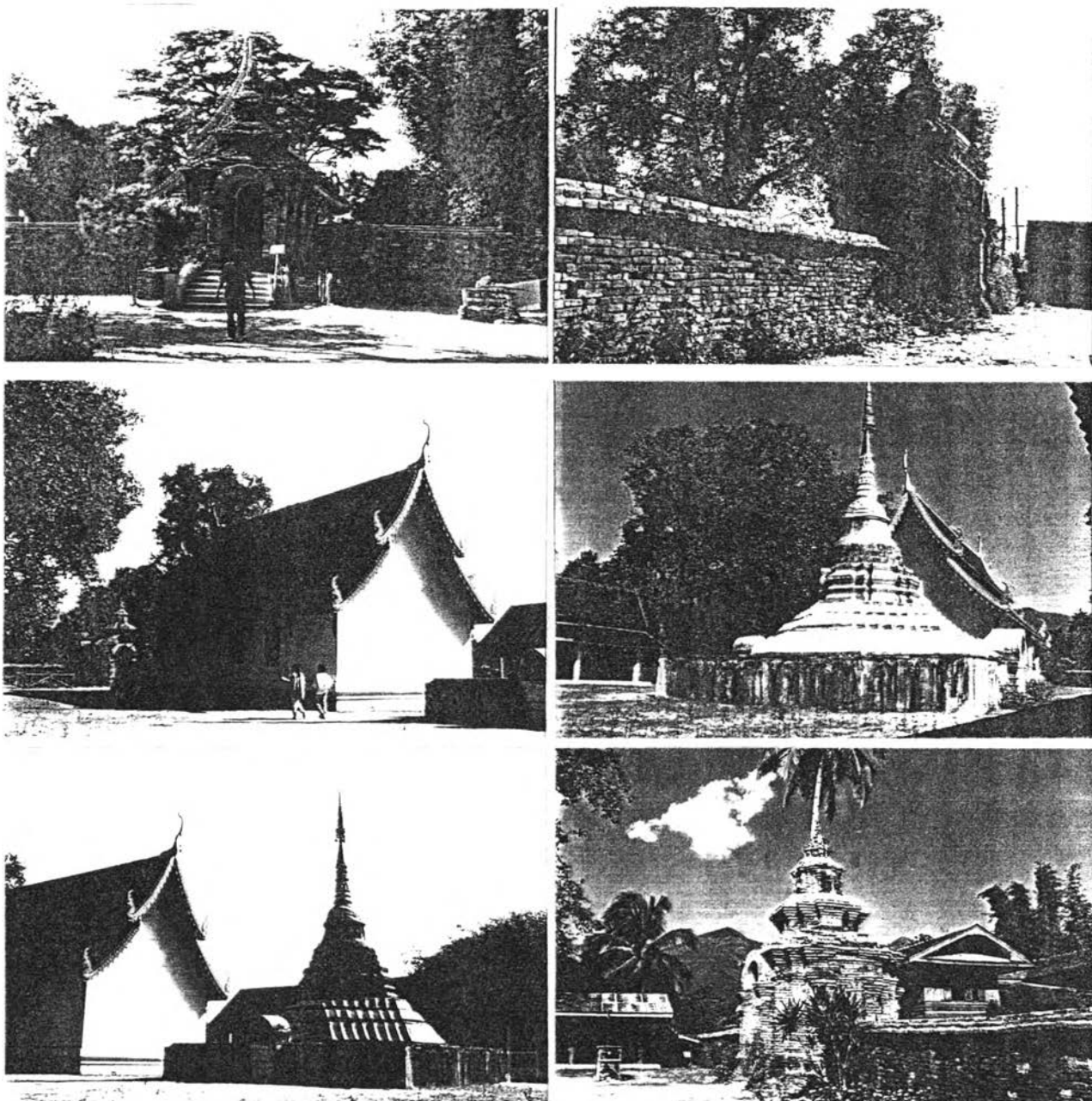
แผนที่ 6.59 แสดงที่ตั้งวัดปัจจุบัน 3 วัด ในกรณีศึกษาวัดแสนทอง, วัดบ้านหลวง และวัดพระธาตุดอยจ๋อมแจ๋ม

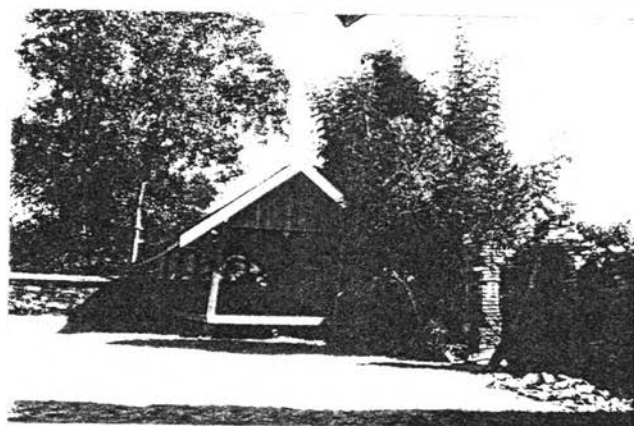
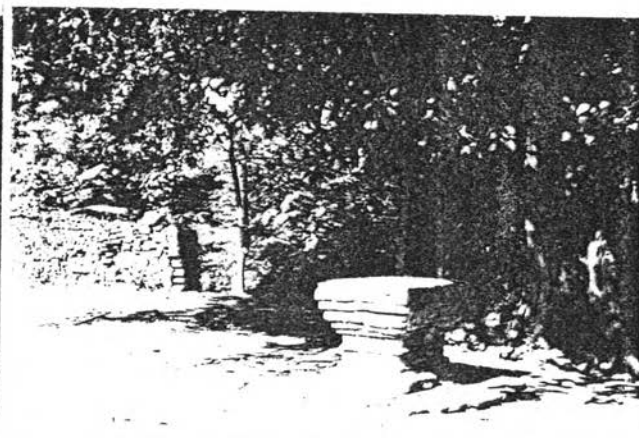
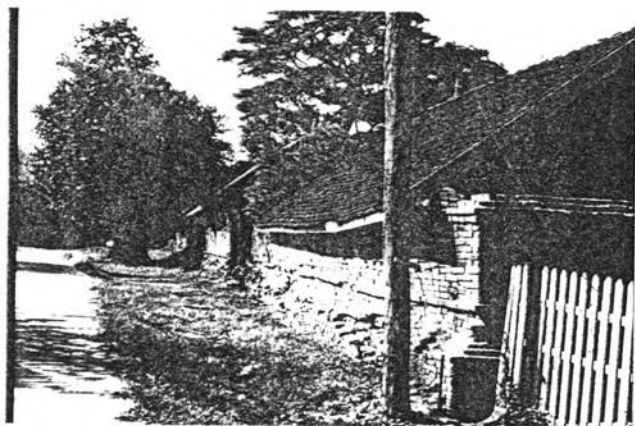
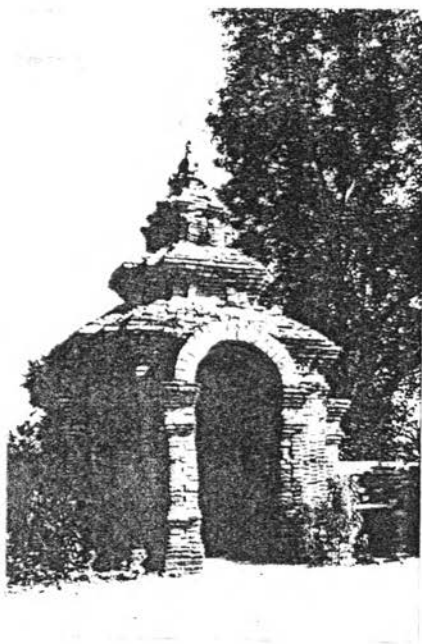
แผนที่ 6.60 แสดงที่ตั้งวัดปัจจุบัน 2 วัด ในเขตสุขาภิบาลและวัดใกล้เคียง : วัดแสงทอง และวัดบ้านหลวง

ภาพที่ 6.115 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคโบราณ
ในปัจจุบัน : กรณีศึกษาวัดพระธาตุจอมแจ้ง

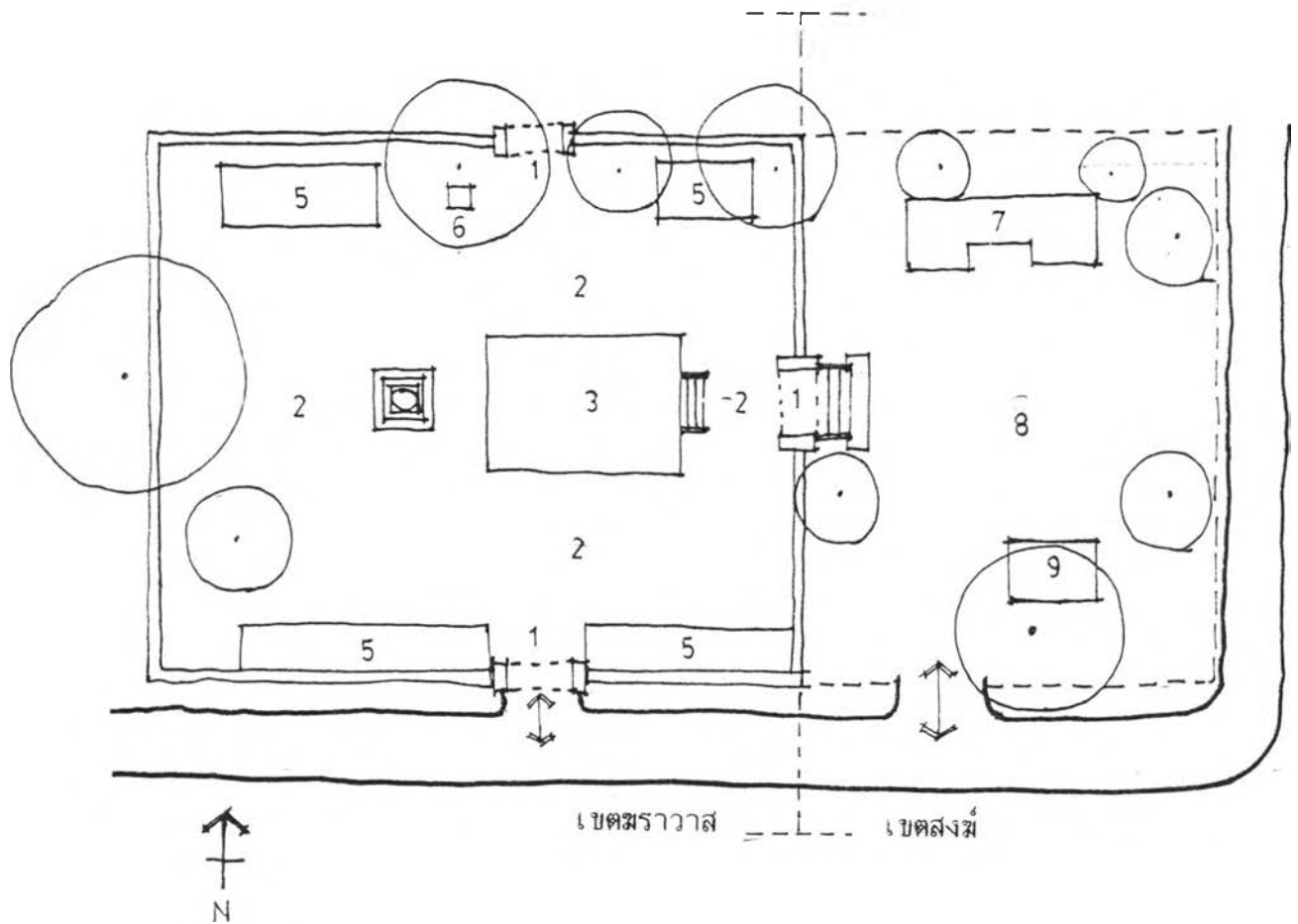
วัดพระธาตุจอมแจ้ง

วัดพระธาตุจอมแจ้ง

(ต่อ)

สัญลักษณ์

- 1 ประตูโถงเข้าวัด
- 2 ลานวัด
- 3 วิหาร
- 4 เจดีย์บรรจุพระธาตุฯ
- 5 ศาลาอเนกประสงค์
- 6 พระอาสน์
- 7 กุฏิสงฆ์
- 8 ลานโล่ง
- 9 ที่ตั้งพระพุทธรูป

ภาพที่ 6.116 แสดงการใช้พื้นที่ผังบริเวณของวัดพระธาตุจอมแจ้ง

2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 วัดที่ใช้ศึกษาในยุคนี้ ได้แก่ วัดในเขตสุขาภิบาล คือวัดแสนทอง และวัดนอกเขตสุขาภิบาล แต่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ วัดบ้านหลวง เป็นวัดที่สร้างใน พ.ศ.2444 และ 2420 ตามลำดับ วัดทั้ง 2 แห่งนี้เกิดจากศรัทธาวัดของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จัดสร้างและบูรณะซ่อมแซมมาตามยุคสมัย แต่วัดในยุคอดีตก็ยังไม่มีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบมากนัก กล่าวคือ

ลักษณะเฉพาะของวัด

ทางด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมและจิตรกรรม วัดถูกสร้างขึ้นจากพื้นที่ว่างเปล่าด้วยศรัทธาวัด องค์ประกอบต่างๆ จึงมีลักษณะไม่ถาวรมั่นคงนัก เนื่องจากกำลังศรัทธาของกลุ่มคนเล็ก ๆ ที่ฐานะค่อนข้างยากจนส่วนใหญ่จะมีพระพุทธรูปเป็นองค์ประกอบหลักของการสร้างวัด (ต่อมาภายหลังจึงพัฒนาอาคาร กุฏิสงฆ์ โบสถ์ วิหารต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงของยุคปัจจุบัน) บางวัด เช่น วัดแสนทอง เป็นวัดสร้างมาก่อนมีพระพุทธรูปเก่าแก่เป็นองค์ประกอบหลักของการบูรณะซ่อมแซม และจัดตั้งวัดขึ้นใหม่ ดังนั้นวัดในช่วงนี้จึงมีองค์ประกอบเพียงพระพุทธรูปกับกุฏิสงฆ์แบบชั่วคราวไม่ถาวรมั่นคง เพื่อการเป็นวัดของชุมชน

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณประกอบไปด้วยพื้นที่โล่งๆ ที่มีพืชพรรณธรรมชาติ มีพื้นที่สำหรับพระพุทธรูป กุฏิสงฆ์ สร้างอาณาเขตด้วยเส้นสายธรรมชาติ ด้วยพืชพรรณ ความลาดชันของพื้นที่และลำน้ำ มีการแบ่งพื้นที่สำหรับ "เขตสงฆ์" และ "ฆราวาส"

บรรยากาศ มีองค์ประกอบที่ธรรมชาติแวดล้อมให้ความร่มเย็น สงบเงียบให้ความศรัทธาต่อกลุ่มคน ความคิดคึกเกิดจากกิจกรรมของชุมชนทางด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน

3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 วัดในยุคปัจจุบันเป็นวัด จากยุคโบราณและอดีต ที่ได้รับการพัฒนา บูรณะ ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ จาก "ศรัทธาวัด" ของผู้คนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ให้เป็นวัดที่มีวัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่สมบูรณ์ขึ้น คือ มีโบสถ์, วิหาร, เจดีย์, ศาลาอเนกประสงค์, กุฏิสงฆ์, หอระฆัง เป็นต้น ดังนั้นลักษณะเฉพาะต่างๆ จึงมีความสมัยใหม่มากขึ้นคือ

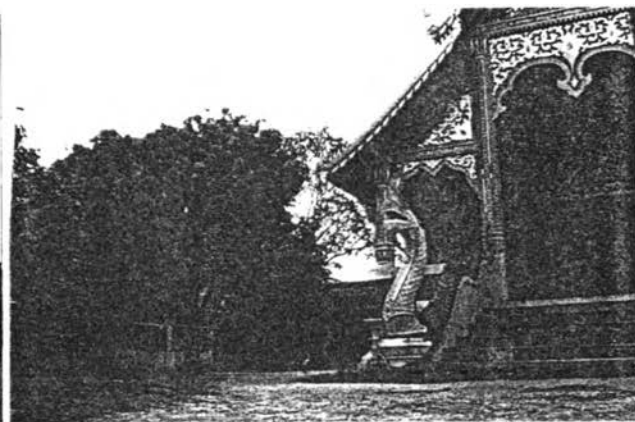
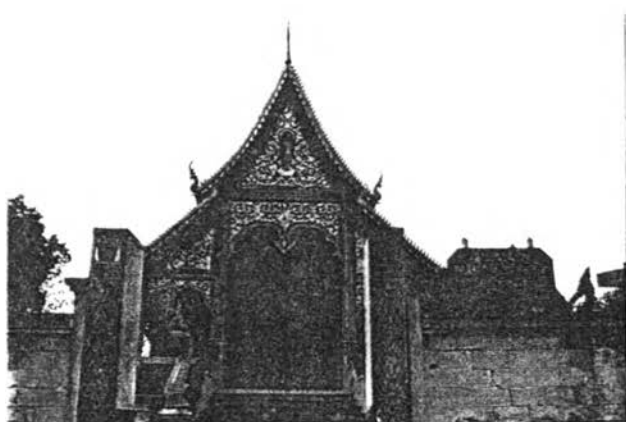
ลักษณะเฉพาะของวัด

สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม มีรูปแบบผสมผสานในศิลปะล้านนาร่วมกับความทันสมัยทางสถาปัตยกรรมที่สถาปนิกแต่งเติมให้ เนื่องจากอาคารสถานที่ของกุฏิสงฆ์, โบสถ์, วิหาร, หอระฆัง, ศาลาอเนกประสงค์ ส่วนใหญ่ถูกสร้างในช่วงปี พ.ศ.2508-2531 เช่น ที่วัดบ้านหลวง กุฏิสร้างเมื่อ พ.ศ.2513, หอระฆัง พ.ศ.2516-2518, ศาลาอเนกประสงค์ พ.ศ.2519, โบสถ์ พ.ศ.2531 เป็นต้น ส่วนวัดแสนทอง วิหาร สร้างเมื่อ พ.ศ.2533 โบสถ์สร้างในช่วงปี พ.ศ.2520, กุฏิสร้างเมื่อ พ.ศ.2519 เป็นต้น ดังนั้นสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรรมต่างๆ จึงค่อนข้างจะสมัยใหม่ ตามสถาปนิกผู้ออกแบบที่ยังคงใช้ความเป็นล้านนาเข้าไปด้วย

การใช้พื้นที่ ผังบริเวณต่างๆ ของวัดลักษณะการจัดผังบริเวณตามแบบอย่างวัดล้านนาทั่วไป คือ โบสถ์ วิหาร จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เจดีย์ อยู่ในตำแหน่งด้านหลังของวิหาร มีพื้นที่ว่างโล่งสำหรับกิจกรรมต่างๆ ในบริเวณด้านหน้าวัด เชื่อมโยงกับโบสถ์ และวิหาร และติดต่อกับงานได้ดีกับศาลาอเนกประสงค์ กุฏิสงฆ์ จะแยกส่วนอยู่ด้านหลังวัดในเขตสงฆ์มีบ่อน้ำ และหอระฆัง เป็นองค์ประกอบย่อย ใช้พื้นที่แยกส่วนใน "เขตสงฆ์" และ "พระาวาส"

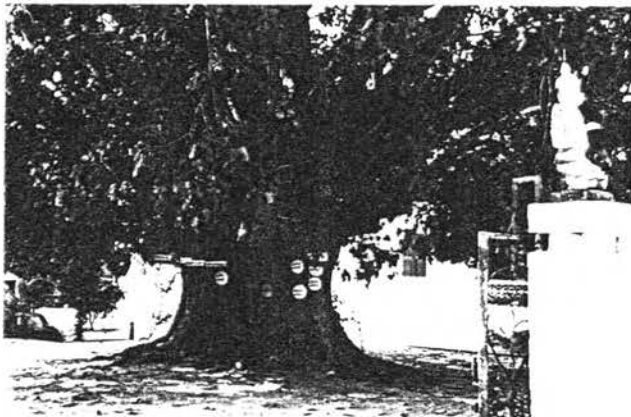
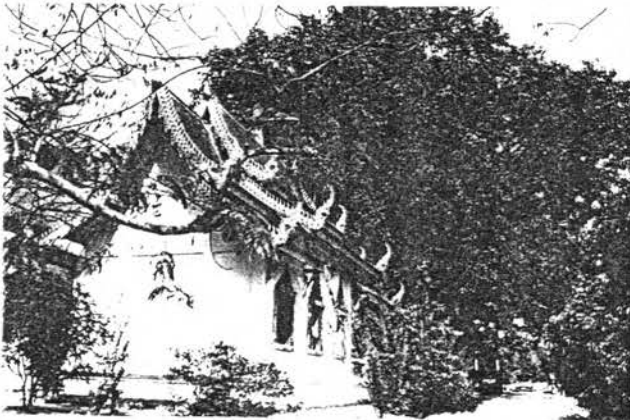
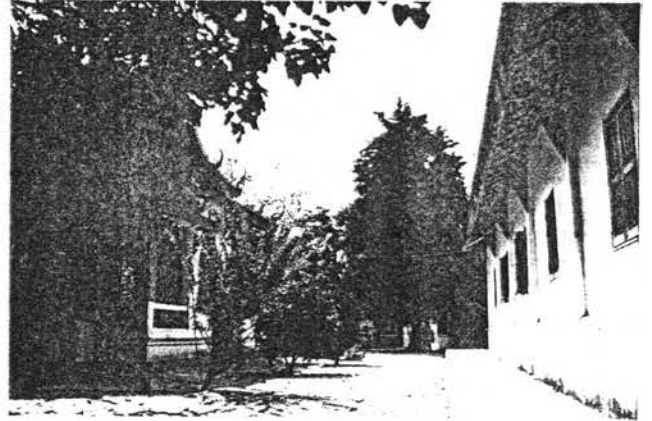
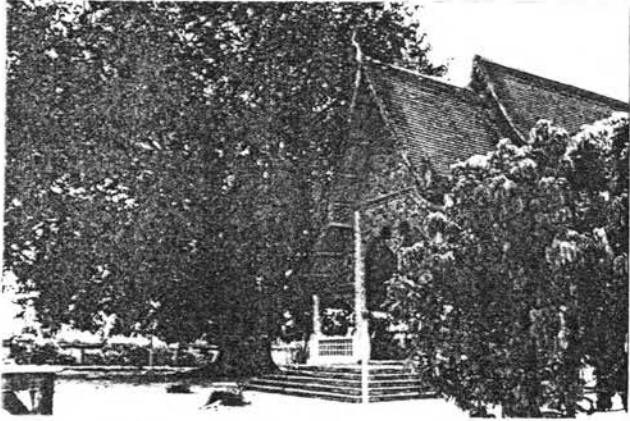
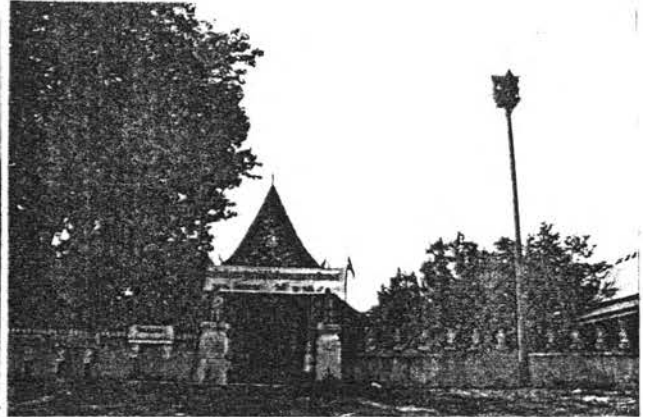
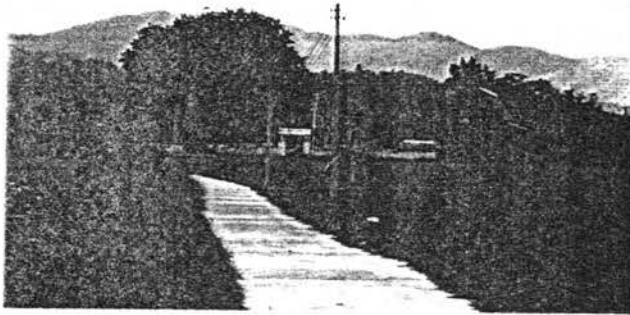
บรรยากาศ วัดมีบรรยากาศด้วยพืชพรรณธรรมชาติ สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ได้ระยะไกล มีทุ่งนาล้อมรอบและอยู่ใกล้ลำน้ำ มีความสงบเย็นน่าศรัทธา มีบรรยากาศศรัทธาในช่วงงานบุญเทศกาล งานประเพณีต่างๆ ของชุมชน

ภาพที่ 6.117 แสดงลักษณะสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของวัดยุคอดีต
ในปัจจุบัน : วัดแสนทอง และวัดบ้านหลวง

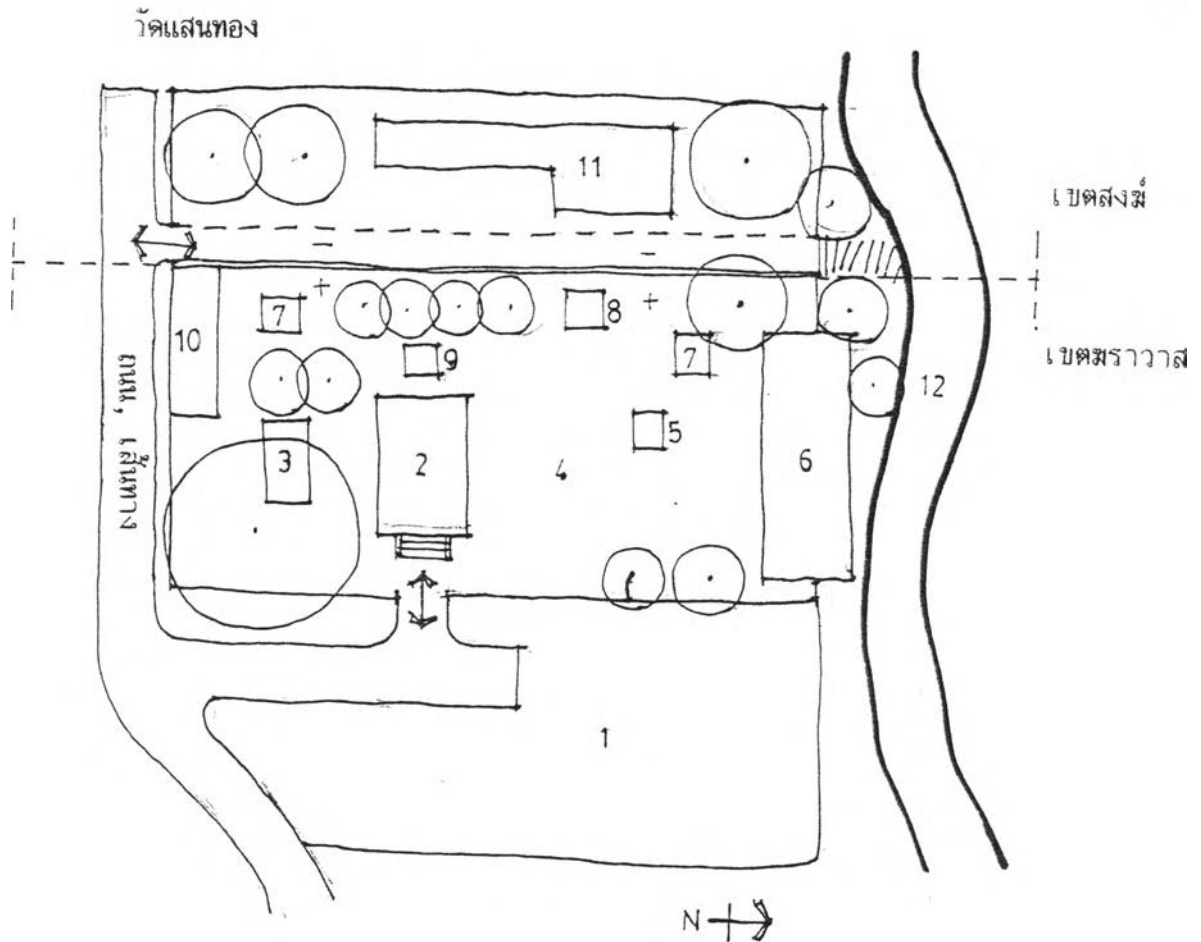

วัดบ้านหลวง

(ต่อ)

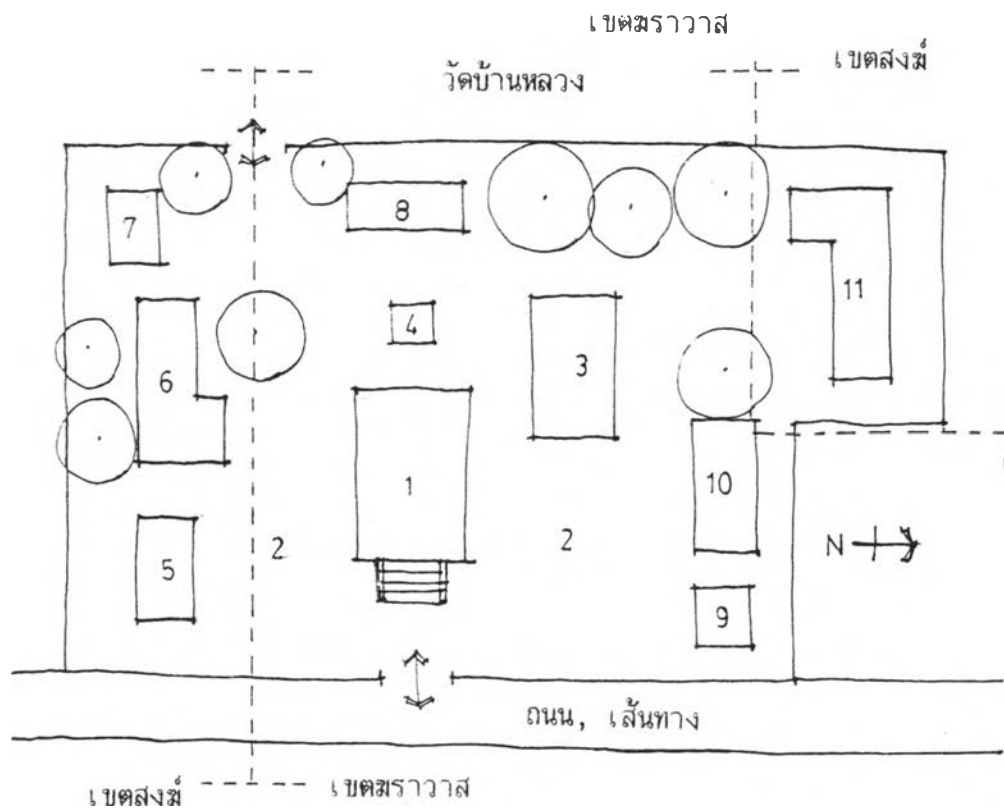

ผังบริเวณการใช้พื้นที่วัดแสนทอง

สัญลักษณ์

1 ลานโล่งหน้าวัด	7 ศาลา
2 วิหาร	8 ทอระฆัง
3 โบสถ์	9 เจดีย์
4 ลานวัด	10 ศาลาเอนกประสงค์
5 พระพุทธรูป	11 กุฏิสงฆ์
6 ศาลาการเปรียญ	12 แม่น้ำต้อม

ภาพที่ 6.118 แสดงการใช้พื้นที่ผังบริเวณของวัดแสนทอง และวัดบ้านหลวง

ผังบริเวณการใช้พื้นที่วัดบ้านหลวง

สัญลักษณ์

1 วิหาร	7 โรงครัว
2 ลานวัด	8 แท่งน้ำ
3 โบสถ์	9 หอฉันต์
4 เจดีย์	10 ศาลาเอนกประสงค์
5 ศาลาเอนกประสงค์	11 กุฏิสงฆ์
6 กุฏิสงฆ์	

(ต่อ)

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป วัดจากยุคโบราณและอดีต จะยังคงความสำคัญต่อชุมชน ทั้งในด้านความเป็นประวัติศาสตร์ และความเป็นศูนย์กลางชุมชน เพราะกิจกรรมการส่วนใหญ่มีการพึ่งพาวัดสูง ถึงแม้ว่าตำแหน่งที่ตั้งอาจมิได้อยู่ในศูนย์กลางย่านชุมชนพักอาศัย แต่โดยความสำคัญวัดมีแรงยึดเหนี่ยวต่อความเป็นศูนย์กลางได้ดี แม้ว่าปัจจุบันและอนาคต กิจกรรมที่ทันสมัยอื่นๆ จะสร้างศูนย์รวมกิจกรรมแห่งใหม่มาดึงดูดความสนใจ แต่วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี ยังมีความเหนียวแน่นสูงต่อการพึ่งพาวัด

5) สรุปลักษณะ เฉพาะตัวของวัดโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะ เฉพาะทางสถาปัตยกรรม

ในโบราณและอดีต วัดถูกสร้างขึ้นจากการออกแบบของศิลปินชาวบ้านที่มีพื้นฐานความรู้จาก เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของตน ประดับเป็นศิลปะล้านนาที่แสดงออกทางสถาปัตยกรรม ปฏิมากรกรรม และจิตรกรรม ที่มีแบบฉบับของตน โดยเน้นความเป็นพื้นถิ่น เช่นเดียวกับวัดล้านนาทั่วไป

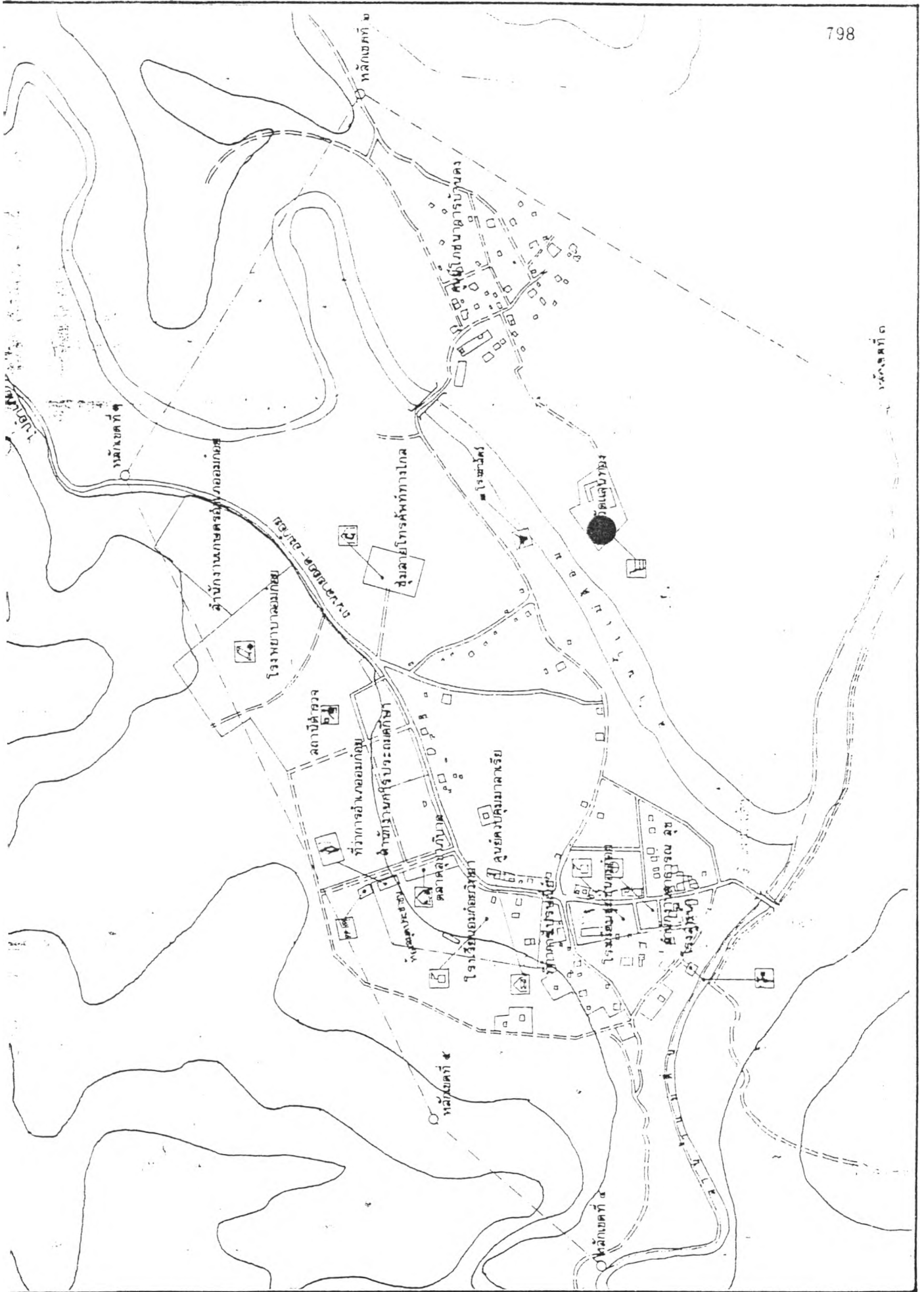
ปัจจุบัน วัดถูกสร้างโดยอาศัย "สถาปนิก" เป็นผู้ออกแบบอาคารสิ่งก่อสร้าง ตามแบบอย่างสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ทำให้ได้คุณลักษณะ เฉพาะที่ผสมผสานระหว่างล้านนากับความทันสมัย อย่างไม่กลมกลืนเท่าที่ควร

ข. การใช้ที่ดินและจัดระเบียบที่ดิน วัดในยุคโบราณและอดีตสร้างขึ้นในที่ดินของกษัตริย์ต่อมากลายเป็นสาธารณสมบัติของชุมชน ส่วนวัดที่สร้างภายหลังการออกกฎหมายที่ดิน ส่วนใหญ่ได้รับบริจาคจากประชาชนในท้องถิ่น ในการกันที่สำหรับสร้างวัด และส่วนหนึ่งใช้ที่ดินของรัฐในการจัดสร้าง ในปัจจุบันถ้าหากมีการสร้างวัดจะต้องได้รับบริจาคจากประชาชนในท้องถิ่นและหรือต้องใช้ที่ดินของรัฐบาล ในการจัดพื้นที่ให้กับชุมชน ถ้ามีความต้องการและจำเป็นต้องการสร้างวัดแห่งใหม่

ค. สภาพปัญหาของวัดและกิจกรรมทางด้านศาสนา ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับวัดไม่เด่นชัดเท่ากับชุมชนสันกำแพงหรือจอมทอง เนื่องจากความเป็นชุมชนยังคงมีวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นและเป็นดั้งเดิม มีความผูกพันกับวัดสูง วิถีชีวิตความเป็นอยู่จึงมีเสน่ห์ของความเป็นพื้นถิ่นดั้งเดิมสูง โดยเฉพาะวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนทางด้านกิจกรรมและจิตใจ

ง. ระดับความสำคัญของวัด วัดของชุมชนนอมก๋อยมีเพียงวัดเดียวที่มีความสำคัญต่อชุมชนโดยรวมทั้งหมด ส่วนวัดอื่นๆ อยู่นอกพื้นที่ศึกษาและมีความสำคัญแตกต่างกันไป โดยวัดพระธาตุจอมแจ้งมีความสำคัญสูงสุด

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าในลักษณะ เฉพาะตัวของวัดในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และผังบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวก และลบ ตามตารางที่ 6.66

แผนที่ 6.61 แสดงที่ตั้งและระดับความสำคัญของวัด ชมนอมก้อย

ตารางที่ 6.65 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของวัดโดยภาพรวม : ยมก้อย (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อวัด / พ.ศ. ที่สร้าง	รูปแบบสถาปัตยกรรมวัด (Style)	ลักษณะวัด (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณวัด	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของวัด	อายุ
1. วัดพระธาตุจอมทอง/2418 (กรณีศึกษา)	ล้านนาโบราณ มีเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุที่สำคัญ	วัดเก่าแก่ที่คงสภาพของซากโบราณสถานต่างๆ เอาไว้ได้อย่างน่าสนใจ มีอาคารสมัยใหม่เพิ่มเติมเป็นวัดหลวง	มีขอบเขตชัดเจน ด้วยกำแพงเก่าแก่แต่โบราณ ยึดหลักการวางผังบริเวณแบบวัดล้านนา	บรรยากาศแวดล้อมด้วยภูมิทัศน์ทุ่งนา ธรรมชาติ และพืชพรรณ โดยรอบพื้นที่ รมเย็น สงบเงียบ	389
2. วัดบ้านหลวง/2444 (กรณีศึกษา)	ล้านนาประยุกต์	วัดที่มีการบูรณะสร้างอาคารถาวรในยุคปัจจุบันมากกว่ายุคอดีต เกิดจากศรัทธาวัด มีฐานะเป็นวัดบ้าน	มีขอบเขตชัดเจนด้วยรั้วรอบขอบชิด วางผังบริเวณตามลักษณะ วัดล้านนา	บรรยากาศแวดล้อมด้วยชุมชน มีชีวิตชีวา ในกิจกรรมชุมชนล้อมรอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรมอีกครั้ง	93
3. วัดแสงทอง/ 2420 (วัดเขตสุขาภิบาล)	ล้านนาประยุกต์ มีพระพุทธรูปเก่าแก่ที่สำคัญ	วัดที่มีการบูรณะสร้างอาคารถาวรในยุคปัจจุบัน เกิดจากศรัทธาวัด มีฐานะเป็นวัดบ้าน เดิมเป็นร้างมาก่อน	มีขอบเขตชัดเจน มีรั้วรอบขอบชิด วางผังบริเวณตามลักษณะวัดล้านนา	บรรยากาศ ล้อมรอบด้วยทุ่งนา กว้าง อยู่ติดลำน้ำธรรมชาติที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ "ตำนาน" (ท่าช้างหรวม) และพืชพรรณ "ต้นไผ่หอม"	117
ลักษณะเฉพาะตัวโดยภาพรวม	มีความเป็นล้านนา แสดงออกในลักษณะผสมผสานระหว่างศิลปะดั้งเดิมกับสมัยใหม่	มีความเฉพาะตัวของแต่ละวัดอย่างน่าสนใจ	ผังบริเวณมีการจัดตามแบบอย่างวัดในล้านนา	บรรยากาศมักกำหนดจากธรรมชาติ แวดล้อม และกิจกรรมของชุมชน มีความกลมกลืนต่อภาพรวมของชุมชน	93-387

ตารางที่ 6.66 แสดงลักษณะเฉพาะตัวบ่งชี้ คุณค่า และการประเมิน : อย่งย่อ

ลักษณะเฉพาะตัวบ่งชี้		ยุคโบราณ				ยุคอดีต				ยุคปัจจุบัน				อนาคต				ภาพรวม				ลักษณะเฉพาะของบ้าน							
คุณค่าทางด้าน +		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	คุณค่าทางด้าน			
สเปกโตรแกรม	มีความเป็นพื้นดินล้ำนารุง ให้เอกลักษณ์เฉพาะ มีคุณค่า																							ความเป็นพื้นดิน ล้ำนารุง ไม่มีความจำเป็น ทำลายเอกลักษณ์เฉพาะ ลดคุณค่า		สถาปัตยกรรม			
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	ผังบริเวณมีความชัดเจน เน้นลานโล่งเป็นสัดส่วน ในเขตชุมชน จวราศค คอนกรีตของคอกกิจกรรมทางศาสนาได้ดู ยกย่องถือเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสมกับความเป็นวัด ศักดิ์สิทธิ์ความสงบ																							ผังบริเวณมีการใช้พื้นที่แบบผสม ไม่เป็นสัดส่วน ประเด็น คอนกรีตของคอกกิจกรรมทางศาสนาได้น้อยลง		การใช้พื้นที่และ ผังบริเวณ			
บรรยากาศและภูมิทัศน์	มีความร่มรื่น เงียบสงบ น่าเลื่อมใสศรัทธา																							ดูดูถึงความร่มรื่น จากความเงียบสงบ เลื่อมใสศรัทธา		บรรยากาศและ ภูมิทัศน์			
หมายเหตุ	ค่าคะแนนรวม	12	0				12	0				11	0				9	0				12	0				ค่าคะแนนรวม		ลักษณะเฉพาะ
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-				+	-				+	-				+	-				+	-			ผลรวมเชิงคุณภาพ			
ค่า 3 สูง	ค่า 2 ปานกลาง	ค่า 1 น้อย	คุณค่าด้าน +	คุณค่าด้าน -																									

3.5.3 ตลาด ชุมชนนอมก๋อยมีระบบพึ่งพาธรรมชาติ วิถีชีวิตมีความเป็นอยู่ระหว่างป่ากับชุมชน ตลาดไม่มีความจำเป็นต่อชุมชน แต่โดยการพัฒนาและการเติบโตของชุมชนกับการเข้ามาอยู่อาศัยของคนในพื้นที่ ความต้องการตลาดจึงมีบทบาทต่อชุมชน ดังนั้นในปี 2533 จึงได้จัดตั้งตลาดสุขาภิบาลขึ้น ตลาดเล็กๆ ของบ้านและย่านกิจกรรมการค้าได้ปรากฏในพื้นที่ชุมชน มีพัฒนาการในด้านสถาปัตยกรรม, ลักษณะ, รูปแบบ, จำนวน, การใช้พื้นที่ และบรรยากาศแวดล้อมดังนี้

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 ไม่มีตลาดปรากฏในพื้นที่ชุมชน
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 ไม่มีตลาดปรากฏในพื้นที่ชุมชน
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 ตลาดได้ปรากฏในพื้นที่ชุมชน

เนื่องจากความต้องการของกลุ่มคนนอกพื้นที่ที่เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชน ได้แก่ ข้าราชการ ผู้ค้าขายสัญจร เป็นต้น สุขาภิบาลจึงได้จัดตั้งตลาดถาวรของชุมชนขึ้นในปี พ.ศ.2533 ประกอบกับความต้องการแลกเปลี่ยนซื้อขายของคนในท้องถิ่น ที่มีตลาดชั่วคราวขนาดเล็กๆ เรียกว่า "ตูปกาด" เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นไม่นาน ตลาดชุมชนจึงมีพัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จำแนกลักษณะตลาดได้ 3 ลักษณะคือ

- (1) ตลาดถาวร ติดตลาดเป็นบางเวลา มีตัวตลาดเป็นโรงเรือนขนาดกลาง ได้แก่ ตลาดสุขาภิบาล
- (2) ตลาดชั่วคราว หรือเรียกว่า "ตูปกาด" มีขนาดเล็กมาก มีโรงเรือนแบบศาลาจั่ว สีส้ม มุงใบตองตึงหรือหญ้าคา ติดตลาดเฉพาะตอนเย็น
- (3) ตลาดบ้าน ติดตลาดเฉพาะช่วงเช้าและเย็น แต่ขายตลอดทั้งวัน เป็นตลาดที่ขายในบ้านที่อยู่ริมถนน

ลักษณะเฉพาะของตลาด

สถาปัตยกรรม

- (1) ตลาดถาวร เป็นโรงเรือนขนาดกลาง โครงสร้างเสาคอนกรีต หลังคาเหล็กทรงจั่วบ้าน มุงด้วยกระเบื้อง มีพื้นที่ใช้สอยโดยการแบ่งส่วนการขายเป็นสื่อคา มีโต๊ะไม้สำหรับวางขายปัจจุบันร้าง
- (2) ตลาดชั่วคราว (ตูปกาด) มีโครงสร้างไม่อย่างงายๆ สีส้มเตี้ยๆ คล้ายศาลาพักร้อน หลังคาทรงจั่วมุงด้วยใบตองตึง หรือหญ้าแฝก บางแห่งไม่มีโครงสร้างไม้ และหลังคามุงเป็นแบบเปิดโล่งแทน มีโต๊ะงายๆ 1-3 ตัว สำหรับวางของขาย ปัจจุบันไม่ปรากฏในพื้นที่ชุมชน

(3) ตลาดบ้าน เป็นตลาดที่วางขายบริเวณส่วนหน้าบ้าน ที่ได้รับการต่อเติมโครงสร้างอาคารยื่นออกสู่ถนนและวางของขาย

การใช้พื้นที่

(1) ตลาดถาวร มีที่ตั้งติดริมถนนสายหลัก มีลานโล่งสาธารณะอยู่ฝั่งตรงข้ามถนน มักจะเป็นพื้นที่สำหรับการค้าขายสัญจรของพ่อค้า แม่ค้า ต่างพื้นที่ที่เข้ามาค้าขายเป็นบางเวลา ในรูปแบบตลาดนัดชั่วคราว ส่วนการใช้พื้นที่ ส่วนในตัวตลาดค้าขายจำพวกผัก, ผลไม้, ของป่าอาหารต่างๆ บางสื่ออาจขายเสื้อผ้าและของเบ็ดเตล็ด

(2) ตลาดชั่วคราว มีที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนบริเวณสามแยกหรือจุดศูนย์กลางของย่าน ที่ใกล้ถนนหรืออยู่ริมถนน มีพื้นที่เพียงเล็กน้อยสำหรับตั้งโต๊ะ หรือสร้างโครงสร้างเล็กๆ ส่วนใหญ่ขายพืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ และของป่า ขายเฉพาะตอนเย็นและไม่ทุกวัน ตามแต่มีสินค้า สินค้าจึงเป็นสินค้าพื้นถิ่นทั้งหมด

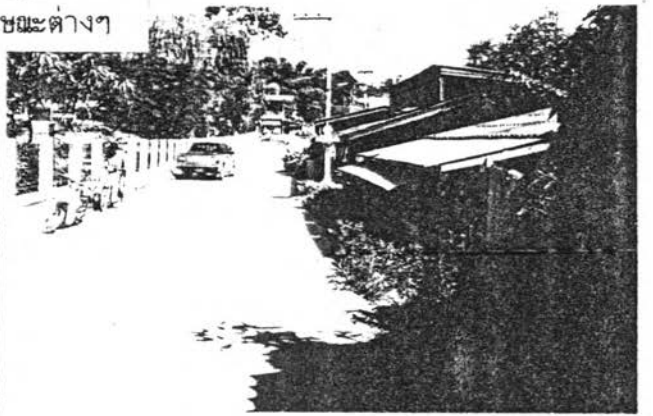
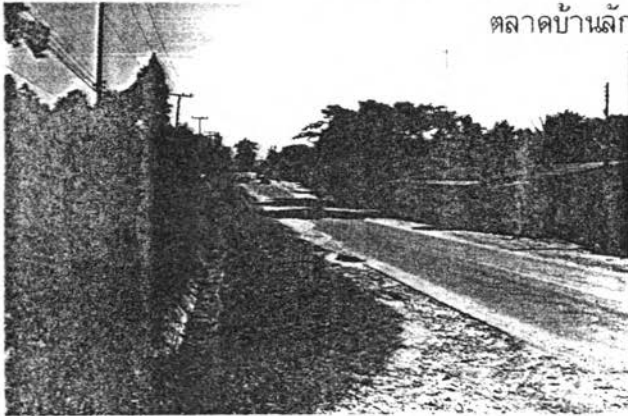
(3) ตลาดบ้าน มีที่ตั้งอยู่ที่ตัวบ้านในส่วนหน้าบ้าน ติดถนนขายสินค้าบริโภคจำพวกผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ และของใช้เบ็ดเตล็ด ขายตลอดทั้งวัน แต่ติดตลาดเฉพาะช่วงเช้า-เย็น

บรรยากาศ

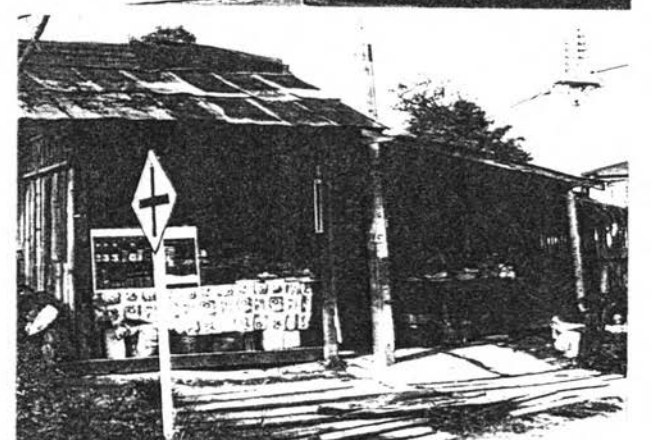
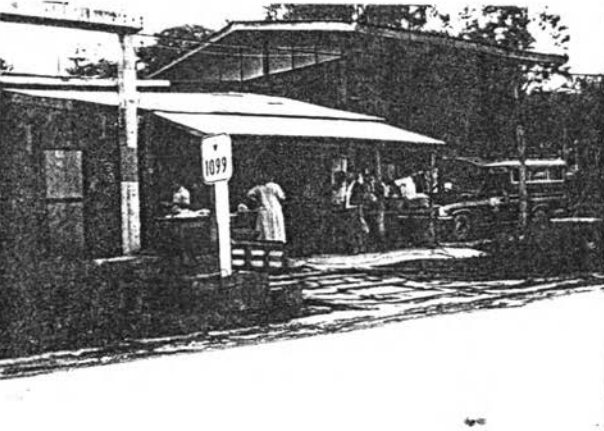
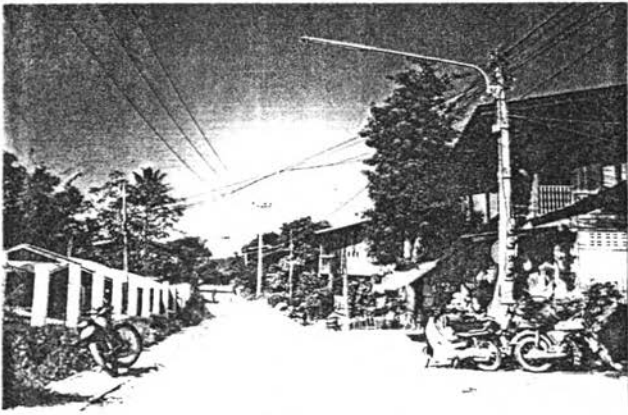
(1) ตลาดถาวร บรรยากาศค่อนข้างเงียบเหงาและร้าง เนื่องจากไม่ติดตลาด การตกแต่งทางภูมิทัศน์ และการออกแบบผังบริเวณไม่มีการวางแผนผังที่ดี ขาดประโยชน์ใช้สอย และร่มเงาจากพืชพรรณ เบ็ดตัว ร้อน และขาดชีวิตชีวา

(2) ตลาดชั่วคราว (ตบถาด) จัดเป็นองค์ประกอบที่เพิ่มสีสันให้กับชุมชนในช่วงเวลาหนึ่ง เมื่อมีการค้าขาย มีความอบอุ่น ทางสังคม มีชีวิตชีวา ยามว่างจากค้าขาย จะเป็นที่พบปะสนทนาของชุมชนได้บรรยากาศของความเป็นพื้นที่ที่เรียบง่ายได้ชีวิตชีวา ปัจจุบันไม่ปรากฏ

(3) ตลาดบ้าน เพิ่มสีสันให้กับบ้าน มีความคึกคัก เคลื่อนไหวในช่วงเวลาเช้าและเย็น อบอุ่น มีชีวิตชีวาทางสังคมแบบเรียบง่าย

ตลาดบ้านลักษณะต่างๆ

ภาพที่ 6.119 แสดงตลาดรูปแบบต่างๆ สถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศ ชุมชนอมก้อย

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป ตลาดในอนาคตอาจมีความจำเป็นสูงขึ้น เมื่อค่านิยมสมัยใหม่เข้าสู่ชุมชนแบบแทรกซึมจากการเข้าถึงที่สะดวกและสื่อต่างๆ ของสังคม รวมถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนนอกพื้นที่ในสังคมแบบใหม่ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การควบคุมการเติบโตของชุมชนจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จะส่งผลให้พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงชุมชนเป็นไปอย่างช้าๆ และมีขอบเขตจำกัด นั้นหมายถึงระบบวิถีชีวิตชุมชนจะค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไปอย่างมีระบบ ตามพื้นฐานหลักเดิมคือการพึ่งพาธรรมชาติ ตลาดจึงเป็นเพียงกายภาพอย่างหนึ่งที่ต้องมี แต่ไม่จำเป็นเท่าที่ควร

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของตลาดโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม ตลาดของชุมชนได้เริ่มจากความเป็นที่โล่งเล็ก ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยน ค้าขาย ภายในชุมชน แบบไม่เป็นทางการ ได้พัฒนาการเข้าสู่บ้าน และมีพื้นที่เฉพาะอย่างเป็นทางการ ถาวรด้วยโครงสร้างสถาปัตยกรรมที่ได้รับการออกแบบ แต่อย่างไรก็ตามสถาปัตยกรรมตลาดที่ถาวรมีขนาดใหญ่ ไม่ได้สนองต่อความจำเป็นต้องมีตลาดของชุมชน แต่เสมือนเป็นการเพิ่มส่วนเกินที่ไม่จำเป็นให้กับชุมชน สีสรร และบรรยากาศ อยู่ภายใต้ความเป็นลานโล่งเล็ก ๆ, โครงสร้างเล็ก ๆ ง่าย ๆ และการเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเท่านั้น สำหรับบริการชุมชนละแวกเดียวกัน

ข. การใช้พื้นที่ดินและการจัดระเบียบที่ดิน ตลาดที่สร้างใช้พื้นที่ดินของรัฐ ดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ คือความเป็นตลาดถาวรของชุมชน ส่วนตลาดชั่วคราวใช้ที่ดินสาธารณะ ส่วนใดส่วนหนึ่งในตำแหน่งย่านชุมชนเป็นพื้นที่บริการจัดขายชั่วคราว ซึ่งก็คือที่ดินของรัฐนั่นเอง แต่ไม่ต้องอยู่ในความดูแลของรัฐ ใช้ความรู้สึกความเป็นสาธารณะในการจัดการแบบอิสระต่อการค้าขาย ส่วนตลาดบ้าน เป็นตลาดส่วนบุคคล จัดการโดยบุคคลหรือเจ้าของบ้าน คือการใช้ที่ดินของบ้านในกรรมสิทธิ์ของผู้อยู่อาศัย

ค. สภาพปัญหาของตลาดและกิจกรรม ตลาดในพื้นที่ชุมชนแบบถาวร ยังไม่มีความจำเป็นต่อชุมชน โครงสร้างสถาปัตยกรรมและการทำงานของตลาดจึงขาดกิจกรรมที่แสดงออกถึงบรรยากาศของตลาดที่คึกคัก ตลาดจึงดูเงียบเหงา ขาดชีวิต ชีวา และเป็นส่วนเกินในชุมชนที่ด้อยคุณค่า ก่อให้เกิดปัญหาทางทัศนภาพ และการจัดระเบียบของเมืองที่น่าอยู่อาศัย และประทับใจ แต่ความมีชีวิต ชีวา มุ่งประเด็นไปสู่ตลาดชั่วคราวและตลาดบ้านมากกว่า ตรงนี้ควรเป็นจุดสนใจต่อการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชน อย่างมีเอกภาพและน่าประทับใจ ดังนั้นปัญหาต่างๆ ที่ปรากฏได้แก่ ความแปลกปลอมทางกายภาพของสถาปัตยกรรมตลาดที่ขาดความกลมกลืนต่อส่วนรวมของชุมชน ตลอดจนความรู้สึกที่ขาดชีวิตในพื้นที่ตลาดที่สร้างขึ้นแต่ไม่มีผู้ค้าขายและผู้ซื้อ นั่นคือการพัฒนาที่เกิดจำเป็นและขาดเอกภาพ

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าในลักษณะเฉพาะของ
ตลาดในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และผังบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้
คำแนะนำทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.68

ตารางที่ 6.67

แสดงลักษณะเฉพาะตัวของตลาดโดยภาพรวม : อมก้อย (จากการสำรวจในพื้นที่จริง)

ชื่อตลาด / พ.ศ. ที่สร้าง	รูปแบบสถาปัตยกรรมศิลปะ (Style)	ลักษณะตลาด (Characteristic)	รูปแบบการใช้พื้นที่และผังบริเวณตลาด	บรรยากาศและภูมิทัศน์ของตลาด	อายุ
ตลาดถาวร / 2533	แบบใหม่ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ กว้าง ไล่ตึกถาวร	เป็นตลาดถาวรที่ขายตลอดทั้งวัน แต่โดยสภาพเป็นจริง ไม่ดีคตลาดเงียบเหงา และร้าง ไม่คึกคัก	ใช้ที่ดินของรัฐ ผังบริเวณถูกจำกัดด้วยพื้นที่อาคาร แคมป์ไม่มีที่ว่างไล่ตึก	ขาดการตกแต่งบริเวณ เงียบเหงา ไม่ดีคตลาด ร้าง	4-5
ตลาดชั่วคราว / 2530	ลานโล่ง หรือโรงเรียนเล็กๆ คล้ายศาลาพักร้อน แบบชั่วคราว เรียบง่าย ไม่ถาวร	เป็นตลาดที่ขายเฉพาะบางเวลาในช่วงเช้า หรือเย็น และไม่ทุกวัน	ใช้พื้นที่สาธารณะตามมุมเมือง หรือสี่แยกภายในย่านชุมชน มีความโล่งมองเห็นชัดเจน	ได้บรรยากาศจากการซื้อขาย คึกคัก แต่เฉพาะบางเวลา หรือบางวันเท่านั้น ปัจจุบันไม่มี	6-7
ตลาดบ้าน / 2530	เป็นส่วนหนึ่งของบ้านไม่วุ่นด้านหน้าบ้านเล็กๆ	ตลาดที่ขายตลอดเวลา แต่คึกคักในช่วงเช้าและเย็น มีชีวิต	ใช้พื้นที่ถนนเป็นที่โล่ง สำหรับการเข้าถึงตลาด และซื้อขายในส่วนหน้าบ้านติดถนน	มีความเป็นพื้นถิ่น สร้างชีวิตให้กับชุมชนแถวบ้าน	6-7
ลักษณะเฉพาะตัวโดยภาพรวม	มีความเรียบง่าย ไม่โดดเด่น ไม่จำเป็นต่อวิถีชีวิตชุมชนมากนัก เนื่องจากระบบพึ่งพาธรรมชาติ	มีการค้าขายน้อยมาก ไม่ดีคตลาด	ใช้พื้นที่ของรัฐ, สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคล ตามลักษณะความเป็นเจ้าของและการมีผลประโยชน์ของตลาดแต่ละประเภท	มีความเงียบเหงา ไม่คึกคักเท่าที่ควร และกิจกรรมเกิดขึ้นเฉพาะเวลา	เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6-7

ตารางที่ 6.68 ผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้หลัก คุณภาพ และการประเมิน อื่นที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะเฉพาะของผลผลิต		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			การรวม			ลักษณะเฉพาะของเป้าหมาย		
กลยุทธ์ทางสังคม		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3
สถาปัตยกรรม	เน้นความเป็นพื้นที่และคนใจ ใส่ใจผู้ด้อยโอกาส																		ยุคแห่งความดี
การใช้พื้นที่และ กิจกรรม	เน้นความเป็นคนใจดี ใจของประกอบ เรียนรู้ ชีวทัศน์ ไร่วนาดี																		การใช้พื้นที่และ กิจกรรม
บรรยากาศและ ภูมิทัศน์	มีความสะอาด เป็นกันเอง อบอุ่น มีชีวิต ชีวทัศน์																		บรรยากาศและ ภูมิทัศน์
	กำหนดแนวร่วม	0	0	0	0	+	0	+	0	+	0	+	0	+	0			กำหนดแนวร่วม	
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+				+		+		+		+		+				ผลรวมเชิงคุณภาพ	
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	ตลาดไม่มี	ตลาดไม่มี	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ตลาดมีความจำเป็น	ลักษณะเฉพาะ	
ค่า 3 สูง		เป็นมิตร	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น	ความจำเป็น		
ค่า 2 ปานกลาง		ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต	ชุมชน วิถีชีวิต		
ค่า 1 น้อย		พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม	พื้นที่รวม		
คุณค่าด้าน +		ชาติ	ชาติ	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา	จิตอาสา		
คุณค่าด้าน -		ชุมชน	ชุมชน	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต	จากวิถีชีวิต		

3.5.4 สถานที่ราชการ การทำงานในรูปแบบทางการของชุมชนเกิดขึ้น เมื่อมีการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอและเป็นอำเภอในปี พ.ศ.2473 และ พ.ศ.2501 ตามลำดับ หน่วยงานราชการต่างๆ จึงเกิดขึ้นตามรูปแบบเดียวกันกับอำเภออื่นๆ แต่พัฒนาการมีความล่าช้ากว่า เนื่องจากการจัดตั้งอำเภอเกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ซึ่งช้ากว่าชุมชนอื่นๆ มาก พัฒนาการของสถานที่ราชการจึงมีลักษณะเฉพาะตัวดังนี้

- 1) ยุคโบราณ ก่อน พ.ศ.2339 สถานที่ราชการไม่ปรากฏในชุมชน เนื่องจากระบบการปกครองแบบเจ้าเมือง และชุมชนมีขนาดเล็กมากไม่เด่นชัด และไม่ถาวร
- 2) ยุคอดีต พ.ศ.2339-2476 เนื่องจากการจัดตั้งกิ่งอำเภอในปี พ.ศ.2473 ยังไม่มีสถานที่ราชการที่ถาวรมากนัก นอกจากการเตรียมการจัดสร้างอาคารถาวรในช่วงเวลาต่อมา สถานที่ราชการที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนนอมก๋อย ซึ่งเป็นสถานที่ราชการแห่งแรกของชุมชน ส่วนในรายละเอียดของกล่าวในยุคปัจจุบันต่อไป
- 3) ยุคปัจจุบัน พ.ศ.2476-2537 นับตั้งแต่มีการยกฐานะชุมชนเป็นอำเภอในปี พ.ศ.2501 การก่อสร้างสถานที่ราชการจึงได้พัฒนาการอย่างมาก อันได้แก่ ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ เป็นพื้นฐานแรก ต่อมาได้จัดสร้างหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มขึ้น ตามองค์ประกอบพื้นฐานระดับอำเภอเช่นเดียวกับอำเภออื่นๆ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ, การประถมศึกษา, ที่ดินอำเภอ, สาธารณสุข, บศสัตว์อำเภอ, โรงพยาบาล, ห้องสมุดประชาชน, โรงเรียน เป็นต้น อาคารส่วนใหญ่สร้างขึ้นในช่วง ปี พ.ศ.2525-2535 มีบางหน่วยงานที่สร้างก่อนช่วงเวลานี้ เช่น โรงเรียนนอมก๋อยวิทยา, สาธารณสุข เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของสถานที่ราชการ

สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมของอาคารสถานที่ของหน่วยราชการในยุคปัจจุบันตอนต้น มักจะสร้างด้วยไม้ทั้งหลังที่นิยมรูปแบบอาคารชั้นเดียวยกระดับจากพื้นดินเล็กน้อย หรืออาคาร 2 ชั้น ยกระดับจากพื้นดินเล็กน้อยเช่นกัน อันได้แก่ อาคารที่ว่าการอำเภอ สาธารณสุข โรงเรียนชุมชนนอมก๋อย เป็นต้น สำหรับสถานที่ราชการที่สร้างในยุคปัจจุบันตอนปลาย มักจะสร้างด้วยคอนกรีตทั้งหลังหรือคอนกรีตผสมไม้ รูปแบบสมัยใหม่ตามรูปแบบสากลของการออกแบบโดยสถาปนิกที่ใช้สร้างเหมือนกันทั่วประเทศ ได้แก่ โรงพยาบาล เกษตรอำเภอ โรงเรียนนอมก๋อยวิทยา เป็นต้น

การใช้พื้นที่ สถานที่ราชการส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ดินของรัฐบาล โดยการจัดสรรพื้นที่ใหม่ที่แยกส่วนจากชุมชนมาทางทิศเหนือ โดยมีถนนสายหลักตัดผ่านด้านหน้า สถานที่ราชการส่วนใหญ่รวมตัวอยู่ในพื้นที่เดียวกันต่อเนื่องเป็นส่วนๆ ไป ตลอดแนวถนน ยกเว้นหน่วยงานบางหน่วยงาน

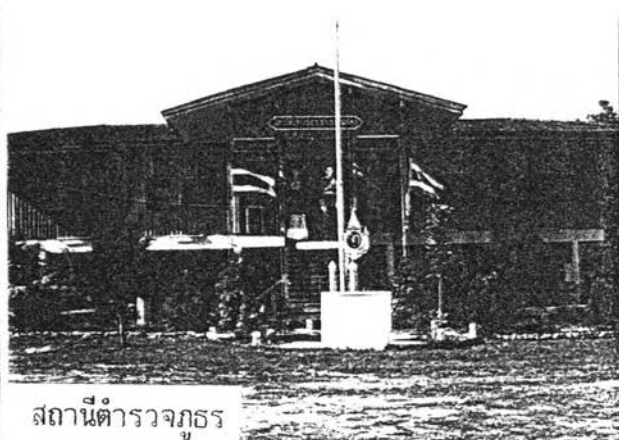
ที่สร้างก่อนอยู่แล้ว เช่น สาธารณสุขอำเภอ โรงเรียนชุมชนอมก๋อย จะอยู่ในย่านชุมชนพักอาศัยทางทิศใต้ลงมาและไม่รวมกลุ่มกับหน่วยงานอื่นๆ ฝั่งบริเวณต่างๆ จัดแบ่งพื้นที่อย่างอิสระในบริเวณเดียวกัน เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานได้ดี มีพื้นที่โล่งกว้าง เพื่อการจัดกิจกรรมของชุมชน และจัดภูมิทัศน์เพื่อความสวยงามของสถานที่และมีสถานที่จอดรถ บริการความสะดวกสบายได้ดี

บรรยากาศ บรรยากาศทางภูมิทัศน์มีภูเขาธรรมชาติเป็นฉากหลังของสถานที่ ให้มุมมองที่สวยงามจากสถานที่ตั้งในทุกด้าน ในพื้นที่มีการจัดภูมิทัศน์ที่ร่มรื่นด้วยสนามหญ้ากว้างและพืชพรรณธรรมชาติ ตลอดจนพืชพรรณที่ปลูกเพิ่มเติมเพื่อสีเขียว และความสวยงาม กิจกรรมต่างๆ มีความเบาบางไม่ยุ่งเหยิง บลอดมลภาวะในด้านการสัญจร มีความสะดวก สบายต่อการเข้าถึง และการรับบริการ แสดงออกถึงความสงบ ความมีเสน่ห์ของชุมชน

ภาพที่ 6.120 แสดงลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศของสถานที่ราชการ ในยุคปัจจุบัน ชุมชนอมก๋อย

ที่ว่าการอำเภอ

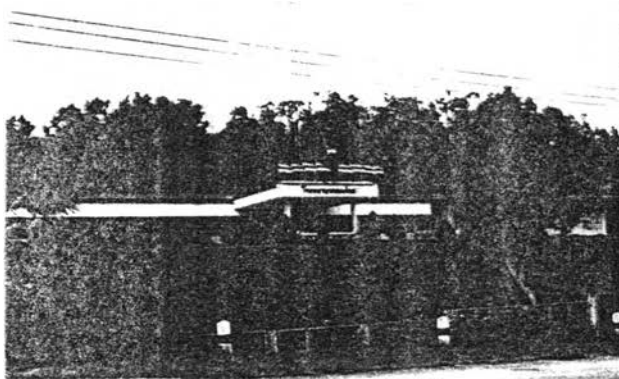
สถานีตำรวจภูธร

สำนักงานการประถมศึกษา

สำนักงานเกษตรอำเภอ

โรงพยาบาล

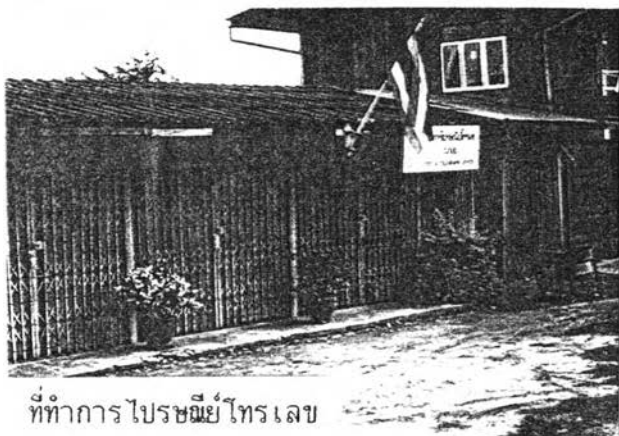
ห้องสมุดประชาชน

สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ

สำนักงานสาธารณสุข

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข

สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

(ต่อ)

4) อนาคต พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป พัฒนาการของสถานที่ราชการในอนาคต มีแนวโน้มเพิ่มพูนความสำคัญสูงขึ้น การใช้งานและความมั่นคงยังคงให้บริการได้ในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ หากแต่ถ้าถ้ามีความต้องการความทันสมัย อาคาร สถานที่รูปแบบเก่าๆ ก็คงได้รับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อย่างไรก็ตามความทันสมัยหยุดยั้งได้ค่อนข้างยากกว่าการอนุรักษ์ของเก่าแก่ ดังนั้นในอนาคตของชุมชนย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่การเพิ่มจำนวนหน่วยงานมีความเป็นไปได้น้อย เนื่องจากชุมชนมีขนาดเล็ก และถูกควบคุมด้วยการเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

5) สรุปลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการโดยภาพรวม

ก. รูปแบบและลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมของสถานที่ราชการมีรูปแบบ 2 ลักษณะ รูปแบบที่ 1 คือรูปแบบดั้งเดิมมักสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง 1-2 ชั้น ยกกระดานหลังคาทรงจั่ว รูปแบบที่ 2 คือรูปแบบคอนกรีตทั้งหลัง หรือคอนกรีตผสมไม้ ให้ความรู้สึกทันสมัย แยกแยะจากความเป็นพื้นถิ่น

ข. การใช้พื้นที่ดิน และการจัดระเบียบที่ดิน

ใช้พื้นที่ดินของรัฐในการก่อสร้าง มีเส้นสายทางธรรมชาติ เช่น ความลาดชันของพื้นที่ แนวป่าไม้ เป็นเส้นแสดงขอบเขตของหน่วยงานสถานที่ราชการต่างๆ แต่ละหน่วยงานเชื่อมโยงถึงกันได้ดี ไม่มีรั้วกั้นขอบเขตระหว่างหน่วยงาน แต่บางหน่วยงานเช่น โรงพยาบาล โรงเรียน จะมีการสร้างรั้วรอบขอบชิดตามลักษณะเฉพาะของสถานที่ที่ต้องการขอบเขตชัดเจน และมีความปลอดภัย

ค. สภาพปัญหาของสถานที่ราชการและกิจกรรมของส่วนราชการ สภาพปัญหาต่างๆ บปรากฏน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับทัศนภาพของชุมชน พื้นที่ของสถานที่ราชการมีขนาดใหญ่ต่อเนื่อง เป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน มีอาคารสถานที่ที่โดดเด่น แยกแยะสร้างความขัดแย้งทางกายภาพอย่างชัดเจนต่อความกลมกลืนโดยส่วนรวมของชุมชน และตั้งอยู่ในพื้นที่เชิงคดอย ที่มองเห็นได้ชัดเจน ทำให้ทัศนภาพขาดความต่อเนื่องทางธรรมชาติ โดดเด่นเกินจำเป็นและไม่กลมกลืนกับอาคารสถานที่ โดยส่วนรวมของชุมชน ส่วนทางด้านกิจกรรมต่างๆ สามารถให้บริการได้ดี แม้ว่าที่ตั้งจะไม่ได้อยู่ในตำแหน่งกลางของชุมชน แต่ก็สามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวกไม่ขัดแย้งกับกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน

6) การแสดงคุณค่าและการประเมินคุณค่าของสถานที่ราชการทางด้านสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่และผังบริเวณ บรรยากาศและภูมิทัศน์ โดยการให้ค่าคะแนนทางด้านบวกและลบ ตามตารางที่ 6.70

	รูปแบบอาคาร (รูปถ่าย)	ลักษณะอาคาร (แปลน)	รูปแบบการ เหนือและผังบริเวณ	บรรยากาศและภูมิทัศน์	อายุ
1. ที่ว่าการอำเภอ/	รูปแบบเก่า เรือนไม้ทั้งหลัง	อาคารสองชั้น หลังคาจั่วบ้านฉิมชุน ด้านหน้า	ตั้งอยู่เชิงคอย เน้นที่โล่งกว้าง สนาม หญ้า	มุมมองดี ร่มรื่น แวดล้อมด้วย ธรรมชาติ	
2. สถานีตำรวจ/	รูปแบบเก่า เรือนไม้ทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียวใต้ถุนสูง (ต่อเติมส่วน ล่าง)	ตั้งอยู่เชิงคอย เน้นที่โล่งกว้าง สนาม หญ้า	มุมมองดี ร่มรื่น แวดล้อมด้วย ธรรมชาติ	
3. สำนักงานเกษตร	รูปแบบใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง (แบบ สากล)	อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน หลังคาจั่ว บ้าน	ตั้งเชิงคอย มีที่โล่ง	มุมมองดี ร่มรื่น แวดล้อมด้วย ธรรมชาติ	
4. สำนักงานปลัด	รูปแบบเก่า เรือนไม้ทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน หลังคาจั่ว บ้าน	เน้นที่โล่งกว้าง สนามหญ้า	แวดล้อมด้วยธรรมชาติ พืชพรรณ	
5. สำนักงานการประถมศึกษา	รูปแบบเก่า คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน หลังคาจั่ว บ้าน	เน้นที่โล่งกว้าง สนามหญ้า	มุมมองดี ร่มรื่น แวดล้อมด้วย ธรรมชาติ	
6. ที่ทำการ โบรณีย์ฯ	รูปแบบประยุกต์ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียวแบบเรือนแถว	เน้นที่โล่งด้านหน้า	แห้งแล้ง ขาดการตกแต่งบริเวณ	
7. สภากลาง	รูปแบบเก่า เรือนไม้ทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียวพื้นยกกระดานคอนกรีต หลังคาจั่วบ้าน	พื้นที่แคบ ไม่มีบริเวณ	เรียบง่าย ขาดการตกแต่งบริ- เวณ	
8. สำนักงานการไฟฟ้า	รูปแบบประยุกต์ เรือนไม้ผสมคอนกรีต	อาคารชั้นเดียวส่วนล่างเป็นคอนกรีต	ดีพร้อมถนอม ไม่มีพื้นที่โล่ง แคบ	ขาดการตกแต่งบริเวณ	
9. โรงพยาบาล	รูปแบบใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดาน หลังคา แบน	ดีพร้อมถนอม มีพื้นที่โล่งกว้าง	มีการตกแต่งบริเวณ ร่มรื่น ธรรมชาติ	
10. ห้องสมุดประชาชน/2533	รูปแบบใหม่ คอนกรีตทั้งหลัง	อาคารชั้นเดียว ยกกระดานหลังคาจั่ว	พื้นที่จำกัด ไม่มีพื้นที่โล่ง แคบ	แวดล้อมด้วยธรรมชาติ พืชพรรณ	4
11. โรงเรียนต่างๆ	รูปแบบเก่า, ใหม่ ไม้, คอนกรีต	อาคารชั้นเดียว, อาคารสองชั้น	มีรั้วรอบขอบชิด เน้นที่โล่งกว้าง	ธรรมชาติแวดล้อม ตกแต่งภูมิทัศน์	
ลักษณะเฉพาะตัว โดยภาพรวม	รูปแบบสมัยใหม่ ผสมแบบเก่าบางส่วน ค่อนข้างแตกต่างจากอาคารภายใน พื้นที่ชุมชน โดยกล่าวรวม	ยังคงแสดงความเรียบง่าย เป็นพื้น ดิน	แทรกตัวอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติได้บรรยาย ภาคที่ดี ทางภูมิทัศน์ ทัศนภาพและภูมิ มอง	มุมมอง ธรรมชาติแวดล้อมมี ความสวยงามน่าประทับใจ	เกิดขึ้น ในช่วง แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1-6

ตารางที่ 6.70 แสดงลักษณะเฉพาะตัวของสถานที่ราชการ ศูนย์ฯ และการประชุม : ลมก่อน

ลักษณะเฉพาะ ของสถานที่ราชการ		ยุคโบราณ			ยุคอดีต			ยุคปัจจุบัน			อนาคต			ภาพรวม			ลักษณะเฉพาะของบ้าน										
ยุคสำรวจด้าน +		3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	3	2	1	1	2	3	ยุคสำรวจด้าน	
สถาปัตยกรรม	รูปแบบชั้นดิน มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ใช้งานได้ดี																									สถาปัตยกรรม	
การใช้พื้นที่และผังบริเวณ	ให้ความสำคัญต่อก่อนโลว รอยรั้วถึงถนนได้ดี มีความสะอาดถูกสุขอนามัยใช้งานดูสะอาดชัดเจน																										การใช้พื้นที่และผังบริเวณ
บรรยากาศและภูมิทัศน์	ทัศนวิสัยใต้อาคารมองเห็น เรียงร้อย มีชีวิตชีวา																										บรรยากาศและภูมิทัศน์
	ค่าคะแนนรวม	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	7	0	0	0	7	0	0	0	7	0	0	0	7	0	ค่าคะแนนรวม	
	ผลรวมเชิงคุณภาพ	+	-	+	-	+	+	-	+	-	+	+	-	+	-	+	-	+	+	-	+	-	+	+	-	+	ผลรวมเชิงคุณภาพ
หมายเหตุ	ลักษณะเฉพาะ	สถานที่ราชการ ไม่มีอาคาร		สถานที่ราชการ ไม่มีอาคารค้ำ		สถานที่ราชการ ถูกจัดสร้างขึ้น		สถานที่ราชการ จะได้รับการพัฒนา		สถานที่ราชการ มีความโดดเด่น		สถานที่ราชการ		สถานที่ราชการ		สถานที่ราชการ		สถานที่ราชการ		สถานที่ราชการ		สถานที่ราชการ		สถานที่ราชการ		ลักษณะเฉพาะของภาพ	
ค่า 3 สูง		ค้ำชุมชน				เนื่องจากทำเลเมือง		ให้ทันสมัยมากขึ้น		แต่ตามรณกอบ																	
ค่า 2 ปานกลาง						การปกครอง ใน		ความปลอดภัย		กับชุมชน																	
ค่า 1 น้อย						ฐานะชุมชนระดับ		และมาตรฐานสถาปัตย์		ได้มีส่วนร่วม																	
ยุคสำรวจด้าน +						ต่อมา เช่นเดียวกับ		ที่ใส่ใจประชาชน		แล้วค่อยๆ																	
ยุคสำรวจด้าน -						ชุมชนอื่นๆ ยังมี				แล้วค่อยๆ																	
						ความเป็นพื้นที่ดินสูง				แล้วค่อยๆ																	

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนนอมก๋อยระดับอาคาร ในองค์ประกอบของชุมชนประเภทบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ

องค์ประกอบของชุมชนนอมก๋อย ประเภทบ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ พัฒนาการตามความเป็นชุมชนที่มีความถาวรมั่นคงขึ้น ทางด้านการตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครอง ซึ่งมีความล่าช้ากว่าชุมชนขนาดเล็กอื่นๆ มาก ดังนั้นพัฒนาการจึงมีความล่าช้าตามไปด้วย การแสดงออก จึงยังคงความเป็นพื้นถิ่นไว้ได้สูง ทั้งในด้านกายภาพของสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่ และบรรยากาศ ตลอดจนชีวิตสังคมและจิตใจ ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึงโดดเด่นและเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านที่ตั้งและการเข้าถึง ตลอดจนการเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาและการเติบโตทางราบและทางตั้งของพื้นที่ชุมชน บ้าน วัด ตลาด และสถานที่ราชการ จึงถูกควบคุมตามข้อจำกัดดังกล่าว

บทสรุป ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนนอมก๋อยโดยภาพรวม ระดับเมือง ย่าน และอาคาร

ความเป็นชุมชนเมืองของชุมชนนอมก๋อย มีพัฒนาการมาจากการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อย หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ กับการอพยพของชาวพื้นเมืองเชียงใหม่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนที่ถาวร มีการเติบโตในความเป็นชุมชนเมืองอย่างช้าๆ ในระบบพึ่งพาธรรมชาติ โดยมีได้พึ่งเมืองศูนย์กลางภาคแต่อย่างใด ความเฉพาะตัวจึงมีความแรงและชัดเจนตามปัจจัยพื้นฐานของวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน ประกอบกับการพัฒนาเมืองภายใต้แผนและนโยบายจากส่วนกลาง ทำให้ชุมชนได้ยกระดับฐานะทัดเทียมชุมชนอื่นๆ ในระดับอำเภอ แต่โดยที่ตั้งที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ การเติบโตเปลี่ยนแปลงจึงมีข้อจำกัดภายใต้การเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อย่างไรก็ตามภายใต้แผนและนโยบายของการพัฒนาพื้นที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต ด้วยโครงการพระราชดำริ "โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่" ย่อมแสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่บูรณาการความสมดุลระหว่างชุมชนกับป่าธรรมชาติ อันจะเป็นผลต่อชุมชนในอนาคต ทั้งในระดับเมือง ย่าน และอาคาร สรุปลักษณะสำคัญของความเป็นเมืองของชุมชนได้ดังนี้

1. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อภาค

ในอดีต พื้นที่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรป่าไม้ แหล่งต้นน้ำลำธาร ตลอดจนวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างเฉพาะตัว

ในปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของภาคเหนือตอนบนในฐานะชุมชนศูนย์กลางลำดับ 6 ของภาค มีบทบาททางด้านบริการการเกษตร และปัจจัยพื้นฐานแก่ประชากรในอำเภอหรือท้องถิ่นของตน สามารถเชื่อมโยงโครงข่ายกับชุมชนอื่นๆ ได้โดยการคมนาคมทางบกเส้นทางเดียว

2. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อเมืองศูนย์กลางภาค (เมืองเชียงใหม่)

ในอดีต พื้นที่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูเมืองให้กว้างไกลออกไป โดยการเป็นพื้นที่รองรับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวพื้นเมืองเชียงใหม่ ส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดชุมชนขึ้นเป็นฐานความมั่นคงให้กับเมืองเชียงใหม่

ในปัจจุบัน พื้นที่ชุมชนมีบทบาทต่อการเป็นชุมชนศูนย์กลางชนบทของเมืองศูนย์กลางภาค ที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นเฉพาะตัวและเน้นวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมกับการพึ่งพาธรรมชาติ ที่สามารถรับแผนและนโยบายการพัฒนาจากเมืองศูนย์กลางภาคได้ เพื่อการบริการต่อชุมชนของตน

3. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อชุมชนของตน มีบทบาทเฉพาะตัวที่โดดเด่น ในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมกับธรรมชาติแวดล้อมที่สมบูรณ์ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และพัฒนาให้ถูกแนวทาง

4. สรุปคุณค่าและการประเมินคุณค่าของชุมชนมก๋อยโดยภาพรวม ระดับเมือง ย่าน และอาคาร จากผลรวมของค่าคะแนนในแต่ละสาขาของลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน แสดงคุณค่าทางด้านบวกและลบ ดังรายละเอียดในตารางที่ 6.71

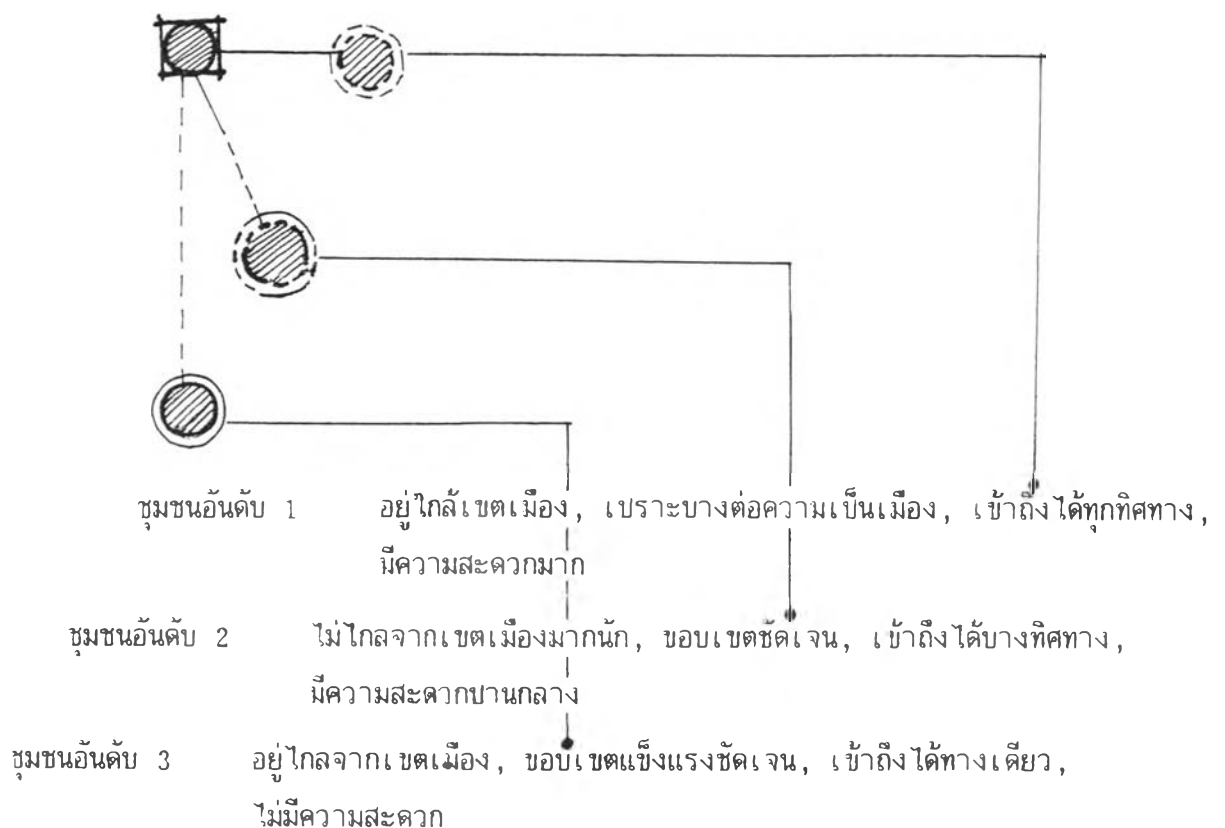
ตารางที่ 6.71 สุ่มลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน ยมก้อย หุคคำ และการประเพณีโดยภาพรวม

ลักษณะเฉพาะของชุมชน		ยมก้อย		หุคคำ		ยมก้อย		รวม		ภาพรวม		ลักษณะเฉพาะของชุมชน
หุคคำทางด้าน ...		+		+		+		+		+		หุคคำทางด้าน ...
ระดับเมือง	กายภาพ	73	5	94	3	100	2	96	2	100	3	รู้ พิธีการของชุมชนมีความเป็นไปอย่างช้าๆ
	-ที่ตั้งและธรรมชาติแวดล้อม	25	5	25	3	27	0	28	0	25	1	ไม่ใคร่ถกเถียง ความบังเอิญแวดล้อมจะรวมชาติ
	-การใช้ประโยชน์ที่ดิน	48	0	51	0	55	2	55	2	57	2	เป็นหลัก สิ่งมีค่าให้กายภาพชุมชนเปลี่ยนแปลง
	-โครงสร้างพื้นฐาน	0	0	18	0	18	0	12	0	18	0	ไม่ลักษณะจำกั้ มีความเป็นพื้นถิ่นสูง ในอนาคต
	-เศรษฐกิจและสังคม	1	0	12	0	15	0	13	0	13	0	จะดูแลควบคุมด้วยการเป็นพื้นที่แบ่งปันแห่งชาติ
	-จิตใจ	0	0	16	0	17	0	17	0	17	0	โครงการอนุรักษ์น้ำป่า และ โครงการพระ
ค่าคะแนนรวม		74	5	122	6	132	2	126	2	130	3	ราชคำไว้
ระดับบ้าน	บ้านเศรษฐกิจ(ใจกลางชุมชน)	0	0	9	0	6	0	6	0	6	0	รู้ ความเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัยเกิดขึ้นจากปัจจัย
	บ้านชุมชนพักอาศัย	0	0	18	0	17	0	15	0	17	0	ภายนอกพื้นที่ มากกว่าความต้องการของชุมชน
	ค่าคะแนนรวม	0	0	27	0	23	0	21	0	23	0	
ระดับอาคาร	บ้าน	0	0	0	0	9	1	5	4	6	1	รู้ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม การ
	วัด	12	0	12	0	11	0	9	0	12	0	ใช้พื้นที่และบรรยากาศ เกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน
	ตลาด	0	0	0	0	4	0	4	0	4	0	นอกพื้นที่ มากกว่าความต้องการในท้องถิ่น
	สถานที่ราชการ	0	0	0	0	7	0	6	0	7	0	
ค่าคะแนนรวม		12	0	12	0	31	1	24	4	29	1	ค่าคะแนนรวม
ค่าคะแนนรวมทั้งชุมชน		86	5	161	6	180	3	171	6	182	4	ค่าคะแนนรวมทั้งชุมชน
ผลรวมเชิงคุณภาพ		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	ผลรวมเชิงคุณภาพ
ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนโดยภาพรวม		ชุมชนมีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานเฉพาะพื้นที่ของกลุ่มคนที่มีความเฉพาะตัว		มีทัศนคติการใ้ ด้านความเคารพมากกว่าในแบบอย่างที่เฉพาะตัว ร่องรับการตั้งถิ่นฐานของประชากรจากเขตเมือง		มีทัศนคติการทาง ด้านกายภาพที่มีแหล่งถาวรมากขึ้น โดยปัจจัยทางการปกครองและการตั้งถิ่นฐาน		ความเป็นชุมชนจะริ่ร่าระดับของการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ปัจจัยแบบมีเงื่อนไขของพื้นที่เฉพาะ		ชุมชนยมก้อยที่มีความเป็นพื้นถิ่นสูงในภาคอีสานที่ระดับความสำคัญของชุมชน		ลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนโดยภาพรวม

สรุปท้ายบท

จากการศึกษาในลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนอันดับ 1, 2, 3 พบว่าแต่ละชุมชนมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน ตามปัจจัยแวดล้อมทางธรรมชาติของที่ตั้ง ร่วมกับศักยภาพของการตอบรับการพัฒนาความเจริญจากเมืองศูนย์กลางหลัก ทั้งนี้ปัจจัยของระยะทางการเข้าถึงที่ใกล้และสะดวกเป็นตัวสนับสนุน ส่งเสริม หรือเร่งให้เกิดการพัฒนาที่ทันสมัยขึ้นอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ระยะทางไกลเข้าถึงลำบากเป็นตัวชะลอ หรือยับยั้งการพัฒนาที่ทันสมัยอย่างจำกัด อย่างไรก็ตามในแต่ละระดับของชุมชนไม่ว่าจะเป็นระดับเมือง ย่าน หรืออาคาร ล้วนแล้วแต่มีพัฒนาการที่สร้างความสัมพันธ์ส่งผลถึงกันในทุกระดับแบบลูกโซ่ หรือแรงกระทบ นั่นคือถ้าความเป็นเมืองสูง ย่านต่างๆ ของชุมชนก็จะมี การเปลี่ยนแปลงในความเป็นเมืองสูงตามไปด้วย และอาคารสถานที่ต่างๆ ย่อมได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเพิ่มจำนวนด้วยเช่นกัน ทั้งในแนวราบ (Horizontal) และแนวตั้ง (Vertical) แต่พัฒนาการเหล่านี้จะมีความเร็ว (Speed), ความถี่ (Sequence) และมีขั้นตอนการพัฒนา (Stage) ที่ใช้ช่วงเวลาแตกต่างกันตามยุคสมัย

เมืองศูนย์กลางหลัก

จากกรณีศึกษาชุมชน 3 อันดับ พบว่า

ชุมชนอันดับ 1 (สันกำแพง)	มีพัฒนาการที่มีความเร็วสูง, ความถี่มาก, จำนวนขั้นการพัฒนา มาก ใช้เวลาน้อย
ชุมชนอันดับ 2 (จอมทอง)	มีพัฒนาการที่มีความเร็วปานกลาง, ความถี่ปานกลาง จำนวนขั้นการ พัฒนาปานกลาง, ใช้เวลามาก
ชุมชนอันดับ 3 (อมก๋อย)	มีพัฒนาการที่ช้า, ความถี่น้อยมาก, จำนวนขั้นการพัฒนาน้อย, ใช้ เวลามาก

โดยละเอียดคือ

ความเร็วสูง	:	รับการพัฒนาได้เร็ว
ความถี่มาก	:	รับการพัฒนาได้มากได้ทุกช่วง
จำนวนขั้นมาก	:	พัฒนาการได้อย่างต่อเนื่องและใช้เวลาอย่างจำกัด
ความเร็วช้า	:	รับการพัฒนาได้ช้า
ความถี่น้อย	:	รับการพัฒนาได้น้อย ได้บางช่วง
จำนวนขั้นน้อย	:	พัฒนาการอย่างช้าๆ ใช้เวลายาวนาน

ตารางที่ 6.72 สรุปลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนอันดับ 1, 2, 3 คุณค่าและการประเมินโดยภาพรวม

ลักษณะเฉพาะของชุมชน		ยุคโบราณ		ยุคอดีต		ยุคปัจจุบัน		อนาคต		ภาพรวม	
		+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
ระดับเมือง	ชุมชนอันดับ 1	78	0	130	4	68	68	49	101	70	43
	ชุมชนอันดับ 2	124	1	136	1	133	6	119	19	134	8
	ชุมชนอันดับ 3	74	5	122	6	132	2	126	2	130	3
ระดับย่าน	ชุมชนอันดับ 1	0	0	36	0	14	9	6	13	14	3
	ชุมชนอันดับ 2	0	0	36	0	21	0	12	3	23	0
	ชุมชนอันดับ 3	0	0	27	0	23	0	21	0	23	0
ระดับอาคาร	ชุมชนอันดับ 1	9	0	39	0	17	6	6	16	18	3
	ชุมชนอันดับ 2	12	0	21	0	27	1	18	3	26	1
	ชุมชนอันดับ 3	12	0	12	0	31	1	24	4	29	1
ค่าคะแนนรวม	ชุมชนอันดับ 1	87	0	205	4	99	83	61	130	102	49
	ชุมชนอันดับ 2	136	1	193	1	181	7	149	25	183	9
	ชุมชนอันดับ 3	86	5	161	6	186	3	171	6	182	4

ที่มา : จากตารางที่ 6.28, 6.51, 6.72